

ජාතක-අට්ඨකථා

(දුතියො භාගො)

2. දුකතිපාතො

1. දළ්භවග්ගො

[151] 1. රාජොවාදජාතකවණ්ණනා

දළ්භං දළ්භස්ස බ්වතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො තෙසකුණජාතකෙ (ජා. 2.17.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. එකස්මිං පන දිවසෙ කොසලරාජා එකං අගතිගතං දුබ්බිනිච්ඡයං අඩ්ඨං විනිච්ඡිනිත්වා භුත්තපාතරාසො අල්ලහත්ථොව අලඬිකතරථං අභිරුය්භ සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ඵුල්ලපදුමසස්සිරිකෙසු පාදෙසු නිපතිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං සත්ථා එතදවොච – “භන්ද කුතො නු ත්වං, මහාරාජ, ආගච්ඡසි දිවා දිවස්සා” ති. “භන්තෙ, අජ්ජ එකං අගතිගතං දුබ්බිනිච්ඡයං අඩ්ඨං විනිච්ඡිනන්තො ඔකාසං අලභිත්වා ඉදානි තං තීරෙත්වා භුඤ්ජිත්වා අල්ලහත්ථොව තුම්භාකං උපට්ඨානං ආගතොම්හි” ති. සත්ථා “මහාරාජ, ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඨවිනිච්ඡයං නාම කුසලං, සග්ගමග්ගො එස. අනච්ඡරියං බො පනෙතං, යං තුම්භෙ මාදිසස්ස සබ්බඤ්ඤබුද්ධස්ස සන්තිකා ඔවාදං ලභමානා ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඨං විනිච්ඡිනෙය්‍යාථ. එතදෙව අච්ඡරියං, යං පුබ්බෙ රාජානො අසබ්බඤ්ඤානම්පි පණ්ඩිතානං වචනං සුත්වා ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඨං විනිච්ඡිනන්තා වත්තාරි අගතිගමනානි වජ්ජෙත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා සග්ගපුරං පුරයමානා අගමිංසු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා ලද්ධගබ්භපරිභාරො සොත්ථිනා මාතුකුච්ඡම්භා නික්ඛමි. නාමග්ගභණ්ඩදිවසෙ පනස්ස “බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො” ත්වෙව නාමං අකංසු. සො අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තො සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා පිතු අවිච්ඡයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි, ඡන්දාදිවසෙන අගන්ත්වා විනිච්ඡයං අනුසාසි. තස්මිං එවං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්තෙ අමච්චාපි ධම්මෙනෙව වොහාරං විනිච්ඡිනිංසු. වොහාරෙසු ධම්මෙන විනිච්ඡයමානෙසු කුට්ඨිකාරකා නාම නාහෙසුං, තෙසං අභාවා අඩ්ඨත්ථාය රාජධිගණෙ උපරවො පච්ඡිජ්ජි. අමච්චා දිවසම්පි විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදිත්වා කඤ්චි විනිච්ඡයත්ථාය ආගච්ඡන්තං අදිස්වා උට්ඨාය පක්කමන්ති, විනිච්ඡයට්ඨානං ඡඩ්ඨෙතබ්බභාවං පාපුණි.

බොධිසත්තො චින්තෙසි – “මයි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තෙ විනිච්ඡයට්ඨානං ආගච්ඡන්තා නාම නත්ථී, උපරවො පච්ඡිජ්ජී, විනිච්ඡයට්ඨානං ඡඩ්ඛෙතබ්බභාවං පත්තං, ඉදානි මයා අත්තනො අගුණං පරියෙසිතුං වට්ටති ‘අයං නාම මෙ අගුණො’ති සුත්වා තං පභාය ගුණෙසුයෙව චත්තිස්සාමී”ති. තතො පට්ඨාය “අත්ථි නු බො මෙ කොචි අගුණවාදී”ති පරිග්ගණ්හන්තො අන්තොවළඤ්ජකානං අන්තරෙ කඤ්චි අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා “එතෙ මය්හං භයෙනාපි අගුණං අවත්වා ගුණමෙව වදෙය්තු”න්ති බහිවළඤ්ජනකෙ පරිග්ගණ්හන්තො තත්ථාපි අදිස්වා අන්තොනගරෙ පරිග්ගණ්හි. බහිනගරෙ චතුසු ද්වාරෙසු චතුරාමකෙ පරිග්ගණ්හි. තත්ථාපි කඤ්චි අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා “ජනපදං පරිග්ගණ්හිස්සාමී”ති අමච්චෙ රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා රථං ආරුය්හ සාරථීමෙව ගහෙත්වා අඤ්ඤාතකචෙසෙන නගරා නික්ඛමිත්වා ජනපදං පරිග්ගණ්හමානො යාව පච්චන්තභූමිං ගන්ත්වා කඤ්චි අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා පච්චන්තසීමතො මහාමග්ගෙන නගරාහිමුබොයෙව නිවත්ති.

තස්මිං පන කාලෙ බල්ලිකො නාම කොසලරාජාපි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්තො අගුණකථං ගවෙසන්තො හුත්වා අන්තොවළඤ්ජකාදීසු අගුණවාදිං අදිස්වා අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා ජනපදං පරිග්ගණ්හන්තො තං පදෙසං අගමාසි. තෙ උභොපි එකස්මිං නින්තට්ඨානෙ සකට්මග්ගෙ අභිමුඛා අහෙසුං, රථස්ස උක්කමනට්ඨානං නත්ථී. අථ බල්ලිකරඤ්ඤො සාරථී බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථී. “තව රථං උක්කමාපෙහී”ති ආහ. සොපි “අම්හො සාරථී, තව රථං උක්කමාපෙහි, ඉමස්මිං රථෙ බාරාණසිරජ්ජසාමිකො බ්‍රහ්මදත්තමහාරාජා නිසින්තො”ති ආහ. ඉතරොපි නං “අම්හො සාරථී, ඉමස්මිං රථෙ කොසලරජ්ජසාමිකො බල්ලිකමහාරාජා නිසින්තො, තව රථං උක්කමාපෙත්වා අම්භාකං රඤ්ඤො රථස්ස ඔකාසං දෙහී”ති ආහ. බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථී “අයම්පි කිර රාජායෙව, කිං නු බො කාතබ්බ”න්ති චින්තෙන්තො “අත්ථෙසො උපායො”ති වයං ප්‍රච්ඡිත්වා “දහරස්ස රථං උක්කමාපෙත්වා මහල්ලකස්ස ඔකාසං දාපෙස්සාමී”ති සන්තිට්ඨානං කත්වා තං සාරථී. කොසලරඤ්ඤො වයං ප්‍රච්ඡිත්වා පරිග්ගණ්හන්තො උභින්තමිපි සමානවයභාවං ඤාත්වා රජ්ජපරිමාණං බලං ධනං යසං ජාතිං ගොත්තං කුලපදෙසන්ති සබ්බං ප්‍රච්ඡිත්වා “උභොපි තියොජනසතිකස්ස රජ්ජස්ස සාමිනො සමානබලධනයසජාතිගොත්තකුලපදෙසා”ති ඤාත්වා “සිලවන්තස්ස ඔකාසං දස්සාමී”ති චින්තෙන්තො “හො සාරථී, තුම්භාකං රඤ්ඤො සීලාවාරො කීදිසො”ති ප්‍රච්ඡි. සො “අයඤ්ච අයඤ්ච අම්භාකං රඤ්ඤො සීලාවාරො”ති අත්තනො රඤ්ඤො අගුණමෙව ගුණතො පකාසෙන්තො පයමං ගාථමාහ –

1.

“දළ්භං දළ්භස්ස බිපති, බල්ලිකො මුදුනා මුදුං;
සාධුමිපි සාධුනා ජෙති, අසාධුමිපි අසාධුනා;
එතාදිසො අයං රාජා, මග්ගා උය්‍යාහි සාරථී”ති.

තත්ථ දළ්භං දළ්භස්ස බ්පතීති යො දළ්භො හොති බලවදළ්භෙන පහාරෙන වා වචනෙන වා ජීතිතබ්බො, තස්ස දළ්භමෙව පහාරං වා වචනං වා බ්පතී. එවං දළ්භොව හුත්වා තං ජිනාතීති දස්සෙති. බල්ලිකොති තස්ස රඤ්ඤො නාමං. මුදුනා මුදුන්ති මුදුපුග්ගලං සයම්පි මුදු හුත්වා මුදුනාව උපායෙන ජිනාති. සාධුම්පි සාධුනා ජෙතීති යෙ සාධු සප්පුරිසා, තෙ සයම්පි සාධු හුත්වා සාධුනාව උපායෙන ජිනාති. අසාධුම්පි අසාධුනාති යෙ පන අසාධු, තෙ සයම්පි අසාධු හුත්වා අසාධුනාව උපායෙන ජිනාතීති දස්සෙති. එතාදිසො අයං රාජාති අයං අම්භාකං කොසලරාජා සීලාවාරෙන එවරුපො. මග්ගා උය්‍යාහි සාරථීති අත්තනො රථං මග්ගා උක්කමාපෙත්වා උය්‍යාහි, උප්පට්ඨන යාහි, අම්භාකං රඤ්ඤො මග්ගං දෙහීති වදති.

අථ නං බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථී “අම්භො, කිං පන තයා අත්තනො රඤ්ඤො ගුණකථා කථිතා”ති වත්වා “ආමා”ති වුත්තෙ “යදි පන එතෙ ගුණාති වදසි, අගුණා පන කිදිසි”ති වත්වා “එතෙ තාව අගුණා හොන්තු, තුම්භාකං පන රඤ්ඤො කිදිසො ගුණො”ති වුත්තෙ “තෙන හි සුණාහි”ති දුතියං ගාථමාහ –

2.

“අක්කොධෙන ජිනෙ කොධං, අසාධුං සාධුනා ජිනෙ;
ජිනෙ කදරියං දානෙන, සච්චෙනාලිකවාදිනං;
එතාදිසො අයං රාජා, මග්ගා උය්‍යාහි සාරථී”ති.

තත්ථ එතාදිසොති එතෙහි “අක්කොධෙන ජිනෙ කොධං”න්තිආදිවසෙන වුත්තෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො. අයඤ්ඤි කුද්ධං පුග්ගලං සයං අක්කොධො හුත්වා අක්කොධෙන ජිනාති, අසාධුං පන සයං සාධු හුත්වා සාධුනාව උපායෙන ජිනාති, කදරියං ථද්ධමච්ඡරිං සයං දායකො හුත්වා දානෙන ජිනාති. සච්චෙනාලිකවාදිනන්ති මුසාවාදිං සයං සච්චවාදි හුත්වා සච්චෙන ජිනාති. මග්ගා උය්‍යාහි සාරථීති, සම්ම සාරථී, මග්ගතො අපගච්ඡ. එවංවිධසීලාවාරගුණයුත්තස්ස අම්භාකං රඤ්ඤො මග්ගං දෙහි, අම්භාකං රාජා මග්ගස්ස අනුච්ඡවිකොති.

එවං වුත්තෙ බල්ලිකරාජා ව සාරථී ව උහොපි රථා ඔතරිත්වා අස්සෙ මොචෙත්වා රථං අපනෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො මග්ගං අදංසු. බාරාණසිරාජා බල්ලිකරඤ්ඤො “රඤ්ඤො නාම ඉදඤ්චිදඤ්ච කාතුං වට්ඨතී”ති ඔවාදං දත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරෙසි. බල්ලිකරාජාපි තස්ස ඔවාදං ගහෙත්වා ජනපදං පරිග්ගහෙත්වා අත්තනො අගුණවාදිං අදිස්වාච සකනගරං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරමෙව පුරෙසි.

සත්ථා කොසලරාජස්ස ඔවාදත්ථාය ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බල්ලිකරඤ්ඤො සාරථී මොග්ගල්ලානො අහොසි,
බල්ලිකරාජා ආනන්දො, බාරාණසිරඤ්ඤො සාරථී සාරිපුත්තො, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

[152] 2. සිඬගාලජාතකවණ්ණනා

අසමෙක්ඛිතකම්මන්තන්ති ඉදං සත්ථා කුටාගාරසාලායං විහරන්තො
වෙසාලිවාසිකං එකං න්හාපිතපුත්තං ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස කිර පිතා රාජුනං
රාජොරොධානං රාජකුමාරානං රාජකුමාරිකානඤ්ච
මස්සුකරණකෙසසණ්ඨපනඅට්ඨපදට්ඨපනාදීනි සබ්බකිව්චානි කරොති සද්ධො
පසන්තො තිසරණගතො සමාදින්නපඤ්චසීලො, අන්තරන්තරෙ සත්ථු ධම්මං
සුඤ්ඤන්තො කාලං වීතිනාමෙති. සො එකස්මිං දිවසෙ රාජනිවෙසනෙ කම්මං කාතුං
ගච්ඡන්තො අත්තනො පුත්තං ගහෙත්වා ගතො. සො තත්ථ එකං දෙවච්ඡරාපට්ඨාගං
අලඬකතපට්ඨයත්තං ලිච්ඡවිකුමාරිකං දිස්වා කිලෙසවසෙන පට්ඨද්ධවිත්තො හුත්වා
පිතරා සද්ධිං රාජනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා ‘‘එතං කුමාරිකං ලභමානො ජීවිස්සාමි,
අලභමානස්ස මෙ එත්ථෙව මරණ’’න්ති ආහාරුපච්ඡෙදං කත්වා මඤ්චකං
පරිස්සජිත්වා නිපජ්ජි.

අථ නං පිතා උපසඬකමිත්වා ‘‘තාත, අවත්ථුමහි ඡන්දරාගං මා කරි, හීනජච්චො
ත්ථං න්හාපිතපුත්තො, ලිච්ඡවිකුමාරිකා ඛත්තියධිතා ජාතිසම්පන්නා, න සා තුය්භං
අනුච්ඡවිකා, අඤ්ඤං තෙ ජාතිගොත්තෙහි සදිසං කුමාරිකං ආනෙස්සාමි’’ති ආහ.
සො පිතු කථං න ගණ්හි. අථ නං මාතා භාතා භගිනී වුළපිතා වුළමාතානි සබ්බෙපි
ඤාතකා වෙව මිත්තසුභජ්ජා ව සන්නිපතිත්වා සඤ්ඤාපෙන්නාපි සඤ්ඤාපෙතුං
නාසක්ඛිංසු. සො තත්ථෙව සුස්සිත්වා පරිසුස්සිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. අථස්ස පිතා
සරීරකිව්චපෙනකිව්චානි කත්වා තනුසොකො ‘‘සත්ථාරං වන්දිස්සාමි’’ති බහුං
ගන්ධමාලාවිලෙපනං ගහෙත්වා මහාවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පුජෙත්වා වන්දිත්වා
එකමන්තං නිසින්තො ‘‘කිං නු ඛො, උපාසක, බහුනි දිවසානි න දිස්සසි’’ති වුත්තෙ
තමත්ථං ආරොවෙසි. සත්ථා ‘‘න ඛො, උපාසක, ඉදානෙව තව පුත්තො අවත්ථුස්මි.
ඡන්දරාගං උප්පාදෙත්වා විනාසං පාපුණි, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා’’ති වත්වා තෙන
යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
හිමවන්තපදෙසෙ සිහයොනියං නිබ්බත්ති. තස්ස ඡ කනිට්ඨභාතරො එකා ව භගිනී
අහොසි, සබ්බෙපි කඤ්චනගුහායං වසන්ති. තස්සා පන ගුහාය අවිදුරෙ රජතපබ්බතෙ
එකා එලිකගුහා අත්ථි, තත්ථෙවකො සිඬගාලො වසති. අපරභාගෙ සිභානං
මාතාපිතරො කාලමකංසු. තෙ භගිනිං සිහපොතිකං කඤ්චනගුහායං යපෙත්වා
ගොවරාය පක්කමිත්වා මංසං ආහරිත්වා තස්සා දෙන්ති. සො සිඬගාලො තං
සිහපොතිකං දිස්වා පට්ඨද්ධවිත්තො අහොසි. තස්සා පන මාතාපිතුනං
ධරමානකාලෙ ඔකාසං නාලත්ථ, සො සත්තන්තම්පි තෙසං ගොවරාය
පක්කන්තකාලෙ එලිකගුහාය ඔතරිත්වා කඤ්චනගුහාය ද්වාරං ගන්ත්වා
සිහපොතිකාය පුරතො ලොකාමිසපට්ඨංයුත්තං එවරුපං රහස්සකථං කටෙසි –
‘‘සිහපොතිකෙ, අභමපි චතුප්පදො, ත්වම්පි චතුප්පදා, ත්ථං මෙ පජාපතී භොහි, අභං

තෙ පති හවිස්සාමි, තෙ මයං සමග්ගා සම්මොදමානා වසිස්සාම, ත්වං ඉතො පට්ඨාය මං කිලෙසවසෙන සඬිගණ්හානී” ති. සා තස්ස වචනං සුත්වා වින්තෙසි – “අයං සිඬිගාලො චතුප්පදානං අන්තරෙ භීනො පටිකුට්ඨො චණ්ඩාලසදිසො, මයං උත්තමරාජකුලසම්මතා, එස ඛො මයා සද්ධිං අසබ්භිං අනනුව්ඡවිකං කථං කථෙති, අහං එවරූපං කථං සුත්වා ජීවිතෙන කිං කරිස්සාමි, නාසාවාතං සන්තිරුජ්ඣත්වා මරිස්සාමි” ති. අථස්සා එතදහොසි – “මය්හං එවමෙව මරණං අයුත්තං, භාතිකා තාව මෙ ආගච්ඡන්තු, තෙසං කථෙත්වා මරිස්සාමි” ති. සිඬිගාලොපි තස්සා සන්තිකා පටිවචනං අලභිත්වා “ඉදානි එසා මය්හං කුජ්ඣති” ති දොමනස්සප්පත්තො එලිකගුහායං පවිසිත්වා නිපජ්ජි.

අපේකො සිහපොතකො මහිංසවාරණාදීසු අඤ්ඤතරං වධිත්වා මංසං බාදිත්වා හගිනියා භාගං ආහරිත්වා “අම්ම, මංසං බාදස්සු” ති ආහ. “භාතික, නාහං මංසං බාදාමි, මරිස්සාමි” ති. “කිං කාරණා” ති? සා තං පවත්තිං ආවික්ඛි. “ඉදානි කහං සො සිඬිගාලො” ති ච චුත්තෙ එලිකගුහායං නිපන්නං සිඬිගාලං “ආකාසෙ නිපන්නො” ති මඤ්ඤමානා “භාතික, කිං න පස්සසි, එසො රජතපබ්බතෙ ආකාසෙ නිපන්නො” ති. සිහපොතකො තස්ස එලිකගුහායං නිපන්නභාවං අජානන්තො “ආකාසෙ නිපන්නො” ති සඤ්ඤී භුත්වා “මාරෙස්සාමි න” ත්ති සිහවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා එලිකගුහං හදයෙනෙව පහරි. සො හදයෙන එලිතෙන තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්වා පබ්බතපාදෙ පති. අථාපරො ආගච්ඡි, සා තස්සපි තථෙව කථෙසි. සොපි තථෙව කත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්වා පබ්බතපාදෙ පති.

එවං ඡසුපි භාතිකෙසු මනෙසු සබ්බපච්ඡා බොධිසත්තො ආගච්ඡි. සා තස්සපි තං කාරණං ආරොචෙත්වා “ඉදානි සො කුහි” ත්ති චුත්තෙ “එසො රජතපබ්බතමත්ථකෙ ආකාසෙ නිපන්නො” ති ආහ. බොධිසත්තො වින්තෙසි – “සිඬිගාලානං ආකාසෙ පතිට්ඨා නාම නත්ථි, එලිකගුහායං නිපන්නකො හවිස්සති” ති. සො පබ්බතපාදං ඔතරිත්වා ඡ භාතිකෙ මනෙ දිස්වා “ඉමෙ අත්තනො බාලතාය පරිග්ගණ්හනපඤ්ඤාය අභාවෙන එලිකගුහභාවං අජානිත්වා හදයෙන පහරිත්වා මතා හවිස්සන්ති, අසමෙක්ඛිත්වා අතිතුරිතං කරොන්තානං කම්මං නාම එවරූපං හොති” ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

3.

“අසමෙක්ඛිතකම්මන්තං, තුරිතාභිනිපාතිනං;
සානි කම්මානි තප්පෙන්ති, උණ්භංවජ්ඣොහිතං මුඛෙ” ති.

තත්ථ අසමෙක්ඛිතකම්මන්තං, තුරිතාභිනිපාතිනන්ති යො පුග්ගලො යං කම්මං කත්තුකාමො හොති, තත්ථ දොසං අසමෙක්ඛිත්වා අනුපධාරෙත්වා තුරිතො භුත්වා වෙගෙනෙව තං කම්මං කාතුං අභිනිපතති පක්ඛන්දති පටිපජ්ජති, තං අසමෙක්ඛිතකම්මන්තං තුරිතාභිනිපාතිනං එවං සානි කම්මානි තප්පෙන්ති, සොචෙත්ති කිලමෙත්ති. යථා කිං? උණ්භංවජ්ඣොහිතං මුඛෙති, යථා භුඤ්ජන්තෙන “ඉදං සිතලං ඉදං උණ්භ” ත්ති අනුපධාරෙත්වා උණ්භං

අප්‍රේක්ෂාහරණය. මුබ්බ අප්‍රේක්ෂාහරිත. යපිත. මුබ්බි කණ්ඩම්පි කුච්ඡම්පි දහති
සොවෙති කිලමෙති, එවං තථාරූපං පුග්ගලං සාති කම්මානි තප්පෙන්ති.

ඉති සො සීහො ඉමං ගාථං වත්වා “මම භාතිකා අනුපායකුසලතාය ‘සිඬගාලං
මාරෙස්සාමා’ති අතිවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා සයං මතා, අහං පන එවරූපං අකත්වා
සිඬගාලස්ස එලිකගුහායං නිපන්තස්සෙව හදයං ඵාලෙස්සාමී”ති සිඬගාලස්ස
ආරොහනඔරොහනමග්ගං සල්ලක්ඛෙන්වා තදහිමුබ්බො හුත්වා තික්ඛන්තුං සීහනාදං
නදි, පථවියා සද්ධිං ආකාසං එකනින්නාදං අහොසි. සිඬගාලස්ස එලිකගුහායං
නිපන්තස්සෙව සීතතසිතස්ස හදයං එලි, සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා “එවං සො සිඬගාලො සීහනාදං සුත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො”ති වත්වා
අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

4.

“සීහො ව සීහනාදෙන, දද්දරං අභිනාදයි;
සුත්වා සීහස්ස නිග්ගොසං, සිඬගාලො දද්දරෙ වසං;
භීතො සන්තාසමාපාදි, හදයඤ්චස්ස අප්ඵලී”ති.

තත්ථ සීහොති වත්තාරො සීහා – තිණසීහො, පණ්ඩුසීහො, කාළසීහො,
සුරත්තත්ථපාදො කෙසරසීහොති. තෙසු කෙසරසීහො ඉධ අධිප්පෙනො. දද්දරං
අභිනාදයිති තෙන අසනිපාතසද්දසදියෙන හෙරවතරෙන සීහනාදෙන තං
රජතපබ්බතං අභිනාදයි එකනින්නාදං අකාසි. දද්දරෙ වසන්ති එලිකම්පස්සකෙ
රජතපබ්බතෙ වසන්තො. භීතො සන්තාසමාපාදිති මරණභයෙන භීතො විත්තුත්‍රාසං
ආපාදි. හදයඤ්චස්ස අප්ඵලීති තෙන වස්ස භයෙන හදයං එලීති.

එවං සීහො සිඬගාලං ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා භාතරො එකස්මිං යානෙ
පටිච්ඡාදෙන්වා තෙසං මතභාවං හගිනියා ආවික්ඛිත්වා තං සමස්සාසෙන්වා යාවජීවං
කඤ්චනගුහායං වසිත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙන්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. “තදා
සිඬගාලො න්භාපිතපුත්තො අහොසි, සීහපොතිකා ලිච්ඡවිකුමාරිකා, ඡ
කනිට්ඨභාතරො අඤ්ඤතරථෙරා අහෙසුං, ජෙට්ඨභාතිකසීහො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

සිඬගාලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[153] 3. සුකරජාතකවණ්ණනා

වතුප්පදො අහං, සම්මානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං
මහල්ලකත්ථෙරං ආරබ්භ කටෙසි. එකස්මිඤ්හි දිවසෙ රත්තිං ධම්මස්සවනෙ

වත්තමානෙ සත්ථරි ගන්ධකුට්ඨිචාරෙ රමණීයෙ සොපානඵලකෙ යත්වා
 හික්ඛුසඬ්ඝස්ස සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුට්ඨිං පට්ටියෙ ධම්මසෙනාපති සත්ථාරං
 වන්දිත්වා අත්තනො පරිවෙණං අගමාසි. මහාමොග්ගල්ලානොපි පරිවෙණමෙව
 ගන්ත්වා මුහුත්තං විස්සමිත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා පඤ්භං පුච්ඡි,
 පුච්ඡිතපුච්ඡිතං ධම්මසෙනාපති ගගනතලෙ පුණ්ණුවන්දං උට්ඨාපෙන්නො විය
 විස්සජ්ජෙත්වා පාකට්ටකාසි. වතස්සොපි පරිසා ධම්මං සුණමානා නිසීදිංසු.
 තත්ථෙකො මහල්ලකත්ථෙරො වින්තෙසි – “සවාහං ඉමිස්සා පරිසාය මජ්ඣෙ
 සාරිපුත්තං ආලුලෙන්තො පඤ්භං පුච්ඡිස්සාමි, අයං මෙ පරිසා ‘ඛුස්සුතො අය’න්ති
 ඤත්වා සක්කාරසම්මානං කරිස්සති” ති පරිසන්තරා උට්ඨාය ථෙරං උපසඬ්ඝමිත්වා
 එකමන්තං යත්වා “ආවුසො සාරිපුත්ත, මයම්පි තං එකං පඤ්භං පුච්ඡාම,
 අම්භාකම්පි ඔකාසං කරොහි, දෙනි මෙ විනිච්ඡයං ආවෙධිකාය වා නිවෙධිකාය වා
 නිග්ගහෙ වා පග්ගහෙ වා විසෙසෙ වා පටිවිසෙසෙ වා” ති ආහ. ථෙරො තං
 ඔලොකෙන්වා “අයං මහල්ලකො ඉච්ඡාවාරෙ ධීතො තුව්ඡො න කිඤ්චි ජානාති” ති
 තෙන සද්ධිං අකථෙත්වා උප්පමානො ඛිජනිං යපෙත්වා ආසනා ඔතරිත්වා
 පරිවෙණං පාවිසි, මොග්ගල්ලානත්ථෙරොපි අත්තනො පරිවෙණමෙව අගමාසි.

මනුස්සා උට්ඨාය “ගණ්භථෙතං තුව්ඡමහල්ලකං, මධුරධම්මස්සවනං නො
 සොතුං න අදාසි” ති අනුබන්ධිංසු. සො පලායන්තො විහාරපච්චන්තෙ හින්තපදරාය
 වච්චකුට්ඨා පතිත්වා ගුප්තක්ඛිතො අට්ඨාසි. මනුස්සා තං දිස්වා විජ්ජෙතො
 හුත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමංසු. සත්ථා තෙ දිස්වා “කිං උපාසකා අවෙලාය
 ආගතත්ථා” ති පුච්ඡි, මනුස්සා තමත්ථං ආරොවෙසුං. සත්ථා “න ඛො උපාසකා
 ඉදානෙවෙස මහල්ලකො උජ්ජිලාවිතො හුත්වා අත්තනො ඛලං අජානිත්වා
 මහාබලෙහි සද්ධිං පයොජෙත්වා ගුප්තක්ඛිතො ජාතො, පුබ්බෙපෙස උජ්ජිලාවිතො
 හුත්වා අත්තනො ඛලං අජානිත්වා මහාබලෙහි සද්ධිං පයොජෙත්වා ගුප්තක්ඛිතො
 අහොසි” ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සීහො
 හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ පබ්බතගුහාය වාසං කප්පෙසි. තස්සා අවිදුරෙ එකං සරං
 නිස්සාය ඛුස්සුකරා නිවාසං කප්පෙසුං. තමෙව සරං නිස්සාය තාපසාපි
 පණ්ණසාලාසු වාසං කප්පෙසුං. අථෙකදිවසං සීහො මහිංසවාරණාදිසු අඤ්ඤතරං
 වධිත්වා යාවදත්ථං මංසං බාදිත්වා තං සරං ඔතරිත්වා පානියං පිචිත්වා උත්තරි.
 තස්මිං බණ්ණෙ එකො ථුලසුකරො තං සරං නිස්සාය ගොවරං ගණ්භාති. සීහො තං
 දිස්වා “අඤ්ඤං එකදිවසං ඉමං බාදිස්සාමි, මං ඛො පන දිස්වා පුන න
 ආගච්ඡෙය්‍යා” ති තස්ස අනාගමනභයෙන සරතො උත්තරිත්වා එකෙන පස්සෙන
 ගන්තුං ආරහි. සුකරො ඔලොකෙන්වා “එස මං දිස්වා මම භයෙන උපගන්තුං
 අසක්කොන්තො භයෙන පලායති, අජ්ජ මයා ඉමිනා සීහෙන සද්ධිං පයොජෙතුං
 වට්ටති” ති සීසං උක්ඛිපිත්වා තං යුද්ධත්ථාය අවිභයන්තො පයමං ගාථමාහ –

5.

“චතුප්පදො අහං සම්ම, ත්වම්පි සම්ම චතුප්පදො;

එහි සම්ම නිවන්තස්සු, කිං නු භිතො පලායසී''ති.

සීහො තස්ස කථං සුත්වා ‘‘සම්ම සුකර, අජ්ජ අම්භාකං තයා සද්ධිං සඬගාමො නත්ථී, ඉතො පන සත්තමෙ දිවසෙ ඉමස්මිංයෙව යානෙ සඬගාමො භොතු’’ති වත්වා පක්කාමි. සුකරො ‘‘සීහෙන සද්ධිං සඬගාමෙස්සාමි’’ති භට්ඨපභට්ඨො තං පවත්තිං ඤාතකානං ආරොචෙසි. තෙ තස්ස කථං සුත්වා භීතතසිතා ‘‘ඉදානි ත්වං සබ්බෙපි අම්භෙ නාපෙස්සසි, අත්තනො බලං අජානිත්වා සීහෙන සද්ධිං සඬගාමං කත්තුකාමොති, සීහො ආගන්ත්වා සබ්බෙපි අම්භෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති, සාහසිකකම්මං මා කරි’’ති ආභංසු. සොපි භීතතසිතො ‘‘ඉදානි කිං කරොමි’’ති පුච්ඡි. සුකරා ‘‘සම්ම, ත්වං එතෙසං තාපසානං උච්චාරභූමිං ගන්ත්වා පුනිගුට්ඨෙ සත්ත දිවසානි සරීරං පරිවට්ටෙත්වා සුක්ඛාපෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සරීරං උස්සාවඛිත්ථුහි තෙමෙත්වා සීහස්ස ආගමනතො පුරිමතරං ගන්ත්වා වාතයොගං ඤත්වා උපරිවානෙ තිට්ඨ, සුවිජාතිකො සීහො තව සරීරගන්ධං සායිත්වා තුශ්භං ජයං දත්වා ගමිස්සති’’ති ආභංසු. සො තථා කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තත්ථ අට්ඨාසි. සීහො තස්ස සරීරගන්ධං සායිත්වා ගුට්ඨමක්ඛිතභාවං ඤත්වා ‘‘සම්ම සුකර, සුන්දරො තෙ ලෙසො චිත්තිතො, සචෙ ත්වං ගුට්ඨමක්ඛිතො නාහවිස්ස, ඉධෙව තං ජීවිතක්ඛයං අපාපෙස්සං, ඉදානි පන තෙ සරීරං නෙව මුඛෙන ඩංසිතුං, න පාදෙන පහරිතුං සක්කා, ජයං තෙ දම්මි’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

6.

‘‘අසුචි පුතිලොමොසි, දුග්ගන්ධො වාසි සුකර;
සචෙ යුජ්ජිතුකාමොසි, ජයං සම්ම දදාමි තෙ’’ති.

තත්ථ පුතිලොමොති මිළ්භමක්ඛිතත්තා දුග්ගන්ධලොමො. දුග්ගන්ධො වාසිති අනිට්ඨප්පෙගුච්ඡපටිකුලගන්ධො හුත්වා වායසි. ජයං, සම්ම, දදාමි තෙති ‘‘තුශ්භං ජයං දෙමි, අභං පරාජිතො, ගච්ඡ ත්ව’’න්ති වත්වා සීහො තතොව නිවත්තිත්වා ගොචරං ගහෙත්වා සරෙ පානීයං පිචිත්වා පබ්බතගුහමෙව ගතො. සුකරොපි ‘‘සීහො මෙ ජිතො’’ති ඤාතකානං ආරොචෙසි. තෙ භීතතසිතා ‘‘පුන එකදිවසං ආගච්ඡන්තො සීහො සබ්බෙව අම්භෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති’’ති පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සුකරො මහල්ලකො අහොසි, සීහො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුකරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[154] 4. උරගජාතකවණ්ණනා

ඉධුරගානං පවරො පට්ටියොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සෙණ්ඨහණ්ඩනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. කොසලරඤ්ඤො කිර සෙවකා සෙණ්ඨපමුඛා ද්වෙ මහාමත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨට්ඨානෙ කලභං කරොන්ති, තෙසං වෙරිභාවො සකලනගරෙ පාකට්ටො ජාතො. තෙ නෙව රාජා, න ඤාතිමිත්තා සමග්ගෙ කාතුං

සක්බිංසු. අටේකදිවසං සත්ථා පච්චුසසමයෙ බොධනෙයාබන්ධවෙ
 ඔලොකෙන්තො තෙසං උභින්නම්පි සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං දිස්වා
 පුනදිවසෙ එකකොව සාවත්ථියං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා තෙසු එකස්ස ගෙහද්වාරෙ
 අට්ඨාසි. සො නික්ඛමිත්වා පත්තං ගහෙන්වා සත්ථාරං අන්තොනිවෙසනං
 පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදාපෙසි. සත්ථා නිසීදිත්වා තස්ස
 මෙත්තාභාවනාය ආනිසංසං කටේත්වා කල්ලවිත්තතං ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි,
 සො සච්චපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.

සත්ථා තස්ස සොතාපත්තභාවං ඤත්වා තමෙව පත්තං ගාභාපෙත්වා උට්ඨාය
 ඉතරස්ස ගෙහද්වාරං අගමාසි. සොපි නික්ඛමිත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා “පච්චිසං,
 හන්තෙ”ති සරං පවෙසෙත්වා නිසීදාපෙසි. ඉතරොපි පත්තං ගහෙන්වා සත්ථාරා
 සද්ධිංයෙව පාවිසි. සත්ථා තස්ස එකාදස මෙත්තානිසංසෙ චණ්ණෙත්වා
 කල්ලවිත්තතං ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සොපි
 සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. ඉති තෙ උභොපි සොතාපත්තා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං
 අච්චයං දස්සෙත්වා බමාපෙත්වා සමග්ගා සම්මොදමානා එකජ්ඣාසයා අභෙසුං. තං
 දිවසඤ්ඤෙව ච භගවතො සම්මුඛාව එකතො භුඤ්ජිංසු. සත්ථා හත්තකිච්චං
 නිට්ඨාපෙත්වා විහාරං අගමාසි. තෙ බහුනි මාලාගන්ධවිලෙපනානි වෙව
 සජ්ජිමධුචාණිකාදීනි ච ආදාය සත්ථාරා සද්ධිංයෙව නික්ඛමිංසු. සත්ථා
 භික්ඛුසඬ්ඨෙත චන්තෙ දස්සිතෙ සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි.

භික්ඛු සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං සන්ථු ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො,
 සත්ථා අදන්තදමකො, යෙ නාම ද්වෙ මහාමත්තෙ ටීරං වායමමානොපි නෙව රාජා
 සමග්ගෙ කාතුං සක්බි, න ඤාතිමිත්තාදයො සක්බිංසු, තෙ එකදිවසෙනෙව
 තථාගතෙන දමිතා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
 සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවාහං
 ඉමෙ ද්වෙ ජනෙ සමග්ගෙ අකාසිං, පුබ්බෙපෙතෙ මයා සමග්ගා කතායෙවා”ති
 චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බාරාණසියං උස්සවෙ
 සොසිතෙ මහාසමජ්ජං අහොසි. බහු මනුස්සා වෙව දෙවනාගසුපණ්ණාදයො ච
 සමජ්ජදස්සනත්ථං සන්තිපතිංසු. තත්‍රෙකස්මිං යානෙ එකො නාගො ච සුපණ්ණො ච
 සමජ්ජං පස්සමානා එකතො අට්ඨංසු. නාගො සුපණ්ණස්ස සුපණ්ණභාවං
 අජානන්තො අංසෙ හත්ථං යපෙසි. සුපණ්ණො “කෙන මෙ අංසෙ හත්ථො
 යපිතො”ති නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො නාගං සඤ්ජානි. නාගොපි
 ඔලොකෙන්තො සුපණ්ණං සඤ්ජානිත්වා මරණභයතජ්ජිතො නගරා නික්ඛමිත්වා
 නදීපිට්ඨෙන පලායි. සුපණ්ණොපි “තං ගහස්සාමි”ති අනුබන්ධි. තස්මිං සමයෙ
 බොධිසත්තො තාපසො හුත්වා තස්සා නදියා තීරෙ පණ්ණසාලාය වසමානො දිවා
 දරථපටිප්පස්සම්භනත්ථං උදකසාටිකං නිවාසෙත්වා වක්කලං බහි යපෙත්වා නදිං
 ඔතරිත්වා න්භායති. නාගො “ඉමං පබ්බජිතං නිස්සාය ජීවිතං ලභිස්සාමි”ති
 පකතිවණ්ණං විජහිත්වා මණික්ඛන්ධවණ්ණං මාපෙත්වා වක්කලන්තරං පාවිසි.

සුපණ්ණො අනුබන්ධමානො තං තත්ථ පච්චියං දිස්වා වක්කලෙ ගරුභාවෙන
අග්ගහෙත්වා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “හන්තෙ, අහං ඡාතො, තුම්භාකං
වක්කලං ගණ්හථ, ඉමං නාගං බාදිස්සාමි”ති ඉමමත්ථං පකාසෙතුං පයමං ගාථමාහ

7.

“ඉධුරගානං පචරො පච්චියො, සෙලස්ස වණ්ණෙන පමොක්ඛමිච්ඡං;
බ්‍රහ්මඤ්ච වණ්ණං අපවායමානො, බ්‍රහ්මක්ඛිතො නො විතරාමි
භොත්තු”න්ති.

තත්ථ ඉධුරගානං පචරො පච්චියොති ඉමස්මිං වක්කලෙ උරගානං පචරො
නාගරාජා පච්චියො. සෙලස්ස වණ්ණෙනාති මණිවණ්ණෙන, මණික්ඛන්ධො භුත්වා
පච්චියොති අත්ථො. පමොක්ඛමිච්ඡන්ති මම සන්තිකා මොක්ඛං ඉච්ඡමානො.
බ්‍රහ්මඤ්ච වණ්ණං අපවායමානොති අහං පන තුම්භාකං බ්‍රහ්මවණ්ණං
සෙට්ඨවණ්ණං සුපේත්තො ගරුං කරොන්තො. බ්‍රහ්මක්ඛිතො නො විතරාමි
භොත්තුන්ති එතං නාගං වක්කලන්තරං පච්චියං ඡාතොපි සමානො භක්ඛිතුං න
සක්කොමිති.

බොධිසත්තො උදකෙ ධීතොයෙව සුපණ්ණොරාජස්ස ථුතිං කත්වා දුතියං ගාථමාහ

8.

“සො බ්‍රහ්මගුත්තො විරමෙව ජීව, දිඛ්‍යා ව තෙ පාතුභවන්තු භක්ඛා;
යො බ්‍රහ්මවණ්ණං අපවායමානො, බ්‍රහ්මක්ඛිතො නො විතරාසි
භොත්තු”න්ති.

තත්ථ සො බ්‍රහ්මගුත්තොති සො ත්වං බ්‍රහ්මගොපිතො බ්‍රහ්මරක්ඛිතො භුත්වා.
දිඛ්‍යා ව තෙ පාතුභවන්තු භක්ඛාති දෙවතානං පරිභොගාරභා භක්ඛා ව තච
පාතුභවන්තු, මා පාණාතිපාතං කත්වා නාගමංසබ්බාදකො අහොසි.

ඉති බොධිසත්තො උදකෙ ධීතොව අනුමොදනං කත්වා උත්තරිත්වා වක්කලං
නිවාසෙත්වා තෙ උහොපි ගහෙත්වා අස්සමපදං ගන්ත්වා මෙත්තාභාවනාය වණ්ණං
කථෙත්වා ද්වෙපි ජනෙ සමග්ගෙ අකාසි. තෙ තතො පට්ඨාය සමග්ගා
සම්මොදමානා සුඛං වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා නාගො ව
සුපණ්ණො ව ඉමෙ ද්වෙ මහාමත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

උරගජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[155] 5. හග්ගජාතකවණ්ණනා

ජීව වස්සසතං හග්ගාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනසමීපෙ පසෙනදිකොසලෙන රඤ්ඤා කාරිතෙ රාජකාරාමෙ විහරන්තො අත්තනො බිපිතකං ආරබ්භ කට්ඨි. එකස්මිඤ්ඤි දිවසෙ සත්ථා රාජකාරාමෙ චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසිදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො බිපි. භික්ඛු “ජීවතු, හන්තෙ භගවා, ජීවතු, සුගතො”ති උච්චාසද්දං මහාසද්දං අකංසු, තෙන සද්දෙන ධම්මකථාය අත්තරායො අහොසි. අථ ඛො භගවා භික්ඛු ආමන්තෙසි – “අපි නු ඛො, භික්ඛවෙ, බිපිතෙ ‘ජීවා’ති වුත්තො තප්පච්චයා ජීවෙය්‍ය වා මරෙය්‍ය වා”ති? “නො හෙතං හන්තෙ”ති. “න, භික්ඛවෙ, බිපිතෙ ‘ජීවා’ති වත්තබ්බො, යො වදෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (චූළව. 288). තෙන ඛො පන සමයෙන මනුස්සා භික්ඛූනං බිපිතෙ “ජීවථ, හන්තෙ”ති වදන්ති, භික්ඛු කුක්කුච්චායන්තා නාලපන්ති. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති – “කට්ඨි නාම සමණා සකායුත්තියා ‘ජීවථ, හන්තෙ’ති වුච්චමානා නාලපිස්සන්ති”ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. ගිහී, භික්ඛවෙ, මඩ්ගලිකා, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිහීනං “ජීවථ, හන්තෙ”ති වුච්චමානෙන “චිරං ජීවා”ති වත්තුන්ති. භික්ඛු භගවත්තං පුච්ඡංසු – “හන්තෙ, ජීවපට්ඨිං නාම කදා උජ්ජන්ත”න්ති? සත්ථා “භික්ඛවෙ, ජීවපට්ඨිං නාම පොරාණකාලෙ උජ්ජන්ත”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති. තස්ස පිතා වොහාරං කත්වා ජීවිකං කප්පෙති, සො සොළසවස්සද්දෙසිකං බොධිසත්තං මණිකහණ්ඩං උක්ඛිපාපෙත්වා ගාමනිගමාදීසු වරන්තො බාරාණසිං පත්වා දොවාරිකස්ස සරෙ හත්තං පවාපෙත්වා භුඤ්ජිත්වා නිවාසට්ඨානං අලහන්තො “අවෙලාය ආගතා ආගන්තුකා කත්ථ වසන්ති”ති පුච්ඡි. අථ නං මනුස්සා “බහිනගරෙ එකා සාලා අත්ථි, සා පන අමනුස්සපරිග්ගහිතා. සවෙ ඉච්ඡථ, තත්ථ වසථා”ති ආහංසු. බොධිසත්තො “එථ, තාත, ගච්ඡාම, මා යක්ඛස්ස භායිත්ථ, අහං තං දමෙත්වා තුම්භාකං පාදෙසු පාතෙස්සාමි”ති පිතරං ගහෙන්වා තත්ථ ගතො. අථස්ස පිතා එලකෙ නිපජ්ජි, සයං පිතු පාදෙ සම්බාහන්තො නිසිදි. තත්ථ අධිවත්ථො යක්ඛො ද්වාදස වස්සානි වෙස්සවණං උපට්ඨන්තිත්වා තං සාලං ලහන්තො “ඉමං සාලං පට්ටිඨමනුස්සෙසු යො බිපිතෙ ‘ජීවා’ති වදති, යො ච ‘ජීවා’ති වුත්තෙ ‘පට්ඨිවා’ති වදති, තෙ ජීවපට්ඨිවහාණිතො යපෙත්වා අවසෙසෙ බාදෙය්‍යාසී”ති ලභි. සො පිට්ඨිවංසපුණාය වසති. සො “බොධිසත්තස්ස පිතරං ඛිපාපෙස්සාමි”ති අත්තනො ආනුභාවෙන සුබ්‍රමවුණ්ණං විස්සජ්ජෙසි, වුණ්ණො ආගන්ත්වා තස්ස නාසපුටෙ පාවිසි. සො එලකෙ නිපන්තකොච බිපි, බොධිසත්තො න “ජීවා”ති ආහ. යක්ඛො තං බාදිතුං පුණාය ඔතරති. බොධිසත්තො තං ඔතරන්තං දිස්වා “ඉමිනා මෙ පිතා ඛිපාපිතො භවිස්සති, අයං සො බිපිතෙ ‘ජීවා’ති අවදන්තං බාදකයක්ඛො භවිස්සති”ති පිතරං ආරබ්භ පඨමං ගාථමාහ –

9.

“ජීව වස්සසතං හග්ග, අපරානි ව වීසතිං;
මා මං පිසාවා බාදන්තු, ජීව ත්වං සරදොසත”න්ති.

තත්ථ භග්ගාති පිතරං නාමෙනාලපති. අපරානි ච වීසතින්ති අපරානි ච වීසති වස්සානි ජීව. මා මං පිසාචා බාදන්තුති මං පිසාචා මා බාදන්තු. ජීව ත්වං සරදොසතන්ති ත්වං පන වීසුත්තරං වස්සසතං ජීවාති. සරදොසතඤ්ඤි ගණියමානං වස්සසතමෙව භොති, තං පුරිමෙහි වීසාය සද්ධිං වීසුත්තරං ඉධ අධිජ්ජෙතං.

යක්ඛො බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා “ඉමං තාව මාණවං ‘ජීවා’ති වුත්තත්තා බාදිතුං න සක්කා, පිතරං පනස්ස බාදිස්සාමි”ති පිතු සන්තිකං අගමාසි. සො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වින්තෙසි – “අයං සො ‘පටිජීවා’ති අභණන්තානං බාදකයක්ඛො භවිස්සති, පටිජීවං කරිස්සාමි”ති. සො පුත්තං ආරබ්භ දුතියං ගාථමාහ –

10.

“ත්වම්පි වස්සසතං ජීවං, අපරානි ච වීසතිං;
වීසං පිසාචා බාදන්තු, ජීව ත්වං සරදොසත”න්ති.

තත්ථ වීසං පිසාචා බාදන්තුති පිසාචා භලාභලවීසං බාදන්තු.

යක්ඛො තස්ස වචනං සුත්වා “උභොපි මෙ න සක්කා බාදිතු”න්ති පටිනිවත්ති. අථ නං බොධිසත්තො පුච්ඡි – “භො යක්ඛ, කස්මා ත්වං ඉමං සාලං පට්ටියමනුස්සෙ බාදිසි”ති? “ද්වාදස වස්සානි වෙස්සවණං උපට්ටිහිත්වා ලද්ධත්තා”ති. “කිං පන සබ්බෙව බාදිතුං ලභසි”ති? “ජීවපටිජීවභාණිතො යපෙත්වා අවසෙසෙ බාදාමි”ති. “යක්ඛ, ත්වං පුබ්බෙපි අකුසලං කත්වා කක්ඛළො ඵරුසො පරවිහිංසකො හුත්වා නිබ්බත්තො, ඉදානිපි තාදිසං කම්මං කත්වා තමො තමපරායණො භවිස්සති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය පාණාතිපාතාදිහි විරමස්සු”ති තං යක්ඛං දමෙත්වා නිරයභයෙන තජ්ජෙත්වා පඤ්චස්ස සීලෙස්ස පතිට්ඨාපෙත්වා යක්ඛං පෙසනකාරකං විය අකාසි.

පුනදිවසෙ සඤ්චරන්තා මනුස්සා යක්ඛං දිස්වා බොධිසත්තෙන වස්ස දමිතභාවං ඤාත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙස්ස – “දෙව, එකො මාණවො තං යක්ඛං දමෙත්වා පෙසනකාරකං විය කත්වා යීතො”ති. රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා සෙනාපතිට්ඨානෙ යපෙසි, පිතු වස්ස මහන්තං යසං අදාසි. සො යක්ඛං බලිපට්ඨගාහකං කත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදිනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “ජීවපටිජීවං නාම තස්මිං කාලෙ උජ්ජන්ත”න්ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා යක්ඛො අඬ්ගුලිමාලො අභොසි, රාජා ආනන්දො, පිතා කස්සපො, පුත්තො පන අභමෙව අභොසි”න්ති.

භග්ගජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[156] 6. අලීනචිත්තජාතකවණ්ණනා

අලිනවිත්තං නිස්සායාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං
 භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු එකාදසනිපාතෙ සංවරජාතකෙ (ජා. 1.11.97 ආදයො)
 ආවිභවිස්සති. සො පන භික්ඛු සත්ථාරා “සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, වීරියං ඔස්සජී”ති
 වුත්තෙ “සච්චං, භගවා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “නනු ත්වං, භික්ඛු, පුබ්බෙ වීරියං
 අවිස්සජ්ජෙත්වා මංසපෙසිසදිසස්ස දහරකුමාරස්ස ද්වාදසයොජනිකෙ
 බාරාණසිනගරෙ රජ්ජං ගහෙත්වා අදාසි, ඉදානි කස්මා එවරුපෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා
 වීරියං ඔස්සජ්ජී”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසිනො අවිදුරෙ
 වඩ්ඪකීගාමො අහොසි, තත්ථ පඤ්චසතා වඩ්ඪකී වසන්ති. තෙ නාවාය උපරිසොතං
 ගන්ත්වා අරඤ්ඤෙ ගෙහසම්භාරදාරුනි කොට්ටෙන්වා තත්ථෙව
 එකභූමිකද්විභූමිකාදිහෙදෙ ගෙහසම්භාරෙ සජ්ජෙත්වා ථම්මතො පට්ඨාය
 සබ්බදාරුසු සඤ්ඤං කත්වා නදීතීරං නෙත්වා නාවං ආරොපෙත්වා අනුසොතෙන
 නගරං ආගන්ත්වා යෙ යාදිසානි ගෙහානි ආකඩ්ඛන්ති, තෙසං තාදිසානි කත්වා
 කභාපණෙ ගහෙත්වා පුන තත්ථෙව ගන්ත්වා ගෙහසම්භාරෙ ආහරන්ති. එවං තෙසං
 ජීවිකං කප්පෙත්තානං එකස්මිං කාලෙ බන්ධාවාරං බන්ධිත්වා දාරුනි
 කොට්ටෙන්තානං අවිදුරෙ එකො හත්ථී බදිරබාණුකං අක්කමි. තස්ස සො බාණුකො
 පාදං විජ්ඣා, බලවච්චෙදනා වත්තන්ති, පාදො උද්ධුමායිත්වා පුබ්බං ගණ්ඨි. සො
 චෙදනාජ්ජෙත්වා තෙසං දාරුකොට්ටනසද්දං සුත්වා “ඉමෙ වඩ්ඪකී නිස්සාය මය්හං
 සොත්ථී භවිස්සති”ති මඤ්ඤමානො තිහි පාදෙහි තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා අවිදුරෙ
 නිපජ්ජි, වඩ්ඪකී තං උද්ධුමාතපාදං දිස්වා උපසඩ්ධමිත්වා පාදෙ බාණුකං දිස්වා
 තිබ්බණ්ඩාසියා බාණුකස්ස සමන්තතො ඔධිං දත්වා රජ්ජයා බන්ධිත්වා ආකඩ්ඪන්තා
 බාණුං නිහරිත්වා පුබ්බං මොචෙත්වා උණ්හොදකෙන ධොවිත්වා තදනුරුපෙහි
 හෙසජ්ජෙහි මක්ඛෙත්වා නවිරස්සෙව වණං ඵාසුකං කරිංසු.

හත්ථී අරොගො හුත්වා චින්තෙසි – “මයා ඉමෙ වඩ්ඪකී නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධං,
 ඉදානි තෙසං මයා උපකාරං කාතුං වට්ටති”ති. සො තතො පට්ඨාය වඩ්ඪකීහි සද්ධිං
 රුක්ඛෙ නිහරති, තච්ඡෙත්තානං පරිවත්තෙත්වා දෙති, වාසිආදීනි උපසංහරති,
 සොණ්ඩාය වෙයෙත්වා කාලසුත්තකොටියං ගණ්ඨානි. වඩ්ඪකීපිස්ස භොජනවෙලාය
 එකෙකං පිණ්ඩං දෙන්තා පඤ්ච පිණ්ඩසතානි දෙන්ති. තස්ස පන හත්ථීස්ස පුත්තො
 සබ්බසෙනො හත්ථාජාතීයපොතකො අත්ථී, තෙනස්ස එතදහොසි – “අහං එතරහි
 මහල්ලකො. ඉදානි මයා ඉමෙසං වඩ්ඪකීනං කම්මකරණත්තාය පුත්තං දත්වා
 ගන්තුං වට්ටති”ති. සො වඩ්ඪකීනං අනාවික්ඛිත්වාච අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පුත්තං
 ආනෙත්වා “අයං හත්ථීපොතකො මම පුත්තො, තුම්හෙහි මය්හං ජීවිතං දින්නං,
 අහං වො වෙජ්ජවෙතනත්ථාය ඉමං දම්මි, අයං තුම්හාකං ඉතො පට්ඨාය කම්මානි
 කරිස්සති”ති වත්වා “ඉතො පට්ඨාය, පුත්තක, යං මයා කත්තබ්බං කම්මං, තං ත්වං
 කරොහි”ති පුත්තං ඔවදිත්වා වඩ්ඪකීනං දත්වා සයං අරඤ්ඤං පාවිසි.

තතො පට්ඨාය හත්ථීපොතකො වඩ්ඪකීනං වචනකරො ඔවාදක්ඛමො හුත්වා
 සබ්බකිච්චානි කරොති. තෙපි තං පඤ්චහි පිණ්ඩසතෙහි පොසෙන්නි, සො කම්මං

කත්වා නදිං ඔතරිත්වා න්හත්වා කීළිත්වා ආගච්ඡති, වඩ්ඨකීදාරකාපි තං
 සොණ්ඩාදීසු ගහෙත්වා උදකෙපි ඵලෙපි තෙන සද්ධිං කීළන්ති. ආජානියා පන
 හත්ථිනොපි අස්සාපි පුරිසාපි උදකෙ උච්චාරං වා පස්සාවං වා න කරොන්ති, තස්මා
 සොපි උදකෙ උච්චාරපස්සාවං අකත්වා ඛනිනදීතීරෙයෙව කරොති. අට්ඨකස්මිං
 දිවසෙ උපරිනදියා දෙවො වස්සි, අප් සුක්ඛං හත්ථිලණ්ඩං උදකෙන නදිං ඔතරිත්වා
 ගච්ඡන්තං බාරාණසීනගරතිත්ථෙ ඵකස්මිං ගුම්බෙ ලග්ගෙත්වා අට්ඨාසි. අප්
 රඤ්ඤො හත්ථිගොපකා ‘‘හත්ථි න්හාපෙස්සාමා’’ති පඤ්ච හත්ථිසතානි නයිංසු.
 ආජානියලණ්ඩස්ස ගන්ධං සායිත්වා එකොපි හත්ථි නදිං ඔතරිතුං න උස්සති.
 සබ්බෙපි නඩ්ගුට්ඨං උක්ඛිපිත්වා පලායිතුං ආරහිංසු, හත්ථිගොපකා හත්ථාවරියානං
 ආරොචෙසුං. තෙ ‘‘උදකෙ පරිපන්ථෙන හවිතබ්බ’’න්ති උදකං සොධාපෙත්වා
 තස්මිං ගුම්බෙ තං ආජානියලණ්ඩං දිස්වා ‘‘ඉදමෙත්ථ කාරණං’’න්ති ඤත්වා වාටිං
 ආහරාපෙත්වා උදකස්ස පුරෙත්වා තං තත්ථ මද්දිත්වා හත්ථිනං සරීරෙ සිඤ්චාපෙසුං,
 සරීරානි සුගන්ධානි අහෙසුං. තස්මිං කාලෙ තෙ නදිං ඔතරිත්වා න්හායිංසු.

හත්ථාවරියා රඤ්ඤො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘තං හත්ථාජානියං
 පරියෙසිත්වා ආනෙනුං වට්ටති, දෙවා’’ති ආහංසු. රාජා නාවාසඤ්ඤාටෙහි නදිං
 පක්ඛන්දිත්වා උද්ධංගාමීහි නාවාසඤ්ඤාටෙහි වඩ්ඨකීනං වසනට්ඨානං සම්පාපුණි.
 හත්ථිපොතකො නදියං කීළන්තො හෙරිසද්දං සුත්වා ගන්ත්වා වඩ්ඨකීනං සන්තිකෙ
 අට්ඨාසි. වඩ්ඨකී රඤ්ඤො පච්චුග්ගමනං කත්වා ‘‘දෙව, සවෙ දාරුහි අත්ථො, කිං
 කාරණං ආගතත්ථ, කිං පෙසෙත්වා ආහරාපෙනුං න වට්ටති’’ති ආහංසු. ‘‘නාහං,
 හණෙ, දාරුනං අත්ථාය ආගතො, ඉමස්ස පන හත්ථිස්ස අත්ථාය ආගතොමිහි’’ති.
 ‘‘ගාහාපෙත්වා ගච්ඡථ, දෙවා’’ති. හත්ථිපොතකො ගන්තුං න ඉච්ඡී. ‘‘කිං
 කාරාපෙති, හණෙ, හත්ථි’’ති? ‘‘වඩ්ඨකීනං පොසාවනිකං ආහරාපෙති, දෙවා’’ති.
 ‘‘සාධු, හණෙ’’ති රාජා හත්ථිස්ස වතුන්තං පාදානං සොණ්ඩාය නඩ්ගුට්ඨස්ස ව
 සන්තිකෙ සතසහස්සසතසහස්සකභාපණෙ යපාපෙසි. හත්ථි එත්තකෙනාපි
 අගන්ත්වා සබ්බවඩ්ඨකීනං දුස්සයුගෙසු වඩ්ඨකීහරියානං නිවාසනසාටකෙසු
 දිත්තෙසු සද්ධිංකීළිතානං දාරකානඤ්ච දාරකපරිහාරෙ කතෙ නිවත්තිත්වා වඩ්ඨකී
 ව ඉත්ථියො ව දාරකෙ ව ඔලොකෙත්වා රඤ්ඤො සද්ධිං අගමාසි.

රාජා තං ආදාය නගරං ගන්ත්වා නගරඤ්ච හත්ථිසාලඤ්ච අලඬකාරාපෙත්වා
 හත්ථිං නගරං පදක්ඛිණං කාරෙත්වා හත්ථිසාලං පවෙසෙත්වා සබ්බාලඬකාරෙහි
 අලඬකරිත්වා අභිසෙකං දත්වා ඔපවය්හං කත්වා අත්තනො සභායට්ඨානෙ යපෙත්වා
 උපඩ්ඨරජ්ජං හත්ථිස්ස දත්වා අත්තනා සමානපරිහාරං අකාසි. හත්ථිස්ස
 ආගතකාලතො පට්ඨාය රඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං හත්ථගතමෙව අහොසි.
 එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡ්මිහි
 පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්සා ගබ්භපරිපාකකාලෙ රාජා කාලමකාසි. හත්ථි පන සවෙ
 රඤ්ඤො කාලකතභාවං ජානෙය්‍ය, තත්ථෙවස්ස හදයං ඵලෙය්‍ය, තස්මා හත්ථිං
 රඤ්ඤො කාලකතභාවං අජානාපෙත්වා උපට්ඨන්තිංසු. රඤ්ඤො පන කාලකතභාවං
 සුත්වා ‘‘කුච්ඡං කිර රජ්ජ’’න්ති අනන්තරසාමන්තකොසලරාජා මහතියා සෙනාය
 ආගන්ත්වා නගරං පරිවාරෙසි. නගරවාසිනො ද්වාරානි පිදහිත්වා කොසලරඤ්ඤො

සාසනං පහිණිංසු – “අම්භාකං රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී පරිපුණ්ණගබ්භා ‘ඉතො කිර සත්තමෙ දිවසෙ පුත්තං විජායිස්සති’ ති අභිගච්ඡාපාදාකා ආහංසු. සචෙ සා පුත්තං විජායිස්සති, මයං සත්තමෙ දිවසෙ යුද්ධං දස්සාම, න රජ්ජං, එත්තකං කාලං ආගමෙථා” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්චිඡි.

දෙව් සත්තමෙ දිවසෙ පුත්තං විජායි. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ පන මහාජනස්ස අලීනචිත්තං පග්ගණ්හන්තො ජාතොති “අලීනචිත්තකුමාරො” ත්වෙවස්ස නාමං අකංසු. ජාතදිවසතොයෙව පනස්ස පට්ඨාය නාගරා කොසලරඤ්ඤො සද්ධිං යුජ්ඣංසු. නින්තායකත්තා සඬගාමස්ස මහත්තම්පි බලං යුජ්ඣමානං ථොකං ථොකං ඔසක්කති. අමච්චා දෙවියා තමත්ථං ආරොචෙත්වා “මයං එවං ඔසක්කමානෙ බලෙ පරාජයභාවස්ස භායාම, අම්භාකං පන රඤ්ඤො කාලකතභාවං, පුත්තස්ස ජාතභාවං, කොසලරඤ්ඤො ආගන්ත්වා යුජ්ඣානභාවඤ්ච රඤ්ඤො සභායකො මඬගලහත්ථි න ජානාති, ජානාපෙම න” ත්ති පුච්ඡංසු. සා “සාධු” ති සම්පට්චිඡිත්වා පුත්තං අලඬකරිත්වා දුකුලචුම්බටකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පාසාදා ඔරුය්හ අමච්චගණපරිවුතා හත්ථිසාලං ගන්ත්වා බොධිසත්තං හත්ථිස්ස පාදමුලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා “සාමී, සභායො තෙ කාලකතො, මයං තුය්හං හදයථාලනභයෙන නාරොවයිම්භ, අයං තෙ සභායස්ස පුත්තො, කොසලරාජා ආගන්ත්වා නගරං පරිවාරෙත්වා තච පුත්තෙන සද්ධිං යුජ්ඣති, බලං ඔසක්කති, තච පුත්තං ත්වඤ්ඤෙව චා මාරෙහි, රජ්ජං වාස්ස ගණ්හිත්වා දෙහි” ති ආහ.

තස්මිං කාලෙ හත්ථි බොධිසත්තං සොණ්ඩාය පරාමසිත්වා උක්ඛිපිත්වා කුම්භෙ යථෙත්වා රොදිත්වා බොධිසත්තං ඔතාරෙත්වා දෙවියා හත්ථෙ නිපජ්ජාපෙත්වා “කොසලරාජං ගණ්හිස්සාමී” ති හත්ථිසාලතො නික්ඛමී. අථස්ස අමච්චා වම්මං පටිමුඤ්චිත්වා අලඬකරිත්වා නගරද්වාරං අවාපුරිත්වා තං පරිවාරෙත්වා නික්ඛමීංසු. හත්ථි නගරා නික්ඛමිත්වා කොඤ්චනාදං කත්වා මහාජනං සන්තාසෙත්වා පලාපෙත්වා බලකොට්ඨකං හින්දිත්වා කොසලරාජානං චූළාය ගහෙත්වා ආනෙත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමුලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මාරණත්ථායස්ස උට්ඨිතෙ වාරෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය අප්පමත්තො හොහි, ‘කුමාරො දහරො’ ති සඤ්ඤං මා කරී” ති ඔවදිත්වා උයොපාපෙසි. තතො පට්ඨාය සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං බොධිසත්තස්ස හත්ථගතමෙව ජාතං, අඤ්ඤො පටිසත්තු නාම උට්ඨහිතුං සමත්ථො නාහොසි. බොධිසත්තො සත්තවස්සිකකාලෙ අභිසෙකං කත්වා අලීනචිත්තරාජා නාම හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

11.

“අලීනචිත්තං නිස්සාය, පහට්ඨා මහතී වමු;
කොසලං සෙනාසන්තුට්ඨං, ජීවග්ගාහං අගාහයි.

12.

“එවං නිස්සයසම්පන්නො, හික්ඛු ආරද්ධවීරියො;

භාවයං කුසලං ධම්මං, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා;
පාපුණේ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය'න්ති.

තත්ථ අලිනවිත්තං නිස්සායාති අලිනවිත්තං රාජකුමාරං නිස්සාය. පහට්ඨා මහතී
චමුති “පචෙණ්ණරජ්ජං නො දිට්ඨ”න්ති හට්ඨකුට්ඨා හුත්වා මහතී සෙනා. කොසලං
සෙනාසන්තුට්ඨන්ති කොසලරාජානං සෙන රජ්ජෙන අසන්තුට්ඨං පරරජ්ජලොහෙන
ආගතං. ජීවග්ගාහං අගාහයීති අමාරෙත්වාච සා චමු තං රාජානං හත්ථිනා ජීවග්ගාහං
ගණ්භාපෙසි. එවං නිස්සයසම්පන්නොති යථා සා චමු, එවං අඤ්ඤොපි කුලපුත්තො
නිස්සයසම්පන්නො කල්‍යාණමිත්තං බුද්ධං වා බුද්ධසාවකං වා නිස්සයං ලභිත්වා.
භික්ඛුති පරිසුද්ධාධිවචනමෙතං. ආරද්ධවීරියොති පග්ගහිතවීරියො
චතුදොසාපගතෙන වීරියෙන සමන්තාගතො. භාවයං කුසලං ධම්මන්ති කුසලං
නිරවජ්ජං සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියසඬ්ඛාතං ධම්මං භාවෙත්තො. යොගක්ඛෙමස්ස
පත්තියාති චතුහි යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බානස්ස පාපුණන්නාපාය තං ධම්මං
භාවෙත්තො. පාපුණේ අනුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛයන්ති එවං විපස්සනතො
පට්ඨාය ඉමං කුසලං ධම්මං භාවෙත්තො සො කල්‍යාණමිත්තුපනිස්සයසම්පන්නො
භික්ඛු අනුපුබ්බෙන විපස්සනාඤ්ඤාණාති ච හෙට්ඨිමමග්ගඵලාති ච පාපුණන්තො
පරියොසානෙ දසන්තම්පි සංයොජනානං ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා
සබ්බසංයොජනක්ඛියසඬ්ඛාතං අරහත්තං පාපුණාති. යස්මා වා නිබ්බානං ආගම්ම
සබ්බසංයොජනාති ඛියන්ති, තස්මා තම්පි සබ්බසංයොජනක්ඛියමෙව, එවං
අනුපුබ්බෙන නිබ්බානසඬ්ඛාතං සබ්බසංයොජනක්ඛියං පාපුණාතීති අත්ථො.

ඉති භගවා අමතමහානිබ්බානෙන ධම්මදෙසනාය කුටං ගහෙත්වා උත්තරිපි
සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො
භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. “තදා මාතා මහාමායා, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා
අහොසි, රජ්ජං ගහෙත්වා දින්නහත්ථි අයං ඔස්සට්ඨවීරියො භික්ඛු, හත්ථිස්ස පිතා
සාරිපුත්තො, සාමන්තකොසලරාජා මොග්ගල්ලානො, අලිනවිත්තකුමාරො පන
අහමෙව අහොසි”න්ති.

අලිනවිත්තජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[157] 7. ගුණජාතකවණ්ණනා

යෙන කාමං පණාමෙතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරස්ස
සාටකසහස්සලාහං ආරබ්භ කථෙසි. ථෙරස්ස කොසලරඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ
ධම්මවාචනචත්ථු හෙට්ඨා මහාසාරජාතකෙ (ජා. 1.1.92) ආගතමෙව. ඉති ථෙරෙ
රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ ධම්මං වාචෙත්තෙ රඤ්ඤො සහස්සග්ගනිකානං සාටකානං
සහස්සං ආහරිසිත්ථ. රාජා තතො පඤ්ච සාටකසතාති පඤ්චන්තං දෙවීසනානං
අදාසි. තා සබ්බාපි තෙ සාටකෙ යථෙත්වා පුනදිවසෙ ආනන්දත්ථෙරස්ස දත්වා සයං
පුරාණසාටකෙයෙව පාරුපිත්වා රඤ්ඤො පාතරාසට්ඨානං අගමංසු.

රාජා “මයා තුම්භාකං සහස්සග්ගස්සනිකා සාටකා දාපිතා, කස්මා තුම්භෙ තෙ අපාරුපිත්වා ආගතා” ති පුච්ඡී. “දෙව, අම්භෙහි තෙ ආනන්දන්ද්වෙරස්ස දින්නා” ති. “ආනන්දන්ද්වෙරෙන සබ්බෙ ගහිතා” ති? “ආම, දෙවා” ති. “සම්මාසම්බුද්ධෙන තිච්චරං අනුඤ්ඤාතං, ආනන්දන්ද්වෙරො දුස්සවණ්ඨප්පං මඤ්ඤෙ කර්ස්සති, අතිබ්භූ තෙන සාටකා ගහිතා” ති වෙරස්ස කුප්ඤ්ඤිත්වා භුත්තපාතරාසො විහාරං ගන්ත්වා වෙරස්ස පරිවෙණං පවිසිත්වා වෙරං වන්දිත්වා නිසින්තො පුච්ඡී – “අපි, හන්තෙ, අම්භාකං සරෙ ඉත්ථියො තුම්භාකං සන්තිකෙ ධම්මං උග්ගණ්හන්ති වා සුණන්ති වා” ති? “ආම, මහාරාජ, ගහෙතඬ්ඛයුත්තකං ගණ්හන්ති, සොතඬ්ඛයුත්තකං සුණන්ති” ති. “කිං තා සුණන්තියෙව, උදාහු තුම්භාකං නිවාසනං වා පාරුපනං වා දදන්ති” ති? “තා අප්ප, මහාරාජ, සහස්සග්ගස්සනිකානි පඤ්ච සාටකසතානි අදංසු” ති. “තුම්භෙහි ගහිතානි තානි, හන්තෙ” ති? “ආම, මහාරාජා” ති. “නනු, හන්තෙ, සත්ථාරා තිච්චරමෙව අනුඤ්ඤාත” ති? “ආම, මහාරාජ, හගවතා එකස්ස භික්ඛුනො තිච්චරමෙව පරිභොගසීසෙන අනුඤ්ඤාතං, පටිග්ගහණං පන අචාරිතං, තස්මා මයාපි අඤ්ඤෙසං ජිණ්ණවිචරිකානං දාතුං තෙ සාටකා පටිග්ගහිතා” ති. “තෙ පන භික්ඛු තුම්භාකං සන්තිකා සාටකෙ ලහිත්වා පොරාණවිචරානි කිං කර්ස්සන්ති” ති? “පොරාණසඬ්ඝාටිං උත්තරාසඬ්ඝං කර්ස්සන්ති” ති? “පොරාණඋත්තරාසඬ්ඝං කිං කර්ස්සන්ති” ති? “අත්තරවාසකං කර්ස්සන්ති” ති. “පොරාණඅත්තරවාසකං කිං කර්ස්සන්ති” ති? “පච්චත්ථරණං කර්ස්සන්ති” ති. “පොරාණපච්චත්ථරණං කිං කර්ස්සන්ති” ති? “භුම්මත්ථරණං කර්ස්සන්ති” ති. “පොරාණභුම්මත්ථරණං කිං කර්ස්සන්ති” ති? “පාදපුඤ්ජනං කර්ස්සන්ති” ති. “පොරාණපාදපුඤ්ජනං කිං කර්ස්සන්ති” ති? “මහාරාජ, සද්ධාදෙය්‍යං නාම විනිපාතෙතුං න ලබ්හති, තස්මා පොරාණපාදපුඤ්ජනං වාසියා කොට්ටෙන්වා මත්තිකාය මක්ඛෙන්වා සෙනාසනෙසු මත්තිකාලෙපනං කර්ස්සන්ති” ති. “හන්තෙ, තුම්භාකං දින්නං යාව පාදපුඤ්ජනාපි නස්සිතුං න ලබ්හති” ති? “ආම, මහාරාජ, අම්භාකං දින්නං නස්සිතුං න ලබ්හති, පරිභොගමෙව හොති” ති.

රාජා තුට්ඨො සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ඉතරානිපි ගෙහෙ යපිතානි පඤ්ච සාටකසතානි ආහරාපෙත්වා වෙරස්ස දත්වා අනුමොදනං සුත්වා වෙරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමී. වෙරො පට්ඨලද්ධානි පඤ්ච සාටකසතානි ජිණ්ණවිචරිකානං භික්ඛුනං අදාසී. වෙරස්ස පන පඤ්චමත්තානි සද්ධිවිහාරිකසතානි, තෙසු එකො දහරභික්ඛු වෙරස්ස බ්භූපකාරො පරිවෙණං සම්මප්පති, පානීයපරිභොජනීයං උපට්ඨපෙති, දන්තකට්ඨං මුඛොදකං න්භානොදකං දෙනි, වච්චකුට්ඨත්තාසරසෙනාසනානි පටිප්ථගති, හත්ථපරිකම්මපාදපරිකම්මපිට්ඨිපරිකම්මාදීනි කරොති. වෙරො පච්ඡා ලද්ධානි පඤ්ච සාටකසතානි “අයං මෙ බ්භූපකාරො” ති යුත්තවසෙන සබ්බානි තස්සෙව අදාසී. සොපි සබ්බෙ තෙ සාටකෙ භාජෙන්වා අත්තනො සමානුපජ්ඣායානං අදාසී.

එවං සබ්බෙපි තෙ ලද්ධසාටකා භික්ඛු සාටකෙ ජින්නත්වා රජිත්වා කණ්ණිකාරපුප්ඵලණ්ණානි කාසායානි නිවාසෙන්වා ව පාරුපිත්වා ව සත්ථාරං උපසඬ්ඤාත්වා වන්දිත්වා එකමත්තං නිසිදිත්වා එවමාහංසු – “හන්තෙ,

සොනාපන්නස්ස අරියසාවකස්ස මුබ්බලොකනදානං නාම අත්ථි”ති. “න, හික්ඛවෙ, අරියසාවකානං මුබ්බලොකනදානං නාම අත්ථි”ති. “හත්තෙ, අම්භාකං උපජ්ඣායෙන ධම්මභණ්ඩාගාරිකත්ථෙරෙන සහස්සග්ගනිකානං සාටකානං පඤ්ච සතානි එකස්සෙව දහරහික්ඛුනො දින්නානි, සො පන අත්තනා ලද්ධෙ භාජෙත්වා අම්භාකං අදාසී”ති. “න, හික්ඛවෙ, ආනන්දො මුබ්බලොකනහික්ඛං දෙනි, සො පනස්ස හික්ඛු ඛහුපකාරො, තස්මා අත්තනො උපකාරස්ස උපකාරවසෙන ගුණවසෙන යුත්තවසෙන ‘උපකාරස්ස නාම පච්චුපකාරො කාතුං වට්ටති’ති කතඤ්ඤකතවෙදිභාවෙන අදාසී. පොරාණකපණ්ඩිතාපි හි අත්තනො උපකාරානඤ්ඤෙව පච්චුපකාරං කරිංසු”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොත්තෙ බොධිසත්තො සීහො හුත්වා පබ්බතගුහායං වසති. සො එකදිවසං ගුහාය නික්ඛමිත්වා පබ්බතපාදං ඔලොකෙසි, තං පන පබ්බතපාදං පරික්ඛිපිත්වා මහාසරො අභොසී. තස්ස එකස්මිං උන්නතට්ඨානෙ උපරිථද්ධකද්දමපිට්ඨෙ මුදුනි හරිතතිණානි ජායිංසු. සසකා වෙච්ච හරිණාදයො ච සල්ලහුකමිගා කද්දමමත්ථකෙ විවරන්තා තානි බාදන්ති. තං දිවසමපි එකො මිගො තානි බාදන්තො විවරති. සීහො “තං මිගං ගණ්හිස්සාමි”ති පබ්බතමත්ථකා උප්පතිත්වා සීහවෙගෙන පක්ඛන්දි, මිගො මරණභයතප්පිතො විරවන්තො පලායී. සීහො වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො කලලපිට්ඨෙ නිපතිත්වා ඔසිදිත්වා උග්ගන්තුං අසක්කොන්තො චත්තාරො පාදා ථම්භා විය ඔසිදිත්වා සත්තාහං නිරාහාරො අට්ඨාසි.

අථ නං එකො සිඬිගාලො ගොවරජ්ජසුතො තං දිස්වා භයෙන පලායී. සීහො තං පක්කොසිත්වා “හො සිඬිගාල, මා පලායි, අහං කලලෙ ලග්ගො, ජීවිතං මෙ දෙනි”ති ආහ. සිඬිගාලො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “අහං තං උද්ධරෙය්‍යං, උද්ධට්ඨො පන මං බාදෙය්‍යාසිති භායාමි”ති ආහ. “මා භායි, නාහං තං බාදිස්සාමි, මහත්තං පන තෙ ගුණං කරිස්සාමි, එකෙනුපායෙන මං උද්ධරාහි”ති. සිඬිගාලො තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා චතුන්නං පාදානං සමන්තා කලලෙ අපනෙත්වා චතුන්නමිපි පාදානං චතස්සො මාතිකා ඛණිත්වා උදකාහිමුඛං අකාසී, උදකං පවිසිත්වා කලලං මුදුං අකාසී. තස්මිං ඛණෙ සිඬිගාලො සීහස්ස උදරන්තරං අත්තනො සීසං පවෙසෙත්වා “වායාමං කරොහි, සාමි”ති උච්චාසද්දං කරොන්තො සීසෙන උදරං පහරි. සීහො වෙගං ජනෙත්වා කලලා උග්ගන්ත්වා පක්ඛන්දිත්වා ථලෙ අට්ඨාසි. සො මුහුත්තං විස්සමිත්වා සරං ඔරුය්හ කද්දමං ධොවිත්වා ත්භායිත්වා දරථං පටිජ්ජස්සමිහෙත්වා එකං මහිංසං වධිත්වා දායාහි ඔවිජ්ඣිත්වා මංසං උබ්බත්තෙත්වා “බාද, සම්මා”ති සිඬිගාලස්ස පුරතො යපෙත්වා තෙන බාදිතෙ පච්ඡා අත්තනා බාදි. පුන සිඬිගාලො එකං මංසපෙසිං ඩංසිත්වා ගණ්හි. “ඉදං කිමත්ථාය, සම්මා”ති ච වුත්තෙ “තුම්භාකං දාසී අත්ථි, තස්සා භාගො භවිස්සති”ති ආහ. සීහො “ගණ්හාහි”ති වත්වා සයමිපි සීහියා අත්ථාය මංසං ගණ්හිත්වා “එහි, සම්ම, අම්භාකං පබ්බතමුද්ධනි යත්වා සබ්බො වසනට්ඨානං ගමිස්සාමා”ති වත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මංසං බාදාපෙත්වා සිඬිගාලඤ්ඤෙව සිඬිගාලිඤ්ඤෙව අස්සාසෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය ඉදානි අහං තුම්හෙ පටිජග්ගිස්සාමි”ති අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා

ගුහාය ද්වාරෙ අඤ්ඤිස්සා ගුහාය වසාපෙසි. තෙ තතො පට්ඨාය ගොවරාය ගච්ඡන්තා සිහිඤ්ච සිඬගාලිඤ්ච යපෙත්වා සිඬගාලෙන සද්ධිං ගන්ත්වා නානාමිගෙ වධිත්වා උභොපි තත්තෙව මංසං බාදිත්වා ඉතරාසම්පි ද්විත්තං ආහරිත්වා දෙනති.

එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ සිහි ද්වෙ පුත්තෙ විජායි, සිඬගාලිපි ද්වෙ පුත්තෙ විජායි. තෙ සබ්බෙපි සමග්ගවාසං වසිංසු. අට්ඨකදිවසං සිහියා එතදභොසි – “අයං සිභො සිඬගාලඤ්ච සිඬගාලිඤ්ච සිඬගාලපොතකෙ ව අතිවිය පියායති, නුනමස්ස සිඬගාලියා සද්ධිං සන්ථවො අත්ථී, තස්මා එවං සිනෙහං කරොති, යංනුනාහං ඉමං පිළෙත්වා තජ්ජෙත්වා ඉතො පලාපෙය්‍යා”න්ති. සා සිහස්ස සිඬගාලං ගහෙත්වා ගොවරාය ගතකාලෙ සිඬගාලිං පිළෙසි තජ්ජෙසි “කිංකාරණා ඉමස්මිං යානෙ වසති, න පලායසි”ති? පුත්තාපිස්සා සිඬගාලිපුත්තෙ තට්ඨ තජ්ජයිංසු. සිඬගාලි තමත්ථං සිඬගාලස්ස කට්ඨත්වා “සිහස්ස වචනෙන එතාය එවං කතභාවම්පි න ජානාම, චිරං වසිමිහා, නාසාපෙය්‍යාපි නො, අම්මාකං වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡාමා”ති ආහ. සිඬගාලො තස්සා වචනං සුත්වා සිහං උපසඬකම්ත්වා ආහ – “සාමි, චිරං අම්මෙහි තුම්මාකං සන්තිකෙ නිවුත්ථං, අතිචිරං වසන්තා නාම අජ්ජියා භොන්ති, අම්මාකං ගොවරාය පක්කන්තකාලෙ සිහි සිඬගාලිං විහෙයෙති ‘ඉමස්මිං යානෙ කස්මා වසථ, පලායථා’ති තජ්ජෙති, සිහපොතකාපි සිඬගාලපොතකෙ තජ්ජෙත්ති. යො නාම යස්ස අත්තතො සන්තිකෙ වාසං න රොවෙති, තෙන සො ‘යාහි’ති නීහරිතබ්බොව, විහෙයන්තං නාම කිමත්ථීය”න්ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

13.

“යෙන කාමං පණාමෙති, ධම්මො බලවතං මිගී;
උන්තදන්ති විජානාහි, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

තත්ථ යෙන කාමං පණාමෙති, ධම්මො බලවතන්ති බලවා නාම ඉස්සරො අත්තතො සෙවකං යෙන දිසාභාගෙන ඉච්ඡති, තෙන දිසාභාගෙන සො පණාමෙති නීහරති. එස ධම්මො බලවතං අයං ඉස්සරානං සභාවො පචෙණ්ඩම්මොව, තස්මා සචෙ අම්මාකං වාසං න රොවෙථ, උජුකමෙව නො නීහරථ, විහෙයන්තෙ කො අත්ථොති දීපෙත්තො එවමාහ. මිගීති සිහං ආලපති. සො හි මිගරාජතාය මිගා අස්ස අත්ථීති මිගී. උන්තදන්තිති තමෙව ආලපති. සො හි උන්තතානං දන්තානං අත්ථීතාය උන්තතා දන්තා අස්ස අත්ථීති උන්තදන්ති. “උන්තතදන්ති”තිපි පාඨොයෙව. විජානාහිති “එස ඉස්සරානං ධම්මො”ති එවං ජානාහි. ජාතං සරණතො භයන්ති අම්මාකං තුම්මෙහ පතිට්ඨානට්ඨෙත සරණං, තුම්මාකඤ්ඤෙව සන්තිකා භයං ජාතං, තස්මා අත්තතො වසනට්ඨානමෙව ගමිස්සාමාති දීපෙති.

අපරො නයො – තච මිගී සිහි උන්තදන්තිමම පුත්තදාරං තජ්ජෙත්ති යෙන කාමං පණාමෙති, යෙන යෙනාකාරෙන ඉච්ඡති, තෙන පණාමෙති පචත්තති, විහෙයෙතිපි පලාපෙතිපි, එවං ත්වං විජානාහි, තත්ථ කිං සක්කා අම්මෙහි කාතුං. ධම්මො බලවතං එස බලවත්තානං සභාවො, ඉදානි මයං ගමිස්සාම. කස්මා? ජාතං සරණතො භයන්ති.

තස්ස වචනං සුත්වා සිභො සීහිං ආහ – “හද්දෙ, අසුකස්මිං නාම කාලෙ මම ගොවරත්ථාය ගත්ත්වා සත්තමෙ දිවසෙ ඉමිනා සිඬගාලෙන ඉමාය ව සිඬගාලියා සද්ධිං ආගතභාවං සරසි”ති. “ආම, සරාමි”ති. “ජානාසි පන මය්හං සත්තාහං අනාගමනස්ස කාරණ”න්ති? “න ජානාමි, සාමි”ති. “හද්දෙ, අහං ‘එකං මිගං ගණ්හිස්සාමි’ති විරජ්ඣත්වා කලලෙ ලග්ගො, තතො නික්ඛමිතුං අසක්කොත්තො සත්තාහං නිරාහාරො අට්ඨාසිං, ස්වාහං ඉමං සිඬගාලං නිස්සාය ජීවිතං ලහිං, අයං මෙ ජීවිතදායකො සභායො. මිත්තධම්මෙ යාතුං සමත්ථො හි මිත්තො දුබ්බලො නාම නත්ථි, ඉතො පට්ඨාය මය්හං සභායස්ස ව සභායිකාය ව පුත්තකානඤ්ච ඵ්චරුපං අවමානං මා අකාසි”ති වත්වා සිභො දුතියං ගාථමාහ –

14.

“අපි වෙපි දුබ්බලො මිත්තො, මිත්තධම්මෙසු තිට්ඨති;
සො ඤාතකො ව ඛන්ථු ව, සො මිත්තො සො ව මෙ සබා;
දායීති මාතිමඤ්ඤිත්ථො, සිඬගාලො මම පාණදො”ති.

තත්ථ අපි වෙපිති එකො අපිසද්දො අනුග්ගහත්ථො, එකො සම්භාවනත්ථො. තත්ත්වායං යොජනා – දුබ්බලොපි වෙ මිත්තො මිත්තධම්මෙසු අපි තිට්ඨති, සවෙ යාතුං සක්කොති, සො ඤාතකො ව ඛන්ථු ව, සො මෙත්තචිත්තතාය මිත්තො, සො ව මෙ සභායට්ඨෙන සබා. දායීති මාතිමඤ්ඤිත්ථොති, හද්දෙ, දායාසම්පන්නෙ සීහි මා මය්හං සභායං වා සභායිං වා අතිමඤ්ඤි, අයඤ්හි සිඬගාලො මම පාණදොති.

සා තස්ස වචනං සුත්වා සිඬගාලිං බමාපෙත්වා තතො පට්ඨාය සපුත්තාය තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසි. සිහපොතකාපි සිඬගාලපොතකෙහි සද්ධිං කීළමානා සම්මොදමානා මාතාපිතුනං අතික්කන්තකාලෙපි මිත්තභාවං අභින්නිත්වා සම්මොදමානා වසිංසු. තෙසං කිර සත්තකුලපරිවට්ටෙ අභිජ්ජමානා මෙත්ති අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ කෙච් සොතාපන්නා, කෙච් සකදාගාමිනො, කෙච් අනාගාමිනො, කෙච් අරහන්තො අහෙසුං. “තදා සිඬගාලො ආනන්දො අහොසි, සිභො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ගුණජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[158] 8. සුහනුජාතකවණ්ණනා

නයිදං විසමසීලෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ වණ්ඨහික්ඛු ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්හි සමයෙ ජෙතවනෙපි එකො හික්ඛු වණ්ඨො අහොසි ඵරුසො සාහසිකො ජනපදෙපි. අට්ඨකදිවසං ජානපදො හික්ඛු කෙනවිදෙව කරණීයෙන ජෙතවනං අගමාසි, සාමණෙරා වෙච දහරහික්ඛු ව තස්ස වණ්ඨභාවං ජානන්ති. “තෙසං ද්වින්නං වණ්ඨානං කලහං පස්සිස්සාමා”ති කුතුහලෙන තං හික්ඛුං ජෙතවනවාසිකස්ස පරිවෙණං පහිණිංසු. තෙ උහොපි වණ්ඨා අඤ්ඤමඤ්ඤං

දිස්වා වියසංවාසං සංසන්දිංසු සමිංසු, හත්ථපාදපිට්ඨිසම්බාහනාදීනි අකංසු.
 ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, චණ්ඩා භික්ඛු අඤ්ඤෙසං උපරි
 චණ්ඩා ඵරුසා සාහසිකා, අඤ්ඤමඤ්ඤං පන උභොපි සමග්ගා සම්මොදමානා
 පියසංවාසා ජාතා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, ඵතරහි කථාය
 සන්තිසින්තා”ති පුච්ඡින්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව,
 පුබ්බෙපෙතෙ අඤ්ඤෙසං චණ්ඩා ඵරුසා සාහසිකා, අඤ්ඤමඤ්ඤං පන සමග්ගා
 සම්මොදමානා පියසංවාසා ව අහෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස
 සබ්බත්ථසාධකො අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. සො පන රාජා ථොකං
 ධනලොභපකතිකො, තස්ස මහාසොණො නාම කුට්ඨස්සො අත්ථි. අථ
 උත්තරාපථකා අස්සවාණිජා පඤ්ච අස්සසතානි ආනෙසුං, අස්සානං ආගතභාවං
 රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. තතො පුබ්බෙ පන බොධිසත්තො අස්සෙ අග්ගාපෙත්වා මූලං
 අපරිභාපෙත්වා දාපෙසි. රාජා තං පරිභායමානො අඤ්ඤං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා
 “තාත, අස්සෙ අග්ගාපෙහි, අග්ගාපෙත්තො ව පඨමං මහාසොණං යථා තෙසං
 අස්සානං අත්තරං පවිසති, තථා විස්සජ්ජෙත්වා අස්සෙ ඩංසාපෙත්වා චණිතෙ
 කාරාපෙත්වා දුබ්බලකාලෙ මූලං භාපෙත්වා අස්සෙ අග්ගාපෙය්‍යාසී”ති ආහ. සො
 “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තථා අකාසි.

අස්සවාණිජා අනත්තමනා හුත්වා තෙන කතකිරියං බොධිසත්තස්ස
 ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො “කිං පන තුම්භාකං නගරෙ කුට්ඨස්සො නත්ථි”ති
 පුච්ඡි. “අත්ථි සාමි, සුභනු නාම කුට්ඨස්සො චණ්ඩො ඵරුසො”ති. “තෙන හි පුන
 ආගච්ඡන්තා තං අස්සං ආනෙය්‍යාථා”ති. තෙ “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා පුන
 ආගච්ඡන්තා තං කුට්ඨස්සං ගාභාපෙත්වා ආගච්ඡිංසු. රාජා “අස්සවාණිජා ආගතා”ති
 සුත්වා සිහපඤ්ජරං උග්ගාටෙත්වා අස්සෙ ඔලොකෙත්වා මහාසොණං
 විස්සජ්ජාපෙසි. අස්සවාණිජාපි මහාසොණං ආගච්ඡන්තං දිස්වා සුභනුං
 විස්සජ්ජාපෙසුං. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පත්වා සරීරානි ලෙහන්තා සම්මොදමානා
 අට්ඨංසු. රාජා බොධිසත්තං පුච්ඡි – “පස්සසි ඉමෙ ද්වෙ කුට්ඨස්සා අඤ්ඤෙසං චණ්ඩා
 ඵරුසා සාහසිකා, අඤ්ඤෙ අස්සෙ ඩංසිත්වා ගෙලඤ්ඤං පාපෙත්ති, ඉදානි
 අඤ්ඤමඤ්ඤං පන සරීරං ලෙහන්තා සම්මොදමානා අට්ඨංසු, කිං නාමෙත”න්ති?
 බොධිසත්තො “නයිමෙ, මහාරාජ, විසමසීලා, සමසීලා සමධාතුකා ව ඵතෙ”ති
 වත්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

15.

“නයිදං විසමසීලෙන, සොණෙන සුභනු සහ;
 සුභනුපි තාදිසොයෙව, යො සොණස්ස සගොචරො.

16.

“පක්ඛන්දිනා පගබ්භෙන, නිච්චං සන්දානබාදිනා;
 සමෙති පාපං පාපෙන, සමෙති අසතා අස”න්ති.

තත්ථ නයිදං විසමසීලෙන, සොණෙන සුභනු සභාති යං ඉදං සුභනු කුටස්සො සොණෙන සද්ධිං පෙමං කරොති, ඉදං න අත්තනො විසමසීලෙන, අථ ඛො අත්තනො සමසීලෙනෙව සද්ධිං කරොති. උභොපි හෙතෙ අත්තනො අනාවාරතාය දුස්සීලතාය සමසීලා සමධාතුකා. සුභනුපි තාදිසොයෙව, යො සොණස්ස සගොවරොති යාදිසො සොණො, සුභනුපි තාදිසොයෙව, යො සොණස්ස සගොවරො යංගොවරො සොණො, සොපි තංගොවරොයෙව. යථෙව හි සොණො අස්සගොවරො අස්සෙ ඩංසෙන්නොව වරති, තථා සුභනුපි. ඉමිනා නෙසං සමානගොවරතං දස්සෙති.

තෙ පන ආචාරගොවරෙ එකතො කත්වා දස්සෙතුං “පක්ඛන්දිනා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ පක්ඛන්දිනාති අස්සානං උපරි පක්ඛන්දනසීලෙන පක්ඛන්දනගොවරෙන. පගබ්භෙනාති කායපාගබ්භියාදිසමන්තාගතෙන දුස්සීලෙන. නිව්චං සන්දානඛාදිනාති සදා අත්තනො ඛන්ධනයොත්තං ඛාදනසීලෙන ඛාදනගොවරෙන ව. සමෙති පාපං පාපෙනාති එතෙසු අඤ්ඤතරෙන පාපෙන සද්ධිං අඤ්ඤතරස්ස පාපං දුස්සීලාං සමෙති. අසතා අසන්ති එතෙසු අඤ්ඤතරෙන අසතා අනාවාරගොවරසම්පන්නෙන සහ ඉතරස්ස අසං අසාධුකම්මං සමෙති, ගුරාදීති විය ගුරාදීති එකතො සංසන්දති සදිසං නිබ්බිසෙසමෙව හොතීති.

එවං වත්වා ව පන ඛොධිසත්තො “මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අතිලුද්ධෙන න භවිතබ්බං, පරස්ස සන්තකං නාම නාසෙතුං න වට්ටතී”ති රාජානං ඔවදිත්වා අස්සෙ අග්ඝාපෙත්වා භූතමෙව මූලං දාපෙසි. අස්සවාණිජා යථාසභාවමෙව මූලං ලභිත්වා භට්ඨතුට්ඨා අගමංසු. රාජාපි ඛොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ද්වෙ අස්සා ඉමෙ ද්වෙ දුට්ඨහික්ඛු අහෙසුං, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සුභනුජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[159] 9. මොරජාතකවණ්ණනා

උදෙනයං වක්ඛුමා එකරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතහික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. යො හි හික්ඛු හික්ඛුහි සත්ථු සන්තිකං නීතො “සච්චං කිර, ත්වං හික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො”ති වුත්තෙ “සච්චං, භන්තෙ”ති වත්වා “කිං දිස්වා”ති වුත්තෙ “එකං අලඬිකතපටියත්තසරීරං මාතුගාමං ඔලොකෙත්වා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “හික්ඛු මාතුගාමො නාම කස්මා තුම්භාදිසානං විත්තං නාලුලෙස්සති, පොරාණකපණ්ඩිතානම්පි හි මාතුගාමස්ස සද්දං සුත්වා සත්ත වස්සසතාති අසමුදාවිණ්ණකිලෙසා ඔකාසං ලභිත්වා ඛණෙනෙව සමුදාවරිංසු. විසුද්ධාපි සත්තා සංකිලිස්සන්ති, උත්තමයසසමඬිගිනොපි ආයසකාං පාපුණන්ති, පගෙව අපරිසුද්ධා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතේ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තේ රජ්ජං කාරෙන්නේ බොධිසත්තෝ
 මොරයොනියං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අණ්ඩකාලෙපි
 කණ්කාරමකුළුවණ්ණ අණ්ඩකොසො හුත්වා අණ්ඩං භින්දිත්වා නික්බන්තො
 සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි දස්සනියො පාසාදිකො පක්ඛානං අන්තරෙ
 සුරත්තරාජීවිරාජිනො, සො අත්තනො ජීවිතං රක්ඛන්තො තිස්සො පබ්බතරාජියො
 අතික්කම්ම චතුත්ථාය පබ්බතරාජියා එකස්මිං දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතතලෙ වාසං
 කප්පෙසි. සො පහාතාය රත්තියා පබ්බතමත්ථකෙ නිසින්තො සූරියං උග්ගච්ඡන්තං
 ඔලොකෙත්වා අත්තනො ගොවරභූමියං රක්ඛාවරණත්ථාය බ්‍රහ්මමන්තං
 බන්ධන්තො “උදෙතය”න්තිආදිමාහ.

17.

“උදෙතයං චක්ඛුමා එකරාජා,
 හරිස්සවණ්ණො පථවිජ්ජහාසො;
 තං තං නමස්සාමි හරිස්සවණ්ණං පථවිජ්ජහාසං,
 තයාජ්ජ ගුත්තා විහරෙමු දිවස”න්ති.

තත්ථ උදෙතීති පාචිනලොකධාතූතො උග්ගච්ඡති. චක්ඛුමාති
 සකලචක්කවාලවාසීනං අන්ධකාරං විධමිත්වා චක්ඛුපටිලාහකරණෙන යං තෙන
 තෙසං දින්නං චක්ඛු, තෙන චක්ඛුතා චක්ඛුමා. එකරාජාති සකලචක්කවාලෙ
 ආලොකකරානං අන්තරෙ සෙට්ඨවිසිට්ඨට්ඨෙන එකරාජා. හරිස්සවණ්ණොති
 හරිස්සමානවණ්ණො, සුවණ්ණවණ්ණොති අත්ථො. පථවිජ්ජහාසොති පථවියා
 පහාසො. තං තං නමස්සාමිති තස්මා තං ඵවරූපං භවන්තං නමස්සාමි වන්දාමි.
 තයාජ්ජ ගුත්තා විහරෙමු දිවසන්ති තයා අජ්ජ රක්ඛිතා ගොපිතා හුත්වා ඉමං දිවසං
 චතුරුරියාපථවිහාරෙන සුඛං විහරෙය්‍යාම.

එවං බොධිසත්තො ඉමාය ගාථාය සූරියං නමස්සිත්වා දුතියගාථාය අතීතේ
 පරිනිබ්බුතේ බුද්ධෙ වෙව බුද්ධගුණෙ ව නමස්සති.

“යෙ බ්‍රාහ්මණා වෙදගු සබ්බධම්මෙ, තෙ මෙ නමො තෙ ව මං පාලයන්තු;
 නමත්ථු බුද්ධානං නමත්ථු බොධියා, නමො විමුත්තානං නමො විමුත්තියා;
 ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො වරති එසනා”ති.

තත්ථ යෙ බ්‍රාහ්මණාති යෙ බාහිතපාපා විසුද්ධිබ්‍රාහ්මණා. වෙදගුති වෙදානං පාරං
 ගතාතිපි වෙදගු, වෙදෙහි පාරං ගතාතිපි වෙදගු. ඉධ පන සබ්බෙ
 සබ්බතාසබ්බතධම්මෙ විදිතේ පාකටෙ කත්වා ගතාති වෙදගු. තෙනෙවාහ
 “සබ්බධම්මෙ”ති. සබ්බෙ බන්ධායතනධාතූධම්මෙ
 සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණවසෙන අත්තනො ඤාණස්ස විදිතේ පාකටෙ කත්වා
 ගතා, තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා දසසහස්සිලොකධාතූං උන්නාදෙත්වා
 බොධිතලෙ සම්මාසම්බොධිං පත්වා සංසාරං වා අතික්කන්තාති අත්ථො. තෙ මෙ
 නමොති තෙ මම ඉමං නමක්කාරං පටිච්ඡන්තු. තෙ ව මං පාලයන්තුති එවං මයා

නමස්සිතා ව තෙ හගවන්තො මං පාලෙන්තු රක්ඛන්තු ගොපෙන්තු. නමත්ථු බුද්ධානං නමත්ථු බොධියා, නමො විමුක්තානං නමො විමුක්තියාති අයං මම නමක්කාරො අතීතානං පරිනිබ්බූතානං බුද්ධානං අත්ථු, තෙසඤ්ඤෙව චතුසු ව මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු ඤාණසංඛ්ඛාතාය බොධියා අත්ථු, තථා තෙසඤ්ඤෙව අරහත්තඵලවිමුක්තියා විමුක්තානං අත්ථු, යා ව නෙසං තදඛගවිමුක්ති වික්ඛම්භනවිමුක්ති සමුච්ඡෙදවිමුක්ති පටිප්පස්සද්ධිවිමුක්ති නිස්සරණවිමුක්තීති පඤ්චවිධා විමුක්ති, තස්සා නෙසං විමුක්තියාපි අයං මය්හං නමක්කාරො අත්ථුති. “ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො වරති එසනා”ති ඉදං පන පදද්වයං සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ආහ. තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, සො මොරො ඉමං පරිත්තං ඉමං රක්ඛං කත්වා අත්තනො ගොචරභූමියං පුප්ඵළාදීනං අත්ථාය නානප්පකාරාය එසනාය වරති.

එවං දිවසං වරිත්වා සායං පබ්බතමත්ථකෙ නිසීදිත්වා අත්ථඤ්ඤානං සූරියං ඔලොකෙන්තො බුද්ධගුණ ආචර්ජෙන්වා නිවාසට්ඨානෙ රක්ඛාවරණත්ථාය පුන බ්‍රහ්මමන්තං බන්ධන්තො “අපෙතය”න්තිආදිමාහ.

18.

“අපෙතයං චක්ඛුමා එකරාජා, හරිස්සවණ්ණො පට්ඨිප්පභාසො; තං තං නමස්සාමි හරිස්සවණ්ණං පට්ඨිප්පභාසං, තයාජ්ජ ගුත්තා විහරෙමු රත්තිං.

“යෙ බ්‍රාහ්මණා වෙදගු සබ්බධම්මෙ, තෙ මෙ නමො තෙ ව මං පාලයන්තු; නමත්ථු බුද්ධානං නමත්ථු බොධියා, නමො විමුක්තානං නමො විමුක්තියා; ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො වාසමකප්පයි”ති.

තත්ථ අපෙතීති අපයාති අත්ථං ගච්ඡති. ඉමං සො පරිත්තං කත්වා, මොරො වාසමකප්පයිති ඉදම්පි අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ආහ. තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, සො මොරො ඉමං පරිත්තං ඉමං රක්ඛං කත්වා අත්තනො නිවාසට්ඨානෙ වාසං කප්පයිත්ථ, තස්ස රත්තිං වා දිවා වා ඉමස්ස පරිත්තස්සානුභාවෙන නෙව භයං, න ලොමහංසො අහොසි.

අපෙතො බාරාණසියා අවිදුරෙ නෙසාදගාමවාසී නෙසාදො භිමවන්තපදෙසෙ විවරන්තො තස්මිං දණ්ඩකභිරඤ්ඤපබ්බතමත්ථකෙ නිසීන්තං බොධිසත්තං දිස්වා ආගන්ත්වා පුත්තස්ස ආරොවෙසි. අපෙකදිවසං බෙමා නාම බාරාණසිරඤ්ඤො දෙවී සුපිනෙන සුවණ්ණවණ්ණං මොරං ධම්මං දෙසෙන්තං දිස්වා පබුද්ධකාලෙ රඤ්ඤො ආරොවෙසි – “අහං, දෙව, සුවණ්ණවණ්ණස්ස මොරස්ස ධම්මං සොතුකාමා”ති. රාජා අමච්චෙ පුච්ඡී. අමච්චා “බ්‍රාහ්මණා ජානිස්සන්ති”ති ආහංසු. බ්‍රාහ්මණා තං සුත්වා “සුවණ්ණවණ්ණො මොරා නාම භොන්ති”ති වත්වා “කත්ථ භොන්ති”ති චුත්තෙ “නෙසාදා ජානිස්සන්ති”ති ආහංසු. රාජා නෙසාදෙ සන්තිපාතෙන්වා පුච්ඡී. අථ සො නෙසාදපුත්තො “ආම, මහාරාජ, දණ්ඩකභිරඤ්ඤපබ්බතො නාම අත්ථී,

තත්ථ සුවණ්ණවණ්ණො මොරො වසති” ති ආහ. “තෙන හි තං මොරං අමාරත්වා බන්ධිත්වා ආනෙහී” ති. නෙසාදො ගන්ත්වා තස්ස ගොවරභූමියං පාසෙ ඔඩ්ඬෙසි. මොරෙන අක්කන්තට්ඨානෙපි පාසො න සඤ්චරති. නෙසාදො ගණ්හිතුං අසක්කොන්තො සත්ත වස්සානි විවරිත්වා තත්ථෙව කාලමකාසි. ඛෙමාපි දෙවී පත්ථිතං අලභමානා කාලමකාසි.

රාජා “මොරං මෙ නිස්සාය දෙවී කාලකතා” ති කුප්ඤ්ඤිත්වා “හිමවන්තපදෙසෙ දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතො නාම අත්ථි, තත්ථ සුවණ්ණවණ්ණො මොරො වසති, යෙ තස්ස මංසං බාදන්ති, තෙ අජරා අමරා භොන්ති” ති අක්ඛරං සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛාපෙත්වා සුවණ්ණපට්ටං මඤ්ජුසාය නික්ඛිපාපෙසි. තස්මිං කාලකතෙ අඤ්ඤො රාජා රජ්ජං පත්වා සුවණ්ණපට්ටං වාචෙත්වා “අජරො අමරො භවිස්සාමි” ති අඤ්ඤං නෙසාදං පෙසෙසි. සොපි ගන්ත්වා බොධිසත්තං ගහෙතුං අසක්කොන්තො තත්ථෙව කාලමකාසි. එතෙනෙව නියාමෙන ඡ රාජපරිවට්ටා ගතා. අථ සත්තමො රාජා රජ්ජං පත්වා එකං නෙසාදං පහිණි. සො ගන්ත්වා බොධිසත්තෙන අක්කන්තට්ඨානෙපි පාසස්ස අසඤ්චරණභාවං, අත්තනො පරිත්තං කත්වා ගොවරභූමිගමනභාවඤ්චස්ස ඤත්වා පච්චන්තං ඔතරිත්වා එකං මොරිං ගහෙත්වා යථා හත්ථතාලසද්දෙන නච්චති, අච්ඡරාසද්දෙන ච වස්සති, එවං සික්ඛාපෙත්වා තං ආදාය ගන්ත්වා මොරෙන පරිත්තෙ අකතෙ පාතොයෙව පාසයට්ඨියො රොපෙත්වා පාසෙ ඔඩ්ඬෙත්වා මොරිං වස්සාපෙසි. මොරො විසභාගං මාතුගාමසද්දං සුත්වා කිලෙසාතුරො හුත්වා පරිත්තං කාතුං අසක්කුණිත්වා ගන්ත්වා පාසෙ බජ්ඣං. අථ නං නෙසාදො ගහෙත්වා ගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අදාසි.

රාජා තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා තුට්ඨමානසො ආසනං දාපෙසි. බොධිසත්තො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා “මහාරාජ, කස්මා මං ගණ්හාපෙසි” ති ප්‍රච්ඡි. “යෙ කිර තව මංසං බාදන්ති, තෙ අජරා අමරා භොන්ති, ස්වාහං තව මංසං බාදිත්වා අජරො අමරො භොතුකාමො තං ගණ්හාපෙසි” ති. “මහාරාජ, මම තව මංසං බාදන්තා අජරා අමරා භොන්තු, අහං පන මරිස්සාමි” ති? “ආම, මරිස්සසි” ති. “මයි මරන්තෙ පන මම මංසමෙව බාදිත්වා කිත්ති කත්වා න මරිස්සන්ති” ති? “ත්වං සුවණ්ණවණ්ණො, තස්මා කිර තව මංසං බාදකා අජරා අමරා භවිස්සන්ති” ති. “මහාරාජ, අහං පන න අකාරණා සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො, පුබ්බෙ පනාහං ඉමස්මිංයෙව නගරෙ චක්කවත්ති රාජා හුත්වා සයම්පි පඤ්ච සීලානි රක්ඛිං, සකලචක්කවාලවාසිනොපි රක්ඛාපෙසිං, ස්වාහං කාලං කරිත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තො, තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො අඤ්ඤස්ස අකුසලස්ස නිස්සන්දෙන මොරයොනියං නිබ්බත්තිත්වාපි පොරාණසීලානුභාවෙන සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො” ති. “ත්වං චක්කවත්ති රාජා හුත්වා සීලං රක්ඛිත්වා සීලඵලෙන සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො” ති කථමිදං අම්භෙහි සද්ධාතබ්බං. අත්ථි නො කොචි සක්ඛී” ති? “අත්ථි, මහාරාජා” ති. “කො නාමා” ති? “මහාරාජ, අහං චක්කවත්තිකාලෙ රතනමයෙ රථෙ නිසීදිත්වා ආකාසෙ විවරිං, සො මෙ රථො මඩ්ගලපොක්ඛරණියා අන්තොභූමියං නිදහාපිතො, තං මඩ්ගලපොක්ඛරණිතො උක්ඛිපාපෙහි, සො මෙ සක්ඛී භවිස්සති” ති.

රාජා “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා පොක්ඛරණිතො උදකං භරාපෙත්වා රථං නීභරාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස සද්දහි. බොධිසත්තො “මහාරාජ, යපෙත්වා අමතමහානිබ්බානං අවසෙසා සබ්බෙ සඛිබ්බධම්මා භුත්වා අභාවිතො අනිච්චා බයවයධම්මායෙවා” ති රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා රාජානං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. රාජා පසන්තො බොධිසත්තං රජ්ජෙන පුජෙත්වා මහත්තං සක්කාරං අකාසි. සො රජ්ජං තස්සෙව පටිනියායාදෙත්වා කතිපාහං වසිත්වා “අප්පමත්තො හොහි, මහාරාජා” ති ඔවදිත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා දණ්ඩකහිරඤ්ඤපබ්බතමෙව අගමාසි. රාජාපි බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදිනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සුචණ්ණමොරො පන අහමෙව අහොසි” ති.

මොරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[160] 10. විනීලජාතකවණ්ණනා

එවමෙව නූත රාජානන්ති ඉදං සත්ථා වෙළචනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස සුගතාලයං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. දෙවදත්තෙ හි ගයාසීසගතානං ද්විත්තං අග්ගසාවකානං සුගතාලයං දස්සෙත්වා නිපන්තෙ උහොපි ථෙරා ධම්මං දෙසෙත්වා අත්තතො නිස්සිතකෙ ආදාය වෙළචනං අගමීසු. තෙ සත්ථාරා “සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො තුම්හෙ දිස්වා කිං අකාසි” ති පුට්ඨා “හත්තෙ, සුගතාලයං දස්සෙත්වා මහාවිනාසං පාපුණි” ති ආරොවෙසු. සත්ථා “න බො, සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම අනුකිරියං කරොන්තො විනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි පාපුණියෙවා” ති වත්වා ථෙරෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිටීලායං විදෙහරාජෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡමිහි නිබ්බන්ති. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි. තදා එකස්ස සුචණ්ණහංසරාජස්ස ගොවරභූමියං කාකියා සද්ධිං සංවාසො අහොසි. සා පුත්තං විජායි. සො නෙව මාතුපතිරූපකො අහොසි, න පිතු. අථස්ස විනීලකධාතුකත්තා “විනීලකො” ත්වෙව නාමං අකංසු. හංසරාජා අභිණ්භං ගන්ත්වා පුත්තං පස්සති. අපරෙ පනස්ස ද්වෙ හංසපොතකා පුත්තා අහෙසු. තෙ පිතරං අභිණ්භං මනුස්සපථං ගච්ඡන්තං දිස්වා පුච්ඡංසු – “තාත, තුම්හෙ කස්මා අභිණ්භං මනුස්සපථං ගච්ඡටා” ති? “තාතා, එකාය මෙ කාකියා සද්ධිං සංවාසමන්වාය එකො පුත්තො ජාතො, ‘විනීලකො’ තිස්ස නාමං, තමහං දට්ඨං ගච්ඡාමි” ති. “කහං පනෙතෙ වසන්ති” ති? “විදෙහරට්ඨෙ මිටීලාය අවිදුරෙ අසුකස්මිං නාම යානෙ එකස්මිං තාලග්ගෙ වසන්ති” ති. “තාත, මනුස්සපථො නාම සාසඬකො සප්පට්ඨයො, තුම්හෙ මා ගච්ඡට, මයං ගන්ත්වා තං ආනෙස්සාමා” ති ද්වෙ හංසපොතකා පිතරා ආවික්ඛිතසඤ්ඤාය තත්ථ ගන්ත්වා තං විනීලකං එකස්මිං දණ්ඩකෙ නිසීදාපෙත්වා

මුඛතුණ්ඩකෙන දණ්ඩකොටියං ඩංසිත්වා මිථිලානගරමත්ථකෙන පායිංසු. තස්මිං
 බණෙ විදෙහරාජා සබ්බසෙතවතුසින්ධවයුත්තරථවරෙ නිසිදිත්වා නගරං පදක්ඛිණං
 කරොති. විනීලකො තං දිස්වා වින්තෙසි – “මය්හං විදෙහරඤ්ඤා කිං නානාකාරණං,
 එස වතුසින්ධවයුත්තරථෙ නිසිදිත්වා නගරං අනුසඤ්චරති, අහං පන හංසයුත්තරථෙ
 නිසිදිත්වා ගච්ඡාමි”ති. සො ආකාසෙන ගච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

19.

“එවමෙව නුන රාජානං, වෙදෙහං මිථිලග්ගහං;
 අස්සා වහන්ති ආජඤ්ඤා, යථා හංසා විනීලක”න්ති.

තත්ථ එවමෙවාති එවං එව, නුනාති පරිචිතක්කෙ නිපාතො. එකංසෙපි
 වට්ඨතියෙව. වෙදෙහන්ති විදෙහරට්ඨසාමිකං. මිථිලග්ගහන්ති මිථිලගෙහං, මිථිලායං
 සරං පරිග්ගහෙත්වා වසමානන්ති අත්ථො. ආජඤ්ඤාති කාරණාකාරණාජානනකා.
 යථා හංසා විනීලකන්ති යථා ඉමෙ හංසා මං විනීලකං වහන්ති, එවමෙව වහන්තිති.

හංසපොතකා තස්ස වචනං සුත්වා කුජ්ඣිත්වා “ඉධෙව නං පාතෙත්වා
 ගමිස්සාමා”ති විත්තං උප්පාදෙත්වාපි “එවං කතෙ පිතා නො කිං වක්ඛති”ති
 ගරහහයෙන පිතු සන්තිකං නෙත්වා තෙන කතකිරියං පිතු ආචික්ඛිංසු. අථ නං පිතා
 කුජ්ඣිත්වා “කිං ත්වං මම පුත්තෙහි අධිකතරොසි, යො මම පුත්තෙ අභිභවිත්වා
 රථෙ යුත්තසින්ධවෙ විය කරොසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසි. ඉමං යානං තව
 අගොචරො, අත්තනො මාතු වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡාහි”ති තජ්ජෙත්වා දුතියං
 ගාථමාහ –

20.

“විනීල දුග්ගං හජසි, අභූමිං තාත සෙවසි;
 ගාමන්තකාති සෙවස්සු, එතං මාතාලයං තවා”ති.

තත්ථ විනීලාති තං නාමෙනාලපති. දුග්ගං හජසිති ඉමෙසං වසෙන ගිරිදුග්ගං
 හජසි. අභූමිං, තාත, සෙවසිති, තාත, ගිරිවිසමං නාම තව අභූමි, තං සෙවසි උපගච්ඡසි.
 එතං මාතාලයං තවාති එතං ගාමන්තං උක්කාරට්ඨානං ආමකසුසානට්ඨානඤ්ච තව
 මාතු ආලයං ගෙහං වසනට්ඨානං, තත්ථ ගච්ඡාහිති. එවං තං තජ්ජෙත්වා “ගච්ඡථ,
 නං මිථිලනගරස්ස උක්කාරභූමියඤ්ඤෙව ඔතාරෙත්වා එථා”ති පුත්තෙ ආණාපෙසි,
 තෙ තථා අකංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා විනීලකො
 දෙවදත්තො අහොසි, ද්වෙ හංසපොතකා ද්වෙ අග්ගසාවකා අහෙසුං, පිතා
 ආනන්දො අහොසි, විදෙහරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

විනීලජාතකවණ්ණනා දසමා.

දළ්ඞවග්ගො පයමො.

තස්සුද්දානං -

රාජාවාදඤ්ච සිඬගාලං, සුකරං උරගං හග්ගං;
අලීනචිත්තගුණඤ්ච, සුභනු මොරචිතීලං.

2. සන්ථවවග්ගො

[161] 1. ඉන්ද්‍රසමානගොත්තජාතකවණ්ණනා

න සන්ථවං කාපුරිසෙන කයිරාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
දුබ්බවජාතිකං ආරබ්භ කථෙසී. තස්ස වත්ථු නවකනිපාතෙ ගීජ්ඣජාතකෙ (ජා. 1.9.1
ආදයො) ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං “පුබ්බෙපි ත්වං, භික්ඛු, දුබ්බවතාය
පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා මත්තහත්ථිපාදෙහි සඤ්චුණ්ණිතො” ති වත්ථා අතීතං
ආහරී.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වුඩ්ඪිජ්ජත්තො සරාවාසං පහාය ඉසිප්පබ්බජ්ජං.
පබ්බජිත්වා පඤ්චන්තං ඉසිසතානං ගණසත්ථා හුත්වා භිමවන්තපදෙසෙ වාසං
කප්පෙසී. තදා තෙසු තාපසෙසු ඉන්ද්‍රසමානගොත්තො නාමෙකො තාපසො අහොසී
දුබ්බවො අනොවාදකො. සො එකං හත්ථිපොතකං පොසෙසී. බොධිසත්තො සුත්වා
තං පක්කොසිත්වා “සච්චං කිර ත්වං හත්ථිපොතකං පොසෙසී” ති පුච්ඡී. “සච්චං,
ආචරිය, මතමාතිකං එකං හත්ථිපොතකං පොසෙමි” ති. “හත්ථිනො නාම
වුඩ්ඪිජ්ජත්තා පොසකෙයෙව මාරෙන්ති, මා තං පොසෙහි” ති. “තෙන විනා වත්තිතුං
න සක්කොමි ආචරියා” ති. “තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසී” ති. සො තෙන පොසියමානො
අපරභාගෙ මහාසරීරො අහොසී.

අථෙකස්මිං කාලෙ තෙ ඉසයො වනමුලඵලාඵලත්ථාය දුරං ගන්ත්වා තත්ථෙව
කතිපාහං වසිංසු. හත්ථිපි අග්ගදක්ඛිණවාතෙ පභින්නමදො හුත්වා තස්ස
පණ්ණසාලං විද්ධංසෙත්වා පාතියසංචං භින්නිත්වා පාසාණඵලකං බිපිත්වා
ආලම්බනඵලකං ලුඤ්චිත්වා “තං තාපසං මාරෙන්වාච ගමිස්සාමි” ති එකං
ගහනට්ඨානං පවිසිත්වා තස්ස ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසී.
ඉන්ද්‍රසමානගොත්තො තස්ස ගොවරං ගහෙන්වා සබ්බෙසං පුරතොච ආගච්ඡන්තො
තං දිස්වා පකතිසඤ්ඤායෙවස්ස සන්තිකං අගමාසී. අථ නං සො හත්ථි ගහනට්ඨානා
නික්ඛමිත්වා සොණ්ඩාය පරාමසිත්වා භූමියං පාතෙන්වා සීසං පාදෙන අක්කමිත්වා
ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා මද්දිත්වා කොඤ්චනාදං කත්වා අරඤ්ඤං පාචිසී.
සෙසතාපසා තං පවත්තිං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො “කාපුරිසෙහි
නාම සද්ධිං සංසග්ගො න කාතබ්බො” ති වත්ථා ඉමා ගාථා ආහ -

21.

“න සන්ථවං කාපුරිසෙන කයිරා, අරියො අනරියෙන පජානමත්ථං;
විරානුචුත්ථොපි කරොති පාපං, ගජො යථා ඉන්ද්‍රසමානගොත්තං.

22.

“යං ත්වෙව ජඤ්ඤා සදිසො මමන්ති, සීලෙන පඤ්ඤාය සුතෙන වාපි;
තෙනෙව මෙත්තිං කයිරාථ සද්ධිං, සුඛො භවෙ සප්පුරිසෙන සඬගමො” ති.

තත්ථ න සන්ථවං කාපුරිසෙන කයිරාති කුච්ඡිතෙන කොධපුරිසෙන සද්ධිං
තණ්හාසන්ථවං වා මිත්තසන්ථවං වා න කයිරාථ. අරියො අනරියෙන
පජානමත්ථන්ති අරියොති වත්තාරො අරියා ආචාරඅරියො ලිඬගඅරියො
දස්සනඅරියො පටිවෙධඅරියොති. තෙසු ආචාරඅරියො ඉධ අධිජ්ජෙතො. සො
පජානමත්ථං අත්ථං පජානන්තො අත්ථානත්ථකුසලො ආචාරෙ ධීතො
අරියපුග්ගලො අනරියෙන නිල්ලජ්ජෙන දුස්සීලෙන සද්ධිං සන්ථවං න කරෙය්‍යාති
අත්ථො. කිං කාරණා? විරානුචුත්ථොපි කරොති පාපන්ති, යස්මා අනරියො විරං
එකතො අනුචුත්ථොපි තං එකතො නිවාසං අගණෙත්වා කරොති පාපං ලාමකකම්මං
කරොති යෙව. යථා කිං? ගජො යථා ඉන්ද්‍රසමානගොත්තන්ති, යථා සො ගජො
ඉන්ද්‍රසමානගොත්තං මාරෙන්නො පාපං අකාසීති අත්ථො. යං ත්වෙව ජඤ්ඤා
සදිසො මමන්තිආදීසු යං ත්වෙව පුග්ගලං “අයං මම සීලාදීහි සදිසො” ති ජානෙය්‍ය,
තෙනෙව සද්ධිං මෙත්තිං කයිරාථ, සප්පුරිසෙන සද්ධිං සමාගමො සුඛාවහොති.

එවං බොධිසත්තො “අනොවාදකෙන නාම න භවිතබ්බං, සුසික්ඛිතෙන භවිතුං
වට්ඨති” ති ඉසිගණං ඔවදිත්වා ඉන්ද්‍රසමානගොත්තස්ස සරිරකිච්චං කාරෙත්වා
බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
ඉන්ද්‍රසමානගොත්තො අයං දුබ්බවො අහොසි, ගණසත්ථා පන අභමෙව
අහොසි” ති.

ඉන්ද්‍රසමානගොත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[162] 2. සන්ථවජාතකවණ්ණනා

න සන්ථවස්මා පරමත්ථි පාපියොති ඉදං සත්ථා ජෙනවතෙ විහරන්තො
අග්ගිජුහනං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා නඬගුට්ඨජාතකෙ (ජා. 1.1.144 ආදයො)
කථිතසදිසමෙව. හික්ඛු තෙ අග්ගිං ජුහන්තෙ දිස්වා “භන්තෙ, ජට්ඨා නානජ්ජකාරං
මිච්ඡාතපං කරොන්ති, අත්ථි නු බො එත්ථ වුඩ්ඪි” ති භගවන්තං පුච්ඡිංසු. “න,
හික්ඛවෙ, එත්ථකාවි වුඩ්ඪි නාම අත්ථි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අග්ගිජුහනෙ වුඩ්ඪි
අත්ථිති සඤ්ඤාය විරං අග්ගිං ජුහිත්වා තස්මිං කම්මෙ අවුඩ්ඪිමෙව දිස්වා අග්ගිං
උදකෙන නිබ්බාපෙත්වා සාබාදීහි පොථෙත්වා පුන නිවත්තිත්වාපි න
ඔලොකෙසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
බ්‍රහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති. මාතෘපිතරො තස්ස ජාතග්ගිං ගහෙත්වා තං
සොළසවස්සුද්දෙසෙ ධීතං ආභංසු – “කිං, තාත, ජාතග්ගිං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ

අග්ගිං පරිවරිස්සසි, උදාහු තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා සරාවාසං වසිස්සසි”ති. සො “න මෙ සරාවාසෙන අත්ථො, අරඤ්ඤෙ අග්ගිං පරිවරිත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො භවිස්සාමි”ති ජාතග්ගිං ගහෙත්වා මාතෘපිතරො වන්දිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පණ්ණසාලාය වාසං කප්පෙත්වා අග්ගිං පරිවරි. සො එකදිවසං නිමන්තිතට්ඨානං ගන්ත්වා සප්පිනා පායාසං ලභිත්වා “ඉමං පායාසං මහාබ්‍රහ්මනො යජිස්සාමි”ති තං පායාසං ආහරිත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා “අග්ගිං තාව භවන්තං සප්පියුත්තං පායාසං පායෙමි”ති පායාසං අග්ගිමිහි පක්ඛිපි. බ්‍රහ්මනෙහෙ පායාසෙ අග්ගිමිහි පක්ඛිත්තමත්තෙයෙව අග්ගි ජලිත්වා පච්චුග්ගතාහි අවච්ඡි පණ්ණසාලං ඤාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො භීතතසිනො පලායිත්වා බහි යත්වා “කාපුරිසෙහි නාම සන්ථවො න කාතබ්බො, ඉදානි මෙ ඉමිනා අග්ගිනා කිච්ඡෙන කතා පණ්ණසාලා ඤාපිතා”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

23.

“න සන්ථවස්මා පරමත්ථි පාපියො, යො සන්ථවො කාපුරිසෙන භොති; සන්තප්පිනො සප්පිනා පායසෙන, කිච්ඡාකතං පණ්ණකුට්ටං අදය්හි”ති.

තත්ථ න සන්ථවස්මාති තණ්හාසන්ථවාපි ච මිත්තසන්ථවාපි වාති දුට්ඨාපි එතස්මා සන්ථවා පරං උත්තරි අඤ්ඤං පාපතරං නත්ථි, ලාමකතරං නාම නත්ථිති අත්ථො. යො සන්ථවො කාපුරිසෙනාති යො පාපකෙන කාපුරිසෙන සද්ධිං දුට්ඨොපි සන්ථවො, තතො පාපතරං අඤ්ඤං නත්ථි. කස්මා? සන්තප්පිනො ...පෙ....අදය්හිති, යස්මා සප්පිනා ච පායාසෙන ච සන්තප්පිනොපි අයං අග්ගි මයා කිච්ඡෙන කතං පණ්ණසාලං ඤාපෙසිති අත්ථො.

සො එවං වත්වා “න මෙ තයා මිත්තදුට්ඨිනා අත්ථො”ති තං අග්ගිං උදකෙන නිබ්බාපෙත්වා සාධාහි පොථෙත්වා අත්තොහිමවන්තං පවිසිත්වා එකං සාමමිගිං සිහස්ස ච බ්‍යග්ගස්ස ච දීපිතො ච මුඛං ලෙහන්ති. දිස්වා “සප්පුරිසෙහි සද්ධිං සන්ථවා පරං සෙය්‍යො නාම නත්ථි”ති වින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

24.

“න සන්ථවස්මා පරමත්ථි සෙය්‍යො, යො සන්ථවො සප්පුරිසෙන භොති; සිහස්ස බ්‍යග්ගස්ස ච දීපිතො ච, සාමා මුඛං ලෙහති සන්ථවෙනා”ති.

තත්ථ සාමා මුඛං ලෙහති සන්ථවෙනාති සාමා නාම මිගි ඉමෙසං තිණ්ණං ජනානං සන්ථවෙන සිනෙහෙන මුඛං ලෙහතිති.

එවං වත්වා බොධිසත්තො අත්තොහිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තෙන සමයෙන තාපසො අහමෙව අහොසි”න්ති.

[163] 3. සුසීමජාතකවණ්ණනා

කාළා මීගා සෙනදන්තා තවීමෙනි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
ජන්දකදානං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියඤ්ඤි කදාචි එකමෙව කුලං බුද්ධජපමුඛස්ස
භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස දානං දෙනි, කදාචි අඤ්ඤතිත්ථියානං දෙනි, කදාචි ගණබන්ධනෙන
බහු එකතො හුත්වා දෙන්ති, කදාචි වීථිසභාගෙන, කදාචි සකලනගරවාසීනො
ජන්දකං සංහරිත්වා දානං දෙන්ති. ඉමස්මිං පන කාලෙ සකලනගරවාසීනො ජන්දකං
සංහරිත්වා සබ්බපරික්ඛාරදානං සජ්ජෙන්වා ද්වෙ කොට්ඨාසා හුත්වා එකච්චෙ “ඉමං
සබ්බපරික්ඛාරදානං අඤ්ඤතිත්ථියානං දස්සාමා” ති ආහංසු, එකච්චෙ
“බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්සා” ති. එවං පුනස්පුනං කථාය වත්තමානාය
අඤ්ඤතිත්ථියසාවකෙහි අඤ්ඤතිත්ථියානඤ්ඤෙව, බුද්ධසාවකෙහි
“බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්සෙවා” ති වුත්තෙ සම්බහුලං කරිසාමා” ති
සම්බහුලාය කථාය “බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස දස්සාමා” ති වදන්තායෙව
බහුකා ජාතා, තෙසඤ්ඤෙව කථා පතිට්ඨාසි. අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා බුද්ධානං
දාතබ්බදානස්ස අන්තරායං කාතුං නාසක්ඛිංසු. නාගරා බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඤ්ඤා
නිමන්තෙන්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙන්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරො
අදංසු. සත්ථා අනුමොදනං කත්වා මහාජනං මග්ගඵලෙහි පබ්බාධෙන්වා
ජෙනවනවිහාරමෙව ගන්ත්වා භික්ඛුසඤ්ඤා වත්තෙ දස්සිතෙ ගන්ධකුට්ඨජපමුඛෙ
යත්වා සුගතොවාදං දත්වා ගන්ධකුට්ඨං පාවිසි.

සායන්හසමයෙ භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිපතිත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං –
“ආවුසො, අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා බුද්ධානං දාතබ්බදානස්ස අන්තරායකරණත්ථාය
වායමන්තාපි අන්තරායං කාතුං නාසක්ඛිංසු, තං සබ්බපරික්ඛාරදානං බුද්ධානංයෙව
පාදමුලං ආගතං, අහො බුද්ධබලං නාම මහන්ත” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය
නුත්ථං, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති
වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, එතෙ අඤ්ඤතිත්ථියසාවකා ඉදානෙව මය්හං දාතබ්බදානස්ස
අන්තරායකරණත්ථාය වායමන්ති, පුබ්බෙපි වායමිංසු, සො පන පරික්ඛාරො
සබ්බකාලෙපි මමෙව පාදමුලං ආගච්ඡති” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං සුසීමො නාම රාජා අහොසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස
පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි, තස්ස සොළසවස්සිකකාලෙ
පිතා කාලමකාසි. සො පන ධර්මානකාලෙ රඤ්ඤො හත්ථිමඬ්ඛලකාරකො අහොසි.
හත්ථිනං මඬ්ඛලකරණට්ඨානෙ ආහතඋපකරණභණ්ඩඤ්ඤි හත්ථාලඬ්ඛකාරඤ්ඤි
සබ්බං සොයෙව අලත්ථං. එවමස්ස එකෙකස්මිං මඬ්ඛලෙ කොට්මත්තං ධනං
උප්පජ්ජති. අථ තස්මිං කාලෙ හත්ථිමඬ්ඛලජණො සම්පාපුණි. සෙසා බ්‍රාහ්මණා
රාජානං උපසඬ්ඛිකම්ත්වා “මහාරාජ, හත්ථිමඬ්ඛලජණො සම්පත්තො, මඬ්ඛලං
කාතුං වට්ටති. පුරොහිතබ්‍රාහ්මණස්ස පන පුත්තො අතිදහරො, නෙව තයො වෙදෙ
ජානාති, න හත්ථිසුත්තං, මයං හත්ථිමඬ්ඛලං කරිස්සාමා” ති ආහංසු. රාජා “සාධු” ති

සම්පට්චිඡි. බ්‍රාහ්මණා පුරොහිතපුත්තස්ස හත්ථිමඬගලං කාතුං අදත්වා
 “හත්ථිමඬගලං කත්වා මයං ධනං ගණ්හිස්සාමා”ති හට්ඨතුට්ඨා විවරන්ති. අථ
 “චතුත්ථෙ දිවසෙ හත්ථිමඬගලං හවිස්සති”ති බොධිසත්තස්ස මාතා තං පවත්තිං
 සුත්වා “හත්ථිමඬගලකරණං නාම යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අම්භාකං වංසො,
 වංසො ව නො ඔසක්කිස්සති, ධනා ව පරිභායිස්සාමා”ති අනුසොවමානා පරොදි.

බොධිසත්තො “කස්මා, අම්ම, රොදසී”ති වත්වා තං කාරණං සුත්වා “නනු,
 අම්ම, අහං මඬගලං කරස්සාමී”ති ආහ. “තාත, ත්වං නෙව තයො වෙදෙ ජානාසී, න
 හත්ථිසුත්තං, කථං මඬගලං කරස්සසී”ති. “අම්ම, කදා පන හත්ථිමඬගලං
 කරස්සති”ති? “ඉතො චතුත්ථෙ දිවසෙ, තාතා”ති. “අම්ම, තයො පන වෙදෙ
 පගුණෙ කත්වා හත්ථිසුත්තං ජානනකආචරියො කහං වසති”ති? “තාත, එවරුපො
 දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො ඉතො වීසයොජනසතමත්ථකෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ
 තක්කසිලායං වසති”ති. “අම්ම, අම්භාකං වංසං න නාසෙස්සාමි, අහං ස්වෙ
 එකදිවසෙනෙව තක්කසිලං ගන්ත්වා එකරත්තෙනෙව තයො වෙදෙ ව
 හත්ථිසුත්තඤ්ච උග්ගණ්හිත්වා පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා චතුත්ථෙ දිවසෙ
 හත්ථිමඬගලං කරස්සාමි, මා රොදී”ති මාතරං සමස්සාසෙත්වා පුනදිවසෙ
 බොධිසත්තො පාතොව භුඤ්ජීත්වා එකකොව නික්ඛමීත්වා එකදිවසෙනෙව
 තක්කසිලං ගන්ත්වා ආචරියං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි.

අථ නං ආචරියො “කුතො ආගතොසී, තාතා”ති පුච්ඡි. “බාරාණසීතො,
 ආචරියා”ති. “කෙනත්ථෙතා”ති? “තුම්භාකං සන්තිකෙ තයො වෙදෙ ව
 හත්ථිසුත්තඤ්ච උග්ගණ්හනත්ථායා”ති. “සාධු, තාත, උග්ගණ්හා”ති.
 බොධිසත්තො “ආචරිය, මය්හං කම්මං අව්වායික”න්ති සබ්බං පවත්තිං.
 ආරොචෙත්වා “අහං එකදිවසෙනෙව වීසයොජනසතං ආගතො, අජ්ජෙවෙකරන්ති.
 මය්හමෙව ඔකාසං කරොථ, ඉතො තතියදිවසෙ හත්ථිමඬගලං හවිස්සති, අහං
 එකෙනෙව උද්දෙසමග්ගෙන සබ්බං උග්ගණ්හිස්සාමී”ති වත්වා ආචරියං ඔකාසං
 කාරෙත්වා ආචරියස්ස භුත්තකාලෙ සයං භුඤ්ජීත්වා ආචරියස්ස පාදෙ ධොවිත්වා
 සහස්සත්ථවිකං පුරතො යපෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො පරියත්තිං
 පට්ඨපෙත්වා අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙ තයො වෙදෙ ව හත්ථිසුත්තඤ්ච නිට්ඨපෙත්වා
 “අඤ්ඤොපි අත්ථි, ආචරියා”ති පුච්ඡිත්වා “නත්ථි තාත, සබ්බං නිට්ඨිත”න්ති
 චුත්තෙ “ආචරිය, ඉමස්මීං ගන්ථෙ එත්තකං පදපච්චාහට්ඨං, එත්තකං
 සජ්ඣායසම්මොහට්ඨානං, ඉතො පට්ඨාය තුම්භෙ අන්තෙවාසිකෙ එවං
 වාචෙය්‍යාථා”ති ආචරියස්ස සිජ්පං සොධෙත්වා පාතොව භුඤ්ජීත්වා ආචරියං
 වන්දිත්වා එකදිවසෙනෙව බාරාණසීං පච්චාගන්ත්වා මාතරං වන්දිත්වා “උග්ගහිතං
 තෙ, තාත, සිජ්ප”න්ති චුත්තෙ “ආම, අම්මා”ති වත්වා මාතරං පරිතොසෙසී.

පුනදිවසෙ හත්ථිමඬගලඡණො පටියාදිසිත්ථ. සතමන්තෙ
 හත්ථිසොණ්ඩාලඬකාරෙ ව සුවණ්ණද්ධපෙ හෙමජාලසඤ්ජන්තෙ කත්වා යපෙසුං,
 රාජඬගණං අලඬකරිංසු. බ්‍රාහ්මණා “මයං හත්ථිමඬගලං කරස්සාම, මයං
 කරස්සාමා”ති මණ්ඩිතපසාධිතා අට්ඨංසු. සුසීමොපි රාජා

සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතො උපකරණභණ්ඩං ගාභාපෙත්වා මඬිගලට්ඨානං අගමාසි. බොධිසත්තොපි කුමාරපරිභාරෙන අලඬිකතො අත්තනො පරිසාය පුරක්ඛන්තපරිවාරිතො රඤ්ඤො සන්නිකං ගන්ත්වා ‘‘සච්චං කිර, මහාරාජ, තුම්හෙ අම්භාකං වංසඤ්ඤව අත්තනො වංසඤ්ඤව නාසෙත්වා ‘අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි හත්ථිමඬිගලං කාරොත්වා හත්ථාලඬිකාරඤ්ඤව උපකරණානි ච තෙසං දස්සාමා’ති අවචුත්ථා’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

25.

‘‘කාළා මිගා සෙතදන්තා තථිමෙ, පරොසතං හෙමජාලාභිෂන්තා;
තෙ තෙ දදාමිති සුසිම ඛුසි, අනුස්සරං පෙත්තිපිතාමහාන’’න්ති.

තත්ථ තෙ තෙ දදාමිති සුසිම ඛුසිති තෙ එතෙ තව සන්නකෙ ‘‘කාළා මිගා සෙතදන්තා’’ති එවං ගතෙ පරොසතං සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතෙ හත්ථි අඤ්ඤෙසං බ්‍රාහ්මණානං දදාමිති සච්චං කිර, හො සුසිම, එවං ඛුසිති අත්ථො. අනුස්සරං පෙත්තිපිතාමහානන්ති අම්භාකඤ්ඤව අත්තනො ච වංසෙ පිතුපිතාමහානං ආචිණ්ණං සරත්තොයෙව. ඉදං චුත්තං හොති – මහාරාජ, යාව සත්තමකුලපරිවට්ඨා තුම්භාකං පෙත්තිපිතාමහානං අම්භාකං පෙත්තිපිතාමහා ච හත්ථිමඬිගලං කාරොන්ති, සො ත්ථං එවං අනුස්සරන්තොපි අම්භාකඤ්ඤව අත්තනො ච වංසං නාසෙත්වා සච්චං කිර එවං ඛුසිති.

සුසිමො රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

26.

‘‘කාළා මිගා සෙතදන්තා මථිමෙ, පරොසතං හෙමජාලාභිෂන්තා;
තෙ තෙ දදාමිති වදාමි මාණව, අනුස්සරං පෙත්තිපිතාමහාන’’න්ති.

තත්ථ තෙ තෙ දදාමිති තෙ එතෙ හත්ථි අඤ්ඤෙසං බ්‍රාහ්මණානං දදාමිති සච්චමෙව මාණව වදාමි, නෙව හත්ථි බ්‍රාහ්මණානං දදාමිති අත්ථො. අනුස්සරන්ති පෙත්තිපිතාමහානං කිරියං අනුස්සරාමියෙව, නො නානුස්සරාමි, අම්භාකං පෙත්තිපිතාමහානං හත්ථිමඬිගලං තුම්භාකං පෙත්තිපිතාමහා කාරොන්තිති පන අනුස්සරන්තොපි එවං වදාමියෙවාති අධිප්පායෙනෙවමාහ.

අථ නං බොධිසත්තො එතදවොච – ‘‘මහාරාජ, අම්භාකඤ්ඤව අත්තනො ච වංසං අනුස්සරන්තොයෙව කස්මා මං යපෙත්වා අඤ්ඤෙහි හත්ථිමඬිගලං කාරාපෙථා’’ති. ‘‘ත්ථං කිර, තාත, තයො වෙදෙ හත්ථිසුත්තඤ්ඤව න ජානාසි’’ති මය්හං ආරොවෙසුං, තෙනාහං අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි කාරාපෙමිති. ‘‘තෙන හි, මහාරාජ, එත්තකෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු එකබ්‍රාහ්මණොපි තිසු වෙදෙසු වා හත්ථිසුත්තෙසු වා එකදෙසමිපි යදි මයා සද්ධිං කථෙතුං සමත්තො අත්ථි, උට්ඨහතු, තයොපි වෙදෙ හත්ථිසුත්තඤ්ඤව සද්ධිං හත්ථිමඬිගලකරණෙන මං යපෙත්වා අඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙපි ජානන්තො නාම නත්ථි’’ති සිහනාදං නදි. එකබ්‍රාහ්මණොපි තස්ස පටිසත්තු හුත්වා උට්ඨාතුං

නාසක්ඛි. බොධිසත්තො අත්තනො කුලවංසං පතිට්ඨාපෙත්වා මඬිගලං කත්වා බහුං
ධනං ආදාය අත්තනො නිවෙසනං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කෙච්ඡොනාපන්නා අහෙසුං, කෙච්ඡ
සකදාගාමිනො, කෙච්ඡ අනාගාමිනො, කෙච්ඡ අරහත්තං පාපුණ්සු. “තදා මාතා
මහාමායා අහොසි, පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා, සුසීමො රාජා ආනන්දො,
දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො සාරිපුත්තො, මාණුවො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සුසීමජාතකවණ්ණනා තතියා.

[164] 4. ගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා

යං නු ගිජ්ඣො යොජනසතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු සාමජාතකෙ (ජා. 2.22.296 ආදයො)
ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං “සච්චං කිර ත්චං, භික්ඛු, ගිහී පොසෙසි”ති
පුච්ඡිත්වා “සච්ච”න්ති චුත්තෙ “කිං පන තෙ හොන්ති”ති පුච්ඡිත්වා “මාතාපිතරො
මෙ, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “සාධු සාධු”ති තස්ස සාධුකාරං දත්වා “මා, භික්ඛවෙ, ඉමං
භික්ඛුං උජ්ඣායිත්ථ, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ගුණවසෙන අඤ්ඤාතකානම්පි
උපකාරං අකංසු, ඉමස්ස පන මාතාපිතූනං උපකාරකරණං භාරොයෙවා”ති වත්ථා
අනිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
ගිජ්ඣකුට්ඨෙතෙ ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්තිත්වා මාතාපිතරො පොසෙති.
අටෙකස්මිං කාලෙ මහතී වාතවුට්ඨී අහොසි. ගිජ්ඣො වාතවුට්ඨීං සහිතුං
අසක්කොන්නා සිතභයෙන බාරාණසිං ගන්ත්වා පාකාරසමීපෙ ව පරිබාසමීපෙ ව
සිතෙන කම්පමානා නිසිදිංසු. තදා බාරාණසිසෙට්ඨී නගරා නික්ඛමිත්වා න්භායිතුං
ගච්ඡන්තො තෙ ගිජ්ඣො කිලමන්තෙ දිස්වා එකස්මිං අනොවස්සකට්ඨානෙ
සන්නිපාතෙත්වා අග්ගිං කාරාපෙත්වා ගොසුසානං පෙසෙත්වා ගොමංසං
ආහරාපෙත්වා තෙසං දාපෙත්වා ආරක්ඛං යපෙසි. ගිජ්ඣො වූපසන්නාය වාතවුට්ඨියා
කල්ලසරීරා හුත්වා පබ්බතමෙව අගමංසු. තෙ තත්ථෙව සන්නිපතිත්වා එවං
මන්තයිංසු – “බාරාණසිසෙට්ඨීනා අමිහාකං උපකාරො කතො, කතූපකාරස්ස ව
නාම පච්චුපකාරං කාතුං වට්ටති, තස්මා ඉතො පට්ඨාය තුම්භෙසු යො යං වත්ථං වා
ආහරණං වා ලහති, තෙන තං බාරාණසිසෙට්ඨීස්ස ගෙහෙ ආකාසඬිගණෙ
පාතෙතඛ්ඛ”න්ති.

තතො පට්ඨාය ගිජ්ඣො මනුස්සානං වත්ථාහරණානි ආතපෙ සුක්ඛාපෙන්නානං
පමාදං ඔලොකෙත්වා සෙනා විය මංසපෙසිං සහසා ගහෙත්වා බාරාණසිසෙට්ඨීස්ස
ගෙහෙ ආකාසඬිගණෙ පාතෙන්නි. සො ගිජ්ඣානං ආහරණභාවං ඤත්වා සබ්බානි
තානි විසුංයෙව යපෙසි. “ගිජ්ඣො නගරං විලුම්පන්ති”ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං.
රාජා “එකං ගිජ්ඣම්පි තාව ගණ්භථ, සබ්බං ආහරාපෙස්සාමි”ති තත්ථ තත්ථ පාසෙ

වෙව ජාලානි ව ඔඩ්ඩාපෙසි. මාතුපොසකගිජ්ඤා පාසෙ බජ්ඤා, තං ගහෙත්වා “රඤ්ඤො දස්සෙස්සාමා”ති නෙත්ති. බාරාණසිසෙට්ඨි රාජ්‍යපට්ඨානං ගච්ඡන්තො තෙ මනුස්සෙ ගිජ්ඤං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා “මා ඉමං ගිජ්ඤං බාධයිංසු”ති සද්ධිඤ්ඤෙව අගමාසි. ගිජ්ඤං රඤ්ඤො දස්සෙසුං. අථ නං රාජා පුච්ඡී – “තුම්හෙ නගරං විලුම්භිත්වා වත්ථාදිනි ගණ්හථා”ති. “ආම, මහාරාජා”ති. “කස්ස තානි දිත්තානී”ති? “බාරාණසිසෙට්ඨිස්සා”ති. “කිංකාරණා”ති? “අම්භාකං තෙන ජීවිතං ද්විත්තං, උපකාරස්ස නාම පච්චුපකාරං කාතුං වට්ටති, තස්මා අදම්භා”ති. අථ නං රාජා “ගිජ්ඤා කිර යොජනසතමත්ථකෙ යත්වා කුණපං පස්සන්ති, කස්මා ත්වං අත්තනො ඔඩ්ඩිතං පාසං න පස්සසී”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

27.

“යං නු ගිජ්ඤා යොජනසතං, කුණපානි අවෙක්ඛති;
කස්මා ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඤසී”ති.

තත්ථ යන්ති නිපාතමත්තං, නුති නාමත්ථෙ නිපාතො. ගිජ්ඤා නාම යොජනසතං අතික්කමිත්වා ධීතානි කුණපානි අවෙක්ඛති, පස්සතිති අත්ථො. ආසජ්ජාපිති ආසාදෙත්වාපි, සම්පාපුණිත්වාපිති අත්ථො. “ත්වං අත්තනො අත්ථාය ඔඩ්ඩිතං ජාලඤ්ච පාසඤ්ච පත්වාපි කස්මා න බුජ්ඤසී”ති පුච්ඡී.

ගිජ්ඤා තස්ස වචනං සුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

28.

“යදා පරාභවො හොති, පොසො ජීවිතසඬ්ඛයෙ;
අථ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඤති”ති.

තත්ථ පරාභවොති විනාසො. පොසොති සත්තො.

ගිජ්ඤස්ස වචනං සුත්වා රාජා සෙට්ඨිං පුච්ඡී – “සච්චං කිර, මහාසෙට්ඨි, ගිජ්ඤෙහි තුම්භාකං ගෙහෙ වත්ථාදිනි ආහතානී”ති. “සච්චං, දෙවා”ති. “කහං තානී”ති? “දෙව, මයා තානි සබ්බානි විසුං යපිතානි, යං යෙසං සත්තකං, තං තෙසං දස්සාමි, ඉමං ගිජ්ඤං විස්සජ්ජෙථා”ති ගිජ්ඤං විස්සජ්ජාපෙත්වා මහාසෙට්ඨිං සබ්බෙසං සත්තකානි දාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි සාරිපුත්තො, මාතුපොසකගිජ්ඤා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ගිජ්ඤාජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[165] 5. නකුලජාතකවණ්ණනා

සද්ධිං කත්වා අමිත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සෙණ්ඨිහණ්ඩනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා උරගජාතකෙ (ජා. 1.2.7-8) කථිතසදිසමෙව. ඉධාපි සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉමෙ ද්වෙ මහාමත්තා ඉදානෙව මයා සමග්ගා කතා, පුබ්බෙපාහං ඉමෙ සමග්ගෙ අකාසිංයෙවා”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගහෙත්වා සරාවාසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා උඤ්ජාවරියාය වනමූලඵලාහාරො හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. තස්ස වඩ්ඤාමනකොටියං එකස්මිං වම්මිකෙ නකුලො, තස්සෙව සන්තිකෙ එකස්මිං රුක්ඛබ්බිලෙ සප්පො ව වාසං කප්පෙසි. තෙ උභොපි අභිනකුලා නිව්චකාලං කලහං කරොන්ති. බොධිසත්තො තෙසං කලහෙ ආදීනවඤ්ච මෙත්තාභාවනාය ව ආනිසංසං කට්ඨෙත්වා “කලහං නාම අකත්වා සමග්ගවාසං වසිතුං වට්ටති”ති ඔවදිත්වා උභොපි තෙ සමග්ගෙ අකාසි. අථ සප්පස්ස බහිනික්ඛන්තකාලෙ නකුලො වඩ්ඤාමනකොටියං වම්මිකස්ස බිලද්ද්වාරෙ සිසං නීහරිත්වා මුඛං විවරිත්වා නිපන්තො අස්සසන්තො පස්සසන්තො නිද්දං උපගඤ්ජි. බොධිසත්තො තං තථා නිද්දායමානං දිස්වා “කිං නු බො තෙ නිස්සාය භයං උප්පන්න”න්ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ

29.

“සන්ධිං කත්වා අමිත්තෙන, අණ්ඩජෙන ජලාබුජ;
විවරිය දායං සෙසි, කුතො තෙ භයමාගත”න්ති.

තත්ථ සන්ධිං කත්වාති මිත්තභාවං කරිත්වා. අණ්ඩජෙනාති අණ්ඩකොසෙ නිබ්බත්තෙන නාගෙන. ජලාබුජානි නකුලං ආලපති. සො හි ජලාබුමිහි ජාතත්තා “ජලාබුජො”ති වුව්චති. විවරියාති විවරිත්වා.

එවං බොධිසත්තෙන වුත්තො නකුලො “අයා, පච්චාමිත්තො නාම න අවජානිතබ්බො ආසඩ්ඨිතබ්බොයෙවා”ති වත්ථා දුතියං ගාථමාහ —

30.

“සඩ්ධකෙට්ඨ අමිත්තස්මිං, මිත්තස්මිම්පි න විස්සසෙ;
අභයා භයමුප්පන්නං, අපි මූලානි කන්තති”ති.

තත්ථ අභයා භයමුප්පන්නන්ති න ඉතො තෙ භයමුප්පන්නන්ති අභයො, කො සො? මිත්තො. යඤ්භි මිත්තස්මිම්පි විස්සාසෙ සති තතො භයං උප්පජ්ජති, තං මූලානිපි කන්තති, මිත්තස්ස සබ්බරන්ධානං විදිතත්තා මූලසච්චාය සංවත්තති අත්ථො.

අළු නං බොධිසත්තෝ “මා භායි, යථා සජ්ජො තයි න දුඛහති, එවමහං කර්ස්සාමි, ත්වං ඉතො පටියාය තස්මිං ආසඬ්ඤං මා කරි”ති ඔවදිත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි. තෙපි යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සජ්ජො ච නකුලො ච ඉමෙ ද්වෙ මහාමත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

නකුලජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[166] 6. උපසාලකජාතකවණ්ණනා

උපසාලකනාමානීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො එකං උපසාලකං නාම සුසානසුද්ධිකං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර අඩ්ඨො අහොසි මහද්ධනො, දිට්ඨිගතිකත්තා පන ධුරවිහාරෙ වසන්තානම්පි බුද්ධානං සඬ්ගහං නාම න අකාසි. පුත්තො පනස්ස පණ්ඩිතො අහොසි ඤාණසම්පන්නො. සො මහල්ලකකාලෙ පුත්තං ආහ – “මා බො මං, තාත, අඤ්ඤස්ස වසලස්ස ක්‍යාපිතසුසානෙ ක්‍යාපෙහි, එකස්මිං පන අනුච්ඡිට්ඨසුසානෙයෙව මං ක්‍යාපෙය්‍යාසි”ති. “තාත, අහං තුම්භාකං ක්‍යාපෙතබ්බසුත්තකං යානං න ජානාමි, සාධු වත මං ආදාය ගන්ත්වා ‘ඉමස්මිං යානෙ මං ක්‍යාපෙය්‍යාසි’ති තුම්භෙව ආචික්ඛවා”ති. බ්‍රාහ්මණො “සාධු, තාතා”ති තං ආදාය නගරා නික්ඛමිත්වා ගිජ්ඣකුට්ඨමත්ථකං අභිරුහිත්වා “තාත, ඉදං අඤ්ඤස්ස වසලස්ස අක්‍යාපිතට්ඨානං, එත්ථ මං ක්‍යාපෙය්‍යාසි”ති චත්වා පුත්තෙන සද්ධිං පබ්බතා ඔතරිතුං ආරභි.

සත්ථා පන තං දිවසං පච්චුසකාලෙ බොධනෙය්‍යබන්ධවෙ ඕලොකෙන්තො තෙසං පිතෘපුත්තානං සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං අද්දස. තස්මා මග්ගං ගහෙන්වා ධීතලුද්දකො විය පබ්බතපාදං ගන්ත්වා තෙසං පබ්බතමත්ථකා ඔතරන්තානං ආගමයමානො නිසීදි, තෙ ඔතරන්තා සත්ථාරං අද්දසංසු. සත්ථා පටිසන්ථාරං කරොන්තො “කහං ගමිස්සථ බ්‍රාහ්මණා”ති පුච්ඡි. මාණවො තමත්ථං ආරොවෙසි. සත්ථා “තෙන හි එහි, තව පිතරා ආචික්ඛිතට්ඨානං ගච්ඡාමා”ති උභො පිතෘපුත්තෙ ගහෙන්වා පබ්බතමත්ථකං ආරුහ්ව “කතරං යානං”න්ති පුච්ඡි. මාණවො “ඉමෙසං තිණ්ණං පබ්බතානං අන්තරං ආචික්ඛි, හන්තෙ”ති ආහ. සත්ථා “න බො, මාණව, තව පිතා ඉදානෙව සුසානසුද්ධිකො, පුබ්බෙපි සුසානසුද්ධිකොව, න වෙස ඉදානෙව ‘ඉමස්මිං යානෙ මං ක්‍යාපෙය්‍යාසි’ති තව ආචික්ඛති, පුබ්බෙපි ඉමස්මිංයෙව යානෙ අත්තනො ක්‍යාපිතභාවං ආචික්ඛි”ති චත්වා තෙන යාචිතො අතිතං ආහරි.

අතීතෙ ඉමස්මිඤ්ඤෙව රාජගහෙ අයමෙව උපසාලකො බ්‍රාහ්මණො අයමෙවස්ස පුත්තො අහොසි. තදා බොධිසත්තො මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිපුණ්ණසිජ්ජො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා ක්‍යානකීළං කීළන්තො හිමවන්තපදෙසෙ වීරං වසිත්වා ලොණමබ්බිලසෙවනත්ථාය ගිජ්ඣකුට්ඨෙ පණ්ණසාලායං විහාසි. තදා සො

බ්‍රාහ්මණෝ ඉමිනාව නියාමෙන පුත්තං වත්වා පුත්තෙන “තුම්භෙයෙව මෙ තථාරූපං
 යානං ආචික්ඛවා”ති වුත්තෙ “ඉදමෙව යාන”න්ති ආචික්ඛිත්වා පුත්තෙන සද්ධිං
 ඔතරන්තො බොධිසත්තං දිස්වා තස්ස සන්තිකං උපසඬකම්. බොධිසත්තො ඉමිනාව
 නියාමෙන පුච්ඡිත්වා මාණවස්ස වචනං සුත්වා “එහි, තව පිතරා ආචික්ඛිත්වානස්ස
 උච්ඡිට්ඨභාවං වා අනුච්ඡිට්ඨභාවං වා ජානිස්සාමා”ති තෙහි සද්ධිං පබ්බතමත්ථකං
 ආරුය්හ “ඉදං තිණ්ණං පබ්බතානං අන්තරං අනුච්ඡිට්ඨට්ඨාන”න්ති මාණවෙන
 වුත්තෙ “මාණව, ඉමස්මිංයෙව යානෙ කුමාරකානං පමාණං නත්ථි, තවෙව පිතා
 ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙයෙව නිබ්බන්තිත්වා උපසාලකොයෙව නාම
 හුත්වා ඉමස්මිංයෙව පබ්බතන්තරෙ වුද්දස ජාතිසහස්සානි කුමාරිකා. පථවියඤ්ඤි
 අකුමාරිකට්ඨානං වා අසුසානට්ඨානං වා සීසානං අනිවෙසිතට්ඨානං වා ලද්ධං න
 සක්කා”ති පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණෙන පරිච්ඡින්නිත්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

31.

“උපසාලකනාමානි, සහස්සානි චතුද්දස;
 අස්මිං පදෙසෙ දඩ්ඨානි, නත්ථි ලොකෙ අනාමතං.

32.

“යම්හි සච්චඤ්ච ධම්මො ච, අහිංසා සංයමො දමො;
 එතං අරියා සෙවන්ති, එතං ලොකෙ අනාමත”න්ති.

තත්ථ අනාමතන්ති මතට්ඨානං. තඤ්ඤි උපචාරවසෙන “අමත”න්ති වුච්චති, තං
 පටිසෙධෙන්තො “අනාමත”න්ති ආහ. “අනමත”න්තිපි පායො, ලොකස්මිඤ්ඤි
 අනමතට්ඨානං අසුසානං නාම නත්ථිති අත්ථො. යම්හි සච්චඤ්ච ධම්මො වානි
 යස්මිං පුග්ගලෙ චතුසච්චවත්ථුකං පුබ්බභාගසච්චඤ්ඤාණඤ්ච ලොකුත්තරධම්මො ච
 අත්ථි. අහිංසානි පරෙසං අවිහෙසා අවිහෙයානා. සංයමොති සීලසංයමො. දමොති
 ඉන්ද්‍රියදමනං. ඉදඤ්ච ගුණජාතං යම්හි පුග්ගලෙ අත්ථි, එතං අරියා සෙවන්තිති,
 අරියා බුද්ධා ච පච්චෙකබුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච එතං යානං සෙවන්ති, එවරූපං
 පුග්ගලං උපසඬකමන්ති භජන්තිති අත්ථො. එතං ලොකෙ අනාමතන්ති එතං
 ගුණජාතං ලොකෙ අමතභාවසාධනතො අනාමතං නාම.

එවං බොධිසත්තො පිතෘපුත්තානං ධම්මං දෙසෙන්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ
 භාවෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙන්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභො පිතෘපුත්තා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨන්තිසු.
 “තදා පිතෘපුත්තාව එතරහි පිතෘපුත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව
 අහොසි”න්ති.

උපසාලකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[167] 7. සමිද්ධිජාතකවණ්ණනා

අභුත්වා භික්ඛසි භික්ඛුනි ඉදං සත්ථා රාජගහං උපනිස්සාය තපොදාරාමෙ විහරන්තො සමිද්ධිංථෙරං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකදිවසඤ්ඤි ආයස්මා සමිද්ධි සබ්බරත්තිං පධානං පදහිත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය න්හත්වා සුවණ්ණවණ්ණං අත්තභාවං සුක්ඛාපයමානො අන්තරවාසකං නිවාසෙත්වා උත්තරාසඬ්ගං හත්ථෙන ගහෙත්වා අට්ඨාසි සුපරිකම්මකතා විය සුවණ්ණපටිමා. අත්තභාවසමිද්ධියායෙව භිස්ස “සමිද්ධි” ති නාමං අහොසි. අට්ඨස්ස සරීරසොහග්ගං දිස්වා එකා දෙවධීතා පටිබද්ධවිත්තා ථෙරං එවමාහ – “ත්වං බොසි, භික්ඛු, දහරො යුවා සුසු කාළකෙසො හද්දන යොබ්බනෙන සමන්තාගතො අහිරුපො දස්සනියො පාසාදිකො, එවරුපස්ස තව කාමෙ අපරිභුඤ්ජිත්වා කො අත්ථො පබ්බජ්ජාය, කාමෙ තව පරිභුඤ්ජස්සු, පච්ඡා පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරිස්සසි” ති. අට්ඨ නං ථෙරො ආහ – “දෙවධීතෙ, ‘අසුකස්මිං නාම වයෙ ධීතො මරිස්සාමි’ ති මම මරණකාලං න ජානාමි, එස මෙ කාලො පටිච්ඡන්තො, තස්මා තරුණකාලෙයෙව සමණධම්මං කත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමි” ති. සා ථෙරස්ස සන්තිකා පටිසන්ථාරං අලහිත්වා තත්ථෙව අන්තරධායි. ථෙරො සත්ථාරං උපසඬ්ඛිතමිත්වා එතමත්ථං ආරොවෙසි. සත්ථා “න බො, සමිද්ධි, ත්වඤ්ඤෙව එතරහි දෙවධීතාය පලොභිතො, පුබ්බෙසි දෙවධීතරො පබ්බජිතෙ පලොභිංසුයෙවා” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සබ්බසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා හිමවන්තපදෙසෙ එකං ජාතස්සරං නිස්සාය වාසං කප්පෙසි. සො සබ්බරත්තිං පධානං පදහිත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය න්හත්වා එකං චක්කලං නිවාසෙත්වා එකං හත්ථෙන ගහෙත්වා සරීරං වොදකං කරොන්තො අට්ඨාසි. අට්ඨස්ස රුපසොහග්ගප්පත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙන්වා පටිබද්ධවිත්තා එකා දෙවධීතා බොධිසත්තං පලොභයමානා පඨමං ගාථමාහ –

33.

“අභුත්වා භික්ඛසි භික්ඛු, න හි භුත්වාන භික්ඛසි;
භුත්වාන භික්ඛු භික්ඛස්සු, මා තං කාලො උපච්චගා” ති.

තත්ථ අභුත්වා භික්ඛසි භික්ඛුනි භික්ඛු ත්වං දහරකාලෙ කිලෙසකාමවසෙන වත්ථුකාමෙ අභුත්වා භික්ඛාය වරසි. න හි භුත්වාන භික්ඛසිති නනු නාම පඤ්ච කාමගුණෙ භුත්වා භික්ඛාය වරිතබ්බං, කාමෙ අභුත්වා භික්ඛාවරියං උපගතොසි. භුත්වාන භික්ඛු භික්ඛස්සුනි භික්ඛු දහරකාලෙ තව කාමෙ භුඤ්ජිත්වා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ භික්ඛස්සු. මා තං කාලො උපච්චගාති අයං කාමෙ භුඤ්ජනකාලො දහරකාලො, තං මා අතික්කමතුති.

බොධිසත්තො දෙවතාය වචනං සුත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං පකාසෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

34.

“කාලං වොහං න ජානාමි, ඡන්තො කාලො න දිස්සති;
තස්මා අභුත්වා භික්ඛාමි, මා මං කාලො උපච්චගා”ති.

තත්ථ කාලං වොහං න ජානාමිති වොති නිපාතමත්තං. අහං පන “පඨමවයෙ වා මයා මරිතබ්බං මජ්ඣිමවයෙ වා පච්ඡිමවයෙ වා”ති එවං අත්තනො මරණකාලං න ජානාමි. පණ්ඩිතෙන භි පුග්ගලෙන –

“ජීවිතං ඛ්‍යාධි කාලො ව, දෙහනික්ඛෙපනං ගති;
පඤ්චෙනෙ ජීවලොකස්මිං, අනිමිත්තා න නායරො”ති.

ඡන්තො කාලො න දිස්සතීති යස්මා “අසුකස්මිං නාම වයකාලෙ හෙමන්තාදිඋතුකාලෙ වා මයා මරිතබ්බං”න්ති මය්හම්පෙස ඡන්තො භුත්වා කාලො න දිස්සති, සුප්පට්ඨඡන්තො භුත්වා ධීතො න පඤ්ඤායති. තස්මා අභුත්වා භික්ඛාමිති තෙන කාරණෙන පඤ්ච කාමගුණෙ අභුත්වා භික්ඛාමි. මා මං කාලො උපච්චගාති මං සමණධම්මකරණකාලො මා අතික්කමතුති අත්ථො. ඉමිනා කාරණෙන දහරොව සමානො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොමිති. දෙවධීතා බොධිසත්තස්ස චචනං සුත්වා තත්ථෙව අන්තරධායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දෙවධීතා අයං දෙවධීතා අහොසි, අහමෙව තෙන සමයෙන තාපසො අහොසි”න්ති.

සමිද්ධිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[168] 8. සකුණග්ගිජාතකවණ්ණනා

සෙනො බලසා පතමානොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අත්තජ්ඣාසයං සකුණොවාදසුත්තං (සං. නි. 5.372) ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්භි සත්ථා භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “ගොවරෙ, භික්ඛවෙ, වරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ”ති (සං. නි. 5.372) ඉමං සංයුත්තමභාවග්ගෙ සුත්තන්තං කටෙන්නො “තුම්භෙ තාව තිට්ඨථ, පුබ්බෙ තිරච්ඡානගතාපි සකං පෙත්තිකවිසයං පහාය අගොවරෙ වරන්තා පච්චාමිත්තානං හත්ථපථං ගන්ත්වාපි අත්තනො පඤ්ඤාසම්පත්තියා උපායකොසල්ලෙන පච්චාමිත්තානං හත්ථා මුච්චිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො ලාපසකුණයොනියං නිබ්බන්තිත්වා නඬිගලකට්ඨකරණෙ ලෙඩ්චුට්ඨානෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං “සකවිසයෙ ගොවරගහණං පහාය පරවිසයෙ ගොවරං ගණ්භිස්සාමි”ති අට්ඨපරියන්තං අගමාසි. අථ නං තත්ථ ගොවරං ගණ්භන්තං දිස්වා සකුණග්ගි සහසා අජ්ඣාප්පත්තා අග්ගහෙසි. සො සකුණග්ගියා හරියමානො එවං පරිදෙවසි – “මයමෙවම්භ අලක්ඛිකා, මයං අප්පසුඤ්ඤා, යෙ මයං අගොවරෙ වරිම්භ පරවිසයෙ, සවෙජ්ජ මයං ගොවරෙ වරෙය්‍යාම සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ, න

මායායං සකුණග්ගි අලං අභවිස්ස යදිදං යුද්ධායා”ති. “කො පන, තෙ ලාප, ගොවරො සකො පෙත්තිකො විසයො”ති? “යදිදං නඬිගලකට්ඨකරණං ලෙඩ්ඬිට්ඨාන”න්ති. අථ නං සකුණග්ගි සකෙ බලෙ අපත්ථද්ධා අමුඤ්චි – “ගච්ඡ බො, ත්වං ලාප, තත්ත්ව මෙ ගන්ත්වා න මොක්ඛසි”ති. සො තත්ථ ගන්ත්වා මහන්තං ලෙඩ්ඬිං අභිරුහිත්වා “එහි බො දානි සකුණග්ගි”ති සෙනං අවිහයන්තො අට්ඨාසි. සකුණග්ගි සකෙ බලෙ අපත්ථද්ධා උභො පක්ඛෙ සන්නය්හ ලාපසකුණං සහසා අජ්ඣාපිත්තා. යදා පන තං ලාපො “බහුආගතා බො මායායං සකුණග්ගි”ති අඤ්ඤාසි, අථ පරිවත්තිත්වා තස්සෙව ලෙඩ්ඬිස්ස අන්තරං පච්චාපාදි. සකුණග්ගි වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්ති තත්ථෙව උරං පච්චතාළෙසි. එවං සා භින්තෙන හදයෙන නික්ඛන්තෙහි අක්ඛිති ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං අතීතං දස්සෙත්වා “එවං, භික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතාපි අගොචරෙ චරන්තා සපත්තහත්ථං ගච්ඡන්ති, ගොචරෙ පන සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ චරන්තා සපත්තෙ නිග්ගණ්හන්ති, තස්මා තුම්හෙපි මා අගොචරෙ චරථ පරවිසයෙ. අගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං පරවිසයෙ ලච්ඡති මාරො ඕතාරං, ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො? යදිදං පඤ්ච කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුච්ඤ්ඤායා රූපා...පෙ.... අයං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො”ති චත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා පට්ඨං ගාථමාහ

35.

“සෙනො බලසා පතමානො, ලාපං ගොචරයායිනං;
සහසා අජ්ඣාපිත්තොව, මරණං තෙනුපාගමී”ති.

තත්ථ බලසා පතමානොති “ලාපං ගණ්හිස්සාමී”ති බලෙන ථාමෙන පතමානො. ගොචරයායිනන්ති සකවිසයා නික්ඛමිත්වා ගොචරත්ථාය අට්ඨපරියන්තෙ යීතං. අජ්ඣාපිත්තොති සම්පත්තො. මරණං තෙනුපාගමීති තෙන කාරණෙන මරණං පත්තො.

තස්මිං පන මරණං පත්තෙ ලාපො නික්ඛමිත්වා “දිට්ඨා චත මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨී”ති තස්ස හදයෙ යත්වා උදානං උදානෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

36.

“සොහං නයෙන සම්පන්නො, පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතො;
අපෙතසත්තු මොදාමි, සම්පස්සං අත්ථමත්තනො”ති.

තත්ථ නයෙනාති උපායෙන. අත්ථමත්තනොති අත්තනො අරොගභාවසඬ්ඛාතං වුඩ්ඪිං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු භික්ඛු සොනාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. “තදා සෙනො දෙවදත්තො අහොසි, ලාපො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සකුණග්ගිජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[169] 9. අරකජාතකවණ්ණනා

යො වෙ මෙත්තෙන චිත්තෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මෙත්තසුත්තං ආරබ්භ කපෙසි. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ සත්ථා භික්ඛු ආමන්තෙසි – “මෙත්තාය, භික්ඛවෙ, වෙනොවිමුත්තියා ආසෙවිතාය භාවිතාය බහුලිකතාය යානිකතාය වත්ථුකතාය අනුට්ඨිතාය පරිචිතාය සුසමාරද්ධාය එකාදසානිසංසා පාටිකඬ්ඛා. කතමෙ එකාදස? සුඛං සුපති, සුඛං පටිබුජ්ඣති, න පාපකං සුපිනං පස්සති, මනුස්සානං පියො හොති, අමනුස්සානං පියො හොති, දෙවතා රක්ඛන්ති, නාස්ස අග්ගි වා විසං වා සත්ථං වා කමති, තුවටං චිත්තං සමාධියති, මුඛවණ්ණො විජ්ජෙද්ධති, අසම්මුල්ලො කාලං කරොති, උත්තරි අජ්ජට්ඨිජ්ඣන්තො බුහ්මලොකුපගො හොති. මෙත්තාය, භික්ඛවෙ, වෙනොවිමුත්තියා ආසෙවිතාය...පෙ.... සුසමාරද්ධාය ඉමෙ එකාදසානිසංසා පාටිකඬ්ඛා”ති (අ. නි. 11.15). ඉමෙ එකාදසානිසංසෙ ගහෙත්වා ධීනං මෙත්තාභාවනං වණ්ණෙත්වා “භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම සබ්බසත්තෙසු ඔදිස්සකානොදිස්සකවසෙන මෙත්තා භාවෙතබ්බා, හිතොපි හිතෙන ඵරිතබ්බො, අහිතොපි හිතෙන ඵරිතබ්බො, මජ්ඣන්තොපි හිතෙන ඵරිතබ්බො. එවං සබ්බසත්තෙසු ඔදිස්සකානොදිස්සකවසෙන මෙත්තා භාවෙතබ්බා, කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා භාවෙතබ්බා, චතුසු බුහ්මවිහාරෙසු කම්මං කාතබ්බමෙව. එවං කරොන්තො හි මග්ගං වා ඵලං වා අලභන්තොපි බුහ්මලොකපරායණො අහොසි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි සත්ත වස්සානි මෙත්තං භාවෙත්වා සත්ත සංවට්ටවිට්ටකජ්ජෙ බුහ්මලොකස්මිංයෙව වසිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං කජ්ජෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජන්තො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චතුත්තං බුහ්මවිහාරානං ලාභී අරකො නාම සත්ථා හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වාසං කජ්ජෙසි, තස්ස මහා පරිවාරො අහොසි. සො ඉසිගණං ඔවදන්තො “පබ්බජිතෙන නාම මෙත්තා භාවෙතබ්බා, කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා භාවෙතබ්බා. මෙත්තචිත්තඤ්ඤි නාමෙතං අජ්ජනාජ්ජන්තං බුහ්මලොකපරායණං සාධෙති”ති මෙත්තාය ආනිසංසං පකාසෙත්වා ඉමා ගාථා ආහ –

37.

“යො වෙ මෙත්තෙන චිත්තෙන, සබ්බලොකානුකම්පති;
උද්ධං අධො ව තිරියං, අජ්ජමාණෙන සබ්බසො.

38.

“අප්පමාණං භිතං චිත්තං, පරිපුණ්ණං සුභාවිතං;
යං පමාණකතං කම්මං, න තං තත්ත්වසිස්සති” ති.

තත්ථ යො වෙ මෙත්තෙන චිත්තෙන, සබ්බලොකානුකම්පතීති ඛත්තියාදීසු වා
සමණබ්‍රාහ්මණෙසු වා යො කොච්ඡ අප්පමාණෙන මෙත්තෙන චිත්තෙන සකලං
සත්තලොකං අනුකම්පති. උද්ධන්ති පථවිතො යාව
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනබ්‍රහ්මලොකා. අධොති පථවියා හෙට්ඨා උස්සදෙ
මහානිරයෙ. තිරියන්ති මනුස්සලොකෙ, යත්තකානි චක්කවාලානි ච තෙසු සබ්බෙසු
එත්තකෙ යානෙ නිබ්බත්තා සබ්බෙ සත්තා අවෙරා භොන්තු, අබ්‍යාපජ්ඣා අනීසා,
සුඛි අත්තානං පරිහරන්තුති එවං භාවිතෙන මෙත්තෙන චිත්තෙනාති අත්ථො.
අප්පමාණෙනාති අප්පමාණසත්තානං අප්පමාණාරම්මණත්තා අප්පමාණෙන.
සබ්බසොති සබ්බාකාරෙන, උද්ධං අධො තිරියන්ති එවං සබ්බසුගතිදුගතිවසෙනාති
අත්ථො.

අප්පමාණං භිතං චිත්තන්ති අප්පමාණං කත්වා භාවිතං සබ්බසත්තෙසු
භිතචිත්තං. පරිපුණ්ණන්ති අවිකලං. සුභාවිතන්ති සුවඩ්ඪීතං, අප්පනාචිත්තස්සෙනං
නාමං. යං පමාණකතං කම්මන්ති යං “අප්පමාණං අප්පමාණාරම්මණං”න්ති එවං
ආරම්මණත්තිකවසෙන ච වසිභාවජපත්තිවසෙන ච අවඩ්ඪීත්වා කතං පරිත්තං
කාමාවචරකම්මං. න තං තත්ත්වසිස්සතීති තං පරිත්තං කම්මං යං තං “අප්පමාණං
භිතං චිත්තං”න්ති සබ්බගතං රූපාවචරකම්මං, තත්ත්ව න අවසිස්සති. යථා නාම
මහොසෙන අජ්ඣොත්ථං පරිත්තොදකං ඔසස්ස අබ්භන්තරෙ තෙන අසංභීරමානං
නාවසිස්සති න තිට්ඨති, අථ ඛො මහොසොච තං අජ්ඣොත්ථරිත්වා තිට්ඨති,
එවමෙව තං පරිත්තකම්මං තස්ස මහග්ගතකම්මස්ස අබ්භන්තරෙ තෙන
මහග්ගතකම්මෙන අච්ඡන්දිත්වා අග්ගභිතවිපාකොකාසං හුන්වා න අවසිස්සති න
තිට්ඨති, න සක්කොති අත්තනො විපාකං දාතුං, අථ ඛො මහග්ගතකම්මමෙව තං
අජ්ඣොත්ථරිත්වා තිට්ඨති විපාකං දෙතීති.

එවං ඛොධිසත්තො අන්තෙවාසිකානං මෙත්තාභාවනාය ආනිසංසං කථෙත්වා
අපරිභිතජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සත්ත සංවට්ඨවිච්චකජ්ජෙ න
ඉමං ලොකං පුන අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා ඉසිගණො
බුද්ධපරිසා අහොසි, අරකො පන සත්ථා අහමෙව අහොසි”න්ති.

අරකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[170] 10. කකණ්ටකජාතකවණ්ණනා

නායං පුරෙ උණ්ණමතීති ඉදං කකණ්ටකජාතකං මහාඋමඬගජාතකෙ (ජා.
2.22.590 ආදයො) ආවිභවිස්සති.

කකණ්ඨකජාතකවණ්ණනා දසමා.

සන්ථවවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං -

ඉන්ද්‍රසමානගොත්තඤ්ච, සන්ථවං සුසීමං ගිජ්ඣං;
නකුලං උපසාලකං, සමිද්ධි ව සකුණග්ගි;
අරකඤ්ච කකණ්ඨකං.

3. කල්‍යාණවග්ගො

[171] 1. කල්‍යාණධම්මජාතකවණ්ණනා

කල්‍යාණධම්මොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ඛධිරසස්සුං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියඤ්ඤි එකො කුටුම්භිකො සද්ධො පසන්තො තිසරණගතො පඤ්චසීලෙන සමන්තාගතො. සො එකදිවසං බහුනි සප්පිආදීනි භෙසජ්ජානි වෙව පුජ්ඵගන්ධවත්ථාදීනි ව ගහෙන්වා “ජෙනවනෙ සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සොස්සාමී”ති අගමාසි. තස්ස තත්ථ ගතකාලෙ සස්සු බාදනීයභොජනීයං ගහෙන්වා ධීතරං දට්ඨුකාමා තං ගෙහං අගමාසි, සා ව ථොකං ඛධිරධාතුකා භොති. සා ධීතරා සද්ධිං භුත්තභොජනා භත්තසම්මදං විනොදයමානා ධීතරං පුච්ඡි - “කිං, අම්ම, භත්තා තෙ සම්මොදමානො අවිචදමානො පියසංවාසං වසති”ති. “කිං, අම්ම, කථෙථ යාදිසො තුම්භාකං ජාමානා සීලෙන වෙව ආචාරසම්පදාය ව, තාදිසො පබ්බජිතොපි දුල්ලභො”ති. උපාසිකා ධීතු වචනං සාධුකං අසල්ලක්ඛෙන්වා “පබ්බජිතො”ති පදමෙව ගහෙන්වා “අම්ම, කස්මා තෙ භත්තා පබ්බජිතො”ති මහාසද්දං අකාසි. තං සුත්වා සකලගෙහවාසිනො “අම්මාකං කිර කුටුම්භිකො පබ්බජිතො”ති විරවිංසු. තෙසං සද්දං සුත්වා ද්වාරොන සඤ්චරන්තා “කිං නාම කිරෙත”න්ති පුච්ඡිංසු. “ඉමස්මිං කිර ගෙහෙ කුටුම්භිකො පබ්බජිතො”ති. සොපි ඛො කුටුම්භිකො දසබලස්ස ධම්මං සුත්වා විහාරා නික්ඛම්ම නගරං පාවිසි.

අථ නං අන්තරාමග්ගෙයෙව එකො පුරිසො දිස්වා “සම්ම, ත්වං කිර පබ්බජිතොති තව ගෙහෙ පුත්තදාරපරිජනො පරිදෙවති”ති ආහ. අථස්ස එතදභොසි - “අයං අපබ්බජිතමෙව කිර මං ‘පබ්බජිතො’ති වදති, උජ්ජන්තො ඛො පන මෙ කල්‍යාණසද්දො න අන්තරධාපෙනබ්බො, අජ්ජෙව මයා පබ්බජිතුං වට්ටති”ති තතොව නිවත්තිත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං නු ඛො, උපාසක, ඉදානෙව බුද්ධුපට්ඨානං කත්වා ගන්ත්වා ඉදානෙව පච්චාගතොසී”ති චුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙන්වා “භත්තෙ, කල්‍යාණසද්දො නාම උජ්ජන්තො න අන්තරධාපෙනුං වට්ටති, තස්මා පබ්බජිතුකාමො හුත්වා ආගතොමිහි”ති ආහ. සො පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා සම්මා පටිපන්නො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. ඉදං කිර කාරණං හික්ඛුසඬ්ඨෙස පාකටං ජාතං. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං හික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසු - “ආවුසො, අසුකො නාම කුටුම්භිකො ‘උජ්ජන්තො

කලාණසද්දො න අන්තරධාපෙනබ්බො'ති පබ්බජිත්වා ඉදානි අරහත්තං පත්තො'ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ‘උප්පන්නො කලාණසද්දො විරාධෙතුං න වට්ටති’ති පබ්බජිංසුයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පන්නො පිතු අව්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං පාපුණි. සො එකදිවසං නිවෙසනා නික්ඛමිත්වා රාජ්‍යපට්ඨානං අගමාසි. අථස්ස සස්සු “ධිතරං පස්සිස්සාමි”ති තං ගෙහං අගමාසි, සා ථොකං බධිරධාතුකානි සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව. තං පන රාජ්‍යපට්ඨානං ගන්ත්වා අත්තනො සරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා එකො පුරිසො “තුම්හෙ කිර පබ්බජිතානි තුම්හාකං ගෙහෙ මහාපරිදෙවො පවත්ති”ති ආහ. බොධිසත්තො “උප්පන්නො කලාණසද්දො නාම න අන්තරධාපෙනුං වට්ටති”ති තතොව නිවත්තිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං, මහාසෙට්ඨි, ඉදානෙව ගන්ත්වා පුන ආගතොසි”ති චුත්තෙ “දෙව, ගෙහජනො කිර මං අපබ්බජිතමෙව ‘පබ්බජිතො’ති වත්වා පරිදෙවති, උප්පන්නො බො පන කලාණසද්දො න අන්තරධාපෙනබ්බො, පබ්බජිස්සාමහං, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාහි”ති එතමත්ථං පකාසෙතුං ඉමා ගාථා ආහ —

41.

“කලාණසද්දො යදා ජනින්ද, ලොකෙ සමඤ්ඤං අනුපාපුණාති;
තස්මා න භියොපාති තරො සපඤ්ඤො, හිරියාපි සන්නො සුරමාදියන්ති.

42.

“සායං සමඤ්ඤො ඉධ මජ්ජ පත්තා, කලාණසද්දො ජනින්ද ලොකෙ;
තාහං සමෙක්ඛං ඉධ පබ්බජිස්සං, න හි මත්ථි ඡන්දො ඉධ කාමභොගෙ”ති.

තත්ථ කලාණසද්දො සුන්දරධම්මො. සමඤ්ඤං අනුපාපුණාතීති යදා සිලවා කලාණසද්දො පබ්බජිතොති ඉදං පඤ්ඤත්තිවොහාරං පාපුණාති. තස්මා න භියොපාති තතො සාමඤ්ඤතො න පරිහායෙථ. හිරියාපි සන්නො සුරමාදියන්ති, මහාරාජ, සප්පුරිසා නාම අප්ඤ්ඤාසම්මුට්ඨිතාය හිරියා බහිද්ධසම්මුට්ඨිතෙන ඔත්තජ්ජෙන ඵලං පබ්බජිතධුරං ගණ්හන්ති. ඉධ මජ්ජ පත්තාති ඉධ මයා අප්ජ පත්තා. තාහං සමෙක්ඛන්ති තං අහං ගුණවසෙන ලද්ධසමඤ්ඤං සමෙක්ඛන්තො පස්සන්තො. න හි මත්ථි ඡන්දොති න හි මෙ අත්ථි ඡන්දො. ඉධ කාමභොගෙති ඉමස්මිං ලොකෙ කිලෙසකාමවත්ථුකාමපරිභොගෙහි.

බොධිසත්තො එවං වත්වා රාජානං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා හිමවන්තපදෙසං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කල්‍යාණධම්මජාතකවණ්ණනා පටමා.

[172] 2. දද්දරජාතකවණ්ණනා

කො නු සද්දෙන මහතාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්ඤි කාලෙ බහු බහුස්සුතා භික්ඛු මනොසිලාතලෙ නදමානා තරුණසීහා විය ආකාසගඬගං ඔනාරෙන්තා විය සඬ්ඝමජ්ඣෙ සරභාණං භණන්ති. කොකාලිකො තෙසු සරභාණං භණන්තෙසු අත්තනො තුව්ඡභාවං අජානිත්වා ච “අභමිපි සරභාණං භණ්ණස්සාමි”ති භික්ඛුනං අත්තරං පටිසිත්වා “අම්භාකං සරභාණං න පාපෙන්නි. සචෙ අම්භාකමිපි පාපෙය්‍යං, මයමිපි භණෙය්‍යාමා”ති භික්ඛුසඬ්ඝස්ස නාමං අග්ගභෙත්වා ච තත්ථ තත්ථ කටෙන්නො ආභිණ්ඨති. තස්ස සා කථා භික්ඛුසඬ්ඝෙ පාකටා ජාතා. භික්ඛු “විමංසිස්සාම තාව න”න්ති සඤ්ඤාය ඵ්චමාහංසු – “ආවුසො කොකාලික, අජ්ජ සඬ්ඝස්ස සරභාණං භණාහි”ති. සො අත්තනො බලං අජානිත්වා ච “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා “අජ්ජ සරභාණං භණ්ණස්සාමි”ති අත්තනො සප්පායං යාගුං පිටි, ඛජ්ජකං බාදි, සප්පායෙනෙව සුපෙන භුඤ්ජී.

සුරියෙ අත්ථඬ්ගතෙ ධම්මස්සවනකාලෙ සොසිතෙ භික්ඛුසඬ්ඝො සන්නිපති. සො කණ්ටකුරණ්ඨකවණ්ණං කාසාවං නිවාසෙත්වා කණ්කාරපුප්ඵවණ්ණං වීචරං පාරුපිත්වා සඬ්ඝමජ්ඣං පටිසිත්වා ථෙරෙ වන්දිත්වා අලඬ්ඝතරතමණ්ඨපෙ පඤ්ඤත්තවරධම්මාසනං අභිරුහිත්වා විත්‍රඬ්ඡති. ගභෙත්වා “සරභාණං භණ්ණස්සාමි”ති නිසිදි, තාවදෙවස්ස සරීරා සෙදා මුච්චිංසු, සාරජ්ජං ඔක්කමි, පුබ්බගාථාය පටමං පදං උදාහරිත්වා අනන්තරං න පස්සි. සො කම්පමානො ආසනා ඔරුය්භ ලජ්ජිතො සඬ්ඝමජ්ඣතො අපක්කමිම අත්තනො පරිවෙණං අගමාසි. අඤ්ඤො බහුස්සුතො භික්ඛු සරභාණං භණි. තතො පට්ඨාය භික්ඛු තස්ස තුව්ඡභාවං ජානිංසු. අටෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, පටමං කොකාලිකස්ස තුව්ඡභාවො දුජ්ජානො, ඉදානි පනෙස සයං නදිත්වා පාකටො ජානො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, ඵතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුට්ඨිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව නදිත්වා පාකටො ජානො, පුබ්බෙපි නදිත්වා පාකටො අහොසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ සිහයොනියං නිබ්බන්තිත්වා බහුතං සීහනං රාජා අහොසි. සො අනෙකසීහපරිවාරො රජතගුහායං වාසං කජ්ජෙසි. තස්ස අවිදුරෙ ඵකිස්සාය ගුහාය ඵකො සිඬ්ගාලොපි වසති. අටෙකදිවසං දෙවෙ වස්සිත්වා විගතෙ සබ්බෙ සීහා සීහරාජස්සෙව ගුහද්වාරෙ සන්නිපතිත්වා සීහනාදං නදන්තා සීහකීළං කිළිංසු. තෙසං ඵචං නදිත්වා කීළනකාලෙ සොපි සිඬ්ගාලො නදති. සීහා තස්ස සද්දං සුත්වා “අයං සිඬ්ගාලො අම්භෙහි සද්ධිං නදති”ති ලජ්ජිතා තුණ්හි අහෙසුං. තෙසං

තුණ්හිභූතකාලෙ බොධිසත්තස්ස පුත්තො සීහපොතකො “තාත, ඉමෙ සීහා නදිත්වා සීහකීළං කීළන්තා එතස්ස සද්දං සුත්වා ලජ්ජාය තුණ්හි ජාතා, කො නාමෙස අත්තනො සද්දෙන අත්තානං ජානාපෙති”ති පිතරං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

43.

“කො නු සද්දෙන මහතා, අභිනාදෙනි දද්දරං;
තං සීහා නප්පට්ඨදන්ති, කො නාමෙසො මිගාධිභූ”ති.

තත්ථ අභිනාදෙනි දද්දරන්ති දද්දරං රජතපබ්බතං එකනාදං කරොති. මිගාධිභූති පිතරං ආලපති. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – මිගාධිභූ මිගජෙට්ඨක සීහරාජ පුච්ඡාමි තං “කො නාමෙසො”ති.

අථස්ස වචනං සුත්වා පිතා දුතියං ගාථමාහ –

44.

“අධමො මිගජාතානං, සිඬිගාලො තාත වස්සති;
ජාතිමස්ස ජිගුච්ඡන්තා, තුණ්හි සීහා සමච්චරෙ”ති.

තත්ථ සමච්චරෙති සන්ති උපසග්ගමන්තං, අච්චන්තිති අත්ථො, තුණ්හි හුත්වා නිසීදන්තිති වුත්තං හොති. පොත්ථකෙසු පන “සමච්ඡරෙ”ති ලිබන්ති.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො නාදෙන අත්තානං පාකටං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසියෙවා”ති වත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිඬිගාලො කොකාලිකො අහොසි, සීහපොතකො රාහුලො, සීහරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දද්දරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[173] 3. මක්කටජාතකවණ්ණනා

තාතමාණවකො එසොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පකිණ්ණකනිපාතෙ උද්දාලකජාතකෙ (ජා. 1.14.62 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තදා පන සත්ථා “භික්ඛවෙ, නායං භික්ඛු ඉදානෙව කුහකො, පුබ්බෙපි මක්කටො හුත්වා අග්ගිස්ස කාරණා කොහඤ්ඤං අකාසියෙවා”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා සරාවාසං සණ්ඨපෙසි. අථස්ස බ්‍රාහ්මණී එකං පුත්තං විජායිත්වා පුත්තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ කාලමකාසි. බොධිසත්තො තස්සා පෙතකිච්චං කත්වා “කිං මෙ දානි සරාවාසෙන, පුත්තං ගහෙත්වා පබ්බජිස්සාමි”ති

අස්සුමුඛං ඤාතිමිත්තවග්ගං පභාය පුත්තං ආදාය නිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථ වනමුලඵලාභාරො වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං වස්සානකාලෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ සාරදාරුනි අග්ගිං ජාලෙන්වා විසිබ්බන්තො ඵලකත්ථරෙ නිපජ්ජි, පුත්තොපිස්ස තාපසකුමාරකො පිතු පාදෙ සම්බාහන්තොව නිසිදි.

අටෙකො වනමක්කටො සිතෙන පිළියමානො තස්ස පණ්ණසාලාය තං අග්ගිං දිස්වා ‘‘සවාහං එත්ථ පවිසිස්සාමි, ‘මක්කටො මක්කටො’ති මං පොටෙත්වා නිහරිස්සන්ති, අග්ගිං විසිබ්බෙතුං න ලභිස්සාමි, අත්ථි දානි මෙ උපායො, තාපසවෙසං ගහෙත්වා කොහඤ්ඤං කත්වා පවිසිස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා එකස්ස මතතාපසස්ස වක්කලානි නිවාසෙත්වා පවිජ්ඣෙව අභිකුසයට්ඨිඤ්ච ගහෙත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ එකං තාලරුක්ඛං නිස්සාය සංකුටිතො අට්ඨාසි. තාපසකුමාරකො තං දිස්වා මක්කටභාවං අජානන්තො ‘‘එකො මහල්ලකතාපසො සිතෙන පිළිතො අග්ගිං විසිබ්බෙතුං ආගතො භවිස්සති’’ති පිතු තාපසස්ස කථෙත්වා ‘‘එතං පණ්ණසාලං පවෙසෙත්වා විසිබ්බාපෙස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා පිතරං ආලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

45.

‘‘තාත මාණුවකො එසො, තාලමුලං අපස්සිතො;
අගාරකඤ්චිදං අත්ථි, හන්ද දෙමස්සගාරක’’න්ති.

තත්ථ මාණුවකොති සත්තාධිවචනං. තෙන ‘‘තාත, එසො එකො මාණුවකො සත්තො එකො තාපසො’’ති දීපෙති. තාලමුලං අපස්සිතොති තාලක්ඛන්ධං නිස්සාය ධීතො. අගාරකඤ්චිදං අත්ථිති ඉදඤ්ච අම්භාකං පබ්බජිතාගාරං අත්ථි, පණ්ණසාලං සන්ධාය වදති. හන්දානි වචස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. දෙමස්සගාරකන්ති එකස්ස එකමන්තෙ වසනත්ථාය අගාරකං දෙම.

බොධිසත්තො පුත්තස්ස වචනං සුත්වා උට්ඨාය පණ්ණසාලද්වාරෙ යත්වා ඕලොකෙත්තො තස්ස මක්කටභාවං ඤත්වා ‘‘තාත, මනුස්සානං නාම න ඵවරුපං මුඛං හොති, මක්කටො එස, නයිධ පක්කොසිතබ්බො’’ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

46.

‘‘මා බො ත්වං තාත පක්කොසි, දුසෙය්‍ය නො අගාරකං;
නෙතාදිසං මුඛං හොති, බ්‍රාහ්මණස්ස සුසිලිනො’’ති.

තත්ථ දුසෙය්‍ය නො අගාරකන්ති අයඤ්ඡි ඉධ පටිට්ඨො සමානො ඉමං කිච්ඡෙන කතං පණ්ණසාලං අග්ගිනා වා ක්‍රමාපෙත්තො උච්චාරාදීනි වා කරොන්තො දුසෙය්‍ය. නෙතාදිසන්ති ‘‘එතාදිසං බ්‍රාහ්මණස්ස සුසිලිනො මුඛං න හොති, මක්කටො එසො’’ති වත්වා බොධිසත්තො එකං උම්මුකං ගහෙත්වා ‘‘කිං එත්ථ තිට්ඨසි’’ති බිපිත්වා තං පලාපෙසි. මක්කටො වක්කලානි ඡඩ්ඛෙත්වා රුක්ඛං අභිරුහිත්වා වනසණ්ඩං පාවිසි. බොධිසත්තො වත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මක්කටො අයං කුහකහික්ඛු අහොසි, තාපසකුමාරො රාහුලො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

මක්කටජාතකවණ්ණනා තතියා.

[174] 4. දුබ්භියමක්කටජාතකණ්ණනා

අදම්භ නෙ වාරි පඤ්ඤාපුත්ති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්ඤා ධම්මසභායං හික්ඛු දෙවදත්තස්ස අකතඤ්ඤාමිත්තදුබ්භිභාවං කටෙන්තා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “න, හික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අකතඤ්ඤා මිත්තදුබ්භි, පුබ්බෙපි එවරූපො අහොසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සරාවාසං සණ්ඨපෙසි. තස්මිං පන සමයෙ කාසිරට්ඨෙ වත්තනිමහාමග්ගෙ එකො ගම්භිරො උදපානො හොති අනොතරණියො තිරච්ඡානානං, මග්ගප්පටිපත්තා පුඤ්ඤත්ථිකා මනුස්සා දීසරජ්ජකෙන වාරකෙන උදකං උස්සිඤ්චිත්වා එකිස්සා දොණියා පුරෙත්වා තිරච්ඡානානං පාතියං දෙන්ති. තස්ස සාමන්තතො මහන්තං අරඤ්ඤං, තත්ථ ඛහු මක්කටා වසන්ති. අථ තස්මිං මග්ගෙ ද්වෙ තීණි දිවසානි මනුස්සසඤ්චාරො පච්ඡ්ඡි, තිරච්ඡානා පාතියං න ලහිංසු. එකො මක්කටො පිපාසාතුරො හුත්වා පාතියං පරියෙසන්තො උදපානස්ස සන්තිකෙ විවරති. බොධිසත්තො කෙනවිදෙව කරණියෙන තං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා තත්ථ ගච්ඡන්තො පාතියං උත්තාරෙන්වා පිවිත්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා ධීතො තං මක්කටං අද්දස. අථස්ස පිපාසිතභාවං ඤ්ඤත්වා පාතියං උස්සිඤ්චිත්වා දොණියං ආකිරිත්වා අදාසි, දත්වා ච පන “විස්සමිස්සාමි” ති එකස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිපජ්ජි. මක්කටො පාතියං පිවිත්වා අවිදුරෙ නිසිදිත්වා මුඛමක්කටිකං කරොන්තො බොධිසත්තං හිංසාපෙසි. බොධිසත්තො තස්ස තං කිරියං දිස්වා “අරෙ දුට්ඨමක්කට, අහං තච පිපාසිතස්ස කිලන්තස්ස ඛහුං පාතියං අදාසිං, ඉදානි ත්වං මය්හං මුඛමක්කටිකං කරොසි, අහො පාපජනස්ස නාම කතො උපකාරො නිරත්ථකො” ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

47.

“අදම්භ නෙ වාරි පඤ්ඤාපුං, සම්මාහිතත්තස්ස පිපාසිතස්ස;
සො දානි පිත්වාන කිරිඬකරොසි, අසඬගමො පාපජනෙන සෙය්‍යො” ති.

තත්ථ සො දානි පිත්වාන කිරිඬකරොසිති සො ඉදානි ත්වං මයා දින්නපාතියං පිවිත්වා මුඛමක්කටිකං කරොන්තො “කිරි කිරි” ති සද්දං කරොසි. අසඬගමො පාපජනෙන සෙය්‍යොති පාපජනෙන සද්ධිං සඬගමො න සෙය්‍යො, අසඬගමොව සෙය්‍යොති.

තං සුත්වා සො මිත්තදුබ්භි මක්කටො “ත්වං ‘එත්තකෙනවෙනං නිට්ඨිත’න්ති සඤ්ඤං කරොසි, ඉදානි තෙ සීසෙ වච්චං පාතෙත්වා ගමිස්සාමි”ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

48.

“කො තෙ සුතො වා දිට්ඨො වා, සීලවා නාම මක්කටො;
ඉදානි ඛො තං ඔහවිජං, එසා අස්මාක ධම්මතා”ති.

තත්‍රායං සඨබ්බෙපත්ථො – හො බ්‍රාහ්මණ, “මක්කටො කතගුණජානනකො ආචාරසම්පන්නො සීලවා නාම අත්ථි”ති කහං තයා සුතො වා දිට්ඨො වා, ඉදානි ඛො අහං තං ඔහවිජං වච්චං තෙ සීසෙ කත්වා පක්කමිස්සාමි, අස්මාකඤ්ඤි මක්කටානං නාම එසා ධම්මතා අයං ජාතිසභාවො, යදිදං උපකාරකස්ස සීසෙ වච්චං කාතබ්බන්ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො උට්ඨාය ගන්තුං ආරභි. මක්කටො තඨබ්බණ්ණඤ්ඤො උප්පතිත්වා සාබ්‍යං නිසීදිත්වා ඔලම්බකං ඔතරන්තො විය තස්ස සීසෙ වච්චං පාතෙත්වා විරවන්තො ව්‍යාසණ්ඩං පාවිසි. බොධිසත්තො න්හත්වා අගමාසි.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො, පුබ්බෙපි මයා කතගුණං න ජානාසියෙවා”ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මක්කටො දෙවදත්තො අහොසි, බ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දුබ්භියමක්කටජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[175] 5. ආදිච්චුපට්ඨානජාතකවණ්ණනා

සබ්බෙසු කීර භූතෙසුති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතසදිසමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා මහාපරිවාරො ගණසත්ථා හුත්වා භිමවන්තෙ වාසං කප්පෙසි. සො තත්ථ විරං වසිත්වා ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය පබ්බතා ඔරුය්භ පච්චන්තෙ එකං ගාමං නිස්සාය පණ්ණසාලායං වාසං උපගඤ්ඡී. අටෙකො ලොලමක්කටො ඉසිගණෙ භික්ඛාචාරං ගතෙ අස්සමපදං ආගන්ත්වා පණ්ණසාලා උත්තිණ්ණා කරොති, පානීයසටෙසු උදකං ඡඩ්ඛෙති, කුණ්ඩිකං භින්දති, අග්ගිසාලායං වච්චං කරොති. තාපසා වස්සං වසිත්වා “ඉදානි භිමවන්තො පුප්ඵඵලසමිද්ධො රමණියො, තත්ථෙව ගමිස්සාමා”ති පච්චන්තගාමවාසිකෙ ආපුච්ඡංසු. මනුස්සා “ස්වෙ, හන්තෙ, මයං භික්ඛං ගහෙත්වා අස්සමපදං ආගමිස්සාම, තං පරිභුඤ්ජිත්වා ගමිස්සථා”ති වත්වා දුතියදිවසෙ පහුතං බාදනීයහොජනීයං ගහෙත්වා තත්ථ අගමංසු. තං දිස්වා

සො මක්කටො චිත්තෙසි – “කොහඤ්ඤං කත්වා මනුස්සෙ ආරාධෙත්වා මය්හම්පි බාදනීයභොජනීයං ආහරාපෙස්සාමී”ති. සො තාපසවරණං වරන්තො විය සීලවා විය ව හුත්වා තාපසානං අවිදුරෙ සුරියං නමස්සමානො අට්ඨාසි. මනුස්සා තං දිස්වා “සීලවන්තානං සන්තිකෙ වසන්තා සීලවන්තා භොන්ති”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

49.

“සබ්බෙසු කිර භූතෙසු, සන්ති සීලසමාහිතා;
පස්ස සාබ්බිගං ජම්මං, ආදිවච්ඡුපතිට්ඨති”ති.

තත්ථ සන්ති සීලසමාහිතාති සීලෙන සමන්තාගතා සංවිජ්ජන්ති, සීලවන්තා ව සමාහිතා ව එකග්ගචිත්තා සංවිජ්ජන්තිතිපි අත්ථො. ජම්මන්ති ලාමකං. ආදිවච්ඡුපතිට්ඨති සුරියං නමස්සමානො තිට්ඨති.

එවං තෙ මනුස්සෙ තස්ස ගුණං කථෙත්තෙ දිස්වා බොධිසත්තො “තුම්හෙ ඉමස්ස ලොලමක්කටස්ස සීලාචාරං අජානිත්වා අවත්ථුස්මිංයෙව පසන්නා”ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

50.

“නාස්ස සීලං විජානාථ, අනඤ්ඤාය පසංසථ;
අග්ගිහුත්තඤ්ච උහන්තං, ද්වෙ ව භින්නා කමණ්ඩලු”ති.

තත්ථ අනඤ්ඤායාති අජානිත්වා. උහන්තන්ති ඉමිනා පාපමක්කටෙන උභදං. කමණ්ඩලුති කුණ්ඩිකා. “ද්වෙ ව කුණ්ඩිකා තෙන භින්නා”ති එවමස්ස අගුණං කථෙසි.

මනුස්සා මක්කටස්ස කුහකභාවං ඤත්වා ලෙඩ්චුඤ්ච යට්ඨිඤ්ච ගහෙත්වා පොථෙත්වා පලාපෙත්වා ඉසිගණස්ස භික්ඛං අදංසු. ඉසයොපි හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අපරිහීනජ්ඣානා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අගෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මක්කටො අයං කුහකො භික්ඛු අහොසි, ඉසිගණො බුද්ධපරිසා, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ආදිවච්ඡුපට්ඨානජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[176] 6. කළායමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා

බාලො වතායං දුමසාබගොවරොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්භි සමයෙ වස්සකාලෙ කොසලරඤ්ඤො පච්චන්තො කුපි. තත්ථ ධීතා යොධා ද්වෙ තිණි යුද්ධානි කත්වා පච්චත්ථිකෙ අභිභවිතුං අසක්කොන්තා රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසුං. රාජා අකාලෙ වස්සානෙයෙව

නික්බිම්ත්වා ජෙනවනසම්පෙ බන්ධාවාරං බන්ධිත්වා චින්තෙසි – “අහං අකාලෙ නික්බන්තො, කන්දරපදරාදයො උදකපුරා, දුග්ගමො මග්ගො, සත්ථාරං උපසඬ්ඛිකම්ප්පාමි, සො මං ‘කහං ගච්ඡසි, මහාරාජා’ති පුච්ඡස්සති, අථාහං එතමන්ථං ආරොචෙස්සාමි, න ඛො පන මං සත්ථා සම්පරායිකෙනෙවත්ථෙන අනුග්ගණ්හාති, දිට්ඨධම්මිකෙනාපි අනුග්ගණ්හාතියෙව, තස්මිං සචෙ මෙ ගමනෙන අවුඩ්ඪි හවිස්සති, ‘අකාලො, මහාරාජා’ති වක්ඛති. සචෙ පන වුඩ්ඪි හවිස්සති, තුණ්හී හවිස්සති”ති. සො ජෙනවනං පටිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා “හන්ද කුතො නු ත්වං, මහාරාජ, ආගච්ඡසි දිවා දිවස්සා”ති පුච්ඡ. “හන්තෙ, අහං පච්චන්තං වූපසමෙතුං නික්බන්තො ‘තුම්හෙ වන්දිත්වා ගම්ප්පාමි’ති ආගතොමහී”ති. සත්ථා “පුබ්බෙපි, මහාරාජ, රාජානො සෙනාය අබ්භුග්ගච්ඡමානාය පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා අකාලෙ අබ්භුග්ගමනං නාම න ගම්ඤ්ඤ”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො සබ්බත්ථකඅමච්චො අහොසි. අථ රඤ්ඤො පච්චන්තෙ කුපිතෙ පච්චන්තයොධා පණ්ණං පෙසෙසුං. රාජා වස්සකාලෙ නික්බිම්ත්වා උය්‍යානෙ බන්ධාවාරං බන්ධි, බොධිසත්තො රඤ්ඤො සන්තිකෙ අට්ඨාසි. තස්මිං බණෙ අස්සානං කළායෙ සෙදෙත්වා ආහරිත්වා දොණියං පක්ඛිපිංසු. උය්‍යානෙ මක්කටෙසු එකො මක්කටො රුක්ඛා ඔතරිත්වා තතො කළායෙ ගහෙන්වා මුඛං පුරෙත්වා හත්ථෙහිපි ගහෙන්වා උප්පතිත්වා රුක්ඛෙ නිසීදිත්වා බාදිතුං ආරහි, අථස්ස බාදමානස්ස හත්ථකො එකො කළායො භූමියං පති. සො මුඛෙන ව හත්ථෙහි ව ගහිතෙ සබ්බෙ කළායෙ ඡඩ්ඛෙත්වා රුක්ඛා ඔරුය්හ තමෙව කළායං ඔලොකෙන්තො තං කළායං අදිස්වාච පුන රුක්ඛං අභිරුහිත්වා අඩ්ඛෙ සහස්සපරාජිතො විය සොචමානො දුම්මුඛො රුක්ඛසාබායං නිසීදි. රාජා මක්කටස්ස කිරියං දිස්වා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “පස්සථ, කිං නාමෙතං මක්කටෙන කත”න්ති පුච්ඡ. බොධිසත්තො “මහාරාජ, බහුං අනවලොකෙන්වා අප්පං ඔලොකෙන්වා දුබ්බද්ධිතො බාලා එවරූපං කරොන්තියෙවා”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

51.

“බාලො වතායං දුමසාබගොචරො, පඤ්ඤා ජනිත්ද නයිමස්ස විජ්ජති;
කළායමුට්ඨිං අවකිරිය කෙවලං, එකං කළායං පතිතං ගවෙසතී”ති.

තත්ථ දුමසාබගොචරොති මක්කටො. සො හි දුමසාබාසු ගොචරං ගණ්හාති, සාව අස්ස ගොචරො සඤ්චරණභූමිභූතා, තස්මා “දුමසාබගොචරො”ති වුච්චති. ජනිත්ථාති රාජානං ආලපති. රාජා හි පරමිස්සරභාවෙන ජනස්ස ඉන්දොති ජනිත්ථො. කළායමුට්ඨිත්ති වණකමුට්ඨිං. “කාලරාජමාසමුට්ඨි”න්තිපි වදන්තියෙව. අවකිරියාති අවකිරිත්වා. කෙවලන්ති සබ්බං. ගවෙසතීති භූමියං පතිතං එකමෙව පරියෙසති.

එවං වත්වා පුන බොධිසත්තො තං උපසඬකමිත්වා රාජානං ආමන්තෙත්වා
දුතියං ගාථමාහ -

52.

“එවමෙව මයං රාජ, යෙ වඤ්ඤෙ අතිලොභිනො;
අප්පෙත බහුං ජියාම, කළායෙනෙව වානරො” ති.

තත්‍රායං සඬබ්බෙපත්ථො - මහාරාජ, එවමෙව මයඤ්ච යෙ වඤ්ඤෙ ලොභාභිභූතා
ජනා සබ්බෙපි අප්පෙත බහුං ජියාම. මයඤ්භි එතරහි අකාලෙ වස්සානසමයෙ
මග්ගං ගච්ඡන්තා අප්පකස්ස අත්ථස්ස කාරණා බහුකා අත්ථා පරිභායාම.
කළායෙනෙව වානරොති යථා අයං වානරො එකං කළායං පරියෙසමානො
තෙනෙකෙන කළායෙන සබ්බකළායෙහි පරිභිනො, එවං මයමිපි අකාලෙන
කන්දරපදරාදීසු පුරෙසු ගච්ඡමානා අප්පමත්තකං අත්ථං පරියෙසමානා බහුහි
හත්ථිවාහනඅස්සවාහනාදීහි වෙව බලකායෙන ච පරිභායිස්සාම. තස්මා අකාලෙ
ගන්තුං න වට්ටතීති රඤ්ඤො ඔවාදං අදාසි.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා තතො නිවත්තිත්වා බාරාණසිමෙව පාවිසි. වොරාපි
“රාජා කිර වොරමද්දනං කරිස්සාමිති නගරා නික්ඛන්තො” ති සුත්වා පච්චන්තතො
පලායිංසු. පච්චුප්පන්තෙපි වොරා “කොසලරාජා කිර නික්ඛන්තො” ති සුත්වා
පලායිංසු. රාජා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා උට්ඨායාසනා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං
කත්වා සාවත්ථිමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා රාජා
ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කළායමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[177] 7. තින්දුකජාතකවණ්ණනා

ධනුහත්ථකලාපෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ
කටෙසි. සත්ථා හි මහාබොධිජාතකෙ (ජා. 2.18.124 ආදයො) විය උමඬගජාතකෙ
(ජා. 2.22.590 ආදයො) විය ච අත්තනො පඤ්ඤාය වණ්ණං වණ්ණිතං සුත්වා “න,
හික්ඛෙව, ඉදානෙව තථාගතො පඤ්ඤවා, පුබ්බෙපි පඤ්ඤවා
උපායකුසලොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
වානරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අසීතිසහස්සවානරගණපරිවාරො හිමවන්තපදෙසෙ
වාසං කප්පෙසි. තස්සාසන්තෙ එකො පච්චන්තගාමකො කදාවි වසති, කදාවි
උබ්බසති. තස්ස පන ගාමස්ස මජ්ඣෙ සාබාවිට්ඨපසම්පන්නො මධුරඵලො එකො
තින්දුකරුක්ඛො අත්ථි, වානරගණො උබ්බසිතකාලෙ ආගන්ත්වා තස්ස ඵලානි
බාදති. අථාපරස්මිං ඵලවාලෙ සො ගාමො පුන ආවාසො අහොසි දළ්භපරික්ඛිත්තො

ද්වාරයුක්තො, සොපි රුක්ඛො ඵලභාරනමිතසාඛො අට්ඨාසි. වානරගණො චින්තෙසි – “මයං පුබ්බෙ අසුකගාමෙ තින්ද්‍රකඵලානි බාදාම, ඵලිතො නු ඛො සො ඵතරහි රුක්ඛො, උදාහු නො, ආවසිතො සො ගාමො, උදාහු නො”ති. ඵවඤ්ච පන චින්තෙත්වා “ගච්ඡ ඉමං පවත්තිං ජානාහි”ති ඵකං වානරං පෙසෙසි. සො ගන්ත්වා රුක්ඛස්ස ච ඵලිතභාවං ගාමස්ස ච ගාළ්භවාසභාවං ඤත්වා ආගන්ත්වා වානරානං ආරොවෙසි.

වානරා තස්ස ඵලිතභාවං සුත්වා “මධුරානි තින්ද්‍රකඵලානි බාදිස්සාමා”ති උස්සාහජාතා වානරින්දස්ස තමත්ථං ආරොවෙසුං. වානරින්දො “ගාමො ආවාසො අනාවාසො”ති පුච්ඡි. “ආවාසො, දෙවා”ති. “තෙන හි න ගන්තබ්බං. මනුස්සා හි බහුමායා භොන්ති”ති. “දෙව, මනුස්සානං පටිසල්ලානවෙලාය අඬ්ඞරත්තසමයෙ බාදිස්සාමා”ති බහු ගන්ත්වා වානරින්දං සම්පට්ඨජාපෙත්වා හිමවත්තා ඔතරිත්වා තස්ස ගාමස්ස අවිදුරෙ මනුස්සානං පටිසල්ලානකාලං ආගමයමානා මහාපාසාණපිට්ඨෙ සයිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ මනුස්සෙසු නිද්දං ඔක්කමන්තෙසු රුක්ඛං ආරුය්භ ඵලානි බාදිංසු. අපෙකො පුරිසො සරීරකිච්චෙන ගෙහා නික්ඛමිත්වා ගාමමජ්ඣගතො වානරෙ දිස්වා මනුස්සානං ආචික්ඛි. බහු මනුස්සා ධනුකලාපං සන්තය්හිත්වා නානාවුධහත්ථා ලෙඩ්ඬුදණ්ඩාදීනි ආදාය “පහාතාය රත්තියා වානරෙ ගණ්හිස්සාමා”ති රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. අසීතිසහස්සවානරා මනුස්සෙ දිස්වා මරණභයතප්පිතා “නත්ථි නො අඤ්ඤං පටිස්සරණං අඤ්ඤත්‍ර වානරින්දෙනා”ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පඨමං ගාථමාහංසු –

53.

“ධනුහත්ථකලාපෙහි, නෙත්තිංසවරධාරිහි;
සමන්තා පරිකිණ්ණමිහ, කථං මොක්ඛො හවිස්සති”ති.

තත්ථ ධනුහත්ථකලාපෙහිති ධනුකලාපහත්ථෙහි, ධනුනි වෙච සරකලාපෙ ච ගහෙත්වා යීතෙහිති අත්ථො. නෙත්තිංසවරධාරිහිති නෙත්තිංසා වුවචන්ති බග්ගා, උත්තමබග්ගධාරිහිති අත්ථො. පරිකිණ්ණමිහාති පරිවාරිතමිහ. කථන්ති කෙන නු ඛො උපායෙන අමිහාකං මොක්ඛො හවිස්සතිති.

තෙසං කථං සුත්වා වානරින්දො “මා භාගිත්ථ, මනුස්සා නාම බහුකිච්චා, අජ්ජපි මජ්ඣිමයාමො වත්තති, අපි නාම තෙසං ‘අමිහෙ මාරෙස්සාමා’ති පරිවාරිතානං ඉමස්ස කිච්චස්ස අන්තරායකරං අඤ්ඤං කිච්චං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති වානරෙ සමස්සාසෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

54.

“අප්පෙච බහුකිච්චානං, අත්ථො ජායෙථ කොචි නං;
අත්ථි රුක්ඛස්ස අච්ඡින්නං, බජ්ජථඤ්ඤෙව තින්ද්‍රක”න්ති.

තත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං, අප්පෙව බහුකිච්චානං මනුස්සානං අඤ්ඤා කොචි අත්ථො උප්පජ්ජෙය්‍යාති අයමෙවෙත්ථ අත්ථො. අත්ථී රුක්ඛස්ස අවිජ්ජන්තන්ති ඉමස්ස රුක්ඛස්ස ඵලානං ආකඩ්ඪනපරිකඩ්ඪනවසෙන අවිජ්ජන්තං බහු යානං අත්ථී. ඛජ්ජථඤ්ඤෙව තින්ද්‍රකන්ති තින්ද්‍රකඵලං ඛජ්ජථඤ්ඤෙව. තුම්භෙ හි යාවතකෙන වො අත්ථො අත්ථී, තත්තකං බාදථ, අම්භාකං පහරණකාලං ජානිස්සාමාති.

එවං මහාසත්තො කපිගණං සමස්සාසෙසි. එත්තකඤ්ඤි අස්සාසං අලභමානා සබ්බෙසි තෙ ඵලිතෙන හදයෙන ජීවිතක්ඛයං පාපුණෙය්‍යුං. මහාසත්තො පන එවං වානරගණං අස්සාසෙත්වා ‘‘සබ්බෙ වානරෙ සමානෙවා’’ති ආහ. සමානෙත්තා තස්ස භාගිනෙය්‍යං සෙනකං නාම වානරං අදිස්වා ‘‘සෙනකො නාගතො’’ති ආරොචෙසුං. ‘‘සවෙ සෙනකො නාගතො, තුම්භෙ මා භාගිත්ථ, ඉදානි වො සො සොත්ථී. කර්ස්සති’’ති. සෙනකොපි බො වානරගණස්ස ගමනකාලෙ නිද්දායිත්වා පච්ඡා පබුද්ධො කඤ්චි අදිස්වා පදානුපදිකො හුත්වා ආගච්ඡන්තො මනුස්සෙ දිස්වා ‘‘වානරගණස්ස භයං උප්පන්න’’න්ති ඤත්වා එකස්මිං පරියන්තෙ ගෙහෙ අග්ගිං ජාලෙත්වා සුත්තං කන්තන්තියා මහල්ලකිත්ථියා සන්තිකං ගන්ත්වා බෙත්තං ගච්ඡන්තො ගාමදාරකො විය එකං උම්මුකං ගහෙත්වා උපරිවානෙ යත්වා ගාමං පදීපෙසි. මනුස්සා මක්කටෙ ඡඩ්ඛෙත්වා අග්ගිං නිබ්බාපෙතුං අගමංසු. වානරා පලායන්තා සෙනකස්සත්ථාය එකෙකං ඵලං ගහෙත්වා පලායිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා භාගිනෙය්‍යො සෙනකො මහානාමො සක්කො අහොසි, වානරගණො බුද්ධපරිසා, වානරින්දො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තින්ද්‍රකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[178] 8. කච්ඡපජාතකවණ්ණනා

ජනිත්තං මෙ භවිත්තං මෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං අභිවාතකරොගමුත්තං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර එකස්මිං කුලෙ අභිවාතකරොගො උප්පජ්ජී. මාතාපිතරො පුත්තං ආහංසු – ‘‘තාත, මා ඉමස්මිං ගෙහෙ වස, හිත්තිං හින්දිත්වා පලායිත්වා යත්ථ කත්ථවි ගන්ත්වා ජීවිතං රක්ඛ, පච්ඡා ආගන්ත්වා ඉමස්මිං නාම යානෙ මහානිධානං අත්ථී, තං උද්ධරිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා සුබෙන ජීවෙය්‍යාසි’’ති. පුත්තො තෙසං වචනං සම්පට්ඨිත්වා හිත්තිං හින්දිත්වා පලායිත්වා අත්තනො රොගෙ වූපසන්තෙ ආගන්ත්වා මහානිධානං උද්ධරිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා සරාවාසං වසි. සො එකදිවසං සප්පිතෙලාදීනි වෙච වත්ථච්ඡාදනාදීනි ව ගාහාපෙත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘තුම්භාකං ගෙහෙ අභිවාතකරොගො උප්පන්නොති අස්සුම්භ, කිත්ති කත්වා මුත්තොසි’’ති පුව්ඡි, සො තං පවත්තිං ආචික්ඛි. සත්ථා ‘‘පුබ්බෙසි බො, උපාසක, භයෙ උප්පන්නෙ අත්තනො

වසනටියානෙ ආලයං කත්වා අඤ්ඤත්ථ අගතා ජීවිතක්ඛයං පාපුණිංසු, අනාලයං පන කත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතා ජීවිතං ලභිංසු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිගාමකෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කුම්භකාරකම්මං කත්වා පුත්තදාරං පොසෙසි. තදා පන බාරාණසියං මහානදියා සද්ධිං එකාබද්ධො මහාජාතස්සරො අහොසි. සො ඛහුඋදකකාලෙ නදියා සද්ධිං එකොදකො හොති, උදකෙ මන්දීභූතෙ විසුං හොති. මච්ඡකච්ඡපා පන “ඉමස්මිං සංවච්ඡරෙ සුචුට්ඨිකා හවිස්සති, ඉමස්මිං සංවච්ඡරෙ දුබ්බුට්ඨිකා” ති ජානන්ති. අථ තස්මිං සරෙ නිබ්බත්තමච්ඡකච්ඡපා “ඉමස්මිං සංවච්ඡරෙ දුබ්බුට්ඨිකා හවිස්සති” ති ඤත්වා උදකස්ස එකාබද්ධකාලෙයෙව තම්භා සරා නික්ඛම්ත්වා නදිං අගමිංසු. එකො පන කච්ඡපො “ඉදං මෙ ජාතටියානං වඩ්ඪිතටියානං, මාතාපිතුහි වසිතටියානං, න සක්කොමි ඉමං ජහිතු” ත්ති නදිං න අගමාසි. අථ නිදාසසමයෙ තත්ථ උදකං ඡිජ්ජි, සො කච්ඡපො බොධිසත්තස්ස මත්තිකගහණටියානෙ භූමිං ඛණිත්වා පාවිසි. බොධිසත්තො “මත්තිකං ගහෙස්සාමි” ති තත්ථ ගන්ත්වා මහාකුද්දාලෙන භූමිං ඛණන්තො කච්ඡපස්ස පිට්ඨිං හින්දිත්වා මත්තිකපිණ්ඩං විය කුද්දාලෙනෙව නං උද්ධරිත්වා ථලෙ පාතෙසි. සො වෙදනාප්පත්තො හුත්වා “වසනටියානෙ ආලයං ජහිතුං අසක්කොන්තො එවං විනාසං පාපුණි” ත්ති වත්වා පරිදෙවමානො ඉමා ගාථා අවොච –

55.

“ජනිත්තං මෙ හවිත්තං මෙ, ඉති පඬිකෙ අවස්සයි;
තං මං පඬිකො අජ්ඣහවි, යථා දුබ්බලකං තථා;
තං තං වදාමි හග්ගව, සුඤ්ඤාහි වචනං මම.

56.

“ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, සුඛං යත්‍රාධිගච්ඡති;
තං ජනිත්තං හවිත්තඤ්ඤව, පුරිසස්ස පජානතො;
යම්හි ජීවෙ තම්හි ගච්ඡෙ, න නිකෙතහතො සියා” ති.

තත්ථ ජනිත්තං මෙ හවිත්තං මෙති ඉදං මම ජාතටියානං, ඉදං මම වඩ්ඪිතටියානං. ඉති පඬිකෙ අවස්සයිත්ති ඉමිනා කාරණෙනාහං ඉමස්මිං කද්දමෙ අවස්සයි නිපජ්ජිං, වාසං කප්පෙසින්ති අත්ථො. අජ්ඣහවිති අධිඅහවි විනාසං පාපෙසි. හග්ගවාති කුම්භකාරං ආලපති. කුම්භකාරානඤ්ඤි නාමගොත්තපඤ්ඤත්ති එසා, යදිදං හග්ගවාති. සුඛන්ති කායිකවෙතසිකස්සාදං. තං ජනිත්තං හවිත්තඤ්ඤවාති තං ජාතටියානඤ්ඤව වඩ්ඪිතටියානඤ්ඤව. “ජානිත්තං භාවිත්ත” ත්ති දීඝවසෙනපි පාඨො, සොයෙවත්ථො. පජානතොති අත්ථානත්ථං කාරණාකාරණං ජානන්තස්ස. න නිකෙතහතො සියාති නිකෙතෙ ආලයං කත්වා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා නිකෙතෙන හතො, එවරූපං මරණදුක්ඛං පාපිතො න භවෙය්‍යාති.

එවං සො බොධිසත්තෙන සද්ධිං කථෙන්නො කාලමකාසි. බොධිසත්තො තං ගහෙත්වා සකලගාමවාසීනො සන්නිපාතාපෙත්වා තෙ මනුස්සෙ ඔවදන්නො එවමාහ – “පස්සථ ඉමං කච්ඡපං, අයං අඤ්ඤෙසං මච්ඡකච්ඡපානං මහානදිං ගමනකාලෙ අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආලයං ඡින්දිතුං අසක්කොන්නො තෙහි සද්ධිං අගන්ත්වා මම මත්තිකගහණට්ඨානං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. අථස්සාහං මත්තිකං ගණ්හන්තො මහාකුද්දාලෙන පිට්ඨිං භින්දිත්වා මත්තිකපිණ්ඩං විය නං ථලෙ පාතෙසිං, අයං අත්තනා කතකම්මං සරිත්වා ද්විති ගාථාහි පරිදෙවිත්වා කාලමකාසි. එවමෙස අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආලයං කත්වා මරණං පත්තො, තුම්හෙපි මා ඉමිනා කච්ඡපෙන සදිසා අභ්‍රවත්ථ, ඉතො පට්ඨාය ‘මය්හං රූපං මය්හං සද්දො මය්හං ගන්ධො මය්හං රසො මය්හං ථොට්ඨබ්බො මය්හං පුත්තො මය්හං ධීතා මය්හං දාසදාසිපරිච්ඡෙදො මය්හං භිරඤ්ඤසුවණ්ණ’න්ති තණ්හාවසෙන උපහොගවසෙන මා ගණ්හිත්ථ, එකකොවෙස සත්තො තීසු භවෙසු පරිවත්තති” ති. එවං බුද්ධලීලාය මහාජනස්ස ඔවාදමදාසි, සො ඔවාදො සකලජම්බුදීපං පත්ථරිත්වා සට්ඨිමත්තානි වස්සසහස්සානි අට්ඨාසි. මහාජනො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපුරං පූරෙසි, බොධිසත්තොපි තථෙව පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො කුලපුත්තො සොතාපත්තිථලෙ පතිට්ඨාසි. “තදා කච්ඡපො ආනන්දො අහොසි, කුම්භකාරො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

කච්ඡපජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[179] 9. සතධම්මජාතකවණ්ණනා

තඤ්ච අජ්ජන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකච්ඡතිවිධං අනෙසනං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්ඤි කාලෙ බහු භික්ඛු වෙජ්ජකම්මෙත දුතකම්මෙත පහිණකම්මෙත ජඩ්ඝපෙසනිකෙන පිණ්ඩපටිපිණ්ඩෙනානි එවරූපාය එකච්ඡතිවිධාය අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙසුං. සා සාකෙතජාතකෙ (ජා. 1.2.173-174) ආවිභවිස්සති. සත්ථා තෙසං තථා ජීවිකකප්පනභාවං ඤත්වා “එතරහි බො බහු භික්ඛු අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙන්නි, තෙ පන එවං ජීවිකං කප්පෙත්වා යක්ඛත්තභාවා පෙතත්තභාවා න මුච්චිස්සන්ති, ධුරගොණා හුත්වාව නිබ්බත්තිස්සන්ති, නිරයෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සන්ති, එතෙසං භිතත්ථාය සුඛත්ථාය අත්තජ්ඣාසයං සකපට්ඨානං එකං ධම්මදෙසනං කථෙතුං වට්ටති” ති භික්ඛුසඬ්ඝං සන්නිපාතාපෙත්වා “න, භික්ඛවෙ, එකච්ඡතිවිධාය අනෙසනාය පච්චයා උජ්ජාදෙතබ්බො. අනෙසනාය හි උජ්ජන්තො පිණ්ඩපාතො ආදිත්තලොභගුලුසදිසො භලාභලවිසුපමො. අනෙසනා හි නාමෙසා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි ගරහිතබ්බො පටිකුට්ඨා. අනෙසනාය උජ්ජන්තං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජන්තස්ස හි භාසො වා සොමනස්සං වා නත්ථී. එවං උජ්ජන්තො හි පිණ්ඩපාතො මම සාසනෙ වණ්ඩාලස්ස

උච්ඡිට්ඨභොජනසදිසො, තස්ස පරිභොගො සතධම්මමාණවස්ස
චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨහත්තපරිභොගො විය හොති” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
චණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කෙනවිදෙව කරණියෙන
පාඨෙය්‍යතණ්ඩුලෙ ව හත්තපුට්ඨෙව ගහෙත්වා මග්ගං පටිපජ්ජී. තස්මිඤ්ඤි කාලෙ
බාරාණසියං එකො මාණුවො අත්ථි සතධම්මො නාම උදිච්චබ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ
නිබ්බත්තො. සොපි කෙනවිදෙව කරණියෙන තණ්ඩුලෙ ව හත්තපුට්ඨෙව
අගහෙත්වා මග්ගං පටිපජ්ජී, තෙ උභොපි මහාමග්ගෙ සමාගච්ඡිංසු. මාණුවො
බොධිසත්තං “කිංජාතිකොසී” ති පුච්ඡී. සො “අහං චණ්ඩාලො” ති වත්වා “ත්වං
කිංජාතිකොසී” ති මාණුවං පුච්ඡී. “උදිච්චබ්‍රාහ්මණො අහ” ති. “සාධු ගච්ඡාමා” ති
තෙ උභොපි මග්ගං අගමංසු. බොධිසත්තො පාතරාසවෙලාය උදකථාසුකට්ඨානෙ
නිසීදිත්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා හත්තපුටං මොචෙත්වා “මාණව, හත්තං භුඤ්ජාහී” ති
ආහ. “නත්ථි, අරෙ චණ්ඩාල, මම හත්තෙන අත්ථො” ති. බොධිසත්තො “සාධු” ති
පුට්ඨකහත්තං උච්ඡිට්ඨං අකත්වා ආත්තනො යාපනමත්තං අඤ්ඤස්මිං පණ්ණේ
පක්ඛිපිත්වා පුට්ඨකහත්තං බත්ඨිත්වා එකමත්තෙ යපෙත්වා භුඤ්ජිත්වා පාතියං
පිචිත්වා ධොතහත්ථපාදො තණ්ඩුලෙ ව සෙසහත්තඤ්ච ආදාය “ගච්ඡාම,
මාණවා” ති මග්ගං පටිපජ්ජී.

තෙ සකලදිවසං ගත්ත්වා සායං උභොපි එකස්මිං උදකථාසුකට්ඨානෙ න්හත්වා
පච්චුත්තරිංසු. බොධිසත්තො ථාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා හත්තපුටං මොචෙත්වා
මාණුවං අනාපුච්ඡිත්වා භුඤ්ජිතුං ආරහී. මාණුවො සකලදිවසං මග්ගගමනෙන
කිලන්තො ඡාතජ්ඣාත්තො “සථෙ මෙ හත්තං දස්සති, භුඤ්ජිස්සාමි” ති
ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසී. ඉතරො කිඤ්චි අවත්වා භුඤ්ජතෙව. මාණුවො වින්තෙසි –
“අයං චණ්ඩාලො මය්හං අවත්වා සබ්බං භුඤ්ජති නිජ්ජිලෙන්වාපි තං ගහෙත්වා
උපරි උච්ඡිට්ඨහත්තං ඡඩ්ඛෙත්වා සෙසං භුඤ්ජිතුං වට්ටති” ති. සො තථා කත්වා
උච්ඡිට්ඨහත්තං භුඤ්ජී. අථස්ස භුත්තමත්තස්සෙව “මයා අත්තනො
ජාතිගොත්තකුලපදෙසානං අනනුච්ඡවිකං කතං, චණ්ඩාලස්ස නාම මෙ
උච්ඡිට්ඨහත්තං භුත්ත” ති බලවච්ඡපටිසාරො උප්පජ්ජී, තාවදෙවස්ස සලොහිතං
හත්තං මුඛතො උග්ගච්ඡී. සො “අප්පමත්තකස්ස වත මෙ කාරණා අනනුච්ඡවිකං
කම්මං කත” ති උප්පන්නබලවසොකතාය පරිදෙවමානො පයමං ගාථමාහ –

57.

“තඤ්ච අප්පඤ්ච උච්ඡිට්ඨං, තඤ්ච කිච්ඡෙන නො අදා;
සොහං බ්‍රාහ්මණජාතිකො, යං භුත්තං තම්පි උග්ගත” ති.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – යං මයා භුත්තං, තං අප්පඤ්ච උච්ඡිට්ඨඤ්ච, තඤ්ච
සො චණ්ඩාලො න අත්තනො රුචියා මං අදාසී, අථ බො නිජ්ජිලියමානො කිච්ඡෙන
කසිරෙන අදාසී, සොහං පරිසුද්ධබ්‍රාහ්මණජාතිකො, තෙනෙව මෙ යං භුත්තං, තම්පි
සද්ධිං ලොහිතෙන උග්ගතන්ති.

එවං මාණවො පරිදෙවිත්වා “කිං දානි මෙ එවරූපං අනනුච්ඡවිකං කම්මං කත්වා ජීවිතෙනා”ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා කස්සචි අත්තානං අදස්සෙත්වාච අනාථමරණං පත්තො.

සත්ථා ඉමං අතීතං දස්සෙත්වා “සෙය්‍යාපාපි, භික්ඛවෙ, සතධම්මමාණවස්ස තං චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨකං භුඤ්ජිත්වා අත්තනො අයුත්තභොජනස්ස භුත්තත්තා නෙව භාසො, න සොමනස්සං උප්පජ්ජී, එවමෙව යො ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිතො අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙන්නො තථාලද්ධපච්චයං පරිභුඤ්ජති, තස්ස බුද්ධපටිකුට්ඨගරභිතජීවිතභාවතො නෙව භාසො, න සොමනස්සං උප්පජ්ජති”ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

58.

“එවං ධම්මං නිරංකත්වා, යො අධම්මෙන ජීවති;
සතධම්මොව ලාභෙන, ලද්ධෙනපි න නන්දති”ති.

තත්ථ ධම්මන්ති ආජීවපාරිසුද්ධිසිලධම්මං. නිරංකත්වාති නිහරිත්වා ඡඩ්ඛෙත්වා. අධම්මෙනාති එකච්ඡති යා අනෙසනසම්බාතෙන මිච්ඡාජීවෙන. සතධම්මොති තස්ස නාමං, “සන්තධම්මො”තිපි පායො. න නන්දතීති යථා සතධම්මො මාණවො “චණ්ඩාලුච්ඡිට්ඨකං මෙ ලද්ධං”න්ති තෙන ලාභෙන න නන්දති, එවං ඉමස්මිම්පි සාසනෙ පබ්බජිතො කුලපුත්තො අනෙසනාය ලද්ධලාභං පරිභුඤ්ජන්නො න නන්දති න තුස්සති, “බුද්ධගරභිතජීවිකාය ජීවාමී”ති දොමනස්සප්පත්තො භොති. තස්මා අනෙසනාය ජීවිකං කප්පෙන්නස්ස සතධම්මමාණවස්සෙව අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අනාථමරණං මරිතුං වරන්ති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං දෙසෙත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු භික්ඛු සොනාපත්තිඵලාදීනි පාපුණ්ණි. “තදා මාණවො ආනන්දො අභොසි, අහමෙව චණ්ඩාලුපුත්තො අභොසි”න්ති.

සතධම්මජාතකචණ්ණනා නවමා.

[180] 10. දුද්දදජාතකචණ්ණනා

දුද්දදං දදමානානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්නො ගණදානං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සාවත්ථීයං කිර ද්වෙ සභායකා කුටුම්භියපුත්තා ඡන්දකං සංහරිත්වා සබ්බපරික්ඛාරදානං සජ්ජෙත්වා බුද්ධස්පමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ අදංසු. තෙසු ගණජෙට්ඨකො සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිත්වා “භන්තෙ, ඉමස්මිං දානෙ බහුදායකාපි අත්ථී අප්පදායකාපි, තෙසං සබ්බෙසම්පි ‘ඉදං දානං මහජ්ඵලං භොතු’”ති දානං නිය්‍යාදෙසි. සත්ථා “තුම්භෙහි බො උපාසකා බුද්ධස්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස දානං දත්වා එවං නිය්‍යාදෙන්තෙහි මහාකම්මං කතං,

පොරාණකපණ්ඩිතාපි දානං දත්වා එවමෙව නියාදිංසු’ති වත්වා තෙන යාවිතො අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි
උග්ගණ්හිත්වා සරාවාසං පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගණසත්ථා හුත්වා
හිමවන්තපදෙසෙ වීරං වසිත්වා ලොණමබ්ලසෙවනත්ථාය ජනපදවාරිකං වරමානො
බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යායානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ ද්වාරගාමෙ සපරිවාරො හික්ඛාය
වරි. මනුස්සා හික්ඛං අදංසු. පුනදිවසෙ බාරාණසියං වරි, මනුස්සා සම්පියායමානා
හික්ඛං දත්වා ගණබන්ධනෙන ඡන්දකං සංහරිත්වා දානං සජ්ජෙත්වා ඉසිගණස්ස
මහාදානං පවත්තයිංසු. දානපරියොසානෙ ගණජෙට්ඨකො එවමෙව වත්වා ඉමිනාව
නියාමෙන දානං නියාදෙසි. බොධිසත්තො “ආවුසො, චිත්තජ්ජසාදෙ සති අප්පකං
නාම දානං නත්ථී”ති වත්වා අනුමොදනං කරොන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

59.

“දුද්දදං දදමානානං, දුක්කරං කම්ම කුබ්බතං;
අසන්තො නානුකුබ්බන්ති, සතං ධම්මො දුරන්තයො.

60.

“තස්මා සතඤ්ච අසතං, නානා භොති ඉතො ගති;
අසන්තො නිරයං යන්ති, සන්තො සග්ගපරායණා”ති.

තත්ථ දුද්දදන්ති දානං නාම ලොභදොසවසිකෙහි අපණ්ඩිතෙහි දාතුං න සක්කා,
තස්මා “දුද්දද”න්ති වුව්චති. තං දදමානානං. දුක්කරං කම්ම කුබ්බතන්ති තදෙව
දානකම්මං සබ්බෙහි කාතුං න සක්කාති දුක්කරං. තං කුරුමානානං. අසන්තොති
අපණ්ඩිතා බාලා. නානුකුබ්බන්තිති තං කම්මං නානුකරොන්ති. සතං ධම්මොති
පණ්ඩිතානං සභාවො. දානං සන්ධායෙනං වුත්තං. දුරන්තයොති ඵලසම්බන්ධවසෙන
දුජ්ජානො, ඵවරුපස්ස දානස්ස ඵවරුපො ඵලවිපාකො භොතිති දුරනුබොධො. අපිච
දුරන්තයොති දුරධිගමො, අපණ්ඩිතෙහි දානං දත්වා දානඵලං නාම ලද්ධුං න
සක්කාතිපි අත්ථො. නානා භොති ඉතො ගතිති ඉතො වචිත්වා පරලොකං
ගච්ඡන්තානං පටිසන්ධිග්ගහණං නානා භොති. අසන්තො නිරයං යන්තිති අපණ්ඩිතා
දුස්සිලා දානං අදත්වා සීලං අරක්ඛිත්වා නිරයං ගච්ඡන්ති. සන්තො සග්ගපරායණාති
පණ්ඩිතා පන දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා උපොසථකම්මං කරිත්වා තිණි සුවරිතානි
පුරෙත්වා සග්ගපරායණා භොන්ති, මහන්තං සග්ගසුඛසම්පත්තිං අනුභවන්තිති.

එවං බොධිසත්තො අනුමොදනං කත්වා වත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ තත්ථෙව
වසිත්වා වස්සාතික්කමෙ හිමවන්තං ගන්ත්වා ඤානං නිබ්බත්තෙන්වා
අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකුපගො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ඉසිගණො
බුද්ධපරිසා අභොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අභොසි”න්ති.

දුද්දදජාතකවණ්ණනා දසමා.

කලාණුවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං —

කලාණුධම්මං දද්දරං, මක්කට්ඨි දුබ්බිමක්කට්ඨි;
ආදිච්චුපට්ඨානඤ්චෙව, කළායමුට්ඨි තිත්ථුකං;
කච්ඡපං සතධම්මඤ්ච, දුද්දදන්ති ච තෙ දස.

4. අසදිසවග්ගො

[181] 1. අසදිසජාතකවණ්ණනා

ධනුග්ගහො අසදිසොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්චි භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිසින්නා භගවතො මහානික්ඛමපාරම්. වණ්ණෙන්නා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තො, පුබ්බෙපි සෙතච්ඡත්තං පභාය නික්ඛන්තොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි, තස්ස සොත්ථිනා ජාතස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “අසදිසකුමාරො”ති නාමං අකංසු. අපස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ අඤ්ඤා පුඤ්ඤවා සත්තො දෙවියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි, තස්ස සොත්ථිනා ජාතස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො”ති නාමං අකංසු. තෙසු බොධිසත්තො සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්තිකෙ තයො වෙදෙ අට්ඨාරස ච සිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා තෙසු ඉස්සාසසිජ්ජෙ අසදිසො හුත්වා බාරාණසිං පච්චාගමි. රාජා කාලං කරොන්තො “අසදිසකුමාරස්ස රජ්ජං දත්වා බ්‍රහ්මදත්තස්ස ඔපරජ්ජං දෙවා”ති වත්වා කාලමකාසි. තස්මිං කාලකතෙ බොධිසත්තො අත්තතො රජ්ජෙ දියමානෙ “න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො”ති පටික්ඛිපි, බ්‍රහ්මදත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. බොධිසත්තො “මය්හං රජ්ජෙන අත්ථො නත්ථි”ති කිඤ්චිපි න ඉච්ඡි, කනිට්ඨෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ පකතියා වසනාකාරෙනෙව වසි. රාජපාදමුලිකා “අසදිසකුමාරො රජ්ජං පත්ථෙති”ති වත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ බොධිසත්තං පරිහින්දිංසු. සොපි තෙසං වචනං ගහෙත්වා පරිහින්තවිත්තො “භාතරං මෙ ගණ්හථා”ති මනුස්සෙ පයොජෙසි.

අටෙකො බොධිසත්තස්ස අත්ථවරකො තං කාරණං බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසි. බොධිසත්තො කනිට්ඨභාතිකස්ස කුජ්ඣත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤං රට්ඨං ගන්ත්වා “එකො ධනුග්ගහො ආගන්ත්වා රාජද්වාරෙ යීතො”ති

රඤ්ඤා ආරොවාපෙසි. රාජා “කිත්තකං භොගං ඉච්ඡමි”ති පුච්ඡි.

“එකසංචච්ඡරෙන සතසහස්ස”න්ති. “සාධු ආගච්ඡතු”ති. අථ නං ආගන්ත්වා සමීපෙ යීතං පුච්ඡි – “ත්වං ධනග්ගභොසි”ති? “ආම, දෙවා”ති. “සාධු මං උපට්ඨහස්සු”ති. සො තතො පට්ඨාය රාජානං උපට්ඨති. තස්ස පරිබ්බයං දීයමානං දිස්වා “අතිබහුං ලහතී”ති පොරාණකධනුග්ගහා උජ්ඣායංසු. අට්ඨකදිවසං රාජා උය්‍යානං ගන්ත්වා මඬගලසිලාපට්ටසමීපෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා අම්බරුක්ඛමුලෙ මහාසයනෙ නිපන්තො උද්ධං ඔලොකෙන්තො රුක්ඛග්ගෙ එකං අම්බපිණ්ඩං දිස්වා “ඉමං න සක්කා අභිරුහිත්වා ගණ්හිතු”න්ති ධනුග්ගහෙ පක්කොසාපෙත්වා “ඉමං අම්බපිණ්ඩං සරෙන ඡින්දිත්වා පාතෙතුං සක්ඛිස්සථා”ති ආහ. න තං, දෙව, අම්භාකං ගරු, දෙවෙන පන නො බහුවාරෙ කම්මං දිට්ඨපුබ්බං, අධුනාගතො ධනුග්ගහො අම්භෙහි බහුතරං ලහති, තං පාතාපෙථාති.

රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා “සක්ඛිස්සසි, තාත, එතං පාතෙතු”න්ති පුච්ඡි. “ආම, මහාරාජ, එකං ඔකාසං ලහමානො සක්ඛිස්සාමි”ති. “කතරොකාස”න්ති? “තුම්භාකං සයනස්ස අන්තොකාස”න්ති. රාජා සයනං හරාපෙත්වා ඔකාසං කාරෙසි. බොධිසත්තස්ස හත්ථෙ ධනු නත්ථී, නිවාසනන්තරෙ ධනුං සන්තය්හිත්වා විවරති, තස්මා “සාණිං උද්ධුං වට්ටතී”ති ආහ. රාජා “සාධු”ති සාණිං ආහරාපෙත්වා පරික්ඛිපාපෙසි. බොධිසත්තො අන්තොසාණිං පවිසිත්වා උපරිනිවත්ථං සෙතවත්ථං හරිත්වා එකං රත්තපටං නිවාසෙත්වා කච්ඡං බන්ධිත්වා එකං රත්තපටං උදරෙ බන්ධිත්වා පසිබ්බකතො සන්ධිසුත්තං බග්ගං නීහරිත්වා වාමපස්සෙ සන්තය්හිත්වා සුවණ්ණකඤ්චුකං පට්මඤ්චිත්වා වාපනාළිං පිට්ඨියං සන්තය්හිත්වා සන්ධිසුත්තමෙණ්ඩකමහාධනුං ආදාය පවාලවණ්ණං ඡියං ආරොපෙත්වා උණ්හිසං සීසෙ පට්මඤ්චිත්වා තිබ්ණබුරුප්පං නබෙහි පරිවත්තයමානො සාණිං ද්විධා කත්වා පථවිං ඵාලෙත්වා අලඬකතනාගකුමාරො විය නික්ඛමිත්වා සරඛිපනට්ඨානං ගන්ත්වා බුරුප්පං සන්තය්හිත්වා රාජානං ආහ – “කිං, මහාරාජ, එතං අම්බපිණ්ඩං උද්ධං ආරොහනකණ්ඩෙන පාතෙමි, උදාහු අධො ඔරොහනකණ්ඩෙනා”ති. “තාත, බහු මයා ආරොහනකණ්ඩෙන පාතෙන්තා දිට්ඨපුබ්බා, ඔරොහනකණ්ඩෙන පන පාතෙන්තා මයා න දිට්ඨපුබ්බා, ඔරොහනකණ්ඩෙන පාතෙහි”ති. “මහාරාජ, ඉදං කණ්ඩං දුරං ආරොහිස්සති, යාව වාතුමහාරාජිකහවනං, තාව ගන්ත්වා සයං ඔරොහිස්සති, යාවස්ස ඔරොහනං, තාව තුම්භෙහි අධිවාසෙතුං වට්ටතී”ති. රාජා “සාධු”ති සම්පට්චිඡි.

අථ නං පුන ආහ – “මහාරාජ, ඉදං කණ්ඩං පන ආරොහමානං අම්බපිණ්ඩිවණ්ටං යාවමජ්ඣං කන්තමානං ආරොහිස්සති, ඔරොහමානං කෙසග්ගමත්තමිච්ඡි ඉතො වා එත්තො වා අගන්ත්වා උජුඤ්ඤෙව පතිත්වා අම්බපිණ්ඩං ගහෙන්වා ඔතරිස්සති, පස්ස, මහාරාජා”ති වෙගං ජනෙන්වා කණ්ඩං බිපි. තං කණ්ඩං අම්බපිණ්ඩිවණ්ටං යාවමජ්ඣං කන්තමානං අභිරුහි. බොධිසත්තො “ඉදානි තං කණ්ඩං යාව වාතුමහාරාජිකහවනං ගතං හවිස්සති”ති ඤත්වා පයමං බිත්තකණ්ඩතො අධිකතරං වෙගං ජනෙන්වා අඤ්ඤං කණ්ඩං බිපි, තං ගන්ත්වා පුරිමකණ්ඩපුඩ්ඛෙ පහරිත්වා නිවත්තිත්වා සයං තාවතිංසහවනං අභිරුහි. තත්ථ නං

දෙවතා අග්ගහෙසු, නිවත්තනකණ්ඩස්ස වාතඡින්නසද්දො අසනිසද්දො විය අහොසි. මහාජනෙන “කිං එසො සද්දො” ති වුත්තෙ බොධිසත්තො “නිවත්තනකණ්ඩස්ස සද්දො” ති වත්වා අත්තනො අත්තනො සරීරෙ කණ්ඩස්ස පනනභාවං ඤාත්වා භීතතසිතං මහාජනං “මා භායිත්ථා” ති සමස්සාසෙත්වා “කණ්ඩස්ස භූමියං පතිතුං න දස්සාමී” ති ආහ. කණ්ඩං ඔතරමානං කෙසග්ගමත්තම්පි ඉතො වා එත්තො වා අගන්ත්වා උජුඤ්ඤෙව පතිත්වා අම්බපිණ්ඩිං ඡින්දි. බොධිසත්තො අම්බපිණ්ඩියා ව කණ්ඩස්ස ව භූමියං පතිතුං අදත්වා ආකාසෙයෙව සම්පට්ච්ඡන්තො එකෙන හත්ථෙන අම්බපිණ්ඩිං, එකෙන හත්ථෙන කණ්ඩං අග්ගහෙසි. මහාජනො තං අච්ඡරියං දිස්වා “න නො එවරූපං දිට්ඨපුබ්බ” ත්ති මහාපුරිසං පසංසති උන්නදති අප්ථොටෙති අඬගුලියො විධුනති, වෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තෙති. රාජපරිසාය තුට්ඨපහට්ඨාය බොධිසත්තස්ස දින්නධනං කොට්මත්තං අහොසි. රාජාපිස්ස ධනවස්සං වස්සෙන්නො විය බහුං ධනං මහන්තඤ්ඤෙව යසං අදාසි.

එවං බොධිසත්තෙ තෙන රඤ්ඤා සක්කතෙ ගරුකතෙ තත්ථ වසන්තෙ “අසදිසකුමාරො කිර බාරාණසියං නත්ථී” ති සත්ත රාජානො ආගන්ත්වා බාරාණසිනගරං පරිවාරෙත්වා “රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා” ති රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසු. රාජා මරණභයභීතො “කුභිං මෙ භාතා වසති” ති පුව්ඡිත්වා “එකං සාමන්තරාජානං උපට්ඨහතී” ති සුත්වා “මම භාතිකෙ අනාගච්ඡන්තෙ මය්හං ජීවිතං නත්ථී, ගච්ඡථ තස්ස මම වචනෙන පාදෙ වන්දිත්වා බමාපෙත්වා ගණ්හිත්වා ආගච්ඡථා” ති දුතෙ පාහෙසි. තෙ ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස තං පවත්තිං ආරොවෙසු. බොධිසත්තො තං රාජානං ආපුව්ඡිත්වා බාරාණසිං පව්වාගන්ත්වා රාජානං “මා භායී” ති සමස්සාසෙත්වා කණ්ඩෙ අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා “අහං අසදිසකුමාරො ආගතො, අඤ්ඤං එකකණ්ඩං බිපන්නො සබ්බෙසං වො ජීවිතං හරිස්සාමි, ජීවිතෙන අත්ථිකා පලායන්තු” ති අට්ටාලකෙ යත්වා සත්තන්තං රාජුනං භුඤ්ජන්තානං කඤ්චනපාතිමකුලෙයෙව කණ්ඩං පාතෙසි. තෙ අක්ඛරානි දිස්වා මරණභයභීතා සබ්බෙව පලායිංසු. එවං මහාසත්තො බුද්දකමක්ඛිකාය පිවනමත්තම්පි ලොභිතං අනුප්පාදෙත්වා සත්ත රාජානො පලාපෙත්වා කනිට්ඨභාතරං අපලොකෙත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා “එවං, භික්ඛවෙ, අසදිසකුමාරො සත්ත රාජානො පලාපෙත්වා විජිතසඬ්ඨගාමො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතො” ති අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

61.

“ධනුග්ගහො අසදිසො, රාජපුත්තො මහබ්බලො;
දුරෙපාතී අක්ඛණවෙධි, මහාකායප්පදාලනො.

62.

“සබ්බාමිත්තෙ රණං කත්වා, න ච කඤ්චි විහෙයයි;
භාතරං සොත්ථිං කත්වාන, සංයමං අප්ඤ්ඤාපාගමී”ති.

තත්ථ අසද්දිසොති න කෙවලං නාමෙනෙව, බලවිරියපඤ්ඤාහිපි අසද්දිසොව.
මහබ්බලොති කායබලෙනපි පඤ්ඤාබලෙනපි මහබ්බලො. දුරෙපාතීති යාව
වාතුමහාරාජිකභවනා තාවතිංසභවනා ච කණ්ඩං පෙසෙතුං සමත්ථතාය දුරෙපාතී.
අක්ඛණවෙධිති අවිරාධිතවෙධි. අථ වා අක්ඛණා වුව්වති විජ්ජු, යාව එකා විජ්ජු
නිව්ජරති, තාව තෙනොභාසෙන සත්තට්ඨ වාරෙ කණ්ඩානි ගහෙත්වා විජ්ඣතිති
අක්ඛණවෙධි. මහාකායප්පදාලනොති මහත්තෙ කායෙ පදාලෙති. වම්මකායො,
දාරුකායො, ලොහකායො, අයොකායො, වාලිකකායො, උදකකායො,
ඵලකකායොති ඉමෙ සත්ත මහාකායා නාම. තත්ථ අඤ්ඤො වම්මකායපදාලනො
මහිංසවම්මං විනිවිජ්ඣති, සො පන සතම්පි මහිංසවම්මානං විනිවිජ්ඣතියෙව.
අඤ්ඤො අට්ඨභිගුලබහලං උදුම්බරපදරං, චතුරභිගුලබහලං අසනපදරං විනිවිජ්ඣති,
සො පන ඵලකසතම්පි එකතො බද්ධං විනිවිජ්ඣති, තථා ද්වභිගුලබහලං
තම්බලොහපට්ටං, අභිගුලබහලං අයපට්ටං. වාලිකසකට්ඨස බදරසකට්ඨස
පලාලසකට්ඨස වා පච්ඡාභාගෙන කණ්ඩං පවෙසෙත්වා පුරෙභාගෙන අතිපාතෙති,
පකතියා උදකෙ චතුරසභට්ඨානං කණ්ඩං පෙසෙති, ථලෙ අට්ඨඋසභන්ති එවං
ඉමෙසං සත්තන්තං මහාකායානං පදාලනතො මහාකායප්පදාලනො.
සබ්බාමිත්තෙති සබ්බෙ අමිත්තෙ. රණං කත්වාති යුද්ධං කත්වා පලාපෙසීති අත්ථො.
න ච කඤ්චි විහෙයයිති එකම්පි න විහෙයෙයි. අවිහෙයයන්තොයෙව පන තෙහි
සද්ධිං කණ්ඩපෙසනෙනෙව රණං කත්වා. සංයමං අප්ඤ්ඤාපාගමීති සීලසංයමං
පබ්බජ්ජං උපගතො.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
කනිට්ඨභාතා ආනන්දො අභොසි, අසද්දිසකුමාරො පන අභමෙව අභොසි”න්ති.

අසද්දිසජාතකවණ්ණනා පට්ඨා.

[182] 2. සඬ්භාමාවචරජාතකවණ්ණනා

සඬ්භාමාවචරො සුරොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො නන්දත්ථෙරං
ආරබ්භ කටෙසි. සත්ථරි හි පට්ඨගමනෙන කපිලපුරං ගන්ත්වා කනිට්ඨභාතීකං
නන්දරාජකුමාරං පබ්බාපෙත්වා කපිලපුරා නික්ඛම්ම අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං
ගන්ත්වා විහරන්තෙ ආයස්මා නන්දො භගවතො පත්තං ආදාය තථාගතෙන සද්ධිං
ගෙහා නික්ඛමනකාලෙ “නන්දකුමාරො කිර සත්ථාරා සද්ධිං ගච්ඡතී”ති සුත්වා
අඬුළුල්ලිබ්බෙති කෙසෙහි වාතපානන්තරෙන ඔලොකෙත්වා “තුච්චං බො,
අයාපුත්ත, ආගච්ඡෙය්‍යාසී”ති ඉදං ජනපදකල්‍යාණියා වුත්තවචනං අනුස්සරන්තො
උක්කණ්ඨිතො අනභිරතො උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතො ධම්නිසන්ථතගත්තො
අභොසි. සත්ථා තස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා “යංනුනාහං නන්දං අරහත්තෙ
පතිට්ඨාපෙය්‍ය”න්ති වින්තෙත්වා තස්ස වසනපරිවෙණං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ

නිසින්නො “කවිවි, නන්ද, ඉමස්මිං සාසනෙ අභිරමසි” ති ප්‍රවිඡි. “හන්තෙ, ජනපදකල්‍යාණියා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා නාභිරමාමි” ති. “නිමවන්තවාරිකං ගතපුබ්බොසි නන්දා” ති? “න ගතපුබ්බො, හන්තෙ” ති. “තෙන හි ගච්ඡාමා” ති. “නත්ථි මෙ, හන්තෙ, ඉද්ධි, කතාහං ගමිස්සාමි” ති. සත්ථා “අහං තං, නන්ද, මම ඉද්ධිබලෙන නෙස්සාමි” ති ථෙරං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්දන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං කුමාමබ්බන්තෙ කුමාමබ්බාණුකෙ නිසින්නං ඡින්නකණ්ණනාසනභිගුට්ඨං කුමාමලොමං ඡින්නජවිං වම්මමත්තං ලොහිතපලිගුණ්ඨිතං එකං පලුට්ඨමක්කට්ඨං දස්සෙසි – “පස්සෙසි, නන්ද, එතං මක්කට්ඨි” ති. “ආම, හන්තෙ” ති. “සුට්ඨු පච්චක්ඛං කරොහි” ති.

අථ නං ගහෙත්වා සට්ඨියොජනිකං මනොසිලාතලං, අනොතත්තදහාදයො සත්ත මහාසරෙ, පඤ්ච මහානදියො, සුවණ්ණපබ්බතරජතපබ්බතමණ්ණපබ්බතපට්මණ්ඨිතං අනෙකසතරාමණෙය්‍යකං නිමවන්තපබ්බතඤ්ච දස්සෙත්වා “තාවතිංසභවනං තෙ, නන්ද, දිට්ඨපුබ්බ” ති ප්‍රවිඡිත්වා “න, දිට්ඨපුබ්බං, හන්තෙ” ති චුත්තෙ “එහි, නන්ද, තාවතිංසභවනං තෙ දස්සෙසිස්සාමි” ති තත්ථ නෙත්වා පණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙ නිසිදි. සක්කො දෙවරාජා ද්විසු දෙවලොකෙසු දෙවසඬිසෙන සද්ධිං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමත්තං නිසිදි. අඬ්ඬිතියකොට්ඨසඬ්ඬා තස්ස පරිවාරිකා පඤ්චසතා කකුට්ඨපාදා දෙවච්ඡරායොපි ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමත්තං නිසිදිංසු. සත්ථා ආයස්මත්තං නන්දං තා පඤ්චසතා අච්ඡරා කිලෙසවසෙන පුනස්පුනං ඔලොකාපෙසි. “පස්සෙසි, නන්ද, ඉමා කකුට්ඨාදිනියො අච්ඡරායො” ති? “ආම, හන්තෙ” ති. “කිං නු බො එතා සොහන්ති, උදාහු ජනපදකල්‍යාණි” ති. “සෙය්‍යථාපි, හන්තෙ, ජනපදකල්‍යාණිං උපනිධාය සා පලුට්ඨමක්කට්ඨි, එවමෙව ඉමා උපනිධාය ජනපදකල්‍යාණි” ති. “ඉදානි කිං කරිස්සෙසි නන්දා” ති? “කිං කම්මං කත්වා, හන්තෙ, ඉමා අච්ඡරා ලහන්ති” ති? “සමණධම්මං කත්වා” ති. “සථෙ මෙ, හන්තෙ, ඉමාසං පටිලාහත්ථාය හගවා පාටිභොගො හොති, අහං සමණධම්මං කරිස්සාමි” ති. “කරොහි, නන්ද, අහං තෙ පාටිභොගො” ති. එවං ථෙරො දෙවසඬිසස්ස මජ්ඣෙ තථාගතං පාටිභොගං ගහෙත්වා “මා, හන්තෙ, අතිපපඤ්චං කරොථ, එථ ගච්ඡාම, අහං සමණධම්මං කරිස්සාමි” ති ආහ. සත්ථා තං ආදාය ජෙතවනමෙව පච්චාගමි. ථෙරො සමණධම්මං කාතුං ආරහි.

සත්ථා ධම්මසෙනාපතිං ආමන්තෙත්වා “සාරිපුත්ත, මය්හං කනිට්ඨභාතා නන්දො තාවතිංසදෙවලොකෙ දෙවසඬිසස්ස මජ්ඣෙ දෙවච්ඡරානං කාරණා මං පාටිභොගං අග්ගහෙසි” ති තස්ස ආචික්ඛි. එතෙනුපායෙන මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස ධම්මභණ්ඩාගාරිකආනන්දත්ථෙරස්සානි අසීනියා මහාසාවකානං යෙභුය්‍යෙන ච සෙසහික්ඛුනං ආචික්ඛි. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තත්ථෙරො නන්දත්ථෙරං උපසඬ්ඨකම්ත්වා “සච්චං කිර ත්වං, ආචුසො නන්ද, තාවතිංසදෙවලොකෙ දෙවසඬිසස්ස මජ්ඣෙ ‘දෙවච්ඡරා ලහන්තො සමණධම්මං කරිස්සාමි’ ති දසබලං පාටිභොගං ගණ්හි” ති වත්වා “නනු එවං සත්තෙ තච බ්‍රහ්මචරියවාසො මාතුගාමසන්නිස්සිතො කිලෙසසන්නිස්සිතො, තස්ස තෙ ඉත්ථිතං අත්ථාය

සමණධම්මං කරොන්තස්ස භතියා කම්මං කරොන්තෙන කම්මකාරකෙන සද්ධිං කිං නානාකරණං” න්ති ථෙරං ලජ්ජාපෙසි නින්තෙජං අකාසි. එතෙනුපායෙන සබ්බෙපි අසීතිමහාසාවකා අවසෙසහික්ඛු ව තං ආයස්මන්තං නන්දං ලජ්ජාපයිංසු.

සො “අයුත්තං වත මෙ කත” න්ති හිරියා ව ඔත්තජ්ජෙන ව වීරියං දළ්භං පග්ගණ්හිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා “අහං, භන්තෙ, භගවතො පටිස්සවං මුඤ්චාමී” ති ආහ. සත්ථාපි “යදා ත්වං, නන්ද, අරහත්තං පත්තො, තදායෙවාහං පටිස්සවා මුත්තො” ති ආහ. එතමත්ථං විදිත්වා ධම්මසභායං හික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “යාව ඔවාදක්ඛමො වායං, ආවුසො, නන්දත්ථෙරො එකොවාදෙනෙව හිරොත්තජ්ජං පච්චුපට්ඨපෙත්වා සමණධම්මං කත්වා අරහත්තං පත්තො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි නන්දො ඔවාදක්ඛමොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො භත්ථාවරියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො භත්ථාවරියසිජ්ජෙ නිජ්ජත්තිං. පත්තො එකං බාරාණසිරඤ්ඤො සපත්තරාජානං උපට්ඨාසි. සො තස්ස මඩ්ගලහත්ථිං සුසික්ඛිතං කත්වා සික්ඛාපෙසි. සො රාජා “බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී” ති බොධිසත්තං ගහෙත්වා මඩ්ගලහත්ථිං ආරුය්භ මහතියා සෙනාය බාරාණසිං ගන්ත්වා පරිවාරෙත්වා “රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා” ති රඤ්ඤො පණ්ණං පෙසෙසි. බ්‍රහ්මදත්තො “යුද්ධං දස්සාමී” ති පාකාරද්වාරට්ටාලකගොපුරෙසු බලකායං ආරොපෙත්වා යුද්ධං අදාසි. සපත්තරාජා මඩ්ගලහත්ථිං වම්මෙන ඡාදෙත්වා සයම්පි වම්මං පටිමුඤ්චිත්වා භත්තික්ඛන්ධවරගතො තිබ්ණං අඩ්ඤාසං ආදාය “නගරං හින්දිත්වා පච්චාමිත්තං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා රජ්ජං භත්ථගතං කරිස්සාමී” ති හත්ථිං නගරාහිමුඛං පෙසෙසි. සො උණ්හකලලානි වෙව යන්තපාසාණෙ ව නානජ්ජකාරානි ව පහරණානි විස්සජ්ජෙත්තෙ දිස්වා මරණභයහීතො උපසඬකම්තුං අසක්කොන්තො පටික්කම්. අථ නං භත්ථාවරියො උපසඬකම්ත්වා “තාත, ත්වං සුරො සඩ්ගාමාවචරො, එවරුපෙ යානෙ පටික්කමනං නාම තුය්භං නානුච්ඡවික” න්ති වත්වා හත්ථිං ඔවදන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

63.

“සඩ්ගාමාවචරො සුරො, බලවා ඉති විස්සුතො;
කිං නු තොරණමාසජ්ජ, පටික්කමසි කුඤ්ජර.

64.

“ඔමද්ද ඛිජ්ජං පලිසං, එසිකානි ව අබ්බහ;
තොරණානි ව මද්දිත්වා, ඛිජ්ජං පවිස කුඤ්ජරා” ති.

තත්ථ ඉති විස්සුතොති, තාත, ත්වං පවත්තසම්පහාරං සඩ්ගාමං මද්දිත්වා අවචරණතො සඩ්ගාමාවචරො, ථීරහදයතාය සුරො, ථාමසම්පත්තියා බලවාති එවං.

විස්සුනො පඤ්ඤානො පාකටො. තොරණමාසජ්ජාති නගරද්වාරසඬ්ඛාතං තොරණං පත්වා. පටික්කමසීති කිං නු ඛො ඔසක්කසි, කෙන කාරණෙන නිවත්තසීති වදති. ඔමද්දාති අවමද්ද අධො පාතය. එසිකානි ව අබ්බහාති නගරද්වාරෙ සොළසරතනං අට්ඨරතනං භූමියං පවෙසෙත්වා නිව්වලං කත්වා නිබ්බානා එසිකත්ථම්භා භොන්ති, තෙ බ්ජපං උද්ධර ලුඤ්චාහීති ආණාපෙති. තොරණානි ව මද්දිත්වාති නගරද්වාරස්ස පිට්ඨසඬ්ඛාතො මද්දිත්වා. බ්ජපං පච්ඡාති සීසං නගරං පච්ඡ. කුඤ්ජරාති නාගං ආලපති.

තං සුත්වා නාගො ඛොධිසත්තස්ස එකොවාදෙනෙව නිවත්තිත්වා එසිකත්ථම්භෙ සොණ්ඩාය පලිවෙයෙත්වා අභිච්ඡත්තකානි විය ලුඤ්චිත්වා තොරණං මද්දිත්වා පලිසං ඔතාරෙත්වා නගරද්වාරං භින්නිත්වා නගරං පච්ඡිත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා භත්ථි නන්දො අහොසි, රාජා ආනන්දො, භත්ථාවරියො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

සඬ්ඛාමාවචරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[183] 3. වාලොදකජාතකවණ්ණනා

වාලොදකං අජ්ජරසං නිභීනන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්චසතෙ විසාසාදෙ ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර පඤ්චසතා උපාසකා සරාවාසපලිබොධං පුත්තදාරස්ස නියායාදෙත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුභන්තා එකතොව විවරන්ති. තෙසු කෙච්ඡි සොතාපන්නා, කෙච්ඡි සකදාගාමිනො, කෙච්ඡි අනාගාමිනො, එකොපි පුටුජ්ජනො නාම නත්ථි, සත්ථාරං නිමන්තෙන්තාපි තෙ උපාසකෙ අන්තොකරිත්වාව නිමන්තෙන්ති. තෙසං පන දන්තකට්ඨමුඛොදකවත්ථගන්ධමාලදායකා පඤ්චසතා වූඵපට්ඨාකා විසාසාදා හුත්වා වසන්ති. තෙ භුත්තපාතරාසා නිද්දායිත්වා උට්ඨාය අවිරවතිං ගන්ත්වා නදීතීරෙ උන්නදන්තා මල්ලයුද්ධං යුජ්ඣන්ති. තෙ පන පඤ්චසතා උපාසකා අජ්ජසද්දා අජ්ජනිග්ගොසා පටිසල්ලානමනුයුඤ්ජන්ති. සත්ථා තෙසං විසාසාදානං උච්චාසද්දං සුත්වා “කිං එසො, ආනන්ද, සද්දො” ති ථෙරං පුච්ඡිත්වා “විසාසාදසද්දො, භන්තෙ” ති වුත්තෙ “න ඛො, ආනන්ද, ඉමෙ විසාසාදා ඉදානෙව විසාසං බාදිත්වා උන්නදන්ති, පුබ්බෙපි උන්නදන්තියෙව, ඉමෙපි උපාසකා න ඉදානෙව සන්නිසින්නා, පුබ්බෙපි සන්නිසින්නායෙවා” ති වත්වා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ ඛොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො රඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අථෙකස්මිං කාලෙ සො රාජා “පච්චන්තො කුපිතො” ති සුත්වා පඤ්චසතෙ සින්ධවෙ කජ්ජාපෙත්වා චතුරඬ්ඛිනියා සෙනාය ගන්ත්වා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා බාරාණසිමෙව පච්චාගන්ත්වා “සින්ධවා කිලන්තා අල්ලරසමෙව නෙසං මුද්දිකපානං දෙටා” ති ආණාපෙසි. සින්ධවා ගන්ධපානං පිච්චිත්වා අස්සසාලං

ගත්ත්වා අත්තනො අත්තනො යානෙසු අට්ඨංසු. තෙසං පන දිත්තාවසිට්ඨකං අප්පරසං බහුකසටං අහොසි. මනුස්සා “ඉදං කිං කරොමා”ති රාජානං පුච්ඡංසු. රාජා උදකෙන මද්දිත්වා මකච්චිලොතිකාහි පරිස්සාවෙන්වා “යෙ ගද්දහා සින්ධවානං නිවාපං පහිංසු, තෙසං දාපෙට්ඨා”ති දාපෙසි. ගද්දරහා කසටඋදකං පිවිත්වා මත්තා හුත්වා විරවන්තා රාජඤ්ඤා විවරිංසු. රාජා මහාවාතපානං විවරිත්වා රාජඤ්ඤා ඔලොකයමානො සමීපෙ යීතං බොධිසත්තං ආමන්තෙන්වා “පස්ස, ඉමෙ ගද්දහා කසටොදකං පිවිත්වා මත්තා හුත්වා විරවන්තා උප්පත්තා විවරන්ති, සින්ධවකුලෙ ජාතසින්ධවා පන ගන්ධපානං පිවිත්වා නිස්සද්දා සන්තිසින්තා න උප්පිලවන්ති, කිං නු බො කාරණ”න්ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

65.

“වාලොදකං අප්පරසං නිහීනං, පිත්වා මදො ජායති ගද්දහානං;
ඉමඤ්ච පිත්වාන රසං පණ්ණං, මදො න සඤ්ජායති සින්ධවාන”න්ති.

තත්ථ වාලොදකන්ති මකච්චාවලෙහි පරිස්සාවිතඋදකං. “වාලොදක”න්තිපි පායො. නිහීනන්ති නිහීනරසභාවෙන නිහීනං. න සඤ්ජායතීති සින්ධවානං මදො න ජායති, කිං නු බො කාරණන්ති පුච්ඡ.

අට්ඨස්ස කාරණං ආචික්ඛන්තො බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

66.

“අප්පං පිවිත්වාන නිහීනජව්වො, සො මජ්ජති තෙන ජනින්ද පුට්ඨො;
ධොරස්භසීලී ච කුලමිහි ජාතො, න මජ්ජති අග්ගරසං පිවිත්වා”ති.

තත්ථ තෙන ජනින්ද පුට්ඨොති ජනින්ද උත්තමරාජ යො නිහීනජව්වො, තෙන නිහීනජව්වභාවෙන පුට්ඨො මජ්ජති පමජ්ජති. ධොරස්භසීලීති ධොරස්භසීලො ධුරවහනකආචාරෙන සම්පන්නො ජාතිසින්ධවො. අග්ගරසන්ති සබ්බපයමං ගහිතං මුද්දිකරසං පිවිත්වාපි න මජ්ජති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ගද්දහෙ රාජඤ්ඤා නිහරාපෙන්වා තස්සෙව ඔවාදෙ යීතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පඤ්චසතා ගද්දහා ඉමෙ විසාසාදා අහෙසුං, පඤ්චසතා සින්ධවා ඉමෙ උපාසකා, රාජා ආනන්දො, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වාලොදකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[184] 4. ගිරිදත්තජාතකවණ්ණනා

දුෂිතො ගිරිදත්තෙනාති ඉදං සත්ථා වෙළඳවනෙ විහරන්තො එකං විපක්ඛසෙවිං
 භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා මහිලාමුඛජාතකෙ (ජා. 1.1.26) කථිතමෙව.
 සත්ථා පන “න, භික්ඛවෙ, අයං භික්ඛු ඉදානෙව විපක්ඛං සෙවති, පුබ්බෙපෙස
 විපක්ඛසෙවකොයෙවා” ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං සාමරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ
 නිබ්බත්තිත්වා වයජපත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. රඤ්ඤො පන
 පණ්ඩවො නාම මඬගලස්සො, තස්ස ගිරිදත්තො නාම අස්සබන්ධො, සො ඛඤ්ජො
 අහොසි. අස්සො මුඛරජ්ජකෙ ගහෙන්වා නං පුරතො පුරතො ගච්ඡන්තං දිස්වා “මං
 එස සික්ඛාපෙතී” ති සඤ්ඤාය තස්ස අනුසික්ඛන්තො ඛඤ්ජො අහොසි. තස්ස
 අස්සස්ස ඛඤ්ජභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං, රාජා වෙජ්ජෙ පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා
 අස්සස්ස සරීරෙ රොගං අපස්සන්තා “රොගමස්ස න පස්සාමා” ති රඤ්ඤො
 කට්ඨංසු. රාජා බොධිසත්තං පෙසෙසි – “ගච්ඡ වයස්ස, එත්ථ කාරණං ජානාහී” ති.
 සො ගන්ත්වා ඛඤ්ජඅස්සබන්ධසංසග්ගෙන තස්ස ඛඤ්ජභූතභාවං ඤත්වා රඤ්ඤො
 තමත්ථං ආරොචෙත්වා “සංසග්ගදොසෙන නාම එවං හොතී” ති දස්සෙන්තො
 පයමං ගාථමාහ —

67.

“දුෂිතො ගිරිදත්තෙන, භයො සාමස්ස පණ්ඩවො;
 පොරාණං පකතිං භිත්වා, තස්සෙවානුච්චියාතී” ති.

තත්ථ භයො සාමස්සාති සාමස්ස රඤ්ඤො මඬගලස්සො. පොරාණං පකතිං
 භිත්වාති අත්තතො පොරාණපකතිං සිඬගාරභාවං පභාය. අනුච්චියාතීති අනුසික්ඛති.

අථ නං රාජා “ඉදානි වයස්ස කිං කත්තබ්බ” න්ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො
 “සුන්දරං අස්සබන්ධං ලභිත්වා යථා පොරාණො භවිස්සතී” ති වත්ථා දුතියං ගාථමාහ
 —

68.

“සවෙ ව තනුජො පොසො, සිබරාකාරකජ්ජිතො;
 ආනතෙ නං ගහෙන්වාන, මණ්ඩලෙ පරිවත්තයෙ;
 ඛිජ්ජමෙව පහන්ත්වාන, තස්සෙවානුච්චියාතී” ති.

තත්ථ තනුජොති තස්ස අනුජො. අනුරූපං ජාතො හි අනුජො, තස්ස අනුජො
 තනුජො. ඉදං චුත්තං හොතී — සවෙ හි, මහාරාජ, තස්ස සිඬගාරස්ස
 ආචාරසම්පන්නස්ස අස්සස්ස අනුරූපං ජාතො සිඬගාරො ආචාරසම්පන්නො
 පොසො. සිබරාකාරකජ්ජිතොති සිබරෙන සුන්දරෙන ආකාරෙන කජ්ජිතකෙසමස්සු
 නං අස්සං ආනතෙ ගහෙන්වා අස්සමණ්ඩලෙ පරිවත්තයා, ඛිජ්ජමෙවෙස නං
 ඛඤ්ජභාවං පභාය “අයං සිඬගාරො ආචාරසම්පන්නො අස්සගොපකො මං
 සික්ඛාපෙතී” ති සඤ්ඤාය ඛිජ්ජමෙව තස්ස අනුච්චියාති අනුසික්ඛිස්සති,

පකතිභාවයෙව යස්සතීති අත්ථො. රාජා තථා කාරෙසි, අස්සො පකතිභාවෙ පතිට්ඨාසි. රාජා “තිරච්ඡානානම්පි නාම ආසයං ජානිස්සතී”ති තුට්ඨවිත්තො බොධිසත්තස්ස මහත්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ගිරිදත්තො දෙවදත්තො අහොසි, අස්සො විපක්ඛසෙවකො හික්ඛු, රාජා ආනන්දො, අමච්චපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ගිරිදත්තජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[185] 5. අනහිරතිජාතකවණ්ණනා

යථොදකෙ ආවිලෙ අප්පසන්තෙනි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණකුමාරං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සාවත්ථියං කිර එකො බ්‍රාහ්මණකුමාරො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු බහු ඛත්තියකුමාරෙ ව බ්‍රාහ්මණකුමාරෙ ව මන්තෙ වාවෙසි. සො අපරභාගෙ සරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා වත්ථාලඬිකාරදාසදාසිබ්බත්තවත්ථුගොමහිංසපුත්තදාරාදීනං අත්ථාය විත්තයමානො රාගදොසමොභවසිකො හුත්වා ආවිලවිත්තො අහොසි, මන්තෙ පටිපාටියා පරිවත්තෙතුං නාසක්ඛි, ඉතො විතො ව මන්තා න පටිභංසු. සො එකදිවසං බහුං ගන්ධමාලාදිං ගහෙත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “කිං, මාණව, මන්තෙ වාවෙසි, පගුණා තෙ මන්තා”ති පුච්ඡි. “පුබ්බෙ මෙ, හන්තෙ, මන්තා පගුණා අහෙසුං, සරාවාසස්ස පන ගහිතකාලතො පට්ඨාය විත්තං මෙ ආවිලං ජාතං, තෙන මෙ මන්තා න පගුණා”ති. අථ නං සත්ථා “න බො, මාණව, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තෙ විත්තස්ස අනාවිලකාලෙ තව මන්තා පගුණා අහෙසුං, රාගාදීහි පන ආවිලකාලෙ තව මන්තා න පටිභංසු”ති වත්ථා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රාහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං මන්තෙ උග්ගණ්හිත්වා දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො හුත්වා බාරාණසියං බහු ඛත්තියකුමාරෙ ව බ්‍රාහ්මණකුමාරෙ ව මන්තෙ වාවෙසි. තස්ස සන්තිකෙ එකො බ්‍රාහ්මණමාණවො තයො වෙදෙ පගුණෙ අකාසි, එකපදෙපි නික්කඩ්ඛො පිට්ඨිආවරියො හුත්වා මන්තෙ වාවෙසි. සො අපරෙත සමයෙන සරාවාසං ගහෙත්වා සරාවාසවිත්තාය ආවිලවිත්තො මන්තෙ පරිවත්තෙතුං නාසක්ඛි. අථ නං ආවරියො අත්තනො සන්තිකං ආගතං “කිං, මාණව, පගුණා තෙ මන්තා”ති පුච්ඡිත්වා “සරාවාසගහිතකාලතො පට්ඨාය මෙ විත්තං ආවිලං ජාතං, මන්තෙ පරිවත්තෙතුං න සක්කොමී”ති වුත්තෙ “තාත, ආවිලෙ විත්තම්හි පගුණාපි මන්තා න පටිහන්ති, අනාවිලෙ පන විත්තෙ අප්පට්භාණං නාම නත්ථි”ති වත්ථා ඉමා ගාථා ආහ –

69.

“යථොදකෙ ආවිලෙ අප්පසන්තෙ, න පස්සති සිප්පිකසම්බුකඤ්ච;

සක්කරං වාලුකං මච්ඡගුම්ඛං, එවං ආච්ඡලමිහි චිත්තෙන;
න සො පස්සති අත්තදත්ථං පරත්ථං.

70.

“යථොදකෙ අච්ඡෙ විජ්ජසන්තො, සො පස්සති සිජ්ජිකසම්බුකඤ්ච;
සක්කරං වාලුකං මච්ඡගුම්ඛං, එවං අනාච්ඡලමිහි චිත්තෙන;
සො පස්සති අත්ථදත්ථං පරත්ථං”න්ති.

තත්ථ ආච්ඡලෙති කද්දමාලුළිතෙ. අජ්ජසන්තෙති තායෙව ආච්ඡලතාය
අච්ඡජ්ජසන්තො. සිජ්ජිකසම්බුකඤ්චාති සිජ්ජිකඤ්ච සම්බුකඤ්ච. මච්ඡගුම්ඛන්ති
මච්ඡසං. එවං ආච්ඡලමිහිති එවමෙව රාගාදීහි ආච්ඡලෙ චිත්තෙන. අත්තදත්ථං
පරත්ථන්ති නෙව අත්තදත්ථං න පරත්ථං පස්සතිති අත්ථො. සො පස්සතිති එවමෙව
අනාච්ඡලෙ චිත්තෙන සො පුරිසො අත්තදත්ථං පරත්ථඤ්ච පස්සතිති.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි,
සච්චපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණකුමාරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා මාණවො
අයමෙව මාණවො අහොසි, ආචරියො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අනභිරතිජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[186] 6. දධිවාහනජාතකවණ්ණනා

වණ්ණගන්ධරසුපෙතොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො විපක්ඛසෙවිං.
හික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. සත්ථා පන “හික්ඛවෙ,
අසාධුසන්නිවාසො නාම පාපො අනත්ථකරො, තත්ථ මනුස්සභූතානං තාව
පාපසන්නිවාසස්ස අනත්ථකරතාය කිං වත්තබ්බං, පුබ්බෙ පන අසාතෙන අමධුරෙන
නිම්බරුක්ඛෙන සද්ධිං සන්නිවාසමාගම්ම මධුරරසො දිබ්බරසපටිභාගො අවෙනතො
අම්බරුක්ඛොපි අමධුරො තිත්තකො ජාතො”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ කාසිරට්ඨෙ වත්තාරො
භාතරො බ්‍රාහ්මණා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ පටිපාටියා
පණ්ණසාලා කත්වා වාසං කප්පෙසුං. තෙසං ජෙට්ඨකභාතා කාලං කත්වා
සක්කත්තං පාපුණි. සො තං කාරණං ඤත්වා අන්තරන්තරා සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන
තෙසං උපට්ඨානං ගච්ඡන්තො ඵකදිවසං ජෙට්ඨකතාපසං වන්දිත්වා ඵකමන්තං
නිසීදිත්වා – “හන්තෙ, කෙන තෙ අත්ථො”ති පුච්ඡී. පණ්ඩුරොගො තාපසො
“අග්ගිනා මෙ අත්ථො”ති ආහ. සො තං සුත්වා තස්ස වාසිඵරසුකං අදාසි.
වාසිඵරසුකො නාම දණ්ඨෙ පවෙසනවසෙන වාසිපි හොති ඵරසුපි. තාපසො “කො
මෙ ඉමං ආදාය දාරුනි ආහරිස්සති”ති ආහ. අථ නං සක්කො ඵවමාහ – “යදා තෙ,
හන්තෙ, දාරුහි අත්ථො, ඉමං ඵරසුං හන්තො පහරිත්වා ‘දාරුනි මෙ ආහරිත්වා
අග්ගිං කරොහී’ති වදෙය්‍යාසි, දාරුනි ආහරිත්වා අග්ගිං කත්වා දස්සති”ති. තස්ස
වාසිඵරසුකං දත්වා දුතියමපි උපසඬකමිත්වා “හන්තෙ, කෙන තෙ අත්ථො”ති පුච්ඡී.

තස්ස පණ්ණසාලාය හත්ථිමග්ගො හොති, සො හත්ථිහි උපද්දුතො “හත්ථිනං මෙ වසෙන දුක්ඛං උප්පජ්ජති, තෙ පලාපෙහි” ති ආහ. සක්කො තස්ස එකං හෙරිං උපනාමෙත්වා “හත්තෙ, ඉමස්මිං තලෙ පහටෙ තුම්භාකං පච්චාමිත්තා පලායිස්සන්ති, ඉමස්මිං තලෙ පහටෙ මෙත්තවිත්තා භුත්වා චතුරඨිගිනියා සෙනාය පරිවාරෙස්සන්ති” ති වත්වා තං හෙරිං දත්වා කතිට්ඨස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “හත්තෙ, කෙන තෙ අත්ථො” ති පුච්ඡී. සොපි පණ්ඩුරොගධාතුකොව, තස්මා “දධිනා මෙ අත්ථො” ති ආහ. සක්කො තස්ස එකං දධිසං දත්වා “සචෙ තුම්භෙ ඉච්ඡමානා ඉමං ආසිඤ්චෙය්‍යාථ, මහානදී භුත්වා මහොසං පචත්තෙත්වා තුම්භාකං රජ්ජං ගහෙත්වා දාතුං සමත්ථොපි භවිස්සති” ති වත්වා පක්කාමි. තතො පට්ඨාය වාසිඵරසුකො ජෙට්ඨහානිකස්ස අග්ගිං කරොති, ඉතරෙන හෙරිතලෙ පහටෙ හත්ථි පලායන්ති, කතිට්ඨො දධිං පරිභුඤ්ජති.

තස්මිං කාලෙ එකො සුකරො එකස්මිං පුරාණගාමට්ඨානෙ වරන්තො ආනුභාවසම්පන්නං එකං මණික්ඛන්ධං අද්දස. සො තං මණික්ඛන්ධං මුඛෙන ඩංසිත්වා තස්සානුභාවෙන ආකාසෙ උප්පතිත්වා සමුද්දස්ස මජ්ඣෙ එකං දීපකං ගන්ත්වා “එත්ථ දානි මයා වසිතුං වට්ඨති” ති ඔතරිත්වා එසුකට්ඨානෙ එකස්ස උදුම්ඛරරුක්ඛස්ස හෙට්ඨා වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං තස්මිං රුක්ඛමුලෙ මණික්ඛන්ධං පුරතො යපෙත්වා නිද්දං ඔක්කමි. අපෙකො කාසිරට්ඨවාසී මනුස්සො “නිරුපකාරො එස අම්භාක” ති මාතාපිතුහි ගෙහා නික්කඩ්ඪිතො එකං පට්ටනගාමං ගන්ත්වා නාවිකානං කම්මකාරො භුත්වා නාවං ආරුය්හ සමුද්දමජ්ඣෙ හින්තාය නාවාය ඵලකෙ නිපන්නො තං දීපකං පත්වා ඵලාඵලානි පරියෙසන්තො තං සුකරං නිද්දායන්තං දිස්වා සණිකං ගන්ත්වා මණික්ඛන්ධං ගණ්හිත්වා තස්ස ආනුභාවෙන ආකාසෙ උප්පතිත්වා උදුම්ඛරරුක්ඛෙ නිසිදිත්වා වින්තෙසි – “අයං සුකරො ඉමස්ස මණික්ඛන්ධස්ස ආනුභාවෙන ආකාසවාරිකො භුත්වා ඉධ වසති මඤ්ඤෙ, මයා පට්ටමෙව ඉමං සුකරං මාරෙත්වා මංසං බාදිත්වා පච්ඡා ගන්තුං වට්ඨති” ති. සො එකං දණ්ඩකං හඤ්ජිත්වා තස්ස සීසෙ පාතෙති. සුකරො පබුජ්ඣිත්වා මණිං අපස්සන්තො ඉතො විතො ච කම්පමානො විධාවති, රුක්ඛෙ නිසින්නපුරිසො හසි. සුකරො ඔලොකෙන්නො තං දිස්වා තං රුක්ඛං සීසෙන පහරිත්වා තත්ථෙව මතො.

සො පුරිසො ඔතරිත්වා අග්ගිං කත්වා තස්ස මංසං පචිත්වා බාදිත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා හිමවත්තමත්ථකෙන ගච්ඡන්තො අස්සමපදං දිස්වා ජෙට්ඨහානිකස්ස තාපසස්ස අස්සමෙ ඔතරිත්වා ද්විහනිහං වසිත්වා තාපසස්ස වත්තපට්ඨන්තං අකාසි, වාසිඵරසුකස්ස ආනුභාවඤ්ච පස්සි. සො “ඉමං මයා ගහෙතුං වට්ඨති” ති මණික්ඛන්ධස්ස ආනුභාවං තාපසස්ස දස්සෙත්වා “හත්තෙ, ඉමං මණිං ගහෙත්වා වාසිඵරසුකං දෙථා” ති ආහ. තාපසො ආකාසෙන වරිතුකාමො තං ගහෙත්වා වාසිඵරසුකං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා ථොකං ගන්ත්වා වාසිඵරසුකං පහරිත්වා “වාසිඵරසුක තාපසස්ස සීසං ඡින්දිත්වා මණික්ඛන්ධං මෙ ආහරා” ති ආහ. සො ගන්ත්වා තාපසස්ස සීසං ඡින්දිත්වා මණික්ඛන්ධං ආහරි. සො වාසිඵරසුකං පටිච්ඡන්නට්ඨානෙ යපෙත්වා මජ්ඣිමතාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා කතිපාහං

වසිත්වා හෙරියා ආනුභාවං දිස්වා මණික්ඛන්ධං දත්වා හෙරිං ගණ්හිත්වා පුරිමනයෙනෙව තස්සපි සීසං ඡිත්ථාපෙත්වා කනිට්ඨං උපසඬකමිත්වා දධිසට්ඨස ආනුභාවං දිස්වා මණික්ඛන්ධං දත්වා දධිසට්ඨං ගහෙත්වා පුරිමනයෙනෙව තස්ස පිසං ඡිත්ථාපෙත්වා මණික්ඛන්ධඤ්ච වාසිඵරසුකඤ්ච හෙරිඤ්ච දධිසට්ඨච ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා බාරාණසියා අවිදුරෙ යත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො ‘‘යුද්ධං වා මෙ දෙනු රජ්ජං වා’’ති එකස්ස පුරිසස්ස හත්ථෙ පණ්ණං පාහෙසි.

රාජා සාසනං සුත්වාච ‘‘වොරං ගණ්හිස්සාමි’’ති නික්ඛමි. සො එකං හෙරිතලං පහරි, චතුරඬගිනී සෙනා පරිවාරෙසි. රඤ්ඤො අවත්ථරණභාවං ඤත්වා දධිසට්ඨං විස්සජ්ජෙසි, මහානදී පවත්ති. මහාජනො දධිමහි ඔසිදිත්වා නික්ඛමිතුං නාසක්ඛි. වාසිඵරසුකං පහරිත්වා ‘‘රඤ්ඤො සීසං ආහරා’’ති ආහ, වාසිඵරසුකො ගන්ත්වා රඤ්ඤො සීසං ආහරිත්වා පාදමුලෙ නික්ඛිපි. එකොපි ආවුධං උක්ඛිපිතුං නාසක්ඛි. සො මහන්තෙන බලෙන පරිවුතො නගරං පවිසිත්වා අභිසෙකං කාරෙත්වා දධිවාහනො නාම රාජා හුත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි.

තස්සෙකදිවසං මහානදියං ජාලකරණ්ඩකෙ කීළන්තස්ස කණ්ණමුණ්ඩදහනො දෙවපරිභොගං එකං අමිබ්පක්කං ආගන්ත්වා ජාලෙ ලග්ගි, ජාලං උක්ඛිපන්තා තං දිස්වා රඤ්ඤො අදංසු. තං මහන්තං සට්ඨපමාණං පරිමණ්ඩලං සුවණ්ණවණ්ණං අහොසි. රාජා ‘‘කිස්ස ඵලං නාමෙත’’න්ති වනවරකෙ පුච්ඡිත්වා ‘‘අමිබ්ඵල’’න්ති සුත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා තස්ස අට්ඨී. අත්තනො උය්‍යානෙ රොපාපෙත්වා බිරොදකෙන සිඤ්චාපෙසි. රුක්ඛො නිබ්බන්තිත්වා තතියෙ සංවච්ඡරෙ ඵලං අදාසි. අමිබ්ස්ස සක්කාරො මහා අහොසි, බිරොදකෙන සිඤ්චන්ති, ගන්ධපඤ්චඩගුලිකං දෙන්ති, මාලාදාමානි පරික්ඛිපන්ති, ගන්ධතෙලෙන දීපං ජාලෙන්ති, පරික්ඛෙපො පනස්ස පටසාණියා අහොසි. ඵලානි මධුරානි සුවණ්ණවණ්ණානි අහෙසු. දධිවාහනරාජා අඤ්ඤෙසං රාජුතං අමිබ්ඵලං පෙසෙන්තො අට්ඨීතො රුක්ඛනිබ්බන්තනහයෙන අඩකුරනිබ්බන්තනට්ඨානං මණ්ඩුකකණ්ටකෙන විජ්ඣිත්වා පෙසෙසි. තෙසං අමිබ්බාදිත්වා අට්ඨී රොපිතං න සම්පජ්ජති. තෙ ‘‘කිං නු ඛො එත්ථ කාරණ’’න්ති පුච්ඡන්තා තං කාරණං ජානිංසු.

අථෙකො රාජා උය්‍යානපාලං පක්කොසිත්වා ‘‘දධිවාහනස්ස අමිබ්ඵලානං රසං නාසෙත්වා තිත්තකභාවං කාතුං සක්ඛිස්සසි’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, දෙවා’’ති චුත්තෙ ‘‘තෙන හි ගච්ඡාහි’’ති සහස්සං දත්වා පෙසෙසි. සො බාරාණසිං ගන්ත්වා ‘‘එකො උය්‍යානපාලො ආගතො’’ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙත්වා තෙන පක්කොසාපිතො පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා ‘‘ත්ථං උය්‍යානපාලො’’ති පුට්ඨො ‘‘ආම, දෙවා’’ති වත්වා අත්තනො ආනුභාවං වණ්ණෙසි. රාජා ‘‘ගච්ඡ අමිභාකං උය්‍යානපාලස්ස සන්තිකෙ භොහි’’ති ආහ. තෙ තනො පට්ඨාය ද්වෙ ජනා උය්‍යානං පටිපග්ගන්ති. අධුනාගතො උය්‍යානපාලො අකාලපුප්ඵානි සුට්ඨු පුප්ඵාපෙන්තො අකාලඵලානි ගණ්හාපෙන්තො උය්‍යානං රමණීයං අකාසි. රාජා තස්ස පසිදිත්වා පොරාණකඋය්‍යානපාලං නීහරිත්වා තස්සෙව උය්‍යානං අදාසි. සො උය්‍යානස්ස අත්තනො හත්ථගතභාවං ඤත්වා අමිබ්ඵලං පරිවාරෙත්වා නිමිබ්බෙ ව

එග්ගවචල්ලියෝ ව රොපෙසි, අනුපුබ්බෙන නිමිබ්බ වඩ්ඪිංසු, මුලෙනි මුලානි, සාබානි ව සාබා සංසට්ඨා ඔනද්ධවිනද්ධා අහෙසුං. තෙන අසාතඅමධුරසංසග්ගෙන තාවමධුරඵලො අමිබ්බො තිත්තකො ජාතො නිමිබ්බපණ්ණසදිසරසො, අමිබ්බලානං තිත්තකභාවං ඤාත්වා උය්‍යානපාලො පලායි.

දධිවාහනො උය්‍යානං ගන්ත්වා අමිබ්බලං බාදන්තො මුබ්බෙ පට්ටිඨං අමිබ්බරසං නිමිබ්බකසට්ටං විය අජ්ඣෙකාහරිතුං අසක්කොන්තො කක්කාරෙත්වා නිට්ඨුහි. තදා බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “පණ්ඩිත, ඉමස්ස රුක්ඛස්ස පොරාණකපරිහාරතො පරිහීනං නත්ථි, එවං සන්තෙපිස්ස ඵලං තිත්තකං ජාතං, කිං නු බො කාරණං”න්ති පුච්ඡන්තො පට්ඨමං ගාථමාහ –

71.

“වණ්ණගන්ධරසුපෙතො, අමිබ්බොයං අහුවා පුරෙ;
තමෙව පූජං ලභමානො, කෙනම්බො කටුකප්ඵලො”ති.

අථස්ස කාරණං ආචික්ඛන්තො බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

72.

“පුච්ඡන්දපරිවාරො, අමිබ්බො තෙ දධිවාහන;
මූලං මූලෙන සංසට්ඨං, සාබා සාබා නිසෙවරෙ;
අසාතසන්නිවාසෙන, තෙනම්බො කටුකප්ඵලො”ති.

තත්ථ පුච්ඡන්දපරිවාරොති නිමිබ්බරුක්ඛපරිවාරො. සාබා සාබා නිසෙවරෙති පුච්ඡන්දස්ස සාබායො අමිබ්බරුක්ඛස්ස සාබායො නිසෙවන්ති. අසාතසන්නිවාසෙනාති අමධුරෙහි පුච්ඡන්දෙහි සද්ධිං සන්නිවාසෙන. තෙනාති තෙන කාරණෙන අයං අමිබ්බො කටුකප්ඵලො අසාතඵලො තිත්තකඵලො ජාතොති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා සබ්බෙපි පුච්ඡන්දෙ ව එග්ගවචල්ලියෝ ව ඡින්දාපෙත්වා මුලානි උද්ධරාපෙත්වා සමන්තා අමධුරපංසුං හරාපෙත්වා මධුරපංසුං පක්ඛිපාපෙත්වා බිරොදකසක්ඛරොදකගන්ධොදකෙහි අමිබ්බං පට්ඨග්ගාපෙසි. සො මධුරසංසග්ගෙන පුන මධුරොව අහොසි. රාජා පකතිඋය්‍යානපාලස්සෙව උය්‍යානං නිය්‍යාදෙත්වා යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අහමෙව පණ්ඩිතාමච්චො අහොසි”න්ති.

දධිවාහනජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[187] 7. වතුමට්ඨජාතකවණ්ණනා

උච්චෙ විටභිමාරුය්හාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මහල්ලකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසං කිර ද්විසු අග්ගසාවකෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං පඤ්ඤපුච්ඡනවිස්සජ්ජනකථාය නිසින්නෙසු එකො මහල්ලකො භික්ඛු තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා තතියො හුත්වා නිසිදිත්වා ‘‘හන්තෙ, මයම්පි තුම්හෙ පඤ්ඤං පුච්ඡස්සාම, තුම්හෙපි අත්තනො කඬ්ඛං අම්හෙ පුච්ඡථා’’ති ආහ. ථෙරා තං ජිගුච්ඡිත්වා උට්ඨාය පක්කමිංසු. ථෙරානං ධම්මං සොතුං නිසින්නපරිසා සමාගමස්ස භින්තකාලෙ සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘කිං අකාලෙ ආගතත්ථා’’ති චුත්තෙ තං කාරණං ආරොචයිංසු. සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා එතං ජිගුච්ඡිත්වා අකටෙත්වා පක්කමන්ති, පුබ්බෙපි පක්කමිංසු’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤායතනෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. අථ ද්වෙ භංසපොතකා විත්තකුට්ඨකා නික්ඛමිත්වා තස්මිං රුක්ඛෙ නිසිදිත්වා ගොවරාය ගන්ත්වා නිවත්තන්තාපි තස්මිංයෙව විස්සමිත්වා විත්තකුට්ඨං ගච්ඡන්ති. ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තෙසං බොධිසත්තෙන සද්ධිං විස්සාසො අහොසි. ගච්ඡන්තා ච ආගච්ඡන්තා ච අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදිත්වා ධම්මකථං කටෙත්වා පක්කමිංසු. අටෙකදිවසං තෙසු රුක්ඛග්ගෙ නිසිදිත්වා බොධිසත්තෙන සද්ධිං කටෙන්තෙසු එකො සිඬගාලො තස්ස රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා යත්වා තෙහි භංසපොතකෙහි සද්ධිං මන්තෙන්තො පයම් ගාථමාහ –

73.

‘‘උච්චෙ විටභිමාරුය්හ, මන්තයවිහො රහොගතා;
නිචෙ ඔරුය්හ මන්තවිහො, මිගරාජාපි සොස්සති’’ති.

තත්ථ උච්චෙ විටභිමාරුය්හාති පකතියා ච උච්චෙ ඉමස්මිං රුක්ඛෙ උච්චතරං එකං විටපං අභිරුහිත්වා. මන්තයවිහොති මන්තෙථ කටෙථ. නිචෙ ඔරුය්හාති ඔතරිත්වා නිචෙ යානෙ යත්වා මන්තෙථ. මිගරාජාපි සොස්සතීති අත්තානං මිගරාජානං කත්වා ආහ. භංසපොතකා ජිගුච්ඡිත්වා උට්ඨාය විත්තකුට්ඨෙව ගතා.

තෙසං ගතකාලෙ බොධිසත්තො සිඬගාලස්ස දුතියං ගාථමාහ –

74.

‘‘යං සුවණ්ණො සුවණ්ණෙන, දෙවො දෙවෙන මන්තයෙ;
කිං තෙත්ථ චතුමට්ඨස්ස, බිලං පවිස ජම්බුකා’’ති.

තත්ථ සුවණ්ණොති සුන්දරවණ්ණො. සුවණ්ණෙනාති දුතියෙන භංසපොතකෙන. දෙවො දෙවෙනාති තෙයෙව ද්වෙ දෙවෙ කත්වා කටෙති. චතුමට්ඨස්සාති සරීරෙන ජාතියා සරෙන ගුණෙනාති ඉමෙහි චතුහි මට්ඨස්ස සුද්ධස්සාති අක්ඛරත්ථො. අසුද්ධංයෙව පන තං පසංසාවචනෙන නින්දන්තො එවමාහ, චතුහි ලාමකස්ස කිං තෙ එත්ථ සිඬගාලස්සාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

“බිලං පවිසා”ති ඉදං බොධිසත්තො හෙරවාරම්මණං දස්සෙත්වා තං පලාපෙන්නො ආහ.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිඬගාලො මහල්ලකො අහොසි, ද්වෙ භංසපොතකා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

චතුමට්ඨජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[188] 8. සිහකොත්ථුජාතකවණ්ණනා

සිහඬගුලී සිහනබොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්නො කොකාලිකං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසං කිර කොකාලිකො අඤ්ඤෙසු බහුස්සුතෙසු ධම්මං කටෙන්නෙසු සයම්පි කටෙතුකාමො අහොසිති සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. තං පන පවත්ති. සුත්වා සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව අත්තනො සද්දෙන පාකටො ජාතො, පුබ්බෙපි පාකටො අහොසි”ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො හිමවත්තපදෙසෙ සිහො හුත්වා එකාය සිඬගාලියා සද්ධිං සංවාසමන්වාය පුත්තං පටිලභි. සො අඬගුලීහි නබෙහි කෙසරෙන වණ්ණෙන සණ්ඨානෙනාති ඉමෙහි ආකාරෙහි පිතුසදිසො අහොසි, සද්දෙන මාතුසදිසො. අටෙකදිවසං දෙවෙ වස්සිත්වා විගතෙ සිහෙසු නදිත්වා සිහකීලං කීලන්තෙසු සොපි තෙසං අන්තරෙ නදිතුකාමො හුත්වා සිඬගාලිකං නාදං නදි. අටස්ස සද්දං සුත්වා සිහා තුණ්හි අහෙසු. තස්ස සද්දං සුත්වා අපරො බොධිසත්තස්ස සජාතිපුත්තො “තාත, අයං සිහො වණ්ණාදීහි අම්හෙහි සමානො, සද්දො පනස්ස අඤ්ඤාදිසො, කො නාමෙසො”ති ප්‍රච්ඡන්නො පට්ඨමං ගාථමාහ –

75.

“සිහඬගුලී සිහනබො, සිහපාදපතිට්ඨිතො;
සො සිහො සිහසඬසම්භි, එකො නදති අඤ්ඤථා”ති.

තත්ථ සිහපාදපතිට්ඨිතොති සිහපාදෙහෙව පතිට්ඨිතො. එකො නදති අඤ්ඤථාති එකොව අවසෙසසිහෙහි අසදිසෙන සිඬගාලසද්දෙන නදන්නො අඤ්ඤථා නදති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො “තාත, එස තව භාතා සිඬගාලියා පුත්තො, රූපෙන මයා සදිසො, සද්දෙන මාතරා සදිසො”ති වත්වා සිඬගාලිපුත්තං ආමන්තෙත්වා “තාත, ත්වං ඉතො පට්ඨාය ඉධ වසන්නො අප්පසද්දො වස, සවෙ පුත නදිස්සසි, සිඬගාලභාවං තෙ ජාතිස්සන්ති”ති ඔවදන්නො දුතියං ගාථමාහ –

76.

“මා ත්වං නදි රාජපුත්ත, අප්පසද්දො වනෙ වස;

සරෙන බො තං ජානෙය්‍යං, න හි තෙ පෙත්තිකො සරො’’ති.

තත්ථ රාජපුත්තාති සිහස්ස මිගරඤ්ඤො පුත්ත. ඉමඤ්ච පන ඔවාදං සුත්වා පුන සො නදිතුං නාම න උස්සහි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සිඬගාලො කොකාලිකො අහොසි, සජාතිපුත්තො රාහුලො, මිගරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සිහකොත්ථුජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[189] 9. සිහවම්මජාතකවණ්ණනා

නෙතං සිහස්ස නදිතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොකාලිකඤ්ඤෙව ආරබ්භ කටෙසි. සො ඉමස්මිං කාලෙ සරහඤ්ඤං භණ්ණකාමො අහොසි. සත්ථා තං පවත්තිං සුත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො කස්සකකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො කසිකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි. තස්මිං කාලෙ එකො වාණිජො ගද්‍රහභාරකෙන වොහාරං කරොන්තො විවරති. සො ගතගතට්ඨානෙ ගද්‍රහස්ස පිට්ඨිතො භණ්ඩිකං ඔතාරොත්වා ගද්‍රහං සිහවම්මෙන පාරුපිත්වා සාලියවබ්බත්තෙසු විස්සජ්ජෙති. බ්‍රහ්මරක්ඛකා තං දිස්වා ‘‘සිහො’’ති සඤ්ඤාය උපසඬකම්තුං න සක්කොන්ති. අටෙකදිවසං සො වාණිජො එකස්මිං ගාමද්වාපෙරෙ නිවාසං ගහෙත්වා පාතරාසං පවාපෙන්නො තතො ගද්‍රහං සිහවම්මං පාරුපිත්වා යවබ්බත්තෙ විස්සජ්ජෙසි. බ්‍රහ්මරක්ඛකා ‘‘සිහො’’ති සඤ්ඤාය තං උපසඬකම්තුං අසක්කොන්තා ගෙහං ගන්ත්වා ආරොවෙසුං. සකලගාමවාසීනො ආවුධානි ගහෙත්වා සඬබ්බෙ ධම්මන්තා හෙරියො වාදෙන්නා බ්‍රහ්මසමීපං ගන්ත්වා උත්තදිංසු, ගද්‍රහො මරණභයභීතො ගද්‍රහරවං රචි. අට්ඨස්ස ගද්‍රහභාවං ඤත්වා බොධිසත්තො පට්ඨං ගාමමාහ –

77.

‘‘නෙතං සිහස්ස නදිතං, න බ්‍රහ්මස්ස න දීපිතො;
පාරුතො සිහවම්මෙන, ජම්මො නදති ගද්‍රහො’’ති.

තත්ථ ජම්මොති ලාමකො. ගාමවාසීනොපි තස්ස ගද්‍රහභාවං ඤත්වා තං අට්ඨති භඤ්ජන්තා පොටෙත්වා සිහවම්මං ආදාය අගමංසු.

අථ සො වාණිජො ආගන්ත්වා තං බ්‍රහ්මසනභාවජ්ජන්තං ගද්‍රහං දිස්වා දුතියං ගාමමාහ –

78.

‘‘විරම්පි බො තං බාදෙය්‍ය, ගද්‍රහො හරිතං යවං;

පාරුතො සිභවම්මෙන, රවමානොව දුසයි’’ති.

තත්ථ තන්ති නිපාතමත්තං, අයං ගදුහො අත්තනො ගදුහභාවං අජානාපෙත්වා සිභවම්මෙන පාරුතො විරම්පි කාලං හරිතං යවං බාදෙය්‍යාති අත්ථො. රවමානොව දුසයිති අත්තනො පන ගදුහරවං රවමානොවෙස අත්තානං දුසයි, නත්ථෙත්ථ සිභවම්මස්ස දොසොති. තස්මිං එවං කථෙන්නෙයෙව ගදුහො තත්ථෙව නිපන්නො මරි, වාණිජොපි තං පහාය පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා වාණිජො දෙවදත්තො අහොසි, ගදුහො කොකාලිකො, පණ්ඩිතකස්සකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සිභවම්මජාතකවණ්ණනා නවමා.

[190] 10. සිලානිසංසජාතකවණ්ණනා

පස්ස සද්ධාය සීලස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං සද්ධං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සද්ධො පසන්නො අරියසාවකො එකදිවසං ජෙතවනං ගච්ඡන්තො සායං අවිරවතිනදීතීරං ගන්ත්වා නාවිකෙ නාවං තීරෙ යපෙත්වා ධම්මස්සවනත්ථාය ගතෙ තිත්ථෙ නාවං අදිස්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා නදිං ඔතරි, පාදා උදකම්භි න ඔසිදිංසු. සො පථවීතලෙ ගච්ඡන්තො විය වෙමජ්ඣං ගතකාලෙ විචිං පස්සි. අථස්ස බුද්ධාරම්මණා පීති මන්දා ජාතා, පාදා ඔසිදිතුං ආරභිංසු, සො පුන බුද්ධාරම්මණං පීතිං දළ්භං කත්වා උදකපිටියෙනෙව ගන්ත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමත්තං නිසිදි. සත්ථා තෙන සද්ධං පටිසන්ථාරං කත්වා “උපාසක, කච්චි මග්ගං ආගච්ඡන්තො අප්පකිලමථෙන ආගතොසි’’ති පුච්ඡිත්වා “හන්තෙ, බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා උදකපිටියෙ පතිට්ඨං ලභිත්වා පථවිං මද්දන්තො විය ආගතොමිහි’’ති චුත්තෙ “න බො පන, උපාසක, ත්වඤ්ඤෙව බුද්ධගුණෙ අනුස්සරිත්වා පතිට්ඨං ලද්ධො, පුබ්බෙපි උපාසකා සමුද්දමජ්ඣෙ නාවාය හින්තාය බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තා පතිට්ඨං ලභිංසු’’ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ සොනාපන්නො අරියසාවකො එකෙන න්භාපිතකුටුම්භිකෙන සද්ධං නාවං අභිරුහි, තස්ස න්භාපිතස්ස හරියා “අයා, ඉමස්ස සුබ්බුක්ඛං තව භාරො’’ති න්භාපිතං තස්ස උපාසකස්ස හත්ථෙ නික්ඛිපි. අථ සා නාවා සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්දමජ්ඣෙ හින්තා, තෙපි ද්වෙ ජනා එකස්මිං ඵලකෙ නිපන්නා එකං දීපකං පාපුණිංසු. තත්ථ සො න්භාපිතො සකුණෙ මාරෙත්වා පවිත්වා බාදන්තො උපාසකස්සපි දෙති. උපාසකො “අලං මය්හ’’න්ති න බාදති. සො විත්තෙසි – “ඉමස්මිං යානෙ අම්භාකං යපෙත්වා තිණි සරණානි අඤ්ඤා පතිට්ඨා නත්ථි’’ති. සො තිණිණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරි. අථස්සානුසරන්තස්ස තස්මිං දීපකෙ නිබ්බන්තො නාගරාජා අත්තනො සරිරං මහානාවං කත්වා මාපෙසි,

සමුද්දදෙවතා නියාමකො අහොසි, නාවා සත්තහි රතනෙහි පුරයින්ථ, තයො කුපකා ඉන්දනීලමණිමයා අහෙසුං, සුවණ්ණමයො ලඬිකාරො, රජතමයානි යොත්තානි, සුවණ්ණමයානි යට්ඨිච්ඡානි.

සමුද්දදෙවතා නාවාය යත්වා “අත්ථි ජම්බුදීපගමිකා”ති සොසෙසි. උපාසකො “මයං ගමිස්සාමා”ති ආහ. තෙන හි එහි, නාවං අභිරුහාති. සො නාවං අභිරුහිත්වා න්හාපිතං පක්කොසි, සමුද්දදෙවතා – “තුය්හඤ්ඤෙව ලබ්හති, න එතස්සා”ති ආහ. “කිංකාරණා”ති? “එතස්ස සීලගුණාවාරො නත්ථි, තං කාරණං. අහඤ්ඤි තුය්හං නාවං ආහරිං, න එතස්සා”ති. “හොතු, අහං අත්තනා දින්නදානෙන රක්ඛිතසීලෙන භාවිතභාවනාය එතස්ස පත්තිං දමිමි”ති. න්හාපිතො “අනුමොදාමි, සාමි”ති ආහ. දෙවතා “ඉදානි ගණ්හිස්සාමි”ති තම්පි ආරොපෙත්වා උභොපි ජනෙ සමුද්දදා නික්ඛාමෙත්වා නදියා ඛාරාණසිං ගන්ත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන ද්වින්නම්පි තෙසං ගෙහෙ ධනං පතිට්ඨපෙත්වා “පණ්ඩිතෙහෙව සද්ධිං සංසග්ගො නාම කාතඛිබ්බො. සචෙ හි ඉමස්ස න්හාපිතස්ස ඉමිනා උපාසකෙන සද්ධිං සංසග්ගො නාහවිස්ස, සමුද්දමජ්ඣෙයෙව නස්සිස්සා”ති පණ්ඩිතසංසග්ගගුණං කට්ඨමානා ඉමා ගාථා අවොච –

79.

“පස්ස සද්ධාය සීලස්ස, වාගස්ස ච අයං ඵලං;
නාගො නාවාය චණ්ණෙන, සද්ධං වහතුපාසකං.

80.

“සඛිහිරෙව සමාසෙථ, සඛිහි කුඛිබ්බෙථ සන්ථවං;
සතඤ්ඤි සන්තිවාසෙන, සොත්ථිං ගච්ජති න්හාපිතො”ති.

තත්ථ පස්සාති කඤ්චි අනියමෙත්වා පස්සථාති ආලපති. සද්ධායාති ලොකියලොකුත්තරාය සද්ධාය. සීලෙපි ඵසෙව නයො. වාගස්සාති දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගස්ස චෙව කිලෙසපරිච්චාගස්ස ච. අයං ඵලන්ති ඉදං ඵලං, ගුණං ආනිසංසන්ති අත්ථො. අථ වා වාගස්ස ච ඵලං පස්ස, අයං නාගො නාවාය චණ්ණෙනාති ඵචම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨඛිබ්බො. නාවාය චණ්ණෙනාති නාවාය සණ්ඨානෙන. සද්ධන්ති තිසු රතනෙසු පතිට්ඨිතසද්ධං. සඛිහිරෙවාති පණ්ඩිතෙහියෙව. සමාසෙථාති එකතො ආවසෙය්‍ය, උපවසෙය්‍යාති අත්ථො. කුඛිබ්බෙථාති කරෙය්‍ය. සන්ථවන්ති මිත්තසන්ථවං. තණ්හාසන්ථවො පන කෙනච්ඡි සද්ධිං න කාතඛිබ්බො. න්හාපිතොති න්හාපිතකුට්ඨිබ්බො. “න්හාපිතො”තිපි පාඨො.

ඵචං සමුද්දදෙවතා ආකාසෙ යත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ඔවදිත්වා නාගරාජානං ගණ්හිත්වා අත්තනො විමානමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා

සොනාපන්න උපාසකො පරිනිබ්බාසි, නාගරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, සමුද්දදෙවතා පන අහමෙව අහොසි” නිති.

සීලානිසංසජාතකවණ්ණනා දසමා.

අසදිසවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

අසදිසඤ්ච සඬගාමං, වාලොදකං ගිරිදත්තං;
නහිරති දධිවාහං, චතුමට්ඨං සීහකොට්ඨං;
සීහවම්මං සීලානිසංසං.

5. රුහකවග්ගො

[191] 1. රුහකජාතකවණ්ණනා

අපි රුහක ඡින්නාපීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොහනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. චත්ථු අට්ඨකනිපාතෙ ඉන්ද්‍රියජාතකෙ (ජා. 1.8.60 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං “අයං තෙ භික්ඛු ඉත්ථි අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි තෙ එසා සරාජිකාය පරිසාය මජ්ඣෙ ලජ්ජාපෙත්වා ගෙහා නික්ඛමනාකාරං කාරෙසි” ති චත්ථා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො පිතු අව්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස රුහකො නාම පුරොහිතො අහොසි, තස්ස පුරාණි නාම බ්‍රාහ්මණි හරියා. රාජා බ්‍රාහ්මණස්ස අස්සභණ්ඩකෙන අලඬකරිත්වා අස්සං අදාසි. සො තං අස්සං ආරුය්භ රඤ්ඤො උපට්ඨානං ගච්ඡති. අථ නං අලඬකතඅස්සස්ස පිටියෙ නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තං ආගච්ඡන්තඤ්ච දිස්වා තහිං තහිං ධීතා මනුස්සා “අහො අස්සස්ස රූපං, අහො අස්සො සොහති” ති අස්සමෙව පසංසන්ති. සො ගෙහං ආගන්ත්වා පාසාදං අභිරුය්භ හරියං ආමන්තෙසි – “භද්දෙ, අම්භාකං අස්සො අතිවිය සොහති, උහොසු පස්සෙසු ධීතා මනුස්සා අම්භාකං අස්සමෙව වණ්ණෙන්නි” ති. සා පන බ්‍රාහ්මණි ථොකං ඡින්නිකා ධුත්තිකධාතුකා, තෙන නං එවමාහ – “අයා, ත්වං අස්සස්ස සොහනකාරණං න ජානාසි, අයං අස්සො අත්තනො අලඬකතං අස්සභණ්ඩකං නිස්සාය සොහති, සචෙ ත්වම්පි අස්සො විය සොහිතුකාමො අස්සභණ්ඩකං පිළන්ධිත්වා අත්තරව්ථිං ඔරුය්භ අස්සො විය පාදෙ කොට්ටයමානො ගන්ත්වා රාජානං පස්ස, රාජාපි තං වණ්ණයිස්සති, මනුස්සාපි තඤ්ඤෙව වණ්ණයිස්සන්ති” ති.

සො උම්මත්තකජාතිකො බ්‍රාහ්මණො තස්සා වචනං සුත්වා “ඉමිතා නාම කාරණෙන සා මං වදති” ති අජානිත්වා තථාසඤ්ඤී හුත්වා තථා අකාසි. යෙ යෙ

පස්සන්ති, තෙ තෙ පරිභාසං කරොන්තා “සොහති ආවරියො” ති වදිංසු. රාජා පන නං “කිං, ආවරිය, පිත්තං තෙ කුපිතං, උම්මත්තකොසි ජාතො” තිආදීති වත්වා ලජ්ජාපෙසි. තස්මිං කාලෙ බ්‍රාහ්මණො “අයුත්තං මයා කත” න්ති ලජ්ජිතො බ්‍රාහ්මණියා කුජ්ඣිත්වා “තායම්හි සරාජිකාය පරිසාය අන්තරෙ ලජ්ජාපිතො, පොථෙත්වා තං නික්කඩ්ඪිස්සාමි” ති ගෙහං අගමාසි. ධුත්තිකබ්‍රාහ්මණි තස්ස කුජ්ඣිත්වා ආගමනභාවං ඤත්වා පුරෙතරඤ්ඤෙව වුළද්වාරෙන නික්මම්ත්වා රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා චතුහපඤ්ඤාභං තත්ථෙව අහොසි. රාජා තං කාරණං ඤත්වා පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා “ආවරිය, මාතුගාමස්ස නාම දොසො හොතියෙව, බ්‍රාහ්මණියා ඛම්තුං වට්ටති” ති ඛමාපනත්ථාය පඨමං ගාථමාහ –

81.

“අපි රුහක ඡින්නාපි, ජියා සන්ධියතෙ පුන;
සන්ධියස්ස පුරාණියා, මා කොධස්ස වසං ගමි” ති.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – හො රුහක, නනු ඡින්නාපි ධනුජියා පුන සන්ධියති සටියති, එවමෙව ත්වම්පි පුරාණියා සද්ධිං සන්ධියස්ස, කොධස්ස වසං මා ගමිති.

තං සුත්වා රුහකො දුතියං ගාථමාහ –

82.

“විජ්ජමානෙසු වාකෙසු, විජ්ජමානෙසු කාරිසු;
අඤ්ඤං ජියං කරිස්සාමි, අලඤ්ඤෙව පුරාණියා” ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, ධනුකාරමුදුවාකෙසු ච ජියකාරකෙසු ච මනුස්සෙසු විජ්ජමානෙසු අඤ්ඤං ජියං කරිස්සාමි, ඉමාය ඡින්නාය පුරාණියා ජියාය අලං, නත්ථි මෙ කොචි අත්ථොති. එවඤ්ඤං පන වත්වා තං නිහරිත්වා අඤ්ඤං බ්‍රාහ්මණිං ආනෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා, බ්‍රාහ්මණි, පුරාණදුතියිකා අහොසි, රුහකො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

රුහකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[192] 2. සිරිකාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා

ඉත්ථි සියා රූපවතීති ඉදං සිරිකාළකණ්ණිජාතකං මහාඋමඬිගජාතකෙ ආවිභවිස්සති.

සිරිකාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

අයමෙව සා අහමපි සො අනඤ්ඤොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු උම්මාදන්තීජාතකෙ (ජා. 2.20.57 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සො පන භික්ඛු සත්ථාරා “සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො”ති වුත්තෙ “සච්චං, භගවා”ති වත්වා “කෙන පන ත්වං උක්කණ්ඨාපිතො”ති වුත්තෙ “අභං, භන්තෙ, එකං අලඬිකතපටියත්තං මාතුගාමං දිස්වා කිලෙසානුවත්තකො හුත්වා උක්කණ්ඨිතොමිහි”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “භික්ඛු, මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤ මිත්තදුබ්බි බහුමායා, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො දක්ඛිණජාණුලොභිතං පායෙත්වා යාවජීවිතදානමපි දත්වා මාතුගාමස්ස විත්තං න ලභිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්ති, නාමග්ගහණදිවසෙ වස්ස “පදුමකුමාරො”ති නාමං අකංසු. තස්ස අපරෙත ඡ කනිට්ඨභාතිකා අහෙසුං. තෙ සත්තපි ජනා අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිප්පත්තා සරාවාසං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සභායා විය විවරන්ති. අටෙකදිවසං රාජා රාජඬිගණං ඔලොකෙන්නො යිතො තෙ මහාපරිවාරෙත රාජුපටියානං ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “ඉමෙ මං වධිත්වා රජ්ජමපි ගණ්ඨෙය්‍යු”න්ති ආසඬිකං උප්පාදෙත්වා තෙ පක්කොසාපෙත්වා – “තාතා, තුම්හෙ ඉමස්මිං නගරෙ වසිතුං න ලභං, අඤ්ඤත්ථ ගන්ත්වා මම අවිචයෙන ආගන්ත්වා කුලසන්තකං රජ්ජං ගණ්ඨං”ති ආහ. තෙ පිතු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො සරානි ගන්ත්වා පජාපතියො ආදාය “යත්ථ වා තත්ථ වා ගන්ත්වා ජීවිස්සාමා”ති නගරා නික්ඛමිත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තා එකං කන්තාරං පත්වා අන්තපානං අලභමානා බුදුං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා “මයං ජීවමානා ඉත්ථියො ලභිස්සාමා”ති කනිට්ඨස්ස හරියං මාරෙත්වා තෙරස කොටියාසෙ කත්වා මංසං බාදිංසු. බොධිසත්තො අත්තනො ව හරියාය ව ලද්ධකොටියාසෙසු එකං යපෙත්වා එකං ද්වෙපි බාදිංසු. එවං ඡ දිවසෙ ඡ ඉත්ථියො මාරෙත්වා මංසං බාදිංසු.

බොධිසත්තො පන දිවසෙ දිවසෙ එකෙකං යපෙත්වා ඡ කොටියාසෙ යපෙසි. සත්තමෙ දිවසෙ “බොධිසත්තස්ස හරියං මාරෙස්සාමා”ති වුත්තෙ බොධිසත්තො තෙ ඡ කොටියාසෙ තෙසං දත්වා “අජ්ජ තාව ඉමෙ ඡ කොටියාසෙ බාදං, ස්වෙ ජානිස්සාමා”ති වත්වා තෙසං මංසං බාදිත්වා නිද්දායනකාලෙ හරියං ගහෙත්වා පලායි. සා ථොකං ගන්ත්වා “ගන්තුං න සක්කොමි, සාමී”ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො බන්ධෙනාදාය අරුණුග්ගමනවෙලාය කන්තාරා නික්ඛමි. සා සුරියෙ උග්ගතෙ “පිපාසිතාමිහි, සාමී”ති ආහ. බොධිසත්තො “උදකං නත්ථි, හද්දෙ”ති වත්වා පුනප්පුනං කථිතෙ බග්ගෙන දක්ඛිණජාණුකං පහරිත්වා – “හද්දෙ, පානියං නත්ථි, ඉදං පන මෙ දක්ඛිණජාණුලොභිතං පිවමානා නිසීදාහි”ති ආහ. සා තථා අකාසි. තෙ අනුපුබ්බෙන මහාගඬිගං පත්වා පිවිත්වා ව න්හත්වා ව එලාඵලං බාදිත්වා එසුකටියානෙ විස්සමිත්වා එකස්මිං ගඬිගානිවත්තනෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසුං.

අපේකදිවසං උපරිගඬිගාය රාජාපරාධිකං වොරං හත්ථපාදෙ ව කණ්ණනාසඤ්ච ඡින්දිත්වා එකස්මිං අම්බණකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මහාගඬිගාය පවාහෙසුං. සො මහන්තං අට්ඨස්සරං කරොත්තො තං යානං පාපුණිං. බොධිසත්තො තස්ස කරුණං පරිදෙව්තසද්දං සුත්වා “දුක්ඛජ්ජත්තො සත්තො මයි යිතෙ මා නස්සි”ති ගඬිගාතිරං ගන්ත්වා තං උත්තාරෙත්වා අස්සමපදං ආනෙත්වා කාසාවධොවනලෙපනාදීහි වණපටිකම්මං අකාසි. හරියා පනස්ස “එවරුපං නාම දුස්සිලං කුණ්ඨං ගඬිගාය ආවාහෙත්වා පටිජග්ගන්තො විවරති”ති වත්වා තං කුණ්ඨං ජිගුච්ඡමානා නිට්ඨුහන්ති විවරති. බොධිසත්තො තස්ස වණෙසු සංවිරුළ්භෙසු හරියාය සද්ධිං තං අස්සමපදෙයෙව යපෙත්වා අට්ඨතො එලාඵලානි ආහරිත්වා තඤ්ච හරියඤ්ච පොසෙසි. තෙසු එවං වසන්තෙසු සා ඉත්ථි එකස්මිං කුණ්ඨෙ පටිබද්ධවිත්තා හුත්වා තෙන සද්ධිං අනාවාරං වරිත්වා එකෙනුපායෙන බොධිසත්තං මාරෙතුකාමා හුත්වා එවමාහ – “සාමි, අහං තුම්භාකං අංසෙ නිසිදිත්වා කන්තාරා නික්ඛමමානා එකං පබ්බතං ඔලොකෙත්වා අයො පබ්බතමහි නිබ්බත්තදෙවතෙ ‘සවෙ අහං සාමිකෙන සද්ධිං අරොගා ජීවිතං ලහිස්සාමි, බලිකම්මං තෙ කරිස්සාමි’ති ආයාථිං, සා මං ඉදානි උත්තාසෙති, කරොමස්සා බලිකම්ම”න්ති. බොධිසත්තො තං මායං අජානන්තො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා බලිකම්මං සජ්ජෙත්වා තාය බලිභාජනං ගාභාපෙත්වා පබ්බතමත්ථකං අහිරුහි. අථ නං සා එවමාහ – “සාමි, දෙවතායපි ත්වඤ්ඤෙව උත්තමදෙවතා, පයමං තාව තං වනපුජ්ජෙහි පුජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිත්වා පච්ඡා දෙවතාය බලිකම්මං කරිස්සාමි”ති. සා බොධිසත්තං පපාතාහිමුඛං යපෙත්වා වනපුජ්ජෙහි පුජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිතුකාමා විය හුත්වා පිට්ඨිපස්සෙ යත්වා පිට්ඨියං පහරිත්වා පපාතෙ පාතෙත්වා “දිට්ඨා මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨි”ති තුට්ඨමානසා පබ්බතා ඔරොහිත්වා කුණ්ඨස්ස සන්තිකං අගමාසි.

බොධිසත්තොපි පපාතානුසාරෙන පබ්බතා පතන්තො උදුම්බරරුක්ඛමත්ථකෙ එකස්මිං අකණ්ටකෙ පත්තසඤ්ජන්තෙ ගුම්බෙ ලග්ගි, හෙට්ඨාපබ්බතං පන ඔරොහිතුං න සක්කා. සො උදුම්බරඵලානි බාදිත්වා සාබන්තරෙ නිසිදි. අපේකො මහාසරිරො ගොධරාජා හෙට්ඨාපබ්බතපාදතො අහිරුහිත්වා තස්මිං උදුම්බරඵලානි බාදති. සො තං දිවසං බොධිසත්තං දිස්වා පලායි, පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා එකස්මිං පස්සෙ ඵලානි බාදිත්වා පක්කාමි. සො එවං පුනජ්ජුනං ආගච්ඡන්තො බොධිසත්තෙන සද්ධිං විස්සාසං ආපජ්ජිත්වා “ත්වං ඉමං යානං කෙන කාරණෙන ආගතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමිනා නාම කාරණෙන”ති වුත්තෙ “තෙන හි මා භායි”ති වත්වා බොධිසත්තං අත්තනො පිට්ඨියං නිපජ්ජාපෙත්වා ඔතාරෙත්වා අරඤ්ඤතො නික්ඛමිත්වා මහාමග්ගෙ යපෙත්වා “ත්වං ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡාහි”ති උයොපෙත්වා අරඤ්ඤමෙව පාවිසි. බොධිසත්තො එකං ගාමකං ගන්ත්වා තත්ථෙව වසන්තො පිතු කාලකතභාවං සුත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා කුලසන්නකෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාය පදුමරාජා නාම හුත්වා දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්තො චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡ සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා දානං අදාසි.

සාපි බො ඉත්ථි තං කුණ්ඨං බන්ධෙ නිසිදාපෙත්වා අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා මනුස්සපථෙ භික්ඛං වරමානා යාගුහත්තං සංහරිත්වා තං කුණ්ඨං පොසෙසි. මනුස්සා “අයං තෙ කිං භොති”ති පුච්ඡියමානා “අහං එතස්ස මාතුලධීතා, පිතුච්ඡාපුත්තො මෙ එසො, එතස්සෙව මං අදංසු, සාහං වජ්ඣජ්ජත්තමිපි අත්තනො සාමිකං උක්ඛිපිත්වා පරිහරන්ති භික්ඛං වරිත්වා පොසෙමි”ති. මනුස්සා “අයං පතිබ්බතා”ති තනො පටියාය බහුතරං යාගුහත්තං අදංසු. අපරෙ පන ජනා එවමාහංසු – “ත්වං මා එවං විවරි, පදුමරාජා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, සකලජම්බුදීපං සඬබොහෙත්වා දානං දෙති, සො තං දිස්වා තුස්සිස්සති, තුට්ඨො තෙ බහුං ධනං දස්සති, තව සාමිකං ඉධෙව නිසිදාපෙත්වා ගච්ඡා”ති ථීරං කත්වා චෙත්තපච්ඡිං අදංසු. සා අනාචාරා තං කුණ්ඨං චෙත්තපච්ඡියං නිසිදාපෙත්වා පච්ඡිං උක්ඛිපිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා දානසාලාසු භුඤ්ජමානා විවරති. බොධිසත්තො අලඬිකතහත්ථික්ඛන්ධවරගතො දානග්ගං ගන්ත්වා අට්ඨන්තං වා දසන්තං වා සහත්ථා දානං දත්වා පුන ගෙහං ගච්ඡති. සා අනාචාරා තං කුණ්ඨං පච්ඡියං නිසිදාපෙත්වා පච්ඡිං උක්ඛිපිත්වා තස්ස ගමනමග්ගෙ අට්ඨාසි.

රාජා දිස්වා “කිං එත”න්ති පුච්ඡි. “එකා, දෙව, පතිබ්බතා”ති. අථ නං පක්කොසාපෙත්වා සඤ්ජානිත්වා කුණ්ඨං පච්ඡියා නීහරාපෙත්වා “අයං තෙ කිං භොති”ති පුච්ඡි. සා “පිතුච්ඡාපුත්තො මෙ, දෙව, කුලදත්තිකො සාමිකො”ති ආහ. මනුස්සා තං අත්තරං අජානන්තා “අහො පතිබ්බතා”ති ආදීනි වත්වා තං අනාචාරිත්ථිං වණ්ණසිංසු. පුන රාජා “අයං තෙ කුණ්ඨො කුලදත්තිකො සාමිකො”ති පුච්ඡි. සා රාජානං අසඤ්ජානන්ති “ආම, දෙවා”ති සුරා හුත්වා කථෙසි. අථ නං රාජා “කිං එස බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො, නනු ත්වං පදුමකුමාරස්ස හරියා අසුකරඤ්ඤො ධීතා, අසුකා නාම මම ජාණුලොහිතං පිචිත්වා ඉමස්මිං කුණ්ඨෙ පට්ඨෙද්ධවිත්තා මං පපාතෙ පාතෙසි. සා ඉදානි ත්වං නලාටෙන මච්චුං ගහෙත්වා මං ‘මතො’ති මඤ්ඤමානා ඉමං යානං ආගතා, නනු අහං ජීවාමි”ති වත්වා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා “භො, අමච්චා නනු වාහං තුම්හෙහි පුට්ඨො එවං කථෙසිං. ‘මම කනිට්ඨහාතිකා ඡ ඉත්ථියො මාරෙත්වා මංසං බාදිංසු, අහං පන මය්හං හරියං අරොගං කත්වා ගඬිගාතීරං නෙත්වා අස්සමපදෙ වසන්තො එකං වජ්ඣජ්ජත්තං කුණ්ඨං උත්තාරෙත්වා පටිජග්ගිං. සා ඉත්ථි එතස්මිං පට්ඨෙද්ධවිත්තා මං පබ්බතපාදෙ පාතෙසි. අහං අත්තනො මෙත්තචිත්තතාය ජීවිතං ලභි”න්ති. යාය අහං පබ්බතා පාතිතො, න සා අඤ්ඤා, එසා දුස්සිලා, සොපි වජ්ඣජ්ජත්තො කුණ්ඨො න අඤ්ඤා, අයමෙවා”ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

85.

“අයමෙව සා අහමපි සො අනඤ්ඤො, අයමෙව සො හත්ථච්ඡිත්තො අනඤ්ඤො;
යමාහ ‘කොමාරපති මම’න්ති, වජ්ඣත්ථියො නත්ථි ඉත්ථිසු සච්චං.

86.

“ඉමඤ්ච ජම්මං මුසලෙන හන්ත්වා, ලුද්දං ඡවං පරදාරූපසෙච්චිං;

ඉමිස්සා ව නං පාපපතිබ්බතාය, ජීවන්තියා ඡින්දප්ප කණ්ණනාස”න්ති.

තත්ථ යමාහ කොමාරපති මමන්ති යං එසා “අයං මෙ, කොමාරපති,
කුලදත්තිකො සාමිකො”ති ආහ, අයමෙව සො, න අඤ්ඤො. “යමාහ,
කොමාරපති”තිපි පායො. අයමෙව හි පොත්ථකෙසු ලිබිතො, තස්සාපි
අයමෙවත්ථො, වචනවිපල්ලාසො පනෙත්ථ වෙදිතබ්බො. යඤ්ඤි රඤ්ඤා වුත්තං,
තදෙව ඉධ ආගතං. වජ්ඣිත්ථියොති ඉත්ථියො නාම වජ්ඣා වධිතබ්බා එව. නත්ථි
ඉත්ථිසු සච්චන්ති එතාසු සභාවො නාමෙකො නත්ථි. “ඉමඤ්ච ජම්ම”න්තිආදි
ද්විත්තම්පි තෙසං දණ්ඩාණාපනවසෙන වුත්තං. තත්ථ ජම්මන්ති ලාමකං. මුසලෙන
හන්ත්වාති මුසලෙන හන්ත්වා පොථෙත්වා අට්ඨිති හඤ්ජිත්වා වුණ්ණව්වුණ්ණං
කත්වා. ලුද්දන්ති දාරුණං. ජවන්ති ගුණාභාවෙන නිජ්ජීවං මතසදිසං. ඉමිස්සා ව
නන්ති එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං, ඉමිස්සා ව පාපපතිබ්බතාය අනාවාරාය දුස්සිලාය
ජීවන්තියාව කණ්ණනාසං ඡින්දප්පාති අත්ථො.

බොධිසත්තො කොධං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො එවං තෙසං දණ්ඩං
ආණාපෙත්වාපි න තථා කාරෙසි. කොපං පන මන්දං කත්වා යථා සා පච්ඡිං සීසතො
ඔරොපෙතුං න සක්කොති, එවං ගාල්හතරං බන්ධාපෙත්වා කුණ්ඩං තත්ථ
පක්ඛිපාපෙත්වා අත්තතො විජිතා නිහරාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.
“තදා ඡ භාතරො අඤ්ඤතරා ථෙරා අහෙසුං, හරියා විඤ්චමාණවිකා, කුණ්ඩො
දෙවදත්තො, ගොධරාජා ආනන්දො, පදුමරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වුළපදුමජාතකවණ්ණනා තතියා.

[194] 4. මණිවොරජාතකවණ්ණනා

න සන්ති දෙවා පවසන්ති නුනාති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො වධාය
පරිසක්කන්තං දෙවදත්තං ආරබ්භ කථෙසි. තදා පන සත්ථා “දෙවදත්තො වධාය
පරිසක්කති”ති සුත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං වධාය
පරිසක්කතියෙව, පරිසක්කන්තොපි පන මං වධිතුං නාසක්ඛි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
බාරාණසිතො අවිදුරෙ ගාමකෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බන්ති. අථස්ස වයප්පත්තස්ස
බාරාණසිතො කුලධීතරං ආනෙසුං, සා සුවණ්ණවණ්ණා අහොසි අහිරුපා දස්සනීයා
දෙවච්ඡරා විය පුප්ඵලතා විය ලලමානා මත්තකින්නරී විය ව සුජාතාති නාමෙන
පතිබ්බතා සීලාවාරසම්පන්නා වත්තසම්පන්නා. නිව්වකාලම්පිස්සා පතිවත්තං
සස්සුවත්තං සසුරවත්තඤ්ච කතමෙව හොති, සා බොධිසත්තස්ස පියා අහොසි
මනාපා. ඉති උහොපි තෙ සම්මොදමානා එකචිත්තා සමග්ගවාසං වසිංසු.

අපේකදිවසං සුජාතා “මාතෘපිතරො දට්ඨකාමාමිහී”ති බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසී. “සාධු, හද්දෙ, මග්ගපාටෙය්‍යං පහොනකං පටියාදෙහී”ති ඛජ්ජවිකතිං පවාපෙත්වා ඛජ්ජකාදීනි යානකෙ යපෙත්වා යානකං පාපෙත්තො යානකස්ස පුරතො අහොසී, ඉතරා පච්ඡතො. තෙ නගරසමීපං ගන්ත්වා යානකං මොවෙත්වා න්හත්වා භුඤ්ජිංසු. පුන බොධිසත්තො යානකං යොපෙත්වා පුරතො නිසීදි, සුජාතා චත්ථානි පරිවත්තෙත්වා අලඬකරිත්වා පච්ඡතො නිසීදි. යානකස්ස අන්තොනගරං පට්ටියකාලෙ බාරාණසිරාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො තං පදෙසං අගමාසී. සුජාතා ඔතරිත්වා යානකස්ස පච්ඡතො පදසා පායාසී. රාජා තං දිස්වා තස්සා රූපසම්පත්තියා ආකඩ්ඪියමානලොචනො පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා එකං අමච්චං ආණාපෙසී – “ගච්ඡ ත්වං එතිස්සා සස්සාමිකභාවං වා අස්සාමිකභාවං වා ජානාහී”ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සස්සාමිකභාවං ඤත්වා “සස්සාමිකා කිර, දෙව, යානකෙ නිසින්තො පුරිසො එතිස්සා සාමිකො”ති ආහ.

රාජා පටිබද්ධවිත්තං විනොදෙතුං අසක්කොන්තො කිලෙසාතුරො හුත්වා “එකෙන නං උපායෙන මාරාපෙත්වා ඉත්ථිං ගණ්හිස්සාමි”ති විත්තෙත්වා එකං පුරිසං ආමන්තෙත්වා “ගච්ඡ, හො, ඉමං වූළාමණිං වීථිං ගච්ඡන්තො විය හුත්වා එතස්ස පුරිසස්ස යානකෙ පක්ඛිපිත්වා එහී”ති වූළාමණිං දත්වා උයොයාපෙසී. සො “සාධු”ති තං ගහෙත්වා ගන්ත්වා යානකෙ යපෙත්වා “යපිතො මෙ, දෙවා”ති ආගන්ත්වා ආරොවෙසී. රාජා “වූළාමණි මෙ නට්ඨො”ති ආහ, මනුස්සා එකකොලාහලං අකංසු. රාජා “සබ්බද්වාරානි පිදහිත්වා සඤ්චාරං ඡින්දිත්වා වොරං පරියෙසවා”ති ආහ, රාජපුරිසා තවා අකංසු, නගරං එකසඬ්ඛොහං අහොසී. ඉතරො පුරිසො මනුස්සෙ ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “හො, යානකං යපෙහි, රඤ්ඤො වූළාමණි නට්ඨො, යානකං සොධෙස්සාමි”ති යානකං සොධෙත්තො අත්තනා යපිතමණිං ගහෙත්වා බොධිසත්තං ගහෙත්වා “මණිවොරො”ති හත්ථෙහි ව පාදෙහි ව පොටෙත්වා පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා තෙත්වා “අයං මණිවොරො”ති රඤ්ඤො දස්සෙසී. රාජාපි “සිසමස්ස ඡින්දවා”ති ආණාපෙසී.

අථ නං රාජපුරිසා චතුක්කෙ චතුක්කෙ කසාහි තාලෙන්නා දක්ඛිණද්වාරොන නගරා නික්ඛමාපෙසුං. සුජාතාපි යානකං පහාය බාහා පග්ගස්ස පරිදෙවමානා “සාමි, මං නිස්සාය ඉමං දුක්ඛං පත්තොසී”ති පරිදෙවමානා පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසී. රාජපුරිසා “සිසමස්ස ඡින්දස්සාමා”ති බොධිසත්තං උත්තානං නිපජ්ජාපෙසුං. තං දිස්වා සුජාතා අත්තනො සීලගුණං ආවජ්ජෙත්වා “නත්ථි වත මඤ්ඤ ඉමස්මිං ලොකෙ සීලවත්තානං විහෙයකෙ පාපසාහසිකමනුස්සෙ නිසෙධෙතුං සමත්ථා දෙවතා නාමා”ති ආදීනි චත්වා පයමං ගාථමාහ –

87.

“න සන්ති දෙවා පවසන්ති නුන, න හි නුන සන්ති ඉධ ලොකපාලා;
සහසා කරොන්නානමසඤ්ඤානානං, න හි නුන සන්ති පටිසෙධිතාරො”ති.

තත්ථ න සන්ති, දෙවති ඉමස්මිං ලොකෙ සීලවත්තානං ඔලොකනකා
 පාපානඤ්ච නිසෙධකා න සන්ති නුන දෙවා. පවසන්ති නුනාති ඵවරුපෙසු වා
 කිච්චෙසු උප්පන්නෙසු නුන පවසන්ති පවාසං ගච්ඡන්ති. ඉධ, ලොකපාලාති ඉමස්මිං
 ලොකෙ ලොකපාලසම්මතා සමණබ්‍රාහ්මණාපි සීලවත්තානං අනුග්ගාහකා න හි
 නුන සන්ති. සහසා කරොන්තානමසඤ්ඤතානන්ති සහසා අවිමංසිත්වා සාහසිකං
 දාරුණං කම්මං කරොන්තානං දුස්සීලානං. පටිසෙධිතාරොති ඵවරුපං කම්මං මා
 කරිත්ථ, න ලබ්භා එතං කාතුන්ති පටිසෙධෙත්තා නත්ථීති අත්ථො.

ඵවං තාය සීලසම්පන්නාය පරිදෙවමානාය සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො
 නිසින්නාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි, සක්කො ‘‘කො නු බො මං සක්කත්තතො
 වාවෙනුකාමො’’ති ආවජ්ජෙත්තො ඉමං කාරණං ඤත්වා ‘‘බාරාණසිරාජා
 අතිඵරුසකම්මං කරොති, සීලසම්පන්නං සුජාතං කිලමෙති, ගන්තුං දානි මෙ
 වට්ඨති’’ති දෙවලොකා ඔරුය්හ අත්තතො ආනුභාවෙන හත්ථිපිට්ඨෙ නිසින්නං තං
 පාපරාජානං හත්ථික්ඛන්ධතො ඔතාරත්වා ධම්මගණ්ඨිකාය උත්තානං
 නිපජ්ජාපෙත්වා බොධිසත්තං උක්ඛිපිත්වා සබ්බාලඬකාරෙහි අලඬකරිත්වා
 රාජවෙසං ගාභාපෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසීදාපෙසි. රාජපුරිසා ඵරසුං උක්ඛිපිත්වා
 සීසං ඡින්දන්තා රඤ්ඤො සීසං ඡින්දිංසු, ඡින්තකාලෙයෙව වස්ස රඤ්ඤො සීසභාවං
 ජානිංසු. සක්කො දෙවරාජා දිස්සමානකසරීරෙනෙව බොධිසත්තස්ස සන්තිකං
 ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස රාජාභිසෙකං කත්වා සුජාතාය ව අග්ගමහෙසිට්ඨානං
 දාපෙසි. අමච්චා වෙව බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ව සක්කං දෙවරාජානං දිස්වා
 ‘‘අධම්මිකරාජා මාරිතො, ඉදානි අම්භෙහි සක්කදත්තිකො ධම්මිකරාජා ලද්ධො’’ති
 සොමනස්සප්පත්තා අහෙසුං.

සක්කොපි ආකාසෙ යත්වා ‘‘අයං වො සක්කදත්තිකො රාජා, ඉතො පට්ඨාය
 ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙස්සති. සචෙ හි රාජා අධම්මිකො හොති, දෙවො අකාලෙ
 වස්සති, කාලෙ න වස්සති, ඡාතභයං රොගභයං සත්ථභයන්ති ඉමානි තිණි භයානි
 උපගතානෙව හොන්ති’’ති ඔවදන්තො දුතියං ගාථමාහ –

88.

‘‘අකාලෙ වස්සති තස්ස, කාලෙ තස්ස න වස්සති;
 සග්ගා ව වචති යානා, නනු සො තාවතා හතො’’ති.

තත්ථ අකාලෙති අධම්මිකරඤ්ඤො රජ්ජෙ අයුත්තකාලෙ සස්සානං
 පක්කකාලෙ වා ලායනමද්දනාදිකාලෙ වා දෙවො වස්සති. කාලෙති
 යුත්තපයුත්තකාලෙ වපනකාලෙ තරුණසස්සකාලෙ ගබ්භග්ගහණකාලෙ ව න
 වස්සති. සග්ගා ව වචති යානාති සග්ගසඬ්ඛාතා යානා දෙවලොකා වචතිති අත්ථො.
 අධම්මිකරාජා හි අප්පට්ඨාභවසෙන දෙවලොකා වචති නාම, සග්ගෙපි වා රජ්ජං
 කාරෙත්තො අධම්මිකරාජා තතො වචතිතිපි අත්ථො. නනු සො තාවතා හතොති
 නනු සො අධම්මිකො රාජා එත්තකෙන හතො හොති. අථ වා එකංසවාථි එත්ථ නු-

කාරො, නෙසො එකංසෙන එත්තාවතා හතො, අට්ඨස්ස පන මහානිරයෙස්ස සොළසස්ස ව උස්සදනිරයෙස්ස දීසරත්තං සො හඤ්ඤිස්සතීති අයමෙත්ථ අත්ථො.

එවං සක්කො මහාජනස්ස ඔවාදං දත්වා අත්තනො දෙවට්ඨානමෙව අගමාසි. බොධිසත්තොපි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අධම්මිකරාජා දෙවදත්තො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො, සුජාතා රාහුලමාතා, සක්කදත්තියරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මණිවොරජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[195] 5. පබ්බතූපත්ථරජාතකවණ්ණනා

පබ්බතූපත්ථරෙ රම්මෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. කොසලරඤ්ඤො කිර එකො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. රාජාපි පරිච්ඡංසමානො තං තථතො ඤත්වා “සත්ථු ආරොචෙස්සාමී”ති ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා “හන්තෙ, අම්භාකං අන්තෙපුරෙ එකො අමච්චො පදුස්සි, තස්ස කිං කාතුං වට්ටතී”ති පුච්ඡි. අථ නං සත්ථා “උපකාරකො තෙ, මහාරාජ, සො ව අමච්චො සා ව ඉත්ථි පියා”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, හන්තෙ, අතිවිස උපකාරකො සකලං රාජකුලං සන්ධාරෙති, සාපි මෙ ඉත්ථි පියා”ති වුත්තෙ “මහාරාජ, ‘අත්තනො උපකාරකෙස්ස සෙවකෙස්ස පියාස්ස ව ඉත්ථිස්ස දුබ්භිතුං න සක්කා’ති පුබ්බෙපි රාජානො පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා මජ්ඣන්තාව අහෙස්ස”න්ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අථස්ස රඤ්ඤො එකො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. රාජා නං තථතො ඤත්වා “අමච්චොපි මෙ බහුපකාරො, අයං ඉත්ථිපි මෙ පියා, ද්වෙපි ඉමෙ නාසෙතුං න සක්කා, පණ්ඩිතාමච්චං පඤ්භං පුච්ඡිත්වා සචෙ සහිතබ්බං හවිස්සති, සහිස්සාමි, නො චෙ, න සහිස්සාමි”ති බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා ආසනං දත්වා “පණ්ඩිත, පඤ්භං පුච්ඡස්සාමි”ති වත්වා “පුච්ඡථ, මහාරාජ, විස්සජ්ජෙස්සාමි”ති වුත්තෙ පඤ්භං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

89.

“පබ්බතූපත්ථරෙ රම්මෙ, ජාතා පොක්ඛරණී සිවා;
තං සිඬිගාලො අපාපායි, ජානං සිහෙන රක්ඛිත”න්ති.

තත්ථ පබ්බතූපත්ථරෙ රම්මෙති හිමවන්තපබ්බතපාදෙ පත්ථරිත්වා ඨිතෙ අඬගණට්ඨානෙති අත්ථො. ජාතා පොක්ඛරණී සිවාති සිවා සිතලා මධුරොදකා පොක්ඛරණී නිබ්බන්තා, අපිච ඛො පොක්ඛරසඤ්ජන්තා නදීපි පොක්ඛරණියෙව.

අපාපායීන් අප-ඉති උපසග්ගො, අපායීන් අත්ථො. ඡානං සීහෙන රක්ඛිතන්ති සා පොක්ඛරණී සීහපරිහොගා සීහෙන රක්ඛිතා, සොපි නං සිඬගාලො “සීහෙන රක්ඛිතා අය”න්ති ඡානන්තොව අපායි. තං කිං මඤ්ඤති, බාලො සිඬගාලො සීහස්ස අභායිත්වා පිවෙය්‍ය එවරුපං පොක්ඛරණීන්ති අයමෙත්ථාධිජපායො.

බොධිසත්තො “අද්ධා එතස්ස අන්තෙපුරෙ එකො අමච්චො පදුට්ඨො භවිස්සති”ති ඤාත්වා දුතියං ගාථමාහ –

90.

“පිචන්ති වෙ මහාරාජ, සාපදානි මහානදිං;
න තෙන අනදී හොති, ඛමස්සු යදි තෙ පියා”ති.

තත්ථ සාපදානීන් න කෙවලං සිඬගාලොව, අවසෙසානි සුනඛපසදබ්බාලමිගාදීනි සබ්බසාපදානි තං පොක්ඛරසඤ්ජන්තන්තා “පොක්ඛරණී”ති ලද්ධනාමං නදිං පිචන්ති වෙ. න තෙන අනදී හොතිති නදියඤ්ඤි ද්විපදවතුප්පදාපි අභිමච්ඡාපි සබ්බෙ පිපාසිතා පානීයං පිචන්ති, න සා තෙන කාරණෙන අනදී නාම හොති, නාපි උච්ඡිට්ඨනදී. කස්මා? සබ්බෙසං සාධාරණන්තා. යථා නදී යෙන කෙනවි පීතා න දුස්සති, එවං ඉත්ථිපි කිලෙසවසෙන සාමිකං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤෙන සද්ධිං සංවාසං ගතා නෙව අනිත්ථි හොති. කස්මා? සබ්බෙසං සාධාරණභාවෙන. නාපි උච්ඡිට්ඨිත්ථි. කස්මා? ඔදකන්තිකතාය සුද්ධභාවෙන. ඛමස්සු යදි තෙ පියාති යදි පන තෙ සා ඉත්ථි පියා, සො ව අමච්චො බහුපකාරො, තෙසං උභින්නමිපි ඛමස්සු මජ්ඣන්තභාවෙන තිට්ඨාහීති.

එවං මහාසත්තො රඤ්ඤො ඔවාදං අදාසි. රාජා තස්ස ඔවාදෙ යත්වා “පුන එවරුපං පාපකම්මං මා කරිත්ථා”ති වත්වා උභින්නමිපි බමි. තතො පට්ඨාය තෙ ඔරම්භු. රාජාපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරෙසි. කොසලරාජාපි ඉමං ධම්මදෙසනං සුත්වා තෙසං උභින්නමිපි බමිත්වා මජ්ඣන්තො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

පබ්බතූපත්ථරජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[196] 6. වලාහකස්සජාතකවණ්ණනා

යෙ න කාහන්ති ඔවාදන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො හි භික්ඛු සත්ථාරා “සච්චං කිර ත්චං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුට්ඨො “සච්ච”න්ති වත්වා “කිං කාරණා”ති චුත්තෙ “එකං අලඬිකතං මාතුගාමං දිස්වා කිලෙසවසෙනා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “ඉත්ථි යො නාමොතා භික්ඛු අත්තනො රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බෙහි වෙව

ඉන්ද්‍රියානු විලාසෙහි ව පුරිසෙ පලොහෙත්වා අත්තනො වසෙ කත්වා වසං
 උපගතභාවං ඤාත්වා සිලවිනාසඤ්චෙව ධනවිනාසඤ්ච පාපනට්ඨෙන
 ‘යක්ඛිනියො’ති වුවචන්ති. පුබ්බෙපි හි යක්ඛිනියො ඉන්ද්‍රියානුතෙන එකං
 පුරිසසත්ථං උපසංඝමිත්වා වාණිජෙ පලොහෙත්වා අත්තනො වසෙ කත්වා පුන
 අඤ්ඤෙ පුරිසෙ දිස්වා තෙ සබ්බෙපි ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා උභොහි හනුකපස්සෙහි
 ලොහිතෙන පග්ගරන්තෙන මුඛං පුරාපෙත්වා බාදිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ සිරිසවත්ථු නාම යක්ඛනගරං අහොසි, තත්ථ
 යක්ඛිනියො වසිංසු. තා භින්තනාවානං වාණිජානං ආගතකාලෙ අලඬකතපටියත්තා
 බාදනියභොජනියං ගාභාපෙත්වා දාසිගණපරිවුතා දාරකෙ අඬකෙනාදාය වාණිජෙ
 උපසංඝමන්ති. තෙසං “මනුස්සාවාසං ආගතම්භා”ති සඤ්ජානනත්ථං තත්ථ තත්ථ
 කසිගොරක්ඛාදීති කරොන්තෙ මනුස්සෙ ගොගණෙ සුනබෙති එවමාදීති දස්සෙන්ති,
 වාණිජානං සන්තිකං ගන්ත්වා “ඉමං යාගුං පිවථ, හත්තං භුඤ්ජථ, බාදනියං
 බාදවා”ති වදන්ති. වාණිජා අජානන්තා තාහි දින්නං පරිභුඤ්ජන්ති. අථ තෙසං
 බාදිත්වා භුඤ්ජිත්වා පිවිත්වා විස්සමිතකාලෙ පටිසන්ථාරං කරොන්ති, “තුම්හෙ
 කත්ථ වාසිකා, කුතො ආගතා, කහං ගච්ඡිස්සථ, කෙන කම්මෙන ඉධාගතත්ථා”ති
 ප්‍රච්ඡන්ති. “භින්තනාවා හුත්වා ඉධාගතම්භා”ති වුත්තෙ “සාධු, අය්‍යා, අම්භාකම්පි
 සාමිකානං නාවං අහිරුහිත්වා ගතානං තීණි සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි, තෙ මතා
 හවිස්සන්ති; තුම්හෙපි වාණිජායෙව, මයං තුම්භාකං පාදපරිවාරිකා හවිස්සාමා”ති
 වත්වා තෙ වාණිජෙ ඉන්ද්‍රියානුතභාවභාවවිලාසෙහි පලොහෙත්වා යක්ඛනගරං
 නෙත්වා සචෙ පයමගහිතා මනුස්සා අත්ථී, තෙ දෙවසංඝමලිකාය බන්ධිත්වා
 කාරණසරෙ පක්ඛිපන්ති, අත්තනො වසනට්ඨානෙ භින්තනාවෙ මනුස්සෙ
 අලහන්තියො පන පරතො කල්‍යාණං ඔරතො නාගදීපන්ති එවං සමුද්දතිරං
 අනුසඤ්චරන්ති. අයං තාසං ධම්මතා.

අට්ඨකදිවසං පඤ්චසතා භින්තනාවා වාණිජා තාසං නගරසමීපෙ උත්තරිංසු. තා
 තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා පලොහෙත්වා යක්ඛනගරං නෙත්වා පයමං ගහිතෙ
 මනුස්සෙ දෙවසංඝමලිකාය බන්ධිත්වා කාරණසරෙ පක්ඛිපිත්වා ජෙට්ඨයක්ඛිනී
 ජෙට්ඨකවාණිජං, සෙසා සෙසෙති තා පඤ්චසතා යක්ඛිනියො තෙ පඤ්චසතෙ
 වාණිජෙ අත්තනො සාමිකෙ අකංසු. අථ සා ජෙට්ඨයක්ඛිනී රත්තිභාගෙ වාණිජෙ
 නිද්දං උපගතෙ උට්ඨාය ගන්ත්වා කාරණසරෙ මනුස්සෙ මාරෙත්වා මංසං බාදිත්වා
 ආගච්ඡති, සෙසාපි තට්ථෙව කරොන්ති. ජෙට්ඨයක්ඛිනියා මනුස්සමංසං බාදිත්වා
 ආගතකාලෙ සරීරං සිතලං හොති. ජෙට්ඨවාණිජො පරිග්ගණ්හන්තො තස්සා
 යක්ඛිනිභාවං ඤාත්වා “ඉමා පඤ්චසතා යක්ඛිනියො හවිස්සන්ති, අම්හෙහි පලායිතුං
 වට්ඨති”ති පුනදිවසෙ පාතොව මුඛධොවනත්ථාය ගන්ත්වා සෙසවාණිජානං
 ආරොචෙසි – “ඉමා යක්ඛිනියො, න මනුස්සිත්ථියො, අඤ්ඤෙසං භින්තනාවානං
 ආගතකාලෙ තෙ සාමිකෙ කත්වා අම්හෙපි බාදිස්සන්ති, එථ ඉතො පලායිස්සාමා”ති
 තෙසු පඤ්චසතෙසු අඬඬතෙය්‍යසතා “න මයං එතා විජහිතුං සක්ඛිස්සාම, තුම්හෙ
 ගච්ඡථ, මයං න පලායිස්සාමා”ති ආහංසු. ජෙට්ඨවාණිජො අත්තනො වචනකාරෙ
 අඬඬතෙය්‍යසතෙ ගහෙත්වා තාසං භීතො පලායි.

තස්මිං පන කාලෙ බොධිසත්තො වලාහකස්සයොනියං නිබ්බන්ති, සබ්බසෙනො කාලසීයො මුඤ්ජකෙයො ඉද්ධිමා වෙහාසඬගමො අහොසි. සො හිමවන්තතො ආකාසෙ උප්පතිත්වා තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා තත්ථ තම්බපණ්ණිසරෙ පල්ලලෙ සයංජාතසාලිං බාදිත්වා ගච්ඡති. එවං ගච්ඡන්තො ච “ජනපදං ගන්තුකාමා අත්ථී” ති තික්ඛන්තුං කරුණාපරිභාවිතං මානුසිං වාවං භාසති. තෙ බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා උපසඬකම්ත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස “සාමී, මයං ජනපදං ගමිස්සාමා” ති ආහංසු. තෙන හි මය්හං පිට්ඨිං අභිරුහ්නාති. අප්පෙකච්චෙ අභිරුහිංසු, තෙසු එකච්චෙ වාලධිං ගණ්හිංසු, එකච්චෙ අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අට්ඨංසුයෙව. බොධිසත්තො අත්තමසො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා යීතෙ සබ්බෙපි තෙ අඬ්ඨතෙයාසතෙ වාණිජෙ අත්තතො ආනුභාවෙන ජනපදං තෙත්වා සකසකට්ඨානෙසු පතිට්ඨපෙත්වා අත්තතො වසනට්ඨානං ආගමාසි. තාපි බො යක්ඛිනියො අඤ්ඤෙසං ආගතකාලෙ තත්ථ ඔභිතකෙ අඬ්ඨතෙයාසතෙ මනුස්සෙ වධිත්වා බාදිංසු.

සත්ථා භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “භික්ඛවෙ, යථා තෙ යක්ඛිනීනං වසං ගතා වාණිජා ජීවිතක්ඛයං පත්තා, වලාහකස්සරාජස්ස වචනකරා වාණිජා සකසකට්ඨානෙසු පතිට්ඨිතා, එවමෙව බුද්ධානං ඔවාදං අකරොන්තා භික්ඛුපි භික්ඛුනියොපි උපාසකාපි උපාසිකායොපි චතුසු අපායෙසු පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණට්ඨානාදීසු මහාදුක්ඛං පාපුණන්ති. ඔවාදකරා පන තිස්සො කුලසම්පත්තියො ච ඡ කාමසග්ගෙ වීසති බ්‍රහ්මලොකෙති ඉමානි ච යානානි පත්වා අමතමහානිබ්බානං සච්ඡිකත්වා මහන්තං සුඛං අනුභවන්ති” ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

91.

“යෙ න කාහන්ති ඔවාදං, නරා බුද්ධෙන දෙසිතං;
බ්‍යසනං තෙ ගමිස්සන්ති, රක්ඛසීහිව වාණිජා.

92.

“යෙ ච කාහන්ති ඔවාදං, නරා බුද්ධෙන දෙසිතං;
සොත්ථීං පාරං ගමිස්සන්ති, වලාහෙනෙව වාණිජා” ති.

තත්ථ යෙ න කාහන්තීති යෙ න කරිස්සන්ති. බ්‍යසනං තෙ ගමිස්සන්තීති තෙ මහාවිනාසං පාපුණිස්සන්ති. රක්ඛසීහිව වාණිජාති රක්ඛසීහි පලොභිතවාණිජා විය. සොත්ථීං පාරං ගමිස්සන්තීති අනන්තරායෙන නිබ්බානං පාපුණිස්සන්ති. වලාහෙනෙව වාණිජාති වලාහෙනෙව “ආගච්ඡථා” ති චුත්තා තස්ස වචනකරා වාණිජා විය. යථා හි තෙ සමුද්දපාරං ගන්ත්වා සකසකට්ඨානං අගමංසු, එවං බුද්ධානං ඔවාදකරා සංසාරපාරං නිබ්බානං ගච්ඡන්තීති අමතමහානිබ්බානෙන ධම්මදෙසනාය කුටං ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, අඤ්ඤෙපි බ්‍රහ්ම සොතාපත්තිඵලසකදාගාමිඵලඅනාගාමිඵලඅරහත්තඵලානි පාපුණිංසු.

“තදා වලාහකස්සරාජස්ස වචනකරා අඨ්ඨතෙය්‍යසතා වාණිජා බුද්ධපරියා අහෙසුං,
වලාහකස්සරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වලාහකස්සජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[197] 7. මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා

න නං උම්භයතෙ දිස්වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවතෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං
භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. අඤ්ඤතරො භික්ඛු “මයා ගහිතෙ මය්‍හං උපජ්ඣායො න
කුජ්ඣස්සති”ති උපජ්ඣායෙන යපිතං විස්සාසෙන එකං වත්ථබ්බන්ධං ගහෙත්වා
උපාහනත්ථවිකං කත්වා පච්ඡා උපජ්ඣායං ආපුච්ඡි. අථ නං උපජ්ඣායො
“කිංකාරණා ගණ්ඨි”ති වත්වා “මයා ගහිතෙ න කුජ්ඣස්සතිති තුම්භාකං
විස්සාසෙනා”ති චුත්තෙ “කො මයා සද්ධිං තුය්‍හං විස්සාසො නාමා”ති වත්වා
කුද්ධො උට්ඨන්තිවා පහරි. තස්ස සා කිරියා භික්ඛුසු පාකටා ජාතා. අටෙකදිවසං
භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අසුකො කිර දහරො
උපජ්ඣායස්ස විස්සාසෙන වත්ථබ්බන්ධං ගහෙත්වා උපාහනත්ථවිකං අකාසි. අථ නං
උපජ්ඣායො ‘කො මයා සද්ධිං තුය්‍හං විස්සාසො නාමා’ති වත්වා කුද්ධො
උට්ඨන්තිවා පහරි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස
භික්ඛු අත්තනො සද්ධිවිහාරිකෙන සද්ධිං අවිස්සාසිකො, පුබ්බෙපි
අවිස්සාසිකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව
සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා ගණසත්ථා හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වාසං
කප්පෙසි. තස්මිං ඉසිගණෙ එකො තාපසො බොධිසත්තස්ස වචනං අකත්වා එකං
මතමාතිකං හත්ථිපොතකං පටිජග්ගි. අථ නං සො වුද්ධිජ්ජත්තො මාරෙත්වා
අරඤ්ඤං පාවිසි. තස්ස සරිරකිව්චං කත්වා ඉසිගණො බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා –
“හත්තෙ, කෙන නු කො කාරණෙන මිත්තභාවො වා අමිත්තභාවො වා සක්කා
ජානිතු”න්ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො “ඉමිනා ව ඉමිනා ව කාරණෙනා”ති
ආවික්ඛන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

93.

“න නං උම්භයතෙ දිස්වා, න ව නං පටිනන්දති;
චක්ඛුනි වස්ස න දදාති, පටිලොමඤ්ච වත්තති.

94.

“එතෙ භවන්ති ආකාරා, අමිත්තස්මිං පතිට්ඨිතා;
යෙහි අමිත්තං ජානෙය්‍ය, දිස්වා සුත්වා ව පණ්ඩිතො”ති.

තත්ථ න නං උමිභයනෙ දිස්වාති යො හි යස්ස අමිත්තො හොති, සො තං පුග්ගලං දිස්වා න උමිභයනෙ, හසිතං න කරොති, පහට්ඨාකාරං න දස්සෙති. න ච නං පටිනන්දතී තස්ස වචනං සුත්වාපි තං පුග්ගලං න පටිනන්දති, සාධු සුභාසිතන්ති න වානුමොදති. චක්ඛුනි වස්ස න දදාතීති චක්ඛුනා චක්ඛුං ආහව්ව පටිමුඛො හුත්වා න ඔලොකෙති, අඤ්ඤතො චක්ඛුනි හරති. පටිලොමඤ්ච වත්තතීති තස්ස කායකම්මම්පි වචිකම්මම්පි න රොවෙති, පටිලොමගාහං ගණ්හාති පච්චනීකගාහං. ආකාරාති කාරණාති. යෙහි අමිත්තන්ති යෙහි කාරණෙහි තාති කාරණාති දිස්වා සුත්වා ච පණ්ඩිතො පුග්ගලො ‘අයං මෙ අමිත්තො’ති ජානෙය්‍ය, තතො විපරිතෙහි පන මිත්තභාවො ජානිතබ්බොති.

එවං බොධිසත්තො මිත්තාමිත්තභාවකාරණාති ආචික්ඛිත්වා බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා හත්ථිපොසකතාපසො සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, හත්ථි උපජ්ඣායො, ඉසිගණො බුද්ධපරිසා, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මිත්තාමිත්තජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[198] 8. රාධජාතකවණ්ණනා

පවාසා ආගතො තාතාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සත්ථාරා “සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො”ති පුට්ඨො “සච්චං, හන්තෙ”ති වත්වා “කිංකාරණා”ති චුත්තෙ “එකං අලඬකතඉත්ථිං දිස්වා කිලෙසවසෙනා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “මාතුගාමො නාම භික්ඛු න සක්කා රක්ඛිතුං, පුබ්බෙපි දොචාරිකෙ යපෙත්වා රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්ඛිංසු, කිං තෙ ඉත්ථියා, ලද්ධාපි සා රක්ඛිතුං න සක්කා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සුවයොනියං නිබ්බත්ති, “රාධො”තිස්ස නාමං, කනිට්ඨභාතා පනස්ස පොට්ඨපාදො නාම. තෙ උභොපි තරුණකාලෙයෙව එකො ලුද්දකො ගහෙත්වා බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි, බ්‍රාහ්මණො තෙ පුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා පටිජග්ගි. බ්‍රාහ්මණස්ස පන බ්‍රාහ්මණී අරක්ඛිතා දුස්සිලා. සො වොහාරකරණත්ථාය ගච්ඡන්තො තෙ සුවපොතකෙ ආමන්තෙත්වා “තාතා, අහං වොහාරකරණත්ථාය ගච්ඡාමි, කාලෙ වා විකාලෙ වා තුම්භාකං මාතු කරණකම්මං ඔලොකෙය්‍යාථ, අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස ගමනභාවං වා අගමනභාවං වා ජානෙය්‍යාථ”ති බ්‍රාහ්මණී සුවපොතකානං පටිච්ඡාපෙත්වා අගමාසි. සා තස්ස නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය අනාවාරං වරි, රත්තිම්පි දිවාපි ආගච්ඡන්තානඤ්ච ගච්ඡන්තානඤ්ච පමාණං නත්ථි.

තං දිස්වා පොට්ඨපාදො රාධං පුච්ඡි – “බ්‍රාහ්මණො ඉමං බ්‍රාහ්මණිං අමිහාකං නියායාදෙන්වා ගතො, අයඤ්ච පාපකම්මං කරොති, වදාමි න”න්ති. රාධො “මා වදාහි”ති ආහ. සො තස්ස වචනං අග්ගහෙන්වා “අම්ම, කිංකාරණා පාපකම්මං කරොසි”ති ආහ. සා තං මාරෙතුකාමා හුන්වා “තාත, ත්වං නාම මය්හං පුත්තො, ඉතො පට්ඨාය න කරිස්සාමි, එහි, තාත, තාවා”ති පියායමානා විය පක්කොසිත්වා ආගතං ගහෙන්වා “ත්වං මං ඔවදසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසි”ති ගීවං පරිවත්තෙන්වා මාරෙන්වා උද්ධනන්තරෙසු පක්ඛිපි. බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා විස්සමිත්වා බොධිසත්තං “කිං, තාත රාධ, මාතා තෙ අනාවාරං කරොති, න කරොති”ති පුච්ඡන්තො පට්ඨං ගාථමාහ –

95.

“පවාසා ආගතො තාත, ඉදානි නචිරාගතො;
කච්චිත්තු තාත තෙ මාතා, න අඤ්ඤමුපසෙවති”ති.

තස්සත්ථො – අහං, තාත රාධ, පවාසා ආගතො, සො වම්හි ඉදානෙව ආගතො නචිරාගතො, තෙන පවත්තිං අජානන්තො තං පුච්ඡාමි – “කච්චි තු තෙ, තාත, මාතා අඤ්ඤං පුරිසං න උපසෙවති”ති.

රාධො “තාත, පණ්ඩිතා නාම භූතං වා අභූතං වා අනිය්‍යානිකං නාම න කථෙසු”න්ති ඤාපෙන්නො දුතියං ගාථමාහ –

96.

“න බො පනෙතං සුභණං, ගිරං සච්චුපසංහිතං;
සයෙථ පොට්ඨපාදොව, මුම්මුරෙ උපකුථිතො”ති.

තත්ථ ගිරන්ති වචනං. තඤ්ඤි යථා ඉදානි ගිරා, එවං තදා “ගිර”න්ති වූච්චති, සො සුවපොතකො ලිඬිගං අනාදියිත්වා එවමාහ. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – තාත, පණ්ඩිතෙන නාම සච්චුපසංහිතං යථාභූතං අත්ථයුත්තං සභාවච්චනම්පි අනිය්‍යානිකං න සුභණං. අනිය්‍යානිකඤ්ච සච්චං භණන්තො සයෙථ පොට්ඨපාදොව, මුම්මුරෙ උපකුථිතො, යථා පොට්ඨපාදො කුක්කුලෙ ඤාමො සයති, එවං සයෙය්‍යාති. “උපකුථිතො”තිපි පායො, අයමෙවත්ථො.

එවං බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මං දෙසෙන්වා “මයාපි ඉමස්මිං යානෙ වසිතුං න සක්කා”ති බ්‍රාහ්මණං ආපුච්ඡිත්වා අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා පොට්ඨපාදො ආනන්දො අහොසි, රාධො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

රාධජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

උභයං මෙ න ඛමතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතමෙව භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. කටෙන්තො ච “මාතුගාමො නාම අරක්ඛිතො, පාපකම්මං කත්වා යෙන කෙනචි උපායෙන සාමිකං චඤ්චෙති යෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සරාවාසං ගණ්ඨි. තස්ස හරියා දුස්සීලා ගාමභොජකෙන සද්ධිං අනාවාරං වරති. බොධිසත්තො තං ඤත්වා පරිග්ගණ්ඨන්තො වරති. තදා පන අන්තොවස්සෙ ඛිජෙසු නිහටෙසු ජාතකං අභොසි, සස්සානං ගබ්භගහණකාලො ජාතො. සකලගාමවාසීනො “ඉතො මාසද්වයෙන සස්සානි උද්ධරන්වා වීහිං දස්සාමා”ති එකතො හුත්වා ගාමභොජකස්ස හත්ථතො එකං ජරගොණං ගහෙන්වා මංසං බාදිංසු.

අටෙකදිවසං ගාමභාජකො ඛණං ඔලොකෙන්වා බොධිසත්තස්ස බහිගතවෙලායං ගෙහං පාවිසි. තෙසං සුඛනිපන්තක්ඛණෙයෙව බොධිසත්තො ගාමද්වාරෙන පවිසිත්වා ගෙහාහිමුබො පායාසි. සා ඉත්ථී ගාමද්වාරාහිමුබ්බි තං දිස්වා “කො නු බො එසො”ති උම්මාරෙ යත්වා ඔලොකෙන්ති “සොයෙවා”ති ඤත්වා ගාමභොජකස්ස ආචික්ඛි, ගාමභොජකො භීතො පකම්පි. අථ නං සා “මා භායි, අත්ථෙකො උපායො, අම්භෙහි තව හත්ථතො ගොණමංසං බාදිතං, ත්වං මංසමූලං සොධෙන්තො විය භොහි, අහං කොට්ඨං ආරුය්භ කොට්ඨද්වාරෙ යත්වා ‘වීහි නත්ථී’ති වක්ඛාමි. ත්වං ගෙහමජ්ඣෙකෙ යත්වා ‘අම්භාකං සරෙ දාරකා ජාතා, මංසමූලං මෙ දෙහී’ති පුනප්පුනං වොදෙය්‍යාසි”ති වත්වා කොට්ඨං ආරුය්භ කොට්ඨද්වාරෙ නිසිදි. ඉතරො ගෙහමජ්ඣෙකෙ යත්වා “මංසමූලං දෙහී”ති වදති. සා කොට්ඨද්වාරෙ නිසින්නා “කොට්ඨෙ වීහි නත්ථී, සස්සෙ උද්ධරන්තෙ දස්සාමි ගච්ඡාහි”ති ආහ.

බොධිසත්තො ගෙහං පවිසිත්වා තෙසං කිරියං දිස්වා “ඉමාය පාපාය කතඋපායො එස හවිස්සතී”ති ඤත්වා ගාමභොජකං ආමන්තෙන්වා “සො ගාමභොජක අම්භෙ තව ජරගොණස්ස මංසං බාදන්තා ‘ඉතො මාසද්වයෙන වීහිං දස්සාමා’ති බාදිමිහ, ත්වං අඛිඨමාසම්පි අනතික්කමිත්වා ඉදානෙව කස්මා ආහරාපෙසි, න ත්වං ඉමීනා කාරණෙන ආගතො, අඤ්ඤෙන කාරණෙන ආගතො හවිස්සසි, මය්භං තව කිරියා න රුච්චති, අයම්පි අනාවාරා පාපධම්මා කොට්ඨෙ වීහීනං අභාවං ජානාති, සා දානි කොට්ඨං ආරුය්භ ‘වීහි නත්ථී’ති වදති, ත්වම්පි ‘දෙහී’ති වදති, උහින්තම්පි වො කරණං මය්භං න රුච්චති”ති එකමත්ථං පකාසෙන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

97.

“උභයං මෙ න ඛමති, උභයං මෙ න රුච්චති;
යාවායං කොට්ඨමොතිණ්ණා, නදස්සං ඉති භාසති.

98.

“තං තං ගාමපති ඛුමි, කදරෙ අප්පස්මි ජීවිතෙ;
ද්වෙ මාසෙ සඬගරං කත්වා, මංසං ජරග්ගවං කිසං;
අප්පත්තකාලෙ වොදෙසි, තම්පි මය්හං න රුච්චතී” ති.

තත්ථ තං තං ගාමපති ඛුමිති, අම්භො ගාමපෙට්ඨක, තෙන කාරණෙන තං වදාමි.
කදරෙ අප්පස්මි ජීවිතෙති අම්භාකං ජීවිතං නාම කදරඤ්චෙව ඵද්ධං ලුඛං කසිරං
අප්පඤ්ච මන්දං පරිත්තං, තස්මිං නො ඵවරුපෙ ජීවිතෙ වත්තමානෙ. ද්වෙ මාසෙ
සඬගරං කත්වා, මංසං ජරග්ගවං කිසන්ති අම්භාකං මංසං ගණ්හන්තානං ජරග්ගවං
කිසං දුබ්බලං ජරගොණං දදමානො ත්වං “ද්විති මාසෙහි මූලං දාතබ්බ” ත්ති ඵවං
ද්වෙ මාසෙ සඬගරං පරිච්ඡෙදං කත්වා. අප්පත්තකාලෙ වොදෙසිති තස්මිං කාලෙ
අසම්පත්තෙ අන්තරාව වොදෙසි. තම්පි මය්හං න රුච්චතී යා වායං පාපධම්මා
දුස්සිලා අන්තොකොට්ඨෙ වීහිතං නත්ථිභාවං ජානමානාව අජානන්ති විය හුත්වා
කොට්ඨමොතිණ්ණා කොට්ඨද්වාරෙ යත්වා න දස්සං ඉති භාසති, යඤ්ච ත්වං
අකාලෙ වොදෙසි, තම්පිති ඉදං උභයම්පි මම නෙව බමති න රුච්චතීති.

ඵවං සො කට්ඨන්තොව ගාමභොජකං වූළාය ගහෙත්වා කඬ්ඨිත්වා
ගෙහමජ්ඣෙ පාතෙත්වා “ගාමභොජකොම්හිති පරස්ස රක්ඛිතගොපිතහණ්ඨෙ
අපරජ්ඣසි” තිආදීහි පරිභාසිත්වා පොථෙත්වා දුබ්බලං කත්වා ගීවාය ගහෙත්වා
ගෙහා නික්කඬ්ඨිත්වා තම්පි දුට්ඨඉත්ථිං කෙසෙසු ගහෙත්වා කොට්ඨා ඔතාරෙත්වා
නිජ්පොථෙත්වා “සවෙ පුත ඵවරුපං කරොසි, ජානිස්සසි” ති සන්තජ්ජෙසි. තතො
පට්ඨාය ගාමභොජකො තං ගෙහං ඔලොකෙතුම්පි න විසහි, සාපි පාපා පුත මනසාපි
අතිවරිතුං නාසක්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.
“තදා ගාමභොජකො දෙවදත්තො, නිග්ගහකාරකො ගහපති පන අහමෙව
අභොසි” ත්ති.

ගහපතිජාතකවණ්ණනා නවමා.

[200] 10. සාධුසිලජාතකවණ්ණනා

සරීරදබ්බන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ
කට්ඨෙසි. තස්ස කිර වතස්සො ධීතරො අහෙසුං. තා වත්තාරො ජනා පත්ථෙත්ති,
තෙසු ඵකො අභිරුපො සරීරසම්පන්නො, ඵකො වයප්පත්තො මහල්ලකො, ඵකො
ජානිසම්පන්නො, ඵකො සීලවා. බ්‍රාහ්මණො වින්තෙසි – “ධීතරො නිවෙසෙන්නෙන
පතිට්ඨාපෙන්නෙන කස්ස නු බො දාතබ්බා, කිං රූපසම්පන්නස්ස, උදාහු
වයප්පත්තස්ස, ජානිසම්පන්නසීලවන්නානං අඤ්ඤතරස්සා” ති. සො
වින්තෙන්නොපි අජානිත්වා “ඉමං කාරණං සම්මාසම්බුද්ධො ජානිස්සති, තං

ප්‍රවීණත්වා එතෙසං අන්තරෙ අනුච්ඡවිකස්ස දස්සාමි” ති ගන්ධමාලාදීනි ගාභාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො ආදිතො පටියාය තමත්ථං ආරොචෙත්වා “හන්තෙ, ඉමෙසු වතුසු ජනෙසු කස්ස දාතුං වට්ටතී” ති ප්‍රවීණි. සත්ථා “පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා එතං පඤ්භං කථයිංසු, භවස්සඛබ්බෙපගතත්තා පන සල්ලක්ඛෙතුං න සක්කොසී” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිජ්පං උග්ගණ්හිත්වා ආගන්ත්වා ඛාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො අහොසි. අපේකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වතස්සො ධිතරො අහෙසුං, තා එවමෙව වත්තාරො ජනා පත්ථයිංසු. බ්‍රාහ්මණො “කස්ස නු බො දාතබ්බා” ති අජානන්තො “ආවරියං ප්‍රවීණිවා දාතබ්බයුත්තකස්ස දස්සාමි” ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ප්‍රවිජන්තො පයමං ගාථමාහ –

99.

“සරිරද්ධං වුඨ්ඨං, සොජච්චං සාධුසිලියං;
බ්‍රාහ්මණං තෙව පුච්ඡාම, කන්තු තෙසං වනිම්භසෙ” ති.

තත්ථ “සරිරද්ධං” ත්තිආදීහි තෙසං චතුත්තං විජ්ජමානෙ ගුණෙ පකාසෙති. අයඤ්ඤෙත්ථ අධිජ්ජායො – ධිතරො මෙ වත්තාරො ජනා පත්ථෙත්ති, තෙසු එකස්ස සරිරද්ධමත්ථි, සරිරසම්පදා අභිරුපභාවො සංවිජ්ජති. එකස්ස වුඨ්ඨං වුඨ්ඨිභාවො මහල්ලකතා අත්ථි. එකස්ස සොජච්චං සුජාතිතා ජාතිසම්පදා අත්ථි. “සුජච්ච” ත්තිපි පායො. එකස්ස සාධුසිලියං සුන්දරසිලභාවො සිලසම්පදා අත්ථි. බ්‍රාහ්මණං තෙව පුච්ඡාමාති තෙසු අසුකස්ස නාමෙතා දාතබ්බාති අජානන්තා මයං භවන්තං බ්‍රාහ්මණඤ්ඤෙව පුච්ඡාම. කන්තු තෙසං වනිම්භසෙති තෙසං චතුත්තං ජනානං කං වනිම්භසෙ, කං ඉච්ඡාම, කස්ස තා කුමාරිකා දදාමාති පුච්ඡති.

තං සුත්වා ආවරියො “රූපසම්පදාදීසු විජ්ජමානාසුපි විපන්නසිලො ගාරය්හො, තස්මා තං නජ්ජමාණං, අම්භාකං සිලවත්තභාවො රුච්චති” ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්නො දුතියං ගාථමාහ –

100.

“අත්ථො අත්ථි සරිරස්මිං, වුඨ්ඨංස්ස නමො කරෙ;
අත්ථො අත්ථි සුජාතස්මිං, සිලං අස්මාක රුච්චති” ති.

තත්ථ අත්ථො අත්ථි සරිරස්මිත්ති රූපසම්පත්තෙ සරිරෙපි අත්ථො විසෙසො වුද්ධි අත්ථියෙව, “නත්ථි” ති න වදාමි. වුඨ්ඨංස්ස නමො කරෙති වුඨ්ඨිභාවස්ස පන නමක්කාරමෙව කරොමි. වුඨ්ඨිභාවො හි වන්දනමානනං ලහති. අත්ථො අත්ථි සුජාතස්මිත්ති සුජාතෙපි පුරිසෙ වුඨ්ඨි අත්ථි, ජාතිසම්පත්තිපි ඉච්ඡිතබ්බායෙව. සිලං අස්මාක රුච්චති අම්භාකං පන සිලමෙව රුච්චති. සිලවා හි ආචාරසම්පත්තො

සරීරද්‍රව්‍යවිරහිතොපි පුජ්‍යො පාසංසොති. බ්‍රාහ්මණො තස්ස වචනං සුත්වා
සිලවන්තස්සෙව ධීතරො අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – සච්චපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා
බ්‍රාහ්මණො අයමෙව බ්‍රාහ්මණො අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො පන අහමෙව
අහොසි” න්ති.

සාධුසීලජාතකවණ්ණනා දසමා.

රුහකවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

රුහකං සිරිකාළකං, පදුමං මණිවොරකං;
පබ්බතූපත්ථරවලාහං, මිත්තාමිත්තඤ්ච රාධඤ්ච;
ගහපති සාධුසීලං.

6. නතංදළ්භවග්ගො

[201] 1. ඛන්ධනාගාරජාතකවණ්ණනා

න තං දළ්භං ඛන්ධනමාහු ධීරාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
ඛන්ධනාගාරං ආරබ්භ කපෙසි. තස්මිං කිර කාලෙ ඛහු
සන්ධිවිජෙදකපත්ථසාතකවොරෙ ආනෙත්වා කොසලරඤ්ඤො දස්සෙසුං. තෙ රාජා
අද්දුඛන්ධනරජපුත්‍රඛන්ධනසඞ්ඛලිකඛන්ධනෙහි ඛන්ධාපෙසි. තිංසමත්තා ජානපදා
හික්ඛු සත්ථාරං දට්ඨුකාමා ආගන්ත්වා දිස්වා වන්දිත්වා පුනදිවසෙ පිණ්ඩාය වරන්තා
ඛන්ධනාගාරං ගන්ත්වා තෙ වොරෙ දිස්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා සායන්හසමයෙ
තථාගතං උපසඬකමිත්වා “හන්තෙ, අජ්ජ අම්හෙහි පිණ්ඩාය වරන්තෙහි
ඛන්ධනාගාරෙ ඛහු වොරා අද්දුඛන්ධනාදීහි බද්ධා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තා දිට්ඨා,
තෙ තානි ඛන්ධනානි ඡින්දිත්වා පලායිතුං න සක්කොන්ති, අත්ථි නු ඛො තෙහි
ඛන්ධනෙහි ටීරතරං නාම අඤ්ඤං ඛන්ධන” න්ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා “හික්ඛවෙ, කිං
ඛන්ධනානි නාමෙතානි, යං පනෙතං ධනධඤ්ඤපුත්තදාරාදීසු තණ්හාසඬබ්බාතං
කිලෙසඛන්ධනං, එතං එතෙහි ඛන්ධනෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන ටීරතරං,
එවං මහන්තම්පි පනෙතං දුච්ඡින්දනියං ඛන්ධනං පොරාණකපණ්ඩිතා ඡින්දිත්වා
හිමවන්තං පටිසිත්වා පබ්බජිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං
දුග්ගතගහපතිකුලෙ නිබ්බන්ති, තස්ස වයථපත්තස්ස පිතා කාලමකාසි. සො හතිං
කත්වා මාතරං පොසෙසි, අථස්ස මාතා අනිච්ඡමානස්සෙව එකං කුලධීතරං ගෙහෙ
කත්වා අපරභාගෙ කාලමකාසි. හරියායපිස්ස කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. සො

ගබ්හස්ස පතිට්ඨිතභාවං අජානන්තො “හද්දෙ, ත්වං හතිං කත්වා ජීවාහි, අහං පබ්බජිස්සාමි”ති ආහ. සාපි “ගබ්හො මෙ පතිට්ඨිතො, මයි විජාතාය දාරකං දිස්වා පබ්බජිස්සාමි”ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිතීන්වා තස්සා විජාතකාලෙ “හද්දෙ, ත්වං සොත්ථිතා විජාතා, ඉදානාහං පබ්බජිස්සාමි”ති ආප්පවිජි. අථ නං සා “පුත්තකස්ස තාව ථනපානතො අපගමනකාලං ආගමෙහි”ති වත්වා පුත ගබ්හං ගණ්හි.

සො විත්තෙසි – “ඉමං සම්පට්ඨිතාපෙත්වා ගන්තුං න සක්කා, ඉමිස්සා අනාවික්ඛිත්වාප පලායිත්වා පබ්බජිස්සාමි”ති. සො තස්සා අනාවික්ඛිත්වා රත්ථිහාගෙ උට්ඨාය පලායි. අථ නං නගරගුත්තිකා අග්ගහෙසුං. සො “අහං, සාමි, මාතුපොසකො නාම, විස්සජ්ජෙථ ම”න්ති තෙහි අත්තානං විස්සජ්ජාපෙත්වා එකස්මිං යානෙ වසිත්වා අග්ගද්වාරෙතෙව නික්ඛමිත්වා හිමවත්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා ඤානකිළං කිළන්තො විහාසි. සො තත්ථ වසන්තො “එවරුපමිපි නාම මෙ දුච්ඡින්නද්දියං පුත්තදාරබන්ධනං කිලෙසබන්ධනං ඡින්දිත”න්ති උදානං උදානෙන්තො ඉමා ගාථා අවොච –

101.

“න තං දළ්භං බන්ධනමාහු ධීරා, යදායසං දාරුජපබ්බජ්ඤ්ච;
සාරත්තරත්තා මණ්ඩකුණ්ඩලෙසු, පුත්තෙසු දාරෙසු ව යා අපෙක්ඛා.

102.

“එතං දළ්භං බන්ධනමාහු ධීරා, ඔහාරිතං සිථිලං දුප්පමුඤ්චං;
එතමිපි ඡෙත්වාන වජන්ති ධීරා, අනපෙක්ඛිතො කාමසුඛං පහායා”ති.

තත්ථ ධීරාති ධිතිමන්තා, ධික්කතපාපාති ධීරා. අථ වා ධි වුච්චති පඤ්ඤා, තාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතාති ධීරා, බුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා බුද්ධසාවකා බොධිසත්තා ව ඉමෙ ධීරා නාම. යදායසන්තිආදීසු යං සඨ්ඛලිකසඨ්ඛාතං අයසා නිබ්බත්තං ආයසං, යං අද්දුබන්ධනසඨ්ඛාතං දාරුජං, යඤ්ච පබ්බජතිණෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා වාකාදීහි රජ්ජුං කත්වා කතරජ්ජුබන්ධනං, තං ආයසාදිං ඡින්දිතුං සක්කුණෙයාහාවෙන ධීරා දළ්භං ථීරන්ති නාහු න කථෙන්නි. සාරත්තරත්තාති සාරත්තා හුත්වා රත්තා, බලවරාගරත්තාති අත්ථො. මණ්ඩකුණ්ඩලෙසුති මණ්ඩු ව කුණ්ඩලෙසු ව, මණ්ඩුත්තෙසු වා කුණ්ඩලෙසු.

එතං දළ්භන්ති යෙ මණ්ඩකුණ්ඩලෙසු සාරත්තරත්තා, තෙසං යො ව සාරාගො, යා ව තෙසං පුත්තදාරෙසු අපෙක්ඛා තණ්හා, එතං කිලෙසමයං බන්ධනං දළ්භං ථීරන්ති ධීරා ආහු. ඔහාරිතන්ති ආකඨ්ඨිත්වා වතුසු අපායෙසු පාතනතො අවහරති හෙට්ඨා හරති ඔහාරිතං. සිථිලන්ති බන්ධනට්ඨානෙ ඡව්චම්මමංසාති න ඡින්දති, ලොහිතං න නිහරති, බන්ධනභාවමිපි න ජානාපෙති, ථලපථජලපථාදීසු කම්මානි කාතුං දෙතිති සිථිලං. දුප්පමුඤ්චන්ති තණ්හාලොභවසෙන හි එකචාරමිපි උප්පන්නං.

කිලෙසබන්ධනං දට්ඨට්ඨානතො කච්ඡපො විය දුම්මොවයං හොතීති දුප්පමුඤ්චං.
එතම්පි ඡේත්වානාති එතං එවං දළ්භම්පි කිලෙසබන්ධනං ඤාණබග්ගෙන ඡීන්දිත්වා
අයදාමානී ඡීන්දිත්වා මත්තවරවාරණා විය පඤ්ජරෙ ඡීන්දිත්වා සීහපොතකා විය ව
ධිරා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ උක්කාරභූමිං විය ජිගුච්ඡමානා අනපෙක්ඛිතො හුත්වා
කාමසුඛං පහාය වජන්ති පක්කමන්ති, පක්කමිත්වා ව පන හිමවන්තං පවිසිත්වා
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානසුබ්බෙන විතීනාමෙන්තීති.

එවං බොධිසත්තො ඉමං උදානං උදානෙන්වා අපරිහීනජ්ඣානො
බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානී පකාසෙන්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙන කෙචි සොනාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො,
කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහන්තො අහෙසුං. ‘‘තදා මාතා මහාමායා අහොසි,
පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා, හරියා රාහුලමාතා, පුත්තො රාහුලො, පුත්තදාරං පහාය
නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතො පුරිසො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

බන්ධනාගාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[202] 2. කෙළිසිලජාතකවණ්ණනා

හංසා කොඤ්චා මයුරා වාති ඉදං සත්ථා ඡේතවනෙ විහරන්තො ආයස්මන්තං
ලකුණ්ඩකහද්දියං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිරායස්මා බුද්ධසාසනෙ පාකට්ඨා අහොසි
පඤ්ඤානො මධුරස්සරො මධුරධම්මකථිකො පටිසම්භිදාප්පන්තො මහාඛිණාසවො
අසීනියා මහාටේරානං අන්තරො පමාණෙන ඔමකො ලකුණ්ඩකො සාමණෙරො
විය, බුද්දකො කීළනත්ථාය කතො විය. තස්මිං එකදිවසං තථාගතං වන්දිත්වා
ඡේතවනකොට්ඨකං ගතෙ ජනපදා තිංසමන්නා හික්ඛු ‘‘දසබලං වන්දිස්සාමා’’ති
ඡේතවනං පවිසන්නා විහාරකොට්ඨකෙ ථෙරං දිස්වා ‘‘සාමණෙරො එසො’’ති
සඤ්ඤාය ථෙරං විවරකණ්ණෙ ගණ්හන්නා හත්ථෙ ගණ්හන්නා සීසං ගණ්හන්නා
නාසාය පරාමසන්නා කණ්ණෙසු ගහෙන්වා වාලෙන්වා හත්ථකුක්කුච්චං කත්වා
පත්තචීරං පටිසාමෙත්වා සත්ථාරං උපසඩ්ධමිත්වා වන්දිත්වා නිසීදිත්වා සත්ථාරා
මධුරපටිසත්ථාරෙ කතෙ පුච්ඡිංසු – ‘‘හන්තෙ, ලකුණ්ඩකහද්දියත්ථෙරො කිර
නාමෙකො තුම්භාකං සාවකො මධුරධම්මකථිකො අත්ථි, කහං සො ඉදානී’’ති. ‘‘කිං
පන, හික්ඛවෙ, දට්ඨුකාමත්ථා’’ති? ‘‘ආම, හන්තෙ’’ති. ‘‘යං, හික්ඛවෙ, තුම්භෙ
ද්වාරකොට්ඨකෙ දිස්වා විවරකණ්ණාදීසු ගණ්හන්නා හත්ථකුක්කුච්චං කත්වා
ආගතා, එස සො’’ති. ‘‘හන්තෙ, එවරුපො පත්ථිතපත්ථනො අභිනිහාරසම්පන්නො
සාවකො කිංකාරණා අප්පෙසක්ඛො ජාතො’’ති? සත්ථා ‘‘අත්තනා කතපාපකම්මං
නිස්සායා’’ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කො
දෙවරාජා අහොසි. තදා බ්‍රහ්මදත්තස්ස ජිණ්ණං ජරාජපත්තං හත්ථිං වා අස්සං වා
ගොණං වා දස්සෙතුං න සක්කා, කෙළිසිලො හුත්වා තථාරූපං දිස්වාච

අනුබන්ධාපෙනි, ජිණ්ණසකටම්පි දිස්වා භින්දාපෙනි, ජිණ්ණමාතුගාමෙ දිස්වා පක්කොසාපෙන්වා උදරෙ පහරාපෙන්වා පාතාපෙන්වා පුන උට්ඨාපෙන්වා භායාපෙනි, ජිණ්ණපුරිසෙ දිස්වා ලඬිසකෙ විය භූමියං සංපරිවත්තකාදිකිලං කිලාපෙනි, අපස්සන්තො “අසුකසරෙ කිර මහල්ලකො අත්ථි”ති සුත්වාපි පක්කොසාපෙන්වා කිලති. මනුස්සා ලජ්ජන්තා අත්තනො මාතාපිතරො තිරොරට්ඨානි පෙසෙන්නි, මාතුපට්ඨානධම්මො පිතුපට්ඨානධම්මො පච්ඡිජ්ජි, රාජසෙවකාපි කෙළිසිලාව අහෙසුං. මතමතා චත්තාරො අපායෙ පුරෙන්නි, දෙවපරිසා පරිභායති.

සක්කො අභිනවෙ දෙවපුත්තෙ අපස්සන්තො “කිං නු බො කාරණං”න්ති ආවජ්ජෙන්නො තං කාරණං ඤාත්වා “දමෙස්සාමි න”න්ති මහල්ලකචණ්ණං අභිනිමිතින්වා ජිණ්ණයානකෙ ද්වෙ තක්කවාට්ඨො ආරොපෙන්වා ද්වෙ ජරගොණෙ යොපෙන්වා එකස්මිං ඡණ්දිවසෙ අලඬිකතහත්ථිං අභිරුහිත්වා බ්‍රහ්මදත්තෙ අලඬිකතනගරං පදක්ඛිණං කරොන්තෙ පිලොතිකනිවත්ථො තං යානකං පාපෙන්තො රඤ්ඤො අභිමුඛො අගමාසි. රාජා ජිණ්ණයානකං දිස්වා “එතං යානකං අපනෙථා”ති වදති. මනුස්සා “කහං, දෙව, න පස්සාමා”ති ආහංසු. සක්කො අත්තනො ආනුභාවෙන රඤ්ඤොයෙව දස්සෙසි. අථ නං බහුසම්පත්තෙ තස්මිං තස්ස උපරිභාගෙන පාපෙන්තො රඤ්ඤො මත්ථකෙ එකං වාටිං භින්දිත්වා නිවත්තාපෙන්තො දුතියං භින්දි. අථස්ස සීසතො පට්ඨාය ඉතො විතො ච තක්කං පග්ගරති, සො තෙන අට්ටියති භරායති ජිගුච්ඡති. අථස්ස තං උපද්ද්වතභාවං ඤාත්වා සක්කො යානකං අන්තරධාපෙන්වා සක්කත්තභාවං මාපෙන්වා වජිරහත්ථො ආකාසෙ යත්වා “පාප අධම්මිකරාජ, කිං ත්වං මහල්ලකො න භවිස්සසි, තච සරීරං ජරා න පහරිස්සති, කෙළිසිලො හුත්වා වුඩ්ඨෙ විහෙයනකම්මං කරොසි, එකකං තං නිස්සාය එතං කම්මං කත්වා මතමතා අපායෙ පරිපුරෙන්නි, මනුස්සා මාතාපිතරො පටිජග්ගිතුං න ලහන්ති. සචෙ ඉමම්භා කම්මා න විරම්ස්සසි, වජිරෙන තෙ සීසං පදාලෙස්සාමි, මා ඉතො පට්ඨායෙනං කම්මං අකත්ථා”ති සන්තජ්ජෙත්වා මාතාපිතුනං ගුණං කට්ඨෙත්වා වුඩ්ඨාපවායිකකම්මස්ස ආනිසංසං පකාසෙන්වා ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව අගමාසි. රාජා තතො පට්ඨාය තථාරූපං කම්මං කාතුං විත්තම්පි න උජ්ජාදෙසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

103.

“භංසා කොඤ්ඤා මයුරා ච, හත්ථයො පසදා මීගා;
සබ්බෙ සිහස්ස භායන්ති, නත්ථි කායස්මි තුල්‍යතා.

104.

“එවමෙව මනුස්සෙසු, දහරො වෙපි පඤ්ඤවා;
සො හි තත්ථ මහා භොති, නෙව බාලො සරීරවා”ති.

තත්ථ පසදා මිගාති පසදසඬ්ඛාතා මිගා, පසදා මිගා ච අවසෙසා මිගා වාතිපි අත්ථො. “පසදමිගා” තිපි පායො, පසදා මිගාති අත්ථො. නත්ථී කායස්මී තුලාතාති සරීරෙ පමාණං නාම නත්ථී. යදි භවෙය්‍ය, මහාසරීරා භත්ථීනො වෙච පසදමිගා ච සීහං මාරෙය්‍යං, සීහො භංසාදයො බුද්දකසරීරෙයෙව මාරෙය්‍ය, බුද්දකායෙව සීහස්ස භායෙය්‍යං, න මහන්තා. යස්මා පනෙතං නත්ථී, තස්මා සබ්බෙපි තෙ සීහස්ස භායන්ති. සරීරවාති බාලො මහාසරීරොපි මහා නාම න හොති, තස්මා ලකුණ්ඩකභද්දියො සරීරෙන බුද්දකොපි මා තං ඤාණෙනපි බුද්දකොති මඤ්ඤිත්ථාති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ තෙසු භික්ඛුසු කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමීනො, කෙචි අනාගාමීනො, කෙචි අරහත්තො අහෙසුං. “තදා රාජා ලකුණ්ඩකභද්දියො අහොසි, සො තාය කෙළිසීලතාය පරෙසං කෙළිනිස්සයො ජාතො, සක්කො පන අභමෙච අහොසි”න්ති.

කෙළිසීලජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[203] 3. බන්ධජාතකවණ්ණනා

විරූපක්ඛෙහි මෙ මෙත්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තං කිර ජන්තාසරද්වාරෙ කට්ඨාති ඵාලෙන්තං පුතිරුක්ඛන්තරා නික්ඛමිත්වා එකො සජ්ජො පාදඬ්ගුලියං ඩංසි, සො තත්ථෙච මනො. තස්ස මතභාවො සකලවිභාරෙ පාකටො අහොසි. ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අසුකො කිර භික්ඛු ජන්තාසරද්වාරෙ කට්ඨාති ඵාලෙන්තො සජ්ජෙන දට්ඨො තත්ථෙච මනො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “සවෙ සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු වත්තාරි අභිරාජකුලාති ආරබ්භ මෙත්තං අභාවයිස්ස, න නං සජ්ජො ඩංසෙය්‍ය. පොරාණකතාපසාපි අනුජ්ජන්තෙ බුද්ධෙ චතුසු අභිරාජකුලෙසු මෙත්තං භාවෙත්වා තාති අභිරාජකුලාති නිස්සාය උජ්ජජනකභයතො මුච්චිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයජ්ජන්තො කාමෙ පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බන්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ එකස්මී. ගඬගානිවත්තනෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා ඤානකීළං කීළන්තො ඉසිගණපරිවුතො විහාසි. තදා ගඬගාතීරෙ නානාජපකාරා දීඝජාතිකා ඉසීනං පරිපන්ථං කරොන්ති, යෙභුයොන ඉසයො ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. තාපසා තමත්ථං බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං. බොධිසත්තො සබ්බෙ තාපසෙ සන්නිපාතාපෙත්වා “සවෙ තුම්හෙ චතුසු අභිරාජකුලෙසු මෙත්තං භාවෙය්‍යාථ, න වො සජ්ජා ඩංසෙය්‍යං, තස්මා ඉතො පට්ඨාය චතුසු අභිරාජකුලෙසු එවං මෙත්තං භාවෙථා”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

105.

“විරූපක්ඛෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං ඵරාපටෙහි මෙ;
ජබ්‍යාපුත්තෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං කණ්භාගොතමකෙහි වා”ති.

තත්ථ විරූපක්ඛෙහි මෙ මෙත්තන්ති විරූපක්ඛනාගරාජකුලෙහි සද්ධිං මය්හං
මෙත්තං. ඵරාපටාදීසුපි එසෙව නයො. එතානිපි හි ඵරාපටනාගරාජකුලං
ජබ්‍යාපුත්තනාගරාජකුලං කණ්භාගොතමකනාගරාජකුලන්ති නාගරාජකුලානෙව.

එවං චත්තාරි නාගරාජකුලානි දස්සෙත්වා “සචෙ තුම්හෙ එතෙසු මෙත්තං
භාවෙතං සක්ඛිස්සට, දීඝජාතිකා වො න ඩංසිස්සන්ති න විහෙයෙස්සන්ති”ති චත්වා
දුතියං ගාථමාහ —

“අපාදකෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං ද්විපාදකෙහි මෙ;
චතුප්පදෙහි මෙ මෙත්තං, මෙත්තං ඛහුප්පදෙහි මෙ”ති.

තත්ථ පඨමපදෙන ඔදිස්සකං කත්වා සබ්බෙසු අපාදකෙසු දීඝජාතිකෙසු චෙව
මච්ඡෙසු ච මෙත්තාභාවනා දස්සිතා, දුතියපදෙන මනුස්සෙසු චෙව පක්ඛිජාතෙසු ච,
තතියපදෙන හත්ථිඅස්සාදීසු සබ්බචතුප්පදෙසු, චතුත්ථපදෙන
විච්ඡිකසතපදිලච්චාලිඬ්ඨගපාණකමක්කටකාදීසු.

එවං සරූපෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි ආයාචනවසෙන දස්සෙන්නො
ඉමං ගාථමාහ —

“මා මං අපාදකො හිංසි, මා මං හිංසි ද්විපාදකො;
මා මං චතුප්පදො හිංසි, මා මං හිංසි ඛහුප්පදො”ති.

තත්ථ මා මන්ති එතෙසු අපාදකාදීසු කොචි එකොපි මා මං හිංසතු, මා
විහෙයෙතුති එවං ආයාචන්තා මෙත්තං භාවෙටාති අත්ථො.

ඉදානි අනොදිස්සකවසෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

“සබ්බෙ සත්තා සබ්බෙ පාණා, සබ්බෙ භූතා ච කෙවලා;
සබ්බෙ හද්‍රානි පස්සන්තු, මා කඤ්චි පාපමාගමා”ති.

තත්ථ තණ්හාදිට්ඨිවසෙන වට්ටෙ පඤ්චසු බන්ධෙසු ආසත්තා විසත්තා ලග්ගා
ලග්ගිතාති සත්තා, අස්සාසපස්සාසපචත්තසඬ්ඨාතෙන පාණනවසෙන පාණා,
භූතභාවිතතිබ්බත්තනවසෙන භූතාති එවං චචනමත්තවිසෙසො චෙදිතබ්බො.
අවිසෙසෙන පන සබ්බානිපෙතානි පදානි සබ්බසත්තසඬ්ඨාගහකානෙව. කෙවලාති
සකලා. ඉදං සබ්බසද්දස්සෙව හි පරියායවචනං. හද්‍රානි පස්සන්තුති සබ්බෙපෙන
සත්තා හද්‍රානි සාධුනි කල්‍යාණානෙව පස්සන්තු. මා කඤ්චි පාපමාගමාති එතෙසු

කඤ්චි එකං සත්තම්පි පාපං ලාමකං දුක්ඛං මා ආගමා, මා ආගච්ඡතු මා පාපුණාතු,
සබ්බෙ අවෙරා අඛ්‍යාපජ්ජා සුඛී නිද්දුක්ඛා භොන්තුති.

එවං “සබ්බසත්තෙසු අනොදිස්සකවසෙන මෙත්තං භාවෙට්ඨා”ති වත්වා පුන
තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරාපෙතුං -

106.

“අප්පමාණො බුද්ධො, අප්පමාණො ධම්මො;
අප්පමාණො සඬ්ඝො”ති ආහ.

තත්ථ පමාණකරානං කිලෙසානං අභාවෙන ගුණානඤ්ච පමාණාභාවෙන
බුද්ධරතනං අප්පමාණං. ධම්මොති නවවිධො ලොකුත්තරධම්මො. තස්සපි පමාණං
කාතුං න සක්කාති අප්පමාණො. තෙන අප්පමාණෙන ධම්මෙන සමන්තාගතත්තා
සඬ්ඝාපි අප්පමාණො.

ඉති බොධිසත්තො “ඉමෙසං තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරට්ඨා”ති වත්වා
තිණ්ණං රතනානං අප්පමාණගුණතං දස්සෙත්වා සප්පමාණෙ සත්තෙ දස්සෙතුං -

“පමාණවත්තානි සරිසපානි, අභි විච්ඡික සතපදී;
උණ්ණනාහි සරඬු මුසිකා”ති ආහ.

තත්ථ සරිසපානීති සප්පදීසජාතිකානං නාමං. තෙ හි සරත්තා ගච්ඡන්ති, සිරෙන
වා සපන්තිති සරිසපා. “අභි”තිආදි තෙසං සරූපතො නිදස්සනං. තත්ථ
උණ්ණනාහිති මක්කටකො. තස්ස හි නාහිතො උණ්ණාසදිසං සුත්තං නික්ඛමති,
තස්මා “උණ්ණනාහි”ති චුච්චති. සරඬුති සරගොළිකා.

ඉති බොධිසත්තො “යස්මා එතෙසං අත්තොරාගාදයො පමාණකරා ධම්මා
අත්ථී, තස්මා තානි සරිසපාදීනි පමාණවත්තානී”ති දස්සෙත්වා “අප්පමාණානං
තිණ්ණං රතනානං ආනුභාවෙන ඉමෙ පමාණවත්තා සත්තා රත්තින්දිවං
පරිත්තකම්මං කරොන්තුති එවං තිණ්ණං රතනානං ගුණෙ අනුස්සරට්ඨා”ති වත්වා
තතො උත්තරි කත්තබ්බං දස්සෙතුං ඉමං ගාථමාහ -

“කතා මෙ රක්ඛා කතා මෙ පරිත්තා, පටික්කමන්තු භූතානි;
යොහං නමො භගවතො, නමො සත්තන්තං සම්මාසම්බුද්ධාන”න්ති.

තත්ථ කතා මෙ රක්ඛාති මයා රතනත්තයගුණෙ අනුස්සරන්තෙන අත්තතො
රක්ඛා ගුත්ති කතා. කතා මෙ පරිත්තාති පරිත්තාණම්පි මෙ අත්තතො කතං.
පටික්කමන්තු භූතානීති මයි අභිතජ්ඣාසයානි භූතානි පටික්කමන්තු අපගච්ඡන්තු.
යොහං නමො භගවතොති යො අහං එවං කතපරිත්තො අතීතස්ස පරිනිබ්බුතස්ස
සබ්බස්සපි බුද්ධස්ස භගවතො නමො කරොමි. නමො සත්තන්තං

සම්මාසම්බුද්ධානන්ති විසෙසෙන පන අතීතෙ පටිපාටියා පරිනිබ්බුතානං සත්තන්තං සම්මාසම්බුද්ධානං නමො කරොමිති.

එවං “නමක්කාරං කරොන්තාපි සත්ත බුද්ධෙ අනුස්සරං” ති බොධිසත්තො ඉසිගණස්ස ඉමං පරිත්තං බන්ධිත්වා අදාසි. ආදිතො පන පටියාය ද්විති ගාථාහි චතුසු අහිරාජකුලෙසු මෙත්තාය දීපිතත්තා ඔදිස්සකානොදිස්සකවසෙන වා ද්විත්තං මෙත්තාභාවනානං දීපිතත්තා ඉදං පරිත්තං ඉධ චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤං වා කාරණං පරියෙසිතබ්බං. තතො පටියාය ඉසිගණො බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා මෙත්තං භාවෙසි, බුද්ධගුණෙ අනුස්සරි. එවමෙනෙසු බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තෙසුයෙව සබ්බෙ දීපජාතිකා පටික්කමිංසු. බොධිසත්තොපි බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ඉසිගණො බුද්ධපරිසා අහොසි, ගණසත්ථා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බන්ධජාතකවණ්ණනා තතියා.

[204] 4. වීරකජාතකවණ්ණනා

අපි වීරක පස්සෙසිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සුගතාලයං ආරබ්භ කටෙසි. දෙවදත්තස්ස පරිසං ගහෙත්වා ආගතෙසු හි ථෙරෙසු සත්ථා “සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො තුම්හෙ දිස්වා කිං අකාසි” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සුගතාලයං, හන්තෙ, දස්සෙසි” ති චුත්තෙ “න බො, සාරිපුත්ත, ඉදානෙව දෙවදත්තො මම අනුකිරියං කරොන්තො විනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි විනාසං පාපුණි” ති චත්වා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ උදකකාකයොනියං නිබ්බන්තිත්වා එකං සරං උපනිස්සාය වසි, “වීරකො” තිස්ස නාමං අහොසි. තදා කාසිරට්ඨෙ දුබ්භික්ඛං අහොසි, මනුස්සා කාකහත්තං වා දාතුං යක්ඛනාගබ්ලිකම්මං වා කාතුං නාසක්ඛිංසු. ජාතකරට්ඨතො කාකා යෙභුයෙයන අරඤ්ඤං පවිසිංසු. තත්ථෙකො බාරාණසිවාසී සවිට්ඨකො නාම කාකො කාකිං ආදාය වීරකස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තං සරං නිස්සාය එකමන්තෙ වාසං කප්පෙසි. සො එකදිවසං තස්මිං සරෙ ගොවරං ගණ්හන්තො වීරකං සරං ඔතරිත්වා මච්ඡෙ බාදිත්වා පච්චුත්තරිත්වා සරීරං සුක්ඛාපෙත්තං දිස්වා “ඉමං උදකකාකං නිස්සාය සක්කා බහු මච්ඡෙ ලද්ධුං, ඉමං උපට්ඨහිස්සාමි” ති තං උපසඬ්ඨකම්මත්වා “කිං, සම්මා” ති චුත්තෙ “ඉච්ඡාමි තං සාමි උපට්ඨහිතු”න්ති චත්වා “සාධු” ති තෙන සම්පට්චිජිතො තතො පටියාය උපට්ඨාසි. වීරකොපි තතො පටියාය අත්තතො යාපනමත්තං බාදිත්වා මච්ඡෙ උද්ධරිත්වා සවිට්ඨකස්ස දෙති. සොපි අත්තතො යාපනමත්තං බාදිත්වා සෙසං කාකියා දෙති.

තස්ස අපරභාගෙ මානො උප්පජ්ජී – “අයම්පි උදකකාකො කාළකො, අහම්පි කාළකො, අක්ඛිතුණ්ඩපාදෙහිපි එතස්ස ව මය්හඤ්ච නානාකරණං නත්ථී, ඉතො පට්ඨාය ඉමිනා ගහිතමච්ඡෙහි මය්හං කම්මං නත්ථී, අහමෙව ගණ්හිස්සාමී”ති. සො වීරකං උපසඬකම්ත්වා “සම්ම, ඉතො පට්ඨාය අහමෙව සරං ඔතරිත්වා මච්ඡෙ ගණ්හිස්සාමී”ති වත්වා “න ත්වං, සම්ම, උදකං ඔතරිත්වා මච්ඡෙ ගණ්හනකකුලෙ නිබ්බත්තො, මා නස්සී”ති තෙන වාරියමානොපි වචනං අනාදියිත්වා සරං ඔරුය්හ උදකං පවිසිත්වා උම්මුජ්ජමානො සෙවාලං ඡින්නිත්වා නික්ඛමිතුං නාසක්ඛි, සෙවාලන්තරෙ ලග්ගි, අග්ගතුණ්ඩමෙව පඤ්ඤායි. සො නිරස්සාසො අන්තොඋදකෙයෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. අට්ඨස්ස හරියා ආගමනං අපස්සමානා තං පවත්තිං ජානනත්ථං වීරකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “සාමි, සවිට්ඨකො න පඤ්ඤායති, කහං නු බො සො”ති පුච්ඡමානා පයමං ගාථමාහ –

107.

“අපි වීරක පස්සෙසි, සකුණං මඤ්ජුභාණකං;
මයුරගීවසඬකාසං, පතිං මය්හං සවිට්ඨක”න්ති.

තත්ථ අපි, වීරක, පස්සෙසිති, සාමි වීරක, අපි පස්සෙසි. මඤ්ජුභාණකන්ති මඤ්ජුභාණකං. සා හි රාගවසෙන “මයුරස්සරො මෙ පති”ති මඤ්ඤති, තස්මා එවමාහ. මයුරගීවසඬකාසන්ති මොරගීවසමානවණ්ණං.

තං සුත්වා වීරකො “ආම, ජානාමි තෙ සාමිකස්ස ගතට්ඨාන”න්ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

108.

“උදකථලවරස්ස පක්ඛිනො, නිච්චං ආමකමච්ඡහොජිනො;
තස්සානුකරං සවිට්ඨකො, සෙවාලෙ පලිගුණ්ඨිනො මනො”ති.

තත්ථ උදකථලවරස්සාති උදකෙ ව ථලෙ ව වරිතුං සමත්ථස්ස. පක්ඛිනොති අත්තානං සන්ධාය වදති. තස්සානුකරන්ති තස්ස අනුකරොත්තො. සෙවාලෙ පලිගුණ්ඨිනො මනොති උදකං පවිසිත්වා සෙවාලං ඡින්නිත්වා නික්ඛමිතුං අසක්කොත්තො සෙවාලපරියොනද්ධො අන්තොඋදකෙයෙව මනො, පස්ස, එතස්ස තුණ්ඩං දිස්සතීති. තං සුත්වා කාකී පරිදෙවිත්වා බාරාණසිමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සවිට්ඨකො දෙවදත්තො අහොසි, වීරකො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වීරකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[205] 5. ගඬගෙයාජාතකවණ්ණනා

සොහනි මව්මො ගඬගෙයොනි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ද්වෙ දහරහික්ඛු ආරබ්භ කට්ඨි. තෙ කිර සාවත්ථිවාසිනො කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා අසුභභාවනං අනුනුයුක්ඛිත්වා රූපපසංසකා හුත්වා රූපං උපලාලෙන්තා විවරිංසු. තෙ එකදිවසං “ත්වං න සොහසි, අහං සොහාමි”ති රූපං නිස්සාය උප්පන්නවිවාදා අවිදුරෙ නිසින්නං එකං මහල්ලකත්ථෙරං දිස්වා “එසො අම්භාකං සොහනභාවං වා අසොහනභාවං වා ජානිස්සති”ති තං උපසඬකමිත්වා “හන්තෙ, කො අම්භෙසු සොහනො”ති පුච්ඡිංසු. සො “ආවුසො, තුම්භෙහි අහමෙව සොහනතරො”ති ආහ. දහරා “අයං මහල්ලකො අම්භෙහි පුච්ඡිතං අකට්ඨත්වා අපුච්ඡිතං කට්ඨති”ති තං පරිහාසිත්වා පක්කමිංසු. සා තෙසං කිරියා හික්ඛුසඬසෙ පාකටා ජාතා. අට්ඨකදිවසං ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අසුකො මහල්ලකො ථෙරො කිර තෙ රූපනිස්සිතකෙ දහරෙ ලජ්ජාපෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉමෙ ද්වෙ දහරා ඉදානෙව රූපපසංසකා, පුබ්බෙවෙපෙන රූපමෙව උපලාලෙන්තා විවරිංසු”ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගඬගාතීරෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා ගඬගායමුනානං සමාගමට්ඨානෙ ගඬගෙයො ව යාමුනෙයො ව ද්වෙ මව්මො “අහං සොහාමි, ත්වං න සොහසි”ති රූපං නිස්සාය විවදමානා අවිදුරෙ ගඬගාතීරෙ කච්ඡපං නිපන්නං දිස්වා “එසො අම්භාකං සොහනභාවං වා අසොහනභාවං වා ජානිස්සති”ති තං උපසඬකමිත්වා “කිං නු බො, සම්ම කච්ඡප, ගඬගෙයො සොහනි, උදාහු යාමුනෙයො”ති පුච්ඡිංසු. කච්ඡපො “ගඬගෙයොසි සොහනි, යාමුනෙයොසි සොහනි, තුම්භෙහි පන ද්විති අහමෙව අතිරෙකතරං සොහාමි”ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො පයමං ගාථමාහ –

109.

“සොහනි මව්මො ගඬගෙයො, අට්ඨා සොහනි යාමුනො;
චතුප්පදොයං පුරිසො, නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො;
ඊසකායතගිවො ව, සබ්බෙව අතිරොවතී”ති.

තත්ථ චතුප්පදොයන්ති චතුප්පදො අයං. පුරිසොති අත්තානං සන්ධාය වදති. නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලොති සුජාතො නිග්‍රොධො විය පරිමණ්ඩලො. ඊසකායතගිවොති රජීසා විය ආයතගිවො. සබ්බෙව අතිරොවතීති එවං සණ්ඨානසම්පන්නො කච්ඡපො සබ්බෙව අතිරොවති, අහමෙව සබ්බෙ තුම්භෙ අතික්කමිත්වා සොහාමිති වදති.

මව්මො තස්ස කථං හුත්වා “අම්භො! පාපකච්ඡප අම්භෙහි පුච්ඡිතං අකට්ඨත්වා අඤ්ඤමෙව කට්ඨසි”ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

110.

“යං පුච්ඡිතො න තං අක්ඛාසි, අඤ්ඤං අක්ඛාසි පුච්ඡිතො;
අත්ථප්පසංසකො පොසො, නායං අස්මාක රූච්චති”ති.

තත්ථ අත්තප්පසංසකොති අත්තානං පසංසනසීලො අත්තුක්කංසකො පොසො.
නායං අස්මාක රුච්චතීති අයං පාපකච්ඡපො අමිභාකං න රුච්චති න ඛමතීති
කච්ඡපස්ස උපරි උදකං ඛිපිත්වා සකට්ඨානමෙව ගමිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ද්වෙ මච්ඡා
ද්වෙ දහරහික්ඛු අහෙසුං, කච්ඡපො මහල්ලකො, ඉමස්ස කාරණස්ස
පච්චක්ඛකාරිකා ගඬගාතීරෙ නිබ්බත්තරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි” ති.

ගඬගෙයාජාතකචණ්ණනා පඤ්චමා.

[206] 6. කුරුඬගමිගජාතකචණ්ණනා

ඉඬස වට්ටමයං පාසන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ
කටෙසි. තදා හි සත්ථා “දෙවදත්තො වධාය පරිසක්කති” ති සුත්වා “න, හික්ඛවෙ,
දෙවදත්තො ඉදානෙව මය්හං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙවා” ති වත්ථා
අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
කුරුඬගමිගො හුත්වා අරඤ්ඤෙ එකස්ස සරස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං ගුම්බෙ වාසං
කප්පෙසි. තස්සෙව සරස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං රුක්ඛග්ගෙ සතපත්තො, සරස්මිං පන
කච්ඡපො වාසං කප්පෙසි. එවං තෙ තයොපි සභායකා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසංවාසං
වසිංසු. අටෙකො මිගලුද්දකො අරඤ්ඤෙ වරන්තො පානීයතිත්ථෙ බොධිසත්තස්ස
පදවලඤ්ජං දිස්වා ලොහනිගලසදිසං වට්ටමයං පාසං ඔඩ්ඛෙත්වා අගමාසි.
බොධිසත්තො පානීයං පාතුං ආගතො පයමයාමෙයෙව පාසෙ ඛජ්ඣිත්වා බද්ධරවං
රවි. තස්ස තෙන සද්දෙන රුක්ඛග්ගතො සතපත්තො උදකතො ව කච්ඡපො
ආගන්ත්වා “කිං නු බො කාතබ්බ” ති මන්තයිංසු. අථ සතපත්තො කච්ඡපං
ආමන්තෙත්වා “සම්ම, තව දන්තා අත්ථි, ත්වං ඉමං පාසං ඡින්ද, අහං ගන්ත්වා යථා
සො නාගච්ඡති, තථා කරිස්සාමි, එවං අම්හෙහි ද්විහිපි කතපරක්කමෙන සභායො
නො ජීවිතං ලහිස්සති” ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො පයමං ගාථමාහ –

111.

“ඉඬස වට්ටමයං පාසං, ඡින්ද දන්තෙහි කච්ඡප;
අහං තථා කරිස්සාමි, යථා නෙහිති ලුද්දකො” ති.

අථ කච්ඡපො වම්මවරත්තං බාදිතුං ආරහි, සතපත්තො ලුද්දකස්ස වසනගාමං
ගතො අවිදුරෙ රුක්ඛෙ නිසිදි. ලුද්දකො පච්චුසකාලෙයෙව සත්තිං ගහෙන්වා
නික්ඛමි. සකුණො තස්ස නික්ඛමනභාවං ඤත්වා වස්සිත්වා පක්ඛෙ පජ්ඨොටෙන්වා
තං පුරිමද්වාරෙන නික්ඛමන්තං මුඛෙ පහරි. ලුද්දො “කාලකණ්ණිනා
සකුණෙනමිහි පහටො” ති නිවත්තිත්වා ථොකං සයිත්වා පුන සත්තිං ගහෙන්වා
උට්ඨාසි. සකුණො “අයං පයමං පුරිමද්වාරෙන නික්ඛන්තො ඉදානි පච්ඡිමද්වාරෙන
නික්ඛමිස්සති” ති ඤත්වා ගන්ත්වා පච්ඡිමගෙහෙ නිසිදි. ලුද්දොපි “පුරිමද්වාරෙන

මෙ නික්බන්තෙන කාලකණ්ණි සකුණො දිට්ඨො, ඉදානි පච්ඡිමද්වාරෙන නික්බම්ඝසාමී” ති පච්ඡිමද්වාරෙන නික්බම්, සකුණො පුන වස්සිත්වා ගන්ත්වා මුඛෙ පහරි. ලුද්දො “පුනපි කාලකණ්ණිසකුණෙන පහටො, න දානි මෙ එස නික්බම්තුං දෙනී” ති නිවත්තිත්වා යාව අරුණුග්ගමනා සයිත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය සත්තිං ගහෙත්වා නික්බම්. සකුණො වෙගෙන ගන්ත්වා “ලුද්දො ආගච්ඡතී” ති බොධිසත්තස්ස කට්ඨෙ.

තස්මිං බණ කච්ඡපෙන එකමෙව වම්මවද්ධං යපෙත්වා සෙසවරත්තා බාදිතා හොන්ති. දන්තා පනස්ස පතනාකාරප්පත්තා ජාතා, මුඛතො ලොහිතං පග්ගරති. බොධිසත්තො ලුද්දපුත්තං සත්තිං ගහෙත්වා අසනිවෙගෙන ආගච්ඡන්තං දිස්වා තං වද්ධං ඡින්දිත්වා වනං පාවිසි, සකුණො රුක්ඛග්ගෙ නිසිදි, කච්ඡපො පන දුබ්බලත්තා තත්ථෙව නිපජ්ජි. ලුද්දො කච්ඡපං ගහෙත්වා පසිබ්බකෙ පක්ඛිපිත්වා එකස්මිං බාණුකෙ ලග්ගෙසි. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො කච්ඡපස්ස ගහිතභාවං ඤත්වා “සභායස්ස ජීවිතදානං දස්සාමී” ති දුබ්බලො විය හුත්වා ලුද්දස්ස අත්තානං දස්සෙසි. සො “දුබ්බලො එස භවිස්සති, මාරෙස්සාමි න” න්ති සත්තිං ආදාය අනුබන්ධි. බොධිසත්තො නාතිදුරෙ නාව්වාසන්තෙ ගච්ඡන්තො තං ආදාය අරඤ්ඤං පාවිසි, දුරං ගතභාවං ඤත්වා පදං වඤ්චෙත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන වාතවෙගෙන ගන්ත්වා සිඬිගෙන පසිබ්බකං උක්ඛිපිත්වා භූමියං පාතෙත්වා එවලත්වා කච්ඡපං නිහරි. සතපත්තොපි රුක්ඛා ඔතරි. බොධිසත්තො ද්විත්තම්පි ඔවාදං දදමානො “අහං තුම්හෙ නිස්සාය ජීවිතං ලහිං, තුම්හෙහි සභායකස්ස කත්තබ්බං මය්හං කතං, ඉදානි ලුද්දො ආගන්ත්වා තුම්හෙ ගණ්භෙය්ස, තස්මා, සම්ම සතපත්ත, ත්වං අත්තනො පුත්තකෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ යාහි, ත්වම්පි, සම්ම කච්ඡප, උදකං පටිසාහී” ති ආහ. තෙ තථා අකංසු.

සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

112.

“කච්ඡපො පාවිසි වාරිං, කුරුඬිගො පාවිසි වනං;
සතපත්තො දුග්ගම්භා, දුරෙ පුත්තෙ අපානයි” ති.
තත්ථ අපානයිති ආනයි, ගහෙත්වා අගමාසිති අත්ථො;

ලුද්දොපි තං යානං ආගන්ත්වා කඤ්චි අපස්සිත්වා ඡින්තපසිබ්බකං ගහෙත්වා දොමනස්සප්පත්තො අත්තනො ගෙහං අගමාසි. තෙ තයොපි සභායා යාවජීවං විස්සාසං අච්ඡින්දිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ලුද්දකො දෙවදත්තො අහොසි, සතපත්තො සාරිපුත්තො, කච්ඡපො මොග්ගල්ලානො, කුරුඬිගම්ගො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

කුරුඬිගම්ගජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

අයමස්සකරාජෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කටෙසි. සො හි භික්ඛු සත්ථාරා “සච්චං කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුට්ඨො “සච්ච”න්ති වත්වා “කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසි”ති චුත්තෙ “පුරාණදුතියිකායා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “න ඉදානෙව තස්සා භික්ඛු ඉත්ථියා තයි සිනෙහො අත්ථි, පුබ්බෙපි ත්වං තං නිස්සාය මහාදුක්ඛං පත්තො”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ පාටලිනගරෙ අස්සකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස උපරි නාම අග්ගමහෙසී පියා අහොසි මනාපා අභිරුපා දස්සනියා පාසාදිකා අතික්කන්තා මානුසවණ්ණං, අපත්තා දිබ්බවණ්ණං. සා කාලමකාසී, තස්සා කාලකිරියාය රාජා සොකාභිභූතො අහොසි දුක්ඛී දුම්මනො. සො තස්සා සරීරං දොණියං නිපජ්ජාපෙත්වා තෙලකලලං පක්ඛිපාපෙත්වා හෙට්ඨාමඤ්චෙ යපාපෙත්වා නිරාහාරො රොදමානො පරිදෙවමානො නිපජ්ජි. මාතෘපිතරො අවසෙසඤාතකා මිත්තාමච්චධ්‍රාග්මණුගහපතිකාදයොපි “මා සොච්ච, මහාරාජ, අනිච්චා සඬ්ඛාරා”තිආදීනි වදන්තා සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. තස්ස විලපන්තස්සෙව සත්ත දිවසා අතික්කන්තා. තදා බොධිසත්තො පඤ්චාභිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී තාපසො හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ විහරන්තො ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බෙන චක්ඛුනා ජම්බුදීපං ඔලොකෙන්තො තං රාජානං තථා පරිදෙවමානං දිස්වා “එතස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතබ්බ”න්ති ඉද්ධානුභාවෙන ආකාසෙ උජ්ජනිත්වා රඤ්ඤො උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා මඩ්ගලසිලාපට්ටෙ කඤ්චනපට්ටා විය නිසිදි.

අටෙකො පාටලිනගරවාසී ධ්‍රාග්මණුමාණුවො උය්‍යානං ගතො බොධිසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා නිසිදි. බොධිසත්තො තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “කිං, මාණව, රාජා ධම්මිකො”ති පුච්ඡි. “ආම, භන්තෙ, ධම්මිකො රාජා, භරියා පනස්ස කාලකතා, සො තස්සා සරීරං දොණියං පක්ඛිපාපෙත්වා විලපමානො නිපන්තො, අජ්ජ සත්තමො දිවසො, කිස්ස තුම්හෙ රාජානං එවරුපා දුක්ඛා න මොවෙථ, යුත්තං නු බො තුම්හාදිසෙසු සීලවන්තෙසු සංවිජ්ජමානෙසු රඤ්ඤො එවරුපං දුක්ඛං අනුභවිතු”න්ති. “න බො අහං, මාණව, රාජානං ජානාමි, සචෙ පන සො ආගන්ත්වා මං පුච්ඡෙය්‍ය, අහමෙවස්ස තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං ආචික්ඛිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙයෙව තං කථාපෙය්‍ය”න්ති. “තෙන හි, භන්තෙ, යාව රාජානං ආනෙමි, තාව ඉමෙව නිසිද්වා”ති මාණුවො බොධිසත්තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා “තස්ස දිබ්බචක්ඛුකස්ස සන්තිකං ගන්තුං වට්ටති”ති ආහ.

රාජා “උපරිං කිර දට්ඨුං ලභිස්සාමි”ති තුට්ඨමානසො රථං අභිරුහිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො – “සච්චං කිර තුම්හෙ දෙවියා නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාමා”ති පුච්ඡි. “ආම, මහාරාජා”ති. “කත්ථ නිබ්බත්තා”ති? “සා බො, මහාරාජ, රුපස්මිංයෙව මත්තා පමාදමාගම්ම

කලාපාණකම්මං අකත්වා ඉමස්මිංයෙව උය්‍යානෙ ගොමයපාණකයොනියං
 නිබ්බත්තා”ති. “නාහං සද්දහාමි”ති. “තෙන හි තෙ දස්සෙත්වා කථාපෙමි”ති.
 “සාධු කථාපෙථා”ති. බොධිසත්තො අත්තනො ආනුභාවෙන “උභොපි
 ගොමයපිණ්ඩං වට්ටයමානා රඤ්ඤො පුරතො ආගච්ඡන්තු”ති තෙසං ආගමනං
 අකාසි. තෙ තථෙව ආගමිංසු. බොධිසත්තො තං දස්සෙත්තො “අයං තෙ, මහාරාජ,
 උපරිදෙවී, තං ජහිත්වා ගොමයපාණකස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡති, පස්සථ
 න”න්ති ආහ. හත්තෙ “උපරි නාම ගොමයපාණකයොනියං නිබ්බත්තිස්සති”ති න
 සද්දහාමහ”න්ති. “කථාපෙමි නං, මහාරාජා”ති. “කථාපෙථ, හත්තෙ”ති.

බොධිසත්තො අත්තනො ආනුභාවෙන තං කථාපෙත්තො “උපරි”ති ආහ. සා
 මනුස්සභාසාය “කිං, හත්තෙ”ති ආහ. “ත්වං අතීතභවෙ කා නාම අභොසි”ති?
 “හත්තෙ, අස්සකරඤ්ඤො අග්ගමහෙසි උපරි නාම අභොසි”න්ති. “කිං පන තෙ
 ඉදානි අස්සකරාජා පියො, උදාහු ගොමයපාණකො”ති? “හත්තෙ, සො මය්හං
 පුරිමජාතියා සාමිකො, තදා අහං ඉමස්මිං උය්‍යානෙ තෙන සද්ධිං
 රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බෙ අනුභවමානා විචරිං. ඉදානි පන මෙ
 භවසඬ්ඛෙපගතකාලතො පට්ඨාය සො කිං භොති, අහඤ්චි ඉදානි අස්සකරාජානං
 මාරෙත්වා තස්ස ගලලොහිතෙන මය්හං සාමිකස්ස ගොමයපාණකස්ස පාදෙ
 මක්ඛෙය්‍ය”න්ති චත්වා පරිසමජ්ඣෙ මනුස්සභාසාය ඉමා ගාථා අවොච –

113.

“අයමස්සකරාජෙන, දෙසො විචරිතො මයා;
 අනුකාමය කාමෙන, පියෙන පතිනා සහ.

114.

“නචෙන සුඛදුක්ඛෙන, පොරාණං අපිට්ඨයති;
 තස්මා අස්සකරඤ්ඤාව, කීටො පියතරො මමා”ති.

තත්ථ අයමස්සකරාජෙන, දෙසො විචරිතො මයාති අයං රමණීයො
 උය්‍යානපදෙසො පුබ්බෙ මයා අස්සකරාජෙන සද්ධිං විචරිතො. අනුකාමය
 කාමෙනාති අනුති නිපාතමත්තං, මයා තං කාමයමානාය තෙන මං කාමයමානෙන
 සහාති අත්ථො. පියෙනාති තස්මිං අත්තභාවෙ පියෙන. නචෙන සුඛදුක්ඛෙන,
 පොරාණං අපිට්ඨයතීති, හත්තෙ, නචෙන හි සුඛෙන පොරාණං සුඛං, නචෙන ව
 දුක්ඛෙන පොරාණං දුක්ඛං පිට්ඨයති පටිච්ඡාදීයති, එසා ලොකස්ස ධම්මතාති දීපෙති.
 තස්මා අස්සකරඤ්ඤාව, කීටො පියතරො මමාති යස්මා නචෙන පොරාණං පිට්ඨයති,
 තස්මා මම අස්සකරාජතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන කීටොව පියතරොති.

තං සුත්වා අස්සකරාජා විජ්ජට්ඨාරි හුත්වා තත්ථ යිතොව කුණපං නිහරාපෙත්වා
 සීසං නිහත්වා බොධිසත්තං චන්දිත්වා නගරං පටිසිත්වා අඤ්ඤං අග්ගමහෙසිං
 කත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. බොධිසත්තොපි රාජානං ඔවදිත්වා නිස්සොකං
 කත්වා හිමවත්තමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා උපරි පුරාණදුතියිකා අහොසි, අස්සකරාජා උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු, මාණුවො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අස්සකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[208] 8. සුසුමාරජාතකවණ්ණනා

අලං මෙනෙහි අම්බෙහීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා “දෙවදත්තො වධාය පරිසක්කති”ති සුත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො මය්භං වධාය පරිසක්කති, පුබ්බෙපි පරිසක්කියෙව, සන්තාසමත්තම්පි පන කාතුං න සක්ඛි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ හිමවත්තපදෙසෙ බොධිසත්තො කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා නාගබ්බො ථාමසම්පන්නො මහාසරීරො සොහග්ගප්පත්තො හුත්වා ගඬගානිවත්තනෙ අරඤ්ඤායතනෙ වාසං කප්පෙසි. තදා ගඬගාය එකො සුසුමාරො වසි. අථස්ස හරියා බොධිසත්තස්ස සරීරං දිස්වා තස්ස හදයමංසෙ දොහළං උප්පාදෙන්වා සුසුමාරං ආහ – “අහං සාමී, එතස්ස කපිරාජස්ස හදයමංසං බාදිතුකාමා”ති. “හද්දෙ, මයං ජලගොවරා, එසො ථලගොවරො, කිත්ති නං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමා”ති. “යෙන කෙනවි උපායෙන ගණ්හ, සවෙ න ලහිස්සාමී, මරිස්සාමී”ති. “තෙන හි මා සොවි, අත්ථෙකො උපායො, බාදාපෙස්සාමී තං තස්ස හදයමංසං”න්ති සුසුමාරිං සමස්සාසෙත්වා බොධිසත්තස්ස ගඬගාය පාතියං පිටිත්වා ගඬගාතීරෙ නිසින්තකාලෙ සන්තිකං ගන්ත්වා එවමාහ – “වානරින්ද, ඉමස්මිං පදෙසෙ කසායඵලානි බාදන්තො කිං ත්වං නිව්ට්ඨට්ඨානෙයෙව වරසි, පාරගඬගාය අම්බලබුජාදීනං මධුරඵලානං අන්තො නත්ථී, කිං තෙ තත්ථ ගන්ත්වා ඵලාඵලං බාදිතුං න වට්ටති”ති? “කුම්භීලරාජ, ගඬගා මහොදකා විත්ථිණ්ණා, කථං තත්ථ ගම්ස්සාමී”ති? “සවෙ ඉච්ඡසි, අහං තං මම පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා නෙස්සාමී”ති. සො සද්දහිත්වා “සාධු”ති සම්පට්ඨි. “තෙන හි එහි පිට්ඨිං මෙ අහිරුහා”ති ව චුත්තෙ තං අහිරුහි. සුසුමාරො ථොකං නෙත්වා උදකෙ ඔසිදාපෙසි.

බොධිසත්තො “සම්ම, උදකෙ මං ඔසිදාපෙසි, කිං නු බො එත”න්ති ආහ. “නාහං තං ධම්මසුධම්මතාය ගහෙත්වා ගච්ඡාමි, හරියාය පන මෙ තව හදයමංසෙ දොහළො උප්පන්නො, තමහං තව හදයං බාදාපෙතුකාමො”ති. “සම්ම, කටෙන්නෙන තෙ සුන්දරං කතං. සවෙ හි අම්භාකං උදරෙ හදයං භවෙය්‍යා, සාබග්ගෙසු වරන්තානං චුණ්ණවිචුණ්ණං භවෙය්‍යා”ති. “කහං පන තුම්භෙ යථෙථා”ති? බොධිසත්තො අවිදුරෙ එකං උදුම්බරං පක්කඵලපිණ්ඩිසඤ්ජන්තං දස්සෙන්තො “පස්සෙතානි අම්භාකං හදයානි එතස්මිං උදුම්බරෙ ඔලම්බන්ති”ති ආහ. “සවෙ මෙ හදයං දස්සසි, අහං තං න මාරෙස්සාමී”ති. “තෙන හි මං එත්ථ

නෙහි, අහං තෙ රුක්ඛෙ ඔලම්බන්තං දස්සාමී” ති. සො තං ආදාය තත්ථ අගමාසි. බොධිසත්තො තස්ස පිට්ඨිතො උප්පතිත්වා උදුම්බරරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා “සම්ම, බාල සුසුමාර, ‘ඉමෙසං සත්තානං හදයං නාම රුක්ඛග්ගෙ හොතී’ ති සඤ්ඤී අහොසි, බාලොසි, අහං තං වඤ්චෙසිං, තව ඵලාඵලං තවෙව හොතු, සරීරමෙව පන තෙ මහන්තං පඤ්ඤා පන නත්ථී” ති වත්වා ඉමමත්ථං පකාසෙන්නො ඉමා ගාථා අවොච

115.

“අලං මෙනෙහි අම්බෙහි, ජම්බුහි පනසෙහි ව;
යානි පාරං සමුද්දස්ස, වරං මය්හං උදුම්බරො.

116.

“මහතී වත තෙ බොන්දි, න ව පඤ්ඤා තදුපිකා;
සුසුමාර වඤ්චිතො මෙසි, ගච්ඡ දානි යථාසුඛ” න්ති.

තත්ථ අලං මෙනෙහිති යානි තයා දීපකෙ නිද්දිට්ඨානි, ඵනෙහි මය්හං අලං. වරං මය්හං උදුම්බරොති මය්හං අයමෙව උදුම්බරරුක්ඛො වරං. බොන්දිති සරීරං. තදුපිකාති පඤ්ඤා පන තෙ තදුපිකා තස්ස සරීරස්ස අනුච්ඡවිකා නත්ථී. ගච්ඡ දානි යථාසුඛන්ති ඉදානි යථාසුඛං ගච්ඡ, නත්ථී තෙ හදයමංසගහණුපායොති අත්ථො. සුසුමාරො සහස්සං පරාජිතො විය දුක්ඛී දුම්මනො පජ්ඣායන්තොව අත්තනො නිවාසට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා සුසුමාරො දෙවදත්තො අහොසි, සුසුමාරී විඤ්චමාණවිකා, කපිරාජා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

සුසුමාරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[209] 9. කුක්කුටජාතකවණ්ණනා

දිට්ඨා මයා වනෙ රුක්ඛාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං දහරහික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර අත්තනො සරීරස්ස ගුත්තිකම්මෙ ඡෙකො අහොසි. “සරීරස්ස මෙ න සුඛං භවෙය්‍යා” ති භයෙන අතිසීතං අවිචුණ්භං පරිභොගං න කරොති, “සීතූණ්හෙහි සරීරං කිලමෙය්‍යා” ති භයෙන බහි න නික්ඛමති, අතිකිලිත්තඋත්තණ්ඩුලාදීනි න භුඤ්ජති. තස්ස සා සරීරගුත්තිකුසලතා සඨසමජ්ඣෙ පාකටා ජාතා. හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං — “ආවුසො, අසුකො දහරො කිර හික්ඛු සරීරගුත්තිකම්මෙ ඡෙකො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, ඵතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, අයං දහරො ඉදානෙව සරීරගුත්තිකම්මෙ ඡෙකො, පුබ්බෙපි ඡෙකොව අහොසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතේ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තේ රජ්ජං කාරෙන්තේ බොධිසත්තො
 අරඤ්ඤායනතෙ රුක්ඛදෙවතා අහොසි. අට්ඨකො සකුණුලුද්දකො එකං
 දීපකක්කුට්ඨාදාය වාලරජ්ජුඤ්ඤා යට්ඨිඤ්ඤා ගහෙන්වා අරඤ්ඤෙ කුක්කුට්ඨෙ
 බන්ධන්තො එකං පලායිත්වා අරඤ්ඤං පච්චියං පොරාණකුක්කුට්ඨං බන්ධිතුං ආරභි.
 සො වාලපාසෙ කුසලතාය අත්තානං බන්ධිතුං න දෙනි, උට්ඨායුට්ඨාය නිලීයති.
 ලුද්දකො අත්තානං සාබ්‍යපල්ලවෙහි පට්චිජාදෙන්වා පුනස්පුනං යට්ඨිඤ්ඤා පාසඤ්ඤා
 ඔඩ්ඛෙති. කුක්කුට්ඨො තං ලජ්ජාපෙතුකාමො මානුසිං වාවං නිච්ජාරෙන්වා පයමං
 ගාථමාහ –

117.

“දිට්ඨා මයා චනෙ රුක්ඛා, අස්සකණ්ණා විහිට්ඨා;
 න තානි එවං සක්කන්ති, යථා ත්වං රුක්ඛ සක්කසි” ති.

තස්සත්ථො – සම්ම ලුද්දක, මයා ඉමස්මිං චනෙ ජාතා බහු අස්සකණ්ණා ච
 විහිට්ඨා ච රුක්ඛා දිට්ඨපුබ්බා, තානි පන රුක්ඛානි යථා ත්වං සක්කසි සඬකමසි
 ඉතො විතො ච විචරසි, එවං න සක්කන්ති න සඬකමන්ති න විචරන්තිති.

එවං චත්වා ච පන සො කුක්කුට්ඨො පලායිත්වා අරඤ්ඤත්ථ අගමාසි. තස්ස
 පලායිත්වා ගතකාලෙ ලුද්දකො දුතියං ගාථමාහ –

118.

“පොරාණකුක්කුට්ඨො අයං, හෙත්වා පඤ්ජරමාගතො;
 කුසලො වාලපාසානං, අපක්කමති භාසති” ති.

තත්ථ කුසලො වාලපාසානන්ති වාලමයෙසු පාසෙසු කුසලො අත්තානං
 බන්ධිතුං අදත්වා අපක්කමති වෙච භාසති ච, භාසිත්වා ච පන පලාතොති එවං චත්වා
 ලුද්දකො අරඤ්ඤෙ චරිත්වා යථාලද්ධමාදාය ගෙහමෙච ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ලුද්දකො
 දෙවදත්තො අහොසි, කුක්කුට්ඨො කායගුත්තිකුසලො දහරහික්ඛු, තස්ස පන
 කාරණස්ස පච්චක්ඛකාරිකා රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙච අහොසි” ති.

කුක්කුට්ඨාතකවණ්ණනා නවමා.

[210] 10. කන්දගලකජාතකවණ්ණනා

අම්භො කො නාමයං රුක්ඛොති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො සුගතාලයං
 ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තදා හි සත්ථා “දෙවදත්තො සුගතාලයං අකාසි” ති සුත්වා “න,
 හික්ඛවෙ, ඉදානෙච දෙවදත්තො මය්හං අනුකිරියං කරොන්තො විනාසං පත්තො,
 පුබ්බෙපි පාපුණියෙවා” ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 හිමවන්තපදෙසෙ රුක්ඛකොට්ටකසකුණයොනියං නිබ්බත්ති, “බදිරවනියො” තිස්ස
 නාමං අහොසි. සො බදිරවනෙයෙව ගොවරං ගණ්හි, තස්සෙකො කන්දගලකො
 නාම සභායො අහොසි, සො සිම්බලිපාලිහද්දකවනෙ ගොවරං ගණ්හාති. සො
 එකදිවසං බදිරවනියස්ස සන්තිකං අගමාසි. බදිරවනියො “සභායො මෙ ආගතො” ති
 කන්දගලකං ගහෙත්වා බදිරවනං පවිසිත්වා බදිරබන්ධං තුණ්ඛෙන පහරිත්වා
 රුක්ඛතො පාණකෙ නීහරිත්වා අදාසි. කන්දගලකො දින්නෙ දින්නෙ මධුරපුටෙ විය
 ඡින්දිත්වා ඡින්දිත්වා බාදි. තස්ස බාදන්තස්සෙව මානො උප්පජ්ජි – “අයම්පි
 රුක්ඛකොට්ටකයොනියං නිබ්බත්තො, අහම්පි, කිං මෙ එතෙන දින්නගොවරෙන,
 සයමෙව බදිරවනෙ ගොවරං ගණ්හිස්සාමි” ති. සො බදිරවනියං ආහ – “සම්ම, මා
 ත්වං දුක්ඛං අනුභවි, අහමෙව බදිරවනෙ ගොවරං ගණ්හිස්සාමි” ති.

අථ නං සො “හන්ද ත්වං සම්ම, සිම්බලිපාලිහද්දකාදිවනෙ නිස්සාරෙ
 ගොවරග්ගහණකුලෙ ජානො, බදිරා නාම ජාතසාරා ථද්ධා, මා තෙ එතං රුච්චි” ති
 ආහ. කන්දගලකො “කිං දානාහං න රුක්ඛකොට්ටකයොනියං නිබ්බත්තො” ති
 තස්ස වචනං අනාදිසිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා බදිරරුක්ඛං තුණ්ඛෙන පහරි.
 තාවදෙවස්ස තුණ්ඛං හිජ්ජි, අක්ඛිති නික්ඛමනාකාරප්පත්තාති ජාතාති, සීසං එලිතං.
 සො බන්ධෙ පතිට්ඨාතුං අසක්කොන්තො භූමියං පතිත්වා පයමං ගාථමාහ –

119.

“අම්භො කො නාමයං රුක්ඛො, සින්තපත්තො සකණ්ටකො;
 යත්ථ එකප්පහාරෙන, උත්තමඬිගං විහිජ්ජිත” ති.

තත්ථ අම්භො කො නාමයං රුක්ඛොති, භො බදිරවනිය, කො නාම අයං
 රුක්ඛො. “කො නාම සො” තිපි පායො. සින්තපත්තොති සුබ්බමපත්තො. යත්ථ
 එකප්පහාරෙනාති යස්මිං රුක්ඛෙ එකෙනෙව පහාරෙන. උත්තමඬිගං විහිජ්ජිතන්ති
 සීසං හින්තං, න කෙවලඤ්ච සීසං, තුණ්ඛම්පි හින්තං. සො වෙදනාප්පත්තාය
 බදිරරුක්ඛං “කිං රුක්ඛො නාමෙසො” ති ජානිතුං අසක්කොන්තො
 වෙදනාප්පත්තො හුත්වා ඉමාය ගාථාය විජ්ජලපි.

තං වචනං සුත්වා බදිරවනියො දුතියං ගාථමාහ –

120.

“අචාරි වතායං විතුදං වනානි, කට්ඨඬිගරුක්ඛෙසු අසාරකෙසු;
 අථාසදා බදිරං ජාතසාරං, යත්ථබ්බිදා ගරුලො උත්තමඬිග” ති.

තත්ථ අචාරි වතායන්ති අචරි වත අයං. විතුදං වනානිති
 නිස්සාරසිම්බලිපාලිහද්දකවනානි විතුදන්තො විජ්ඣන්තො. කට්ඨඬිගරුක්ඛෙසුති
 වනකට්ඨකොට්ඨාසෙසු රුක්ඛෙසු. අසාරකෙසුති නිස්සාරෙසු
 පාලිහද්දකසිම්බලිආදීසු. අථාසදා බදිරං ජාතසාරන්ති අථ පොතකකාලතො පට්ඨාය

ජාතසාරං බදිරං සම්පාපුණි. යත්ථ බිහිදා ගරුළො උත්තමඛිගන්ති යත්ථ බිහිදාති
යස්මිං බදිරො අභින්දි පදාලයි. ගරුළොති සකුණො. සබ්බසකුණානඤ්ඤානං
සගාරවසප්පතිස්ස වචනං.

ඉති නං බදිරවනියො චත්වා “හො කන්දගලක, යත්ථ ත්වං උත්තමඛිගං අභින්දි,
බදිරො නාමෙසො සාරරුක්ඛො” ති ආහ. සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
කන්දගලකො දෙවදත්තො අහොසි, බදිරවනියො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කන්දගලකජාතකවණ්ණනා දසමා.

නතංදළ්භවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං —

බන්ධනාගාරං කෙළිසිලං, බණ්ඩං වීරකගඬිගෙයාං;
කුරුඬිගමස්සකඤ්ඤෙව, සුසුමාරඤ්ඤෙව කුක්කුටං;
කන්දගලකන්ති තෙ දස.

7. බීරණුපම්භවග්ගො

[211] 1. සොමදත්තජාතකවණ්ණනා

අකාසි යොග්ගන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ලාඨදායිත්ථෙරං ආරබ්භ
කට්ඨෙසි. සො හි ද්විත්තං තිණ්ණං ජනානං අන්තරෙ එකවචනම්පි සම්පාදෙන්වා
කට්ඨෙසු. න සක්කොති, සාරජ්ජබ්භුලො “අඤ්ඤං කට්ඨෙස්සාමි” ති අඤ්ඤමෙව
කට්ඨෙසි. තස්ස තං පවත්තිං හික්ඛු ධම්මසභායං කට්ඨන්තා නිසිදිංසු. සත්ථා
ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛෙව, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුව්ඡිත්වා
“ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, හික්ඛෙව, ලාඨදායී ඉදානෙව සාරජ්ජබ්භුලො,
පුබ්බෙපි සාරජ්ජබ්භුලොයෙවා” ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ
අඤ්ඤතරස්මි. බ්‍රහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිප්පං
උග්ගණ්හිත්වා පුන ගෙහං ආගන්ත්වා මාතාපිතුනං දුග්ගතභාවං ඤත්වා
“පරිහිනකුලතො සෙට්ඨිකුලං පතිට්ඨපෙස්සාමි” ති මාතාපිතරො ආපුව්ඡිත්වා
බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජානං උපට්ඨාසි. සො රඤ්ඤා පියො අහොසි මනාපො.
අථස්ස පිතුනො “ද්විතියෙව ගොණෙහි කසිං කත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තස්ස එකො
ගොණො මතො. සො බොධිසත්තං උපසඬකම්ත්වා “තාත, එකො ගොණො මතො,
කසිකම්මං න පවත්තති, රාජානං එකං ගොණං යාවාහි” ති ආහ. “තාත, නවිරස්සෙව
මෙ රාජා දිට්ඨො, ඉදානෙව ගොණං යාවිතුං න යුත්තං, තුම්භෙ යාවථා” ති. “තාත,

ත්වං මය්හං සාරජ්ජබ්‍රලභාවං න ජානාසි, අහඤ්භි ද්වින්තං තිණ්ණං සම්මුඛෙ කථං සම්පාදෙතුං න සක්කොම්. සචෙ අහං රඤ්ඤො සන්තිකං ගොණං යාචිතුං ගම්ස්සාම්, ඉමම්පි දත්වා ආගම්ස්සාම්”ති. “තාත, යං භොති, තං භොතු, න සක්කා මයා රාජානං යාචිතුං, අපිච ඛො පනාහං තුම්හෙ යොග්ගං කාරෙස්සාම්”ති. “තෙන හි සාධු මං යොග්ගං කාරෙහි”ති.

බොධිසත්තො පිතරං ආදාය බිරණත්ථම්භකප්පසානං ගන්ත්වා තත්ථ තත්ථ තිණකලාපෙ ඛන්ධින්වා “අයං රාජා, අයං උපරාජා, අයං සෙනාපති”ති නාමානි කත්වා පටිපාටියා පිතු දස්සෙත්වා “තාත, ත්වං රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා ‘ජයතු, මහාරාජා’ති එවං ඉමං ගාථං වත්වා ගොණං යාචෙය්‍යාසි”ති ගාථං උග්ගණ්භාපෙසි –

“ද්වෙ මෙ ගොණා මහාරාජ, යෙහි ඛෙත්තං කසාමසෙ;
තෙසු එකො මනො දෙව, දුතියං දෙහි ඛත්තියා”ති.

බ්‍රාහ්මණො එකෙන සංවච්ඡරෙන ඉමං ගාථං පගුණං කත්වා බොධිසත්තං ආහ – “තාත, සොමදත්ත, ගාථා මෙ පගුණා ජාතා, ඉදානි අහං යස්ස කස්සපි සන්තිකෙ වත්තුං සක්කොම්, මං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙහි”ති. සො “සාධු, තාතා”ති තථාරූපං පණ්ණාකාරං ගාභාපෙත්වා පිතරං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙසි. බ්‍රාහ්මණො “ජයතු, මහාරාජා”ති වත්වා පණ්ණාකාරං අදාසි. රාජා “අයං තෙ සොමදත්ත බ්‍රාහ්මණො කිං භොති”ති ආහ. “පිතා මෙ, මහාරාජා”ති. “කෙනට්ඨෙනාගතො”ති? තස්මිං බණෙ බ්‍රාහ්මණො ගොණයාවනත්ථාය ගාථං වදන්තො –

“ද්වෙ මෙ ගොණා මහාරාජ, යෙහි ඛෙත්තං කසාමසෙ;
තෙසු එකො මනො දෙව, දුතියං ගණ්භ ඛත්තියා”ති. – ආහ;

රාජා බ්‍රාහ්මණෙන විරජ්ඣින්වා කථිතභාවං ඤත්වා සිතං කත්වා “සොමදත්ත, තුම්භාකං ගෙහෙ බ්‍රහ්ම ඤ්ඤො ගොණා”ති ආහ. “තුම්හෙහි දින්තා භවිස්සන්ති, මහාරාජා”ති. රාජා බොධිසත්තස්ස තුස්සින්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සොළස ගොණෙ අලඬිකාරහණ්ඩකෙ නිවාසනගාමඤ්චස්ස බ්‍රහ්මදෙය්‍යං දත්වා මහන්තෙන යසෙන බ්‍රාහ්මණං උය්‍යාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො සබ්බසෙනසින්ධවයුත්තං රථං අභිරුය්භ මහන්තෙන පරිවාරෙන ගාමං අගමාසි. බොධිසත්තො පිතරා සද්ධිං රථෙ නිසීදින්වා ගච්ඡන්තො “තාත, අහං තුම්හෙ සකලසංවච්ඡරං යොග්ගං කාරෙසිං, සන්තිට්ඨානකාලෙ පන තුම්භාකං ගොණං රඤ්ඤො අදත්වා”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

121.

“අකාසි යොග්ගං ධුවමජ්ජමත්තො, සංවච්ඡරං බිරණථම්භකස්මිං;
බ්‍යාකාසි සඤ්ඤං පරිසං විගය්භ, න නිය්‍යමො තායති අජ්ජපඤ්ඤ”න්ති.

තත්ථ අකාසි යොග්ගං ධූවමජ්ජමත්තො, සංවච්ඡරං බීරණථම්භකස්මිත්ති, තාත,
ත්වං නිව්චං අජ්ජමත්තො බීරණත්ථම්භමයෙ සුසානෙ යොග්ගං අකාසි. බ්‍යාකාසි
සඤ්ඤං පරිසං විගය්හාති අථ ච පන පරිසං විගාහිත්වා තං සඤ්ඤං විඅකාසි විකාරං
ආපාදෙසි, පරිවත්තෙසිති අත්ථො. න නියාමො තායති අජ්ජපඤ්ඤන්ති
අජ්ජහඤ්ඤං නාම පුග්ගලං නියාමො යොග්ගාවිණ්ණං වරණං න තායති න
රක්ඛතිති.

අථස්ස වචනං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ —

122.

“ද්වයං යාවනකො තාත, සොමදත්ත නිගච්ඡති;
අලාහං ධනලාහං වා, එවංධම්මා හි යාවනා” ති.

තත්ථ එවංධම්මා හි යාවනාති යාවනා හි එවංසභාවාති.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ලාඨදායී ඉදානෙව සාරජ්ජබ්‍රලො, පුබ්බෙපි
සාරජ්ජබ්‍රලොයෙවා” ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි — “තදා රාජා ආනන්දො, සොමදත්තස්ස පිතා ලාඨදායී අහොසි,
සොමදත්තො පන අහමෙව අහොසි” ති.

සොමදත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[212] 2. උච්ඡිට්ඨහත්තජාතකවණ්ණනා

අඤ්ඤො උපරිමො වණ්ණොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
පුරාණදුතියිකාපලොහනං ආරබ්භ කටෙසි. සො හි හික්ඛු සත්ථාරා “සච්චං කිර,
ත්වං හික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි” ති පුට්ඨො “සච්ච” ති වත්වා “කො තං
උක්කණ්ඨාපෙසි” ති වුත්තෙ “පුරාණදුතියිකා” ති ආහ. අථ නං සත්ථා “හික්ඛු අයං
තෙ ඉත්ථි අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි අත්තනො ජාරස්ස උච්ඡිට්ඨකං හොපෙසි” ති
වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං
යානෙ හික්ඛං වරිත්වා ජීවිකකජ්ජකෙ කපණෙ නටකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා
වයජ්ජත්තො දුග්ගතො දුරුපකො හුත්වා හික්ඛං වරිත්වා ජීවිකං කජ්ජෙසි. තදා
කාසිරට්ඨෙ එකස්මිං ගාමකෙ එකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රාහ්මණී දුස්සිලා පාපධම්මා
අතිවාරං වරති. අටෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණෙ කෙනවිදෙව කරණියෙන බහි ගතෙ තස්සා
ජාරො තං බණං ඔලොකෙත්වා තං ගෙහං පාවිසි. සා තෙන සද්ධිං අතිවරිත්වා
“මුහුත්තං අච්ඡ, භුඤ්ජිත්වා භමිස්සසි” ති හත්තං සම්පාදෙත්වා
සුපබ්බාඤ්ජනසම්පන්නං උණ්හහත්තං වඩ්ඪෙත්වා “ත්වං භුඤ්ජා” ති තස්ස දත්වා
සයං බ්‍රාහ්මණස්ස ආගමනං ඔලොකයමානා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. බොධිසත්තො
බ්‍රාහ්මණියා ජාරස්ස භුඤ්ජනට්ඨානෙ පිණ්ඩං පච්චාසිසන්නො අට්ඨාසි.

තස්මිං ඛණේ බ්‍රාහ්මණො ගෙහාහිමුක්ඛො ආගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණී තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වෙගෙන පවිසිත්වා “උට්ඨෙහි, බ්‍රාහ්මණො ආගච්ඡති” ති ජාරං කොට්ඨෙ ඔතාරෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පවිසිත්වා නිසින්තකාලෙ ඵලකං උපනෙත්වා හත්ථංධොවනං දත්වා ඉතරෙන භුත්තාවසිට්ඨස්ස සිතහත්තස්ස උපරි උණ්භහත්තං වඩ්ඪෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. සො හත්තෙ හත්ථං ඔතාරෙත්වා උපරි උණ්භං හෙට්ඨා ව හත්තං සිතලං දිස්වා චිත්තෙසි – “ඉමිනා අඤ්ඤස්ස භුත්තාධිකෙන උච්ඡිට්ඨහත්තෙන හවිතබ්බ” ති. සො බ්‍රාහ්මණිං පුච්ඡන්තො පට්ඨං ගාථමාහ –

123.

“අඤ්ඤො උපරිමො වණ්ණො, අඤ්ඤො වණ්ණො ව හෙට්ඨිමො;
බ්‍රාහ්මණී ත්වෙව පුච්ඡාමි, කිං හෙට්ඨා කිඤ්ච උජ්ජරි” ති.

තත්ථ වණ්ණොති ආකාරො. අයඤ්ඤි උපරිමස්ස උණ්භහාවං හෙට්ඨිමස්ස ව සිතහාවං පුච්ඡන්තො ඵවමාහ. කිං හෙට්ඨා කිඤ්ච උජ්ජරිති වුඩ්ඪිතහත්තෙන නාම උපරි සිතලෙන, හෙට්ඨා උණ්භෙන හවිතබ්බං, ඉදඤ්ච පන න තාදිසං, තෙන තං පුච්ඡාමි – “කෙන කාරණෙන උපරි හත්තං උණ්භං, හෙට්ඨිමං සිතල” ති.

බ්‍රාහ්මණී අත්තනා කතකම්මස්ස උත්තානභාවහයෙන බ්‍රාහ්මණෙ පුනප්පුනං කට්ඨෙත්තෙපි තුණ්ඤියෙව අහොසි. තස්මිං ඛණේ නටපුත්තස්ස ඵතදහොසි – “කොට්ඨෙ නිසිදාපිතපාපපුරිසෙන ජාරෙන හවිතබ්බං, ඉමිනා ගෙහස්සාමිකෙන, බ්‍රාහ්මණී පන අත්තනා කතකම්මස්ස පාකට්ඨභාවහයෙන කිඤ්චි න කට්ඨති, හන්දාහං ඉමිස්සා කතකම්මං පකාසෙත්වා ජාරස්ස කොට්ඨකෙ නිසිදාපිතභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස කට්ඨෙමි” ති. සො බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහා නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය ඉතරස්ස ගෙහපට්ඨෙසනං අතිවරණං අග්ගහත්තභුඤ්ජනං බ්‍රාහ්මණියා ද්වාරෙ යත්වා මග්ගං ඔලොකනං ඉතරස්ස කොට්ඨෙ ඔතාරිතභාවන්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා දුතියං ගාථමාහ –

124.

“අහං නටොස්මි හද්දන්තෙ, භික්ඛකොස්මි ඉධාගතො;
අයඤ්ඤි කොට්ඨමොතිණ්ණො, අයං සො යං ගවෙසසි” ති.

තත්ථ අහං නටොස්මි, හද්දන්තෙති, සාමි, අහං නටජාතිකො. භික්ඛකොස්මි ඉධාගතොති ස්වාහං ඉමං යානං භික්ඛකො භික්ඛං පරියෙසමානො ආගතොස්මි. අයඤ්ඤි කොට්ඨමොතිණ්ණොති අයං පන ඵතිස්සා ජාරො ඉමං හත්තං භුඤ්ජන්තො තව හයෙන කොට්ඨං ඔතිණ්ණො. අයං සො යං ගවෙසසිති යං ත්වං කස්ස නු ඛො ඉමිනා උච්ඡිට්ඨකෙන හවිතබ්බන්ති ගවෙසසි, අයං සො. වූළාය නං ගහෙත්වා කොට්ඨා නීහරිත්වා යථා න පුනෙවරූපං පාපං කරොති, තථා අස්ස සතිං ජනෙහීති වත්වා පක්කාමි. බ්‍රාහ්මණො උහොපි තෙ යථා නං න පුනෙවරූපං පාපං කරොන්ති, තජ්ජනපොථනෙහි තථා සික්ඛාපෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා බ්‍රාහ්මණී පුරාණදුතියිකා අහොසි, බ්‍රාහ්මණො උක්කණ්ඨිතො භික්ඛු, නටපුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

උච්ඡිට්ඨහත්තජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[213] 3. හරුජාතකවණ්ණනා

ඉසීනමන්තරං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කටෙසි. හගවතො හි භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ඵ ලාභසක්කාරො මහා අහොසි. යථාහ

— “තෙන බො පන සමයෙන හගවා සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපවිතො ලාභී විචරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. භික්ඛුසඬ්ඨස්සොපි බො සක්කතො හොති...පෙ.... පරික්ඛාරානං. අඤ්ඤතිත්ථියා පන පරිබ්බාජකා අසක්කතා හොන්ති...පෙ.... පරික්ඛාරාන”න්ති (උදා. 14).

තෙ එවං පරිභීනලාභසක්කාරා අහොරත්තං ගුළ්භසන්නිපාතං කත්වා මන්තයන්ති “සමණස්ස ගොතමස්ස උජ්ජන්නකාලතො පට්ඨාය මයං හතලාභසක්කාරා ජාතා, සමණො ගොතමො ලාභග්ගයසග්ගජ්ජත්තො ජාතො, කෙන නු බො කාරණෙනස්ස එසා සම්පත්ති”ති. තත්‍රෙකෙ එවමාහංසු — “සමණො ගොතමො සකලජම්බුදීපස්ස උත්තමට්ඨානෙ භූමිසීසෙ වසති. තෙනස්ස ලාභසක්කාරො උජ්ජජ්ජති”ති, සෙසා “අත්ථෙතං කාරණං, මයම්පි ජෙතවනපිට්ඨෙ තිත්ථියාරාමං කාරෙමු, එවං ලාභිතො හවිස්සාමා”ති ආහංසු. තෙ සබ්බෙපි “එවමෙත”න්ති සන්නිට්ඨානං කත්වා “සවෙපි මයං රඤ්ඤො අනාරොචෙත්වා ආරාමං කාරෙස්සාම, භික්ඛු වාරෙස්සන්ති, ලඤ්ජං ලභිත්වා අභිජ්ජනකො නාම නත්ථි, තස්මා රඤ්ඤො ලඤ්ජං දත්වා ආරාමට්ඨානං ගණ්ඨස්සාමා”ති සම්මන්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ යාවිත්වා රඤ්ඤො සතසහස්සං දත්වා “මහාරාජ, මයං ජෙතවනපිට්ඨියං තිත්ථියාරාමං කරිස්සාම, සවෙ භික්ඛු ‘කාතුං න දස්සාමා’ති තුම්භාකං ආරොචෙත්ති, තෙසං පටිච්චනං න දාතබ්බ”න්ති ආහංසු. රාජා ලඤ්ජලොහෙන “සාධු”ති සම්පට්ඨිති.

තිත්ථියා රාජානං සඬ්ගණ්ඨිත්වා වඩ්ඨකිං පක්කොසාපෙත්වා කම්මං පට්ඨපෙසුං, මහාසද්දො අහොසි. සත්ථා “කෙ පනෙතෙ, ආනන්ද, උච්චාසද්දමහාසද්දා”ති පුච්ඡි. “අඤ්ඤතිත්ථියා, හන්තෙ, ජෙතවනපිට්ඨියං තිත්ථියාරාමං කාරෙත්ති, තත්ථෙසො සද්දො”ති. “ආනන්ද, තෙනං යානං තිත්ථියාරාමස්ස අනුච්ඡවිකං, තිත්ථියා උච්චාසද්දකාමා, න සක්කා තෙහි සද්ධිං වසිතු”න්ති වත්වා භික්ඛුසඬ්ඨස්ස සන්නිපාතෙත්වා “ගච්ඡං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො

ආවික්ඛිත්වා තිත්ථියාරාමකරණං නිවාරෙටා” ති ආහ. භික්ඛුසඤ්ඤා ගන්ත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨාසි. රාජා සඤ්ඤා ආගතභාවං සුත්වාපි “තිත්ථියාරාමං නිස්සාය ආගතා භවිස්සන්ති” ති ලඤ්ඤාසංගහිතන්තා “රාජා ගෙහෙනත්ථි” ති වදාපෙසි. භික්ඛු ගන්ත්වා සත්ථු ආරොවෙසුං. සත්ථා “ලඤ්ඤං නිස්සාය එවං කරොති” ති ද්වෙ අග්ගසාවකෙ පෙසෙසි. රාජා තෙසමිපි ආගතභාවං සුත්වා තථෙව වදාපෙසි. තෙපි ආගන්ත්වා සත්ථු ආරොවෙසුං. සත්ථා “න ඉදානි, සාරිපුත්ත, රාජා ගෙහෙන නිසිදිතුං ලභිස්සති, ඛෙති නික්ඛමිස්සති” ති පුනදිවසෙ පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙත්වා පත්තච්චරමාදාය පඤ්චභි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමාසි. රාජා සුත්වා පාසාදා ඔතරිත්වා පත්තං ගෙහත්වා සත්ථාරං පවෙසෙත්වා බුද්ධජපමුඛස්ස සඤ්ඤා යාගුඛජ්ජකං දත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි. සත්ථා රඤ්ඤො එකං පරියායධම්මදෙසනං ආරහන්තො “මහාරාජ, පොරාණකරාජානො ලඤ්ඤං ගෙහත්වා සීලවන්තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කාරෙත්වා අත්තනො රට්ඨස්ස අස්සාමිනො හුත්වා මහාවිනාසං පාපුණ්සු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ හරුරට්ඨෙ හරුරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා ඛොධිසත්තො පඤ්චාභිඤ්ඤො අට්ඨසමාපත්තිලාභී ගණසත්ථා තාපසො හුත්වා භිමවන්තපදෙසෙ චිරං වසිත්වා ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය පඤ්චසතතාපසපරිවුතො භිමවන්තා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන හරුනගරං පත්වා තත්ථ පිණ්ඩාය වරිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උත්තරද්වාරෙ සාධාවිට්ඨපසම්පන්නස්ස වටරුක්ඛස්ස මූලෙ නිසිදිත්වා භත්තකිච්චං කත්වා තත්ථෙව රුක්ඛමූලෙ වාසං කප්පෙසි. එවං තස්මිං ඉසිගණෙ තත්ථ වසන්තෙ අභිසමාසච්චයෙන අඤ්ඤො ගණසත්ථා පඤ්චසතපරිවාරො ආගන්ත්වා නගරෙ භික්ඛාය වරිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණද්වාරෙ තාදිසස්සෙව වටරුක්ඛස්ස මූලෙ නිසිදිත්වා භත්තකිච්චං කත්වා තත්ථ රුක්ඛමූලෙ වාසං කප්පෙසි. ඉති තෙ ද්වෙපි ඉසිගණා තත්ථ යථාභිරන්තං විහරිත්වා භිමවන්තමෙව අගමංසු.

තෙසං ගතකාලෙ දක්ඛිණද්වාරෙ වටරුක්ඛො සුක්ඛො. පුනවාලෙ තෙසු ආගච්ඡන්තෙසු දක්ඛිණද්වාරෙ වටරුක්ඛවාසිනො පඨමතරං ආගන්ත්වා අත්තනො වටරුක්ඛස්ස සුක්ඛභාවං ඤත්වා භික්ඛාය වරිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උත්තරද්වාරෙ වටරුක්ඛමූලං ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසුං. ඉතරෙ පන ඉසයො පච්ඡා ආගන්ත්වා නගරෙ භික්ඛාය වරිත්වා අත්තනො රුක්ඛමූලමෙව ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කත්වා වාසං කප්පෙසුං. තෙ “න සො තුම්භාකං රුක්ඛො, අම්භාකං රුක්ඛො” ති රුක්ඛං නිස්සාය අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරිංසු, කලහො මහා අහොසි. එකෙ “අම්භාකං පඨමං වසිතට්ඨානං තුම්භෙ න ලභිස්සථා” ති වදන්ති. එකෙ “මයං ඉමස්මිං වාරෙ පඨමතරං ඉධාගතා, තුම්භෙ න ලභිස්සථා” ති වදන්ති. ඉති තෙ “මයං සාමිනො, මයං සාමිනො” ති කලහං කරොන්තා රුක්ඛමූලස්සත්ථාය රාජකුලං අගමංසු. රාජා පඨමං වුත්ථඉසිගණඤ්ඤෙව සාමිකං අකාසි. ඉතරෙ “න දානි මයං ඉමෙහි පරාජිනාති අත්තානං වදාපෙස්සාමා” ති දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා එකං

වක්කවත්තිපරිභොගං රථපඤ්ජරං දිස්වා ආහරිත්වා රඤ්ඤො ලඤ්ජං දත්වා
“මහාරාජ, අම්භෙපි සාමිකෙ කරොහී”ති ආභංසු.

රාජා ලඤ්ජං ගහෙත්වා “ද්වෙපි ගණා වසන්තු”ති ද්වෙපි සාමිකෙ අකාසි.
ඉතරෙ ඉසයො තස්ස රථපඤ්ජරස්ස රථවක්කානි නිහරිත්වා ලඤ්ජං දත්වා
“මහාරාජ, අම්භෙයෙව සාමිකෙ කරොහී”ති ආභංසු. රාජා තථා අකාසි. ඉසිගණා
“අම්භෙහි වත්ථුකාමෙ ව කිලෙසකාමෙ ව පභාය පබ්බජිතෙහි රුක්ඛමූලස්ස
කාරණා කලහං කරොන්තෙහි ලඤ්ජං දදන්තෙහි අයුත්තං කත”න්ති
විජ්ජාසාරිනො භුත්වා වෙගෙන පලායිත්වා හිමවන්තමෙව අගමංසු.
සකලහරුරට්ඨවාසිනො දෙවතා එකතො භුත්වා “සීලවන්තෙ කලහං කරොන්තෙන
රඤ්ඤො අයුත්තං කත”න්ති හරුරඤ්ඤො කුජ්ඣිත්වා තියොජනසතිකං හරුරට්ඨං
සමුද්දං උබ්බත්තෙත්වා අරට්ඨමකංසු. ඉති එකං හරුරාජානං නිස්සාය
සකලරට්ඨවාසිනොපි විනාසං පත්තාති.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

125.

“ඉසිනමන්තරං කත්වා, හරුරාජාති මෙ සුතං;
උච්ඡින්නො සහ රට්ඨෙහි, ස රාජා විභවඬගතො.

126.

“තස්මා හි ඡන්දාගමනං, නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා;
අදුට්ඨචිත්තො භාසෙය්‍ය, ගිරං සච්චපසංහිත”න්ති.

තත්ථ අන්තරං කත්වාති ඡන්දාගතිවසෙන විවරං කත්වා. හරුරාජාති හරුරට්ඨෙ
රාජා. ඉති මෙ සුතන්ති ඉති මයා පුබ්බෙ එතං සුතං. තස්මා හි ඡන්දාගමනන්ති යස්මා
හි ඡන්දාගමනං ගන්ත්වා හරුරාජා සහ රට්ඨෙන උච්ඡින්නො, තස්මා ඡන්දාගමනං
පණ්ඩිතා නප්පසංසන්ති. අදුට්ඨචිත්තොති කිලෙසෙහි අදුසිතචිත්තො භුත්වා.
භාසෙය්‍ය ගිරං සච්චපසංහිතන්ති සභාවනිස්සිතං අත්ථනිස්සිතං කාරණනිස්සිතමෙව
ගිරං භාසෙය්‍ය. යෙ හි තත්ථ හරුරඤ්ඤො ලඤ්ජං ගණ්හන්තස්ස අයුත්තං එතන්ති
පටික්කොසන්තා සච්චපසංහිතං ගිරං භාසිංසු, තෙසං ධීතට්ඨානං නාලිකෙරදීපෙ
අජ්ජාපි දීපකසහස්සං පඤ්ඤායතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “මහාරාජ, ඡන්දවසිකෙන නාම න
භවිතඬං, ද්වෙ පබ්බජිතගණෙ කලහං කාරෙතුං න වට්ටතී”ති වත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “අහං තෙන සමයෙන ඡෙට්ඨකඉසි අභොසි”න්ති, රාජා
තථාගතස්ස භත්තකිච්චං කත්වා ගතකාලෙ මනුස්සෙ පෙසෙත්වා තිත්ථියාරාමං
විද්ධංසාපෙසි, තිත්ථියා අප්පතිට්ඨා අගෙසුං.

හරුජාතකවණ්ණනා තතියා.

[214] 4. පුණ්ණනදීජාතකවණ්ණනා

පුණ්ණං නදින්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කට්ඨෙ. එකස්මිඤ්ඤි දිවසෙ ධම්මසභායං භික්ඛු තථාගතස්ස පඤ්ඤං ආරබ්භ කථං සමුට්ඨාපෙසුං - “ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධො මහාපඤ්ඤො පුට්ඨපඤ්ඤො භාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො ගම්භීරපඤ්ඤො නිබ්බේධිකපඤ්ඤො උපායපඤ්ඤාය සමන්තාගතො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය භුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤවා උපායකුසලොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පුරොහිතකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අව්චයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලහිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අපරභාගෙ රාජා පරිභෙදකානං කථං ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස කුද්ධො “මා මම සන්තිකෙ වසි” ති බොධිසත්තං බාරාණසිතො පබ්බාපෙසි. බොධිසත්තො පුත්තදාරං ගහෙත්වා එකස්මිං කාසිකගාමකෙ වාසං කප්පෙසි. අපරභාගෙ රාජා තස්ස ගුණං සරිත්වා “මය්හං කඤ්චි පෙසෙත්වා ආචරියං පක්කොසිතුං න යුත්තං, එකං පන ගාථං බන්ධිත්වා පණ්ණං ලිඛිත්වා කාකමංසං පවාපෙත්වා පණ්ණඤ්ච මංසඤ්ච සෙතවත්ථෙන පලිවෙයෙත්වා රාජමුද්දිකාය ලඤ්ජෙත්වා පෙසෙස්සාමි. යදි පණ්ඩිතො භවිස්සති, පණ්ණං වාවෙත්වා කාකමංසභාවං ඤත්වා ආගමිස්සති, නො වෙ, නාගමිස්සති” ති “පුණ්ණං නදි” ත්ති ඉමං ගාථං පණ්ණෙ ලිඛි -

127.

“පුණ්ණං නදිං යෙන ව පෙය්‍යමාහු, ජාතං යවං යෙන ව ගුය්හමාහු;
දුරං ගතං යෙන ව අව්භයන්ති, සො ත්‍යාගතො හන්ද ව භුඤ්ජ බ්‍රාහ්මණා” ති.

තත්ථ පුණ්ණං නදිං යෙන ව පෙය්‍යමාහුති කාකපෙය්‍යා නදීහි වදන්තා යෙන පුණ්ණං නදිං කාකපෙය්‍යමාහු, න හි අපුණ්ණා නදී “කාකපෙය්‍යා” ති වුච්චති. යදාපි නදීතීරෙ යත්වා ගීවං පසාරෙත්වා කාකෙන පාතුං සක්කා හොති, තදා නං “කාකපෙය්‍යා” ති වදන්ති. ජාතං යවං යෙන ව ගුය්හමාහුති යවන්ති දෙසනාසිසමත්තං, ඉධ පන සබ්බමිපි ජාතං උග්ගතං සම්පන්නතරුණසස්සං අධිජ්ජෙතං. තඤ්ඤි යදා අන්තො පට්ටිකාකං පට්ච්ඡාදෙතුං සක්කොති, තදා ගුය්හතීති ගුය්හං. කිං ගුය්හති? කාකං. ඉති කාකස්ස ගුය්හං කාකගුය්හන්ති තං වදමානා කාකෙන ගුය්හවචනස්ස කාරණභූතෙන “ගුය්හ” ත්ති වදන්ති. තෙන වුත්තං “යෙන ව ගුය්හමාහු” ති. දුරං ගතං යෙන ව අව්භයන්තීති දුරං ගතං විජ්ජවුත්ථං පියපුග්ගලං යං ආගන්ත්වා නිසින්නං දිස්වා සවෙ ඉත්ථන්තාමො ආගච්ඡති, වස්ස කාකාති වා වස්සන්තඤ්ඤෙව වා සුත්වා “යථා කාකො වස්සති, ඉත්ථන්තාමො ආගමිස්සති” ති එවං වදන්තා යෙන ව අව්භයන්ති කට්ඨන්ති

මන්තෙන්ති, උදාහරන්නීති අත්ථො. සො ත්‍යාගතොති සො තෙ ආනීතො. භන්ද ච
භුඤ්ජ, බ්‍රාහ්මණාති ගණ්හ, බ්‍රාහ්මණ, භුඤ්ජස්සු නං, බාද ඉදං කාකමංසන්ති
අත්ථො.

ඉති රාජා ඉමං ගාථං පණ්ණේ ලිඛිත්වා බොධිසත්තස්ස පෙසෙසි. සො පණ්ණං
වාචෙත්වා “රාජා මං දට්ඨුකාමො”ති ඤත්වා දුතියං ගාථමාහ –

128.

“යතො මං සරතී රාජා, වායසම්පි පහෙනවෙ;
භංසා කොඤ්චා මයුරා ච, අසතියෙව පාපියා”ති.

තත්ථ යතො මං සරතී රාජා, වායසම්පි පහෙනවෙති යදා රාජා වායසමංසං
ලභිත්වා තම්පි පහෙනුං මං සරති. භංසා කොඤ්චා මයුරා වාති යදා පනස්ස එතෙ
භංසාදයො උපනීතා භවිස්සන්ති, එකානි භංසමංසාදීනි ලච්ඡති, තදා මං කස්මා න
සරිස්සතීති අත්ථො? අට්ඨකථායං පන “භංසකොඤ්චමයුරාන”න්ති පාඨො. සො
සුන්දරතරා, ඉමෙසං භංසාදීනං මංසං ලභිත්වා කස්මා මං න සරිස්සති,
සරිස්සතියෙවාති අත්ථො. අසතියෙව පාපියාති යං වා තං වා ලභිත්වා සරණං නාම
සුන්දරං, ලොකස්මිං පන අසතියෙව පාපියා, අසතිකරණංයෙව භීතං ලාමකං, තඤ්ච
අම්භාකං රඤ්ඤො නත්ථි. සරති මං රාජා, ආගමනං මෙ පච්චාසීසති, තස්මා
ගම්ස්සාමීති යානං යොජාපෙත්වා ගන්ත්වා රාජානං පස්සි, රාජා තුස්සිත්වා
පුරොහිතට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා
ආනන්දො අහොසි, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පුණ්ණනදීජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[215] 5. කච්ඡපජාතකවණ්ණනා

අවධි වත අත්තානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරඬ්භ
කටෙසි. වත්ථු මහාතක්කාරිජාතකෙ (ජා. 1.13.104 ආදයො) ආචි-භවිස්සති. තදා
පන සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, කොකාලිකො ඉදානෙව වාචාය හතො, පුඬ්ඛෙපි වාචාය
හතොයෙවා”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. සො පන රාජා
බහුභාණි අහොසි, තස්මිං කටෙන්නෙ අඤ්ඤෙසං වචනස්ස ඔකාසො නාම නත්ථි.
බොධිසත්තො තස්ස තං බහුභාණිතං වාරෙතුකාමො එකං උපායං උපධාරෙන්නො
විවරති. තස්මිඤ්ච කාලෙ හිමවන්තපදෙසෙ එකස්මිං සරෙ කච්ඡපො වසති, ද්වෙ
භංසපොතකා ගොවරාය වරන්තා තෙන සද්ධිං විස්සාසං අකංසු. තෙ දළ්භවිස්සාසිකා
හුත්වා එකදිවසං කච්ඡපං ආහංසු – “සම්ම කච්ඡප, අම්භාකං හිමවන්තෙ

විත්තකූටපබ්බතතලෙ කඤ්චනගුහායං වසනට්ඨානං රමණීයො පදෙසො, ගච්ඡසි අම්බාකං සද්ධි”න්ති. “අහං කින්නි කත්වා ගමිස්සාමි”ති? “මයං තං ගහෙත්වා ගමිස්සාම, සවෙ ත්වං මුඛං රක්ඛිතුං සක්ඛිස්සසි, කස්සවි කිඤ්චි න කටෙස්සසි”ති. “රක්ඛිස්සාමි, සාමි, ගහෙත්වා මං ගච්ඡා”ති. තෙ “සාධු”ති වත්වා එකං දණ්ඩකං කච්ඡපෙන ඩංසාපෙත්වා සයං තස්ස උභො කොට්ඨො ඩංසිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දිංසු. තං තථා හංසෙහි නියමානං ගාමදාරකා දිස්වා “ද්වෙ හංසා කච්ඡපං දණ්ඩකෙන හරන්ති”ති ආහංසු.

කච්ඡපො “යදි මං සභායකා නෙන්නි, තුම්බාකං එත්ථ කිං දුට්ඨවෙට්ඨකා”ති වත්තුකාමො හංසානං සීඝ්‍රවෙගතාය බාරාණසිනගරෙ රාජනිවෙසනස්ස උපරිභාගං සම්පත්තකාලෙ දට්ඨට්ඨානතො දණ්ඩකං විස්සජ්ජෙත්වා ආකාසඛගණෙ පතිත්වා ද්වෙභාගො අභොසි, “කච්ඡපො ආකාසතො පතිත්වා ද්වෙධා හින්තො”ති එකකොලාහලං අභොසි. රාජා බොධිසත්තං ආදාය අමච්චගණපරිවුතො තං යානං ගන්ත්වා කච්ඡපං දිස්වා බොධිසත්තං පුච්ඡ – “පණ්ඩිත, කින්නි කත්වා එස පතිතො”ති? බොධිසත්තො “විරපට්ඨකඛ්ඛොහං රාජානං ඔවදිතුකාමො උපායං උපධාරෙන්නො වරාමි, ඉමිනා කච්ඡපෙන හංසෙහි සද්ධිං විස්සාසො කතො හවිස්සති, තෙහි ඉමං ‘හිමවත්තං නෙස්සස්සාමා’ති දණ්ඩකං ඩංසාපෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්තෙහි හවිතබ්බං, අප්ඵ ඉමිනා කස්සවි වචනං සුත්වා අරක්ඛිතමුඛතාය කිඤ්චි වත්තුකාමෙන දණ්ඩකා විස්සට්ඨො හවිස්සති, එවං ආකාසතො පතිත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තෙනෙව හවිතබ්බ”න්ති විත්තෙත්වා “ආම මහාරාජ, අතිමුරො නාම අපරියන්තවචනා එවරූපං දුක්ඛං පාපුණන්තියෙවා”ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

129.

“අවධි වත අත්තානං, කච්ඡපො බ්‍යාහරං ගිරං;
සුග්ගහීතස්මිං කට්ඨස්මිං, වාචාය සක්ඛියාවධි.

130.

“එතම්පි දිස්වා නරවීරියසෙට්ඨ, වාචං පමුඤ්ඤෙව කුසලං නාතිවෙලං;
පස්සසි බහුභාණෙන, කච්ඡපං බ්‍යාසනං ගත”න්ති.

තත්ථ අවධි වතාති සාතෙසි වත. බ්‍යාහරන්ති බ්‍යාහරන්නො. සුග්ගහීතස්මිං කට්ඨස්මින්නි මුඛෙන සුට්ඨු ඩංසිත්වා ගහිතෙ දණ්ඩකෙ. වාචාය සක්ඛියාවධිති අතිමුරොතාය අකාලෙ වාචං නිව්ඡාරෙන්නො දට්ඨට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා තාය සකාය වාචාය අත්තානං අවධි සාතෙසි. එවමෙස ජීවිතක්ඛයං පත්තො, න අඤ්ඤාථාති. එතම්පි දිස්වාති එතම්පි කාරණං දිස්වා. නරවීරියසෙට්ඨාති නරෙසු වීරියෙන සෙට්ඨ උත්තමවීරිය රාජවර. වාචං පමුඤ්ඤෙව කුසලං නාතිවෙලන්ති සච්චාදිපටිසංයුත්තං කුසලමෙව පණ්ඩිතො පුරිසො මුඤ්ඤෙව්‍යා නිව්ඡාරෙය්‍ය, තම්පි හිතං කාලයුත්තං, න අතිවෙලං, අතික්කන්තකාලං අපරියන්තවාචං න භාසෙය්‍ය. පස්සසිති නනු පච්චක්ඛතො පස්සසි. බහුභාණෙනාති බහුභාණෙනෙන. කච්ඡපං බ්‍යාසනං ගතන්ති එතං කච්ඡපං ජීවිතක්ඛයං පත්තන්ති.

රාජා “මං සන්ධාය භාසනී” ති ඤත්වා “අම්හෙ සන්ධාය කථෙසි, පණ්ඩිතා” ති ආහ. බොධිසත්තො “මහාරාජ, ත්වං වා භොහි අඤ්ඤො වා, යො කොච්ඡි පමාණාතික්කන්තං භාසන්තො ඵවරූපං බ්‍යාසනං පාපුණාතී” ති පාකටං කත්වා කථෙසි. රාජා තතො පට්ඨාය විරමිත්වා මන්දභාණී අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කච්ඡපො කොකාලිකො අභොසි, ද්වෙ භංසපොතකා ද්වෙ මහාථෙරා, රාජා ආනන්දො, අමච්චපණ්ඩිතො පන අභමෙව අභොසි” න්ති.

කච්ඡපජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[216] 6. මච්ඡජාතකවණ්ණනා

න මායමග්ගි තපතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොහනං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්ඤි භික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි” ති ප්‍රච්ඡි. “සච්චං, භන්තෙ” ති වුත්තෙ “කෙන උක්කණ්ඨාපිතොසි” ති ප්‍රට්ඨො “පුරාණදුතියිකායා” ති ආහ. අථ නං සත්ථා “අයං තෙ භික්ඛු ඉත්ථි අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය සුලෙන විජ්ඣිත්වා අභිගාරෙසු පවිත්වා බාදිතබ්බතං පත්තො පණ්ඩිතෙ නිස්සාය ජීවිතං අලත්ථා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අභොසි. අථෙකදිවසං කෙවට්ඨා ජාලෙ ලග්ගං මච්ඡං උද්ධරිත්වා උණ්භවාලුකාපිට්ඨෙ යපෙත්වා “අභිගාරෙසු නං පවිත්වා බාදිස්සාමා” ති සුලං තච්ඡිංසු. මච්ඡො මච්ඡං ආරබ්භ පරිදෙවමානො ඉමා ගාථා අවොච –

131.

“න මායමග්ගි තපති, න සුලො සාධුතච්ඡිතො;
යඤ්ච මං මඤ්ඤතෙ මච්ඡී, අඤ්ඤං සො රතියා ගතො.

132.

“සො මං දහති රාගග්ගි, චිත්තං වූපතපෙති මං;
ජාලිනො මුඤ්චථායිරා මං, න කාමෙ භඤ්ඤතෙ ක්වච්චි” ති.

තත්ථ න මායමග්ගි තපතීති න මං අයං අග්ගි තපති, න තාපං ජනෙති, න සොචයතීති අත්ථො. න සුලොති අයං සුලොපි සාධුතච්ඡිතො මං න තපති, න මෙ සොකං උප්පාදෙති. යඤ්ච මං මඤ්ඤතෙති යං පන මං මච්ඡී එවං මඤ්ඤති “අඤ්ඤං මච්ඡීං සො පඤ්චකාමගුණරතියා ගතො” ති, තදෙව මං තපති සොචයති. සො මං දහතීති යො පනෙස රාගග්ගි, සො මං දහති ඤාපෙති. චිත්තං වූපතපෙති මන්ති රාගසම්පයුත්තකං මම චිත්තමෙව ච මං උපතාපෙති කිලමෙති විහෙයෙති. ජාලිනොති කෙවට්ඨෙ ආලපති. තෙ හි ජාලස්ස අත්ථිතාය “ජාලිනො” ති වූච්චන්ති.

මුඤ්චලායිරා මන්ති මුඤ්චලං මං සාමිනොති යාවති. න කාමෙ භඤ්ඤතෙ ක්වච්ඡිති කාමෙ පතිට්ඨිතො කාමෙන නියමානො සත්තො න ක්වච්චි භඤ්ඤති. න හි තං තුම්භාදිසා හනිතුං අනුච්ඡවිකාති පරිදෙවති. අථ වා කාමෙති හෙතුවවනෙ භුමිමං, කාමහෙතු මච්ඡිං අනුබන්ධමානො නාම න ක්වච්චි තුම්භාදිසෙහි භඤ්ඤතිති පරිදෙවති. තස්මිං ඛණෙ බොධිසත්තො නදිතීරං ගතො තස්ස මච්ඡස්ස පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා කෙවට්ටෙ උපසඬ්ඨිකමිත්වා තං මච්ඡං මොචෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා මච්ඡී පුරාණදුතියිකා අහොසි, මච්ඡො උක්කණ්ඨිතහික්ඛු, පුරොහිතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මච්ඡජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[217] 7. සෙග්ගුජාතකවණ්ණනා

සබ්බො ලොකොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං පණ්ණිකඋපාසකං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු එකකනිපාතෙ විත්ථාරිතමෙව. ඉධාපි සත්ථා තං “කිං, උපාසක, චිරස්සං ආගතොසි”ති පුච්ඡී. පණ්ණිකඋපාසකො “ධීතා මෙ, හන්තෙ, නිච්චං පහංසිතමුඛී, තමහං වීමංසිත්වා එකස්ස කුලදාරකස්ස අදාසිං, තත්ථ ඉතිකත්තබ්බතාය තුම්භාකං දස්සනාය ආගන්තුං ඔකාසං න ලභි”න්ති ආහ. අථ නං සත්ථා “න බො, උපාසක, ඉදානෙවෙසා සීලවතී, පුබ්බෙපි සීලවතී, ත්වඤ්ච න ඉදානෙවෙනං වීමංසසි, පුබ්බෙපි වීමංසියෙවා”ති වත්ථා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා අයමෙව පණ්ණිකඋපාසකො “ධීතරං වීමංසිස්සාමි”ති අරඤ්ඤං නෙත්වා කිලෙසවසෙන ඉච්ඡන්තො විය හත්ථෙ ගණ්හි. අථ නං පරිදෙවමානං පඨමගාථාය අජ්ඣාමාසි –

133.

“සබ්බො ලොකො අත්තමනො අහොසි, අකොච්චා ගාමධම්මස්ස සෙග්ගු; කොමාරි කො නාම තච්ඡ්ඡ ධම්මො, යං ත්වං ගහිතා පවනෙ පරොදසී”ති.

තත්ථ සබ්බො ලොකො අත්තමනො අහොසිති, අම්ම, සකලොපි සත්තලොකො එතිස්සා කාමසෙවනාය අත්තමනො ජාතො. අකොච්චා ගාමධම්මස්ස සෙග්ගුති සෙග්ගුති තස්සා නාමං. තෙන ත්වං පන, අම්ම, සෙග්ගු අකොච්චා ගාමධම්මස්ස, ඉමස්මිං ගාමධම්මෙ වසලධම්මෙ අකුසලාසීති වුත්තං හොති. කොමාරි කො නාම තච්ඡ්ඡ ධම්මොති, අම්ම, කුමාරි කො නාමෙස තච අජ්ජ සහාවො. යං ත්වං ගහිතා පවනෙ පරොදසීති ත්වං මයා ඉමස්මිං පවනෙ

සන්ථවවසෙන හත්ථෙ ගනිතා පරොදසි න සම්පට්ඨස්සි, කො එස තව සභාවො, කිං
කුමාරිකායෙව ත්වන්ති පුච්ඡති.

තං සුත්වා කුමාරිකා “ආම, තාත, කුමාරිකායෙවාහං, නාහං මෙටුනධම්මං නාම
ජානාමි”ති වත්වා පරිදෙවමානා දුතියං ගාථමාහ —

134.

“යො දුක්ඛචුට්ඨාය භවෙය්‍ය තාණං, සො මෙ පිතා දුබ්භි වනෙ කරොති;
සා කස්ස කන්දාමි වනස්ස මජ්ඣෙ, යො තායිතා සො සහසං කරොති”ති.

සා හෙට්ඨා කථිතායෙව. ඉති සො පණ්ණිකො තදා ධිතරං විමංසිත්වා ගෙහං
නෙත්වා කුලදාරකස්ස දත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පණ්ණිකඋපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.
“තදා ධිතා ධිතායෙව, පිතා පිතායෙව අහොසි, තස්ස කාරණස්ස පච්චක්ඛකාරිකා
රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සෙග්ගුජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[218] 8. කූටවාණිජජාතකවණ්ණනා

සයස්ස සායෙය්‍යමිදන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කූටවාණිජං
ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථිවාසිනො හි කූටවාණිජො ව පණ්ඩිතවාණිජො ව ද්වෙ
වාණිජා මිත්තිකා හුත්වා පඤ්ච සකට්ඨනානි හණ්ඩස්ස පුරාපෙත්වා පුබ්බන්තතො
අපරන්තං විවරමානා වොහාරං කත්වා බහුං ලාභං ලභිත්වා සාවත්ථිං පච්චාගමිංසු.
පණ්ඩිතවාණිජො කූටවාණිජං ආහ — “සම්ම, හණ්ඩං භාජෙමා”ති. කූටවාණිජො
“අයං දිසරන්තං දුක්ඛසෙය්‍යාය දුබ්භොජනෙන කිලන්තො අත්තතො සරෙ
නානග්ගරසං හත්තං භුඤ්ජිත්වා අජීරකෙන මරිස්සති, අථ සබ්බම්පෙතං හණ්ඩං
මය්‍හමෙව භවිස්සති”ති වින්තෙත්වා “නක්ඛන්තං න මනාපං, දිවසො න මනාපො,
ස්වෙ ජානිස්සාමි, පුනදිවසෙ ජානිස්සාමි”ති කාලං බෙපෙති. අථ නං
පණ්ඩිතවාණිජො නිජ්ජිලෙත්වා භාජාපෙත්වා ගන්ධමාලං ආදාය සත්ථු සන්තිකං
ගන්ත්වා සත්ථාරං පුජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා “කදා
ආගතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “අඩ්ඨමාසමත්තො මෙ, හන්තෙ, ආගතස්සා”ති වත්වා
“අථ කස්මා එවං පපඤ්චං කත්වා බුද්ධුපට්ඨානං ආගතොසි”ති පුට්ඨො තං පවත්ති.
ආරොවෙසි. සත්ථා “න බො, උපාසක, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස
කූටවාණිජොයෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තස්ස විනිච්ඡයාමච්චො අහොසි. තදා ගාමවාසී ව
නගරවාසී ව ද්වෙ වාණිජා මිත්තා අහෙසුං. ගාමවාසී නගරවාසිස්ස සන්තිකෙ පඤ්ච

එලසතානි යපෙසි. සො තෙ එලෙ වික්කිණිත්වා මූලං ගහෙත්වා එලානං
 යපිතට්ඨානෙ මුසිකවච්චං ආකිරිත්වා යපෙසි. අපරභාගෙ ගාමවාසී ආගන්ත්වා
 “එලෙ මෙ දෙහී”ති ආහ. කුට්වාණිජො “එලා තෙ මුසිකාහි බාදිතා”ති
 මුසිකවච්චං දස්සෙසි. ඉතරො “බාදිතාව භොන්තු, මුසිකාහි බාදිතෙ කිං සක්කා
 කාතු”න්ති න්භානත්ථාය තස්ස පුත්තං ආදාය ගච්ඡන්තො එකස්ස සභායකස්ස
 ගෙහෙ “ඉමස්ස කත්ථවි ගන්තුං මා අදත්ථා”ති වත්වා අන්තොගඛිහෙ
 නිසිදාපෙත්වා සයං න්භායිත්වා කුට්වාණිජස්ස ගෙහං අගමාසි. සො “පුත්තො මෙ
 කහ”න්ති ආහ. “සම්ම, තච පුත්තං තීරෙ යපෙත්වා මම උදකෙ නිමුග්ගකාලෙ
 එකො කුලලො ආගන්ත්වා තච පුත්තං නඬපඤ්ජරෙන ගහෙත්වා ආකාසං
 පක්ඛන්තො, අහං පාණිං පහරිත්වා චිරචිත්වා වායමන්තොපි මොචෙතුං
 නාසක්ඛි”න්ති. “ත්ථං මුසා භණ්හි, කුලලා දාරකෙ ගහෙත්වා ගන්තුං සමත්ථා නාම
 නත්ථී”ති. “සම්ම, භොතු, අයුත්තෙපි භොන්තෙ අහං කිං කරොමි, කුලලෙනෙව
 තෙ පුත්තො නීතො”ති. සො තං සන්තජ්ජෙත්වා “අරෙ දුට්ඨවොර මනුස්සමාරක,
 ඉදානි තං විනිච්ඡයං ගන්ත්වා කඩ්ඨාපෙස්සාමි”ති නික්ඛමි. සො “මම
 රුච්චනකමෙව කරොසි”ති තෙනෙව සද්ධිං විනිච්ඡයට්ඨානං අගමාසි.

කුට්වාණිජො බොධිසත්තං ආහ – “අයං, සාමි, මම පුත්තං ගහෙත්වා න්භායිතුං
 ගතො, ‘කහං මෙ පුත්තො’ති චුත්තෙ ‘කුලලෙන භට්ටා’ති ආහ, විනිච්ඡිනථ මෙ
 අඩ්ඛ”න්ති. බොධිසත්තො “සච්චං භණ්හ”ති ඉතරං පුච්ඡි. සො ආහ – “ආම, සාමි,
 අහං තං ආදාය ගතො, සෙනෙන පහට්ඨාවො සච්චමෙව, සාමි”ති. “කිං පන
 ලොකෙ කුලලා නාම දාරකෙ හරන්ති”ති? “සාමි, අහමිපි තුම්හෙ පුච්ඡාමි –
 “කුලලා දාරකෙ ගහෙත්වා ආකාසෙ ගන්තුං න සක්කොන්ති, මුසිකා පන අයථාලෙ
 බාදන්ති”ති. “ඉදං කිං නාමා”ති? “සාමි, මයා එකස්ස සරෙ පඤ්ච එලසතානි
 යපිතානි, ස්වායං ‘එලා තෙ මුසිකාහි බාදිතා’ති වත්වා ‘ඉදං තෙ එලෙ
 බාදිතමුසිකානං වච්ච’න්ති වච්චං දස්සෙති, සාමි, මුසිකා වෙ එලෙ බාදන්ති,
 කුලලාපි දාරකෙ හරිස්සන්ති. සචෙ න බාදන්ති, සෙනාපි තං න හරිස්සන්ති. එසො
 පන ‘එලා තෙ මුසිකාහි බාදිතා’ති වදති, තෙසං බාදිතභාවං වා අබාදිතභාවං වා
 ජානාථ, අඩ්ඛං මෙ විනිච්ඡිනථා”ති. බොධිසත්තො “සයස්ස පටිසාඨෙය්‍යං කත්වා
 ජිනිස්සාමිති ඉමිනා චින්තිතං භවිස්සති”ති ඤත්වා “සුට්ඨු තෙ චින්තිත”න්ති වත්වා
 ඉමා ගාථා අවොච –

135.

“සයස්ස සාඨෙය්‍යමිද සුචින්තිතං, පච්චොඩ්ඪිතං පටිකුටස්ස කුටං;
 එලං වෙ බාදෙය්‍යං මුසිකා, කස්මා කුමාරං කුලලා න හරෙය්‍යං.

136.

“කුටස්ස හි සන්ති කුටකුටා, භවති වාපි නිකතිනො නිකත්‍යා;
 දෙහි පුත්තනට්ඨ එලනට්ඨස්ස එලං, මා තෙ පුත්තමහාසි එලනට්ඨො”ති.

තත්ථ සයස්සාති සයභාවෙන කෙරාටිකෙන “එකං උපායං කත්වා පරසන්තකං බාදිතුං වට්ටති” ති සයස්ස. සායෙය්‍යාමිදං සුවිත්තිතන්ති ඉදං පටිසායෙය්‍යං වින්තෙන්තෙන තයා සුට්ඨු වින්තිතං. පච්චොඩ්ඨිතං පටිකුටස්ස කුටන්ති කුටස්ස පුග්ගලස්ස තයා පටිකුටං සුට්ඨු පච්චොඩ්ඨිතං, පටිභාගං කත්වා ඔඩ්ඨිතසදිසමෙව කතන්ති අත්ථො. ඵාලං චෙ බාදෙය්‍යං මුසිකාති යදි මුසිකා ඵාලං බාදෙය්‍යං. කස්මා කුමාරං කුලලා න හරෙය්‍යන්ති මුසිකාසු ඵාලෙ බාදන්තීසු කුලලා කිං කාරණා කුමාරං නො හරෙය්‍යං.

කුටස්ස හි සන්ති කුටකුටාති ත්වං “අභමෙව මුසිකාහි ඵාලෙ බාදාපිතපුරිසො කුටො” ති මඤ්ඤසි, තාදිසස්ස පන කුටස්ස ඉමස්මිං ලොකෙ බහු කුටා සන්ති, කුටස්ස කුටාති කුටපටිකුටානං එතං නාමං, කුටස්ස පටිකුටා නාම සන්තීති චුත්තං හොති. භවති වාපි නිකතිනො නිකත්‍යාති නිකතිනො නෙකතිකස්ස වඤ්චනකපුග්ගලස්ස නිකත්‍යා අපරො නිකතිකාරකො වඤ්චනකපුරිසො භවතියෙව. දෙහි පුත්තනට්ඨ ඵාලනට්ඨස්ස ඵාලන්ති අම්භො නට්ඨපුත්ත පුරිස, එතස්ස නට්ඨඵාලස්ස ඵාලං දෙහි. මා තෙ පුත්තමභාසි ඵාලනට්ඨොති සචෙ හිස්ස ඵාලං න දස්සසි, පුත්තං තෙ හරිස්සති, තං තෙ එස මා හරතු, ඵාලමස්ස දෙහිති. “දෙමි, සාමි, සචෙ මෙ පුත්තං දෙති” ති. “දෙමි, සාමි, සචෙ මෙ ඵාලෙ දෙති” ති. එවං නට්ඨපුත්තො පුත්තං, නට්ඨඵාලො ච ඵාලං පටිලභිත්වා උභොපි යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කුටවාණිජො ඉදානි කුටවාණිජොව, පණ්ඩිතවාණිජො පණ්ඩිතවාණිජොයෙව, විනිච්ඡයාමච්චො පන අභමෙව අහොසි” ති.

කුටවාණිජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[219] 9. ගරහිතජාතකවණ්ණනා

හිරඤ්ඤං මෙ සුවණ්ණං මෙනි ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අනභිරතියා උක්කණ්ඨිතහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. එතස්ස හි පච්චෙකං ගහිතං ආරම්මණං නාම නත්ථී, අනභිරතීවාසං වසන්තං පන තං සත්ථු සන්තිකං ආනෙසුං. සො සත්ථාරා “සච්චං කිර ත්වං, හික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි” ති පුට්ඨො “සච්ච” ති වත්වා “කිංකාරණා” ති චුත්තෙ “කිලෙසවසෙනා” ති ආහ. අථ නං සත්ථා “අයං, හික්ඛු, කිලෙසො නාම පුබ්බෙ තිරච්ඡානෙහිපි ගරහිතො, ත්වං එවරුපෙ සාසනෙ පබ්බජිතො කස්මා තිරච්ඡානෙහිපි ගරහිතකිලෙසවසෙන උක්කණ්ඨිතො” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හිමවත්තපදෙසෙ වානරයොනියං නිබ්බත්ති. තමෙනං එකො වනවරකො ගහෙත්වා ආනෙත්වා රඤ්ඤො අදාසි. සො විරං රාජගෙහෙ වසමානො වත්තසම්පන්නො

අහොසි, මනුස්සලොකෙ වත්තමානං කිරියං යෙභුයොන අඤ්ඤාසි. රාජා තස්ස වත්තෙ පසිදිත්වා වනවරකං පක්කොසාපෙත්වා “ඉමං වානරං ගහිතට්ඨානෙයෙව විස්සජ්ජෙහි”ති ආණාපෙසි, සො තථා අකාසි. වානරගණො බොධිසත්තස්ස ආගතභාවං ඤත්වා තස්ස දස්සනත්ථාය මහත්තෙ පාසාණපිට්ඨෙ සන්නිපතිත්වා බොධිසත්තෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කථං කත්වා “සම්ම, කහං එත්තකං කාලං චුත්ථොසි”ති ආහ. “බාරාණසියං රාජනිවෙසනෙ”ති. “අථ කථං මුත්තොසි”ති? “රාජා මං කෙළිමක්කටං කත්වා මම වත්තෙ පසන්නො මං විස්සජ්ජෙහි”ති.

අථ නං තෙ වානරා “මනුස්සලොකෙ වත්තමානකිරියං නාම තුම්හෙ ජානිස්සථ, අම්භාකම්පි තාව කථෙථ, සොතුකාමම්භා”ති ආහංසු. “මා මං මනුස්සානං කිරියං පුච්ඡථා”ති. “කථෙථ සොතුකාමම්භා”ති. බොධිසත්තොපි “මනුස්සා නාම ඛත්තියාපි බ්‍රාහ්මණාපි ‘මය්හං මය්හ’න්ති වදන්ති, හුත්වා අභාවට්ඨෙත අනිච්චතං න ජානන්ති, සුණාථ දානි තෙසං අත්ඨබ්බාලානං කාරණ”න්ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච

137.

“හිරඤ්ඤං මෙ සුවණ්ණං මෙ, එසා රත්තිං දිවා කථා;
දුම්මෙධානං මනුස්සානං, අරියධම්මං අපස්සනං.

138.

“ද්වෙ ද්වෙ ගහපතයො ගෙහෙ, එකො තත්ථ අමස්සුකො;
ලම්බත්ථනො වෙණිකතො, අථො අඬ්ඬිකකණ්ණකො;
කීතො ධනෙන බහුනා, සො තං විතුදතෙ ජන”න්ති.

තත්ථ හිරඤ්ඤං මෙ සුවණ්ණං මෙති දෙසනාසිසමත්තමෙන, ඉම්භා පන පදද්වයෙන දසවිධම්පි රතනං සබ්බං, පුබ්බණ්ණාපරණ්ණං ඛේත්තවත්ථුං ද්විපදවතුප්පදඤ්ච සබ්බං දස්සෙන්නො “ඉදං මෙ ඉදං මෙ”ති ආහ. එසා රත්තිං දිවා කථාති එසා මනුස්සානං රත්තිඤ්ච දිවා ව නිච්චකාලං කථා. අඤ්ඤං පන තෙ “පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා”ති වා “හුත්වා න භවන්ති”ති වා න ජානන්ති, එවමෙව පරිදෙවන්තා විවරන්ති. දුම්මෙධානන්ති අප්පපඤ්ඤානං. අරියධම්මං අපස්සනන්ති අරියානං බුද්ධාදීනං ධම්මං, අරියං වා නිද්දොසං නවවිධං ලොකුත්තරධම්මං අපස්සන්තානං එසාව කථා. අඤ්ඤා පන “අනිච්චං වා දුක්ඛං වා”ති තෙසං කථා නාම නත්ථි.

ගහපතයොති ගෙහෙ අධිපතිභූතා. එකො තත්ථාති තෙසු ද්විසු සරසාමිකෙසු “එකො”ති මාතුගාමං සන්ධාය වදති. තත්ථ වෙණිකතොති කතවෙණි, නානප්පකාරෙන සණ්ඨාපිතකෙසකලාපොති අත්ථො. අථො අඬ්ඬිකකණ්ණකොති අථ ස්වෙව විද්ධකණ්ණො ජිද්දකණ්ණොති ලම්බකණ්ණනං සන්ධායාහ. කීතො ධනෙන බහුනාති සො පනෙස අමස්සුකො ලම්බත්ථනො වෙණිකතො අඬ්ඬිකකණ්ණො මාතෘපිතුනං බහුං ධනං දත්වා කීතො, මණ්ඩෙත්වා පසාධෙත්වා

යානං ආරොපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන සරං ආනීතො. සො තං විතුදනෙ ඡනන්ති සො ගහපති ආගතකාලතො පට්ඨාය තස්මිං ගෙහෙ දාසකම්මකරාදිහෙදං ඡනං “අරෙ දුට්ඨදාස දුට්ඨදාසි, ඉමං න කරොසි” ති මුඛසත්තීහි විතුදති, සාමිකො විය හුත්වා මහාජනං විවාරෙති. එවං තාව “මනුස්සලොකෙ අතිවිය අයුත්ත” න්ති මනුස්සලොකං ගරහි.

තං සුත්වා සබ්බෙ වානරා “මා කට්ඨං, මා කට්ඨං, අසොතබ්බයුත්තකං අස්සුම්හා” ති උභොහි හත්ථෙහි කණ්ණෙ දළ්භං පිදහිංසු. “ඉමස්මිං යානෙ අම්භෙහි ඉදං අයුත්තං සුත්ත” න්ති තං යානම්පි ගරහිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමංසු. සො පිට්ඨිපාසාණො ගරහිතපිට්ඨිපාසාණොයෙව කිර නාම ජාතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො හික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා වානරගණො බුද්ධපරිසා අභොසි, වානරින්දො පන අහමෙව අභොසි” න්ති.

ගරහිතජාතකවණ්ණනා නවමා.

[220] 10. ධම්මධජජාතකවණ්ණනා

සුඛං ජීවිතරූපොසිති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කට්ඨෙ. තදා හි සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කියෙව, සන්තාසමත්තම්පි පන කාතුං නාසක්ඛි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං යසපාණි නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි, කාළකො නාමස්ස සෙනාපති අභොසි. තදා බොධිසත්තො තස්සෙව පුරොහිතො අභොසි නාමෙන ධම්මධජො නාම, රඤ්ඤො පන සිසප්පසාධනකප්පකො ඡත්තපාණි නාම. රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති, සෙනාපති පනස්ස විනිච්ඡයං කරොන්තො ලඤ්ජං බාදති පරපිට්ඨිමංසිකො, ලඤ්ජං ගහෙත්වා අස්සාමිකෙ සාමිකෙ කරොති. අට්ඨකදිවසං විනිච්ඡයෙ පරාජිතො මනුස්සො බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො විනිච්ඡයා නික්ඛන්තො රාජ්‍යපට්ඨානං ගවිජන්තං බොධිසත්තං දිස්වා තස්ස පාදෙසු පතිත්වා “තුම්භාදිසෙසු නාම, සාමි, රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසන්තෙසු කාළකසෙනාපති ලඤ්ජං ගහෙත්වා අස්සාමිකෙ සාමිකෙ කරොති” ති අත්තනො පරාජිතභාවං බොධිසත්තස්ස කට්ඨෙ. බොධිසත්තො කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙන්වා “එහි භණ්ණ, අඬ්ඬං තෙ විනිච්ඡිනිස්සාමි” ති තං ගහෙත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං අගමාසි. මහාජනො සන්තිපති, බොධිසත්තො තං අඬ්ඬං පටිවිනිච්ඡිනිත්වා සාමිකඤ්ඤෙව සාමිකං අකාසි.

මහාජනො සාධුකාරං අදාසි, සො සද්දො මහා අභොසි. රාජා තං සුත්වා “කිං සද්දො නාමෙසො” ති පුච්ඡි. “දෙව, ධම්මධජපණ්ඩිතෙන දුබ්බිනිච්ඡිතො අඬ්ඬො සුචිනිච්ඡිතො, තත්ත්ව සාධුකාරසද්දො” ති. රාජා තුට්ඨො බොධිසත්තං.

පක්කොසාපෙත්වා “අඩ්ඨො කිර තෙ ආවරිය විනිවිජ්ඣො”ති පුච්ඡි. “ආම, මහාරාජ, කාලකෙන දුබ්බිනිවිජ්ඣං අඩ්ඨං විනිවිජ්ඣති”න්ති වුත්තෙ “ඉතො දානි පට්ඨාය තුම්භෙව අඩ්ඨං විනිවිජ්ඣනං, මය්හඤ්ච කණ්ණසුඛං භවිස්සති ලොකස්ස ව වුඩ්ඞි”ති වත්වා අනිවිජ්ඣනම්පි තං “සත්තානුද්දයාය විනිවිජ්ඣයෙ නිසීද්ධා”ති යාවිත්වා සම්පට්ඨිතාපෙසි. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො විනිවිජ්ඣයෙ නිසීද්ධි, සාමිකෙයෙව සාමිකෙ කරොති.

කාලකො තතො පට්ඨාය ලඤ්ඡං අලහන්තො ලාහතො පරිභාසිත්වා බොධිසත්තස්ස ආසාතං බන්ධිත්වා “මහාරාජ, ධම්මධජපණ්ඩිතො තව රජ්ජං පත්ථෙති”ති බොධිසත්තං රඤ්ඤො අන්තරෙ පරිභින්නි. රාජා අසද්දහන්තො “මා එවං අවවා”ති පටික්ඛිපිත්වා පුන තෙන “සවෙ මෙ න සද්දහං, තස්සාගමනකාලෙ වාතපානෙන ඔලොකෙථ. අපානෙන සකලනගරස්ස අත්තතො හත්ථෙ කතභාවං පස්සිස්සාමා”ති වුත්තෙ රාජා තස්ස අඩ්ඨකාරකපරිසං දිස්වා “එතස්සෙව පරිසා”ති සඤ්ඤාය භිජ්ජිත්වා “කිං කරොම සෙනාපති”ති පුච්ඡි. “දෙව, එතං මාරතුං වට්ඨති”ති. “ඔළාරිකදොසං අපස්සන්තා කථං මාරස්සාමා”ති? “අත්ථෙකො උපායො”ති. “කතරුපායො”ති. “අසය්හමස්ස කම්මං ආරොපෙත්වා තං කාතුං අසක්කොන්තං තං තෙන දොසෙන මාරස්සාමා”ති. “කිං පන අසය්හකම්ම”න්ති? “මහාරාජ, උය්‍යානං නාම සාරභූමියං රොපිතං පටිජග්ගියමානං තිභි වතුභි සංවච්ඡරෙහි එලං දෙති. තුම්භෙ තං පක්කොසාපෙත්වා ‘ස්වෙ උය්‍යානං කිලිස්සාම, උය්‍යානං මෙ මාපෙහි’ති වදං, සො මාපෙතුං න සක්ඛිස්සති. අථ නං තස්මිං දොසෙ මාරස්සාමා”ති.

රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “පණ්ඩිත, මය්හං පුරාණඋය්‍යානෙ විරං කිලිම්භ, ඉදානි නවඋය්‍යානෙ කිලිතුකාමම්භ, ස්වෙ කිලිස්සාම, උය්‍යානං නො මාපෙහි, සවෙ මාපෙතුං න සක්ඛිස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථි”ති. බොධිසත්තො “කාලකෙන ලඤ්ඡං අලහමානෙන රාජා අන්තරෙ පරිභින්නො භවිස්සති”ති ඤත්වා “සක්කොන්තො ජානිස්සාමි, මහාරාජා”ති වත්වා ගෙහං ගන්ත්වා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා වින්තයමානො සයනෙ නිපජ්ජි, සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙත්තො බොධිසත්තස්ස විත්තං ඤත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා ආකාසෙ යත්වා “කිං වින්තෙසි පණ්ඩිතා”ති පුච්ඡි. “කොසි ත්ව”න්ති? “සක්කොහමස්මි”ති. “රාජා මං ‘උය්‍යානං මාපෙහි’ති ආහ, තං වින්තෙමි”ති. “පණ්ඩිත, මා වින්තයි, අහං තෙ නන්දනවනවිත්තලතාවනසදිසං උය්‍යානං මාපෙස්සාමි, කතරස්මිං යානෙ මාපෙමි”ති? “අසුකට්ඨානෙ මාපෙහි”ති. සක්කො මාපෙත්වා දෙවපුරමෙව ගතො.

පුනදිවසෙ බොධිසත්තො උය්‍යානං පච්චක්ඛිතො දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි – “නිට්ඨිතං තෙ, මහාරාජ, උය්‍යානං, කිලිස්සු”ති. රාජා ගන්ත්වා අට්ඨාරසහත්ථෙත මනොසිලාවණ්ණෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං ද්වාරට්ඨාලකසම්පන්නං පුජ්ඵඵලභාරහරිතනානාරුක්ඛපටිමණ්ඩිතං උය්‍යානං දිස්වා කාලකං පුච්ඡි – “පණ්ඩිතෙන අම්භාකං වචනං කතං, ඉදානි කිං කරොමා”ති.

“මහාරාජ, එකරත්තෙන උයානං මාපෙතුං සක්කොත්තො රජ්ජං ගහෙතුං කිං න සක්කොති” ති? “ඉදානි කිං කරොමා” ති? “අපරමිපි නං අසය්හකම්මං කරොමා” ති. “කිං කම්මං නාමා” ති? “සත්තරතනමයං පොක්ඛරණිං මාපෙමා” ති. රාජා “සාධු” ති බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “ආචරිය, උයානං තාව තෙ මාපිතං, එතස්ස පන අනුච්ඡවිකං සත්තරතනමයං පොක්ඛරණිං මාපෙහි. සචෙ මාපෙතුං න සක්ඛිස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථි” ති ආහ. බොධිසත්තො “සාධු, මහාරාජ, සක්කොත්තො මාපෙස්සාමි” ති ආහ. අටස්ස සක්කො පොක්ඛරණිං මාපෙසි සොහග්ගප්පත්තං සතතිත්ථං සහස්සවඬිකං පඤ්චවණ්ණපද්ධමසඤ්ජන්තං නන්දනපොක්ඛරණිසදිසං.

පුනදිවසෙ බොධිසත්තො තම්පි පච්චක්ඛං කත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි – “මාපිතා, දෙව, පොක්ඛරණි” ති. රාජා තම්පි දිස්වා “ඉදානි කිං කරොමා” ති කාළකං පුච්ඡි. “උයානස්ස අනුච්ඡවිකං ගෙහං මාපෙතුං ආණාපෙහි, දෙවා” ති. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “ඉදානි, ආචරිය, ඉමස්ස උයානස්ස චෙව පොක්ඛරණියා ච අනුච්ඡවිකං සබ්බදන්තමයං ගෙහං මාපෙහි, නො චෙ මාපෙස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථි” ති ආහ. අටස්ස සක්කො ගෙහම්පි මාපෙසි. බොධිසත්තො පුනදිවසෙ තම්පි පච්චක්ඛං කත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා තම්පි දිස්වා “ඉදානි කිං කරොමා” ති කාළකං පුච්ඡි. “ගෙහස්ස අනුච්ඡවිකං මණිං මාපෙතුං ආණාපෙහි, මහාරාජා” ති ආහ. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “පණ්ඩිත, ඉමස්ස දන්තමයගෙහස්ස අනුච්ඡවිකං මණිං මාපෙහි, මණිආලොකෙන විචරිස්සාම. සචෙ මාපෙතුං න සක්කොසි, ජීවිතං තෙ නත්ථි” ති ආහ. අටස්ස සක්කො මණිම්පි මාපෙසි.

බොධිසත්තො පුනදිවසෙ තං පච්චක්ඛං කත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා තම්පි දිස්වා “ඉදානි කිං කරිස්සාමා” ති කාළකං පුච්ඡි. “මහාරාජ, ධම්මධජත්තාමණස්ස ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායිකා දෙවතා අත්ථි මඤ්ඤෙ, ඉදානි යං දෙවතාපි මාපෙතුං න සක්කොති, තං ආණාපෙහි. චතුරඬිගසමන්තාගතං නාම මනුස්සං දෙවතාපි මාපෙතුං න සක්කොති, තස්මා ‘චතුරඬිගසමන්තාගතං මෙ උයානපාලං මාපෙහි’ ති තං වදාහී” ති. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙත්වා “ආචරිය, තයා අම්භාකං උයානං, පොක්ඛරණි, දන්තමයපාසාදො, තස්ස ආලොකකරණත්ථාය මණිරතනඤ්ච මාපිතං, ඉදානි මෙ උයානාරක්ඛකං චතුරඬිගසමන්තාගතං උයානපාලං මාපෙහි, නො චෙ මාපෙස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථි” ති ආහ. බොධිසත්තො “හොතු, ලහමානො ජානිස්සාමි” ති ගෙහං ගන්ත්වා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා නිපන්තො පච්චුසකාලෙ පබ්බජ්ඣිත්වා සයනපීඨෙ නිසින්තො වින්තෙසි – “සක්කො දෙවරාජා යං අත්තනා සක්කා මාපෙතුං, තං මාපෙසි, චතුරඬිගසමන්තාගතං පන උයානපාලං න සක්කා මාපෙතුං, එවං සන්තෙ පරෙසං හත්ථෙ මරණො අරඤ්ඤෙ අනාට්මරණමෙව වරතර” ති. සො කස්සපි අනාරොවෙත්වා පාසාදා ඔතරිත්වා අග්ගද්වාරොනෙව නගරා නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මි රුක්ඛමූලෙ සතං ධම්මං ආවජ්ජමානො නිසීදි.

සක්කො තං කාරණං ඤත්වා චනචරකො විය හුත්වා බොධිසත්තං
 උපසඬ්ඛිකමිත්වා “බ්‍රාහ්මණ, ත්වං සුබ්‍රමාලො, අදිට්ඨපුබ්බදුක්ඛරූපො විය ඉමං
 අරඤ්ඤං පවිසිත්වා කිං කරොන්තො නිසින්තොසි” ති ඉමමත්ථං පුච්ඡන්තො පයමං
 ගාථමාහ —

136.

“සුබං ජීවිතරූපොසි, රට්ඨා විචනමාගතො;
 සො එකකො රුක්ඛමූලෙ, කපණො විය ඤායසි” ති.

තත්ථ සුබං ජීවිතරූපොසිති ත්වං සුබෙන ජීවිතසදිසො සුබෙධිතො සුබපරිහතො
 විය. රට්ඨාති ආකිණ්ණමනුස්සට්ඨානා. විචනමාගතොති නිරුද්ධකට්ඨානං අරඤ්ඤං
 පවිට්ඨො. රුක්ඛමූලෙති රුක්ඛසමීපෙ. කපණො විය ඤායසිති කපණො විය
 එකකො නිසින්තො ඤායසි පජ්ඤායසි, කිං නාමෙනං චින්තෙසිති පුච්ඡි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ —

140.

“සුබං ජීවිතරූපොස්මි, රට්ඨා විචනමාගතො;
 සො එකකො රුක්ඛමූලෙ, කපණො විය ඤායාමි;
 සතං ධම්මං අනුස්සර” ති.

තත්ථ සතං ධම්මං අනුස්සරන්ති, සමම, සච්චමෙනං, අහං සුබං ජීවිතරූපො
 රට්ඨා ච විචනමාගතො, සොහං එකකොච ඉමස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසිදිත්වා කපණො
 විය ඤායාමි. යං පන වදෙසි “කිං නාමෙනං චින්තෙසි” ති, තං තෙ පවෙදෙමි “සතං
 ධම්ම” ති. අහඤ්ඤි සතං ධම්මං අනුස්සරන්තො ඉධ නිසින්තො. සතං ධම්මන්ති
 බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං සතං සජ්ජුරිසානං පණ්ඩිතානං ධම්මං. ලාභො
 අලාභො යසො අයසො නින්දා පසංසා සුබං දුක්ඛන්ති අයඤ්ඤි අට්ඨවිට්ඨො
 ලොකධම්මො. ඉමිනා පන අබ්භාහතා සන්තො න කම්පන්ති න පවෙධෙත්ති,
 අයමෙත්ථ අකම්පනසඬ්ඛාතො සතං ධම්මො ඉමං අනුස්සරන්තො නිසින්තොමිහිති
 දීපෙති.

අථ තං සක්කො “එවං සන්තෙ, බ්‍රාහ්මණ, ඉමස්මිං යානෙ කස්මා
 නිසින්තොසි” ති. “රාජා චතුරඬ්ඛගසමන්තාගතං උය්‍යානපාලං ආහරාපෙති, තාදිසං
 න සක්කොමි ලද්ධුං, සොහං ‘කිං මෙ පරස්ස හත්ථෙ මරණෙන, අරඤ්ඤං පවිසිත්වා
 අනාථමරණං මරිස්සාමි’ ති චින්තෙත්වා ඉධාගන්ත්වා නිසින්තො” ති. “බ්‍රාහ්මණ,
 අහං සක්කො දෙවරාජා, මයා තෙ උය්‍යානාදීනි මාපිතානි, චතුරඬ්ඛගසමන්තාගතං
 උය්‍යානපාලං මාපෙතුං න සක්කා, තුම්හාකං රඤ්ඤො සීසජ්ජසාධනකජ්ජකො
 ඡත්තපාණි නාම, සො චතුරඬ්ඛගසමන්තාගතො, චතුරඬ්ඛගසමන්තාගතෙන
 උය්‍යානපාලෙන අත්ථෙ සති එතං කජ්ජකං උය්‍යානපාලං කාතුං වදෙහි” ති. ඉති

සක්කො බොධිසත්තස්ස ඔවාදං දත්වා “මා භාගී”ති සමස්සාසෙන්වා අත්තනො දෙවපුරමෙව ගතො.

බොධිසත්තො ගෙහං ගන්ත්වා භුත්තපාතරාසො රාජද්වාරං ගන්ත්වා ඡත්තපාණිමිපි තත්තෙව දිස්වා හත්තෙව ගහෙන්වා “ත්වං කිර, සම්ම ඡත්තපාණි, චතුරඨගසමන්තාගතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “කො තෙ මය්හං චතුරඨගසමන්තාගතභාවං ආචික්ඛි”ති වුත්තෙ “සක්කො, දෙවරාජා”ති වත්වා “කිංකාරණා ආචික්ඛි”ති පුට්ඨො “ඉමිනා නාම කාරණෙන”ති සබ්බං ආචික්ඛි. සො “ආම, අහං චතුරඨගසමන්තාගතො”ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො හත්තෙව ගහෙන්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “අයං, මහාරාජ, ඡත්තපාණි, චතුරඨගසමන්තාගතො, චතුරඨගසමන්තාගතෙන උය්‍යානපාලෙන අත්තෙව සති ඉමං උය්‍යානපාලං කරොථා”ති ආහ. අථ නං රාජා “ත්වං කිර චතුරඨගසමන්තාගතොසි”ති පුච්ඡි. “ආම, මහාරාජා”ති. “කතමෙහි චතුරඨගෙහි සමන්තාගතොසි”ති?

“අනුසුයකො අහං දෙව, අමජ්ජපායකො අහං;
නිස්සෙහකො අහං දෙව, අක්කොධනං අධිට්ඨිතො”ති.

“මය්හඤ්ඤි, මහාරාජ, උසුයා නාම නත්ථි, මජ්ජං මෙ න පිටිතපුබ්බං, පරෙසු මෙ ස්වෙහො වා කොධො වා න භූතපුබ්බො. ඉමෙහි චතුහි අඨගෙහි සමන්තාගතොමිහි”ති.

අථ නං රාජා, හො ඡත්තපාණි, “අනුසුයකොස්මි”ති වදසීති. “ආම, දෙව, අනුසුයකොමිහි”ති. “කිං ආරම්මණං දිස්වා අනුසුයකො ජාතොසි”ති? “සුණාහි දෙවා”ති අත්තනො අනුසුයකකාරණං කට්ඨන්තො ඉමං ගාථමාහ –

“ඉත්ථියා කාරණා රාජ, බන්ධාපෙසිං පුරොහිතං;
සො මං අත්තෙව නිවෙදෙසි, තස්මාහං අනුසුයකො”ති.

තස්සත්ථො – අහං, දෙව, පුබ්බෙ ඉමස්මිංයෙව බාරාණසිනගරෙ තාදිසොව රාජා භුත්වා ඉත්ථියා කාරණා පුරොහිතං බන්ධාපෙසිං.

“අබද්ධා තත්ථ බජ්ඣන්ති, යත්ථ බාලා පහාසරෙ;
බද්ධාපි තත්ථ මුච්චන්ති, යත්ථ ධීරා පහාසරෙ”ති. (ජා. 1.1.120) –

ඉමස්මිඤ්ඤි ජාතකෙ ආගතනයෙනෙව එකස්මිං කාලෙ අයං ඡත්තපාණි රාජා භුත්වා චතුසට්ඨියා පාදමූලිකෙහි සද්ධිං සම්පදුස්සිත්වා බොධිසත්තං අත්තනො මනොරථං අපුරන්තං නාසෙතුකාමාය දෙවියා පරිහින්තො බන්ධාපෙසිං. තදා නං බන්ධිත්වා ආනිතො බොධිසත්තො යථාභූතං දෙවියා දොසං ආරොපෙන්වා සයං මුත්තො රඤ්ඤො බන්ධාපිතෙ සබ්බෙපි තෙ පාදමූලිකෙ මොචෙන්වා “එතෙසඤ්ච දෙවියා ව

අපරාධං බමථ, මහාරාජා”ති ඔවදි. සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව විත්ථාරතො
වෙදිතබ්බං. තං සන්ධායාහ -

“ඉත්ථියා කාරණා රාජ, බන්ධාපෙසිං පුරොහිතං;
සො මං අත්ථෙ නිවෙදෙසි, තස්මාහං අනුසුයකො”ති.

තදා පන සොහං විත්තෙසිං - “අහං සොළස සහස්සඉත්ථියො පහාය එතං
එකමෙව කිලෙසවසෙන සඬගණ්හන්තොපි සන්තප්පෙනුං නාසක්ඛිං, එවං
දුප්පුරණියානං ඉත්ථිතං කුප්ඤ්ඤානං නාම නිවත්ථවත්ථෙ කිලිස්සන්තෙ ‘කස්මා
කිලිස්සසි’ති කුප්ඤ්ඤාසදිසං හොති, භුත්තහත්තෙ ගුඨභාවං ආපජ්ජන්තෙ ‘කස්මා
එතං සභාවං ආපජ්ජසි’ති කුප්ඤ්ඤාසදිසං හොති. ‘ඉතො දානි පට්ඨාය යාව අරහත්තං
න පාපුණාමි, තාව කිලෙසං නිස්සාය මයි උසුයා මා උප්පජ්ජතු’”ති අධිට්ඨති. තතො
පට්ඨාය අනුසුයකො ජාතො. ඉදං සන්ධාය - “තස්මාහං අනුසුයකො”ති ආහ.

අථ නං රාජා “සම්ම ඡත්තපාණි, කිං ආරම්මණං දිස්වා අමජ්ජපො ජාතොසි”ති
පුච්ඡි. සො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො ඉමං ගාථමාහ -

“මත්තො අහං මහාරාජ, පුත්තමංසානි බාදයිං;
තස්ස සොකෙනහං ථුට්ඨො, මජ්ජපානං විචජ්ජයි”න්ති.

අහං, මහාරාජ, පුබ්බෙ තාදිසො බාරාණසිරාජා හුත්වා මජ්ජෙන විනා වත්තිතුං
නාසක්ඛිං, අමංසකහත්තමිපි භුඤ්ජිතුං නාසක්ඛිං. නගරෙ උපොසඨදිවසෙසු
මාසාතො හොති, හත්තකාරකො පක්ඛස්ස තෙරසියඤ්ඤෙව මංසං ගහෙත්වා
යපෙසි, තං දුන්නික්ඛිත්තං සුනබා බාදිංසු. හත්තකාරකො උපොසඨදිවසෙ මංසං
අලහිත්වා රඤ්ඤො නානග්ගරසභොජනං පවිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා
උපනාමෙතුං අසක්කොන්තො දෙවිං උපසඬකමිත්වා “දෙවි, අජ්ජ මෙ මංසං න
ලද්ධං, අමංසකභොජනං නාම උපනාමෙතුං න සක්කොමි, කින්නි කරොමි”ති ආහ.
“තාත, මය්හං පුත්තො රඤ්ඤො පියො මනාපො, පුත්තං මෙ දිස්වා රාජා තමෙව
චුම්ඛන්තො පරිස්සජන්තො අත්තතො අත්ථිභාවමිපි න ජානාති, අහං පුත්තං
මණ්ඩෙත්වා රඤ්ඤො ඌරුමිහි නිසිදාපෙය්‍යං, රඤ්ඤො පුත්තෙන සද්ධිං
කිලනකාලෙ ත්වං හත්තං උපනෙය්‍යාසි”ති. සා එවං වත්වා අත්තතො පුත්තං
අලඬකතාහරණං මණ්ඩෙත්වා රඤ්ඤො ඌරුමිහි නිසිදාපෙසි. රඤ්ඤො පුත්තෙන
සද්ධිං කිලනකාලෙ හත්තකාරකො හත්තං උපනාමෙසි. රාජා සුරාමදමත්තො
පාතියං මංසං අදිස්වා “මංසං කහ”න්ති පුච්ඡිත්වා “අජ්ජ, දෙව, උපොසඨදිවසං
මාසාතතාය මංසං න ලද්ධ”න්ති චුත්තෙ “මය්හං මංසං නාම දුල්ලහ”න්ති වත්වා
ඌරුමිහි නිසින්නස්ස පියපුත්තස්ස ගීවං වට්ටෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා
හත්තකාරකස්ස පුරතො බිපිත්වා “වෙගෙන සම්පාදෙත්වා ආහරා”ති ආහ.
හත්තකාරකො තථා අකාසි, රාජා පුත්තමංසෙන හත්තං භුඤ්ජි. රඤ්ඤො හයෙන
එකොපි කන්දිතුං වා රොදිතුං වා කථෙතුං වා සමත්ථො නාම නාහොසි.

රාජා භුඤ්ජිත්වා සයනපිටියෙ නිද්දං උපගන්ත්වා පච්චුසකාලෙ පබුජ්ඣත්වා විගතමදො “පුත්තං මෙ ආනෙඨා”ති ආහ. තස්මිං කාලෙ දෙවී කන්දමානා පාදමුලෙ පති. “කිං, හද්දෙ”ති ච චුත්තෙ, “දෙව, හියෙයා තෙ පුත්තං මාරෙත්වා පුත්තමංසෙන හත්තං භුත්ත”න්ති ආහ. රාජා පුත්තසොකෙන රොදිත්වා කන්දිත්වා “ඉදං මෙ දුක්ඛං සුරාපානං නිස්සාය උප්පන්න”න්ති සුරාපානෙ දොසං දිස්වා “ඉතො පටියාය යාව අරහත්තං න පාපුණාමි, තාව එවරුපං විනාසකාරකං සුරං නාම න පිවිස්සාමි”ති පංසුං ගහෙත්වා මුඛං පුඤ්ජිත්වා අධිට්ඨාසි. තතො පටියාය මජ්ජං නාම න පිටිං. ඉමමත්ථං සන්ධාය – “මත්තො අහං, මහාරාජා”ති ඉමං ගාථමාහ.

අථ නං රාජා “කිං පන, සම්ම ඡත්තපාණි, ආරම්මණං දිස්වා නිස්සෙනො ජානොසි”ති පුච්ඡි. සො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො ඉමං ගාථමාහ –

“කිතවාසො නාමහං රාජ, පුත්තො පච්චෙකබ්බොධි මෙ;
පත්තං හින්දිත්වා වටිතො, නිස්සෙනො තස්ස කාරණා”ති.

මහාරාජ, පුබ්බෙ අහං බාරාණසියංයෙව කිතවාසො නාම රාජා. තස්ස මෙ පුත්තො විජායි. ලක්ඛණපාඨකා තං දිස්වා “මහාරාජ, අයං කුමාරො පාතියං අලහිත්වා මරිස්සති”ති ආහංසු. “දුට්ඨකුමාරො”තිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤාතං පත්තො ඔපරජ්ජං කාරෙසි, රාජා කුමාරං පුරතො වා පච්ඡතො වා කත්වා විවරි, පාතියං අලහිත්වා මරණභයෙන වස්ස චතුසු ද්වාරෙසු අන්තොනගරෙසු ච තත්ථ තත්ථ පොක්ඛරණියො කාරෙසි, චතුක්කාදීසු මණ්ඩපෙ කාරෙත්වා පාතියවාටියො ඨපාපෙසි. සො එකදිවසෙ අලඬිකතපටියත්තො පාතොව උයානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ පච්චෙකබුද්ධං පස්සි. මහාජනොපි පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා තමෙව වන්දති පසංසති, අඤ්ජලිඤ්චස්ස පග්ගණ්හාති.

කුමාරො චින්තෙසි – “මාදිසෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තා ඉමං මුණ්ඩකං වන්දන්ති පසංසන්ති, අඤ්ජලිඤ්චස්ස පග්ගණ්හන්ති”ති. සො කුපිතො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ පච්චෙකබුද්ධං උපසඬිකමිත්වා “ලද්ධං තෙ, සමණ, හත්ත”න්ති වත්වා “ආම, කුමාරා”ති චුත්තෙ තස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා භූමියං පාතෙත්වා සද්ධිං හත්තෙන මද්දිත්වා පාදප්පහාරෙන චුණ්ණවිචුණ්ණං අකාසි. පච්චෙකබුද්ධො “නට්ඨො වතායං සත්තො”ති තස්ස මුඛං ඔලොකෙසි. කුමාරො “අහං, සමණ, කිතවාසරඤ්ඤො පුත්තො, නාමෙන දුට්ඨකුමාරො නාම, ත්වං මෙ කුද්ධො අක්ඛිති උම්මිලෙත්වා ඔලොකෙන්නො කිං කරිස්සසි”ති ආහ.

පච්චෙකබුද්ධො ඡින්නහත්තො හුත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා උත්තරහිමවන්තෙ නන්දනමූලපබ්භාරමෙව ගතො. කුමාරස්සාපි තඬ්ඛණඤ්ඤෙව පාපකම්මං පරිපච්චි. සො “ඨස්භාමි ඨස්භාමි”ති සමුග්ගතසරිරිඨාහො තත්ථෙව පති. තත්ථ තත්ථෙව යත්තකං පාතියං, තත්තකං පාතියං සබ්බං ඡිජ්ජි, මාතිකා සුස්සිංසු, තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්වා අවිච්චිති නිබ්බන්ති. රාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුත්තසොකෙන අභිභූතො චින්තෙසි – “අයං මෙ සොකො පියවත්ථුතො උප්පජ්ජි,

සවෙ මෙ ස්නෙහො නාහවිස්ස, සොකො න උප්පජ්ජිස්ස, ඉතො දානි මෙ පට්ඨාය සවිඤ්ඤාණකෙ වා අවිඤ්ඤාණකෙ වා කිස්මිඤ්ච වත්ථුස්මිං ස්නෙහො නාම මා උප්පජ්ජතු”ති අධිට්ඨාසි, තතො පට්ඨාය ස්නෙහො නාම නත්ථී. තං සන්ධාය “කිතවාසො නාමාහ”න්ති ගාථමාහ.

තත්ථ පුත්තො පච්චෙකබ්බොධි මෙ. පත්තං භිත්තීත්වා වචිතොති මම පුත්තො පච්චෙකබ්බොධිපත්තං භිත්තීත්වා වචිතොති අත්ථො. නිස්නෙහො තස්ස කාරණාති තදා උප්පන්නස්නෙහවත්ථුස්ස කාරණා අහං නිස්නෙහො ජාතොති අත්ථො.

අථ තං රාජා “කිං පන, සම්ම, ආරම්මණං දිස්වා නික්කොධො ජාතොසි”ති ප්‍රවිජී. සො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො ඉමං ගාථමාහ —

“අරකො හුත්වා මෙත්තචිත්තං, සත්ත වස්සානි භාවයිං;
සත්ත කප්පෙ බ්‍රහ්මලොකෙ, තස්මා අක්කොධනො අහ”න්ති.

තස්සත්ථො — අහං, මහාරාජ, අරකො නාම තාපසො හුත්වා සත්ත වස්සානි මෙත්තචිත්තං භාවෙත්වා සත්ත සංවට්ටව්වට්ටකප්පෙ බ්‍රහ්මලොකෙ වසිං, තස්මා අහං දීඝරත්තං මෙත්තාභාවනාය ආචිණ්ණපට්ඨිණ්ණත්තා අක්කොධනො ජාතොති.

එවං ඡත්තපාණිනා අත්තනො වතුසු අභිගෙසු කථිතෙසු රාජා පරිසාය ඉඨගිතසඤ්ඤං අදාසි. තඨබ්බණඤ්ඤෙව අමච්චා ව බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයො ව උට්ඨහිත්වා “අරෙ ලඤ්ජබාදක දුට්ඨවොර, ත්වං ලඤ්ජං අලභිත්වා පණ්ඩිතං උපවදිත්වා මාරතුකාමො ජාතො”ති කාළකං සෙනාපතිං හත්ථපාදෙසු ගහෙත්වා රාජනිවෙසනා ඔතාරෙත්වා ගහිතගහිතෙහෙව පාසාණමුග්ගරෙහි සීසං භිත්තීත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පාදෙසු ගහෙත්වා කඨ්ඨන්තා සඬකාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඛෙසුං. තතො පට්ඨාය රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්තො යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා කාළකසෙනාපති දෙවදත්තො අහොසි, ඡත්තපාණිකප්පකො සාරිපුත්තො, සක්කො අනුරුද්ධො, ධම්මධජො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ධම්මධජජාතකවණ්ණනා දසමා.

බීරණථම්භවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං —

සොමදත්තඤ්ච උච්ඡිට්ඨං, කුරු පුණ්ණනදීපි ව;
කච්ඡපමච්ඡසෙග්ගු ව, කුට්වාණිජගරහි;
ධම්මධජන්ති තෙ දස.

8. කාසාවචග්ගො

අනික්කසාවො කාසාවන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පන රාජගහෙ සමුට්ඨිනං. එකස්මිං සමයෙ ධම්මසෙනාපති පඤ්චනි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං වෙළුවනෙ විහරති. දෙවදත්තොපි අත්තනො අනුරූපාය දුස්සිලපරිසාය පරිවුතො ගයාසිසෙ විහරති. තස්මිං සමයෙ රාජගහවාසීනො ඡන්දකං සඬ්ඝර්න්වා දානං සජ්ජයිංසු. අටෙකො වොහාරත්ථාය ආගතවාණිජො ඉමං සාටකං විස්සජ්ජෙත්වා “මම්පි පත්තිකං කරොථා”ති මහග්ගං ගන්ධකාසාවං අදාසි. නාගරා මහාදානං පවත්තයිංසු, සබ්බං ඡන්දකෙන සඬ්ඝර්න්වා කභාපණ්ණෙහි නිට්ඨාසි. සො සාටකො අතිරෙකො අහොසි. මහාජනො සන්තිපතිත්වා “අයං ගන්ධකාසාවසාටකො අතිරෙකො. කස්ස නං දෙම, කිං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස, උදාහු දෙවදත්තස්සා”ති මන්තයිංසු.

තත්ථෙකෙ “සාරිපුත්තත්ථෙරස්සා”ති ආහංසු. අපරෙ “සාරිපුත්තත්ථෙරො කතිපාහං වසිත්වා යථාරූපි පක්කමිස්සති, දෙවදත්තත්ථෙරො පන නිබ්බදං අම්භාකං නගරමෙව උපනිස්සාය විහරති, මඬ්ගලාමඬ්ගලෙසු අයමෙව අම්භාකං අවස්සයො, දෙවදත්තස්ස දස්සාමා”ති ආහංසු. සම්බහුලිකං කරොන්තෙසුපි “දෙවදත්තස්ස දස්සාමා”ති වත්තාරො බහුතරා අහෙසුං, අථ නං දෙවදත්තස්ස අදංසු. දෙවදත්තො තස්ස දසා ඡන්දාපෙත්වා ඔවට්ටිකං සිබ්බාපෙත්වා රජාපෙත්වා සුවණ්ණපට්ටවණ්ණං කත්වා පාරුපි. තස්මිං කාලෙ තිංසමත්තා භික්ඛු රාජගහා නික්ඛමිත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා කතපට්ඨන්ථාරා තං පවත්ති. ආරොචෙත්වා “එවං, හන්තෙ, අත්තනො අනනුවඡවිකං අරහද්ධජං පාරුපි”ති ආරොචෙසුං. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අත්තනො අනනුරූපං අරහද්ධජං පරිදහති, පුබ්බෙපි පරිදහියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ හත්ථිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජපත්තො අසීතිසහස්සමත්තවාරණපරිවාරො යුථපති හුත්වා අරඤ්ඤායතනෙ වසති. අටෙකො දුග්ගතමනුස්සො බාරාණසියං විහරන්තො දන්තකාරවීරියං දන්තකාරෙ දන්තවලයාදීනි කරොන්තෙ දිස්වා “හත්ථිදන්තෙ ලභිත්වා ගණ්ඨිස්සථා”ති පුච්ඡි. තෙ “ආම ගණ්ඨිස්සාමා”ති ආහංසු. සො ආවුධං ආදාය කාසාවචත්ථවසනො පච්චෙකබුද්ධවෙසං ගණ්ඨිත්වා පටිස්සකං පටිමුඤ්චිත්වා හත්ථිවීරියං යත්වා ආවුධෙන හත්ථිං මාරෙත්වා දන්තෙ ආදාය බාරාණසියං වික්කිණන්තො ජීවිකං කජ්ජෙසි. සො අපරහාගෙ බොධිසත්තස්ස පරිවාරහත්ථිනං සබ්බපච්ඡිමං හත්ථිං මාරෙතුං ආරභි. හත්ථිනො දෙවසිකං හත්ථිසු පරිභායන්තෙසු “කෙන නු බො කාරණෙන හත්ථිනො පරිභායන්ති”ති බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසුං.

බොධිසත්තො පරිගණ්ඨන්තො “පච්චෙකබුද්ධවෙසං ගහෙත්වා හත්ථිවීරීපරියන්තෙ එකො පුරිසො තිට්ඨති, කච්චි නු බො සො මාරෙති, පරිගණ්ඨිස්සාමි න”න්ති එකදිවසං හත්ථි පුරතො කත්වා සයං පච්ඡන්තො අහොසි.

සො බොධිසත්තං දිස්වා ආවුධං ආදාය පක්ඛන්දි. බොධිසත්තො නිවත්තිත්වා යීතො “භූමියං පොථෙත්වා මාරෙස්සාමි න”න්ති සොණ්ඩං පසාරෙත්වා තෙන පරිදහිතානි කාසාවානි දිස්වා “ඉමං අරහද්ධජං මයා ගරුං කාතුං වට්ටති”ති සොණ්ඩං පටිසංහරිත්වා “අම්හො පුරිස, නනු එස අරහද්ධජො අනනුච්ඡවිකො තුය්හං, කස්මා එතං පරිදහසී”ති ඉමා ගාථා අවොච –

141.

“අනික්කසාවො කාසාවං, යො වත්ථං පරිදහිස්සති;
අපෙතො දමසච්චෙන, න සො කාසාවමරහති.

142.

“යො ච වත්තකසාවස්ස, සීලෙසු සුසමාහිතො;
උපෙතො දමසච්චෙන, ස චෙ කාසාවමරහති”ති.

තත්ථ අනික්කසාවොති කසාවො වුව්වති රාගො දොසො මොහො මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සායෙය්‍යාං ථම්මො සාරම්මො මානො අතිමානො මදො පමාදො, සබ්බෙ අකුසලා ධම්මා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බං භවගාමිකම්මං දියඬිඬිකිලෙසසහස්සං, එසො කසාවො නාම. සො යස්ස පුග්ගලස්ස අස්පභීතො සන්තානතො අනිස්සට්ඨො අනික්ඛන්තො, සො අනික්කසාවො නාම. කාසාවත්ති කසායරසජිතං අරහද්ධජභූතං. යො වත්ථං පරිදහිස්සතිති යො එවරුපො හුත්වා එවරුපං වත්ථං පරිදහිස්සති නිවාසෙති චෙව පාරුපති ච. අපෙතො දමසච්චෙනාති ඉන්ද්‍රියදමසඬිඬාතෙන දමෙන ච නිබ්බානසඬිඬාතෙන ච පරමත්ථසච්චෙන අපෙතො පරිවජ්ජිතො. නිස්සක්කත්ථෙ වා කරණුවනං, එතස්මා දමසච්චා අපෙතොති අත්ථො. “සච්ච”න්ති චෙත්ථ වච්ඡව්චං චතුසච්චම්පි වට්ටතියෙව. න සො කාසාවමරහතීති සො පුග්ගලො අනික්කසාවත්තා අරහද්ධජං කාසාවං න අරහති අනනුච්ඡවිකො එතස්ස.

යො ච වත්තකසාවස්සාති යො පන පුග්ගලො යථාචුත්තස්සෙව කසාවස්ස වත්තත්තා වත්තකසාවො අස්ස. සීලෙසු සුසමාහිතොති මග්ගසීලෙසු චෙව ඵලසීලෙසු ච සම්මා ආහිතො, ආනෙත්වා යජිතො විය තෙසු පතිට්ඨිතො. තෙහි සීලෙහි සමඬිගිභූතස්සෙතං අධිවචනං. උපෙතොති සමන්තාගතො. දමසච්චෙනාති චුත්තජ්ජකාරෙන දමෙන ච සච්චෙන ච. ස චෙ කාසාවමරහතීති සො එවරුපො පුග්ගලො ඉමං අරහද්ධජං කාසාවං අරහති.

එවං බොධිසත්තො තස්ස පුරිසස්ස ඉමං කාරණං කථෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය මා ඉධ ආගමි, ආගච්ඡසි චෙ, ජීවිතං තෙ නත්ථී”ති තජ්ජෙත්වා පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා භත්ථිමාරකපුරිසො දෙවදත්තො අහොසි, යුථපති පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කාසාවජාතකවණ්ණනා පඨමා.

ඉදං තදාවරියවචොති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්ඤි භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, දෙවදත්තො නාම කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකො සම්මාසම්බුද්ධො අභිමාරො පයොපෙසි, සිලං පවිජ්ඣි, නාළාගිරිං පයොපෙසි, ඛන්තිමෙත්තානුද්දයමත්තම්පිස්ස තථාගතෙ නත්ථි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති ප්‍රවිජිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො කක්ඛලො ඵරුසො නික්කාරුණිකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ මහානන්දියො නාම වානරො අහොසි, කනිට්ඨභාතිකො පනස්ස වුළුනන්දියො නාම. තෙ උහොපි අසිතිසහස්සවානරපරිවාරා භිමවන්තපදෙසෙ අන්ධමාතරං පටිජග්ගන්තා වාසං කප්පෙසුං. තෙ මාතරං සයනගුම්බෙ යපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මධුරානි ඵලාඵලානි මාතුයා පෙසෙත්ති. ආහරණකවානරා තස්සා න දෙන්ති, සා බුද්ධාපිළිතා අට්ඨිවම්මාවසෙසා කිසා අහොසි. අථ නං බොධිසත්තො ආහ – “මයං, අම්ම, තුම්භාකං මධුරඵලාඵලානි පෙසෙම, තුම්භෙ කස්මා මිලායථා”ති. “තාත, තාහං ලභාමි”ති. බොධිසත්තො චිත්තෙසි – “මයි යුථං පරිහරන්තෙ මාතා මෙ නස්සිස්සති, යුථං පභාය මාතරංයෙව පටිජග්ගිස්සාමි”ති. සො වුළුනන්දියං පක්කොසිත්වා “තාත, ත්වං යුථං පරිහර, අහං මාතරං පටිජග්ගිස්සාමි”ති ආහ. සොපි නං “භාතික, මය්හං යුථපරිහරණෙන කම්මං නත්ථි, අභම්පි මාතරමෙව පටිජග්ගිස්සාමි”ති ආහ. ඉති තෙ උහොපි එකච්ඡන්දා හුත්වා යුථං පභාය මාතරං ගහෙත්වා භිමවන්තා ඔරුය්හ පච්චන්තෙ නිග්‍රොධරුක්ඛෙ වාසං කප්පෙත්වා මාතරං පටිජග්ගිංසු.

අටෙකො බාරාණසිවාසී බ්‍රාහ්මණමාණවො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්තිකෙ සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්ඨිත්වා “ගම්ස්සාමි”ති ආවරියං ආප්‍රච්ඡි. ආවරියො අඬගවිජ්ජානුභාවෙන තස්ස කක්ඛලොඵරුසසාහසිකභාවං ඤත්වා “තාත, ත්වං කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකො, ඵවරුපානං න සබ්බකාලං එකසදිසමෙව ඉජ්ඣති, මහාවිනාසං මහාදුක්ඛං පාපුණ්ණස්සසි, මා ත්වං කක්ඛලො හොහි, පච්ඡානුතාපනකාරණං කම්මං මා කරි”ති ඔවදිත්වා උය්‍යාපෙසි. සො ආවරියං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා සරාවාසං ගහෙත්වා අඤ්ඤෙහි සිප්පෙහි ජීවිකං කප්පෙතුං අසක්කොන්තො “ධනුකොටිං නිස්සාය ජීවිස්සාමි, ලුද්දකම්මං කත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සාමි”ති බාරාණසිතො නික්ඛම්ත්වා පච්චන්තගාමකෙ වසන්තො ධනුකලාපසන්තද්ධො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා නානාමිගෙ මාරෙත්වා මංසවික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ කිඤ්චි අලභිත්වා ආගවිජන්තො අඬගණපරියන්තෙ ධීතං නිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා “අපි නාමෙත්ථ කිඤ්චි භවෙය්‍යා”ති නිග්‍රොධරුක්ඛාහිමුබ්බො පායාසි.

තස්මිං බණ්ණ උභොපි තෙ භාතරො මාතරං ඵලානි බාදාපෙත්වා පුරතො කත්වා විටපබ්භන්තරෙ නිසින්තා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “කිං නො මාතරං කරිස්සති” ති සාබන්තරෙ නිලීයිංසු. සොපි බො සාහසිකපුරිසො රුක්ඛමූලං ආගන්ත්වා තං තෙසං මාතරං ජරාදුබ්බලං අන්ධං දිස්වා වින්තෙසි – “කිං මෙ තුව්ඡහත්ථගමනෙන ඉමං මක්කට්ඨිං විජ්ඣන්ත්වා ගහෙත්වා ගමිස්සාමි” ති. සො තස්සා විජ්ඣනත්ථාය ධනුං ගණ්හි. තං දිස්වා බොධිසත්තො “තාත වූළනන්දිය, එසො මෙ පුරිසො මාතරං විජ්ඣතුකාමො, අභමස්සා ජීවිතදානං දස්සාමි, ත්වං මමච්චයෙන මාතරං පටිජග්ගෙය්‍යාසි” ති වත්වා සාබන්තරා නික්ඛමිත්වා “හො පුරිස, මා මෙ මාතරං විජ්ඣ, එසා අන්ධා ජරාදුබ්බලා, අභමස්සා ජීවිතදානං දෙමි, ත්වං එතං අමාරෙත්වා මං මාරෙහි” ති තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ නිසීදි. සො නික්කරුණො බොධිසත්තං විජ්ඣන්ත්වා පාතෙත්වා මාතරමිපිස්ස විජ්ඣතුං පුත ධනුං සන්නය්හි. තං දිස්වා වූළනන්දියො “අයං මෙ මාතරං විජ්ඣතුකාමො, එකදිවසමිපි බො මෙ මාතා ජීවමානා ලද්ධජීවිතායෙව නාම හොති, ජීවිතදානමස්සා දස්සාමි” ති සාබන්තරා නික්ඛමිත්වා “හො පුරිස, මා මෙ මාතරං විජ්ඣ, අභමස්සා ජීවිතදානං දමිමි, ත්වං මං විජ්ඣන්ත්වා අමිහෙ ද්වෙ භාතිකෙ ගහෙත්වා අමිහාකං මාතු ජීවිතදානං දෙහි” ති තස්ස පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ නිසීදි. සො තමිපි විජ්ඣන්ත්වා පාතෙත්වා “අයං මක්කට්ඨි සරෙ දාරකානං භවිස්සති” ති මාතරමිපි තෙසං විජ්ඣන්ත්වා පාතෙත්වා තයොපි කාපේනාදාය ගෙහාහිමුබො පායාසි.

අථස්ස පාපපුරිසස්ස ගෙහෙ අසනි පතිත්වා හරියඤ්ච ද්වෙ දාරකෙ ව ගෙහෙනෙව සද්ධිං ක්‍රමාපෙසි, පිට්ඨිංසපුණ්ණමත්තං අවසිස්සි. අථස්ස නං ගාමද්වාරෙයෙව එකො පුරිසො දිස්වා තං පවත්තිං ආරොවෙසි. සො පුත්තදාරසොකෙන අභිභූතො තස්මිංයෙව යානෙ මංසකාජඤ්ජ ධනුඤ්ච ඡඩ්ඛෙත්වා වත්ථං පභාය නග්ගො බාහා පග්ගස්ස පරිදෙවමානො ගන්ත්වා සරං පාවිසි. අථස්ස සා පුණ්ණ භිජ්ජිත්වා සීසෙ පතිත්වා සීසං භින්දි, පථවී විවරං අදාසි, අවිචිතො ජාලා උට්ඨහි. සො පථවියා ගිලියමානො ආචරියස්ස ඔවාදං සරිත්වා “ඉමං වත කාරණං දිස්වා පාරාසරියබ්‍රාහ්මණො මය්හං ඔවාදමදාසි” ති පරිදෙවමානො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

143.

“ඉදං තදාවරියවචො, පාරාසරියො යදබ්බවි;
මාසු ත්වං අකරි පාපං, යං ත්වං පච්ඡා කතං තපෙ.

144.

“යානි කරොති පුරිසො, තානි අත්තනි පස්සති;
කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං, පාපකාරී ච පාපකං;
යාදිසං වපතෙ බීජං, තාදිසං භරතෙ ඵල” ති.

තස්සත්ථො – යං පාරාසරියො බ්‍රාහ්මණො අබ්බවි – “මාසු ත්වං පාපං අකරි, යං කතං පච්ඡා ත්වඤ්ඤෙව තපෙය්‍යා” ති, ඉදං තං ආචරියස්ස වචනං. යානි

කායවච්ඡිමනොද්චාරෙහි කම්මානි පුරිසො කරොති, තෙසං විපාකං පටිලභන්තො තානියෙව අත්තනි පස්සති. කල්‍යාණකම්මකාරී කල්‍යාණං ඵලමනුභොති, පාපකාරී ච පාපකමෙව හීනං ලාමකං අනිට්ඨඵලං අනුභොති. ලොකස්මිම්පි හි යාදිසං වපතෙ ඛිජං, තාදිසං හරතෙ ඵලං, ඛිජානුරූපං ඛිජානුවිජවිකමෙව ඵලං හරති ගණ්භාති අනුභවතීති. ඉති සො පරිදෙවන්තො පථවිං පටිසිත්වා අවිච්ඡිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව, පුබ්බෙපි කක්ඛලො ඵරුසො නික්කාරුණිකොයෙවා” ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ලුද්දකපුරිසො දෙවදත්තො අහොසි, දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො සාරිපුත්තො, චූළනන්දියො ආනන්දො, මාතා මහාපජාපතිගොතමී, මහානන්දියො පන අහමෙව අහොසි” ති.

චූළනන්දියජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[223] 3. පුට්ඨත්තජාතකවණ්ණනා

නමෙ නමත්තස්ස හපෙ හජන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථීනගරවාසී කිරෙකො කුටුම්භිකො එකෙන ජනපදකුටුම්භිකෙන සද්ධිං වොහාරං අකාසි. සො අත්තනො හරියං ආදාය තස්ස ධාරණකස්ස සන්තිකං අගමාසි. ධාරණකො “දාතුං න සක්කොමී” ති න කිඤ්චි අදාසි, ඉතරො කුජ්ඣිත්වා හත්තං අභුඤ්ජිත්වා ව නික්ඛමී. අථ නං අන්තරාමග්ගෙ ඡාතජ්ඣත්තං දිස්වා මග්ගපටිපන්නා පුරිසා “හරියායපි දත්වා භුඤ්ජාහී” ති හත්තපුටං අදංසු. සො තං ගහෙත්වා තස්සා අදාතුකාමො හුත්වා “හද්දෙ, ඉදං වොරානං තිට්ඨනට්ඨානං, ත්වං පුරතො යාහී” ති උය්‍යාපෙත්වා සබ්බං හත්තං භුඤ්ජිත්වා තුව්ඡපුටං දස්සෙත්වා “හද්දෙ, අහත්තකං තුව්ඡපුටමෙව අදංසු” ති ආහ. සා තෙන එකකෙනෙව භුත්තභාවං ඤාත්වා දොමනස්සජ්ජන්නා අහොසි. තෙ උභොපි ජෙනවනපිට්ඨිවහාරෙන ගච්ඡන්තා “පානියං පිට්ඨසාමා” ති ජෙනවනං පටිසිංසු.

සත්ථාපි තෙසඤ්ඤෙව ආගමනං ඔලොකෙන්තො මග්ගං ගහෙත්වා ඨීතලුද්දකො විය ගන්ධකුට්භායාය නිසිදි, තෙ සත්ථාරං දිස්වා උපසඬ්ඤාමිත්වා වන්දිත්වා නිසිදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “කිං, උපාසිකෙ, අයං තෙ හත්තා හිතකාමො සස්නෙහො” ති පුච්ඡි. “හන්තෙ, අහං එතස්ස සස්නෙහා, අයං පන මය්හං නිස්නෙහො, තිට්ඨන්තු අඤ්ඤෙපි දිවසා, අජ්ජෙවෙස අන්තරාමග්ගෙ පුට්ඨත්තං ලභිත්වා මය්හං අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජී” ති. “උපාසිකෙ, නිච්චකාලම්පි ත්වං එතස්ස හිතකාමා සස්නෙහා, අයං පන නිස්නෙහොව. යදා පන පණ්ඩිතෙ නිස්සාය තව ගුණෙ ජානාති, තදා තෙ සබ්බස්සරියං නිය්‍යාදෙති” ති වත්වා තාය යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජන්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි. අථ රාජා “පදුබ්භෙය්‍යාපි මෙ අය” ති අත්තනො පුත්තං ආසඬ්ඤාන්තො නිහරි. සො

අත්තනො හරියං ගහෙත්වා නගරා නික්බම්ම එකස්මිං කාසිකගාමකෙ වාසං කප්පෙසි. සො අපරභාගෙ පිතු කාලකතභාවං සුත්වා “කුලසන්තකං රජ්ජං ගණ්හිස්සාමි”ති බාරාණසිං පච්චාගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ “හරියායපි දත්වා භුඤ්ජාහි”ති හත්තපුටං ලභිත්වා තස්සා අදත්වා සයමෙව තං භුඤ්ජී. සා “කක්බලො වතායං පුරිසො”ති දොමනස්සප්පත්තා අහොසි. සො බාරාණසියං රජ්ජං ගහෙත්වා තං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙත්වා “එත්තකමෙව එතිස්සා අල”න්ති න අඤ්ඤං සක්කාරං වා සම්මානං වා කරොති, “කථං යාපෙසි”තිපි නං න පුච්ඡති.

බොධිසත්තො වින්තෙසි – “අයං දෙවී රඤ්ඤො බහුපකාරා සස්තෙහා, රාජා පනෙතං කිස්මිඤ්චි න මඤ්ඤති, සක්කාරසම්මානමස්සා කාරෙස්සාමි”ති තං උපසඬකම්ත්වා උපවාරං කත්වා එකමන්තං යත්වා “කිං, තාතා”ති වුත්තෙ “කථං සමුට්ඨාපෙතුං මයං, දෙවි, තුම්හෙ උපට්ඨභාම, කිං නාම මහල්ලකානං පිතුනං වත්ථබණ්ඩං වා හත්තපිණ්ඩං වා දාතුං න වට්ටති”ති ආහ. “තාත, අහං අත්තනාව කිඤ්චි න ලභාමි, තුම්හාකං කිං දස්සාමි, නනු ලහනකාලෙ අදාසිං, ඉදානි පන මෙ රාජා න කිඤ්චි දෙති. තිට්ඨතු අඤ්ඤං දානං, රජ්ජං ගණ්හිතුං ආගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ හත්තපුටං ලභිත්වා හත්තමත්තම්පි මෙ අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජී”ති. “කිං පන, අම්ම, රඤ්ඤො සන්තිකෙ එවං කට්ඨෙතුං සක්ඛිස්සථා”ති? “සක්ඛිස්සාමි, තාතා”ති. “තෙන හි අජ්ජෙව මම රඤ්ඤො සන්තිකෙ ධීතකාලෙ මයි පුච්ඡන්තෙ එවං කට්ඨෙව අජ්ජෙව වො ගුණං ජානාපෙස්සාමි”ති එවං වත්වා බොධිසත්තො පුරිමතරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ අට්ඨාසි. සාපි ගන්ත්වා රඤ්ඤො සම්පෙ අට්ඨාසි.

අථ නං බොධිසත්තො “අම්ම, තුම්හෙ අනිට්ඨ කක්බලා, කිං නාම පිතුනං වත්ථබණ්ඩං වා හත්තපිණ්ඩමත්තං වා දාතුං න වට්ටති”ති ආහ. “තාත, අහමෙව රඤ්ඤො සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාමි, තුම්හාකං කිං දස්සාමි”ති? “නනු අග්ගමහෙසිට්ඨානං තෙ ලද්ධ”න්ති? “තාත, කිස්මිඤ්චි සම්මානෙ අසති අග්ගමහෙසිට්ඨානං කිං කරිස්සති, ඉදානි මෙ තුම්හාකං රාජා කිං දස්සති, සො අත්තරාමග්ගෙ හත්තපුටං ලභිත්වා තතො කිඤ්චි අදත්වා සයමෙව භුඤ්ජී”ති. බොධිසත්තො “එවං කිර, මහාරාජා”ති පුච්ඡී. රාජා අධිවාසෙසි. බොධිසත්තො තස්ස අධිවාසනං විදිත්වා “තෙන හි, අම්ම, රඤ්ඤො අජ්ජියකාලතො පට්ඨාය කිං තුම්හාකං ඉධ වාසෙත. ලොකස්මිඤ්චි අජ්ජියසම්පයොගො ව දුක්ඛො, තුම්හාකං ඉධ වාසෙ සති රඤ්ඤො අජ්ජියසම්පයොගොව දුක්ඛං හවිස්සති, ඉමෙ සත්තා නාම හජන්තෙ හජන්ති, අහජනභාවං ඤත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තබ්බං, මහන්තො ලොකසන්තිවාසො”ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

145.

“නමෙ නමන්තස්ස හජෙ හජන්තං, කිච්චානුකුබ්බස්ස කරෙය්‍ය කිච්චං;
නානත්ථකාමස්ස කරෙය්‍ය අත්ථං, අසම්හජන්තම්පි න සම්හජෙය්‍ය.

146.

“වෛෂ වජන්තං වනථං න කයිරා, අපෙනචිත්තෙන න සම්භෂෙය්‍යා;
දිජො දුමං ඛිණ්ණඵලන්ති ඤත්වා, අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙය්‍යා මහා හි
ලොකො”ති.

තත්ථ නමෙ නමන්තස්ස භෂෙ භජන්තන්ති යො අත්තනො නමති, තස්සෙව
පටිනමෙය්‍යා. යො ච භජති, තමෙව භෂෙය්‍යා. කිච්චානුකුඛ්ඛස්ස කරෙය්‍යා කිච්චන්ති
අත්තනො උප්පන්තකිච්චං අනුකුඛ්ඛන්තස්සෙව තස්සපි උප්පන්තකිච්චං
පටිකරෙය්‍යා. වෛෂ වජන්තං වනථං න කයිරාති අත්තනං ජහන්තං ජහෙය්‍යොව,
තස්මිං තණ්හාසඬ්ඛාතං වනථං න කරෙය්‍යා. අපෙනචිත්තෙනාති විගතචිත්තෙන
විපල්ලන්ථිත්තෙන. න සම්භෂෙය්‍යාති තථාරූපෙන සද්ධිං න සමාගච්ඡෙය්‍යා. දිජො
දුමන්ති යථා සකුණො පුඛ්ඛෙ ඵලිතමිති රුක්ඛං ඵලෙ ඛිණ්ණ “ඛිණ්ණඵලො අය”න්ති
ඤත්වා තං ජඬ්ඛෙත්වා අඤ්ඤං සමෙක්ඛති පරියෙසති, ඵචං අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙය්‍යා.
මහා හි එස ලොකො, අථ තුම්භෙ සස්තෙනං එකං පුරිසං ලභිස්සථාති.

තං සුත්වා ඛාරාණසිරාජා දෙවියා සබ්බස්සරියං අදාසි. තතො පට්ඨාය සමග්ගා
සම්මොදගානා වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ද්වෙ ජයම්පතිකා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.
“තදා ජයම්පතිකා ඉමෙ ද්වෙ ජයම්පතිකා අහෙසුං, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

පුට්ඨත්තජාතකවණ්ණනා තතියා.

[224] 4. කුම්භිලජාතකවණ්ණනා

යස්සෙනෙ චතුරො ධම්මාති ඉදං සත්ථා වෙඨවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං
ආරබ්භ කට්ඨෙ.

147.

“යස්සෙනෙ චතුරො ධම්මා, වානරින්ද යථා තව;
සච්චං ධම්මො ධිති වාගො, දිට්ඨං සො අතිවත්තති.

148.

“යස්ස වෙනෙ න විජ්ජන්ති, ගුණා පරමහද්දකා;
සච්චං ධම්මො ධිති වාගො, දිට්ඨං සො නාතිවත්තති”ති.

තත්ථ ගුණා පරමහද්දකාති යස්ස එතෙ පරමහද්දකා චත්තාරො රාසට්ඨෙත
පිණ්ඩට්ඨෙත ගුණා න විජ්ජන්ති, සො පච්චාමිත්තං අතික්කමිතුං න සක්කොතීති.
සෙසමෙත්ථ සබ්බං හෙට්ඨා කුම්භිලජාතකෙ චුත්තනයමෙව සද්ධිං
සමොධානෙතාති.

කුම්භිලජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[225] 5. ඛන්තිවණ්ණජාතකවණ්ණනා

අත්ථී මෙ පුරිසො, දෙවානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං
ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස කිරෙකො බහුපකාරො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. රාජා
“උපකාරකො මෙ”ති ඤාත්වාපි අධිවාසෙත්වා සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා
“පොරාණකරාජානොපි, මහාරාජ, එවං අධිවාසෙසුංයෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො
අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො අමච්චො තස්ස
අන්තෙපුරෙ පදුස්සි, අමච්චස්සාපි සෙවකො තස්ස ගෙහෙ පදුස්සි. සො තස්ස
අපරාධං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො තං ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා
“දෙව, එකො මෙ උපට්ඨාකො සබ්බකිච්චකාරකො, සො මය්හං ගෙහෙ පදුස්සි,
තස්ස කිං කාතුං වට්ටති”ති ප්‍රච්ඡන්තො පට්ඨං ගාථමාහ —

149.

“අත්ථී මෙ පුරිසො දෙව, සබ්බකිච්චෙසු බ්‍යාවටො;
තස්ස වෙකොපරාධත්ථී, තත්ථ ත්වං කින්ති මඤ්ඤසී”ති.

තත්ථ තස්ස වෙකොපරාධත්ථීති තස්ස ච පුරිසස්ස එකො අපරාධො අත්ථී.
තත්ථ ත්වං කින්ති මඤ්ඤසීති තත්ථ තස්ස පුරිසස්ස අපරාධෙ ත්වං “කිං
කාතබ්බ”න්ති මඤ්ඤසී, යථා තෙ විත්තං උප්පජ්ජති, තදනුරූපමස්ස දණ්ඩං
පණෙහිති දීපෙති.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ —

150.

“අම්භාකම්පත්ථී පුරිසො, එදිසො ඉධ විජ්ජති;
දුල්ලභො අඬගසම්පන්නො, ඛන්තිරස්මාක රුච්චති”ති.

තස්සත්ථො — අම්භාකම්පි රාජුනං සතං එදිසො බහුපකාරො අගාරෙ
දුස්සනකපුරිසො අත්ථී, සො ච බො ඉධ විජ්ජති, ඉදානිපි ඉධෙව සංවිජ්ජති, මයං
රාජානොපි සමානා තස්ස බහුපකාරතං සන්ධාය අධිවාසෙම, තුය්හං පන
අරඤ්ඤොපි සතො අධිවාසනහාරො ජාතො. අඬගසම්පන්නො හි සබ්බෙහි
ගුණකොට්ඨාසෙහි සමන්තාගතො පුරිසො නාම දුල්ලභො, තෙන කාරණෙන
අස්මාකං එවරූපෙසු යානෙසු අධිවාසනඛන්තියෙව රුච්චතීති.

අමච්චො අත්තානං සන්ධාය රඤ්ඤො චුත්තභාවං ඤාත්වා තතො පට්ඨාය
අන්තෙපුරෙ පදුස්සිතුං න විසහි, සොපිස්ස සෙවකො රඤ්ඤො ආරොචිතභාවං
ඤාත්වා තතො පට්ඨාය තං කම්මං කාතුං න විසහි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අභමෙව බාරාණසිරාජා අභොසි”න්ති. සොපි අමච්චො රඤ්ඤො සත්ථු කථිතභාවං ඤත්වා තතො පටියාය තං කම්මං කාතුං නාසක්ඛිති.

බන්තිවණ්ණජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[226] 6. කොසියජාතකවණ්ණනා

කාලෙ නික්ඛමනා සාධුති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ කථෙසි. කොසලරාජා පච්චන්තවුපසමනත්ථාය අකාලෙ නික්ඛමී. වත්ථු හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

සත්ථා පන අතීතං ආහරිත්වා ආහ – “මහාරාජ, අතීතෙ බාරාණසිරාජා අකාලෙ නික්ඛමිත්වා උය්‍යානෙ බන්ධාවාරං නිවෙසයි. තස්මිං කාලෙ එකො උලුකසකුණො වෙළුමිබං පවිසිත්වා නිලීයි. කාකසෙනා ආගන්ත්වා ‘නික්ඛන්තමෙව තං ගණ්භිස්සාමා’”ති පරිවාරෙසි. සො සූරියත්ථඬිගමනං අනොලොකෙන්වා අකාලෙයෙව නික්ඛමිත්වා පලායිතුං ආරභී. අථ නං කාකා පරිවාරෙන්වා තුණ්ඬෙහි කොට්ටෙන්තා පරිපාතෙසුං. රාජා බොධිසත්තං ආමන්තෙන්වා “කිං නු බො, පණ්ඩිත, ඉමෙ කාකා කොසියං පරිපාතෙන්ති”ති ප්‍රච්ඡී. බොධිසත්තො “අකාලෙ, මහාරාජ, අත්තනො වසනට්ඨානා නික්ඛමන්තා එවරූපං දුක්ඛං පටිලහන්තියෙව, තස්මා අකාලෙ අත්තනො වසනට්ඨානා නික්ඛමිතුං න වට්ටති”ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

151.

“කාලෙ නික්ඛමනා සාධු, නාකාලෙ සාධු නික්ඛමො;
අකාලෙන හි නික්ඛමිම, එකකම්පි බහුජ්ජනො;
න කිඤ්චි අත්ථං ජොතෙති, ධඩ්කසෙනාව කොසියං.

152.

“ධීරො ව විධිවිධානඤ්ඤා, පරෙසං විවරානුගු;
සබ්බාමිත්තෙ වසිකත්වා, කොසියොව සුඛි සියා”ති.

තත්ථ කාලෙ නික්ඛමනා සාධුති, මහාරාජ, නික්ඛමනා නාම නික්ඛමනං වා පරක්කමනං වා යුත්තපයුත්තකාලෙ සාධු. නාකාලෙ සාධු නික්ඛමොති අකාලෙ පන අත්තනො වසනට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං නික්ඛමො නාම නික්ඛමනං වා පරක්කමනං වා න සාධු. “අකාලෙන හී”තිආදීසු වතුසු පදෙසු පයමෙන සද්ධිං තතියං, දුතියෙන වතුත්ථං යොජෙන්වා එවං අත්ථො වෙදිතබ්බො. අත්තනො වසනට්ඨානතො හි කොචි පුරිසො අකාලෙන නික්ඛමිත්වා වා පරක්කමිත්වා වා න කිඤ්චි අත්ථං ජොතෙති, අත්තනො අප්පමත්තකම්පි වුඩ්ඪිං උප්පාදෙතුං න සක්කොති, අථ බො එකකම්පි බහුජ්ජනො බහුපි සො පච්චන්ථිකජනො එතං අකාලෙ නික්ඛමන්තං වා පරක්කමන්තං වා එකකං පරිවාරෙන්වා මහාවිනාසං

පාපෙනි. තත්‍රායං උපමා – ධර්මකසෙනාව කොසියං, යථා අයං ධර්මකසෙනා ඉමං අකාලෙ නික්ඛමන්තඤ්ච පරක්කමන්තඤ්ච කොසියං තුණ්ඛෙනි චිතුදන්ති මහාවිනාසං පාපෙන්ති, තථා තස්මා තිරව්ජානගතෙ ආදිං කත්වා කෙනචි අකාලෙ අත්තනො වසනට්ඨානනො න නික්ඛමිතබ්බං න පරක්කමිතබ්බන්ති.

දුතියගාථාය ධිරොති පණ්ඩිතො. විධිති පොරාණකපණ්ඩිතෙනහි යපිතපවෙණි. විධානන්ති කොට්ඨාසො වා සංවිදහනං වා. විවරානුගුති විවරං අනුගච්ඡන්තො ජානන්තො. සබ්බාමිත්තෙන සබ්බෙ අමිත්තෙ. වසිකත්වාති අත්තනො වසෙ කත්වා. කොසියොවාති ඉමම්භා බාලකොසියා අඤ්ඤො පණ්ඩිතකොසියො විය. ඉදං චුත්තං හොති – යො ව බො පණ්ඩිතො “ඉමස්මිං කාලෙ නික්ඛමිතබ්බං පරක්කමිතබ්බං, ඉමස්මිං න නික්ඛමිතබ්බං න පරක්කමිතබ්බං”න්ති පොරාණකපණ්ඩිතෙනහි යපිතස්ස පවෙණිසඬ්ඛාතස්ස විධිතො කොට්ඨාසසඬ්ඛාතං විධානං වා තස්ස වා විධිතො විධානං සංවිදහනං අනුට්ඨානං ජානාති, සො විධිවිධානඤ්ඤා පරෙසං අත්තනො පච්චාමිත්තානං විවරං ඤත්වා යථා නාම පණ්ඩිතො කොසියො රත්තිසඬ්ඛාතෙ අත්තනො කාලෙ නික්ඛමිත්වා ච පරක්කමිත්වා ච තත්ථ තත්ථ සයිතානඤ්ඤෙඤ ඤාකානං සීසානි ඡින්දමානො තෙ සබ්බෙ අමිත්තෙ වසිකත්වා සුඛි සියා, එවං ධිරොපි කාලෙ නික්ඛමිත්වා පරක්කමිත්වා අත්තනො පච්චාමිත්තෙ වසිකත්වා සුඛි නිද්දුක්ඛො භවෙය්‍යාති. රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා නිවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආභරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

කොසියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[227] 7. ගුප්තාණුජාතකවණ්ණනා

සුරො සුරෙන සඬගම්මාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං හික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිං කිර කාලෙ ජෙනවනනො තිගාචුතඬ්ඪයොජනමත්තෙ එකො නිගමගාමො, තත්ථ බහුනි සලාකහත්තපක්ඛියහත්තානි අත්ථි. තත්‍රෙකො පඤ්ඤපුච්ඡකො කොණ්ඩො වසති. සො සලාකහත්තපක්ඛියහත්තානං අත්ථාය ආගතෙ දහරෙ ව සාමණෙරෙ ව “කෙ බාදන්ති, කෙ පිවන්ති, කෙ භුඤ්ජන්ති”ති පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා කටෙතුං අසක්කොන්තෙ ලජ්ජාපෙසි. තෙ තස්ස භයෙන සලාකහත්තපක්ඛියහත්තත්ථාය තං ගාමං න ගච්ඡන්ති. අටෙකදිවසං එකො හික්ඛු සලාකග්ගං ගන්ත්වා “හන්තෙ, අසුකගාමෙ සලාකහත්තං වා පක්ඛියහත්තං වා අත්ථි”ති පුච්ඡිත්වා “අත්ථාචුසො, තත්ථ පනෙකො කොණ්ඩො පඤ්ඤං පුච්ඡති, තං කටෙතුං අසක්කොන්තෙ අක්කොසති පරිභාසති, තස්ස භයෙන කොචි ගන්තුං න සක්කොති”ති චුත්තෙ “හන්තෙ, තත්ථ හත්තානි මය්හං පාපෙථ, අහං තං දමෙත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා තනො පට්ඨාය තුම්භෙ දිස්වා පලායනකං කරිස්සාමි”ති ආහ. හික්ඛු “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තස්ස තත්ථ හත්තානි පාපෙසුං.

සො තත්ථ ගන්ත්වා ගාමද්වාරෙ වීචරං පාරුපි. තං දිස්වා කොණ්ඩො
 වණ්ඩමෙණ්ඩකො විය වෙගෙන උපගන්ත්වා “පඤ්භං මෙ, සමණ, කට්ඨේ” ති
 ආහ. “උපාසක, ගාමෙ වරින්වා යාගුං ආදාය ආසනසාලං තාව මෙ ආගන්තුං
 දෙහි” ති. සො යාගුං ආදාය ආසනසාලං ආගතෙපි තස්මිං තට්ඨ ආහ. සොපි නං
 හික්ඛු “යාගුං තාව මෙ පාතුං දෙහි, ආසනසාලං තාව සම්මජ්ජිතුං දෙහි, සලාකහත්තං
 තාව මෙ ආහරිතුං දෙහි” ති වත්වා සලාකහත්තං ආහරිත්වා තමෙව පත්තං
 ගාහාපෙත්වා “එහි, පඤ්භං තෙ කට්ඨස්සාමි” ති ඛහිගාමං නෙත්වා වීචරං සංහරිත්වා
 අංසෙ යපෙත්වා තස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා අට්ඨාසි. තත්තාපි නං සො
 “සමණ, පඤ්භං මෙ කට්ඨේ” ති ආහ. අථ නං “කට්ඨේ තෙ පඤ්භ” ත්ති
 එකස්පභාරෙතෙව පාතෙත්වා අට්ඨිති සංවුණ්ණෙත්තො විය පොටෙත්වා ගුථං මුඛෙ
 පක්ඛිපිත්වා “ඉතො දානි පට්ඨාය ඉමං ගාමං ආගතං කඤ්චි හික්ඛුං පඤ්භං
 පුච්ඡිතකාලෙ ජානිස්සාමි” ති සන්තප්පෙත්වා පක්කාමි. සො තතො පට්ඨාය හික්ඛු
 දිස්වා පලායති. අපරභාගෙ තස්ස හික්ඛුතො සා කිරියා හික්ඛුසඛසෙ පාකටා ජාතා.
 අට්ඨකදිවසං ධම්මසභායං හික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසු – “ආවුසො, අසුකහික්ඛු කිර
 කොණ්ඩස්ස මුඛෙ ගුථං පක්ඛිපිත්වා ගතො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ,
 හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න,
 හික්ඛවෙ, සො හික්ඛු ඉදාතෙව තං මිළ්භෙන ආසාදෙති, පුබ්බෙපි
 ආසාදෙසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ අභිගමගධවාසිනො අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස රට්ඨං ගච්ඡන්තා එකදිවසං
 ද්විත්තං රට්ඨානං සීමන්තරෙ එකං සරං නිස්සාය වසිත්වා සුරං පිටිත්වා මච්ඡමංසං
 බාදිත්වා පාතොව යානානි යොජෙත්වා පක්කමිංසු. තෙසං ගතකාලෙ එකො
 ගුථබාදකො පාණකො ගුථගන්ධෙන ආගන්ත්වා තෙසං පිතට්ඨානෙ ඡඩ්ඨිතං සුරං
 දිස්වා පිපාසාය පිටිත්වා මත්තො හුත්වා ගුථපුඤ්ජං අභිරුහි, අල්ලගුථං තස්මිං
 ආරුල්භෙ ථොකං ඔනමි. සො “පථවී මං ධාරෙතුං න සක්කොති” ති විරවි.
 තස්මිඤ්ඤෙව බණ්ණ එකො මත්තවරවාරණො තං පදෙසං පත්වා ගුථගන්ධං
 සායිත්වා ජිගුච්ඡන්තො පටික්කමි. සො තං දිස්වා “එස මම භයෙන පලායති” ති
 සඤ්ඤී හුත්වා “ඉමිනා මෙ සද්ධිං සඛිගාමං කාතුං වට්ටති” ති තං අවිභයන්තො
 පයමං ගාථමාහ –

153.

“සුරො සුරෙන සඛිගම්ම, වික්කන්තෙන පහාරිනා;
 එහි නාග නිවත්තස්සු, කිං නු හීතො පලායසි;
 පස්සන්තු අභිගමගධා, මම තුය්හඤ්ච වික්කම” ත්ති.

තස්සත්ථො – ත්ථං සුරො මයා සුරෙන සද්ධිං සමාගන්ත්වා වීරියවික්කමෙන
 වික්කන්තෙන පහාරදානසමත්ථතාය පහාරිනා කිංකාරණා අසඛිගාමෙත්වා ගච්ඡසි,
 නනු නාම එකසම්පභාරොපි දාතබ්බො සියා, තස්මා එහි නාග නිවත්තස්සු,
 එත්තකෙනෙව මරණභයතප්පිතො හුත්වා කිං නු හීතො පලායසි, ඉමෙ ඉමං සිමං.

අන්තරං කත්වා වසන්තා පස්සන්තු, අභිගමගධා මම තුශ්භඤ්ච වික්කමං උභින්නමිපි
අමිහාකං පරක්කමං පස්සන්තුති.

සො භත්ථි කණ්ණං දත්වා තස්ස වචනං සුත්වා නිවත්තිත්වා තස්ස සන්තිකං
ගන්ත්වා තං අපසාදෙන්තො දුතියං ගාථමාහ -

154.

“න තං පාදා වධිස්සාමි, න දන්තෙහි න සොණ්ඩියා;
මිළ්භෙන තං වධිස්සාමි, පුත්ති හඤ්ඤතු පුත්තිනා” ති.

තස්සත්ථො - න තං පාදාදීහි වධිස්සාමි, තුශ්භං පන අනුච්ඡවිකෙන මිළ්භෙන තං
වධිස්සාමිති.

එවඤ්ච පන වත්වා “පුත්තිගුප්පාණකො පුත්තිනාව හඤ්ඤතු” ති තස්ස මත්ථකෙ
මහන්තං ලණ්ඛං පාතෙත්වා උදකං විස්සජ්ජෙත්වා තත්ථෙව තං ජීවිතක්ඛයං
පාපෙත්වා කොඤ්චනාදං නදන්තො අරඤ්ඤමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා
ගුප්පාණකො කොණ්ඩො අහොසි, වාරණො සො හික්ඛු, තං කාරණං පච්චක්ඛන්තො
දිස්වා තස්මිං වනසණ්ඨෙ නිවුත්ථදෙවතා පන අහමෙව අහොසි” ති.

ගුප්පාණජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[228] 8. කාමනීතජාතකවණ්ණනා

තයො ගිරිත්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කාමනීතබ්බාහ්මණං නාම
ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පච්චුජ්ජන්තඤ්ච අතීතඤ්ච ද්වාදසකනිපාතෙ කාමජාතකෙ
(ජා. 1.12.37 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තෙසු පන ද්වීසු රාජපුත්තෙසු ජෙට්ඨකො
ආගන්ත්වා බාරාණසියං රාජා අහොසි, කනිට්ඨො උපරාජා. තෙසු රාජා
වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු අතිත්තො ධනලොලො අහොසි. තදා බොධිසත්තො
සක්කො දෙවරාජා හුත්වා ජම්බුදීපං ඔලොකෙන්තො තස්ස රඤ්ඤො ද්වීසුපි
කාමෙසු අතිත්තභාවං ඤත්වා “ඉමං රාජානං නිග්ගණ්හිත්වා ලජ්ජාපෙස්සාමි” ති
බ්බාහ්මණමාණවචණ්ණෙන ආගන්ත්වා රාජානං පස්සි, රඤ්ඤො ව “කෙනත්ථෙන
ආගතොසි මාණවා” ති චුත්තෙ “අහං, මහාරාජ, තිණි නගරානි පස්සාමි බෙමානි
සුහික්ඛානි පහුතහත්ථිඅස්සරථපත්තීනි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාලඬිකාරහරිතානි, සක්කා
ව පන තානි අජ්ජකෙනෙව බලෙන ගණ්හිතුං, අහං තෙ තානි ගහෙත්වා දාතුං
ආගතො” ති අහ. “කදා ගච්ඡාම, මාණවා” ති චුත්තෙ “ස්වෙ මහාරාජා” ති. “තෙන
හි ගච්ඡ, පාතොව ආගච්ඡෙය්‍යාසි” ති. “සාධු, මහාරාජ, වෙගෙන බලං සජ්ජෙහි” ති
වත්වා සක්කො සකට්ඨානමෙව ගතො.

රාජා පුනර්විසේ හෙරිං වරාපෙත්වා බලසජ්ජං කාරෙත්වා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා භියො ඵකො බ්‍රාහ්මණමාණවො “උත්තරපඤ්චාලෙ ඉන්ද්‍රපත්තෙ කෙකකෙති ඉමෙසු තීසු නගරෙසු රජ්ජං ගහෙත්වා දස්සාමී”ති ආහ, තං මාණවං ආදාය තීසු නගරෙසු රජ්ජං ගණ්හිස්සාම, වෙගෙන නං පක්කොසටාති. “කත්ථස්ස, දෙව, නිවාසො දාපිතො”ති? “න මෙ තස්ස නිවාසගෙහං දාපිත”න්ති. “නිවාසපරිබ්බයො පන දින්නො”ති? “සොපි න දින්නො”ති. අථ “කහං නං පස්සිස්සාමා”ති? “නගරවීරීසු ඔලොකෙටා”ති. තෙ ඔලොකෙත්තා අදිස්වා “න පස්සාම, මහාරාජා”ති ආහංසු. රඤ්ඤො මාණවං අපස්සන්තස්ස “ඵවං මහත්තා නාම ඉස්සරියා පරිභින්නාමිහී”ති මහාසොකො උදපාදි, හදයවත්ථු උණ්හං අහොසි, වත්ථුලොහිතං කුප්පි, ලොහිතපක්ඛන්දිකා උදපාදි, වෙජ්ජා තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු.

තතො තීහවතුහව්වයෙන සක්කො ආවජ්ජමානො තස්ස තං ආබාධං ඤත්වා “තිකිච්ඡස්සාමි න”න්ති බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා ද්වාරෙ යත්වා “වෙජ්ජබ්‍රාහ්මණො තුම්හාකං තිකිච්ඡන්තටාය ආගතො”ති ආරොවාපෙසි. රාජා තං සුත්වා “මහත්තමහත්තා රාජවෙජ්ජා මං තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු, පරිබ්බයමස්ස දාපෙත්වා උයොපෙටා”ති ආහ. සක්කො තං සුත්වා “මය්හං නෙව නිවාසපරිබ්බයෙන අත්ථො, වෙජ්ජලාහමිපි න ගණ්හිස්සාමි, තිකිච්ඡස්සාමි නං, පුන රාජා මං පස්සතු”ති ආහ. රාජා තං සුත්වා “තෙන හි ආගච්ඡතු”ති ආහ. සක්කො පටිසිත්වා ජයාපෙත්වා ඵකමන්තං අට්ඨාසි, රාජා “ත්ඵං මං තිකිච්ඡසී”ති ආහ. “ආම, දෙවා”ති. “තෙන හි තිකිච්ඡස්සී”ති. “සාධු, මහාරාජ, බ්‍යාධිනො මෙ ලක්ඛණං කට්ඨං, කෙන කාරණෙන උප්පන්නො, කිං බාදිතං වා පීතං වා නිස්සාය, උදාහු දිට්ඨං වා සුතං වා”ති? “තාත, මය්හං බ්‍යාධි සුතං නිස්සාය උප්පන්නො”ති. “කිං තෙ සුත”න්ති. “තාත ඵකො මාණවො ආගන්ත්වා මය්හං ‘තීසු නගරෙසු රජ්ජං ගණ්හිත්වා දස්සාමී’ති ආහ, අහං තස්ස නිවාසට්ඨානං වා නිවාසපරිබ්බයං වා න දාපෙසිං, සො මය්හං කුප්පිත්වා අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො සන්තිකං ගතො භවිස්සති. අථ මෙ ‘ඵවං මහත්තා නාම ඉස්සරියා පරිභින්නාමිහී’ති වින්තෙන්තස්ස අයං බ්‍යාධි උප්පන්නො. සචෙ සක්කොසි ත්ඵං මෙ කාමචිත්තං නිස්සාය උප්පන්නං බ්‍යාධිං තිකිච්ඡිතුං, තිකිච්ඡාහී”ති ඵතමත්ථං පකාසෙන්නො පයමං ගාට්ඨාහ –

155.

“තයො ගිරිං අන්තරං කාමයාමි, පඤ්චාලා කුරුයො කෙකකෙ ව;
තතුත්තරිං බ්‍රාහ්මණ කාමයාමි, තිකිච්ඡ මං බ්‍රාහ්මණ කාමනීත”න්ති.

තත්ථ තයො ගිරින්ති තයො ගිරි, අයමෙව වා පායො. යථා “සුදස්සනස්ස ගිරිනො, ද්වාරඤ්ඤෙනං පකාසති”ති ඵත්ථ සුදස්සනං දෙවනගරං යුජ්ඣිත්වා දුග්ගණ්හනාය දුච්චලනනාය “සුදස්සනගිරි”ති චුත්තං, ඵවමිධාපි තීණි නගරානි “තයො ගිරි”න්ති අධිප්පෙතානි. තස්මා අයමෙත්ථ අත්ථො – තීණි ව නගරානි තෙසඤ්ච අන්තරං තිව්ධමිපි රට්ඨං කාමයාමි. “පඤ්චාලා කුරුයො කෙකකෙ වා”ති ඉමානි තෙසං රට්ඨානං නාමානි. තෙසු පඤ්චාලාති උත්තරපඤ්චාලා, තත්ථ කපිලං නාම නගරං. කුරුයොති කුරුරට්ඨං, තත්ථ ඉන්ද්‍රපත්තං නාම නගරං. කෙකකෙ වාති

පව්වත්තෙ උපයෝගවචනං, තෙන කෙකකරට්ඨං දස්සෙති. තත්ථ කෙකකරාජධානියෙව නගරං. තතුත්තරීන්ති තං අහං ඉතො පටිලද්ධා බාරාණසිරජ්ජා තතුත්තරිං තිවිධං රජ්ජං කාමයාමි. තිකිච්ඡ මං, බ්‍රාහ්මණ, කාමනීතන්ති ඉමෙහි චත්ථුකාමෙහි ච කිලෙසකාමෙහි ච නීතං හතං පහතං සචෙ සක්කොසි, තිකිච්ඡ මං බ්‍රාහ්මණාති.

අථ නං සක්කො “මහාරාජ, ත්වං මූලොසධාදීහි අතෙකිච්ඡො. ඤාණොසධෙනෙව තිකිච්ඡිතබ්බො” ති චත්වා දුතියං ගාථමාහ —

156.

“කණ්භාහිදට්ඨස්ස කරොන්ති හෙකෙ, අමනුස්සපට්ඨස්ස කරොන්ති පණ්ඩිතා;
න කාමනීතස්ස කරොති කොචි, ඔක්කන්තසුක්කස්ස හි කා තිකිච්ඡා” ති.

තත්ථ කණ්භාහිදට්ඨස්ස කරොන්ති හෙකෙති එකච්චෙ හි තිකිච්ඡකා සොරවිසෙන කාළසප්පෙන දට්ඨස්ස මන්තෙහි චෙව ඔසධෙහි ච තිකිච්ඡං කරොන්ති. අමනුස්සපට්ඨස්ස කරොන්ති පණ්ඩිතාති අපරෙ පණ්ඩිතා භූතචෙජ්ජා භූතයක්ඛාදීහි අමනුස්සෙහි පට්ඨස්ස අභිභූතස්ස ගතිතස්ස බලිකම්මපරිත්තකරණඔසධපරිභාවිතාදීහි තිකිච්ඡං කරොන්ති. න කාමනීතස්ස කරොති කොචිති කාමෙහි පන නීතස්ස කාමවසිකස්ස පුග්ගලස්ස අඤ්ඤානු පණ්ඩිතෙහි අඤ්ඤො කොචි තිකිච්ඡං න කරොති, කරොන්තොපි කාතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. කිංකාරණා? ඔක්කන්තසුක්කස්ස හි කා තිකිච්ඡාති, ඔක්කන්තසුක්කස්ස අචක්කන්තස්ස කුසලධම්මමරියාදං අතික්කන්තස්ස අකුසලධම්මෙ පතිට්ඨිතස්ස පුග්ගලස්ස මන්තොසධාදීහි කා නාම තිකිච්ඡා, න සක්කා ඔසධෙහි තිකිච්ඡතුන්ති.

ඉතිස්ස මහාසත්තො ඉමං කාරණං දස්සෙත්වා උත්තරි එවමාහ — “මහාරාජ, සචෙ ත්වං තානි තීණි රජ්ජානි ලච්ඡසි, අපි නු බො ඉමෙසු චතුසු නගරෙසු රජ්ජං කරොන්තො එකප්පහාරෙනෙව චත්තාරි සාටකයුගානි පරිදභෙය්‍යාසි, චතුසු වා සුවණ්ණපාතීසු භුඤ්ජෙය්‍යාසි, චතුසු වා සයනෙසු සයෙය්‍යාසි, මහාරාජ, තණ්භාවසිකෙන නාම භවිතුං න වට්ටති, තණ්භා හි නාමෙසා විපත්තිමූලා. සා වඩ්ඪමානා යො තං වඩ්ඪෙති, තං පුග්ගලං අට්ඨසු මහානිරයෙසු සොළසසු උස්සදනිරයෙසු නානප්පකාරභෙදෙසු ච අවසෙසෙසු අපායෙසු බිපතී” ති. එවං රාජානං නිරයාදිභයෙන තප්පෙත්වා මහාසත්තො ධම්මං දෙසෙසි. රාජාපිස්ස ධම්මං සුත්වා විගතසොකො හුත්වා තාවදෙව නිබ්‍යාධිතං පාපුණි. සක්කොපිස්ස ඔවාදං දත්වා සීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. සොපි තතො පට්ඨාය දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා රාජා කාමනීතබ්බාන්මණො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව
අහොසි” න්ති.

කාමනීතජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[229] 9. පලායිතජාතකවණ්ණනා

ගජග්ගමෙසෙහිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පලායිතපරිබ්බාජකං
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර වාදත්ථාය සකලජම්බුදීපං විවරිත්වා කඤ්චි පටිවාදිං
අලහිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා “අත්ථි නු බො කොචි මයා සද්ධිං වාදං
කාතුං සමත්ථො” ති මනුස්සෙ පුච්ඡි. මනුස්සා “තාදිසානං සහස්සෙනපි සද්ධිං වාදං
කාතුං සමත්ථො සබ්බඤ්ඤා ද්විපදානං අග්ගො මහාගොතමො ධම්මිස්සරො
පරජ්ජවාදමද්දන්තො, සකලෙපි ජම්බුදීපෙ උජ්ජන්තො පරජ්ජවාදො තං භගවන්තං
අතික්කමිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. වෙලන්තං පත්වා සමුද්දලාමියො විය හි
සබ්බවාදා තස්ස පාදමූලං පත්වා වුණ්ණවිවුණ්ණා හොන්ති” ති බුද්ධගුණෙ කට්ඨෙසු.
පරිබ්බාජකො “කහං පන සො එතරහි” ති පුච්ඡිත්වා “ජෙනවනෙ” ති සුත්වා
“ඉදානිස්ස වාදං ආරොපෙස්සාමි” ති මහාජනපරිවුතො ජෙනවනං ගච්ඡන්තො
ජෙනෙන රාජකුමාරෙන නවකොට්ඨනං විස්සජ්ජෙත්වා කාරිතං.
ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකං දිස්වා “අයං සමණස්ස ගොතමස්ස වසනපාසාදො” ති
පුච්ඡිත්වා “ද්වාරකොට්ඨකො අය” න්ති සුත්වා “ද්වාරකොට්ඨකො තාව එවරුපො,
වසනගෙහං කිදිසං භවිස්සති” ති වත්වා “ගන්ධකුටි නාම අජ්ජමෙය්‍යා” ති වුත්තෙ
“එවරුපෙන සමණෙන සද්ධිං කො වාදං කරිස්සති” ති තතොව පලායි. මනුස්සා
උන්නාදිනො හුත්වා ජෙනවනං පවිසිත්වා සත්ථාරා “කිං අකාලෙ ආගතත්ථා” ති
වුත්තා තං පවත්තිං කට්ඨිංසු. සත්ථා “න බො උපාසකා ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම
වසනට්ඨානස්ස ද්වාරකොට්ඨකං දිස්වා පලායන්තො” ති වත්වා තෙහි යාවිතො
අතිතං ආහරි.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලායං බොධිසත්තො රජ්ජං කාරෙසි,
බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො. සො “තක්කසිලං ගණ්ඨිස්සාමි” ති මහන්තෙන
බලකායෙන ගන්ත්වා නගරතො අවිදුරෙ යත්වා “ඉමිනා නියාමෙන හත්ථි පෙසෙථ,
ඉමිනා අස්සෙ, ඉමිනා රථෙ, ඉමිනා පත්තී, එවං ධාවිත්වා ආවුධෙහි පහරථ, එවං
ඝනවස්සවලාහකා විය සරවස්සං වස්සවා” ති තෙනං විවාරෙන්තො ඉමං
ගාථාද්වයමාහ –

157.

“ගජග්ගමෙසෙහි හයග්ගමාලිහි, රජුමිජාතෙහි සරාහිවස්සෙහි;
ථරුග්ගභාවට්ටදළ්භජ්ජහාරිහි, පරිවාරිතා තක්කසිලා සමන්තතො.

158.

“අභිධාවථ චූපධාවථ ච, විවිධා විනාදිතා වදන්තිහි;
වත්තතජ්ජ තුමුලො සොසො යථා, විජ්ජුලතා ජලධරස්ස ගජ්ජතො” ති.

තත්ථ ගජග්ගමෙසෙහිති අග්ගගජමෙසෙහි, කොඤ්චනාදං ගජ්ජන්තෙහි
මත්තවරවාරණවලාහකෙහිති අත්ථො. භයග්ගමාලිහිති අග්ගභයමාලිහි,
වරසින්ධවවලාහකකුලෙහි අස්සානිකෙහිති අත්ථො. රජුමිජාතෙහිති
සඤ්ජාතලාමිවෙගෙහි සාගරසලිලෙහි විය සඤ්ජාතරජුමිහි, රථානිකෙහිති අත්ථො.
සරාභිවස්සෙහිති තෙහියෙව රථානිකෙහි සනවස්සමෙසො විය සරවස්සං
වස්සන්තෙහි. ථරුග්ගභාවට්ඨදළ්භජ්ජහාරිහිති ථරුග්ගභෙහි ආවට්ඨදළ්භජ්ජහාරිහි,
ඉතො විතො ව ආවත්තිත්වා පරිවත්තිත්වා දළ්භං පහරන්තෙහි
ගහිතඛග්ගරතනාථරුදණ්ඨෙහි පත්තියොධෙහි වාති අත්ථො. පරිවාරිතා තක්කසිලා
සමන්තතොති යථා අයං තක්කසිලා පරිවාරිතා හොති, සීසං තථා කරොථාති
අත්ථො.

අභිධාවථ චූපධාවථ වාති වෙගෙන ධාවථ වෙව උපධාවථ ච. විවිධා විනාදිතා
වදන්තිහිති වරවාරණෙහි සද්ධිං විවිධා විනාදිතා භවථ, සෙලිතගජ්ජිතවාදිතෙහි
නානාවිරවා හොථාති අත්ථො. වත්තතජ්ජ තුමුලො සොසොති වත්තතු අජ්ජ තුමුලො
මහන්තො අසනිසද්දසදිසො සොසො. යථා විජ්ජුලතා ජලධරස්ස ගජ්ජතොති යථා
ගජ්ජන්තස්ස ජලධරස්ස මුඛතො නිග්ගතා විජ්ජුලතා වරන්ති, එවං විවරන්තා නගරං
පරිවාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්භථාති වදති.

ඉති සො රාජා ගජ්ජිත්වා සෙනං විවාරෙත්වා නගරද්වාරසමීපං ගන්ත්වා
ද්වාරකොට්ඨකං දිස්වා “ඉදං රඤ්ඤො වසනගෙහ” න්ති පුච්ඡිත්වා “අයං
නගරද්වාරකොට්ඨකො” ති චුත්තෙ “නගරද්වාරකොට්ඨකො තාව එවරුපො,
රඤ්ඤො නිවෙසනං කිදිසං භවිස්සති” ති වත්වා “වෙජයන්තපාසාදසදිස” න්ති
සුත්වා “එවං යසසම්පන්නො රඤ්ඤො සද්ධිං යුජ්ඣිතුං න සක්ඛිස්සාමා” ති
ද්වාරකොට්ඨකං දිස්වා නිවත්තිත්වා පලායිත්වා බාරාණසිමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
බාරාණසිරාජා පලායිතපරිබ්බාජකො අහොසි, තක්කසිලරාජා පන අභමෙව
අහොසි” න්ති.

පලායිතජාතකවණ්ණනා නවමා.

[230] 10. දුතියපලායිතජාතකවණ්ණනා

ධජමපරිමිතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං
පලායිතපරිබ්බාජකමෙව ආරබ්භ කට්ඨෙසි. ඉමස්මිං පන වත්ථුස්මිං සො
පරිබ්බාජකො ජෙතවනං පාවිසි. තස්මිං ඛණෙ සත්ථා මහාජනපරිවුතො
අලඬිකකධම්මාසනෙ නිසින්තො මනොසිලාතලෙ සීහනාදං නදන්තො
සීහපොතකො විය ධම්මං දෙසෙති. පරිබ්බාජකො දසබලස්ස බ්‍රහ්මසර්වපටිභාගං

රූපං පුණ්ණුවන්දසස්සිරිකං මුඛං සුවණ්ණපට්ටසදිසං නලාටඤ්ච දිස්වා “කො එවරූපං පුරිසුත්තමං ජීනිතුං සක්ඛිස්සති” ති නිවත්තිත්වා පරිසන්තරං පවිසිත්වා පලායි. මහාජනො තං අනුබන්ධිත්වා නිවත්තිත්වා සත්ථුස්ස තං පවත්ති. ආරොවෙසී. සත්ථා “න සො පරිබ්බාජකො ඉදානෙව, පුබ්බෙසි මම සුවණ්ණුවණ්ණං මුඛං දිස්වා පලාතොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙසී, තක්කසිලායං එකො ගන්ධාරරාජා. සො “බාරාණසිං ගහෙස්සාමී” ති චතුරඛිගිනියා සෙනාය ආගන්ත්වා නගරං පරිවාරෙත්වා නගරද්වාරෙ යීතො අත්තනො බලවාහනං ඔලොකෙත්වා “කො එත්තකං බලවාහනං ජීනිතුං සක්ඛිස්සති” ති අත්තනො සෙනං සංවණ්ණෙත්වා පයමං ගාථමාහ —

159.

“ධජමපරිමිතං අනන්තපාරං, දුප්පසහං ධඩ්ඛෙහි සාගරංව;
ගිරිමිව අනිලෙන දුප්පසය්හො, දුප්පසහො අහමජ්ජ තාදිසෙනා” ති.

තත්ථ ධජමපරිමිතන්ති ඉදං තාව මෙ රටෙසු මොරජදෙ ය්පෙත්වා උස්සාපිතධජමෙව අපරිමිතං බහුං අනෙකසතසඬ්ඛං. අනන්තපාරන්ති බලවාහනමිසි මෙ “එත්තකා හත්ථී එත්තකා අස්සා එත්තකා රථා එත්තකා පත්ති” ති ගණනපරිච්ඡෙදරහිතං අනන්තපාරං. දුප්පසහන්ති න සක්කා පටිසත්තුහි සහිතුං අහිභවිතුං. යථා කිං? ධඩ්ඛෙහි සාගරංව, යථා සාගරො බහුහි කාකෙහි වෙගවික්ඛම්භනවසෙන වා අතික්කමනවසෙන වා දුප්පසහො, එවං දුප්පසහං. ගිරිමිව අනිලෙන දුප්පසය්හොති අපිච මෙ අයං බලකායො යථා පබ්බතො වාතෙන අකම්පනියතො දුප්පසහො, තථා අඤ්ඤෙන බලකායෙන දුප්පසහො. දුප්පසහො අහමජ්ජ තාදිසෙනාති ස්වාහං ඉමිනා බලෙන සමන්තාගතො අජ්ජ තාදිසෙන දුප්පසහොති අට්ටාලකෙ යීතං බොධිසත්තං සන්ධාය වදති.

අථස්ස සො පුණ්ණුවන්දසස්සිරිකං අත්තනො මුඛං දස්සෙත්වා “බාල, මා විජ්ජලපසි, ඉදානි තෙ බලවාහනං මත්තවාරණො විය නළවනං විද්ධංසෙස්සාමී” ති සන්තජ්ජෙත්වා දුතියං ගාථමාහ —

160.

“මා බාලියං විලපි න හිස්ස තාදිසං, විඩය්හසෙ න හි ලහසෙ නිසෙධකං;
ආසජ්ජසි ගජමිව එකචාරිනං, යො තං පදා නළමිව පොඨයිස්සති” ති.

තත්ථ මා බාලියං විලපිති මා අත්තනො බාලභාවං විජ්ජලපසි. න හිස්ස තාදිසන්ති න හි අස්ස තාදිසො, අයමෙව වා පායො. තාදිසො “අනන්තපාරං මෙ බලවාහන” න්ති එවරූපං තක්කෙත්තො රජ්ජඤ්ච ගහෙතුං සමත්ථො නාම න හි අස්ස, න හොතීති අත්ථො. විඩය්හසෙති ත්වං බාල, කෙවලං රාගදොසමොහමානපරිලාභෙන විඩය්හසියෙව. න හි ලහසෙ නිසෙධකන්ති මාදිසං.

පන පසය්භ අභිභවිත්වා නිසෙධකං න තාව ලභසි, අජ්ජ තං ආගතමග්ගෙනෙව පලාපෙස්සාමි. ආසජ්ජසීති උපගච්ඡසි. ගජමීව එකචාරිනන්ති එකචාරිනං මත්තවරවාරණං විය. යො තං පදා නළමීව පොඨයිස්සතීති යො තං යථා නාම මත්තවරවාරණො පාදා නළං පොඨෙති සංවුණ්ණෙති, එවං පොඨයිස්සති, තං ත්වං ආසජ්ජසීති අත්තානං සන්ධායාහ.

එවං තජ්ජෙත්තස්ස පනස්ස කථං සුත්වා ගන්ධාරරාජා උල්ලොකෙන්තො කඤ්චනපට්ටසදිසං මහානලාටං දිස්වා අත්තනො ගහණභීතො නිවත්තිත්වා පලායන්තො සකනගරමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ගන්ධාරරාජා පලායිතපරිබ්බාජකො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

දුතියපලායිතජාතකවණ්ණනා දසමා.

කාසාවචග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

කාසාවං චූළනන්දියං, පුට්ඨත්තඤ්ච කුම්භිලං;
බන්තිවණ්ණං කොසියඤ්ච, ගුථපාණං කාමනීතං;
පලායිතද්වයමපි ව.

9. උපාහනවග්ගො

[231] 1. උපාහනජාතකවණ්ණනා

යථාපි කීතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. ධම්මසභායඤ්භි භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආචුසො, දෙවදත්තො ආචරියං පච්චක්ඛාය තථාගතස්ස පටිපක්ඛො පටිසත්තු භුත්වා මහාවිනාසං පාපුණි” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව ආචරියං පච්චක්ඛාය මම පටිපක්ඛො භුත්වා මහාවිනාසං පත්තො, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො හත්ථාවරියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො හත්ථිසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පාපුණි. අටෙකො කාසිගාමකො මාණවකො ආගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හි. බොධිසත්තා නාම සිප්පං වාචෙන්තා ආචරියමුට්ඨං න කරොන්ති, අත්තනො ජානනනියාමෙන නිරවසෙසං සික්ඛාපෙත්ති. තස්මා සො මාණවො බොධිසත්තස්ස

ජානනසිප්පං නිරවසෙසමුග්ගණ්හිත්වා බොධිසත්තං ආහ - “ආචරිය, අහං රාජානං උපට්ඨහිස්සාමි” ති. බොධිසත්තො “සාධු, තාතා” ති ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි - “මහාරාජ, මම අන්තෙවාසිකො තුම්හෙ උපට්ඨාතුං ඉච්ඡති” ති. “සාධු, උපට්ඨාතු” ති. “තෙන හිස්ස පරිබ්බයං ජානාමා” ති? “තුම්හාකං අන්තෙවාසිකො තුම්හෙහි සමකං න ලච්ඡති, තුම්හෙසු සතං ලහන්තෙසු පණ්ණාසං ලච්ඡති, ද්වෙ ලහන්තෙසු එකං ලච්ඡති” ති. සො ගෙහං ගන්ත්වා තං පවත්තිං අන්තෙවාසිකස්ස ආරොචෙසි. අන්තෙවාසිකො “අහං, ආචරිය, තුම්හෙහි සමං සිප්පං ජානාමි. සවෙ සමකඤ්ඤෙව පරිබ්බයං ලහිස්සාමි, උපට්ඨහිස්සාමි. නො වෙ, න උපට්ඨහිස්සාමි” ති ආහ. බොධිසත්තො තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “සවෙ සො තුම්හෙහි සමප්පකාරො, තුම්හෙහි සමකඤ්ඤෙව සිප්පං දස්සෙතුං සක්කොන්තො සමකං ලහිස්සති” ති ආහ. බොධිසත්තො තං පවත්තිං තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන “සාධු දස්සෙස්සාමි” ති චුත්තෙ රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “තෙන හි ස්වෙ සිප්පං දස්සෙමා” ති. “සාධු, දස්සෙස්සාම, නගරෙ හෙරිං වරාපෙමා” ති. රාජා “ස්වෙ කිර ආචරියො ච අන්තෙවාසිකො ච උභො හත්ථිසිප්පං දස්සෙස්සන්ති, රාජඨගණ් සන්තිපතිත්වා දට්ඨකාමා පස්සන්තු” ති හෙරිං වරාපෙසි.

ආචරියො “න මෙ අන්තෙවාසිකො උපායකොසල්ලං ජානාති” ති එකං හත්ථිං ගහෙත්වා එකරත්තෙනෙව විලොමං සික්ඛාපෙසි. සො තං “ගච්ඡා” ති චුත්තෙ ඔසක්කිතුං, “ඔසක්කා” ති චුත්තෙ ගන්තුං, “තිට්ඨා” ති චුත්තෙ නිපජ්ජිතුං, “නිපජ්ජා” ති චුත්තෙ යාතුං, “ගණ්හා” ති චුත්තෙ යපෙතුං, “යපෙහි” ති චුත්තෙ ගණ්හිතුං සික්ඛාපෙත්වා පුනදිවසෙ තං හත්ථිං අභිරුහිත්වා රාජඨගණ් අගමාසි. අන්තෙවාසිකොපි එකං මනාපං හත්ථිං අභිරුහි. මහාජනො සන්තිපති. උභොපි සමකං සිප්පං දස්සෙසුං. පුන බොධිසත්තො අත්තනො හත්ථිං විලොමං කාරෙසි, සො “ගච්ඡා” ති චුත්තෙ ඔසක්කි, “ඔසක්කා” ති චුත්තෙ පුරතො ධාවි, “තිට්ඨා” ති චුත්තෙ නිපජ්ජි, “නිපජ්ජා” ති චුත්තෙ අට්ඨාසි, “ගණ්හා” ති චුත්තෙ නික්ඛිපි, “නික්ඛිපා” ති චුත්තෙ ගණ්හි. මහාජනො “අරෙ දුට්ඨඅන්තෙවාසික, ත්වං ආචරියෙන සද්ධිං සාරම්හං කරොසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසි, ‘ආචරියෙන සමකං ජානාමි’ ති එවංසඤ්ඤී හොසි” ති ලෙඩ්චුදණ්ඩාදිහි පහරිත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි.

බොධිසත්තො හත්ථිමිහා ඔරුය්හ රාජානං උපසඬකමිත්වා “මහාරාජ, සිප්පං නාම අත්තනො සුඛත්ථාය ගණ්හන්ති, එකච්චස්ස පන ගහිතසිප්පං දුක්කට්ඨපාහනා විය විනාසමෙව ආවහති” ති වත්වා ඉදං ගාථාද්වයමාහ -

161.

“යථාපි කිතා පුරිසස්සුපාහනා, සුඛස්ස අත්ථාය දුඛං උදබ්බහෙ;
සම්මාහිතත්තා තලසා පපිළිතා, තස්සෙව පාදෙ පුරිසස්ස බාදරෙ.

162.

“එවමෙව යො දුක්කුලීනො අනරියො, තම්මාක විජ්ජඤ්ච සුතඤ්ච ආදිය;

තමෙව යො තත්ථ සුතෙන බාදති, අනරියො වුව්වති පානදූපමො’’ති.

තත්ථ උදබ්බහෙති උදබ්බහෙයා. සම්මාහිතත්තා තලසා පපිළිතාති සම්මෙන අභිතත්තා පාදතලෙන ච පිළිතා. තස්සෙවාති යෙන තා සුඛත්ථාය කිණිත්වා පාදෙසු පටිමුක්කා දුක්කටුපාහනා, තස්සෙව. බාදරෙති චණං කරොන්තා පාදෙ බාදන්ති.

දුක්කුලීනොති දුප්ඡාතිකො අකුලපුත්තො. අනරියොති හිරොත්තප්පවජ්ජිතො අසජ්ජුරියො. තම්මාක විජ්ජඤ්ච සුතඤ්ච ආදියාති එත්ථ තං තං මනාතිති “තම්මො’’ති වත්තබ්බෙ තම්මාකො, තං තං සිජ්ජං ආසෙවති පරිවත්තෙතිති අත්ථො, ආවරියස්සෙතං නාමං. තස්මා තම්මාකා, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පනස්ස රස්සභාවො කතො. විජ්ජන්ති අට්ඨාරසසු විජ්ජාට්ඨානෙසු යංකිඤ්චි. සුතන්ති යංකිඤ්චි සුතපරියත්ති. ආදියාතිආදියිත්වා. තමෙව යො තත්ථ සුතෙන බාදතිති තමෙවාති අත්තානමෙව. යොති යො දුක්කුලීනො අනරියො ආවරියම්භා විජ්ජඤ්ච සුතඤ්ච ආදියති, යො. තත්ථ සුතෙන බාදතිති තස්ස සන්තිකෙ සුතෙන යො අත්තානමෙව බාදතිති අත්ථො. අට්ඨකථායං පන “තෙනෙව යො තත්ථ සුතෙන බාදති’’තිපි පාඨො. තස්සාපි යො තෙන තත්ථ සුතෙන අත්තානමෙව බාදතිති අයමෙව අත්ථො. අනරියො වුව්වති පානදූපමොති ඉති අනරියො දූපාහනුපමො දුක්කටුපාහනුපමො වුව්වති. යථා හි දුක්කටුපාහනා පුරිසං බාදන්ති, එවමෙස සුතෙන බාදන්තො අත්තනාව අත්තානං බාදති. අථ වා පානාය දුතොති පානදූ, උපාහනුපතාපිතස්ස උපාහනාය බාදිතපාදස්සෙතං නාමං. තස්මා යො යො අත්තානං සුතෙන බාදති, යො තෙන සුතෙන බාදිතත්තා “අනරියො’’ති වුව්වති පානදූපමො, උපාහනුපතාපිතපාදසදියොති වුව්වතිති අයමෙත්ථ අත්ථො. රාජා තුට්ඨො බොධිසත්තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අත්තෙවාසිකො දෙවදත්තො අහොසි, ආවරියො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

උපාහනජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[232] 2. විණාටුණජාතකවණ්ණනා

එකචින්තිතොයමත්ථොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කුමාරිකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සා කිරෙකා සාවත්ථියං සෙට්ඨිධීතා අත්තනො ගෙහෙ උසහරාජස්ස සක්කාරං කයිරමානං දිස්වා ධාතිං පුච්ඡි – “අම්ම, කො නාමෙස එවං සක්කාරං ලභති’’ති. “උසහරාජා නාම, අම්මා’’ති. පුත සා එකදිවසං පාසාදෙ යත්වා අන්තරවිථිං ඔලොකෙන්ති එකං බුජ්ජං දිස්වා චින්තෙසි – “ගුන්තං අන්තරෙ ජෙට්ඨකස්ස පිට්ඨියං කකුධං හොති, මනුස්සජෙට්ඨකස්සපි තෙන භවිතබ්බං, අයං මනුස්සෙසු පුරිසුසහො භවිස්සති, එතස්ස මයා පාදපරිවාරිකාය භවිතුං වට්ටති’’ති. සා දාසිං පෙසෙත්වා “සෙට්ඨිධීතා තයා සද්ධිං ගන්තුකාමා, අසුකට්ඨානං කිර ගන්ත්වා තිට්ඨා’’ති තස්ස ආරොචෙත්වා සාරභණ්ඩකං ආදාය අඤ්ඤාතකවෙසෙන පාසාදා

ඔතරිත්වා තෙන සද්ධිං පලායි. අපරභාගෙ තං කම්මං නගරෙ ව භික්ඛුසඤ්ඤා ව පාකටං ජාතං. ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අසුකා කිර සෙට්ඨිධිතා බුද්ධෙසං සද්ධිං පලාතා” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙසා බුද්ධං කාමෙති, පුබ්බෙපි කාමෙසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමගාමෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සරාවාසං වසන්තො පුත්තධිතාහි වඩ්ඪමානො අත්තනො පුත්තස්ස ඛාරාණසියෙට්ඨස්ස ධිතරං වාරෙත්වා දිවසං යපෙසි. සෙට්ඨිධිතා අත්තනො ගෙහෙ උසභස්ස සක්කාරසම්මානං දිස්වා “කො නාමෙසො” ති ධාතිං පුච්ඡිත්වා “උසභො” ති සුත්වා අන්තරවිජියා ගච්ඡන්තං එකං බුද්ධං දිස්වා “අයං පුරිසුසභො භවිස්සති” ති සාරභණ්ඩකං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං පලායි. බොධිසත්තොපි බො “සෙට්ඨිධිතරං ගෙහං ආනෙස්සාමි” ති මහන්තෙන පරිවාරෙන ඛාරාණසියං ගච්ඡන්තො තමෙව මග්ගං පටිපජ්ජී. තෙ උභොපි සබ්බරත්තිං මග්ගං අගමංසු. අථ බුද්ධස්ස සබ්බරත්තිං සීතාසිහනස්ස අරුණොදයෙ සරීරෙ වානො කුප්පි, මහන්තා වෙදනා වත්තන්ති. සො මග්ගා ඔක්කම්ම වෙදනාප්පත්තො හුත්වා විණාදණ්ඩකො විය සංකුටිතො නිපජ්ජී, සෙට්ඨිධිතාපිස්ස පාදමුලෙ නිසීදි. බොධිසත්තො සෙට්ඨිධිතරං බුද්ධස්ස පාදමුලෙ නිසිත්තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා උපසඤ්චිකම්මත්වා සෙට්ඨිධිතාය සද්ධිං සල්ලපත්තො පයමං ගාථමාහ –

163.

“එකච්ඡන්තිතොයමත්ථො, බාලො අපරිණායකො;
න හි බුද්ධෙසං වාමෙන, භොති සඬගන්තුමරහස්සි” ති.

තත්ථ එකච්ඡන්තිතොයමත්ථොති අම්ම, යං ත්වං අත්ථං චිත්තෙන්වා ඉමිනා බුද්ධෙසං සද්ධිං පලාතා, අයං තයා එකිකාය එව චිත්තිතො භවිස්සති. බාලො අපරිණායකොති අයං බුද්ධෙසං බාලො, දුප්පඤ්ඤාභාවෙන මහල්ලකොපි බාලොව, අඤ්ඤස්මිං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ අසති ගන්තුං අසමත්ථතාය අපරිණායකො. න හි බුද්ධෙසං වාමෙන, භොති සඬගන්තුමරහස්සිති ඉමිනා හි බුද්ධෙසං වාමනත්තා වාමෙන භොති ත්වං මහාකුලෙ ජාතා අභිරුපා දස්සනියා සඬගන්තුං සහ ගන්තුං නාරහස්සිති.

අථස්ස තං වචනං සුත්වා සෙට්ඨිධිතා දුතියං ගාථමාහ –

164.

“පුරිසුසභං මඤ්ඤමානා, අහං බුද්ධමකාමයිං;
සොයං සංකුටිතො සෙති, ඡින්නතන්ති යථා ථුණා” ති.

තස්සත්ථො – අහං, අයා, එකං උසභං දිස්වා “ගුන්තං ජෙට්ඨකස්ස පිට්ඨියං කකුධං භොති, ඉමස්සපි තං අත්ථී, ඉමිනාපි පුරිසුසභෙන භවිතබ්බ” ත්ති එවමහං

බුද්ධ ජුරිසුසහං මඤ්ඤාමානා අකාමයිං. සොයං යථා නාම ඡින්නතන්ති
සදොණිකො විණාදණ්ඩකො, එවං සංකුට්තො සෙතීති.

බොධිසත්තො තස්සා අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛන්තභාවමෙව ඤත්වා තං
න්භාපෙත්වා අලඬිකරිත්වා රථං ආරොපෙත්වා ගෙහමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අයමෙව
සෙට්ඨිධිතා අහොසි, බාරාණසීසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි” තීති.

විණාථුණජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[233] 3. විකණ්ණකජාතකවණ්ණනා

කාමං යනිං ඉච්ඡසි තෙන ගච්ඡාති ඉදං සත්ථා ජෙනවතෙ විහරන්තො එකං
උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරභිත කටෙසි. සො හි ධම්මසහං ආතීතො “සච්චං කිර, ත්වං
භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො” ති සත්ථාරා පුට්ඨො “සච්ච” තීති වත්වා “කස්මා
උක්කණ්ඨිතොසි” ති වුත්තෙ “කාමගුණකාරණා” ති ආහ. අථ නං සත්ථා
“කාමගුණා නාමෙන භික්ඛු විකණ්ණකසල්ලසදිසා, සකිං හදයෙ පතිට්ඨං
ලහමානා විකණ්ණකං විය විද්ධං සුංසුමාරං මරණමෙව පාපෙන්නී” ති වත්වා අතීතං
ආහරි.

අතීතෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්නො එකදිවසං
උය්‍යානං ගන්ත්වා පොක්ඛරණීතිරං සම්පාපුණි. නච්චගීතාසු කුසලා නච්චගීතානි
පයොජෙසුං, පොක්ඛරණියං මච්ඡකච්ඡපා ගීතසද්දලොලතාය සන්නිපතිත්වා
රඤ්ඤාව සද්ධිං ගච්ඡන්ති. රාජා තාලක්ඛන්ධජ්ජමාණං මච්ඡසටං දිස්වා “කිං නු
බො ඉමෙ මච්ඡා මයා සද්ධිංයෙව වරන්ති” ති අමච්චෙ පුච්ඡී. අමච්චා “එතෙ, දෙව,
උපට්ඨහන්ති” ති ආහංසු. රාජා “එතෙ කිර මං උපට්ඨහන්ති” ති තුස්සිත්වා තෙසං
නිච්චහත්තං පට්ඨපෙසි. දෙවසිකං තණ්ඩුලම්බණං පාවෙසි. මච්ඡා හත්තවෙලාය
එකච්චෙ ආගච්ඡන්ති, එකච්චෙ නාගච්ඡන්ති, හත්තං නස්සති. රඤ්ඤො තමත්ථං
ආරොචෙසුං. රාජා “ඉතො පට්ඨාය සත්තවෙලාය හෙරිං පහරිත්වා හෙරිසඤ්ඤාය
මච්ඡෙසු සන්නිපතිතෙසු හත්තං දෙථා” ති ආහ. තතො පට්ඨාය හත්තකම්මිකො
හෙරිං පහරාපෙත්වා සන්නිපතිතානං මච්ඡානං හත්තං දෙති. තෙපි හෙරිසඤ්ඤාය
සන්නිපතිත්වා භුඤ්ජන්ති.

තෙසු එවං සන්නිපතිත්වා භුඤ්ජන්තෙසු එකො සුංසුමාරො ආගන්ත්වා මච්ඡෙ
බාදි. හත්තකම්මිකො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තං සුත්වා “සුංසුමාරං මච්ඡානං
බාදනකාලෙ විකණ්ණකෙන විජ්ඣිත්වා ගණ්භා” ති ආහ. සො “සාධු” ති ගන්ත්වා
නාලාය යත්වා මච්ඡෙ බාදිතුං ආගතං සුංසුමාරං විකණ්ණකෙන පහරි, තං තස්ස
අන්තොපිට්ඨිං පාවිසි. සො වෙදනාජ්ජත්තො හුත්වා තං ගහෙත්වාප පලායි.
හත්තකම්මිකො තස්ස විද්ධභාවං ඤත්වා තං ආලපන්තො පයමං ගාථමාහ –

165.

“කාමං යනිං ඉච්ඡසි තෙන ගච්ඡ, විද්ධොසි මම්මම්හි විකණ්ණකෙන;
හතොසි හත්තෙන සුචාදිතෙන, ලොලො ච මච්ඡෙ අනුබන්ධමානො” ති.

තත්ථ කාමන්ති එකංසෙන. යනිං ඉච්ඡසි තෙන ගච්ඡාති යස්මිං ඉච්ඡසි, තස්මිං ගච්ඡ. මම්මම්හිති මම්මට්ඨානෙ. විකණ්ණකෙනාති විකණ්ණකසල්ලෙන. හතොසි හත්තෙන සුචාදිතෙන, ලොලො ච මච්ඡෙ අනුබන්ධමානොති ත්වං හෙරිවාදිතසඤ්ඤාය හත්තෙ දීයමානෙ ලොලො හුත්වා බාදනත්ථාය මච්ඡෙ අනුබන්ධමානො තෙන සචාදිතෙන හත්තෙන හතො, ගතට්ඨානෙපි තෙ ජීවිතං නත්ථීති අත්ථො. සො අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො.

සත්ථා ඉමං කාරණං දස්සෙත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

166.

“එවම්පි ලොකාමිසං ඔපතන්තො, විහඤ්ඤති චිත්තවසානුවත්ති;
සො හඤ්ඤති ඤාතිසබ්බාන මජ්ඣෙ, මච්ඡානුගො සොරිච සුංසුමාරො” ති.

තත්ථ ලොකාමිසන්ති පඤ්ච කාමගුණා. තෙ හි ලොකො ඉට්ඨතො කන්තතො මනාපතො ගණ්හාති, තස්මා “ලොකාමිස”න්ති වුච්චති. ඔපතන්තොති තං ලොකාමිසං අනුපතන්තො කිලෙසවසෙන චිත්තවසානුවත්ති පුග්ගලො විහඤ්ඤති කිලමති, සො හඤ්ඤතීති සො එවරූපො පුග්ගලො ඤාතීනඤ්ච සබ්බානඤ්ච මජ්ඣෙ සො විකණ්ණකෙන විද්ධො මච්ඡානුගො සුංසුමාරො විය පඤ්ච කාමගුණෙ මනාපාති ගහෙත්වා හඤ්ඤති කිලමති මහාවිනාසං පාපුණාතියෙවාති.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා සුංසුමාරො දෙවදත්තො, මච්ඡා බුද්ධපරිසා, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

විකණ්ණකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[234] 4. අසිතාභූජාතකවණ්ණනා

ත්වමෙව දානිමකරාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කුමාරිකං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථීයං කිරෙකස්මිං ද්විත්තං අග්ගසාවකානං උපට්ඨාකකුලෙ එකා කුමාරිකා අභිරූපා සොහග්ගප්පත්තා, සා වයප්පත්තා සමානජාතිකං කුලං අගමාසි. සාමිකො තං කිස්මිඤ්චි අමඤ්ඤමානො අඤ්ඤත්ථ චිත්තවසෙන වරති. සා තස්ස තං අත්තති අනාදරතං අගණෙත්වා ද්වෙ අග්ගසාවකෙ නිමන්තෙත්වා දානං දත්වා ධම්මං සුඤ්ඤන්ති සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සා තතො පට්ඨාය මග්ගඵලසුබ්බෙන විනිනාමයමානා “සාමිකොපි මං න ඉච්ඡති, සරාවාසෙන මෙ කම්මං නත්ථී, පබ්බජිස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා මාතාපිතුනං ආචික්ඛිත්වා පබ්බජිත්වා

අරහත්තං පාපුණි. තස්සා සා කිරියා භික්ඛුසු පාකටා ජාතා. අට්ඨකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං - “ආවුසො, අසුකකුලස්ස ධීතා අත්ථගවෙසිකා සාමිකස්ස අනිච්ඡතාවං ඤාත්වා අග්ගසාවකානං ධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය පුන මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්තා, එවං අත්ථගවෙසිකා, ආවුසො සා කුමාරිකා” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙසා කුලධීතා අත්ථගවෙසිකා, පුබ්බෙපි අත්ථගවෙසිකායෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා භිමචන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි. තදා බාරාණසිරාජා අත්තනො පුත්තස්ස බ්‍රහ්මදත්තකුමාරස්ස පරිවාරසම්පත්තිං දිස්වා උප්පන්නාසඬකො පුත්තං රට්ඨා පබ්බාපෙසි. සො අසිතාභුං නාම අත්තනො දෙවිං ආදාය භිමචන්තං පවිසිත්වා මච්ඡමංසඵලාඵලානි බාදන්තො පණ්ණසාලාය නිවාසං කප්පෙසි. සො එකං කින්නරිං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො “ඉමං පජාපතිං කරිස්සාමි” ති අසිතාභුං අගණෙත්වා තස්සා අනුපදං අගමාසි. සා තං කින්නරිං අනුබන්ධමානං දිස්වා “අයං මං අගණෙත්වා කින්නරිං අනුබන්ධති, කිං මෙ ඉමිනා” ති විරත්තවිත්තා හුත්වා බොධිසත්තං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා අත්තනො කසිණපරිකම්මං කථාපෙත්වා කසිණං ඔලොකෙන්ති අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා බොධිසත්තං වන්දිත්වා ආගන්ත්වා අත්තනො පණ්ණසාලාය ද්වාරෙ අට්ඨාසි. බ්‍රහ්මදත්තොපි කින්නරිං අනුබන්ධන්තො විවරිත්වා තස්සා ගතමග්ගමිපි අදිස්වා ඡින්නාසො හුත්වා පණ්ණසාලාහිමුබොව ආගතො. අසිතාභු තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා මණ්ඩවණ්ණෙ ගගනතලෙ ධීතා “අයාපුත්ත, තං නිස්සාය මයා ඉදං කුමානසුඛං ලද්ධ” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ -

167.

“ත්වමෙව දානිමකර, යං කාමො බ්‍යගමා තයි;
සොයං අප්පට්ඨසන්ධිකො, බරජින්නංව රෙත්තක” ති.

තත්ථ ත්වමෙව දානිමකරාති, අයාපුත්ත, මං පහාය කින්නරිං අනුබන්ධන්තො ත්වඤ්ඤෙව ඉදානි ඉදං අකර. යං කාමො බ්‍යගමා තයිති යං මම තයි කාමො විගතො වික්ඛම්භනප්පහානෙන පහිනො, යස්ස පහිනත්තා අහං ඉමං විසෙසං පත්තාති දීපෙති. සොයං අප්පට්ඨසන්ධිකොති සො පන කාමො ඉදානි අප්පට්ඨසන්ධිකො ජාතො, න සක්කා පට්ඨසන්ධිතුං. බරජින්නංව රෙත්තකන්ති බරො වුව්වති කකවො, රෙත්තකං වුව්වති හත්ථීදන්තො. යථා කකවෙන ඡින්නො හත්ථීදන්තො අප්පට්ඨසන්ධිකො හොති, න පුන පුරිමනයෙන අල්ලියති, එවං පුන මය්හං තයා සද්ධිං විත්තස්ස සට්ඨං නාම නත්ථීති වත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි.

සො තස්සා ගතකාලෙ පරිදෙවමානො දුතියං ගාථමාහ —

168.

“අත්‍රිච්ඡං අතිලොහෙන, අතිලොහමදෙන ව;
එවං භායති අත්ථමිහා, අහංව අසිතාභූයා”ති.

තත්ථ අත්‍රිච්ඡං අතිලොහෙනාති අත්‍රිච්ඡා වුවවති අත්‍ර අත්‍ර ඉච්ඡාසඬ්ඛාතා
අපරියන්තතණ්හා, අතිලොහො වුවවති අතික්කමිත්වා පවත්තලොහො.
අතිලොහමදෙන වාති පුරිසමදං උප්පාදනතො අතිලොහමදො නාම ජායති. ඉදං
වුත්තං හොති — අත්‍රිච්ඡාවසෙන අත්‍රිච්ඡමානො පුග්ගලො අතිලොහෙන ව
අතිලොහමදෙන ව යථා අහං අසිතාභූයා රාජධිතාය පරිභිනො, එවං අත්ථා භායතීති.

ඉති සො ඉමාය ගාථාය පරිදෙවිත්වා අරඤ්ඤෙ එකකොව වසිත්වා පිතු
අවිචයෙන ගන්ත්වා රජ්ජං ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
රාජපුත්තො ව රාජධිතා ව ඉමෙ ද්වෙ ජනා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව
අහොසි”ති.

අසිතාභූජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[235] 5. වච්ඡනඛජාතකවණ්ණනා

සුඛා සරා වච්ඡනඛාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො රොජමල්ලං ආරබ්භ
කටෙසි. සො කිරායස්මතො ආනන්දස්ස ගිහිසභායො. සො එකදිවසං ආගමනත්ථාය
ටෙරස්ස සාසනං පාහෙසි, ටෙරො සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා අගමාසි. සො ටෙරං
නානග්ගරසහොජනං හොපෙත්වා එකමන්තං නිසින්තො ටෙරෙන සද්ධිං
පටිසන්ථාරං කත්වා ටෙරං ගිහිහොගෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි නිමන්තෙන්තො
“හන්තෙ ආනන්ද, මම ගෙහෙ පහුතං සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකරතනං, ඉදං
මජ්ඣෙ භින්දිත්වා තුය්හං දමමි, එහි උහො අගාරං අජ්ඣාචසාමා”ති. ටෙරො තස්ස
කාමගුණෙසු ආදීනවං කටෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං ගන්ත්වා “දිට්ඨො තෙ,
ආනන්ද, රොජො”ති සත්ථාරා පුච්ඡිතො “ආම, හන්තෙ”ති වත්වා “කිමස්ස
කටෙසි”ති වුත්තෙ “හන්තෙ, මං රොජො සරාවාසෙන නිමන්තෙසි, අඨස්සාහං
සරාවාසෙ වෙව කාමගුණෙසු ව ආදීනවං කටෙසි”ති. සත්ථා “න ඛො, ආනන්ද,
රොජො මල්ලො ඉදානෙව පබ්බජිතෙ සරාවාසෙන නිමන්තෙසි, පුබ්බෙපි
නිමන්තෙසියෙවා”ති වත්වා තෙන යාටිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
අඤ්ඤතරස්මිං නිගමගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වීරං වසිත්වා ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය
ඛාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යායානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ ඛාරාණසිං පාවිසි. අඨස්ස

බාරාණසියෙට්ඨී ආචාරවිභාලෙ පසිදිත්වා ගෙහං නෙත්වා භොජෙත්වා උය්‍යානෙ වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තං පටිජග්ගන්තො උය්‍යානෙ වසාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං උප්පන්නසිනෙහා අගෙසුං.

අටේකදිවසං බාරාණසියෙට්ඨී බොධිසත්තෙ පෙමවිස්සාසවසෙන එවං චිත්තෙසි – “පබ්බජ්ජා නාම දුක්ඛා, මම සභායං වච්ඡනබපරිබ්බාජකං උප්පබ්බාජෙත්වා සබ්බං විභවං මජ්ඣෙ භින්දිත්වා තස්ස දත්වා ද්වෙපි සමග්ගවාසං වසිස්සාමා” ති. සො එකදිවසං හත්තකිච්චපරියොසානෙ තෙන සද්ධිං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා “හත්තෙ වච්ඡනබ, පබ්බජ්ජා නාම දුක්ඛා, සුඛො සරාවාසො, එහි උභො සමග්ගා කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තා වසාමා” ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

169.

“සුඛා සරා වච්ඡනබ, සභිරඤ්ඤා සභොජනා;
යත්ථ භුත්වා පිචිත්වා ව, සයෙය්‍යාථ අනුස්සුකො” ති.

තත්ථ සභිරඤ්ඤාති සත්තරතනසම්පන්නා. සභොජනාති බහුබාදනීයභොජනීයා. යත්ථ භුත්වා පිචිත්වා වාති යෙසු සභිරඤ්ඤභොජනෙසු සරෙසු නානග්ගරසානි භොජනානි පරිභුඤ්ජිත්වා නානාපානානි ව පිචිත්වා. සයෙය්‍යාථ අනුස්සුකොති යෙසු අලංකාරසිරිසයනපිට්ඨෙ අනුස්සුකො භුත්වා සයෙය්‍යාසි, තෙ සරා නාම අතිවිය සුඛාති.

අටස්ස තං සුත්වා බොධිසත්තො “මහාසෙට්ඨී, ත්වං අඤ්ඤාණනාය කාමගිද්ධො භුත්වා සරාවාසස්ස ගුණං, පබ්බජ්ජාය ව අගුණං කට්ඨෙසි, සරාවාසස්ස තෙ අගුණං කට්ඨෙස්සාමි, සුභාහි දානී” ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

170.

“සරා නානීහමානස්ස, සරා නාහණතො මුසා;
සරා නාදින්තදණ්ඩස්ස, පරෙසං අනිකුබ්බතො;
එවං ඡිද්දං දුරභිසම්භවං, කො සරං පටිපජ්ජති” ති.

තත්ථ සරා නානීහමානස්සාති නිච්චකාලං කසිගොරක්ඛාදිකරණෙන අනීහමානස්ස අවායමන්තස්ස සරා නාම නත්ථී, සරාවාසො න පතිට්ඨාතීති අත්ථො. සරා නාහණතො මුසාති බෙත්තවත්ථුභිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනං අත්ථාය අමුසාහණතොපි සරා නාම නත්ථී. සරා නාදින්තදණ්ඩස්ස, පරෙසං අනිකුබ්බතොති නාදින්තදණ්ඩස්සාති අග්ගභිතදණ්ඩස්ස, නික්ඛිත්තදණ්ඩස්ස පරෙසං අනිකුබ්බතො සරා නාම නත්ථී. යො පන ආදින්තදණ්ඩො භුත්වා පරෙසං දාසකම්මකරාදීනං තස්මිං තස්මිං අපරාධෙ අපරාධානුරූපං වධබන්ධනඡේදනතාළනාදිවසෙන කරොති, තස්සෙව සරාවාසො සණ්ඨහතීති අත්ථො. එවං ඡිද්දං දුරභිසම්භවං, කො සරං පටිපජ්ජතීති තං දානි එවං එතෙසං ථීහනාදීනං අකරණෙ සති තාය තාය පරිහානීයා ඡිද්දං කරණෙපි සති නිච්චමෙව කාතබ්බතො දුරභිසම්භවං දුරාරාධනීයං, නිච්චං

කරොන්තස්සපි වා දුර්භිසම්භවමෙව දුප්පුරං සරාවාසං “අහං නිජ්ජරිතස්සො හුත්වා අජ්ඣාචසිස්සාමි”ති කො පටිපජ්ජතිති.

එවං මහාසත්තො සරාවාසස්ස දොසං කථෙත්වා උය්‍යානමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා බාරාණසිසෙට්ඨී රොජො මල්ලො අහොසි, වච්ඡනඛපරිබ්බාජකො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වච්ඡනඛජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[236] 6. බකජාතකවණ්ණනා

භද්දකො වනයං පක්ඛිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්ඞි සත්ථා ආනෙත්වා දස්සිතං දිස්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ එකස්මිං සරෙ මච්ඡො හුත්වා මහාපරිවාරො වසි. අථෙකො බකො “මච්ඡෙ බාදිස්සාමි”ති සරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ සීසං පානෙත්වා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා මන්දමන්දො මච්ඡෙ ඔලොකෙත්තො අට්ඨාසි තෙසං පමාදං ආගමයමානො. තස්මිං බණ්ණ බොධිසත්තො මච්ඡගණපරිවුතො ගොවරං ගණ්හන්තො තං යානං පාපුණි. මච්ඡගණො තං බකං පස්සිත්වා පයමං ගාථමාහ —

171.

“භද්දකො වනයං පක්ඛි, දිජො කුමුදසන්නිහො;
වූපසන්නෙහි පක්ඛෙහි, මන්දමන්දොව ඤායති”ති.

තත්ථ මන්දමන්දොව ඤායතීති අබලබලො විය හුත්වා කිඤ්චි අජානන්තො විය එකකොව ඤායතීති.

අථ නං බොධිසත්තො ඔලොකෙත්වා දුතියං ගාථමාහ —

172.

“නාස්ස සීලං විජානාථ, අනඤ්ඤාය පසංසථ;
අම්භෙ දිජො න පාලෙති, තෙන පක්ඛි න එන්දති”ති.

තත්ථ අනඤ්ඤායාති අජානිත්වා. අම්භෙ දිජො න පාලෙතීති එස දිජො අම්භෙ න රක්ඛති න ගොපායති, “කතරං නු බො එතෙසු කබළං කරිස්සාමි”ති උපධාරෙති. තෙන පක්ඛි න එන්දතීති තෙනායං සකුණො න එන්දති න වලතීති. එවං වුත්තෙ මච්ඡගණො උදකං බොහෙත්වා බකං පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ඛකො කුහකො භික්ඛු අහොසි, මච්ඡරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ඛකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[237] 7. සාකෙතජාතකවණ්ණනා

කො නු බො භගවා හෙතුති ඉදං සත්ථා සාකෙතං උපනිස්සාය විහරන්තො සාකෙතං බ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කටෙසි. චත්ථු පනෙත්ථ අතීතම්පි පච්චුප්පන්තම්පි හෙට්ඨා එකකනිපාතෙ (ජා. අට්ඨ. 1.1.සාකෙතජාතකවණ්ණනා) කථිතමෙව. තථාගතස්ස පන විහාරං ගතකාලෙ භික්ඛු “සිනෙහො නාමෙස, හන්තෙ, කථං පතිට්ඨාති”ති පුච්ඡන්තා පයමං ගාථමාහංසු –

173.

“කො නු බො භගවා හෙතු, එකච්චෙ ඉධ පුග්ගලෙ;
අතීච හදයං නිබ්බාති, චිත්තඤ්චාපි පසිදති”ති.

තස්සත්ථො – කො නු බො හෙතු, යෙන ඉධෙකච්චෙ පුග්ගලෙ
දිට්ඨමත්තෙයෙව හදයං අතිවිය නිබ්බාති, සුවාසිතස්ස සීතස්ස උදකස්ස
සංසහස්සෙන පරිසිත්තං විය සීතලං හොති, එකච්චෙ න නිබ්බාති. එකච්චෙ
දිට්ඨමත්තෙයෙව චිත්තං පසිදති, මුදු හොති, පෙමවසෙන අල්ලියති, එකච්චෙ න
අල්ලියතිති.

අථ නෙසං සත්ථා පෙමකාරණං දස්සෙන්නො දුතියං ගාථමාහ –

174.

“පුබ්බෙව සන්තිවාසෙන, පච්චුප්පන්තනිතෙන වා;
එවං තං ජායතෙ පෙමං, උප්පලංව යථොදකෙ”ති.

තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, පෙමං නාමෙතං ද්විතී කාරණෙහි ජායති, පුරිමභවෙ
මාතා වා පිතා වා පුත්තො වා ධීතා වා භාතා වා හගිතී වා පති වා හරියා වා සභායො
වා මිත්තො වා හුත්වා යො යෙන සද්ධිං එකට්ඨානෙ චුත්ථපුබ්බො, තස්ස ඉමිනා
පුබ්බෙව සන්තිවාසෙන භවන්තරෙපි අනුබන්ධන්තො සො සිනෙහො න විජහති.
ඉමස්මිං අත්තභාවෙ කතෙන පච්චුප්පන්තනිතෙන වා එවං තං ජායතෙ පෙමං,
ඉමෙහි ද්විතී කාරණෙහි පෙමං නාම ජායති. යථා කිං? උප්පලංව යථොදකෙති. වා-
කාරස්ස රස්සත්තං කතං. සමුච්චයත්ථෙ වෙස චුත්තො, තස්මා උප්පලඤ්ච සෙසං
ජලජපුප්ඵඤ්ච යථා උදකෙ ජායමානං ද්වෙ කාරණානි නිස්සාය ජායති උදකඤ්චෙව
කලලඤ්ච, තථා එතෙහි ද්විතී කාරණෙහි පෙමං ජායතිති එවමෙත්ථ අත්ථො
දට්ඨබ්බො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච ඉමෙ ද්වෙ ජනා අහෙසුං, පුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සාකෙතජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[238] 8. එකපදජාතකවණ්ණනා

ඉඬ්ඝ එකපදං, තාතාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථිවාසී කිරෙස කුටුම්භිකො, අථස්ස එකදිවසං අඬ්ඝෙ නිසින්තො පුත්තො අත්ථස්ස ද්වාරං නාම පඤ්ඤං පුච්ඡි. සො “බුද්ධවිසයො එස පඤ්ඤො, න තං අඤ්ඤො කටෙතුං සක්ඛිස්සති”ති පුත්තං ගහෙත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා “හන්තෙ, අයං මෙ දාරකො උරුමිහි නිසින්තො අත්ථස්ස ද්වාරං නාම පඤ්ඤං පුච්ඡි, අහං තං අජානන්තො ඉධාගතො, කටෙථ, හන්තෙ, ඉමං පඤ්ඤ”න්ති. සත්ථා “න ඛො, උපාසක, අයං දාරකො ඉදානෙව අත්ථගවෙසකො, පුබ්බෙපි අත්ථගවෙසකොව හුත්වා ඉමං පඤ්ඤං පණ්ඩිතෙ පුච්ඡි, පොරාණකපණ්ඩිතාපිස්ස කටෙසුං, භවසඬ්ඛෙපගතත්තා පන න සල්ලක්ඛෙසි”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයථ්පත්තො පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං ලභී. අථස්ස පුත්තො දහරො කුමාරො උරුමිහි නිසිදිත්වා “තාත, මය්හං එකපදං අනෙකත්ථනිස්සිතං එකං කාරණං කටෙථා”ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

175.

“ඉඬ්ඝ එකපදං තාත, අනෙකත්ථපදස්සිතං;
කිඤ්චි සඬ්ඛාහිකං බුසි, යෙනත්ථෙ සාධයෙමසෙ”ති.

තත්ථ ඉඬ්ඝාති යාවනත්ථෙ වොදනත්ථෙ වා නිපාතො. එකපදන්ති එකං කාරණපදං, එකං කාරණපසඤ්ඤිතං වා බ්‍යඤ්ජනපදං. අනෙකත්ථපදස්සිතන්ති අනෙකාති අත්ථපදාති කාරණපදාති නිස්සිතං. කිඤ්චි සඬ්ඛාහිකං බුසිති කිඤ්චි එකපදං බහුතං පදානං සඬ්ඛාහිකං බුහි, අයමෙව වා පායො. යෙනත්ථෙ සාධයෙමසෙති යෙන එකෙන පදෙන අනෙකත්ථනිස්සිතෙන මයං අත්තතො වුඩ්ඪිං සාධෙය්‍යාම, තං මෙ කටෙහිති පුච්ඡි.

අථස්ස පිතා කටෙන්නො දුතියං ගාථමාහ –

176.

“දක්ඛෙය්‍යකපදං තාත, අනෙකත්ථපදස්සිතං;
තඤ්ච සිලෙන සඤ්ඤුත්තං, ඛන්තියා උපපාදිතං;
අලං මිත්තෙ සුඛාපෙතුං, අමිත්තානං දුඛාය වා”ති.

තත්ථ දක්ඛේයොකපදන්ති දක්ඛේයාං එකපදං. දක්ඛේයාං නාම
 ලාභුප්පාදකස්ස ඡෙකස්ස කුසලස්ස ඤාණසම්පයුත්තං වීරියං.
 අනෙකත්ථපදස්සිතන්ති එවං චුත්තප්පකාරං වීරියං අනෙකෙහි අත්ථපදෙහි නිස්සිතං.
 කතරෙහිති? සීලාදීහි. තෙනෙව “තඤ්ච සීලෙන සඤ්ඤත්ත”න්තිආදිමාහ.
 තස්සත්ථො – තඤ්ච පනෙතං වීරියං ආචාරසීලසම්පයුත්තං අධිවාසනඛන්තියා
 උපෙනං මිත්තෙ සුඛාපෙතුං අමිත්තානාඤ්ච දුක්ඛාය අලං සමත්ථං. කො හි නාම
 ලාභුප්පාදකඤාණසම්පයුත්තකුසලවීරියසමන්තාගතො ආචාරඛන්තිසම්පන්නො
 මිත්තෙ සුඛාපෙතුං, අමිත්තෙ වා දුක්ඛාපෙතුං න සක්කොතිති.

එවං බොධිසත්තො පුත්තස්ස පඤ්භං කට්ඨෙයි. සොපි පිතු කථිතනයෙනෙව
 අත්තනො අත්ථං සාධෙත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙයි, සච්චපරියොසානෙ පිතාපුත්තා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. “තදා
 පුත්තො අයමෙව පුත්තො අහොසි, බාරාණසිසෙට්ඨි පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

එකපදජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[239] 9. හරිතමණ්ඩුකජාතකවණ්ණනා

ආසීච්චිසම්පි මං සන්තන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො අජාතසත්තුං
 ආරබ්භ කට්ඨෙයි. කොසලරාජස්ස හි පිතා මහාකොසලො බිම්බිසාරරඤ්ඤො ධීතරං
 දදමානො ධිතු න්භානමුලං කාසිගාමකං නාම අදාසි. සා අජාතසත්තුනා
 පිතුසාතකකම්මෙ කතෙ රඤ්ඤො සිනෙහෙන නවිරස්සෙව කාලමකාසි. අජාතසත්තු
 මාතරි කාලකතායපි තං ගාමං භුඤ්ජතෙව. කොසලරාජා “පිතුසාතකස්ස වොරස්ස
 මම කුලසන්නකං ගාමං න දස්සාමි”ති තෙන සද්ධිං යුජ්ඣති. කදාචි මාතුලස්ස
 ජයො හොති, කදාචි භාගිනෙයාස්ස. යදා පන අජාතසත්තු ජිනාති, තදා
 සොමනස්සප්පත්තො රටෙ ධජං උස්සාපෙත්වා මහන්තෙන යසෙන නගරං පවිසති.
 යදා පන පරාජයති, තදා දොමනස්සප්පත්තො කඤ්චි අජානාපෙත්වාව පවිසති.
 අටෙකදිවසං ධම්මසභායං හික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආචුසො, අජාතසත්තු මාතුලං
 ජිනිත්වා තුස්සති, පරාජිතො දොමනස්සප්පත්තො හොති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා
 “කාය නුත්ථ, හික්ඛෙව, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය
 නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛෙව, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ජිනිත්වා තුස්සති,
 පරාජිතො දොමනස්සප්පත්තො හොති”ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො
 නීලමණ්ඩුකයොනියං නිබ්බත්ති. තදා මනුස්සා නදීකන්දරාදීසු තත්ථ තත්ථ මච්ඡෙ
 ගහණත්ථාය කුමිනානි ඔඩ්ඬෙසුං. එකස්මිං කුමිනෙ බහු මච්ඡා පවිසිංසු. අටෙකො
 උදකාසීච්චිසො මච්ඡෙ බාදන්තො තං කුමිනං පාවිසි, බහු මච්ඡා එකතො හුත්වා තං
 බාදන්තා එකලොහිතං අකංසු. සො පටිසරණං අපස්සන්තො මරණභයතජ්ජිතො
 කුමිනමුඛෙන නික්ඛමිත්වා වෙදනාප්පත්තො උදකපරියන්තෙ නිපජ්ජි.

නීලමණ්ඩුකොපි තස්මිං ඛණෙ උප්පතිත්වා කුමනසුලමත්ථකෙ නිපන්නො හොති.
 ආසිවිසො විනිවිජයට්ඨානං අලහන්නො තත්ථ නිපන්නං තං දිස්වා “සම්ම
 නීලමණ්ඩුක, ඉමෙසං මච්ඡානං කිරියා රුච්චති තුය්හ”න්ති පුච්ඡන්නො පයමං
 ගාථමාහ –

177.

“ආසිවිසම්පි මං සන්නං, පච්චයං කුමනාමුඛං;
 රුච්චතෙ හරිතාමාතා, යං මං බාදන්ති මච්ඡකා”ති.

තත්ථ ආසිවිසම්පි මං සන්නන්ති මං ආගතවිසං සමානං. රුච්චතෙ හරිතාමාතා,
 යං මං බාදන්ති මච්ඡකාති එතං තච රුච්චති හරිතමණ්ඩුකපුත්තාති වදති.

අථ නං හරිතමණ්ඩුකො “ආම, සම්ම, රුච්චති”ති. “කිංකාරණා”ති? “සචෙ
 ත්වම්පි තච පදෙසං ආගතෙ මච්ඡෙ බාදසි, මච්ඡාපි අත්තනො පදෙසං ආගතං තං
 බාදන්ති, අත්තනො විසයෙ පදෙසෙ ගොචරභූමියං අබලවා නාම නත්ථි”ති වත්වා
 දුතියං ගාථමාහ –

178.

“විලුම්පතෙව පුරිසො, යාවස්ස උපකප්පති;
 යදා චඤ්ඤෙ විලුම්පන්ති, සො විලුත්තො විලුම්පති”ති.

තත්ථ විලුම්පතෙව පුරිසො, යාවස්ස උපකප්පතිති යාව අස්ස පුරිසස්ස ඉස්සරියං
 උපකප්පති ඉප්ඤ්ඤා පචත්තති, තාව සො අඤ්ඤං විලුම්පතියෙව. “යාව සො
 උපකප්පති”තිපි පාඨො, යත්තකං කාලං සො පුරිසො සක්කොති විලුම්පිතුන්ති
 අත්ථො. යදා චඤ්ඤෙ විලුම්පන්තිති යදා ච අඤ්ඤෙ ඉස්සරා භුත්වා විලුම්පන්ති.
 සො විලුත්තො විලුම්පතිති අථ සො විලුම්පකො අඤ්ඤෙහි විලුම්පති.
 “විලුම්පතෙ”තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. “විලුම්පන”න්තිපි පයන්ති, තස්සත්ථො
 න සමෙති. එවං “විලුම්පකො පුන විලුම්පං පාපුණාති”ති බොධිසත්තෙන අඩ්ඨෙ
 විනිවිජ්ජෙ උදකාසිවිසස්ස දුබ්බලභාවං ඤත්වා “පච්චාමිත්තං ගණ්ඨිස්සාමා”ති
 මච්ඡගණා කුමනමුඛා නික්ඛමිත්වා තත්ථෙව නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පක්කමුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
 උදකාසිවිසො අජාතසත්තු අහොසි, නීලමණ්ඩුකො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

හරිතමණ්ඩුකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[240] 10. මහාපිඨගලජාතකවණ්ණනා

සබ්බො ජනොති ඉදං සත්ථා ජෙතවතෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ
 කට්ඨෙසි. දෙවදත්තෙ සත්ථරි ආසානං ඛන්ධිත්වා නවමාසච්චයෙන
 ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ පථවියං නිමුග්ගෙ ජෙතවනවාසිනො ව

සකලරටියවාසීනෝ ව “බුද්ධපටිකණ්ටකො දෙවදත්තෝ පථවියා ගිලිනෝ,
 නිහතපව්වාමීත්තෝ දානි සම්මාසම්බුද්ධෝ ජාතෝ” ති තුට්ඨහට්ඨා අහෙසුං. තෙසං
 කථං සුත්වා පරම්පරඝොසෙන සකලජම්බුදීපවාසීනෝ යක්ඛතුතදෙවගණා ව
 තුට්ඨහට්ඨා එව අහෙසුං. අට්ඨකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං –
 “ආවුසො, දෙවදත්තෙ පථවියං නිමුග්ගෙ ‘බුද්ධපටිකණ්ටකො දෙවදත්තෝ පථවියා
 ගිලිනෝ’ ති මහාජනෝ අත්තමනෝ ජාතෝ” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ,
 හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න,
 හික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තෙ මනෙ මහාජනෝ තුස්සති වෙව හසති ව, පුබ්බෙපි
 තුස්සි වෙව හසි වා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං මහාපිඨගලො නාම රාජා අධම්මෙන විසමෙන රජ්ජං
 කාරෙසි, ඡන්දාදිවසෙන පාපකම්මානි කරොත්තෝ
 දණ්ඩබලිජඬ්ඝකභාපණාදිග්ගහණෙන උච්ඡුයන්තෙ උච්ඡුං විය මහාජනං පිළෙසි
 කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකො, පරෙසු අනුද්දයාමත්තම්පි නාමස්ස නත්ථි, ගෙහෙ
 ඉත්ථිනම්පි පුත්තධිතානම්පි අමච්චබ්‍රාහ්මණගහපතිකාදීනම්පි අප්පියො අමනාපො,
 අක්ඛම්භි පතිතරජං විය, හත්තපිණ්ඩෙ සක්ඛරා විය, පණ්ඨිං විජ්ඣිත්වා
 පට්ටියකණ්ටකො විය ව අහොසි. තදා බොධිසත්තෝ මහාපිඨගලස්ස පුත්තෝ
 හුත්වා නිබ්බත්ති. මහාපිඨගලො දීඝරත්තං රජ්ජං කාරෙත්වා කාලමකාසි. තස්මිං
 කාලකතෙ සකලබාරාණසිවාසීනෝ හට්ඨතුට්ඨා මහාහසිතං හසිත්වා දාරුනං
 සකටසහස්සෙන මහාපිඨගලං ඤාපෙත්වා අනෙකෙහි සටසහස්සෙහි ආළාහනං
 නිබ්බාපෙත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා “ධම්මිකො නෝ රාජා
 ලද්ධො” ති හට්ඨතුට්ඨා නගරෙ උස්සවහෙරිං වරාපෙත්වා සමුස්සිතධජපටාකං
 නගරං අලඬ්ඝරිත්වා ද්වාරෙ ද්වාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා
 විජ්ජකිණ්ණලාජකුසුමමණ්ඩිතතලෙසු අලඬ්ඝතමණ්ඩපෙසු නිසිදිත්වා බාදිංසු වෙව
 පිට්ඨිංසු ව.

බොධිසත්තොපි අලඬ්ඝතෙ මහාතලෙ සමුස්සිතසෙනවිජත්තස්ස
 පල්ලඬ්ඝවරස්ස මජ්ඣෙ මහායසං අනුභවත්තෝ නිසිදි. අමච්චා ව
 බ්‍රාහ්මණගහපතිරට්ඨිකදොවාරිකාදයො ව රාජානං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. අට්ඨකො
 දොවාරිකො නාතිදුරෙ යත්වා අස්සසත්තෝ පස්සසත්තෝ පරොදි. බොධිසත්තෝ
 තං දිස්වා “සම්ම දොවාරික, මම පිතරි කාලකතෙ සබ්බෙ තුට්ඨපහට්ඨා උස්සවං
 කීළන්නා විවරන්ති, ත්වං පන රොදමානෝ යිනො, කිං නු බො මම පිතා තවෙව
 පියො අහොසි මනාපො” ති පුච්ඡන්තෝ පයමං ගාථමාහ –

179.

“සබ්බො ජනෝ හිංසිතො පිඨගලෙන, තස්මිං මනෙ පච්චයා වෙදයන්ති;
 පියො නු තෙ ආසි අකණ්භනෙත්තෝ, කස්මා නු ත්වං රොදසි
 ද්වාරපාලා” ති.

තත්ථ භිංසිතොති නානාජපකාරෙහි දණ්ඩබලිආදීහි පිළිනො. පිඩිගලෙනාති පිඩිගලක්ඛෙන. තස්ස කිර ද්වෙපි අක්ඛිති නිබ්බද්ධපිඩිගලාති බ්ලාරක්ඛිවණ්ණාති අහෙසුං, තෙනෙවස්ස “පිඩිගලො”ති නාමං අකංසු. පච්චයා වෙදයන්තීති පිතියො පවෙදයන්තී. අකණ්භනෙන්තොති පිඩිගලනෙන්තො. කස්මා භු ත්වන්ති කෙන භු කාරණෙන ත්වං රොදසි. අට්ඨකථායං පන “කස්මා තුව”න්ති පාඨො.

සො තස්ස වචනං සුත්වා “නාහං, මහාරාජ, ‘මහාපිඩිගලො මතො’ති සොකෙන රොදාමි, සීසස්ස මෙ සුඛං ජාතං. පිඩිගලරාජා හි පාසාදා ඔතරන්තො ව ආරොහන්තො ව කම්මාරමුට්ඨිකාය පහරන්තො විය මය්හං සීසෙ අට්ඨට්ඨ ඛට්ඨකෙ දෙනි, සො පරලොකං ගන්ත්වාපි මම සීසෙ දදමානො විය නිරයපාලානම්පි යමස්සපි සීලෙ ඛට්ඨකෙ දස්සති, අථ නං තෙ ‘අතිවිය අයං අම්හෙ බාධති’ති පුන ඉධෙව ආනෙන්වා විස්සජ්ජෙය්හං, අථ මෙ සො පුනපි සීසෙ ඛට්ඨකෙ දදෙය්හාති භයෙනාහං රොදාමි”ති ඉමමත්ථං පකාසෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

180.

“න මෙ පියො ආසි අකණ්භනෙන්තො, භායාමි පච්චාගමනාය තස්ස;
ඉතො ගතො භිංසෙය්හ මච්චුරාජං, සො භිංසිතො ආනෙය්හ පුන ඉධා”ති.

අථ නං බොධිසත්තො “සො රාජා දාරුනං වාහසහස්සෙන දඩ්ඨො උදකසට්ඨතෙහි සිත්තො, සාපිස්ස ආලාහනභූමි සමන්තතො ඛතා, පකතියාපි ව පරලොකං ගතා නාම අඤ්ඤත්ථ ගතිවසා පුන තෙනෙව සරිරෙන නාගච්ඡන්ති, මා ත්වං භායී”ති තං සමස්සාසෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

181.

“දඩ්ඨො වාහසහස්සෙහි, සිත්තො සට්ඨතෙහි සො;
පරික්ඛතා ව සා භූමි, මා භායි නාගමිස්සති”ති.

තතො පට්ඨාය දොචාරිකො අස්සාසං පටිලහි. බොධිසත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මහාපිඩිගලො දෙවදත්තො අහොසි, පුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාපිඩිගලජාතකවණ්ණනා දසමා.

උපාහනවග්ගො නවමො.

තස්සුද්දානං –

උපාහනං වීණාටුණං, විකණ්ණකං අසිතාභු;
වච්ඡනඛං බකඤ්ඤෙව, සාකෙතඤ්ඤෙව එකපදං;

10. සිඬිගාලවග්ගො

[241] 1. සබ්බදායජාතකවණ්ණනා

සිඬිගාලො මානත්ථද්ධොති ඉදං සත්ථා වෙච්චනො විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. දෙවදත්තො අජාතසත්තුං පසාදෙන්වා උප්පාදිතං ලාභසක්කාරං විරට්ඨිතිකං කාතුං නාසක්ඛි, නාළාගිරිපයොජනො පාටිභාරියස්ස දිට්ඨකාලනො පටියාය තස්ස සො ලාභසක්කාරො අන්තරධායි. අටෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, දෙවදත්තො ලාභසක්කාරං උප්පාදෙන්වා විරට්ඨිතිකං කාතුං නාසක්ඛි” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව අත්තනො උප්පන්නං ලාභසක්කාරං අන්තරධාපෙනි, පුබ්බෙපි අන්තරධාපෙසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතො අහොසි තිණ්ණං වෙදානං අට්ඨාරසන්නඤ්ච සිප්පානං පාරං ගතො. සො පටච්ඡයමන්තං නාම ජානාති. පටච්ඡයමන්තොති ආවට්ටනමන්තො වුච්චති. අටෙකදිවසං බොධිසත්තො “තං මන්තං සජ්ඣායස්සාමි” ති එකස්මි. අභිගණට්ඨානෙ පිට්ඨිපාසාණෙ නිසිදිත්වා සජ්ඣායමකාසි. තං කිර මන්තං අඤ්ඤවිහිතං ධිතිවිරහිතං සාවෙනුං න සක්කා, තස්මා නං සො තථාරූපෙ යානෙ සජ්ඣායති. අටස්ස සජ්ඣායනකාලෙ එකො සිඬිගාලො එකස්මි. බිලෙ නිපන්නො තං මන්තං සුත්වාච පගුණමකාසි. සො කිර අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පගුණපටච්ඡයමන්තො එකො බ්‍රාහ්මණො අහොසි. බොධිසත්තො සජ්ඣායං කත්වා උට්ඨාය “පගුණො වත මෙ අයං මන්තො” ති ආහ. සිඬිගාලො බිලා නික්ඛමිත්වා “අමිහො බ්‍රාහ්මණ, අයං මන්තො තයාපි මමෙව පගුණතරො” ති වත්වා පලායි. බොධිසත්තො “අයං සිඬිගාලො මහන්තං අකුසලං කර්ස්සති” ති “ගණ්හථ ගණ්හථා” ති ටොකං අනුබන්ධි. සිඬිගාලො පලායිත්වා අරඤ්ඤං පාචිසි.

සො ගන්ත්වා එකං සිඬිගාලිං ටොකං සරීරෙ ඩංසි, “කිං, සාමි” ති ව වුත්තෙ “මය්හං ජානාසි න ජානාසි” ති ආහ. සා “ආම, ජානාමි” ති සම්පට්චිඡි. සො පටච්ඡයමන්තං පරිවත්තෙත්වා අනෙකානි සිඬිගාලසතානි ආණාපෙත්වා සබ්බෙපි හත්ථිඅස්සසිහබ්‍රාහ්මණසුකරමිගාදයො චතුප්පදෙ අත්තනො සන්තිකෙ අකාසි. කත්වා ච පන සබ්බදායො නාම රාජා හුත්වා එකං සිඬිගාලිං අග්ගමහෙසිං අකාසි. ද්විත්තං හත්ථිනං පිට්ඨෙ සිහො තිට්ඨති, සිහපිට්ඨෙ සබ්බදායො සිඬිගාලො රාජා සිඬිගාලියා අග්ගමහෙසියා සද්ධිං නිසිදති, මහන්තො යසො අහොසි. සො යසමහන්තෙන පමජ්ජිත්වා මානං උප්පාදෙන්වා “බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමි” ති සබ්බචතුප්පදපරිවුතො බාරාණසියා අවිදුරට්ඨානං සම්පාපුණි, පරිසා ද්වාදසයොජනා

අහොසි. සො අවිදුරෙ යිතොයෙව “රජ්ජං වා දෙනු, යුද්ධං වා”ති රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. බාරාණසිවාසිනො භීතතසිතා නගරද්වාරානි පිදහිත්වා අට්ඨංසු.

බොධිසත්තො රාජානං උපසඨිකමිත්වා “මා භායි, මහාරාජ, සබ්බදායසිඬගාලෙන සද්ධිං යුද්ධං මම භාරො, යපෙත්වා මං අඤ්ඤො තෙන සද්ධිං යුජ්ඣිතුං සමත්ථො නාම නත්ථී”ති රාජානඤ්ච නාගරෙ ච සමස්සාසෙත්වා “කිත්ති කත්වා නු බො සබ්බදායො රජ්ජං ගහෙස්සති, පුච්ඡිස්සාමි තාව න”න්ති ද්වාරට්ටාලකං අභිරුහිත්වා “සම්ම සබ්බදාය, කිත්ති කත්වා ඉමං රජ්ජං ගණ්හිස්සමි”ති පුච්ඡි. “සීහනාදං නදාපෙත්වා මහාජනං සද්දෙන සන්තාසෙත්වා ගණ්හිස්සාමි”ති. බොධිසත්තො “අත්ථෙත”න්ති ඤත්වා අට්ටාලකා ඔරුය්හ “සකලද්වාදසයොජනිකබාරාණසිනගරවාසිනො කණ්ණච්ඡිද්දානි මාසපිට්ඨෙන ලඤ්ජන්තු”ති හෙරිං වරාපෙසි. මහාජනො හෙරියා ආණං සුත්වා අත්තමසො බිළාලෙ උපාදාය සබ්බචතුප්පදානඤ්චෙව අත්තනො ච කණ්ණච්ඡිද්දානි යථා පරස්ස සද්දං සොතුං න සක්කා, එවං මාසපිට්ඨෙන ලඤ්ජි.

අථ බොධිසත්තො පුන අට්ටාලකං අභිරුහිත්වා “සබ්බදායා”ති ආහ. “කිං, බ්‍රාහ්මණා”ති? “ඉමං රජ්ජං කිත්ති කත්වා ගණ්හිස්සමි”ති? “සීහනාදං නදාපෙත්වා මනුස්සෙ තාසෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ගණ්හිස්සාමි”ති. “සීහනාදං නදාපෙතුං න සක්ඛිස්සමි. ජාතිසම්පන්නා හි සුරත්තහත්ථපාදා කෙසරසීහරාජානො තාදිස්ස ජරසිඬගාලස්ස ආණං න කරස්සන්ති”ති. සිඬගාලො මානත්ථද්ධො හුත්වා “අඤ්ඤො තාව සීහා තිට්ඨන්තු, යස්සාහං පිට්ඨෙ නිසින්තො, තඤ්ඤෙව නදාපෙස්සාමි”ති ආහ. “තෙන හි නදාපෙහි, යදි සක්කොසි”ති. සො යස්මිං සීහෙ නිසින්තො, තස්ස “නදාහි”ති පාදෙන සඤ්ඤං අදාසි. සීහො හත්ථිකුම්භෙ මුඛං උජ්ජිලෙත්වා තික්ඛන්තුං අප්පට්චත්තියං සීහනාදං නදි. හත්ථි සන්තාසප්පන්නා හුත්වා සිඬගාලං පාදමුලෙ පාතෙත්වා පාදෙනස්ස සීසං අක්කමිත්වා චුණ්ණච්චුණ්ණං අකංසු, සබ්බදායො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. තෙපි හත්ථි සීහනාදං සුත්වා මරණභයතප්පිතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔච්ඡිකිත්වා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්සු, යපෙත්වා සීහෙ සෙසාපි මිගසුකරාදයො සසබ්බාරපරියොසානා සබ්බෙ චතුප්පාදා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්සු. සීහා පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිංසු, ද්වාදසයොජනිකො මංසරාසි අහොසි. බොධිසත්තො අට්ටාලකා ඔතරිත්වා නගරද්වාරානි විවරාපෙත්වා “සබ්බෙ අත්තනො කණ්ණෙසු මාසපිට්ඨං අපනෙත්වා මංසත්ථිකා මංසං ආහරන්තු”ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි. මනුස්සා අල්ලමංසං බාදිත්වා සෙසං සුක්ඛාපෙත්වා චල්ලුරමකංසු. තස්මිං කිර කාලෙ චල්ලුරකරණං උදපාදිති වදන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ඉමා අභිසම්බුද්ධගාථා වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි –

182.

“සිඬගාලො මානත්ථද්ධො ච, පරිවාරෙන අත්ථිකො;

පාපුණි මහතිං භූමිං, රාජාසි සබ්බදායීනං.

183.

“එවමෙව මනුස්සෙසු, යො හොති පරිවාරවා;
යො හි තත්ථ මහා හොති, සිඬගාලො විය දායීන”න්ති.

තත්ථ මානත්ථද්ධොති පරිවාරං නිස්සාය උප්පන්නෙන මානෙන ථද්ධො.
පරිවාරෙන අත්ථිකොති උත්තරිමපි පරිවාරෙන අත්ථිකො හුත්වා. මහතිං භූමින්ති
මහත්තං සම්පත්තිං. රාජාසි සබ්බදායීනන්ති සබ්බෙසං දායීනං රාජා ආසි. යො හි
තත්ථ මහා හොතිති යො පරිවාරසම්පන්නො පුරිසො තෙසු පරිවාරෙසු මහා නාම
හොති. සිඬගාලො විය දායීනන්ති යථා සිඬගාලො දායීනං මහා අහොසි, එවං මහා
හොති, අථ යො සිඬගාලො විය පමාදං ආපජ්ජිත්වා තං පරිවාරං නිස්සාය විනාසං
පාපුණාතිති.

“තදා සිඬගාලො දෙවදත්තො අහොසි, රාජා සාරිපුත්තො, පුරොහිතො පන
අහමෙව අහොසි”න්ති.

සබ්බදායජාතකවණ්ණනා පයමා.

[242] 2. සුනඛජාතකවණ්ණනා

බාලො වතායං සුනබොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
අම්බණකොට්ඨකෙ ආසනසාලාය හත්තභුඤ්ජනසුනබං ආරබ්භ කටෙසි. තං කිර
ජාතකාලතො පටියාය පානීයභාරකා ගහෙත්වා තත්ථ පොසෙසුං. යො අපරභාගෙ
තත්ථ හත්තං භුඤ්ජන්තො ථුලසරීරො අහොසි. අටෙකදිවසං එකො ගාමවාසී
පුරිසො තං යානං පත්තො සුනබං දිස්වා පානීයභාරකානං උත්තරිසාටකඤ්ච
කභාපණඤ්ච දත්වා ගද්දුලෙන බන්ධිත්වා තං ආදාය පක්කාමි. යො ගහෙත්වා
නීයමානො න වස්සි, දින්නං දින්නං බාදන්තො පච්ඡතො පච්ඡතො අගමාසි. අථ
යො පුරිසො “අයං ඉදානි මං පියායති”ති ගද්දුලං මොවෙසි, යො විස්සට්ඨමන්තො
එකවෙගෙන ආසනසාලමෙව ගතො. හික්ඛු තං දිස්වා තෙන ගතකාරණං ජානිත්වා
සායන්හසමයෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, ආසනසාලාය
සුනබො බන්ධනමොක්ඛකුසලො විස්සට්ඨමන්තොව පුන ආගතො”ති. සත්ථා
ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා
“ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, යො සුනබො ඉදානෙව
බන්ධනමොක්ඛකුසලො, පුබ්බෙපි කුසලොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ
එකස්මිං මහාහොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සරාවාසං අග්ගහෙසි. තදා
බාරාණසියං එකස්ස මනුස්සස්ස සුනබො අහොසි, යො පිණ්ඩිහත්තං ලහන්තො
ථුලසරීරො ජාතො. අටෙකො ගාමවාසී බාරාණසිං ආගතො තං සුනබං දිස්වා තස්ස
මනුස්සස්ස උත්තරිසාටකඤ්ච කභාපණඤ්ච දත්වා සුනබං ගහෙත්වා

වම්මයොත්තෙන බන්ධිත්වා යොත්තකොටියං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො අට්ඨමුබ්බෙ එකං සාලං පවිසිත්වා සුනබං බන්ධිත්වා ඵලකෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමි. තස්මිං කාලෙ බොධිසත්තො කෙනවිදෙව කරණියෙන අට්ඨං පටිපන්නො තං සුනබං යොත්තෙන බන්ධිත්වා යපිතං දිස්වා පයමං ගාථමාහ –

184.

“බාලො වතායං සුනබො, යො වරත්තං න බාදති;
බන්ධනා ව පමුඤ්චෙය්‍යා, අසිතො ව සරං වජෙ” ති.

තත්ථ පමුඤ්චෙය්‍යාති පමොවෙය්‍යා, අයමෙව වා පායො. අසිතො ව සරං වජෙති අසිතො සුභිතො භුත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡෙය්‍යා.

තං සුත්වා සුනබො දුතියං ගාථමාහ –

185.

“අට්ඨිතං මෙ මනස්මිං මෙ, අපො මෙ හදයෙ කතං;
කාලඤ්ච පටිකඬ්ඛාමි, යාව පස්සුපතු ජනො” ති.

තත්ථ අට්ඨිතං මෙ මනස්මිං මෙති යං තුම්හෙ කපෙථ, තං මයා අධිට්ඨිතමෙව, මනස්මිංයෙව මෙ එතං. අපො මෙ හදයෙ කතන්ති අථ ව පන මෙ තුම්හාකං වචනං හදයෙ කතමෙව. කාලඤ්ච පටිකඬ්ඛාමිති කාලං පටිමානෙමි. යාව පස්සුපතු ජනොති යාවායං මහාජනො පසුපතු නිද්දං ඔක්කමතු, තාවාහං කාලං පටිමානෙමි. ඉතරථා හි “අයං සුනබො පලායති” ති රථො උප්පජ්ජෙය්‍යා, තස්මා රත්තිභාගෙ සබ්බෙසං සුත්තකාලෙ වම්මයොත්තං බාදිත්වා පලායිස්සාමිති. සො එවං වත්වා මහාජනෙ නිද්දං ඔක්කන්තෙ යොත්තං බාදිත්වා සුභිතො භුත්වා පලායිත්වා අත්තනො සාමිකානං සරමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සුනබොව එතරහි සුනබො, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

සුනබජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[243] 3. ගුත්තිලජාතකවණ්ණනා

සත්තතන්තිං සුමධුරන්ති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං ආරබ්භ කපෙසි. තස්මිඤ්චි කාලෙ හික්ඛු දෙවදත්තං ආහංසු – “ආවුසො දෙවදත්ත, සම්මාසම්බුද්ධො තුය්හං ආවරියො, ත්වං සම්මාසම්බුද්ධං නිස්සාය තිණි පිටකානි උග්ගණ්හි, වත්තාරි කුමානානි උප්පාදෙසි, ආවරියස්ස නාම පටිසත්තුනා භවිතුං න යුත්ත” ති. දෙවදත්තො “කිං පන මෙ, ආවුසො, සමණො ගොතමො ආවරියො, නත්‍ර මයා අත්තනො බලෙනෙව තිණි පිටකානි උග්ගහිතානි, වත්තාරි කුමානානි උප්පාදිතානි” ති ආවරියං පච්චක්ඛාසි. හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං

“ආවුසො, දෙවදත්තො ආවරියං පච්චක්ඛාය සම්මාසම්බුද්ධස්ස පටිසත්තු හුත්වා මහාවිනාසං පත්තො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො ඉදානෙව ආවරියං පච්චක්ඛාය මම පටිසත්තු හුත්වා විනාසං පාපුණාහි, පුබ්බෙපි පත්තොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො ගන්ධබ්බකුලෙ නිබ්බන්ති, “ගුත්තිලකුමාරො”තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයජපත්තො ගන්ධබ්බසිජ්ජෙ නිජ්ජත්තිං පත්වා ගුත්තිලගන්ධබ්බො නාම සකලජම්බුදීපෙ අග්ගගන්ධබ්බො අහොසි. සො දාරාහරණං අකත්වා අන්ධෙ මානාපිතරො පොසෙසි. තදා බාරාණසිවාසිනො වාණිජා වණිජ්ජාය උජ්ජෙනිනගරං ගන්ත්වා උස්සවෙ සුට්ඨෙය ඡන්දකං සංහරිත්වා බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනඤ්ච බජ්ජහොජ්ජාදීනි ව ආදාය කිලුනට්ඨානෙ සන්තිපතිත්වා “වෙනනං දත්වා එකං ගන්ධබ්බං ආනෙථා”ති ආහංසු. තෙන ව සමයෙන උජ්ජෙනියං මුසිලො නාම ජෙට්ඨගන්ධබ්බො හොති, තෙ තං පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො ගන්ධබ්බං කාරෙසුං.

මුසිලො වීණං වාදන්තො වීණං උත්තමමුච්ඡනාය මුච්ඡිත්වා වාදෙසි. තෙසං ගුත්තිලගන්ධබ්බස්ස ගන්ධබ්බෙ ජාතපරිවයානං තස්ස ගන්ධබ්බං කිලඤ්ජකණ්ඩුවනං විය හුත්වා උපට්ඨාසි, එකොපි පහට්ඨාකාරං න දස්සෙසි. මුසිලො තෙසු තුට්ඨාකාරං අදස්සෙන්තෙසු “අතිබරං කත්වා වාදෙමි මඤ්ඤෙ”ති මජ්ඣිමමුච්ඡනාය මුච්ඡිත්වා මජ්ඣිමසරෙන වාදෙසි, තෙ තත්ථපි මජ්ඣන්තාව අහෙසුං. අථ සො “ඉමෙ න කිඤ්චි ජානන්ති මඤ්ඤෙ”ති සයම්පි අජානනකො විය හුත්වා තත්තියො සිටීලෙ වාදෙසි, තෙ තත්ථපි න කිඤ්චි ආහංසු. අථ නෙ මුසිලො “අම්හො වාණිජා, කිං නු බො මයි වීණං වාදෙන්තෙ තුම්හෙ න තුස්සථා”ති. “කිං පන ත්වං වීණං වාදෙසි, මයඤ්භි ‘අයං වීණං මුච්ඡෙති’ති සඤ්ඤං අකරිමහා”ති. “කිං පන තුම්හෙ මයා උත්තරිතරං ආවරියං ජානාථ, උදාහු අත්තනො අජානනභාවෙන න තුස්සථා”ති. වාණිජා “බාරාණසියං ගුත්තිලගන්ධබ්බස්ස වීණාසද්දං සුතපුබ්බානං තව වීණාසද්දො ඉත්ථිනං දාරකෙ තොසාපනසද්දො විය හොති”ති ආහංසු. “තෙන හි, හන්ද, තුම්හෙහි දින්නපරිබ්බයං පටිග්ගණ්හථ, න මය්හං එතෙනත්ථො, අපිව බො පන බාරාණසිං ගච්ඡන්තා මං ගණ්හිත්වා ගච්ඡෙය්‍යාථා”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡිත්වා ගමනකාලෙ තං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා තස්ස “එතං ගුත්තිලස්ස වසනට්ඨාන”න්ති ආචක්ඛිත්වා සකසකනිවෙසනං අගමීංසු.

මුසිලො බොධිසත්තස්ස ගෙහං පටිසිත්වා ලග්ගෙන්වා යපිතං බොධිසත්තස්ස ජාතිවීණං දිස්වා ගහෙන්වා වාදෙසි, අථ බොධිසත්තස්ස මානාපිතරො අන්ධභාවෙන තං අපස්සන්තා “මුසිකා මඤ්ඤෙ වීණං බාදන්ති”ති සඤ්ඤාය “සුසු”ති ආහංසු. තස්මිං කාලෙ මුසිලො වීණං යපෙත්වා බොධිසත්තස්ස මානාපිතරො වන්දිත්වා “කුතො ආගතොසි”ති වුත්තෙ “ආවරියස්ස සන්තිකෙ සිජ්ජං උග්ගණ්හිතුං

උප්පෙනිතො ආගතොමිහි” ති ආහ. සො “සාධු” ති චුත්තෙ “කහං ආචරියො” ති පුච්ඡන්වා “විජ්ජවුත්ථො, තාත, අජ්ජ ආගමිස්සති” ති සුත්වා තත්ථෙව නිසිදිත්වා බොධිසත්තං ආගතං දිස්වා තෙන කතපට්ඨන්ථාරො අත්තනො ආගතකාරණං ආරොචෙසි. බොධිසත්තො අභිගච්ඡාපාදකො, සො තස්ස අසප්පුරිසභාවං ඤත්වා “ගච්ඡ තාත, නත්ථී තච සිජ්ජ” න්ති පටික්ඛිසි. සො බොධිසත්තස්ස මාතෘපිතූනං පාදෙ ගහෙත්වා උපකාරං කරොන්තො තෙ ආරාධෙත්වා “සිජ්ජං මෙ දාපෙථා” ති යාචි. බොධිසත්තො මාතෘපිතූහි පුනප්පුනං චුච්චමානො තෙ අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො සිජ්ජං අදාසි. සො බොධිසත්තෙනෙව සද්ධිං රාජනිවෙසනං ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා “කො ඵස, ආචරියා” ති පුච්ඡි. “මය්හං අන්තෙවාසිකො, මහාරාජා” ති. සො අනුක්කමෙන රඤ්ඤො විස්සාසිකො අහොසි. බොධිසත්තො ආචරියමුට්ඨිං අකත්වා අත්තනො ජානනනියාමෙන සබ්බං සිජ්ජං සික්ඛාපෙත්වා “නිට්ඨිතං තෙ, තාත, සිජ්ජ” න්ති ආහ.

සො චිත්තෙසි – “මය්හං සිජ්ජං පගුණං, ඉදඤ්ච බාරාණසිනගරං සකලජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං, ආචරියොපි මහල්ලකො, ඉධෙව මයා චසිතුං වට්ඨති” ති. සො ආචරියං ආහ – “ආචරිය අහං රාජානං උපට්ඨනිස්සාමි” ති. ආචරියො “සාධු, තාත, රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමි” ති ගන්ත්වා “අම්භාකං අන්තෙවාසිකො දෙවං උපට්ඨාතුං ඉච්ඡති, දෙය්‍යාධම්මමස්ස ජානාථා” ති රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා රඤ්ඤො “තුම්භාකං දෙය්‍යාධම්මතො උපඩ්ඨං ලභිස්සති” ති චුත්තෙ තං පවත්තිං මුසිලස්ස ආරොචෙසි. මුසිලො “අහං තුම්හෙහි සමකඤ්ඤෙව ලහන්තො උපට්ඨනිස්සාමි, න අලහන්තො” ති ආහ. “කිංකාරණා” ති? “නනු අහං තුම්භාකං ජානනසිජ්ජං සබ්බං ජානාමි” ති? “ආම, ජානාසි” ති. “ඵවං සන්තෙ කස්මා මය්හං උපඩ්ඨං දෙති” ති? බොධිසත්තො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “යදි ඵවං තුම්හෙහි සමකං සිජ්ජං දස්සෙතුං සක්කොන්තො සමකං ලභිස්සති” ති ආහ. බොධිසත්තො රඤ්ඤො වචනං තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන “සාධු දස්සෙස්සාමි” ති චුත්තෙ රඤ්ඤො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා “සාධු දස්සෙතු, කතරදිවසං සාකච්ඡා හොතු” ති චුත්තෙ “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ හොතු, මහාරාජා” ති ආහ.

රාජා මුසිලං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්ථං ආචරියෙන සද්ධිං සාකච්ඡං කරස්සසි” ති පුච්ඡන්වා “සච්චං, දෙවා” ති චුත්තෙ “ආචරියෙන සද්ධිං විග්ගහො නාම න වට්ඨති, මා කරි” ති වාරියමානොපි “අලං, මහාරාජ, හොතුයෙව මෙ ආචරියෙන සද්ධිං සත්තමෙ දිවසෙ සාකච්ඡා, කතරස්ස ජානිභාවං ජානිස්සාමා” ති ආහ. රාජා “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා “ඉතො කිර සත්තමෙ දිවසෙ ආචරියගුත්තිලො ච අන්තෙවාසිකමුසිලො ච රාජද්වාරෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සාකච්ඡං කත්වා සිජ්ජං දස්සෙස්සන්ති, නාගරා සන්තිපතිත්වා සිජ්ජං පස්සන්තු” ති හෙරිං වරාපෙසි.

බොධිසත්තො චිත්තෙසි – “අයං මුසිලො දහරො තරුණො, අහං මහල්ලකො පරිහිනථාමො, මහල්ලකස්ස කිරියා නාම න සම්පජ්ජති. අන්තෙවාසිකෙ නාම පරාජිතෙපි විසෙසො නත්ථී, අන්තෙවාසිකස්ස පන ජයෙ සති පත්තබ්බලජ්ජනො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මරණං වරතර” න්ති. සො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මරණහයෙන

නිවන්තනි, ලජ්ජාහයෙන ගවිජනි. එවමස්ස ගමනාගමනං කරොන්තස්සෙව ඡ දිවසා අතික්කන්තා, තිණානි මතානි, ජඩ්ඝමග්ගො නිබ්බන්ති. තස්මිං බණ්ණෙ සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා “ගුත්තිලගන්ධබ්බො අන්තෙවාසිකස්ස භයෙන අරඤ්ඤෙ මහාදුක්ඛං අනුභොති, එතස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතුං වට්ටති” ති වෙගෙන ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පුරතො යත්වා “ආවරිය, කස්මා අරඤ්ඤං පට්ටියොසි” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “කොසි ත්ව” ති වුත්තෙ “සක්කොහමස්මි” ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො “අහං බො, දෙවරාජ, අන්තෙවාසිකතො පරාජයහයෙන අරඤ්ඤං පට්ටියො” ති වත්වා පයමං ගාථමාහ —

186.

“සත්තතන්තිං සුමධුරං, රාමණෙයාං අවාචයිං;
සො මං රඬගම්හි අවිහෙති, සරණං මෙ භොති කොසියා” ති.

තස්සත්ථො — අහං, දෙවරාජ, මුසිලං නාම අන්තෙවාසිකං සත්තතන්තිං සුමධුරං රාමණෙයාං වීණං අත්තනො ජානනනියාමෙන සික්ඛාපෙසිං, සො මං ඉදානි රඬගමණ්ඩලෙ පක්කොසති, තස්ස මෙ ත්වං, කොසියගොත්ත, සරණං භොතීති.

සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා “මා භායි, අහං තෙ තාණඤ්ච ලෙණඤ්චා” ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ —

187.

“අහං තං සරණං සම්ම, අහමාවරියපුජකො;
න තං ජයිස්සති සිස්සො, සිස්සමාවරිය ජෙස්සසි” ති.

තත්ථ අහං තං සරණන්ති අහං සරණං අවස්සයො පතිට්ඨා හුත්වා තං තායිස්සාමි. සම්මාති පියවචනමෙතං. සිස්සමාවරිය, ජෙස්සසිති, ආවරිය, ත්වං වීණං වාදයමානො සිස්සං ඡිනිස්සසි. අපිච ත්වං වීණං වාදෙන්තො එකං තන්තිං ඡින්දිත්වා ඡ වාදෙයාසි, වීණාය තෙ පකතිසද්දො භවිස්සති. මුසිලොපි තන්තිං ඡින්දිස්සති, අථස්ස වීණාය සද්දො න භවිස්සති. තස්මිං බණ්ණෙ සො පරාජයං පාපුණ්සසති. අථස්ස පරාජයභාවං ඤත්වා දුතියමිති තතියමිති වතුත්ථමිති පඤ්චමමිති සත්තමමිති තන්තිං ඡින්දිත්වා සුද්ධදණ්ඩකමෙව වාදෙයාසි, ඡින්නතන්තිකොට්ඨි සරො නික්ඛමිත්වා සකලං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිනගරං ඡාදෙන්වා යස්සතීති.

එවං වත්වා සක්කො බොධිසත්තස්ස තිස්සො පාසකසට්ඨකා දත්වා එවමාහ — “වීණාසද්දෙන්ච පන සකලනගරෙ ඡාදිතෙ ඉතො එකං පාසකසට්ඨකං ආකාසෙ බිපෙයාසි, අථ තෙ පුරතො ඔතරිත්වා තීණි අවිජරාසතානි නච්චිස්සන්ති. තාසං නච්චනකාලෙ ව දුතියං බිපෙයාසි, අථාපරානිපි තීණි සතානි ඔතරිත්වා තච වීණාධුරෙ නච්චිස්සන්ති. තතො තතියං බිපෙයාසි, අථාපරානි තීණි සතානි ඔතරිත්වා රඬගමණ්ඩලෙ නච්චිස්සන්ති. අහමිති තෙ සන්තිකං ආගමිස්සාමි, ගවිජ මා

හායි” කි බොධිසත්තං අස්සාසෙසි. බොධිසත්තො පුබ්බණ්ණසමයෙ ගෙහං අගමාසි. නාගරා රාජද්වාරසමීපෙ මණ්ඩපං කත්වා රඤ්ඤො ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. රාජා පාසාදා ඔතරිත්වා අලඬකතමණ්ඩපෙ පල්ලඬකමජ්ඣෙ නිසීදි, ද්වාදසසහස්සා අලඬකතිත්ථියො අමච්චත්වා මණ්ඩපනිකාදයො ච රාජානං පරිවාරයිංසු, සබ්බෙ නාගරා සන්නිපතිංසු, රාජධිගණෙ චක්කාතිචක්කෙ මඤ්චාතිමඤ්චෙ බන්ධිංසු.

බොධිසත්තොපි න්හාතානුලිත්තො නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා විණං ගාභාපෙත්වා අත්තනො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. සක්කො අදිස්සමානකායෙන ආගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි, බොධිසත්තොයෙව නං පස්සති. මුසිලොපි ආගන්ත්වා අත්තනො ආසනෙ නිසීදි. මහාජනො පරිවාරෙසි, ආදිතොව ද්වෙපි සමසමං වාදයිංසු. මහාජනො ද්විත්තමපි වාදිතෙන තුට්ඨො උක්කුට්ඨිසහස්සානි පවත්තෙසි. සක්කො ආකාසෙ ධත්වා බොධිසත්තඤ්ඤෙව සාවෙන්තො “එකං තත්තිං ඡින්දා” කි ආහ. බොධිසත්තො තත්තිං ඡින්දි, සා ඡින්තාපි ඡින්තකොට්ඨාසරං මුඤ්චතෙව, දෙවගන්ධබ්බං විය චත්තති. මුසිලොපි තත්තිං ඡින්දි, තතො සද්දො න නික්ඛමි. ආචරියො දුතියමපි ඡින්දි ...පෙ.... සත්තමමපි ඡින්දි. සුද්ධදණ්ඩකං වාදෙන්තස්ස සද්දො නගරං ඡාදෙන්වා අට්ඨාසි. වෙලුක්ඛෙපසහස්සානි වෙච උක්කුට්ඨිසහස්සානි ච පවත්තයිංසු. බොධිසත්තො එකං පාසකං ආකාසෙ බිපි, තිණි අච්ඡරාසතානි ඔතරිත්වා නච්චිංසු. එවං දුතියෙ ච තතියෙ ච තිත්තෙ තිණි තිණි අච්ඡරාසතානි ඔතරිත්වා වුත්තනයෙනෙව නච්චිංසු.

තස්මිං බණ්ණ රාජා මහාජනස්ස ඉඬගිතසඤ්ඤං අදාසි, මහාජනො උට්ඨාය “ත්ථං ආචරියෙන සද්ධිං විරුජ්ඣිත්වා ‘සමකාරං කරොමි’ කි වායමසි, අත්තනො පමාණං න ජානාසි” කි මුසිලං තජ්ජෙත්වා ගහිතගහිතෙහෙව පාසාණදණ්ඩාදීහි සංවුණ්ණෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා පාදෙ ගහෙත්වා සඬකාරට්ඨානෙ ඡඩ්ඛෙසි. රාජා තුට්ඨවිත්තො සනවස්සං වස්සාපෙත්තො විය බොධිසත්තස්ස බහුං ධනං අදාසි, තථා නාගරා. සක්කො බොධිසත්තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “අහං තෙ, පණ්ඩිත, සහස්සයුත්තං ආජඤ්ඤරථං ගාභාපෙත්වා පච්ඡා මාතලිං පෙසෙස්සාමි, ත්ථං සහස්සයුත්තං වෙජ්ජන්තරථවරං අභිරුජ්ඣ දෙවලොකං ආගච්ඡෙය්‍යාසි” කි චත්වා පක්කාමි.

අථ නං ගන්ත්වා පණ්ඩුකම්බලසිලායං නිසින්තං “කහං ගතාත්ථ, මහාරාජා” කි දෙවධිතරො පුච්ඡිංසු. සක්කො තාසං තං කාරණං විත්ථාරෙන කථෙත්වා බොධිසත්තස්ස සිලඤ්ච ගුණඤ්ච වණ්ණෙසි. දෙවධිතරො “මහාරාජ, මයමිපි ආචරියං දට්ඨුකාමා, ඉධ නං ආනෙහි” කි ආහංසු. සක්කො මාතලිං ආමන්තෙත්වා “තාත, දෙවච්ඡරා ගුත්තිලගන්ධබ්බං දට්ඨුකාමා, ගච්ඡ නං වෙජ්ජන්තරථෙ නිසීදාපෙත්වා ආනෙහි” කි. සො “සාධු” කි ගන්ත්වා බොධිසත්තං ආනෙසි. සක්කො බොධිසත්තෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා “දෙවකඤ්ඤා කිර තෙ, ආචරිය, ගන්ධබ්බං සොතුකාමා” කි ආහ. “මයං මහාරාජ, ගන්ධබ්බා නාම සිප්පං නිස්සාය ජීවාම, මූලං ලහන්නා වාදෙය්‍යාමා” කි. “වාදෙහි, අහං තෙ මූලං දස්සාමි” කි. “න මය්හං අඤ්ඤෙන මූලෙනත්ථො, ඉමා පන දෙවධිතරො අත්තනො අත්තනො

කලාණකම්මං කපේන්තු, එවාහං වාදෙස්සාමි” ති. අථ නං දෙවධීතරො ආහංසු – “අමිහෙහි කතං කලාණකම්මං පච්ඡා තුම්භාකං කපේස්සාම, ගන්ධබ්බං කරොහි ආවරියා” ති. බොධිසත්තො සත්තාහං දෙවතානං ගන්ධබ්බං අකාසි, තං දිබ්බගන්ධබ්බං අභිභවිත්වා පවත්ති. සත්තමෙ දිවසෙ ආදිතො පටිඨාය දෙවධීතානං කලාණකම්මං පුච්ඡි. එකං කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ එකස්ස භික්ඛුනො උත්තමවත්ථං දත්වා සක්කස්ස පරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරං උත්තමවත්ථදෙවකඤ්ඤං “ත්වං පුරිමභවෙ කිං කම්මං කත්වා නිබ්බත්තා” ති පුච්ඡි. තස්ස පුච්ඡනාකාරො ච විස්සජ්ජනා ච විමානවත්ථුම්භි ආගතමෙව. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උජ්ජජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

“වත්ථුත්තමදායිකා නාරි, පවරා භොති නරෙසු නාරිසු;
එවං පියරූපදායිකා මනාපං, දිබ්බං සා ලහතෙ උපෙච්ච යානං.

“තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනිහමස්මි;
අච්ඡරාසහස්සස්සාහං, පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උජ්ජජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

“තෙනමහි එවං ජලිතානුභවා;
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. (වි. ව. 329-331, 333-336);

අපරා පිණ්ඩාය වරමානස්ස භික්ඛුනො පූජනත්ථාය පුජ්ථානි අදාසි, අපරා “වෙනියෙ ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකං දෙථා” ති ගන්ධෙ අදාසි, අපරා මධුරානි ඵලාඵලානි අදාසි, අපරා උච්ඡුරසං අදාසි, අපරා කස්සපදසබලස්ස වෙනියෙ ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකං අදාසි, අපරා මග්ගපටිපන්නානං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනඤ්ච කුලගෙහෙ වාසං උපගතානං සන්තිකෙ ධම්මං අස්සොසි, අපරා නාවාය උපකට්ඨාය වෙලාය භුත්තස්ස භික්ඛුනො උදකෙ යත්වා උදකං අදාසි, අපරා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසමානා අක්කොධනා හුත්වා සස්සුසසුරවත්තං අකාසි, අපරා අත්තනො ලද්ධකොට්ඨාසතොපි සංවිභාගං කත්වා පරිභුඤ්ඡි, සීලවතී ච අභොසි, අපරා පරගෙහෙ දාසි හුත්වා නික්කොධනා නිම්මානා අත්තනො ලද්ධකොට්ඨාසතො සංවිභාගං කත්වා දෙවරඤ්ඤො පරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තා (වි. ව. අට්ඨ. 328-

336). එවං සබ්බාපි ගුත්තිලවිමානවත්ථුස්මිං ආගතා ඡත්තිංස දෙවධීතා යං යං කම්මං කත්වා තත්ථ නිබ්බත්තා, සබ්බං බොධිසත්තො පුච්ඡී. තාපිස්ස අත්තනො කතකම්මං ගාථාභියෙව කථෙසුං. තං සුත්වා බොධිසත්තො “ලාභා වත මෙ, සුලද්ධං වත මෙ, ස්වාභං ඉධාගන්ත්වා අප්පමත්තකෙනපි කම්මෙන පටිලද්ධදිබ්බසම්පත්තියො අස්සොසිං. ඉතො දානි පට්ඨාය මනුස්සලොකං ගන්ත්වා දානාදීනි කුසලකම්මානෙව කර්ස්සාමි”ති වත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි –

“ස්වාගතං වත මෙ අප්ප, සුප්පභාතං සුහුට්ඨිතං;
යං අද්දසාමි දෙවතායො, අව්ඡරාකාමවණ්ණියො.

“ඉමාසාභං ධම්මං සුත්වා, කාභාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සංයමෙන දමෙන ව;
ස්වාභං තත්ථ ගම්ස්සාමි, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ”ති. (වි. ව. 617-618);

අථ නං සත්තාභව්වයෙන දෙවරාජා මාතලිසඬිගාහකං ආණාපෙත්වා රථෙ නිසීදාපෙත්වා බාරාණසිමෙව පෙසෙසි. සො බාරාණසිං ගන්ත්වා දෙවලොකෙ අත්තනා දිට්ඨකාරණං මනුස්සානං ආචික්ඛි. තතො පට්ඨාය මනුස්සා සඋස්සාහා පුඤ්ඤානි කාතුං මඤ්ඤිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මුසිලො දෙවදත්තො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධො, රාජා ආනන්දො, ගුත්තිලගන්ධබ්බො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

ගුත්තිලජාතකවණ්ණනා තතියා.

[244] 4. විගතිව්ඡජාතකවණ්ණනා

යං පස්සති න තං ඉච්ඡතීති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො එකං පලායිකං පරිබ්බාජකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර සකලජම්බුදීපෙ පටිවාදං අලභිත්වා සාවත්ථී. ආගන්ත්වා “කො මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො”ති පුච්ඡිත්වා “සම්මාසම්බුද්ධො”ති සුත්වා මහාජනපරිවුතො ඡෙතවනං ගන්ත්වා භගවත්තං චතුපරිසමජ්ඣෙධං ධම්මං දෙසෙන්තං පඤ්භං පුච්ඡී. අථස්ස සත්ථා තං විස්සජ්ජෙත්වා “එකං නාම කි”න්ති පඤ්භං පුච්ඡී, සො තං කථෙතුං අසක්කොන්තො උට්ඨාය පලායි. නිසින්තපරිසා “එකපදෙනෙව වො, භන්තෙ, පරිබ්බාජකො නිග්ගහිතො”ති ආභංසු. සත්ථා “නාභං, උපාසකා, ඉදානෙවෙතං එකපදෙනෙව නිග්ගණ්භාමි, පුබ්බෙපි නිග්ගණ්භිංයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙ පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා දීඝරත්තං භිමවන්තෙ වසි. සො පබ්බතා ඔරුය්භ එකං නිගමගාමං නිස්සාය ගඬිගානිවත්තනෙ පණ්ණසාලායං වාසං කප්පෙසි. අටෙකො පරිබ්බාජකො

සකලජම්බුදීපෙ පටිවාදං අලහිත්වා තං නිගමං පත්වා “අත්ථි නු බො කොචි මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “අත්ථි”ති බොධිසත්තස්ස ආනුභාවං සුත්වා මහාජනපරිවුතො තස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසීදි. අථ නං බොධිසත්තො “වණ්ණගන්ධපරිභාවිතං ගඬිගාපාතීයං පිච්ඡස්සති”ති ප්‍රච්ඡි. පරිබ්බාජකො වාදෙන ඔත්ථරන්තො “කා ගඬිගා, වාලුකා ගඬිගා, උදකං ගඬිගා, ඔරිමතීරං ගඬිගා, පාරිමතීරං ගඬිගා”ති ආහ. බොධිසත්තො “ත්වං පන, පරිබ්බාජක, යපෙත්වා උදකං වාලුකං ඔරිමතීරං පාරිමතීරස්ථ කහං ගඬිගං ලභිස්සසී”ති ආහ. පරිබ්බාජකො අප්පටිභානො භුත්වා උට්ඨාය පලායි. තස්මිං පලාතෙ බොධිසත්තො නිසින්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමා ගාථා අවොච –

188.

“යං පස්සති න තං ඉච්ඡති, යඤ්ච න පස්සති තං කිරිච්ඡති;
මඤ්ඤාමි චිරං වරිස්සති, න හි තං ලච්ඡති යං ස ඉච්ඡති.

189.

“යං ලහති න තෙන තුස්සති, යඤ්ච පත්ථෙති ලද්ධං භීළෙති;
ඉච්ඡා හි අනන්තගොචරා, විගතිච්ඡාන නමො කරොමසෙ”ති.

තත්ථ යං පස්සතීති යං උදකාදිං පස්සති, තං ගඬිගාති න ඉච්ඡති. යඤ්ච න පස්සතීති යඤ්ච උදකාදිවිනිමුත්තං ගඬිගං න පස්සති, තං කිරිච්ඡති. මඤ්ඤාමි චිරං වරිස්සතීති අහං එවං මඤ්ඤාමි – අයං පරිබ්බාජකො එවරූපං ගඬිගං පරියෙසන්නො චිරං වරිස්සති. යථා වා උදකාදිවිනිමුත්තං ගඬිගං, එවං රූපාදිවිනිමුත්තං අත්තානම්පි පරියෙසන්නො සංසාරෙ චිරං වරිස්සති. න හි තං ලච්ඡතීති චිරං වරන්තොපි යං තං එවරූපං ගඬිගං වා අත්තානං වා ඉච්ඡති, තං න ලච්ඡති. යං ලහතීති යං උදකං වා රූපාදිං වා ලහති, තෙන න තුස්සති. යඤ්ච පත්ථෙති ලද්ධං භීළෙතීති එවං ලද්ධෙන අතුස්සන්නො යං යං සම්පත්තිං පත්ථෙති, තං තං ලහිත්වා “කිං එතායා”ති භීළෙති අවමඤ්ඤති. ඉච්ඡා හි අනන්තගොචරාති ලද්ධං භීළෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරම්මණං ඉච්ඡන්නො අයං ඉච්ඡා නාම තණ්හා අනන්තගොචරා. විගතිච්ඡාන නමො කරොමසෙති තස්මා යෙ විගතිච්ඡා බුද්ධාදයො, තෙසං මයං නමක්කාරං කරොමාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පරිබ්බාජකො එතරහි පරිබ්බාජකො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

විගතිච්ඡාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[245] 5. මූලපරියායජාතකවණ්ණනා

කාලො සසති භූතානීති ඉදං සත්ථා උක්කට්ඨං නිස්සාය සුභගවතෙ විහරන්තො මූලපරියායසුත්තන්තං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර පඤ්චසතා බ්‍රාහ්මණා තිණ්ණං වෙදානං පාරගු සාසනෙ පබ්බජිත්වා තිණ්ණ පිටකානි උග්ගණ්ඡිත්වා මානමදත්තා

හුත්වා “සම්මාසම්බුද්ධොපි තිණෙව පිටකානි ජානාති, මයම්පි තානි ජානාම, එවං සන්තෙ කිං තස්ස අම්හෙහි නානාකරණ” න්ති බුද්ධුපට්ඨානං න ගච්ඡන්ති, පටිපක්ඛා හුත්වා වරන්ති.

අටේකදිවසං සත්ථා තෙසු ආගන්ත්වා අත්තනො සන්තිකෙ නිසින්තෙසු අට්ඨහි භූමිහි පටිමණ්ඩෙන්වා මූලපරියායසුත්තන්තං කටේසි, තෙ න කිඤ්චි සල්ලක්ඛෙසුං. අථ නෙසං එතදහොසි – “මයං අම්හෙහි සදිසා පණ්ඩිතා නත්ථි” ති මානං කරොම, ඉදානි පන න කිඤ්චි ජානාම, බුද්ධෙහි සදිසො පණ්ඩිතො නාම නත්ථි, අහො බුද්ධගුණා නාමා” ති. තෙ තතො පට්ඨාය නිහතමානා හුත්වා උද්ධට්ඨායා විය සප්පා නිබ්බිසෙවනා ජාතා. සත්ථා උක්කට්ඨායං යථාභිරත්තං විහරිත්වා වෙසාලිං ගන්ත්වා ගොතමකවෙතියෙ ගොතමකසුත්තන්තං නාම කටේසි, දසසහස්සිලොකධාතු කම්පි, තං සුත්වා තෙ භික්ඛු අරහත්තං පාපුණ්ණු. මූලපරියායසුත්තන්තපරියොසානෙ පන සත්ථරි උක්කට්ඨායං විහරන්තෙයෙව භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අහො බුද්ධානං ආනුභාවො, තෙ නාම බ්‍රාහ්මණපබ්බජිතා තථා මානමදමත්තා භගවතා මූලපරියායදෙසනාය නිහතමානා කතා” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාභං ඉමෙ එවං මානපග්ගහිතසිරෙ විවරන්තෙ නිහතමානෙ අකාසිංයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතානි මන්තෙ වාවෙසි. තෙ පඤ්චසතාපි නිට්ඨිතසිප්පා සිප්පෙ අනුයොගං දත්වා “යත්තකං මයං ජානාම, ආවරියොපි තත්තකමෙව, විසෙසො නත්ථි” ති මානත්ථද්ධා හුත්වා ආවරියස්ස සන්තිකං න ගච්ඡන්ති, වත්තපට්ඨන්තං න කරොන්ති. තෙ එකදිවසං ආවරියෙ බද්ධරුක්ඛමූලෙ නිසින්තෙ තං වම්හෙතුකාමා බද්ධරුක්ඛං නබෙන ආකොටෙන්වා “නිස්සාරොවායං රුක්ඛො” ති ආභංසු. බොධිසත්තො අත්තනො වම්හනභාවං ඤත්වා අන්තෙවාසිකෙ “එකං වො පඤ්භං පුච්ඡස්සාමී” ති ආභ. තෙ භට්ඨතුට්ඨා “වදෙථ, කටේස්සාමා” ති. ආවරියො පඤ්භං පුච්ඡන්තො පට්ඨං ගාථමාභ –

190.

“කාලො සසති භූතානි, සබ්බානෙව සහත්තනා;
යො ව කාලසසො භූතො, ස භූතපවතිං පථී” ති.

තත්ථ කාලොති පුරෙහත්තකාලොපි පච්ඡාභත්තකාලොපිති එවමාදි. භූතානීති සත්තාධිවචනමෙතං, න කාලො භූතානං වම්මමංසාදීනි ලුඤ්චිත්වා බාදති, අපිව බො නෙසං ආයුචණ්ණබලානි බෙපෙන්තො යොබ්බඤ්ඤං මද්දන්තො ආරොග්‍යං විනාසෙන්තො සසති බාදතීති චූචවති. එවං සසන්තො ව න කිඤ්චි වජ්ජෙති, සබ්බානෙව සසති. න කෙවලඤ්ච භූතානෙව, අපිව බො සහත්තනා අත්තානම්පි සසති, පුරෙහත්තකාලො පච්ඡාභත්තකාලං න පාපුණාති. එස නයො

පවිෂ්ඨාභ්‍යන්තකාලාදීසු. යො ව කාලසයො භූතොති ඛිණාසවස්සෙනං අධිවචනං. සො හි අරියමග්ගෙන ආයතිං පටිසන්ධිකාලං ඛෙපෙත්වා බාදිත්වා ධීතත්තා “කාලසයො භූතො”ති වුච්චති. ස භූතපවතිං පචීති සො යායං තණ්හා අපායෙසු භූතෙ පවති, තං ඤාණග්ගිතා පටි දහි භස්මමකාසි, තෙන “භූතපවතිං පචී”ති වුච්චති. “පජනි”න්තිපි පායො, ජනිකං නිබ්බන්තකිත්ති අත්ථො.

ඉමං පඤ්ඤාං සුත්වා මාණවෙසු එකොපි ජාතිතුං සමත්ථො නාම නාහොසි. අථ තෙ බොධිසත්තො “මා බො තුම්හෙ ‘අයං පඤ්ඤො තීසු වෙදෙසු අත්ථී’ති සඤ්ඤං අකත්ථ, තුම්හෙ ‘යමහං ජානාමි, තං සබ්බං ජානාමා’ති මඤ්ඤමානා මං බද්ධිරුක්ඛසදිසං කරොථ, මම තුම්හෙහි අඤ්ඤාතස්ස බහුතො ජානනභාවං න ජානාථ, ගච්ඡථ සත්තමෙ දිවසෙ කාලං දම්මී, එත්තකෙන කාලෙන ඉමං පඤ්ඤං වින්තෙථා”ති. තෙ බොධිසත්තං වන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා සත්තාහං වින්තෙත්වාපි පඤ්ඤස්ස නෙව අත්තං, න කොටිං පස්සිංසු. තෙ සත්තමදිවසෙ ආවරියස්ස සත්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදිත්වා “කිං, හදුමුබ්බා, ජානිත්ථ පඤ්ඤ”න්ති වුත්තෙ “න ජානාමා”ති වදිංසු. අථ බොධිසත්තො තෙ ගරහමානො දුතියං ගාථමාහ –

191.

“බහුති නරසීසානි, ලොමසානි බ්‍රහානි ව;
භීවාසු පටිමුක්කානි, කොච්ඡෙවෙත්ථ කණ්ණවා”ති.

තස්සත්ථො – බහුති නරානං සීසානි දිස්සන්ති, සබ්බානි ව තානි ලොමසානි, සබ්බානි මහන්තානි භීවාසුයෙව යපිතානි, න තාලඵලං විය හත්ථෙත ගහිතානි, නත්ථී තෙසං ඉමෙහි ධම්මෙහි නානාකරණං. එත්ථ පන කොච්ඡෙව කණ්ණවාති අත්තානං සන්ධායාහ. කණ්ණවාති පඤ්ඤවා, කණ්ණජිද්දං පන න කස්සචි නත්ථී. ඉති තෙ මාණවකෙ “කණ්ණජිද්දමත්තමෙව තුම්හාකං බාලානං අත්ථී, න පඤ්ඤා”ති ගරහිත්වා පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙසි. තෙ සුත්වා – “අහො ආවරියා නාම මහන්තා”ති බමාපෙත්වා නිහතමානා බොධිසත්තං උපට්ඨහිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පඤ්ඤවසනා මාණවකා ඉමෙ භික්ඛූ අහෙසුං, ආවරියො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මූලපරියායජාතකවණ්ණනා පඤ්ඤමා.

[246] 6. බාලොවාදජාතකවණ්ණනා

හන්ත්වා ඡෙත්වා වධිත්වා වාති ඉදං සත්ථා වෙසාලිං උපනිස්සාය කුටාගාරසාලායං විහරන්තො සීහසෙනාපතිං ආරබ්භ කථෙසි. සො හි හගචන්තං සරණං ගන්ත්වා නිමන්තෙත්වා පුනදිවසෙ සමංසකහත්තං අදාසි. නිගණ්ඨා තං සුත්වා කුපිතා අනත්තමනා තථාගතං විහෙයෙතුකාමා “සමණො ගොතමො ජානං උද්දිස්සකතං මංසං භුඤ්ජතී”ති අක්කොසිංසු. භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං

සමුට්ඨාපෙසුං - “ආවුසො, නිගණ්ඨො නාටපුත්තො ‘සමණො ගොතමො ජානං උද්දිස්සකතං මංසං භුඤ්ජති’ ති සද්ධිං පරිසාය අක්කොසන්තො ආභිණ්ඩති” ති. තං සුත්වා සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, නිගණ්ඨො නාටපුත්තො ඉදානෙව මං උද්දිස්සකතමංසබ්බදනෙන ගරහති, පුබ්බෙපි ගරහියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය භිමවත්තතො බාරාණසිං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ නගරං භික්ඛාය පාවිසි. අපේකො කුටුම්භිකො “තාපසං විහෙයේස්සාමී” ති සරං පවෙසෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා මච්ඡමංසෙන පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ එකමන්තං නිසීදිත්වා “ඉමං මංසං තුම්භෙයෙව උද්දිස්ස පාණෙ මාරෙත්වා කතං, ඉදං අකුසලං මා අම්භාකමෙව, තුම්භාකම්පි හොතු” ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ -

192.

“භන්ත්වා ඡෙත්වා වධිත්වා ව, දෙති දානං අසඤ්ඤතො;
එදිසං භත්තං භුඤ්ජමානො, ස පාපෙන උපලිප්පති” ති.

තත්ථ භන්ත්වාති පහරිත්වා. ඡෙත්වාති කිලමෙත්වා. වධිත්වාති මාරෙත්වා. දෙති දානං අසඤ්ඤතොති අසඤ්ඤතො දුස්සිලො එවං කත්වා දානං දෙති. එදිසං භත්තං භුඤ්ජමානො, ස පාපෙන උපලිප්පතීති එදිසං උද්දිස්සකතභත්තං භුඤ්ජමානො සො සමණොපි පාපෙන උපලිප්පති සංයුජ්ජතියෙවාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ -

193.

“පුත්තදාරම්පි වෙ භන්ත්වා, දෙති දානං අසඤ්ඤතො;
භුඤ්ජමානොපි සප්පඤ්ඤො, න පාපෙන උපලිප්පති” ති.

තත්ථ භුඤ්ජමානොපි සප්පඤ්ඤොති තිට්ඨතු අඤ්ඤං මංසං, පුත්තදාරං වධිත්වාපි දුස්සිලෙන දින්නං සප්පඤ්ඤො ඛන්තිමෙත්තාදිගුණසම්පන්නො තං භුඤ්ජමානොපි පාපෙන න උපලිප්පතීති. එවමස්ස බොධිසත්තො ධම්මං කථෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා කුටුම්භිකො නිගණ්ඨො නාටපුත්තො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

බාලොවාදජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[247] 7. පාදඤ්ජලිජාතකවණ්ණනා

අද්ධා පාදඤ්ජලී සබ්බෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ලාළදායීථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්භි දිවසෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා පඤ්භං විනිවිජ්ජන්ති, භික්ඛු පඤ්භං සුඤ්ඤානා ථෙරෙ පසංසන්ති. ලාළදායීථෙරො පන පරිසන්තරෙ නිසින්තො “එනෙ අම්මෙහි සමං කිං ජානන්ති”ති ඔට්ඨං භඤ්ජී. තං දිස්වා ථෙරා උට්ඨාය පක්කම්ඤ්ඤ, පරිසා භිජ්ජී. ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො ලාළදායී, ද්වෙ අග්ගසාවකෙ ගරහින්වා ඔට්ඨං භඤ්ජී”ති. තං සුත්වා සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ලාළදායී යපෙත්වා ඔට්ඨභඤ්ජනං තතො උත්තරි අඤ්ඤං න ජානාති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. රඤ්ඤො පාදඤ්ජලී නාම පුත්තො ලාලො දන්ධපරිසක්කතො අහොසි. අපරභාගෙ රාජා කාලමකාසි. අමච්චා රඤ්ඤො මතකිච්චානි කත්වා “තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චස්සාමා”ති මන්තයමානා රාජපුත්තං පාදඤ්ජලීං ආහංසු. බොධිසත්තො පන “අයං කුමාරො ලාලො දන්ධපරිසක්කතො, පරිග්ගහෙත්වා නං අභිසිඤ්චස්සාමා”ති ආහ. අමච්චා විනිවිජ්ජයං සජ්ජෙත්වා කුමාරං සමීපෙ නිසීදාපෙත්වා අඩ්ඨං විනිවිජ්ජන්තා න සමිමා විනිවිජ්ජනිංසු. තෙ අස්සාමිකං සාමිකං කත්වා කුමාරං පුච්ඡිංසු – “කිදිසං, කුමාර, සුට්ඨු අඩ්ඨං විනිවිජ්ජනිමිහා”ති. සො ඔට්ඨං භඤ්ජී. බොධිසත්තො “පණ්ඩිතො වත මඤ්ඤෙ කුමාරො, අසමිමා විනිවිජ්ජනභාවො තෙන ඤාතො භවිස්සති”ති මඤ්ඤමානො පයමං ගාථමාහ

194.

“අද්ධා පාදඤ්ජලී සබ්බෙ, පඤ්ඤාය අතිරොචති;
තථා හි ඔට්ඨං භඤ්ජති, උත්තරිං නුන පස්සති”ති.

තස්සත්ථො – එකංසෙන පාදඤ්ජලීකුමාරො සබ්බෙ අම්මෙහ පඤ්ඤාය අතිරොචති. තථා හි ඔට්ඨං භඤ්ජති, නුන උත්තරිං අඤ්ඤං කාරණං පස්සති.

තෙ අපරස්මිම්පි දිවසෙ විනිවිජ්ජයං සජ්ජෙත්වා අඤ්ඤං අඩ්ඨං සුට්ඨු විනිවිජ්ජන්තවා “කිදිසං, දෙව, සුට්ඨු විනිවිජ්ජනි”න්ති පුච්ඡිංසු. සො පුනපි ඔට්ඨමෙව භඤ්ජී. අථස්ස අත්ථධාලභාවං ඤත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

195.

“නායං ධම්මං අධම්මං වා, අත්ථානත්ථඤ්ච බුජ්ඣති;
අඤ්ඤත්‍ර ඔට්ඨනිබ්බොගා, නායං ජානාති කිඤ්චන”න්ති.

අමච්චා පාදඤ්ජලීකුමාරස්ස ලාලභාවං ඤත්වා බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පාදඤ්ජලී ලාළදායී අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

[248] 8. කිංසුකොපමජාතකවණ්ණනා

සබ්බෙහි කිංසුකො දිට්ඨොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කිංසුකොපමසුත්තන්තං ආරබ්භ කට්ඨෙයි. වත්තාරො හි භික්ඛු තථාගතං උපසඬ්ඨකමිත්වා කම්මට්ඨානං යාචිංසු, සත්ථා තෙසං කම්මට්ඨානං කට්ඨෙයි. තෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අත්තනො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි අගමිංසු. තෙසු එකො ඡ එස්සායතනානි පරිග්ගණ්හිත්වා අරහත්තං පාපුණි, එකො පඤ්චක්ඛන්ධො, එකො වත්තාරො මහාභූතෙ, එකො අට්ඨාරස ධාතුයො. තෙ අත්තනො අත්තනො අධිගතවිසෙසං සත්ථු ආරොවෙසුං. අට්ඨකස්ස භික්ඛුනො පරිවිතක්කො උදපාදි – “ඉමෙසං කම්මට්ඨානානි නානා, නිබ්බානං එකං, කථං සබ්බෙහි අරහත්තං පත්ත”න්ති. සො සත්ථාරං පුච්ඡී. සත්ථා “කිං තෙ, භික්ඛු, කිංසුකදිට්ඨභාතිකෙහි නානත්ත”න්ති වත්වා “ඉදං නො, භන්තෙ, කාරණං කට්ඨො”ති භික්ඛුහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ තස්ස වත්තාරො පුත්තා අහෙසුං. තෙ එකදිවසං සාරථී පක්කොසෙත්වා “මයං, සම්ම, කිංසුකං දට්ඨකාමා, කිංසුකරුක්ඛං නො දස්සෙහි”ති ආහංසු. සාරථී “සාධු, දස්සෙස්සාමි”ති වත්වා චතුත්තම්භි එකතො අදස්සෙත්වා ජෙට්ඨරාජපුත්තං තාව රටෙ නිසීදාපෙත්වා අරඤ්ඤං නෙත්වා “අයං කිංසුකො”ති බාණුකකාලෙ කිංසුකං දස්සෙයි. අපරස්ස බහලපලාසකාලෙ, අපරස්ස පුජ්ඪිතකාලෙ, අපරස්ස එලිතකාලෙ. අපරභාගෙ වත්තාරොපි භාතරො එකතො නිසිත්තා “කිංසුකො නාම කීදිසො”ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. තතො එකො “සෙය්‍යාථාපි කුමාමට්ඨුණො”ති ආහ. දුතියො “සෙය්‍යාථාපි නිග්‍රොධරුක්ඛො”ති, තතියො “සෙය්‍යාථාපි මංසපෙසි”ති, චතුත්ථො “සෙය්‍යාථාපි සිරිසො”ති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කථාය අපරිතුට්ඨා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, කිංසුකො නාම කීදිසො”ති පුච්ඡිත්වා “තුම්හෙහි කිං කථිත”න්ති චුත්තෙ අත්තනා කථිතනිහාරං රඤ්ඤො කට්ඨෙසුං. රාජා “චතුහිපි තුම්හෙහි කිංසුකො දිට්ඨො, කෙවලං වො කිංසුකස්ස දස්සෙන්නො සාරථී ‘ඉමස්මිං කාලෙ කිංසුකො කීදිසො, ඉමස්මිං කීදිසො’ති විහජිත්වා න පුච්ඡිතො, තෙන වො කඩ්ඛා උජ්ජන්තා”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

196.

“සබ්බෙහි කිංසුකො දිට්ඨො, කිං න්වෙත්ථ විචිකිච්ඡථ;
න හි සබ්බෙසු යානෙසු, සාරථී පරිපුච්ඡිතො”ති.

තත්ථ න හි සබ්බෙසු යානෙසු, සාරථී පරිපුච්ඡිතොති සබ්බෙහි වො කිංසුකො දිට්ඨො, කිං නු තුම්හෙ එත්ථ විචිකිච්ඡථ, සබ්බෙසු යානෙසු කිංසුකොවෙසො, තුම්හෙහි පන න හි සබ්බෙසු යානෙසු සාරථී පරිපුච්ඡිතො, තෙන වො කඩ්ඛා උජ්ජන්තාති.

සත්ථා ඉමං කාරණං දස්සෙත්වා “යථා, භික්ඛු, තෙ චත්තාරො භාතිකා විභාගං කත්වා අප්පච්ඡිත්තා කිංසුකෙ කඬ්ඛං උප්පාදෙසුං, එවං ත්වම්පි ඉමස්මිං ධම්මෙ කඬ්ඛං උප්පාදෙසී”ති චත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

197.

“එවං සබ්බෙහි ඤාණෙහි, යෙසං ධම්මා අජානිතා;
තෙ වෙ ධම්මෙසු කඬ්ඛන්ති, කිංසුකස්මිංව භාතරො”ති.

තස්සත්ථො – යථා තෙ භාතරො සබ්බෙසු යානෙසු කිංසුකස්ස අදිට්ඨත්තා කඬ්ඛිංසු, එවං සබ්බෙහි විපස්සනාඤාණෙහි යෙසං සබ්බෙ ඡළස්සායතනන්ධභූතධාතූහෙදා ධම්මා අජානිතා, සොනාපත්තිමග්ගස්ස අනධිගතත්තා අප්පට්ඨිද්ධා, තෙ වෙ තෙසු එස්සායතනාදිධම්මෙසු කඬ්ඛන්ති යථා එකස්මිංයෙව කිංසුකස්මිං චත්තාරො භාතරොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි”න්ති.

කිංසුකොපමජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[249] 9. සාලකජාතකවණ්ණනා

එකපුත්තකො භවිස්සසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මහාටෙරං ආරබ්භ කට්ඨෙ. සො කිරෙකං කුමාරකං පබ්බාපෙත්වා පිළෙන්නො තත්ථ විහරති. සාමණෙරො පිළං සහිතුං අසක්කොන්තො උප්පබ්බජී. ථෙරො ගන්ත්වා තං උපලාපෙති “කුමාර, තව චීවරං තවෙව භවිස්සති පත්තොපි, මම සන්තකං පත්තචීවරම්පි තවෙව භවිස්සති, එහි පබ්බජාහී”ති. සො “නාහං පබ්බජිස්සාමි”ති චත්වාපි පුනස්පුනං වුච්චමානො පබ්බජී. අථ නං පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය පුන ථෙරො විහෙයෙසි. සො පිළං අසහන්තො පුන උප්පබ්බජිත්වා අනෙකවාරං යාවන්තෙපි තස්මිං “ත්වං නෙව මං සහසි, න විනා චත්තිතුං සක්කොසි, ගච්ඡ න පබ්බජිස්සාමි”ති න පබ්බජී. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, සුභදයො චත සො දාරකො මහාටෙරස්ස ආසයං ඤත්වා න පබ්බජී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස සුභදයො, පුබ්බෙපි සුභදයොව, එකවාරං එතස්ස දොසං දිස්වා න පුන උපගච්ඡී”ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කුටුම්භිකකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො ධඤ්ඤවික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙසි. අඤ්ඤතරොපි අතිතුණ්ඩිකො එකං මක්කටං සික්ඛාපෙත්වා ඔසධං ගාහාපෙත්වා තෙන සප්පං කිළාපෙන්නො ජීවිකං කප්පෙසි. සො බාරාණසියං උස්සවෙ සුට්ඨෙ උස්සවං කිළිතුකාමො “ඉමං මා පමජ්ජී”ති තං මක්කටං තස්ස ධඤ්ඤවාණ්ඡස්ස

හත්තේ යපෙත්වා උස්සවං කීළිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “කභං මක්කටො” ති පුච්ඡී. මක්කටො සාමිකස්ස සද්දං සුත්වාච ධඤ්ඤාපණතො වෙගෙන නික්ඛමී. අථ නං සො වෙළුපෙසිකාය පිට්ඨියං පොථෙත්වා ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා එකමන්තෙ ඛන්ධිත්වා නිද්දං ඔක්කමී. මක්කටො තස්ස නිද්දායනභාවං ඤාත්වා අත්තනො ඛන්ධනං මොචෙත්වා පලායිත්වා අම්බරුක්ඛං ආරුය්හ අම්බපක්කං බාදිත්වා අට්ඨිං අභිතුණ්ඨිකස්ස සරීරෙ පාතෙසි. සො පඬුජ්ඣිත්වා උල්ලොකෙන්තො තං දිස්වා “මධුරච්චනෙන නං වඤ්චෙත්වා රුක්ඛා ඔතාරෙත්වා ගණ්ඨිස්සාමී” ති තං උපලාපෙන්තො පයමං ගාථමාහ –

198.

“එකපුත්තකො භවිස්සසි, ත්වඤ්ච නො හෙස්සසි ඉස්සරො කුලෙ;
ඔරොහ දුමස්මා සාලක, එහි දානි සරකං වජෙමසෙ” ති.

තස්සත්ථො – ත්වං මය්හං එකපුත්තකො භවිස්සසි, කුලෙ ච මෙ භොගානං ඉස්සරො, එතම්හා රුක්ඛා ඔතර, එහි අම්භාකං සරං ගමිස්සාම. සාලකානි නාමෙන ආලපන්තො ආහ.

තං සුත්වා මක්කටො දුතියං ගාථමාහ –

199.

“නනු මං සුභදයොති මඤ්ඤසි, යඤ්ච මං හනසි වෙළුපෙසියා;
පක්කම්ඛවනෙ රමාමසෙ, ගච්ඡ ත්වං සරකං යථාසුඛ” ති.

තත්ථ නනු මං සුභදයොති මඤ්ඤසිති නනු ත්වං මං “සුභදයො” ති මඤ්ඤසි, “සුභදයො අය” ති මඤ්ඤසිති අත්ථො. යඤ්ච මං හනසි වෙළුපෙසියාති යං මං එවං අතිමඤ්ඤසි, යඤ්ච වෙළුපෙසිකාය හනසි, තෙනාහං නාගච්ඡාමීති දීපෙති. අථ නං “මයං ඉමස්මිං පක්කම්ඛවනෙ රමාමසෙ, ගච්ඡ ත්වං සරකං යථාසුඛ” ති වත්වා උජ්ජනිත්වා වනං පාවිසි. අභිතුණ්ඨිකොපි අනත්තමනො අත්තනො ගෙහං අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මක්කටො සාමණෙරො අහොසි, අභිතුණ්ඨිකො මහාථෙරො, ධඤ්ඤවාණිජො පන අහමෙව අහොසි” ති.

සාලකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[250] 10. කපිජාතකවණ්ණනා

අයං ඉසී උපසමසංයමෙ රතොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුහකං භික්ඛුං ආරභිහ කටෙසි. තස්ස භි කුහකභාවො භික්ඛුසු පාකටො ජාතො. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අසුකො භික්ඛු නිය්‍යානිකෙ

බුද්ධසාසනෙ පබ්බතේවා කුහකවත්තං පුරෙති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, එස හික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපි කුහකොයෙව, අග්ගිමත්තස්ස කාරණා මක්කටො හුත්වා කොහඤ්ඤමකාසී” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පුත්තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ බ්‍රාහ්මණියා මත්තාය පුත්තං අඛිකෙනාදාය හිමවත්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තම්පි පුත්තං තාපසකුමාරකං කත්වා පණ්ණසාලාය වාසං කප්පෙසි. වස්සාරත්තසමයෙ අච්ඡින්නධාරෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ එකො මක්කටො සීතපිළිනො දන්තෙ බාදන්තො කම්පන්තො විවරති. බොධිසත්තො මහන්තෙ දාරුක්ඛන්ඨෙ ආහරිත්වා අග්ගිං කත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජී, පුත්තකොපිස්ස පාදෙ පරිමජ්ජමානො නිසීදි. සො මක්කටො එකස්ස මත්තාපසස්ස සන්තකානි වක්කලානි නිවාසෙත්වා ව පාරුපිත්වා ව අජිනවම්මං අංසෙ කත්වා කාපකමණ්ඩලං ආදාය ඉසිවෙසෙනාගන්ත්වා පණ්ණසාලද්වාරෙ අග්ගිස්ස කාරණා කුහකකම්මං කත්වා අට්ඨාසි. තාපසකුමාරකො තං දිස්වා “තාත, තාපසො එකො සීතපිළිනො කම්පමානො තිට්ඨති, ඉධ නං පක්කොසථ, විසිබ්බෙස්සති” ති පිතරං ආයාවන්තො පයමං ගාථමාහ –

200.

“අයං ඉසි උපසමසංයමෙ රතො, ස තිට්ඨති සිසිරහයෙන අට්ටිනො;
හන්ද අයං පවිසතුමං අගාරකං, විනෙතු සීතං දරථඤ්ච කෙවල” ති.

තත්ථ උපසමසංයමෙ රතොති රාගාදිකිලෙසඋපසමෙ ව සීලසංයමෙ ව රතො. ස තිට්ඨතීති සො තිට්ඨති. සිසිරහයෙනාති වාතවුට්ඨිජනිතස්ස සිසිරස්ස හයෙන. අට්ටිනොති පිළිනො. පවිසතුමන්ති පවිසතු ඉමං. කෙවලන්ති සකලං අනවසෙසං.

බොධිසත්තො පුත්තස්ස වචනං සුත්වා උට්ඨාය ඔලොකෙන්තො මක්කටභාවං ඤත්වා දුතියං ගාථමාහ –

201.

“නායං ඉසි උපසමසංයමෙ රතො, කපී අයං දුමවරසාබගොවරො;
සො දුසකො රොසකො වාපි ජම්මො, සවෙ වජෙමම්පි දුසෙය්‍යගාර” ති.

තත්ථ දුමවරසාබගොවරොති දුමවරානං සාබගොවරො. සො දුසකො රොසකො වාපි ජම්මොති සො එවං ගතගතට්ඨානස්ස දුසනතො දුසකො, සට්ටනත්තාය රොසකො, ලාමකභාවෙන ජම්මො. සවෙ වජෙති යදි ඉමං පණ්ණසාලං වජෙ පවිසෙය්‍යා, සබ්බං උච්චාරපස්සාවකරණෙන ව අග්ගිදානෙන ව දුසෙය්‍යාති.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො උම්මුකං ගහෙත්වා තං සන්තාසෙත්වා පලාපෙසි. සො උජ්ජනිත්වා වනං පක්ඛන්තො තථා පක්ඛන්තොව අභොසි, න පුන

තං යානං අගමාසි. බොධිසත්තො අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බන්තෙත්වා
තාපසකුමාරස්ස කසිණපරිකම්මං ආවික්ඛි, සොපි අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව
උප්පාදෙසි. තෙ උභොපි අපරිහීනප්ඤ්ඤානා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පොරාණතො පටියායපෙස කුහකොයෙවා” ති
ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි.
සච්චපරියොසානෙ කෙවි සොතාපන්නා, කෙවි සකදාගාමීනො, කෙවි අනාගාමීනො
කෙවි අරහන්තො අහෙසුං. “තදා මක්කටො කුහකභික්ඛු අහොසි, පුත්තො රාහුලො,
පිතා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

කපිජාතකවණ්ණනා දසමා.

සිඬ්ඨගාලවග්ගො දසමො.

තස්සුද්දානං —

සබ්බදාඨී ව සුනබො, ගුත්තිලො විගතිච්ඡා ව;
මූලපරියායං බාලොවාදං, පාදඤ්ජලි කිං සුකොපමං;
සාලකං කපි තෙ දස.

අථ වග්ගද්දානං —

දළ්භවග්ගො ව සන්ථවො, කල්‍යාණධම්මාසදිසො;
රූහකො දළ්භවග්ගො ව, බීරණථම්භකාසාවො;
උපාහනො සිඬ්ඨගාලො ව, දසවග්ගා දුකෙ සියුං.

දුකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තිකනිපාතො

1. සඬ්ඨකප්පවග්ගො

[251] 1. සඬ්ඨකප්පරාගජාතකවණ්ණනා

සඬ්ඨකප්පරාගධොතෙතාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථිනගරවාසී කිරෙකො කුලපුත්තො
සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිත්වා එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරන්තො එකං
අලඬ්ඨකතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා උප්පන්නකාමරාගො අනභිරතො විවරි. තමෙනං
ආචරියුප්පජ්ඣායාදයො දිස්වා අනභිරතිකාරණං පුච්ඡිත්වා විබ්භම්බකාමභාවමස්ස
ඤ්ඤත්වා “ආවුසො, සත්ථා නාම කාමරාගාදිකිලෙසපිළිතානං කිලෙසෙ භාරෙත්වා
සච්චානි පකාසෙත්වා සොතාපත්තිප්ලාදීනි දෙනි, එහි තං සත්ථු සන්තිකං

නෙස්සාමා” ති ආදාය අගමංසු. සත්ථාරා ව “කිං නු බො, භික්ඛවෙ,
 අනිච්ඡමානකඤ්ඤෙව භික්ඛුං ගහෙත්වා ආගතත්ථා” ති චුත්තෙ තමත්ථං
 ආරොවෙසුං. සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො” ති පුච්ඡිත්වා
 “සච්චං, භත්තෙ” ති චුත්තෙ “කිංකාරණා” ති පුච්ඡි. සො තමත්ථං ආරොවෙසි. අථ
 නං සත්ථා “ඉත්ථියො නාමෙනා, භික්ඛු, පුබ්බෙ ඤානබලෙන
 වික්ඛම්භිතකිලෙසානං විසුද්ධසත්තානම්පි සංකිලෙසං උප්පාදෙසුං, තාදිසං
 තුව්ඡපුග්ගලං කිංකාරණා න සංකිලෙසිස්සන්ති, විසුද්ධාපි සත්තා සංකිලිස්සන්ති,
 උත්තමයසසමඬ්භිතොපි ආයසකාං පාපුණන්ති, පගෙව අපරිසුද්ධා.
 සිනෙරුකම්පනකවාතො පුරාණපණ්ණකසටං කිං න කම්පෙස්සති, බොධිතලෙ
 නිසිදිත්වා අභිසම්බුජ්ඣනකසත්තං අයං කිලෙසො ආලොලෙසි, තාදිසං කිං න
 ආලොලෙස්සති” ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 අසීතිකොට්ඨිහවෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො
 තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා
 කතදාරපරිග්ගහො මාතාපිතුනං අච්චයෙන තෙසං මතකිච්චානි කත්වා
 හිරඤ්ඤොලොකනකම්මං කරොන්තො “ඉදං ධනං පඤ්ඤායති, යෙහි පනෙතං
 සම්භතං, තෙ න පඤ්ඤායන්ති” ති ආවජ්ජෙත්තො සංවෙගප්පත්තො අහොසි, සරීරා
 සෙදා මුච්චිංසු. සො සරාවාසෙ විරං වසන්තො මහාදානං දත්වා කාමෙ පහාය
 අස්සුමුඛං ඤාතිසඬ්ඨං පරිච්චජිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
 රමණීයෙ පදෙසෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා උඤ්ජාවරියාය වනමූලඵලාදීහි
 යාපෙත්තො නචිරස්සෙව අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව උප්පාදෙත්වා ඤානකිළං
 කීළන්තො විරං වසිත්වා චිත්තෙසි – “මනුස්සපථං ගන්ත්වා ලොණම්බිලං
 උපසෙවිස්සාමි, එවං මෙ සරීරඤ්ඤෙව ථීරං භවිස්සති, ජඬ්ඨිභාරො ව කතො
 භවිස්සති, යෙ ව මාදිසස්ස සීලසම්පන්නස්ස භික්ඛං වා දස්සන්ති, අභිවාදනාදීනි වා
 කරිස්සන්ති, තෙ සග්ගපුරං පුරෙස්සන්ති” ති.

සො හිමවන්තා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො බාරාණසිං පත්වා
 සූරියත්ථඬ්ගමනාවෙලාය වසනට්ඨානං ඔලොකෙන්නො රාජ්‍යානං දිස්වා “ඉදං
 පටිසල්ලානසාරුප්පං, එත්ථ වසිස්සාමෙ” ති උයානං පවිසිත්වා අඤ්ඤාතරස්මිං
 රුක්ඛමූලෙ නිසිත්තො ඤානසුබ්බෙන රත්තිං බෙපෙත්වා පුනදිවසෙ
 කතසරීරපටිපග්ගහො පුබ්බණ්ණසමයෙ ජට්ඨානවක්කලානි සණ්ඨපෙත්වා
 භික්ඛාභාජනං ආදාය සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො ඉරියාපට්ඨපත්තො
 යුගමත්තදස්සනො හුත්වා සබ්බාකාරසම්පන්නාය අත්තනො රූපසිරියා ලොකස්ස
 ලොචනානි ආකඬ්ඨෙත්තො නගරං පවිසිත්වා භික්ඛාය වරන්තො රඤ්ඤො
 නිවෙසනද්වාරං පාපුණි. රාජා මහාතලෙ වඬ්කමන්තො වාතපානන්තරෙන
 බොධිසත්තං දිස්වා ඉරියාපට්ඨස්මිඤ්ඤෙව පසිදිත්වා “සවෙ සන්තධම්මො නාම
 අත්ථී, ඉමස්ස තෙන අබ්භන්තරෙ භවිතබ්බ” න්ති චිත්තෙත්වා “ගච්ඡ, තං තාපසං
 ආනෙහි” ති එකං අමච්චං ආණාපෙසි. සො ගන්ත්වා වන්දිත්වා භික්ඛාභාජනං
 ගහෙත්වා “රාජා, භත්තෙ, තං පක්කොසති” ති ආහ. බොධිසත්තො “මහාපුඤ්ඤ,

අම්මෙ රාජා න ජානාති” ති ආහ. “තෙන හි, හන්තෙ, යාවාහං ආගච්ඡාමි, තාව ඉධෙව භොලා” ති ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා “අම්මාකං කුලුපකතාපසො නත්ථි, ගච්ඡ, නං ආනෙහි” ති සයම්පි වාතපානෙන හත්ථං පසාරෙත්වා වන්දන්තො “ඉතො ඵථ, හන්තෙ” ති ආහ. බොධිසත්තො අමච්චස්ස හත්ථෙ හික්ඛාභාජනං දත්වා මහාතලං අභිරුහි.

අථ නං රාජා වන්දිත්වා රාජපල්ලඬකෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො සම්පාදිතෙහි යාගුඛජ්ජකහත්තෙහි පරිවිසිත්වා කතහත්තකිච්චං පඤ්භං පුච්ඡි. පඤ්භංයාකරණෙන හිංශාසොමත්තාය පසිදිත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, තුම්මෙ කත්ථවාසිකා, කුතො ආගතත්ථා” ති පුච්ඡිත්වා “හිමවන්තවාසිකා මයං, මහාරාජ, හිමවන්තනො ආගතා” ති චුත්තෙ පුත “කිංකාරණා” ති පුච්ඡිත්වා “වස්සාරත්තකාලෙ, මහාරාජ, නිබ්බද්ධවාසො නාම ලද්ධං වට්ටති” ති චුත්තෙ “තෙන හි, හන්තෙ, රාජ්‍යායානෙ වසථ, තුම්මෙ ව චතුහි පච්චයෙහි න කිලමිස්සථ, අහඤ්ච සග්ගසංවත්තනිකං පුඤ්ඤං පාපුණ්ණස්සාමි” ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා භුත්තපාතරාසො බොධිසත්තෙන සද්ධිං උය්‍යානං ගන්ත්වා පණ්ණසාලං කාරෙත්වා වඩ්ඪකමං මාපෙත්වා සෙසානිපි රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීනි සම්පාදෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ පටියාදෙත්වා “සුබ්බෙත වසථ, හන්තෙ” ති උය්‍යානපාලං සම්පට්ච්ඡාපෙසි. බොධිසත්තො තතො පටියාය ද්වාදස සංචච්ඡරානි තත්ථෙව වසි.

අපේකදිවසං රඤ්ඤො පච්චන්තො කුපිතො. සො තස්ස වූපසමනත්ථාය ගන්තුකාමො දෙවිං ආමන්තෙත්වා “හද්දෙ, තයා නගරෙ ඔභිසිතුං වට්ටති” ති ආහ. “කිං නිස්සාය කපේථ, දෙවා” ති. “සීලවන්තං තාපසං, හද්දෙ” ති. “දෙව, නාහං තස්මිං පමජ්ජිස්සාමි, අම්මාකං අයාස්ස පටිපග්ගනං මම භාරො, තුම්මෙ නිරාසඬිකා ගච්ඡථා” ති. රාජා නික්ඛමිත්වා ගතො, දෙවිපි බොධිසත්තං තපේව සක්කච්චං උපට්ඨාති. බොධිසත්තො පන රඤ්ඤො ගතකාලෙ නිබ්බද්ධවෙලායං ආගන්ත්වා අත්තනො රුචිතාය වෙලාය රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා හත්තකිච්චං කරොති.

අපේකදිවසං බොධිසත්තෙ අතිවිරායන්තෙ දෙවි සබ්බං බාදනීයභොජනීයං පටියාදෙත්වා න්හත්වා අලඬකරිත්වා නිවමඤ්චකං පඤ්ඤාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකයමානා මට්ඨසාටකං සිථිලං කත්වා නිවාසෙත්වා නිපජ්ජි. බොධිසත්තොපි වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා හික්ඛාභාජනං ආදාය ආකාසෙනාගන්ත්වා මහාවාතපානද්වාරං පාපුණ්ණි. තස්ස වක්කලසද්දං සුත්වා සහසා උට්ඨහමානාය දෙවියා සරීරා මට්ඨසාටකො හස්සිත්ථ, බොධිසත්තො විසභාගාරම්මණං දිස්වා ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා සුභවසෙන ඔලොකෙසි. අථස්ස ඤානබලෙන සන්තිසින්නොපි කිලෙසො කරණ්ඩකෙ පක්ඛිත්තආසිවිසො විය එණං කත්වා උට්ඨහි, ධීරරුක්ඛස්ස වාසියා ආකොට්ඨකාලො විය අහොසි. කිලෙසුජ්ජාදනෙන සහෙව ඤානඬගානි පරිභාසිංසු, ඉන්ද්‍රියානි අපරිපුණ්ණානි අහෙසුං, සයං පක්ඛච්ඡින්නකාකො විය අහොසි. සො පුබ්බෙ විය නිසිදිත්වා හත්තකිච්චං කාතුං නාසක්ඛි, නිසීදාපියමානොපි න නිසිදි. අථස්ස දෙවි සබ්බං බාදනීයභොජනීයං හික්ඛාභාජනෙයෙව පක්ඛිපි. යථා ව පුබ්බෙ හත්තකිච්චං කත්වා සිහපඤ්ජරෙන

නික්බිම්ත්වා ආකාසෙනෙව ගච්ඡති, එවං තං දිවසං ගන්තුං නාසක්ඛි. හත්තං පන ගහෙත්වා මහානිස්සෙණියා ඔතරිත්වා උය්‍යානං අගමාසි. දෙවිපි අස්ස අත්තනි පට්ඨෙද්ධවිත්තනං අඤ්ඤාසි. සො උය්‍යානං ගන්ත්වා හත්තං අභුඤ්ඡිත්වා භෙට්ඨාමඤ්චකෙ නික්ඛිපිත්වා “දෙවියා එවරුපා හත්ථසොභා පාදසොභා, එවරුපං කට්ඨපරියොසානං, එවරුපං උරුලක්ඛණ”න්ති ආදීනි විජ්ජලපන්නො සත්තාහං නිපජ්ජි, හත්තං පුත්තිකං අහොසි නිලමක්ඛිකාපරිපුණ්ණං.

අථ රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා පච්චාගතො අලඬිකතපටියත්තං නගරං පදක්ඛිණං කත්වා රාජනිවෙසනං අගන්ත්වා “බොධිසත්තං පස්සිස්සාමි”ති උය්‍යානං ගන්ත්වා උක්ඛාපං අස්සමපදං දිස්වා “පක්කන්තො හවිස්සති”ති පණ්ණසාලාය ද්වාරං විවරිත්වා අත්තොපවිට්ඨො තං නිපන්නකං දිස්වා “කෙනවි අභාසුකෙන හවිතඛ්ඛ”න්ති පුත්තිහත්තං ඡඩ්ඛාපෙත්වා පණ්ණසාලං පටිජග්ගාපෙත්වා “හත්තෙ, කිං තෙ අභාසුක”න්ති පුච්ඡි. “විද්ධොස්මි, මහාරාජා”ති. රාජා “මම පච්චාමිත්තෙන මයි ඔකාසං අලහන්තෙනි ‘මමායනට්ඨානමස්ස දුබ්බලං කරිස්සාමා’ති ආගන්ත්වා එස විද්ධො හවිස්සති මඤ්ඤ”ති සරිරං පරිවත්තෙත්වා විද්ධට්ඨානං ඔලොකෙත්තො විද්ධට්ඨානං අදිස්වා “කත්ථ විද්ධොසි, හත්තෙ”ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො “නාහං, මහාරාජ, අඤ්ඤෙන විද්ධො, අහං පන අත්තනාව අත්තානං හදයෙ විජ්ඣාමි”න්ති වත්වා උට්ඨාය නිසීදිත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

1.

“සඬ්ඤ්ඤාපරාගධොතෙන, විතක්කනිසිතෙන ව;
නාලඬිකතෙන හදෙන, උසුකාරාකතෙන ව.

2.

“න කණ්ණායතමුත්තෙන, නාපි මොරුපසෙවිනා;
තෙනමහි හදයෙ විද්ධො, සබ්බධගපරිදාහිනා.

3.

“ආවෙධඤ්ච න පස්සාමි, යතො රුහිරමස්සවෙ;
යාව අයොනියො විත්තං, සයං මෙ දුක්ඛමාහන”න්ති.

තත්ථ සඬ්ඤ්ඤාපරාගධොතෙනාති කාමවිතක්කසම්පයුත්තරාගධොතෙන. විතක්කනිසිතෙන වාති තෙනෙව රාගොදකෙන විතක්කපාසාණෙ නිසිතෙන. නාලඬිකතෙන හදෙනාති නෙව අලඬිකතෙන හදෙන, අනලඬිකතෙන ඛිභවිජෙනාති අත්ථො. උසුකාරාකතෙන වාති උසුකාරෙහිපි අකතෙන. න කණ්ණායතමුත්තෙනාති යාව දක්ඛිණකණ්ණවුළකං ආකඬ්ඪිත්වා අමුත්තකෙන. නාපි මොරුපසෙවිනාති මොරපත්තගිජ්ඣපත්තාදිහි අකතුපසෙවනෙන. තෙනමහි හදයෙ විද්ධොති තෙන කිලෙසකණ්ණධෙනාහං හදයෙ විද්ධො අමහි. සබ්බධගපරිදාහිනාති සබ්බානි අඬ්ඨානි පරිදහනසමත්ථෙන. මහාරාජ, තෙන හි කිලෙසකණ්ණධෙන හදයෙ විද්ධකාලතො පට්ඨාය මම අග්ගි පදිත්තානිව සබ්බානි අඬ්ඨානි ඩස්හන්තිති දස්සෙති.

ආවේදයේ වන පස්සාමිති විද්ධට්ඨානෙ වණ්ණදේව න පස්සාමි. යතො රුහිරමස්සවෙනි යතො මෙ ආවේදනො ලොහිතං පග්ගරෙය්‍යා, තං න පස්සාමිති අත්ථො. යාච අයොනියො චිත්තන්ති එත්ථ යාචාති දළ්භත්ථෙ නිපාතො, අතිවිය දළ්භං කත්වා අයොනියො චිත්තං වඩ්ඪිතන්ති අත්ථො. සයං මෙ දුක්ඛමාහතන්ති අත්තනාව මයා අත්තනො දුක්ඛං ආනිතන්ති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාහි තීහි ගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා රාජානං පණ්ණසාලනො ඛහි කත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා නට්ඨං ඤානං උප්පාදෙත්වා පණ්ණසාලාය නික්ඛමිත්වා ආකාසෙ නිසින්තො රාජානං ඔවදිත්වා “මහාරාජ, අහං හිමවන්තමෙව ගමිස්සාමි”ති වත්වා “න සක්කා, හන්තෙ, ගන්තු”න්ති වුවුවමානොපි “මහාරාජ, මයා ඉධ වසන්තෙන එවරුපො විජ්ජකාරො පත්තො, ඉදානි න සක්කා ඉධ වසිතු”න්ති රඤ්ඤො යාවත්තස්සෙව ආකාසෙ උප්පතිත්වා හිමවන්තං ගන්ත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහි. කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, කෙචි අරහත්තො අහෙසුං. “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සඬ්කප්පරාගජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[252] 2. තිලමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා

අජ්ජාපි මෙ තං මනසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කොධනං හික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. අඤ්ඤතරො කිර, හික්ඛු, කොධනො අහොසි උපායාසබ්භුලො, අජ්ජමිපි වුත්තො සමානො කුජ්ජි අභිසජ්ජි, කොපඤ්ච දොසඤ්ච අජ්ජච්චයඤ්ච පාත්වාකාසි. අට්ඨකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අසුකො නාම හික්ඛු කොධනො උපායාසබ්භුලො උද්ධනෙ පක්ඛිත්තලොණං විය තට්ඨතායන්තො විවරති, එවරුපෙ නික්කොධනෙ බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතො සමානො කොධමත්තමිපි නිග්ගණ්හිතුං න සක්කොති”ති. සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා එකං හික්ඛුං පෙසෙත්වා තං හික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං, හික්ඛු, කොධනො”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි අයං කොධනො අහොසි”ති වත්වා අනිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ තස්ස පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම අහොසි. පොරාණකරාජානො ච අත්තනො පුත්තෙ “එවං එතෙ නිහතමානදජ්ජා සිතුණ්හක්ඛමා ලොකචාරිත්තඤ්ඤු ච හවිස්සන්ති”ති අත්තනො නගරෙ දිසාපාමොක්ඛආවරියෙ විජ්ජමානෙපි සිජ්ජුග්ගණත්ථාය දුරෙ තිරොරට්ඨං පෙසෙත්ති, තස්මා සොපි රාජා සොළසවස්සුද්දෙසිකං පුත්තං පක්කොසාපෙත්වා එකපට්ඨිකඋපාහනා ච පණ්ණවිජ්ජත්තඤ්ච කභාපණසහස්සඤ්ච දත්වා “තාත, තක්කසිලං ගන්ත්වා සිජ්ජං උග්ගණ්හා”ති පෙසෙසි. සො “සාධු”ති

මාතෘපිතරො වන්දිත්වා නික්බමිත්වා අනුපුබ්බෙන තක්කසිලං පත්වා ආවරියස්ස ගෙහං පුච්ඡිත්වා ආවරියො මාණවකානං සිජ්ජං වාවෙත්වා උට්ඨාය සරද්ද්වාරෙ වඩ්ඤ්ඤානෙ ගෙහං ගන්ත්වා යස්මිං යානෙ ධීතො ආවරියං අද්දස, තත්ථෙව උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා ඡත්තඤ්ච අපනෙත්වා ආවරියං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. සො තස්ස කිලන්තභාවං ඤත්වා ආගන්තුකසඬගහං කාරෙසි. කුමාරො භුත්තභොජනො ථොකං විස්සමිත්වා ආවරියං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි, “කුතො ආගතොසි, තාතා”ති ව චුත්තෙ “බාරාණසිතො”ති ආහ. “කස්ස පුත්තොසි”ති? “බාරාණසිරඤ්ඤො”ති. “කෙනත්ථෙතාගතොසි”ති? “සිජ්ජං උග්ගණ්හත්ථායා”ති. “කිං තෙ ආවරියභාගො ආහතො, උදාහු ධම්මන්තෙවාසිකො භොතුකාමොසි”ති? සො “ආවරියභාගො මෙ ආහතො”ති වත්වා ආවරියස්ස පාදමුලෙ සහස්සත්ථවිකං යපෙත්වා වන්දි.

ධම්මන්තෙවාසිකා දිවා ආවරියස්ස කම්මං කත්වා රත්තිං සිජ්ජං උග්ගණ්හන්ති, ආවරියභාගදායකා ගෙහෙ ජෙට්ඨපුත්තා විය හුත්වා සිජ්ජමෙව උග්ගණ්හන්ති. තස්මා සොපි ආවරියො සල්ලහුකෙන සුභනක්බත්තෙන කුමාරස්ස සිජ්ජං පට්ඨපෙසි. කුමාරොපි සිජ්ජං උග්ගණ්හන්තො එකදිවසං ආවරියෙන සද්ධිං ත්භායිතුං අගමාසි. අටෙකා මහල්ලිකා ඉත්ථි තිලානි සෙනෙ කත්වා පත්ථරිත්වා රක්ඛමානා නිසිදි. කුමාරො සෙනතිලෙ දිස්වා බාදිතුකාමො හුත්වා එකං තිලමුට්ඨිං ගහෙත්වා බාදි, මහල්ලිකා “තණ්හාලුකො එසො”ති කිඤ්චි අවත්වා තුණ්හි අහොසි. සො පුනදිවසෙපි තාය වෙලාය තථෙව අකාසි, සාපි නං න කිඤ්චි ආහ. ඉතරො තතියදිවසෙපි තථෙවාකාසි, තදා මහල්ලිකා “දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො අත්තනො අත්තෙවාසිකෙහි මං විලුම්පාපෙති”ති බාහා පග්ගස්ස කන්දි. ආවරියො නිවත්තිත්වා “කිං එතං, අම්මා”ති පුච්ඡි. “සාමි, අත්තෙවාසිකො තෙ මයා කතානං සෙනතිලානං අජ්ජෙකං මුට්ඨිං බාදි, හියෙයා එකං, පරෙ එකං, නනු එවං බාදන්තො මම සන්තකං සබ්බං නාසෙස්සති”ති. “අම්ම, මා රොදි, මූලං තෙ දාපෙස්සාමි”ති. “න මෙ, සාමි, මූලෙනත්ථො, යථා පනෙස කුමාරො පුන එවං න කරොති, තථා තං සික්ඛාපෙහි”ති. ආවරියො “තෙන හි පස්ස, අම්මා”ති ද්විහි මාණුවෙහි තං කුමාරං ද්විසු භත්ථෙසු ගාහාපෙත්වා වෙළථපෙසිකං ගහෙත්වා “පුන එවරූපං මා අකාසි”ති තික්ඛත්තුං පිට්ඨියං පහරි. කුමාරො ආවරියස්ස කුජ්ඣිත්වා රත්තානි අක්ඛිති කත්වා පාදපිට්ඨිතො යාව කෙසමත්ථකා ඔලොකෙසි. සොපිස්ස කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතභාවං අඤ්ඤාසි. කුමාරො සිජ්ජං නිට්ඨාපෙත්වා “අනුයොගං දත්වා මාරාපෙතඛිබො එස මයා”ති තෙන කතදොසං හදයෙ යපෙත්වා ගමනකාලෙ ආවරියං වන්දිත්වා “යදාහං, ආවරිය, බාරාණසිරජ්ජං පත්වා තුම්භාකං සන්තිකං පෙසෙස්සාමි, තදා තුම්භෙ ආගච්ඡෙයායාථ”ති සසිනෙනො විය පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පක්කාමි.

සො බාරාණසිං පත්වා මාතෘපිතරො වන්දිත්වා සිජ්ජං දස්සෙසි. රාජා “ඡීවමානෙන මෙ පුත්තො දිට්ඨො, ඡීවමානොවස්ස රජ්ජසිරිං පස්සාමි”ති පුත්තං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො රජ්ජසිරිං අනුභවමානො ආවරියෙන කතදොසං සරිත්වා උජ්ජන්තකොධො “මාරාපෙස්සාමි න”න්ති පක්කොසනත්ථාය ආවරියස්ස දූතං

පාහෙයි. ආවරියෝ “තරුණකාලෙ නං සඤ්ඤාපෙතුං න සක්ඛිස්සාමී” ති අගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤෝ මජ්ඣිමවයකාලෙ “ඉදානි නං සඤ්ඤාපෙතුං සක්ඛිස්සාමී” ති ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ යත්වා “තක්කසිලාවරියෝ ආගතො” ති ආරොවාපෙයි. රාජා තුටියෝ බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා තං අත්තනො සන්තිකං ආගතං දිස්වා ඛොධං උප්පාදෙත්වා රත්තානි අක්ඛිති කත්වා අමච්චෙ අමන්තෙත්වා “හො, අප්පාපි මෙ ආවරියෙන පහට්ඨානං රුජ්ජති, ආවරියෝ නලාටෙන මච්චුං ආදාය ‘මරිස්සාමී’ ති ආගතො, අප්පස්ස ජීවිතං නත්ථී” ති වත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

4.

“අප්පාපි මෙ තං මනසි, යං මං ත්වං තිලමුට්ඨියා;
බාහාය මං ගහෙත්වාන, ලට්ඨියා අනුතාළයි.

5.

“නනු ජීවිතෙ න රමසි, යෙනාසි බ්‍රාහ්මණාගතො;
යං මං බාහා ගහෙත්වාන, තික්ඛත්තුං අනුතාළයි” ති.

තත්ථ යං මං බාහාය මන්ති ද්විසු පදෙසු උපයොගවචනං අනුතාළනගහණාපෙක්ඛං. යං මං ත්වං තිලමුට්ඨියා කාරණා අනුතාළයි, අනුතාළෙත්තො ච මං බාහාය ගහෙත්වා අනුතාළයි, තං අනුතාළනං අප්පාපි මෙ මනසිති අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො. නනු ජීවිතෙ න රමසිති මඤ්ඤෙ ත්වං අත්තනො ජීවිතමිහි නාහිරමසි. යෙනාසි බ්‍රාහ්මණාගතොති යස්මා බ්‍රාහ්මණ ඉධ මම සන්තිකං ආගතොසි. යං මං බාහා ගහෙත්වානාති යං මම බාහා ගහෙත්වා, යං මං බාහාය ගහෙත්වාතිපි අත්ථො. තික්ඛත්තුං අනුතාළයිති තයො වාරෙ වෙළුට්ඨියා තාළෙසි, අප්ප දානි තස්ස ඵලං වින්දාහිති නං මරණෙන සන්තප්පෙත්තො ඵවමාහ.

තං සුත්වා ආවරියෝ තතියං ගාථමාහ –

6.

“අරියො අනරියං කුඛ්ඛන්තං, යො දණ්ඨෙන නිසෙධති;
සාසනං තං න තං වෙරං, ඉති නං පණ්ඩිතා විදු” ති.

තත්ථ අරියොති සුන්දරාධිවචනමෙතං. සො පන අරියො චතුඛ්ඛිධො හොති ආචාරඅරියො දස්සනඅරියො ලිඛිගඅරියො පටිවෙධඅරියොති. තත්ථ මනුස්සො වා හොතු තිරච්ඡානො වා, අරියාවාරෙ ධීතො ආචාරඅරියො නාම. චුත්තමිපි වෙතං –

“අරියවත්තසි වක්කඨග, යො පිණ්ඩමපවායති;
චජාමී තෙ තං භත්තාරං, ගච්ඡදුහො යථාසුඛං” ති. (ජා. 2.21.106);

රූපෙන පන ඉරියාපටෙන ච පාසාදිකෙන දස්සනීයෙන සමන්තාගතො දස්සනඅරියො නාම. චුත්තමිපි වෙතං –

“අරියාවකාසොසි පසන්නනෙත්තො, මඤ්ඤෙ හවං පබ්බජිතො කුලමිහා;
කථං නු චිත්තානි පභාය භොගෙ, පබ්බජී නික්ඛම්ම සරා සපඤ්ඤා” ති. (ජා.
2.17.143);

නිවාසනපාරුපනලිඛිගඟ්ගහණෙන පන සමණසදියො හුත්වා විවරන්තො
දුස්සිලොපි ලිඛිගඞ්ඞො නාම. යං සන්ධාය චුත්තං -

“ඡදනං කත්වාන සුබ්බතානං, පක්ඛන්දී කුලදුසකො පගබ්භො;
මායාචී අසඤ්ඤතො පලාපො, පතිරූපෙන වරං ස මග්ගදුස්සි” ති.

බුද්ධාදයො පන පටිවෙධඅරියා නාම. තෙන චුත්තං - “අරියා වුවුවන්ති බුද්ධා ව
පටිවෙකබුද්ධා ව බුද්ධසාවකා වා” ති. තෙසු ඉධ ආචාරඅරියොව අධිෂ්ඨෙතො.

අනරියන්ති දුස්සිලං පාපධම්මං. කුබ්බන්තන්ති පාණාතිපාතාදිකං
පඤ්චවිධදුස්සිලාසකම්මං කරොන්තං, එකමෙව වා එතං අත්ථපදං, අනරියං භීතං
ලාමකං පඤ්චවෙරහයකම්මං කරොන්තං පුග්ගලං. යොති ඛත්තියාදියු යො කොචි.
දණ්ඨෙතානි යෙන කෙනචි පහරණකෙන. නිසෙධතීති “මා පුන එවරූපං කරි” ති
පහරන්තො නිවාරෙති. සාසනං තං න තං වෙරන්ති තං, මහාරාජ, අකත්තබ්බං
කරොන්තෙ පුත්තධීතරො වා අත්තෙවාසිකෙ වා එවං පහරිත්වා නිසෙධනං නාම
ඉමස්මිං ලොකෙ සාසනං අනුසිට්ඨී ඔවාදො, න වෙරං. ඉති නං පණ්ඩිතා විදුති
එවමෙනං පණ්ඩිතා ජානන්ති. තස්මා, මහාරාජ, ත්වම්පි එවං ජාන, න එවරූපෙ
යානෙ වෙරං කාතුං අරහසි. සවෙ හි ත්වං, මහාරාජ, මයා එවං සික්ඛාපිතො
නාහවිස්ස, අථ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ පුච්ඡක්ඛලිආදීනි වෙච එලාඵලාදීනි ව හරන්තො
වොරකම්මෙසු පලුද්ධො අනුපුබ්බෙන සන්ධිවිජෙදනපන්ථදුහනගාමසාතකාදීනි
කත්වා “රාජාපරාධිකො වොරො” ති සභොඩ්ඨං ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සිතො
“ගච්ඡථස්ස දොසානුරූපං දණ්ඩං උපනෙථා” ති දණ්ඩහයං පාපුණ්ස්ස, කුතො තෙ
එවරූපා සම්පත්ති අහවිස්ස, නනු මං නිස්සාය ඉදං ඉස්සරියං තයා ලද්ධන්ති එවං
ආචරියො රාජානං සඤ්ඤාපෙසි. පරිවාරෙත්වා ධීතා අමච්චාපිස්ස කථං සුත්වා
“සච්චං, දෙව, ඉදං ඉස්සරියං තුම්හාකං ආචරියස්සෙව සන්තක” න්ති ආහංසු.

තස්මිං බණෙ රාජා ආචරියස්ස ගුණං සල්ලක්ඛෙත්වා “සබ්බස්සරියං තෙ,
ආචරිය, දම්මි, රජ්ජං පටිච්ඡා” ති ආහ. ආචරියො “න මෙ, මහාරාජ,
රජ්ජෙනත්ථො” ති පටික්ඛිපි. රාජා තක්කසිලං පෙසෙත්වා ආචරියස්ස පුත්තදාරං
ආහරාපෙත්වා මහන්තං ඉස්සරියං දත්වා තමෙව පුරොහිතං කත්වා පිතුට්ඨානෙ
යපෙත්වා තස්සොවාදෙ ධීතො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො භික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨහි, බහු
ජනා සොතාපන්තසකදාගාමීඅනාගාමීනො අභෙසුං. “තදා රාජා කොධනො භික්ඛු
අභොසි, ආචරියො පන අහමෙව අභොසි” න්ති.

තිලමුට්ඨිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[253] 3. මණිකණ්ඨජාතකවණ්ණනා

මමන්තපානන්ති ඉදං සත්ථා ආලවිං නිස්සාය අග්ගාලවෙ වෙනියෙ විහරන්තො කුටිකාරසික්ඛාපදං (පාරා. 342) ආරබ්භ කටෙසි. ආලවකා හි භික්ඛු සඤ්ඤාචිකාය කුටියො කාරයමානා යාවනබ්බලා විඤ්ඤත්තිබ්බලා විහරිංසු “පුරිසං දෙථ, පුරිසත්ථකරං දෙථා” තිආදීති වදන්තා. මනුස්සා උපද්දනා යාවනාය උපද්දනා විඤ්ඤත්තියා භික්ඛු දිස්වා උබ්බිජ්ජිංසුපි උත්තසිංසුපි පලායිංසුපි. අථායස්මා මහාකස්සපො ආලවිං උපසඬකමිත්වා පිණ්ඩාය පාවිසි, මනුස්සා ටෙරමිපි දිස්වා තටෙව පටිපජ්ජිංසු. සො පච්ඡාහත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “පුබ්බායං, ආවුසො, ආලවි සුලභපිණ්ඩා, ඉදානි කස්මා දුල්ලභපිණ්ඩා ජාතා” ති පුච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා භගවති ආලවිං ආගන්ත්වා අග්ගාලවෙතියෙ විහරන්තෙ භගවත්තං උපසඬකමිත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා එතස්මිං කාරණෙ භික්ඛුසඬසං සන්තිපාතාපෙත්වා ආලවකෙ භික්ඛු පටිපුච්ඡි – “සච්චං කිර තුමහෙ, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤාචිකාය කුටියො කාරෙථා” ති. “සච්චං, භන්තෙ” ති චුත්තෙ තෙ භික්ඛු ගරහිත්වා “භික්ඛවෙ, යාවනා නාමෙසා සත්තරතනපරිපුණ්ණෙ නාගභවනෙ වසන්තානං නාගානම්පි අමනාපා, පගෙව මනුස්සානං, යෙසං එකං කභාපණකං උජ්ජාදෙන්තානං පාසාණතො මංසං උජ්ජාටනකාලො විය හොති” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො මහාවිභවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ අඤ්ඤාපි පුඤ්ඤවා සත්තො තස්ස මාතු කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. තෙ උභොපි භාතරො වයප්පත්තා මාතාපිතුනං කාලකිරියාය සංවිග්ගහදයා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගඬගාතීරෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වසිංසු. තෙසු ජෙට්ඨස්ස උපරිගඬගාය පණ්ණසාලා අහොසි, කනිට්ඨස්ස අධොගඬගාය. අටෙකදිවසං මණිකණ්ඨො නාම නාගරාජා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා ගඬගාතීරෙ මාණවකවෙසෙන විවරන්තො කනිට්ඨස්ස අස්සමං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදනීයකථං කටෙත්වා විස්සාසිකා අහෙසුං, විනා වත්තිතුං නාසක්ඛිංසු. මණිකණ්ඨො අභිණ්භං කනිට්ඨතාපසස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා කථාසල්ලාපෙන නිසීදිත්වා ගමනකාලෙ තාපසෙ සිනෙහෙන අත්තභාවං විජහිත්වා හොගෙහි තාපසං පරික්ඛිපන්තො පරිස්සජිත්වා උපරිමුද්ධනි මහන්තං එණං ධාරෙන්වා ටොකං වසිත්වා තං සිනෙහං විනොදෙන්වා සරීරං විනිවෙයෙන්වා තාපසං වන්දිත්වා සකට්ඨානමෙව ගච්ඡති. තාපසො තස්ස භයෙන කියො අහොසි ලුබ්බො දුබ්බණ්ණො උජ්ජණ්ඩුජ්ජණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගන්තො.

සො එකදිවසං භාතු සන්තිකං අගමාසි. අථ නං සො පුච්ඡි – “කිස්ස, ත්වං හො, කියො ලුබ්බො දුබ්බණ්ණො උජ්ජණ්ඩුජ්ජණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගන්තො” ති. සො තස්ස තං පවත්ති. ආරොචෙත්වා “කිං පන, ත්වං හො, තස්ස නාගරාජස්ස

ආගමනං ඉච්ඡසී, න ඉච්ඡසී” ති පුට්ඨො “න ඉච්ඡාමී” ති වත්වා “සො පන නාගරාජා තව සන්තිකං ආගච්ඡන්තො කිං පිළන්ධනං පිළන්ධන්වා ආගච්ඡති” ති වුත්තෙ “මණිරතන” න්ති ආහ. තෙන හි ත්වං තස්මිං නාගරාජෙ තව සන්තිකං ආගන්ත්වා අනිසින්තෙයෙව “මණිං මෙ දෙහී” ති යාව, එවං සො නාගො තං භොගෙහි අපරික්ඛිපින්වාව ගමිස්සති. පුනදිවසෙ අස්සමපදද්වාරෙ යත්වා ආගච්ඡන්තමෙව නං යාවෙය්‍යාසී, තතියදිවසෙ ගඬගාතීරෙ යත්වා උදකා උම්මුජ්ජන්තමෙව නං යාවෙය්‍යාසී, එවං සො තව සන්තිකං පුන න ආගමිස්සතිති.

තාපසො “සාධු” ති පටිස්සුණින්වා අත්තනො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ නාගරාජානං ආගන්ත්වා ධීතමත්තමෙව “එතං අත්තනො පිළන්ධනමණිං මෙ දෙහී” ති යාවි, සො අනිසිදින්වාව පලායි. අථ නං දුතියදිවසෙ අස්සමපදද්වාරෙ යත්වා ආගච්ඡන්තමෙව “භියොසා මෙ මණිරතනං නාදාසී, අජ්ජ දානං ලද්ධං වට්ටතී” ති ආහ. නාගො අස්සමපදං අපවිසින්වාව පලායි. තතියදිවසෙ උදකතො උම්මුජ්ජන්තමෙව නං “අජ්ජ මෙ තතියො දිවසො යාවන්තස්ස, දෙහි දානි මෙ එතං මණිරතන” න්ති ආහ. නාගරාජා උදකෙ යත්වා තාපසං පටික්ඛිපන්තො ද්වෙ ගාථා ආහ –

7.

“මමන්තපානං විපුලං උළාරං, උජ්ජජ්ජතීමස්ස මණිස්ස හෙතු;
තං තෙ න දස්සං අතියාවකොසී, න වාපි තෙ අස්සමමාගමිස්සං.

8.

“සුසු යථා සක්ඛරධොතපාණි, තාසෙසිමං සෙලං යාවමානො;
තං තෙ න දස්සං අතියාවකොසී, න වාපි තෙ අස්සමමාගමිස්සං” න්ති.

තත්ථ මමන්තපානන්ති මම යාගුහත්තාදිදිබ්බභොජනං අට්ඨපානකභෙදඤ්ච දිබ්බපානං. විපුලන්ති බහු. උළාරන්ති සෙට්ඨං පණිතං. තං තෙති තං මණිං තුය්හං. අතියාවකොසීති කාලඤ්ච පමාණඤ්ච අතික්කමීන්වා අජ්ජ තීණි දිවසානි මය්හං පියං මනාපං මණිරතනං යාවමානො අතික්කමීම යාවකොසී. න වාපි තෙති න කෙවලං න දස්සං, අස්සමමිපි තෙ නාගමිස්සං. සුසු යථාති යථා නාම යුථා තරුණමනුස්සො. සක්ඛරධොතපාණිති සක්ඛරාය ධොතපාණි, තෙලෙන පාසාණෙ ධොතඅසිහත්ථො. තාසෙසිමං සෙලං යාවමානොති ඉමං මණිං යාවන්තො ත්වං කඤ්චනථරුඛග්ගං අබ්බාහින්වා “සීසං තෙ ඡන්දාමී” ති වදන්තො තරුණපුරිසො විය මං තාසෙසී.

එවං වත්වා සො නාගරාජා උදකෙ නිමුජ්ජින්වා අත්තනො නාගභවනමෙව ගන්ත්වා න පච්චාගඤ්ඡී. අථ සො තාපසො තස්ස දස්සනීයස්ස නාගරාජස්ස අදස්සනෙන භියොසොසොමත්තාය කියො අභොසී ලුබ්බො දුබ්බණ්ණො උජ්ජණ්ඩුජ්ජණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගත්තො. අථ ජෙට්ඨතාපසො “කනිට්ඨස්ස පවත්තිං ජානිස්සාමී” ති තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා තං භියොසොසොමත්තාය පණ්ඩුරොගීනං දිස්වා “කිං නු ඛො, භො, ත්වං භියොසොසොමත්තාය පණ්ඩුරොගී

ජාතො’’ති වත්වා ‘‘තස්ස දස්සනීයස්ස නාගරාජස්ස අදස්සනොනා’’ති සුත්වා ‘‘අයං තාපසො නාගරාජානං විනා වත්තිතුං න සක්කොති’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා තතියං ගාථමාහ –

9.

‘‘න තං යාවෙ යස්ස පියං ජීගීසෙ, දෙස්සො හොති අනියාවනාය;
නාගො මණිං යාවිතො බ්‍රාහ්මණෙන, අදස්සනංයෙව තදජ්ඣුගමා’’ති.

තත්ථ න තං යාවෙති තං භණ්ඩං න යාවෙය්‍ය. යස්ස පියං ජීගීසෙති යං භණ්ඩං අස්ස පුග්ගලස්ස පියන්ති ජාතෙය්‍ය. දෙස්සො හොතිති අප්පියො හොති. අනියාවනායාති පමාණං අතික්කමිත්වා වරහණ්ඩං යාවත්තො තාය අනියාවනාය. අදස්සනංයෙව තදජ්ඣුගමාති තතො පටියාය අදස්සනමෙව ගතොති.

එවං පන තං වත්වා ‘‘ඉතො දානි පටියාය මා සොචී’’ති සමස්සාසෙත්වා ජෙට්ඨභාතා අත්තනො අස්සමමෙව ගතො. අථාපරභාගෙ තෙ ද්වෙපි භාතරො අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අභෙසුං.

සත්ථා ‘‘එවං, භික්ඛවෙ, සත්තරතනපරිපුණ්ණෙ නාගභවනෙ වසන්තානං නාගානම්පි යාවනා නාම අමනාපා, කිමඨගං පන මනුස්සාන’’න්ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා කනිට්ඨො ආනන්දො අහොසි, ජෙට්ඨො පන අභමෙව අහොසි’’න්ති.

මණිකණ්ඨජාතකවණ්ණනා තතියා.

[254] 4. කුණ්ඩකකුච්ඡිසින්ධවජාතකවණ්ණනා

භුත්වා තිණපරිඝාසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරං ආරබ්භ කටෙසි. එකස්මිඤ්භි සමයෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා වාරිකං වරිත්වා පුන පච්චාගතෙ මනුස්සා ‘‘ආගන්තුකසක්කාරං කරස්සාමා’’ති බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාසස්ස මහාදානං දදන්ති. විහාරෙ එකං ධම්මසොසකභික්ඛුං යපෙසුං, සො යෙ යෙ ආගන්ත්වා යත්තකෙ භික්ඛු ඉච්ඡන්ති, තෙසං තෙසං භික්ඛු විචාරෙත්වා දෙති.

අටෙකා දුග්ගතමහල්ලිකා ඉන්ථි එකමෙව පටිවිසං සජ්ජෙත්වා තෙසං තෙසං මනුස්සානං භික්ඛුසු විචාරෙත්වා දින්තෙසු උස්සුරෙ ධම්මසොසකස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා ‘‘මය්හං එකං භික්ඛුං දෙථා’’ති ආහ. සො ‘‘මයා සබ්බෙ භික්ඛු විචාරෙත්වා දින්තා, සාරිපුත්තත්ථෙරො පන විහාරෙයෙව, ත්වං තස්ස භික්ඛං දෙහි’’ති ආහ. සා ‘‘සාධු’’ති තුට්ඨවිත්තා ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ යත්වා ථෙරස්ස ආගතකාලෙ වන්දිත්වා භත්ථනො පත්තං ගහෙත්වා සරං නෙත්වා නිසීදාපෙසි. ‘‘එකාය කිර මහල්ලිකාය ධම්මසෙනාපති අත්තනො සරෙ නිසීදාපිතො’’ති බහුනි සද්ධානි කුලානි අස්සොසුං. තෙසු රාජා පස්සෙනදී කොසලො තං පවත්තිං සුත්වා

තස්සා සාටකෙන වෙව සහස්සත්ථවිකාය ව සද්ධිං හත්තභාජනානි පහිණි “මය්භං අයාං පරිවිසමානා ඉමං සාටකං නිවාසෙත්වා ඉමෙ කභාපණෙ වළඤ්ජෙත්වා ථෙරං පරිවිසතු”ති. යථා ව රාජා, එවං අනාටපිණ්ඩිකො චූළඅනාටපිණ්ඩිකො විසාබා ව මහාඋපාසිකා පහිණි. අඤ්ඤානිපි පන කුලානි එකසතද්විසතාදිවසෙන අත්තනො අත්තනො බලානුරූපෙන කභාපණෙ පහිණිංසු. එවං එකාහෙනෙව සා මහල්ලිකා සතසහස්සමත්තං ලභි. ථෙරො පන තාය දින්නයාගුමෙව පිටිත්වා තාය කතබ්ජ්ජකමෙව පක්කහත්තමෙව ව පරිභුඤ්ජීත්වා අනුමොදනං කත්වා තං මහල්ලිකං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා විහාරමෙව අගමාසි.

ධම්මසභායං හික්ඛු ථෙරස්ස ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, ධම්මසෙනාපති මහල්ලිකගහපතානිං දුග්ගතභාවතො මොවෙසි, පතිට්ඨා අහොසි. තාය දින්නමාහාරං අජිගුව්ජන්තො පරිභුඤ්ජී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුට්ඨිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො ඉදානෙව එතිස්සා මහල්ලිකාය අවස්සයො ජාතො, න ව ඉදානෙව තාය දින්නං ආහාරං අජිගුව්ජන්තො පරිභුඤ්ජති, පුබ්බෙපි පරිභුඤ්ජීයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො උත්තරාපථෙ අස්සවාණිජකුලෙ නිබ්බත්ති. උත්තරාපථපනපදතො පඤ්චසතා අස්සවාණිජා අස්සෙ බාරාණසිං ආනෙත්වා වික්කිණන්ති. අඤ්ඤතරොපි අස්සවාණිජො පඤ්චඅස්සසතානි ආදාය බාරාණසිමග්ගං පටිපජ්ජී. අත්තරාමග්ගෙ ව බාරාණසිතො අවිදුරෙ එකො නිගමගාමො අත්ථී, තත්ථ පුබ්බෙ මහාවිහවො සෙට්ඨී අහොසි. තස්ස මහන්තං නිවෙසනං, තං පන කුලං අනුක්කමෙන පරික්ඛයං ගතං, එකාව මහල්ලිකා අවසිට්ඨා, සා තස්මිං නිවෙසනෙ වසති. අථ සො අස්සවාණිජො තං නිගමගාමං පත්වා “වෙනනං දස්සාමි”ති තස්සා නිවෙසනෙ නිවාසං ගණ්හිත්වා අස්සෙ එකමන්තෙ යිපෙසි. තංදිවසමෙවස්ස එකිස්සා ආජානියාවළවාය ගබ්හවුට්ඨානං අහොසි. සො ද්වෙ තයො දිවසෙ වසිත්වා අස්සෙ බලං ගාහාපෙත්වා “රාජානං පස්සිස්සාමි”ති අස්සෙ ආදාය පායාසි. අථ නං මහල්ලිකා “ගෙහවෙනනං දෙහි”ති වත්වා “සාධු, අම්ම, දෙමි”ති වුත්තෙ “තාත, වෙනනං මෙ දදමානො ඉමමිපි අස්සපොතකං වෙනනතො ඛණ්ඩෙත්වා දෙහි”ති ආහ. වාණිජො තථා කත්වා පක්කාමි. සා තස්මිං අස්සපොතකෙ පුත්තසිනෙහං පච්චුපට්ඨපෙත්වා අවස්සාවනක්ඛාමකහත්තවිසාසතිණානි දත්වා තං පටිජග්ගි.

අථාපරහාගෙ බොධිසත්තො පඤ්ච අස්සසතානි ආදාය ආගච්ජන්තො තස්මිං ගෙහෙ නිවාසං ගණ්හි. කුණ්ඩකබාදකස්ස සින්ධවපොතකස්ස ඨිතට්ඨානතො ගන්ධං සායිත්වා එකඅස්සොපි ගෙහං පවිසිතුං නාසක්ඛි. බොධිසත්තො මහල්ලිකං පුට්ඨි – “අම්ම, කච්චි ඉමස්මිං ගෙහෙ අස්සො අත්ථී”ති. “තාත, අඤ්ඤො අස්සො නාම නත්ථී, අහං පන පුත්තං කත්වා එකං අස්සපොතකං පටිජග්ගාමි, සො එත්ථ අත්ථී”ති. “කහං සො, අම්මා”ති? “වරිතුං ගතො, තාතා”ති. “කාය වෙලාය ආගමිස්සති, අම්මා”ති? “සායන්තෙ, තාතා”ති. බොධිසත්තො තස්ස ආගමනං

පටිමානෙන්තො අස්සෙ ඛනි යපෙත්වා ව නිසිදි. සින්ධවපොතකොපි විවරිත්වා කාලෙයෙව ආගමි. බොධිසත්තො කුණ්ඩකකුච්ඡිසින්ධවපොතකං දිස්වා ලක්ඛණානි සමානෙන්වා “අයං සින්ධවො අනග්ගො, මහල්ලිකාය මූලං දත්වා ගහෙනුං වට්ටති”ති වින්තෙසි. සින්ධවපොතකොපි ගෙහං පවිසිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙයෙව යීතො. තස්මිං ඛණෙ තෙ අස්සා ගෙහං පවිසිතුං සක්ඛිංසු.

බොධිසත්තො ද්වීහනීහං වසිත්වා අස්සෙ සන්තප්පෙන්වා ගච්ඡන්තො “අම්ම, ඉමං අස්සපොතකං මූලං ගහෙන්වා මය්හං දෙහී”ති ආහ. “කිං වදෙසි, තාත, පුත්තං වික්කිණන්තා නාම අත්ථි”ති. “අම්ම, ත්වං එතං කිං බාදාපෙන්වා පටිඡග්ගසී”ති? “ඔදනකඤ්ජිකඤ්ච ක්කාමකහත්තඤ්ච විසාසනිණඤ්ච බාදාපෙන්වා කුණ්ඩකයාගුඤ්ච පායෙන්වා පටිඡග්ගාමි, තාතා”ති. “අම්ම, අහං එතං ලභිත්වා පිණ්ඩරසභොජනං භොජෙස්සාමි, යීතට්ඨානෙ වෙලවිතානං පසාරෙන්වා අත්ථරණපිට්ඨෙ යපෙස්සාමි”ති. “තාත, එවං සන්තෙ මම පුත්තො ව සුඛං අනුභවතු, තං ගහෙන්වා ගච්ඡා”ති. අථ බොධිසත්තො තස්ස චතුත්තං පාදානං නඩගුට්ඨස්ස මුඛස්ස ච මූලං එකෙකං කත්වා ඡ සහස්සත්ථවිකායො යපෙන්වා මහල්ලිකං නවවත්ථං නිවාසාපෙන්වා සින්ධවපොතකස්ස පුරතො යපෙසි. සො අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා මාතරං ඔලොකෙන්වා අස්සුනි පවත්තෙසි. සාපි තස්ස පිට්ඨිං පරිමජ්ජිත්වා ආහ – “මයා පුත්තපොසාවනිකං ලද්ධං, ත්වං, තාත, ගච්ඡාහී”ති, තදා සො අගමාසි.

බොධිසත්තො පුනදිවසෙ අස්සපොතකස්ස පිණ්ඩරසභොජනං සජ්ජෙන්වා “විමංසිස්සාමි තාව නං, ජානාති නු බො අත්තනො බලං, උදාහු න ජානාති”ති දොණියං කුණ්ඩකයාගුං ආකිරාපෙන්වා දාපෙසි. සො “නාහං ඉමං භොජනං භුඤ්ජිස්සාමි”ති තං යාගුං පායිතුං න ඉච්ඡි. බොධිසත්තො තස්ස විමංසනවසෙන පයමං ගාථමාහ –

10.

“භුත්වා තිණපරිසාසං, භුත්වා ආවාමකුණ්ඩකං;
එතං තෙ භොජනං ආසි, කස්මා දානි න භුඤ්ජසී”ති.

තත්ථ භුත්වා තිණපරිසාසන්ති ත්වං පුබ්බෙ මහල්ලිකාය දින්නං තෙසං තෙසං බාදිතාවසෙසං විසාසනිණසඛිබාතං පරිසාසං භුඤ්ජිත්වා වඩ්ඪිතො. භුත්වා ආවාමකුණ්ඩකන්ති එත්ථ ආවාමො වුච්චති ඔදනාවසෙසං. කුණ්ඩකන්ති කුණ්ඩකමෙව. එතඤ්ච භුඤ්ජිත්වා වඩ්ඪිතොසීති දිපෙති. එතං තෙති එතං තව පුබ්බෙ භොජනං ආසි. කස්මා දානි න භුඤ්ජසීති මයාපි තෙ තමෙව දින්නං, ත්වං තං කස්මා ඉදානි න භුඤ්ජසීති.

තං සුත්වා සින්ධවපොතකො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

11.

“යත්ථ පොසං න ජානන්ති, ජානියා විනයෙන වා;

බහු තත්ව මහාබ්‍රහ්මය, අපි ආවාමකුණ්ඩක.

12.

“ත්වක්ද්ව බ්‍රහ්මං පජානාසි, යාදිසායං භයුත්තමො;
ජානන්තො ජානමාගම්ම, න තෙ භක්ඛාමි කුණ්ඩක” න්ති.

තත්ව යත්ථාති යස්මිං යානෙ. පොසන්ති සත්තං. ජාතියා විනයෙන වාති
“ජාතිසම්පන්නො වා එසො, න වා, ආචාරයුත්තො වා, න වා” ති එවං න ජානන්ති.
මහාබ්‍රහ්මයෙහි ගරුකාලපනෙන ආලපන්තො ආහ. යාදිසායන්ති යාදිසො අයං,
අත්තානං සන්ධාය වදති. ජානන්තො ජානමාගම්මාති අහං අත්තතො බලං
ජානන්තො ජානන්තමෙව තං ආගම්ම පටිච්ච තව සන්තිකෙ කුණ්ඩකං කිං
භුක්ඛිස්සාමි. න හි ත්වං කුණ්ඩකං භොජාපෙතුකාමතාය ඡ සහස්සානි දත්වා මං
ගණ්හිති.

තං සුත්වා බ්‍රහ්මයන්තො “තං වීමංසනත්ථාය තං මයා කතං, මා කුප්ඤ්ඤි” ති තං
සමස්සාසෙත්වා සුභොජනං භොජෙත්වා ආදාය රාජඨගණං ගන්ත්වා එකස්මිං
පස්සෙ පක්ඛි අස්සසතානි යපෙත්වා එකස්මිං පස්සෙ විචිත්තසාණිං පරික්ඛිපිත්වා
හෙට්ඨා අත්ථරණං පත්ථරිත්වා උපරි වෙලවිතානං බන්ධිත්වා සින්ධවපොතකං
යපෙසි.

රාජා ආගන්ත්වා අස්සෙ ඔලොකෙන්තො “අයං අස්සො කස්මා විසුං
යපිතො” ති පුච්ඡිත්වා “මහාරාජ, අයං සින්ධවො ඉමෙ අස්සෙ විසුං අකතො
මොවෙස්සති” ති සුත්වා “සොහනො, හො, සින්ධවො” ති පුච්ඡි. බ්‍රහ්මයන්තො
“ආම, මහාරාජා” ති වත්වා “තෙන හිස්ස ජවං පස්සිස්සාමි” ති වුත්තෙ තං අස්සං
කප්පෙත්වා අභිරුහිත්වා “පස්ස, මහාරාජා” ති මනුස්සෙ උස්සාරෙත්වා රාජඨගණෙ
අස්සං පාහෙසි. සබ්බං රාජඨගණං නිරන්තරං අස්සපන්තිහි පරික්ඛිත්තමිවාහොසි.
පුන බ්‍රහ්මයන්තො “පස්ස, මහාරාජ, සින්ධවපොතකස්ස වෙග” න්ති විස්සජ්ජෙසි,
එකපුරිසොපි නං න අද්දස. පුන රත්ථපටං උදරෙ පරික්ඛිපිත්වා විස්සජ්ජෙසි,
රත්තපටමෙව පස්සිංසු. අථ නං අන්තොනගරෙ එකිස්සා උය්‍යානපොක්ඛරණියා
උදකපිටියෙ විස්සජ්ජෙසි, තත්ථස්ස උදකපිටියෙ ධාවතො ධුරග්ගානිපි න තෙමිංසු.
පුනචාරං පදුමිනිපත්තානං උපරි ධාවන්තො එකපණ්ණමිපි න උදකෙ ඔසිදාපෙසි.
එවමස්ස ජවසම්පන්නං දස්සෙත්වා ඔරුය්හ පාණිං පහරිත්වා හත්ථතලං උපනාමෙසි,
අස්සො උපගන්ත්වා වත්තාරො පාදෙ එකතො කත්වා හත්ථතලෙ අට්ඨාසි. අථ
මහාසත්තො රාජානං ආහ – “මහාරාජ, ඉමස්ස අස්සපොතකස්ස සබ්බාකාරෙන
වෙගෙ දස්සියමානෙ සමුද්දපරියන්තො නප්පහොති” ති. රාජා තුස්සිත්වා
මහාසත්තස්ස උපඨිසිරජ්ජං අදාසි. සින්ධවපොතකමිපි අභිසික්ඛිත්වා මඨගලඅස්සං
අකාසි.

සො රක්ඛෙඤ්ඤා පියො අහොසි මනාපො, සක්කාරොපිස්ස මහා අහොසි. තස්ස හි
වසනට්ඨානං රක්ඛෙඤ්ඤා අලඬිකතපටියන්තො වාසසරගබ්භො විය අහොසි,

චතුර්නිගන්ධෙහි භූමිලෙපනං අකංසු, ගන්ධදාමමාලාදාමානි ඔසාරයිංසු, උපරි සුවණ්ණතාරකබ්විතං වෙලවිතානං අහොසි, සමන්තතො විත්‍රසාණි පරික්ඛිත්තා අහොසි, නිව්චං ගන්ධතෙලපදීපා ඤායිංසු, උච්චාරපස්සාවට්ඨානෙපිස්ස සුවණ්ණකටාහං යපයිංසු, නිව්චං රාජාරහභොජනමෙව භුඤ්ජී. තස්ස පන ආගතකාලතො පට්ඨාය රඤ්ඤො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං හත්ථගතමෙව අහොසි. රාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු සොනාපන්නා සකදාගාමිනො අනාගාමිනො අරහත්තො ච අහෙසු. “තදා මහල්ලිකා අයමෙව මහල්ලිකා අහොසි, සින්ධවො සාරිපුත්තො, රාජා ආනන්දො, අස්සවාණිජ්ජො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කුණ්ඩකකුච්ඡිසින්ධවජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[255] 5. සුකජාතකවණ්ණනා

යාව සො මත්තමඤ්ඤාසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අතිබහුං භුඤ්ජීත්වා අජීරණෙන කාලකතං භික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තස්මිං කිර එවං කාලකතෙ ධම්මසභායං භික්ඛු තස්ස අගුණකථං සමුට්ඨාපෙසු. — “ආවුසො, අසුකො නාම භික්ඛු අත්තතො කුච්ඡිජපමාණං අජානිත්වා අතිබහුං භුඤ්ජීත්වා ජීරාපෙතුං අසක්කොන්තො කාලකතො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස අතිභොජනපච්චයෙනෙව මතො”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො හිමවන්තපදෙසෙ සුකයොනියං නිබ්බන්තිත්වා අනෙකානං සුකසහස්සානං සමුද්දානුගතෙ හිමවන්තපදෙසෙ වසන්තානං රාජා අහොසි. තස්සෙකො පුත්තො අහොසි, තස්මිං බලජපත්තෙ බොධිසත්තො දුබ්බලවක්ඛුකො අහොසි. සුකානං කිර සීසො වෙගො හොති, තෙන තෙසං මහල්ලකකාලෙ පයමං චක්ඛුමෙව දුබ්බලං හොති. බොධිසත්තස්ස පුත්තො මාතෘපිතරො කුලාවකෙ යපෙත්වා ගොවරං ආහරිත්වා පොසෙසි. සො එකදිවසං ගොවරභූමිං ගන්ත්වා පබ්බතමත්ථකෙ ධීතො සමුද්දං ඔලොකෙන්නො එකං දීපකං පස්සි. තස්මිං පන සුවණ්ණවණ්ණං මධුරඵලං අම්බවනං අත්ථී. සො පුනදිවසෙ ගොවරවෙලාය උජ්ජනිත්වා තස්මිං අම්බවනෙ ඔතරිත්වා අම්බරසං පිට්ඨිත්වා අම්බපක්කං ආදාය ආගන්ත්වා මාතෘපිතූනං අදාසි. බොධිසත්තො තං බාදන්තො රසං සඤ්ජානිත්වා “තාත, නනු ඉමං අසුකදීපකෙ අම්බපක්ක”න්ති වත්වා “ආම, තාතා”ති වුත්තෙ “තාත, එතං දීපකං ගච්ඡන්තා නාම සුකා දීසමායුං පාලෙන්නා නාම නත්ථී, මා බො ත්ථං පුත තං දීපකං අගමාසි”ති ආහ. සො තස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා අගමාසියෙව.

අපේකදිවසං බහුං අම්බරසං පිචිත්වා මාතාපිතුනං අත්ථාය අම්බපක්කං ආදාය සමුද්දමත්ථකෙනාගච්ඡන්තො අතිධාතනය කිලන්තකායො නිද්දායාහිභූතො, සො නිද්දායන්තොපි ආගච්ඡතෙව, තුණ්ඛෙන පනස්ස ගහිතං අම්බපක්කං පති. සො අනුක්කමෙන ආගමනවිථිං ඡහිත්වා ඔසිදන්තො උදකපිට්ඨෙනෙව ආගච්ඡන්තො උදකෙ පති. අථ නං එකො මච්ඡො ගහෙන්වා බාදි. බොධිසත්තො තස්මිං ආගමනවෙලාය අනාගච්ඡන්තෙයෙව “සමුද්දෙ පතිත්වා මනො හවිස්සති” ති අඤ්ඤාසි. අථස්ස මාතාපිතරොපි ආහාරං අලහමානා සුස්සිත්වා මරිංසු.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

13.

“යාව සො මත්තමඤ්ඤාසි, භොජනස්මිං විහඬගමො;
තාව අද්ධානමාපාදි, මාතරඤ්ච අපොසයි.

14.

“යතො ච බො බහුතරං, භොජනං අජ්ඣවාහරි;
තතො තත්ථෙව සංසිදි, අමත්තඤ්ඤා හි සො අහු.

15.

“තස්මා මත්තඤ්ඤාතා සාධු, භොජනස්මිං අගිද්ධතා;
අමත්තඤ්ඤා හි සිදන්ති, මත්තඤ්ඤා ච න සිදරෙ” ති.

තත්ථ යාව සොති යාව සො විහඬගමො භොජනෙ මත්තමඤ්ඤාසි. තාව අද්ධානමාපාදීති තත්ථකං කාලං ජීවිතඅද්ධානං ආපාදි, ආයුං වින්දි. මාතරඤ්චාති දෙසනාසිසමෙතං, මාතාපිතරො ච අපොසයිති අත්ථො. යතො ච බොති යස්මිඤ්ච බො කාලෙ. භොජනං අජ්ඣවාහරීති අම්බරසං අජ්ඣොහරි. තතොති තස්මිං කාලෙ. තත්ථෙව සංසිදීති තස්මිං සමුද්දෙයෙව ඔසිදි නිමුජ්ජි, මච්ඡභොජනතං ආපජ්ජි.

තස්මා මත්තඤ්ඤාතා සාධුති යස්මා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤා සුකො සමුද්දෙ ඔසිදිත්වා මනො, තස්මා භොජනස්මිං අගිද්ධිතාසඬ්ඛාතො මත්තඤ්ඤාභාවො සාධු, පමාණජානනං සුන්දරන්ති අත්ථො. අථ චා “පටිසඬ්ඛා යොනියො ආහාරං ආහාරෙති, නෙව දවාය න මදාය...පෙ.... ඵාසුචිහාරො චා” ති.

“අල්ලං සුක්ඛඤ්ච භුඤ්ජන්තො, න බාළ්භං සුහිතො සියා;
උභුදරො මිතාහාරො, සතො හික්ඛු පරිබ්බපෙ.

“චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ, අභුත්වා උදකං පිචෙ;
අලං ඵාසුචිහාරාය, පහිතත්තස්ස හික්ඛුතො. (ථෙරගා. 982-983);

“මනුජස්ස සදා සතීමනො, මත්තං ජානතො ලද්ධභොජනෙ;

තනු තස්ස භවන්ති වෙදනා, සංකං ජීරති ආයුං පාලය''න්ති. (සං. නි. 1.124) –

එවං වණ්ණිකා මත්තඤ්ඤතාපි සාධු.

“කන්තාරෙ පුත්තමංසංව, අක්ඛස්සබ්බඤ්ජනං යථා;
එවං ආහරි ආහරං, යාපනත්ථමමුච්ඡිතො''ති. (විසුද්ධි. 1.19) –

එවං වණ්ණිකා අගිද්ධිතාපි සාධු. පාළියං පන ‘‘අගිද්ධිමා’’ති ලිඛිතං, තතො අයං අට්ඨකථාපාඨොව සුන්දරතරො. අමත්තඤ්ඤ හි සිදන්තිති භොජනෙ පමාණං අජානන්තා හි රසතණ්හාවසෙන පාපකම්මං කත්වා චතුසු අපායෙසු සිදන්ති. මත්තඤ්ඤ ච න සිදරෙති යෙ පන භොජනෙ පමාණං ජානන්ති, තෙ දිට්ඨධම්මෙපි සම්පරායෙපි න සිදන්තිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු සොනාපන්තාපි සකදාගාමිනොපි අනාගාමිනොපි අරහත්තොපි අහෙසුං. ‘‘තදා සුකරාජපුත්තො භොජනෙ අමත්තඤ්ඤ හික්ඛු අහොසි, සුකරාජා පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

සුකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[256] 6. ජරුදපානජාතකවණ්ණනා

ජරුදපානං බණ්ණමානාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාවත්ථිවාසිනො වාණිජෙ ආරබ්භ කටෙසි. තෙ කිර සාවත්ථියං භණ්ඩං ගහෙන්වා සකටානි පුරෙත්වා වොහාරත්ථාය ගමනකාලෙ තථාගතං නිමන්තෙන්වා සරණානි ගහෙන්වා සිලෙසු පතිට්ඨාය සත්ථාරං වන්දිත්වා ‘‘මයං, භන්තෙ, වොහාරත්ථාය දීසමග්ගං ගම්ස්සාම, භණ්ඩං විස්සජ්ජෙන්වා සිද්ධිප්පත්තා සොත්ථිනා පච්චාගන්ත්වා පන තුම්භෙ වන්දිස්සාමා’’ති වත්වා මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. තෙ කන්තාරමග්ගෙ පුරාණඋදපානං දිස්වා ‘‘ඉමස්මිං උදපානෙ පානීයං නත්ථි, මයඤ්ච පිපාසිතා, බණ්ණස්සාම න’’න්ති බණ්ණන්තා පටිපාටියා බහුං අයං...පෙ.... වෙළරියං ලභිංසු. තෙ තෙනෙව සන්තුට්ඨා හුත්වා තෙසං රතනානං සකටානි පුරෙත්වා සොත්ථිනා සාවත්ථිං පච්චාගමිංසු. තෙ ආහතං ධනං පටිසාමෙත්වා මයං ‘‘සිද්ධිප්පත්තා භත්තං දස්සාමා’’ති තථාගතං නිමන්තෙන්වා දානං දත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තා අත්තනො ධනස්ස ලද්ධාකාරං සත්ථු ආරොවෙසුං. සත්ථා ‘‘තුම්භෙ බො උපාසකා තෙන ධනෙන සන්තුට්ඨා හුත්වා පමාණඤ්ඤතාය ධනඤ්ච ජීවිතඤ්ච අලභිත්ථ, පොරාණකා පන අසන්තුට්ඨා අමත්තඤ්ඤනො පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා ජීවික්ඛයං පත්තා’’ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං වාණිජකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථවාහපෙට්ඨකො අහොසි. සො

බාරාණසියං භණ්ඩං ගහෙත්වා සකටානි පුරෙත්වා බහු වාණිජෙ ආදාය තමෙව
 කන්තාරං පටිපත්තො තමෙව උදපානං අද්දස. තත්ථ තෙ වාණිජා “පානීයං
 පිච්ඡසාමා”ති තං උදපානං බණන්තා පටිපාටියා බහුනි අයාදීනි ලභිංසු. තෙ බහුමිපි
 රතනං ලභිත්වා තෙන අසන්තුට්ඨා “අඤ්ඤමිපි එත්ථ ඉතො සුන්දරතරං
 භවිස්සතී”ති භියොසාසොමත්තාය තං බණ්ණියෙව. අථ බොධිසත්තො තෙ ආභ –
 “හො වාණිජා, ලොභො නාමෙස විනාසමුලං, අමහෙහි බහු ධනං ලද්ධං,
 එත්තකෙනෙව සන්තුට්ඨා හොථ, මා අතිබණ්ණා”ති. තෙ තෙන නිවාරියමානාපි
 බණ්ණියෙව. සො ව උදපානො නාගපරිග්ගහිතො, අථස්ස හෙට්ඨා වසනකනාගරාජා
 අත්තනො විමානෙ භිජ්ජත්තෙ ලෙඩ්චුසු ව පංසුසු ව පතමානෙසු කුද්ධො යපෙත්වා
 බොධිසත්තං අවසෙසෙ සබ්බෙපි නාසිකවාතෙන පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා
 නාගභවනා නික්ඛමිම සකටානි යොජෙත්වා සබ්බරතනානං පුරෙත්වා බොධිසත්තං
 සුඛයානකෙ නිසීදාපෙත්වා නාගමාණවකෙහි සද්ධිං සකටානි යොජාපෙත්තො
 බොධිසත්තං බාරාණසිං තෙත්වා සරං පවෙසෙත්වා තං පටිසාමෙත්වා අත්තනො
 නාගභවනමෙව ගතො. බොධිසත්තො තං ධනං විස්සජ්ජෙත්වා සකලජම්බුදීපං
 උන්නඩ්ගලං කත්වා දානං දත්වා සීලං සමාදිස්සිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා
 ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

16.

“ජරුදපානං බණ්ණමානා, වාණිජා උදකත්ථිකා;
 අජ්ඣගමුං අයසං ලොභං, තිපුසිසඤ්ච වාණිජා;
 රජතං ජාතරූපඤ්ච, මුත්තා වෙළරියා බහු.

17.

“තෙ ව තෙන අසන්තුට්ඨා, භියොසා භියොසා අබාණ්ණිසුං;
 තෙ තත්ථාසිවිසො සොරො, තෙජස්සි තෙජසා හනි.

18.

“තස්මා බණ්ණ නාතිබණ්ණ, අතිබාතඤ්චි පාපකං;
 බාතෙන ව ධනං ලද්ධං, අතිබාතෙන නාසිත”න්ති.

තත්ථ අයසන්ති කාලලොභං. ලොභන්ති තම්බලොභං. මුත්තාති මුත්තායො. තෙ
 ව තෙන අසන්තුට්ඨාති තෙ ව වාණිජා තෙන ධනෙන අසන්තුට්ඨා. තෙ තත්ථාති තෙ
 වාණිජා තස්මිං උදපානෙ. තෙජස්සිති විසතෙජෙන සමන්තාගතො. තෙජසා හනීති
 විසතෙජෙන සාතෙසි. අතිබාතෙන නාසිතන්ති අතිබණ්ණෙන තඤ්ච ධනං ජීවිතඤ්ච
 නාසිතං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා නාගරාජා
 සාරිපුත්තො අහොසි, සත්ථවාහජෙට්ඨකො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

ජරුදපානජාතකවණ්ණනා ජට්ඨා.

[257] 7. ගාමණිවන්දජාතකවණ්ණනා

නායං සරානං කුසලොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපසංසනං ආරබ්භ කටෙසි. ධම්මසභායඤ්ඤි භික්ඛූ දසබ්ලස්ස පඤ්ඤං පසංසන්තා නිසිදිංසු – “ආවුසො, තථාගතො මහාපඤ්ඤො පුට්ඨපඤ්ඤො භාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බේධිකපඤ්ඤො සදෙවකං ලොකං පඤ්ඤාය අතික්කමති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤවායෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං ජනසන්ධො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡමිහි නිබ්බත්ති. තස්ස මුඛං සුපරිමජ්ජිතකඤ්චනාදාසතලං විය පරිසුද්ධං අහොසි අතිසොභග්ගජ්ජත්තං, තෙනස්ස නාමග්ගණදිවසෙ “ආදාසමුබ්බාරො” ති නාමං අකංසු. තං සත්තවස්සබ්භන්තරෙයෙව පන පිතා තයො වෙදෙ ව සබ්බඤ්ච ලොකෙ කත්තබ්බාකත්තබ්බං සික්ඛාපෙත්වා තස්ස සත්තවස්සිකකාලෙ කාලමකාසි. අමච්චා මහන්තෙන සක්කාරෙන රඤ්ඤො සරිරකිච්චං කත්වා මතකදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ රාජභිගණෙ සන්තිපතිත්වා “කුමාරො අතිදහරො, න සක්කා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතුං, වීමංසිත්වා නං අභිසිඤ්චිස්සාමා” ති එකදිවසං නගරං අලඬිකාරාපෙත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං සජ්ජෙත්වා පල්ලඬිකං පඤ්ඤාපෙත්වා කුමාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “විනිච්ඡයට්ඨානං, දෙව, ගන්තුං වට්ටති” ති ආහංසු. කුමාරො “සාධු” ති මහන්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා පල්ලඬිකෙ නිසිදි.

තස්ස නිසිත්තකාලෙ අමච්චා එකං ද්විහි පාදෙහි විවරණමක්කටං. වත්ථුච්ඡිජාචරියවෙසං ගාභාපෙත්වා විනිච්ඡයට්ඨානං නෙත්වා “දෙව, අයං පුරිසො පිතු මහාරාජස්ස කාලෙ වත්ථුච්ඡිජාචරියො පගුණච්ඡිජො අන්තොභූමියං සත්තරතනට්ඨානෙ ගුණදොසං පස්සති, එතෙනෙව ගහිතං රාජකුලානං ගෙහට්ඨානං හොති, ඉමං දෙවො සඬිගණ්ඨිත්වා යානන්තරෙ යපෙතු” ති ආහංසු. කුමාරො තං හෙට්ඨා ව උපරිව ඔලොකෙත්වා “නායං මනුස්සො, මක්කටො එසො” ති ඤත්වා “මක්කටා නාම කතං කතං විද්ධංසෙතුං ජානන්ති, අකතං පන කාතුං වා විවාරෙතුං වා න ජානන්ති” ති වින්තෙත්වා අමච්චානං පයමං ගාථමාහ –

19.

“නායං සරානං කුසලො, ලොලො අයං වලීමුබ්බො;
කතං කතං බො දුසෙය්‍ය, එවං ධම්මමීදං කුල” ති.

තත්ථ නායං සරානං කුසලොති අයං සත්තො න සරානං කුසලො, සරානි විවාරෙතුං වා කාතුං වා ඡෙකො න හොති. ලොලොති ලොලජාතිකො. වලීමුබ්බොති

වලියො මුබෙ අස්සාති වලිමුබො. එවං ධම්මථිදංකුලන්ති ඉදං මක්කටකුලං නාම කතං කතං දුසෙතබ්බං විනාසෙතබ්බන්ති එවං සභාවන්ති.

අපාමච්චා “එවං භවිස්සති, දෙවා” ති තං අපනෙත්වා එකාභද්විභව්වයෙන පුන තමෙව අලඬිකරිත්වා විනිවිජයට්ඨානං ආනෙත්වා “අයං, දෙව, පිතු මහාරාජස්ස කාලෙ විනිවිජයාමච්චො, විනිවිජයසුත්තමස්ස සුපවත්තිතං, ඉමං සඬගණ්හිත්වා විනිවිජයකම්මං කාරෙතුං වට්ටති” ති ආභංසු. කුමාරො තං ඔලොකෙත්වා “විත්තවතො මනුස්සස්ස ලොමං නාම එවරූපං න භොති, අයං නිවිත්තකො වානරො විනිවිජයකම්මං කාතුං න සක්ඛිස්සති” ති ඤත්වා දුතියං ගාථමාභ –

20.

“නයිදං විත්තවතො ලොමං, නායං අස්සාසිකො මිගො;
සිට්ඨං මෙ ජනසන්ධෙන, නායං කිඤ්චි විජානති” ති.

තත්ථ නයිදං විත්තවතො ලොමන්ති යං ඉදං එතස්ස සරීරෙ එරූසලොමං, ඉදං විචාරණපඤ්ඤාය සම්පයුත්තවිත්තවතො න භොති. පාකතිකචිත්තෙන පන අවිත්තකො නාම තිරවිජානගතො නත්ථි. නායං අස්සාසිකොති අයං අවස්සයො වා භුත්වා අනුසාසනිං වා දත්වා අඤ්ඤං අස්සාසෙතුං අසමත්ථතාය න අස්සාසිකො. මිගොති මක්කටං ආභ. සිට්ඨං මෙ ජනසන්ධෙනාති මය්හං පිතරා ජනසන්ධෙන එතං සිට්ඨං කථිතං, “මක්කටො නාම කාරණාකාරණං න ජානාති” ති එවං අනුසාසනී දිත්තාති දීපෙති. නායං කිඤ්චි විජානතීති තස්මා අයං වානරො න කිඤ්චි ජානාතීති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. පාළියං පන “නායං කිඤ්චි න දුසයෙ” ති ලිඛිතං, තං අට්ඨකථායං නත්ථි.

අමච්චා ඉමම්පි ගාථං සුත්වා “එවං භවිස්සති, දෙවා” ති තං අපනෙත්වා පුනපි එකදිවසං තමෙව අලඬිකරිත්වා විනිවිජයට්ඨානං ආනෙත්වා “අයං, දෙව, පුරිසො පිතු මහාරාජස්ස කාලෙ මාතාපිතුලපට්ඨානකාරකො, කුලෙජෙට්ඨාපවායිකකම්මකාරකො, ඉමං සඬගණ්හිතුං වට්ටති” ති ආභංසු. කුමාරො තං ඔලොකෙත්වා “මක්කටා නාම වලවිත්තා, එවරූපං කම්මං කාතුං න සමත්ථා” ති විත්තෙත්වා තතියං ගාථමාභ –

21.

“න මාතරං පිතරං වා, භාතරං භගිනිං සකං;
භරෙය්‍ය තාදිසො පොසො, සිට්ඨං දසරථෙන මෙ” ති.

තත්ථ භාතරං භගිනිං සකන්ති අත්තතො භාතරං වා භගිනිං වා. පාළියං පන “සඬ”න්ති ලිඛිතං, තං පන අට්ඨකථායං “සකන්ති චුත්තෙ සකභාතිකභගිනියො ලබ්භන්ති, සඬන්ති චුත්තෙ සභායකො ලබ්භති” ති විචාරිතමෙව. භරෙය්‍යාති පොසෙය්‍ය. තාදිසො පොසොති යාදිසො එස දිස්සති, තාදිසො මක්කටජාතිකො සත්තො න භරෙය්‍ය. සිට්ඨං දසරථෙන මෙති එවං මෙ පිතරා අනුසිට්ඨං. පිතා හිස්ස

ජනං චතුර්නි සඬිගහවත්ථුනි සන්දහනතො “ජනසන්ධො”ති වුවචති, දසනි රථෙහි කත්තබ්බකත්තබ්බං අත්තනො එකෙනෙව රථෙන කරණතො “දසරථො”ති. තස්ස සන්තිකා එවරුපස්ස ඔවාදස්ස සුත්තතා එවමාහ.

අමච්චා “එවං භවිස්සති, දෙවා”ති මක්කටං අපනෙත්වා “පණ්ඩිතො කුමාරො, සක්ඛිස්සති රජ්ජං කාරෙතු”න්ති බොධිසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා “ආදාසමුඛරඤ්ඤො ආණා”ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙසුං. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, පණ්ඩිතභාවොපිස්ස සකලජම්බුදීපං පත්ථරිත්වා ගතො.

පණ්ඩිතභාවදීපනත්ථං පනස්ස ඉමානි වුද්දස වත්ථුනි ආහතානි –

“ගොණො පුත්තො භයො චෙව, නළකාරො ගාමභොජකො;
ගණිකා තරුණී සජ්ජො, මිගො තිත්තිරදෙවතා;
නාගො තපස්සිනො චෙව, අථො බ්‍රාහ්මණමාණවො”ති.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකවා – බොධිසත්තස්මිඤ්ඤි රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිතෙ එකො ජනසන්ධරඤ්ඤො පාදමුලිකො නාමෙන ගාමණිවන්දො නාම එවං විත්තෙසි – “ඉදං රජ්ජං නාම සමානවයෙහි සද්ධිං සොහති, අහඤ්ච මහල්ලකො, දහරං කුමාරං උපට්ඨාතුං න සක්ඛිස්සාමි, ජනපදෙ කසිකම්මං කත්වා ජීවිස්සාමි”ති, සො නගරතො තියොජනමත්තං ගන්ත්වා එකස්මිං ගාමකෙ වාසං කජ්ජෙසි. කසිකම්මත්ථාය පනස්ස ගොණාපි නත්ථි, සො දෙවෙ වුට්ඨෙ එකං සභායකං ද්වෙ ගොණෙ යාවිත්වා සබ්බදිවසං කසිත්වා තිණං බාදාපෙත්වා ගොණෙ සාමිකස්ස නියායාදෙතුං ගෙහං අගමාසි. සො තස්මිං බණෙ හරියාය සද්ධිං ගෙහමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා භත්තං භුඤ්ජති. ගොණාපි පරිවයෙන ගෙහං පවිසිංසු, තෙසු පවිසන්තෙසු සාමිකො ථාලකං උක්ඛිපි, හරියා ථාලකං අපනෙසි. ගාමණිවන්දො “භත්තෙන මං නිමන්තෙය්‍ය”න්ති ඔලොකෙන්තො ගොණෙ අනියායාදෙත්වා ගතො. වොරා රත්තිං වජං හින්දිත්වා තෙයෙව ගොණෙ හරිංසු. ගොණසාමිකො පාතොව වජං පට්ටියො තෙ ගොණෙ අදිස්වා වොරෙහි හටභාවං ජානන්තොපි “ගාමණිවන්දස්ස ගීවං කරිස්සාමි”ති තං උපසඬකම්ත්වා “හො ගොණෙ, මෙ දෙහි”ති ආහ. “නනු ගොණො ගෙහං පට්ටියා”ති. “කිං පන තෙ මය්හං නියායාදිතා”ති? “න නියායාදිතා”ති. “තෙන හි අයං තෙ රාජදුතො, එහි”ති ආහ. තෙසු හි ජනපදෙසු යංකිඤ්චි සක්ඛරං වා කපාලබණ්ඩං වා උක්ඛිපිත්වා “අයං තෙ රාජදුතො, එහි”ති වුත්තෙ යො න ගච්ඡති, තස්ස රාජාණං කරොති, තස්මා සො “රාජදුතො”ති සුත්වා ව නික්ඛමි.

සො තෙන සද්ධිං රාජකුලං ගච්ඡන්තො එකං සභායකස්ස වසනගාමං පත්වා “හො, අතිජාතොමිහි, යාව ගාමං පවිසිත්වා ආහාරකිච්චං කත්වා ආගච්ඡාමි, තාව ඉධෙව හොහි”ති වත්වා සභායගෙහං පාවිසි. සභායො පනස්ස ගෙහෙ නත්ථි, සභායිකා දිස්වා “සාමි, පක්කාභාරො නත්ථි, මුහුත්තං අධිවාසෙහි, ඉදානෙව පවිත්වා

දස්සාමි” ති නිස්සෙණියා වෙගෙන තණ්ඩුලකොට්ඨකං අභිරුහන්ති භූමියං පති,
තඬ්ඛණඤ්ඤෙව තස්සා සත්තමාසිකො ගබ්භො පතීතො. තස්මිං ඛණෙ තස්සා
සාමිකො ආගන්ත්වා තං දිස්වා “ත්වං මෙ හරියං පහරිත්වා ගබ්භං පාතෙසි, අයං තෙ
රාජදුතො, එහි” ති තං ගහෙත්වා නික්ඛමි. තතො පට්ඨාය ද්වෙ ජනා ගාමණිං
මජ්ඣෙ කත්වා ගච්ඡන්ති.

අට්ඨකස්මිං ගාමද්වාරෙ එකො අස්සගොපකො අස්සං නිවත්තෙතුං න
සක්කොති, අස්සොපි තෙසං සන්තිකෙන ගච්ඡති. අස්සගොපකො ගාමණිවන්දං
දිස්වා “මාතුල ගාමණිවන්ද, එතං තාව අස්සං කෙනවිදෙව පහරිත්වා නිවත්තෙහි” ති
ආහ. සො එකං පාසාණං ගහෙත්වා ඛිපි, පාසාණො අස්සස්ස පාදෙ පහරිත්වා
එරණ්ඩදණ්ඩකං විය හින්දි. අථ නං අස්සගොපකො “තයා මෙ අස්සස්ස පාදො
හින්තො, අයං තෙ රාජදුතො” ති වත්වා ගණ්ඨි.

සො තිහි ජනෙහි නියමානො වින්තෙසි – “ඉමෙ මං රඤ්ඤො දස්සෙස්සන්ති,
අහං ගොණමූලමිපි දාතුං න සක්කොමි, පගෙව ගබ්භපාතනදණ්ඩං, අස්සමූලං පන
කුතො ලභිස්සාමි, මතං මෙ සෙය්‍යො” ති. සො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අට්ඨියං
මග්ගසමීපෙයෙව එකං එකතො පපාතං පබ්බතං අද්දස, තස්ස ඡායාය ද්වෙ
පිතාපුත්තා නළකාරා එකතො කිලඤ්ජං විනන්ති. ගාමණිවන්දො “හො, සරිරකිව්චං
කාතුකාමොමිහි, ථොකං ඉධෙව හොථ, යාව ආගච්ඡාමි” ති වත්වා පබ්බතං
අභිරුහිත්වා පපාතපස්සෙ පතමානො පිතුනළකාරස්ස පිට්ඨියං පති, නළකාරො
එකජ්ජහාරෙතෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. ගාමණි උට්ඨාය අට්ඨාසි. නළකාරපුත්තො
“ත්වං මෙ පිතුසාතකචොරො, අයං තෙ රාජදුතො” ති වත්වා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා
ගුම්ඛතො නික්ඛමි, “කිං එත” ති ව චුත්තෙ “පිතුසාතකචොරො මෙ” ති ආහ.
තතො පට්ඨාය ගාමණිං මජ්ඣෙ කත්වා වත්තාරො ජනා පරිවාරෙත්වා නයිංසු.

අථාපරස්මිං ගාමද්වාරෙ එකො ගාමභොජකො ගාමණිවන්දං දිස්වා “මාතුල
ගාමණිවන්ද, කහං ගච්ඡසි” ති වත්වා “රාජානං පස්සිතු” ති වුත්තෙ “අද්ධා ත්වං
රාජානං පස්සිස්සසි, අහං රඤ්ඤො සාසනං දාතුකාමො, හරිස්සසි” ති ආහ. “ආම,
හරිස්සාමි” ති. “අහං පකතියා අභිරුපො ධනවා යසසම්පන්නො අරොගො, ඉදානි
පනම්හි දුග්ගතො වෙව පණ්ඩුරොගී ව, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡ, රාජා
කිර පණ්ඩිතො, සො තෙ කට්ඨස්සති, තස්ස සාසනං පුත මය්හං කට්ඨය්‍යාසි” ති.
සො “සාධු” ති සම්පට්ඨි.

අථ නං පුරතො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමද්වාරෙ එකා ගණිකා දිස්වා “මාතුල
ගාමණිවන්ද, කහං ගච්ඡසි” ති වත්වා “රාජානං පස්සිතු” ති වුත්තෙ “රාජා කිර
පණ්ඩිතො, මම සාසනං හරා” ති වත්වා එවමාහ – “පුබ්බෙ අහං බහුං හතිං ලභාමි,
ඉදානි පන තම්බුලමත්තම්පි න ලභාමි, කොචි මෙ සන්තිකං ආගතො නාම නත්ථි,
තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡිත්වා පච්චාගන්ත්වා මය්හං කට්ඨය්‍යාසි” ති.

අප්ප භංගං පුරතො අඤ්ඤාතරස්මිං ගාමද්වාරෙ එකා තරුණිත්ථී දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා “අහං තෙව සාමිකස්ස ගෙහෙ වසිතුං සක්කොමි, න කුලගෙහෙ, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡිත්වා පච්චාගන්ත්වා මය්හං කථෙය්‍යාසි”ති ආහ.

අප්ප භංගං තතො පරභාගෙ මහාමග්ගසමීපෙ එකස්මිං වම්මිකෙ වසන්තො සජ්ජො දිස්වා “ගාමණිවන්ද, කහං යාසි”ති පුච්ඡිත්වා “රාජානං පස්සිතු”න්ති චුත්තෙ “රාජා කිර පණ්ඩිතො, සාසනං මෙ හරා”ති වත්වා “අහං ගොවරත්ථාය ගමනකාලෙ ඡාතජ්ඣන්තො මිලාතසරිරො වම්මිකතො නික්ඛමන්තො සරිරෙන බිලං පුරෙත්වා සරිරං කඬ්ඨෙත්තො කිච්ඡෙන නික්ඛමාමි, ගොවරං වරිත්වා ආගතො පන සුභිතො පුලසරිරො හුත්වා පච්ඡන්තො බිලපස්සානි අපුසන්තො සහසාව පච්ඡාමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡිත්වා මය්හං කථෙය්‍යාසි”ති ආහ.

අප්ප භංගං පුරතො එකො මිගො දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා “අහං අඤ්ඤත්ථ තිණං බාදිතුං න සක්කොමි, එකස්මිංයෙව රුක්ඛමුලෙ සක්කොමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසි”ති ආහ.

අප්ප භංගං තතො පරභාගෙ එකො තිත්තිරො දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා “අහං එකස්මිංයෙව වම්මිකපාදෙ නිසිදිත්වා වස්සන්තො මනාපං කරිත්වා වස්සිතුං සක්කොමි, සෙසට්ඨානෙසු නිසින්තො න සක්කොමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසි”ති ආහ.

අප්ප භංගං පුරතො එකා රුක්ඛදෙවතා දිස්වා “වන්ද, කහං යාසි”ති පුච්ඡිත්වා “රඤ්ඤො සන්තික”න්ති චුත්තෙ “රාජා කිර පණ්ඩිතො, අහං පුබ්බෙ සක්කාරජ්ජන්තො අහොසිං, ඉදානි පන පල්ලවමුට්ඨිමත්තමිපි න ලභාමි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසි”ති ආහ.

තතො අපරභාගෙ එකො නාගරාජා තං දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා “රාජා කිර පණ්ඩිතො, පුබ්බෙ ඉමස්මිං සරෙ උදකං පසන්තං මණිවණ්ණං, ඉදානි ආවිලං පණ්ණකසෙවාලපරියොනද්ධං, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසි”ති ආහ.

අප්ප භංගං පුරතො නගරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ එකස්මිං ආරාමෙ වසන්තා තාපසා දිස්වා තථෙව පුච්ඡිත්වා “රාජා කිර පණ්ඩිතො, පුබ්බෙ ඉමස්මිං ආරාමෙ එලාඵලානි මධුරානි අහෙසුං, ඉදානි නිරොජානි කසටානි ජාතානි, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං පුච්ඡෙය්‍යාසි”ති ආහංසු.

තතො නං පුරතො ගන්ත්වා නගරද්වාරසමීපෙ එකිස්සං සාලායං බ්‍රාහ්මණමාණවකා දිස්වා “කහං, හො වන්ද, ගච්ඡසි”ති වත්වා “රඤ්ඤො සන්තික”න්ති චුත්තෙ “තෙන හි නො සාසනං ගහෙත්වා ගච්ඡ, අම්භාකඤ්ඤි පුබ්බෙ ගහිතගහිතට්ඨානං පාකටං අහොසි, ඉදානි පන ඡිද්දසුටෙ උදකං විය න සණ්ඨාති න

පඤ්ඤායනි, අන්ධකාරො විය හොති, තත්ථ කිං කාරණන්ති රාජානං
ප්‍රච්ඡෙය්‍යාසී”ති ආහංසු.

ගාමණිවන්දො ඉමානි දස සාසනානි ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමාසි.
රාජා විනිවිජයට්ඨානෙ නිසින්තො අහොසි. ගොණසාමිකො ගාමණිවන්දං ගහෙත්වා
රාජානං උපසඩ්ධම්. රාජා ගාමණිවන්දං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා “අයං අම්භාකං පිතු
උපට්ඨාකො, අම්භෙ උක්ඛිපිත්වා පරිහරි, කහං නු ඛො එත්තකං කාලං වසී”ති
වින්තෙත්වා “අම්භො ගාමණිවන්ද, කහං එත්තකං කාලං වසසී, විරකාලතො
පට්ඨාය න පඤ්ඤායසී, කෙනත්ථෙන ආගතොසී”ති ආහ. “ආම, දෙව, අම්භාකං
දෙවස්ස සග්ගගතකාලතො පට්ඨාය ජනපදං ගන්ත්වා කසිකම්මං කත්වා ජීවාමි,
තතො මං අයං පුරිසො ගොණඅධ්ධකාරණා රාජදුතං දස්සෙත්වා තුම්භාකං සන්තිකං
ආකඩ්ඪී”ති. “අනාකඩ්ඪියමානො නාගච්ඡෙය්‍යාසී”, “ආකඩ්ඪිතභාවොයෙව
සොහනො, ඉදානි තං දට්ඨං උභාමි, කහං සො පුරිසො”ති? “අයං, දෙවා”ති.
“සච්චං කිර, හො, අම්භාකං චන්දස්ස දුතං දස්සෙසී”ති? “සච්චං, දෙවා”ති. “කිං
කාරණා”ති? “අයං මෙ දෙව ද්වෙ ගොණෙ න දෙති”ති. “සච්චං කිර, චන්දා”ති.
“තෙන හි, දෙව, මය්හම්පි වචනං සුඤ්ඤාමා”ති සබ්බං පචත්තිං කථෙසි. තං සුත්වා
රාජා ගොණසාමිකං ප්‍රච්ඡි – “කිං, හො, තච ගෙහං පටිසන්තෙ ගොණෙ අද්දසා”ති.
“නාද්දසං, දෙවා”ති. “කිං, හො, මං ‘ආදාසමුරරාජා නාමා’ති කථෙත්තානං න
සුතපුබ්බං තයා, විස්සත්ථො කථෙහි”ති? “අද්දසං, දෙවා”ති. “හො චන්ද,
ගොණානං අනියාදිතත්තා ගොණා තච ගීවා, අයං පන පුරිසො දිස්වාච ‘න
පස්සාමි’ති සම්පජානමුසාවාදං හණි, තස්මා ත්වඤ්ඤෙව කම්මිකො හුත්වා ඉමස්ස ව
පුරිසස්ස පජාපතියාය වස්ස අක්ඛිති උප්පාටෙත්වා සයං ගොණමුලං චතුර්විසති
කභාපණෙ දෙහි”ති. එවං වුත්තෙ ගොණසාමිකං බහි කරිංසු. සො “අක්ඛිසු
උප්පාටිතෙසු චතුර්විසතිකභාපණෙහි කිං කරිස්සාමි”ති ගාමණිවන්දස්ස පාදෙසු
පතිත්වා “සාමි චන්ද, ගොණමුලකභාපණා තුය්හෙව හොන්තු, ඉමෙ ව ගණ්භාහි”ති
අඤ්ඤෙපි කභාපණෙ දත්වා පලායි.

තතො දුතියො ආහ – “අයං, දෙව, මම පජාපතිං පහරිත්වා ගබ්භං පාතෙසී”ති.
“සච්චං චන්දා”ති? “සුඤ්ඤාහි මහාරාජා”ති චන්දො සබ්බං විත්ථාරෙත්වා කථෙසි.
අථ නං රාජා “කිං පන ත්වං එතස්ස පජාපතිං පහරිත්වා ගබ්භං පාතෙසී”ති ප්‍රච්ඡි.
“න පාතෙමි, දෙවා”ති. “අම්භො සක්ඛිස්සසී ත්වං ඉමිනා ගබ්භස්ස පාතිතභාවං
සාධෙතු”ත්ති? “න සක්කොමි, දෙවා”ති. “ඉදානි කිං කරොසී”ති? “දෙව, පුත්තං
මෙ ලද්ධං වට්ටති”ති. “තෙන හි, අම්භො චන්ද, ත්වං එතස්ස පජාපතිං තච ගෙහෙ
කරිත්වා යදා පුත්තවිජාතා හොති, තදා නං තෙත්වා එතස්සෙව දෙහි”ති. සොපි
ගාමණිවන්දස්ස පාදෙසු පතිත්වා “මා මෙ, සාමි, ගෙහං, හින්දී”ති කභාපණෙ දත්වා
පලායි.

අථ තතියො ආගන්ත්වා “ඉමිනා මෙ, දෙව, පහරිත්වා අස්සස්ස පාදො
හින්තො”ති ආහ. “සච්චං චන්දා”ති. “සුඤ්ඤාහි, මහාරාජා”ති චන්දො තං පචත්තිං
විත්ථාරෙන කථෙසි. තං සුත්වා රාජා අස්සගොපකං ආහ – “සච්චං කිර ත්වං ‘අස්සං

පහරිත්වා නිවන්තෙහි'නි කටෙසි'නි. “න කටෙමි, දෙවා”නි. සො පුනවාරෙ පුච්ඡිතො “ආම, කටෙමි”නි ආහ. රාජා චන්දං ආමන්තෙත්වා “අම්මො චන්ද, අයං කටෙත්වාච ‘න කටෙමි’නි මුසාවාදං වදති, ත්වං එතස්ස ජීවිතං ඡින්දිත්වා අස්සමුලං අම්මාකං සන්තිකා ගහෙත්වා සහස්සං දෙහි”නි ආහ. අස්සගොපකො අපරෙපි කහාපණෙ දත්වා පලායි.

තතො නළකාරපුත්තො “අයං මෙ, දෙව, පිතුසාතකචොරො”නි ආහ. “සච්චං කිර, චන්දා”නි. “සුණොහි, දෙවා”නි චන්දො තම්පි කාරණං විත්ථාරෙත්වා කටෙසි. අථ රාජා නළකාරං ආමන්තෙත්වා “ඉදානි කිං කරොසි”නි පුච්ඡි. “දෙව මෙ පිතරං ලද්ධං වට්ටනී”නි. “අම්මො චන්ද, ඉමස්ස කිර පිතරං ලද්ධං වට්ටනි, මතකං පන න සක්කා පුන ආනෙතුං, ත්වං ඉමස්ස මාතරං ආනෙත්වා තව ගෙහෙ කත්වා එතස්ස පිතා භොහි”නි. නළකාරපුත්තො “මා මෙ, සාමි, මතස්ස පිතු ගෙහං හින්දි”නි ගාමණිචන්දස්ස කහාපණෙ දත්වා පලායි.

ගාමණිචන්දො අඬ්ඬෙ ජයං පත්වා තුට්ඨවිත්තො රාජානං ආහ – “අත්ථි, දෙව, තුම්මාකං කෙහිවි සාසනං පහිතං, තං වො කටෙමි”නි. “කටෙහි, චන්දා”නි. චන්දො බ්‍රාහ්මණමාණවකානං සාසනං ආදිං කත්වා පටිලොමක්කමෙන එකෙකං කථං කටෙසි. රාජා පටිපාටියා විස්සජ්ජෙසි.

කථං? පයමං තාව සාසනං සුත්වා “පුබ්බෙ තෙසං වසනට්ඨානෙ වෙලං ජානිත්වා වස්සනකුක්කුටො අහොසි, තෙසං තෙන සද්දෙන උට්ඨාය මන්තෙ ගහෙත්වා සජ්ඣායං කරොත්තානඤ්ඤෙව අරුණො උග්ගච්ඡති, තෙන තෙසං ගහිතගහිතං න නස්සති. ඉදානි පන තෙසං වසනට්ඨානෙ අවෙලාය වස්සනකුක්කුටො අත්ථි, සො අතිරත්තිං වා වස්සති අතිපහාතෙ වා, අතිරත්තිං වස්සන්තස්ස තස්ස සද්දෙන උට්ඨාය මන්තෙ ගහෙත්වා නිද්දාහිභූතා සජ්ඣායං අකත්වාච පුන සයන්ති, අතිපහාතෙ වස්සන්තස්ස සද්දෙන උට්ඨාය සජ්ඣායිතුං න ලහන්ති, තෙන තෙසං ගහිතගහිතං න පඤ්ඤායති”නි ආහ.

දුතියං සුත්වා “තෙ පුබ්බෙ සමණධම්මං කරොත්තා කසිණපරිකම්මෙ යුත්තපයුත්තා අහෙසුං. ඉදානි පන සමණධම්මං විස්සජ්ජෙත්වා අකත්තබ්බෙසු යුත්තපයුත්තා ආරාමෙ උප්පන්නානි ඵලාඵලානි උපට්ඨාකානං දත්වා පිණ්ඩපටිපිණ්ඩකෙන මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙත්ති, තෙන තෙසං ඵලාඵලානි න මධුරානි ජාතානි. සචෙ පන තෙ පුබ්බෙ විය පුන සමණධම්මෙ යුත්තපයුත්තා භවිස්සන්ති, පුන තෙසං ඵලාඵලානි මධුරානි භවිස්සන්ති. තෙ තාපසා රාජකුලානං පණ්ඩිතභාවං න ජානන්ති, සමණධම්මං තෙසං කාතුං වදෙහි”නි ආහ.

තතියං සුත්වා “තෙ නාගරාජානො අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්ති, තෙන තං උදකං ආවිලං ජාතං. සචෙ තෙ පුබ්බෙ විය සමග්ගා භවිස්සන්ති, පුන පසන්නං භවිස්සති”නි ආහ.

වතුන්ථං සුත්වා “සා රුක්ඛදෙවතා පුබ්බෙ අට්ඨයං පටිපන්නො මනුස්සෙ රක්ඛති, තස්මා නානප්පකාරං බලිකම්මං ලභති. ඉදානි පන ආරක්ඛං න කරොති, තස්මා බලිකම්මං න ලභති. සචෙ පුබ්බෙ විය ආරක්ඛං කරිස්සති, පුන ලාභග්ගප්පත්තා භවිස්සති. සා රාජුනං අත්ථිභාවං න ජානාති, තස්මා අට්ඨආරුළුභමනුස්සානං ආරක්ඛං කාතුං වදෙහි” ති ආහ.

පඤ්චමං සුත්වා “යස්මිං වම්මිකපාදෙ නිසිදිත්වා සො තිත්තිරො මනාපං වස්සති, තස්ස හෙට්ඨා මහන්ති නිධිකුම්භි අත්ථි, තං උද්ධරිත්වා ත්වං ගණ්භාහි” ති ආහ.

ජට්ඨං සුත්වා “යස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ සො මිගො තිණානි බාදිතුං සක්කොති, තස්ස රුක්ඛස්ස උපරි මහන්තං භමරමධු අත්ථි, සො මධුමක්ඛිතෙසු තිණෙසු පලුද්ධො අඤ්ඤානි බාදිතුං න සක්කොති, ත්වං තං මධුපටලං හරිත්වා අග්ගමධුං අම්භාකං පහිණ, සෙසං අත්තනා පරිභුඤ්ජා” ති ආහ.

සත්තමං සුත්වා “යස්මිං වම්මිකෙ සො සප්පො වසති, තස්ස හෙට්ඨා මහන්ති නිධිකුම්භි අත්ථි, සො තං රක්ඛමානො වසන්නො නික්ඛමනකාලෙ ධනලොභෙන සරිරං සිථිලං කත්වා ලග්ගන්නො නික්ඛමති, ගොවරං ගහෙත්වා ධනසිනෙහෙන අලග්ගන්නො වෙගෙන සහසා පවිසති. තං නිධිකුම්භිං උද්ධරිත්වා ත්වං ගණ්භාහි” ති ආහ.

අට්ඨමං සුත්වා “තස්සා තරුණිත්ථියා සාමිකස්ස ව මාතාපිතුනඤ්ච වසනගාමානං අන්තරෙ එකස්මිං ගාමකෙ ජාරො අත්ථි. සා තං සරිත්වා තස්මිං සිනෙහෙන සාමිකස්ස ගෙහෙ වසිතුං අසක්කොන්ති ‘මාතාපිතරො පස්සිස්සාමි’ ති ජාරස්ස ගෙහෙ කතිපාහං වසිත්වා මාතාපිතුනං ගෙහං ගච්ඡති, තත්ථ කතිපාහං වසිත්වා පුන ජාරං සරිත්වා ‘සාමිකස්ස ගෙහං ගම්ස්සාමි’ ති පුන ජාරස්සෙව ගෙහං ගච්ඡති. තස්සා ඉත්ථියා රාජුනං අත්ථිභාවං ආචික්ඛිත්වා ‘සාමිකස්සෙව කිර ගෙහෙ වසතු. සචෙ තං රාජා ගණ්භාපෙති, ජීවිතං තෙ නත්ථි, අප්පමාදං කාතුං වට්ටති’ ති තස්සා කට්ඨෙහි” ති ආහ.

නවමං සුත්වා “සා ගණිකා පුබ්බෙ එකස්ස හත්ථතො හති. ගහෙත්වා තං අජීරාපෙත්වා අඤ්ඤස්ස හත්ථතො න ගණ්භාති, තෙනස්සා පුබ්බෙ බහුං උප්පජ්ජී. ඉදානි පන අත්තනො ධම්මතං විස්සජ්ජෙත්වා එකස්ස හත්ථතො ගහිතං අජීරාපෙත්වා අඤ්ඤස්ස හත්ථතො ගණ්භාති, පුරිමස්ස ඔකාසං අකත්වා පච්ඡිමස්ස කරොති, තෙනස්සා හති න උප්පජ්ජති, න කෙචි නං උපසඬකමන්ති. සචෙ අත්තනො ධම්මෙ යස්සති, පුබ්බසදිසාව භවිස්සති. අත්තනො ධම්මෙ යාතුමස්සා කට්ඨෙහි” ති ආහ.

දසමං සුත්වා “සො ගාමභොජකො පුබ්බෙ ධම්මෙන සමෙන අඩ්ඨං විනිවිජ්ජති, තෙන මනුස්සානං පියො අභොසි මනාපො, සම්පියායමානා වස්ස මනුස්සා

බහුපණ්ණාකාරං ආහරිංසු, තෙන අභිරුපො ධනවා යසසම්පන්නො අහොසි. ඉදානි පන ලඤ්ඡවිත්තකො හුත්වා අධම්මෙන අඩ්ඨං විනිවිජිනති, තෙන දුග්ගතො කපණො හුත්වා පණ්ඩුරොගෙන අභිභූතො. සචෙ පුබ්බෙ විය ධම්මෙන අඩ්ඨං විනිවිජිනිස්සති, පුන පුබ්බසදිසො භවිස්සති. සො රඤ්ඤො අත්ථිභාවං න ජානාති, ධම්මෙන අඩ්ඨං විනිවිජිනිතුමස්ස කට්ඨෙති”ති ආහ.

ඉති සො ගාමණිවන්දො ඉමානි එත්තකානි සාසනානි රඤ්ඤො ආරොචෙසි, රාජා අත්තනො පඤ්ඤාය සබ්බානිපි තානි සබ්බඤ්ඤබුද්ධො විය බ්‍යාකරිත්වා ගාමණිවන්දස්ස බහුං ධනං දත්වා තස්ස වසනගාමං බ්‍රහ්මදෙය්‍යං කත්වා තස්සෙව දත්වා උය්‍යාපෙසි. සො නගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තෙන දින්නසාසනං බ්‍රහ්මණමාණවකානඤ්ච තාපසානඤ්ච නාගරාජස්ස ව රුක්ඛදෙවතාය ව ආරොචෙත්වා තිත්තිරස්ස වසනට්ඨානතො නිධිං ගහෙත්වා මිගස්ස තිණබාදනට්ඨානෙ රුක්ඛතො භමරමධුං ගහෙත්වා රඤ්ඤො මධුං පෙසෙත්වා සප්පස්ස වසනට්ඨානෙ වම්මිකං බණිත්වා නිධිං ගහෙත්වා තරුණිත්ථියා ව ගණිකාය ව ගාමභොජකස්ස ව රඤ්ඤො කථිතනියාමෙනෙව සාසනං ආරොචෙත්වා මහත්තෙන යසෙන අත්තනො ගාමකං ගත්ත්වා යාවතායුකං යත්වා යථාකම්මං ගතො. ආදාසමුබරාජාපි දානාදිනි පුඤ්ඤානි කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරෙන්නො ගතො.

සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො ඉදානෙව මහාපඤ්ඤො, පුබ්බෙපි මහාපඤ්ඤොයෙවා”ති වත්වා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිඅරහත්තො අහෙසුං. “තදා ගාමණිවන්දො ආනන්දො අහොසි, ආදාසමුබරාජා පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

ගාමණිවන්දජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[258] 8. මන්ධාතුජාතකවණ්ණනා

යාවතා වන්දිමසුරියාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්නො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර සාවත්ථිං පිණ්ඩාය වරමානො එකං අලඬිකතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා උක්කණ්ඨි. අථ නං භික්ඛු ධම්මසහං ආනෙත්වා “අයං, භන්තෙ, භික්ඛු උක්කණ්ඨිතො”ති සත්ථු දස්සෙසුං. සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතො”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, භන්තෙ”ති චුත්තෙ “කදා ත්වං, භික්ඛු, අගාරං අප්ඤ්ඤාමසමානො තණ්හං පුරෙතුං සක්ඛිස්සසි, කාමතණ්හා හි නාමෙසා සමුද්දො විය දුප්පුරා, පොරාණකරාජානො ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරෙසු වතුසු මහාදීපෙසු චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙත්වා මනුස්සපරිහාරෙනෙව වාතුමහාරාජිකදෙවලොකෙ රජ්ජං කාරෙත්වා තාවතිංසදෙවලොකෙ ඡත්තිංසාය සක්කානඤ්ච වසනට්ඨානෙ දෙවරජ්ජං කාරෙත්වාපි අත්තනො කාමතණ්හං පුරෙතුං අසක්කොන්තාව කාලමකංසු, ත්වං පනෙතං තණ්හං කදා පුරෙතුං සක්ඛිස්සසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පද්මකප්පිකෙසු මහාසම්මතො නාම රාජා අහොසි. තස්ස පුත්තො රොජො නාම, තස්ස පුත්තො වරරොජො නාම, තස්ස පුත්තො කල්‍යාණො නාම, තස්ස පුත්තො වරකල්‍යාණො නාම, තස්ස පුත්තො උපොසථො නාම, තස්ස පුත්තො මන්ධාතු නාම අහොසි. සො සත්තභි රතනෙහි චතුභි ච ඉද්ධිහි සමන්තාගතො චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙසි. තස්ස වාමහත්ථං සමඤ්ජිත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන අප්ථොට්ඨකාලෙ ආකාසා දිබ්බමෙසො විය ඡාණුප්පමාණං සත්තරතනවස්සං වස්සති, එවරුපො අච්ඡරියමනුස්සො අහොසි. සො චතුරාසීති වස්සසහස්සානි කුමාරකීළං කීළි. චතුරාසීති වස්සසහස්සානි ඔපරජ්ජං කාරෙසි, චතුරාසීති වස්සසහස්සානි චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙසි, ආයුප්පමාණං අසඬ්ඛෙය්‍යං අහොසි.

සො එකදිවසං කාමතණ්හං පුරෙතුං අසක්කොන්තො උක්කණ්ඨිතාකාරං දස්සෙසි. අථාමච්චා “කිං නු ඛො, දෙව, උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡංසු. “මය්හං පුඤ්ඤබලෙ ඔලොකියමානෙ ඉදං රජ්ජං කිං කරිස්සති, කතරං නු ඛො යානං රමණීය”න්ති? “දෙවලොකො, මහාරාජා”ති. සො චක්කරතනං අඛිභුක්කිරිත්වා සද්ධිං පරිසාය වාතුමහාරාජිකදෙවලොකං අගමාසි. අථස්ස චත්තාරො මහාරාජානො දිබ්බමාලාගන්ධහත්ථා දෙවගණපරිවුතා පච්චුග්ගමනං කත්වා තං ආදාය වාතුමහාරාජිකදෙවලොකං ගන්ත්වා දෙවරජ්ජං අදංසු. තස්ස සකපරිසාය පරිවාරිතස්සෙව තස්මිං රජ්ජං කාරෙත්තස්ස දීසො අද්ධා විතිවත්තො.

සො තත්ථාපි තණ්හං පුරෙතුං අසක්කොන්තො උක්කණ්ඨිතාකාරං දස්සෙසි, චත්තාරො මහාරාජානො “කිං නු ඛො, දෙව, උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡංසු. “ඉමමිහා දෙවලොකා කතරං යානං රමණීය”න්ති. “මයං, දෙව, පරෙසං උපට්ඨාකපරිසා, තාවතිංසදෙවලොකො රමණීයො”ති. මන්ධාතා චක්කරතනං අඛිභුක්කිරිත්වා අත්තනො පරිසාය පරිවුතො තාවතිංසාහිමුඛො පායාසි. අථස්ස සක්කො දෙවරාජා දිබ්බමාලාගන්ධහත්ථො දෙවගණපරිවුතො පච්චුග්ගමනං කත්වා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා “ඉතො එහි, මහාරාජා”ති ආහ. රඤ්ඤො දෙවගණපරිවුතස්ස ගමනකාලෙ පරිණායකරතනං චක්කරතනං ආදාය සද්ධිං පරිසාය මනුස්සපථං ඔතරිත්වා අත්තනො නගරමෙව පාවිසි. සක්කො මන්ධාතුං තාවතිංසහවනං නෙත්වා දෙවතා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා අත්තනො දෙවරජ්ජං මජ්ඣෙහි හින්දිත්වා අදාසි. තතො පට්ඨාය ද්වෙ රාජානො රජ්ජං කාරෙසුං. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ සක්කො සට්ඨි ච වස්සසහස්සානි තිස්සො ච වස්සකොට්ඨො ආයුං ඛෙපෙත්වා චට්ඨි, අඤ්ඤො සක්කො නිබ්බත්ති. සොපි දෙවරජ්ජං කාරෙත්වා ආයුක්ඛයෙන චට්ඨි. එතෙනුපායෙන ඡත්තිංස සක්කා චට්ඨංසු, මන්ධාතා පන මනුස්සපරිහාරෙන දෙවරජ්ජං කාරෙසියෙව.

තස්ස එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ හියොයාසොමත්තාය කාමතණ්හා උප්පජ්ජි, සො “කිං මෙ උපඬ්ඨරජ්ජෙන, සක්කං මාරෙත්වා එකරජ්ජමෙව කරිස්සාමි”ති වින්තෙසි. සක්කං මාරෙතුං නාම න සක්කා, තණ්හා නාමෙසා විපත්තිමූලා, තෙනස්ස ආයුසඬ්ඛාරො පරිහාසි, ජරා සරිරං පහරි. මනුස්සසරිරඤ්ච නාම දෙවලොකෙ න

හිඡ්ජති, අථ සො දෙවලොකා භස්සිත්වා උයානෙන ඔතරි. උයානපාලො තස්ස ආගතභාවං රාජකුලෙ නිවෙදෙසි. රාජකුලං ආගන්ත්වා උයානෙයෙව සයනං පඤ්ඤපෙසි. රාජා අනුට්ඨානසෙයායාය නිපජ්ජි. අමච්චා “දෙව, තුම්භාකං පරතො කිත්ති කපෙමා”ති පුච්ඡිංසු. “මම පරතො තුම්භෙ ඉමං සාසනං මහාජනස්ස කපෙය්‍යාථ – ‘මන්ධාතුමහාරාජා ද්විසභස්සපරිත්තදීපපරිවාරෙසු චතුසු මහාදීපෙසු චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙත්වා දීඝරත්තං වාතුමහාරාජිකෙසු රජ්ජං කාරෙත්වා ඡත්තිංසාය සක්කානං ආයුජ්ජමාණෙන දෙවලොකෙ රජ්ජං කාරෙත්වා තණ්හං අපුරෙත්වා කාලමකාසි’”ති. සො එවං චත්වා කාලං කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

22.

“යාවතා චන්දිමසුරියා, පරිහරන්ති දිසා භන්ති විරොචනා;
සබ්බෙව දාසා මන්ධාතු, යෙ පාණා පථවිස්සිතා.

23.

“න කභාපණ්ඩස්සෙන, තිත්ති කාමෙසු විජ්ජති;
අජ්ජස්සාදා දුබ්බා කාමා, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො.

24.

“අපි දිබ්බෙසු කාමෙසු, රතීං සො නාධිගච්ඡති;
තණ්හක්ඛයරතො හොති, සම්මාසම්බුද්ධසාවකො”ති.

තත්ථ යාවතාති පරිච්ඡෙදචචනං. පරිහරන්ති යත්තකෙන පරිච්ඡෙදෙන සිනෙරුං පරිහරන්ති. දිසා භන්තිති දසසු දිසාසු භාසන්ති පභාසන්ති. විරොචනාති ආලෝකකරණතාය විරොචනසභාවා. සබ්බෙව දාසා මන්ධාතු, යෙ පාණා පථවිස්සිතාති එත්තකෙ පදෙසෙ යෙ පථවිනිස්සිතා පාණා ජනපදවාසිනො මනුස්සා, සබ්බෙව තෙ “දාසා මයං රඤ්ඤො මන්ධාතුස්ස, අයාකො නො රාජා මන්ධාතා”ති එවං උපගතත්තා භුජ්ජස්සාපි සමානා දාසායෙව.

න කභාපණ්ඩස්සෙනාති තෙසං දාසභූතානං මනුස්සානං අනුග්ගහාය යං මන්ධාතා අජ්ජෙථාටෙත්වා සත්තරතනවස්සං චස්සාපෙති, තං ඉධ “කභාපණ්ඩස්ස”න්ති චුත්තං. තිත්ති කාමෙසුති තෙනාපි කභාපණ්ඩස්සෙන චත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු තිත්ති නාම නත්ථි, එවං දුජ්ජුරා එසා තණ්හා. අජ්ජස්සාදා දුබ්බා කාමාති සුපිනකූපමත්තා කාමා නාම අජ්ජස්සාදා පරිත්තසුබ්බා, දුක්ඛමෙව පනෙත්ථ බහුතරං. තං දුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තපරියායෙන දීපෙතබ්බං. ඉති විඤ්ඤායාති එවං ජානිත්වා.

දිබ්බෙසුති දෙවතානං පරිභොගෙසු රූපාදීසු. රතීං සොති සො විපස්සකො හික්ඛු දිබ්බෙහි කාමෙහි නිමන්තියමානොපි තෙසු රතීං නාධිගච්ඡති ආයස්මා සම්ද්ධි විය. තණ්හක්ඛයරතොති නිබ්බානරතො. නිබ්බානඤ්ඤි ආගම්ම තණ්හා බියති, තස්මා තං

“තණ්හක්ඛයෝ”ති වුවිවති. තත්ථ රතො හොති අභිරතො.
සම්මාසම්බුද්ධසාවකොති බුද්ධස්ස සවනන්තෙ ජාතො බහුස්සුතො
යොගාවචරපුග්ගලො.

එවං සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති,
අඤ්ඤෙ පන බහු සොනාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. “තදා මන්ධාතුරාජා අහමෙව
අහොසි”න්ති.

මන්ධාතුජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[259] 9. තිරිච්චිජජාතකවණ්ණනා

නයිමස්ස විජ්ජානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො ආනන්දස්ස
කොසලරඤ්ඤො මාතුගාමානං හත්ථතො පඤ්චසතානි, රඤ්ඤො හත්ථතො
පඤ්චසතානිති දුස්සසහස්සපට්ඨාහවත්ථුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා
දුකතිපාතෙ ගුණජාතකෙ (ජා. අට්ඨ. 2.2.ගුණජාතකවණ්ණනා) විත්ථාරිතමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමග්ගහණදිවසෙ තිරිච්චිජකුමාරොති කතනාමො
අනුපුබ්බෙන වයථපත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්භිත්වා අගාරං
අජික්ඛාවසන්තො මාතෘපිතූනං කාලකිරියාය සංවිග්ගහදයො හුත්වා නික්ඛමිත්වා
ඉසිපතිබජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ වනමූලඵලාහාරො හුත්වා වාසං
කප්පෙසි. තස්මිං තත්ථ වසන්තෙ බාරාණසිරඤ්ඤො පච්චන්තො කුපි, සො තත්ථ
ගන්ත්වා යුද්ධෙ පරාජිතො මරණභයභීතො හත්ථික්ඛන්ධගතො එකෙන පස්සෙන
පලායිත්වා අරඤ්ඤෙ විවරන්තො පුබ්බණ්භසමයෙ තිරිච්චිජස්ස ඵලාඵලත්ථාය
ගතකාලෙ තස්ස අස්සමපදං පාවිසි. සො “තාපසානං වසනට්ඨාන”න්ති හත්ථිතො
ඔතරිත්වා වාතාතපෙන කිලන්තො පිපාසිතො පානියසං ඔලොකෙන්තො කත්ථවි
අදිස්වා වඩ්ඤාමනකොටියං උදපානං අද්දස. උදකඋස්සිඤ්ඤත්ථාය පන රජ්ජුසං
අදිස්වා පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො හත්ථිස්ස කුච්ඡියං බද්ධයොත්තං
ගහෙන්වා හත්ථිං උදපානතටෙ යපෙන්වා තස්ස පාදෙ යොත්තං බන්ධිත්වා
යොත්තෙන උදපානං ඔතරිත්වා යොත්තෙ අපාපුණන්තෙ උත්තරිත්වා
උත්තරසාටකං යොත්තකොටියා සඬ්ඝාටෙන්වා පුන ඔතරි, තථාපි නප්පහොසියෙව.
සො අග්ගපාදෙහි උදකං පුසිත්වා අතිපිපාසිතො “පිපාසං විනොදෙන්වා මරණමපි
සුමරණ”න්ති වින්තෙන්වා උදපානෙ පතිත්වා යාවදත්ථං පිවිත්වා පච්චුත්තරිතුං
අසක්කොන්තො තත්ථෙව අට්ඨාසි. හත්ථිපි සුසික්ඛිතත්තා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා
රාජානං ඔලොකෙන්තො තත්ථෙව අට්ඨාසි. බොධිසත්තො සායන්භසමයෙ
ඵලාඵලං ආහරිත්වා හත්ථිං දිස්වා “රාජා ආගතො භවිස්සති, වම්මිතහත්ථියෙව පන
පඤ්ඤායති, කිං නු බො කාරණ”න්ති සො හත්ථිසමීපං උපසඬ්ඤාමි. හත්ථිපි තස්ස
උපසඬ්ඤාමනභාවං ඤාත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. බොධිසත්තො උදපානතටං ගන්ත්වා
රාජානං දිස්වා “මා භාගි, මහාරාජා”ති සමස්සාසෙන්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා

රාජානං උත්තාරෙත්වා කායමස්ස සම්බාහිත්වා තෙලෙන මක්ඛෙන්වා න්භාපෙත්වා
 එලාඵලානි බාදාපෙත්වා හත්ථිස්ස සන්නාහං මොවෙසි. රාජා ද්විහතීහං විස්සමිත්වා
 බොධිසත්තස්ස අත්තනො සන්නිකං ආගමනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගහෙන්වා පක්කාමි.
 රාජබලකායො නගරස්ස අවිදුරෙ බන්ධාවාරං බන්ධිත්වා යීතො. රාජානං
 ආගච්ඡන්තං දිස්වා පරිවාරෙසි, රාජා නගරං පාවිසි.

බොධිසත්තොපි අඛිඨමාසච්චයෙන බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වසිත්වා
 පුනදිවසෙ හික්ඛං වරමානො රාජද්වාරං ගතො. රාජා මහාවාතපානං උග්ඝාටෙන්වා
 රාජඛගණං ඔලොකයමානො බොධිසත්තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ
 වන්දිත්වා මහාතලං ආරොපෙත්වා සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඛිකෙ
 නිසිදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතං ආහාරං භොජෙත්වා සයම්පි භුඤ්ජිත්වා
 උය්‍යානං නෙත්වා තත්ථස්ස වඛිකමනාදිපරිවාරං වසනට්ඨානං කාරෙත්වා සබ්බෙ
 පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා උය්‍යානපාලං පටිච්ඡාපෙත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. තතො
 පට්ඨාය බොධිසත්තො රාජනිවෙසනෙයෙව පරිභුඤ්ජී, මහාසක්කාරසම්මානො
 අහොසි.

තං අසහමානා අමච්චා “එවරුපං සක්කාරං එකොපි යොධො ලහමානො කිං
 නාම න කරෙය්‍යා”ති වත්වා උපරාජානං උපගන්ත්වා “දෙව, අම්භාකං රාජා එකං
 තාපසං අතිවිය මමායති, කිං නාම තෙන තස්මිං දිට්ඨං, තුම්හෙපි තාව රඤ්ඤා සද්ධිං
 මන්තෙථා”ති ආහංසු. සො “සාධු”ති සම්පට්චිජිත්වා අමච්චෙහි සද්ධිං රාජානං
 උපසඬ්ඛමිත්වා පඨමං ගාථමාහ –

25.

“නයිමස්ස විජ්ජාමයමත්ථි කිඤ්චි, න බන්ධවො නො පන තෙ සභායො;
 අථ කෙන වණ්ණෙන නිරිටචචිජො, තෙදණ්ඩිකො භුඤ්ජති
 අග්ගපිණ්ඩ”න්ති.

තත්ථ නයිමස්ස විජ්ජාමයමත්ථි කිඤ්චිති ඉමස්ස තාපසස්ස විජ්ජාමයං කිඤ්චි
 කම්මං නත්ථි. න බන්ධවො
 තිපුත්තබන්ධවසිජ්ජබන්ධවගොත්තබන්ධවඤ්ඤාතිබන්ධවෙසු අඤ්ඤතරොපි න
 භොති. නො පන තෙ සභායොති සහපංසුකිලිකො සභායකොපි තෙ න භොති. කෙන
 වණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන. නිරිටචචිජොති තස්ස නාමං. තෙදණ්ඩිකොති
 කුණ්ඩිකඨපනත්ථාය තිදණ්ඩකං ගහෙන්වා වරන්තො. අග්ගපිණ්ඩන්ති
 රසසම්පන්නං රාජාරහං අග්ගභොජනං.

තං සුත්වා රාජා පුත්තං ආමන්තෙත්වා “තාත, මම පච්චන්තං ගන්ත්වා
 යුද්ධපරාජිතස්ස ද්විහතීහං අනාගතභාවං සරසි”ති වත්වා “සරාමි”ති චුත්තෙ “තදා
 මයා ඉමං නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධ”න්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා “තාත, මය්හං
 ජීවිතදායකෙ මම සන්නිකං ආගතෙ රජ්ජං දදන්තොපි අහං නෙව එතෙන
 කතගුණානුරූපං කාතුං සක්කොමි”ති වත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

26.

“ආපාසු මෙ යුද්ධපරාජිතස්ස, එකස්ස කත්වා විවනස්මි සොරෙ;
පසාරයි කිව්ඡගතස්ස පාණිං, තෙනුදතාරිං දුබ්බමිපරෙතො.

27.

“එතස්ස කිව්වෙන ඉධානුපත්තො, වෙසායිනො විසයා ජීවලොකෙ;
ලාභාරහො තාත තිරිට්ඨවිජො, දෙට්ඨස්ස හොගං යජට්ඨ්ථ යඤ්ඤ”න්ති.

තත්ථ ආපාසුති ආපදාසු. එකස්සාති අදුනියස්ස. කත්වාති අනුකම්පං කරිත්වා පෙමං උප්පාදෙත්වා. විවනස්මිත්ති පානියරහිතෙ අරඤ්ඤෙ. සොරෙති දාරුණෙ. පසාරයි කිව්ඡගතස්ස පාණින්ති නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා කූපං ඔතාරෙත්වා දුක්ඛගතස්ස මය්හං උත්තාරණත්ථාය වීරියපට්ඨංයුත්තං හත්ථං පසාරෙසි. තෙනුදතාරිං දුබ්බමිපරෙතොති තෙන කාරණෙනමිති දුක්ඛපරිවාරිතොපි තම්හා කූපා උත්තිණ්ණො.

එතස්ස කිව්වෙන ඉධානුපත්තොති අහං එතස්ස තාපසස්ස කිව්වෙන, එතෙන කතස්ස කිව්වස්සානුභාවෙන ඉධානුප්පත්තො. වෙසායිනො විසයාති වෙසායී වුච්චති යමො, තස්ස විසයා. ජීවලොකෙති මනුස්සලොකෙ. අහඤ්ඤි ඉමස්මිං ජීවලොකෙ ධීතො යමෙවිසයං මව්වුච්චියං පරලොකං ගතො නාම අහොසිං, සොමිහි එතස්ස කාරණා තතො පුත ඉධාගතොති වුත්තං හොති. ලාභාරහොති ලාභං අරහො චතුපච්චයලාභස්ස අනුච්ඡවිකො. දෙට්ඨස්ස හොගන්ති එතෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං චතුපච්චයසමණපරික්ඛාරසඬ්ඛාතං හොගං එතස්ස දෙට්. යජට්ඨ්ථ යඤ්ඤන්ති ත්වඤ්ථ අමච්චා ච නාගරා වාති සබ්බෙපි තුම්හෙ එතස්ස හොගඤ්ථ දෙට්, යඤ්ඤඤ්ථ යජට්. තස්ස හි දියමානො දෙය්‍යධම්මො තෙන භුඤ්ජිතබ්බත්තා හොගො හොති, ඉතරෙසං දානයඤ්ඤත්තා යඤ්ඤො. තෙනාහ “දෙට්ඨස්ස හොගං යජට්ඨ්ථ යඤ්ඤ”න්ති.

එවං රඤ්ඤා ගගනතලෙ පුණ්ණුවන්දං උට්ඨාපෙත්තෙන විය බොධිසත්තස්ස ගුණෙ පකාසිතෙ තස්ස ගුණො සබ්බත්ථමෙව පාකටො ජාතො, අතිරෙකතරො තස්ස ලාභසක්කාරො උද්පාදි. තතො පට්ඨාය උපරාජා වා අමච්චා වා අඤ්ඤො වා කොචි කිඤ්චි රාජානං චත්තුං න විසහි. රාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤාති කත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි. බොධිසත්තොපි අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා “පොරාණකපණ්ඩිතාපි උපකාරවසෙන කරිංසු”ති ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

තිරිට්ඨවිජජාතකවණ්ණනා නවමා.

[260] 10. දූතජාතකවණ්ණනා

යස්සත්ථා දුරමායන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ලොලහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු නවකනිපාතෙ වක්කවාකජාතකෙ (ජා. 1.9.69 ආදයො) ආවිභවිස්සති. සත්ථා පන තං හික්ඛුං ආමන්තෙත්වා “න ඛො, හික්ඛු, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලො, ලොලාකාරණෙනෙව පන අසිනා සිසවිජෙදනං ලභී”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො හුත්වා වයස්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අව්වයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය භොජනසුද්ධිකො අහොසි, තෙනස්ස භොජනසුද්ධිකරාජාත්වෙව නාමං ජාතං. සො කිර තථාරූපෙන විධානෙන හත්තං භුඤ්ජති, යථාස්ස එකිස්සා හත්තපානියා සතසහස්සං වයං ගච්ඡති. භුඤ්ජන්තො පන අත්තොගෙහෙ න භුඤ්ජති, අත්තනො භොජනවිධානං ඔලොකෙත්තං මහාජනං පුඤ්ඤං කාරෙතුකාමතාය රාජද්වාරෙ රතනමණ්ඩපං කාරෙත්වා භොජනවෙලාය තං අලඬිකරාපෙත්වා කඤ්චනමයෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬිකෙ නිසීදිත්වා ඛත්තියකඤ්ඤාහි පරිවුතො සතසහස්සග්ගසනිකාය සුවණ්ණපානියා සබ්බරසභොජනං භුඤ්ජති. අටෙකො ලොලපුරිසො තස්ස භොජනවිධානං ඔලොකෙත්වා තං භොජනං භුඤ්ජිතුකාමො හුත්වා පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො “අත්ටෙකො උපායො”ති ගාල්හං නිවාසෙත්වා හත්ටෙ උක්ඛිපිත්වා “භො, අහං දුතො, දුතො”ති උච්චාසද්දං කරොන්තො රාජානං උපසඬකම්. තෙන ව සමයෙන තස්මිං ජනපදෙ “දුතොමහී”ති වදන්තං න වාරෙත්ති, තස්මා මහාජනො ද්විධා හිජ්ජිත්වා ඔකාසං අදාසි. සො වෙගෙන ගන්ත්වා රඤ්ඤො පානියා එකං හත්තපිණ්ඩං ගහෙත්වා මුඛෙ පක්ඛිපි, අටස්ස “සිසං ඡින්දිස්සාමි”ති අසිගාහො අසිං අබ්බාහෙසි, රාජා “මා පහරි”ති නිවාරෙසි, “මා හාසි, භුඤ්ජස්සු”ති හත්ථං ධොවිත්වා නිසීදි. භොජනපරියොසානෙ වස්ස අත්තනො පිවනපානියඤ්චෙව තම්බුලඤ්ච දාපෙත්වා “භො පුරිස, ත්වං ‘දුතොමහී’ති වදසි, කස්ස දුතොසි”ති පුච්ඡි. “මහාරාජ අහං තණ්හාදුතො, උදරදුතො, තණ්හා මං ආණාපෙත්වා ‘ත්වං ගච්ඡාහී’ති දුතං කත්වා පෙසෙසි”ති වත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

28.

“යස්සත්ථා දුරමායන්තී, අමිත්තමපි යාවිතුං;
තස්සුදරස්සහං දුතො, මා මෙ කුජ්ඣ රටෙසහ.

29.

“යස්ස දිවා ව රත්තො ව, වසමායන්තී මාණවා;
තස්සුදරස්සහං දුතො, මා මෙ කුජ්ඣ රටෙසහා”ති.

තත්ථ යස්සත්ථා දුරමායන්තීති යස්ස අත්ථාය ඉමෙ සත්තා තණ්හාවසිකා හුත්වා දුරමපි ගච්ඡන්ති. රටෙසහාති රටයොධජෙට්ඨක.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “සච්චමෙතං, ඉමෙ සත්තා උදරද්වතා තණ්හාවසෙන විවරන්ති, තණ්හාව ඉමෙ සත්තෙ විචාරෙති, යාව මනාපං වත ඉමිනා කථිත”න්ති තස්ස පුරිසස්ස තුස්සිත්වා තතියං ගාථමාහ —

30.

“දදාමි තෙ බ්‍රාහ්මණා රොහිණිනං, ගවං සහස්සං සහ පුඬ්ගවෙන;
දුතො හි දුතස්ස කථං න දජ්ජං, මයම්පි තස්සෙව භවාම දුතා”ති.

තත්ථ බ්‍රාහ්මණාති ආලපනමත්තමෙතං. රොහිණිනන්ති රත්තවණ්ණානං. සහ පුඬ්ගවෙනාති යුථපරිණායකෙන උපද්දවරක්ඛකෙන උසහෙන සද්ධිං. මයම්පිති අහඤ්ච අවසෙසා ව සබ්බෙ සත්තා තස්සෙව උදරස්ස දුතා භවාම, තස්මා අහං උදරද්වතො සමානො උදරද්වතස්ස තුය්හං කස්මා න දජ්ජන්ති. එවඤ්ච පන වත්වා “ඉමිනා වත පුරිසෙන අස්සුතපුබ්බං කාරණං කථිත”න්ති තුට්ඨවිත්තො තස්ස මහන්තං යසං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො ලොලභික්ඛු සකදාගාමීඵලෙ පතිට්ඨති, අඤ්ඤෙපි බහු සොතාපන්නාදයො අහෙසුං. “තදා ලොලපුරිසො එතරහි ලොලභික්ඛු අහොසි, හොජනසුද්ධිකරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දුතජාතකවණ්ණනා දසමා.

සඬ්කජ්ජවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං —

සඬ්කජ්ජ තිලමුට්ඨි ව, මණි ව සින්ධවාසුකං;
ජරුදපානං ගාමණි, මන්ධාතා තිරිට්ඨතන්ති.

2. පදුමවග්ගො

[261] 1. පදුමජාතකවණ්ණනා

යථා කෙසා ව මස්සු වානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආනන්දබොධිමිති මාලාපුෂ්කාරකෙ හික්ඛු ආරබ්භ කට්ඨෙසි. වත්ථු කාලිඬ්ගබොධිජාතකෙ ආවිභවිස්සති. සො පන ආනන්දත්ථෙරෙන රොපිතත්තා “ආනන්දබොධි”ති ජාතො. ථෙරෙන හි ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ බොධිස්ස රොපිතභාවො සකලජම්බුදීපෙ පත්ථරි. අට්ඨකච්චෙ ජනපදවාසිනො හික්ඛු “ආනන්දබොධිමිති මාලාපුෂං කරිස්සාමා”ති ජෙනවනං ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පුතදිවසෙ සාවත්ථිං පවිසිත්වා උජ්ජලවීථිං ගන්ත්වා මාලං අලභිත්වා ආගන්ත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස ආරොවෙසුං — “ආවුසො, මයං ‘බොධිමිති මාලාපුෂං කරිස්සාමා’ති උජ්ජලවීථිං ගන්ත්වා

එකමාලම්පි න ලහිම්හා''ති. ටෙරො “අහං වො, ආවුසො, ආහරිස්සාමි”ති
 උප්පලවිටී. ගන්ත්වා බහු නිලුප්පලකලාපෙ උක්ඛිපාපෙත්වා ආගම්ම තෙසං දාපෙසි,
 තෙ තානි ගහෙත්වා බොධිස්ස පුජං කරිංසු. තං පවත්තිං සුත්වා ධම්මසභායං භික්ඛු
 ටෙරස්ස ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, ජානපදා භික්ඛු අප්පපුඤ්ඤා
 උප්පලවිටී. ගන්ත්වා මාලං න ලහිංසු, ටෙරො පන ගන්ත්වා ආහරාපෙසි”ති.
 සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති
 පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව චත්තුෂෙකා
 කථාකුසලා මාලං ලහන්ති, පුබ්බෙපි ලහිංසුයෙවා”ති චත්වා අනිතං ආහරි.

අනිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 සෙට්ඨිපුත්තො අහොසි. අත්තොනගරෙ ව එකස්මිං සරෙ පදුමානි පුප්ඵන්ති. එකො
 ඡින්නනාසො පුරිසො තං සරං රක්ඛති. අටෙකදිවසං බාරාණසියං උස්සවෙ සුට්ඨෙ
 මාලං පිළන්ධිත්වා උස්සවං කිළිතුකාමා තයො සෙට්ඨිපුත්තා “නාසච්ඡින්නස්ස
 අභුතෙන චණ්ණං චත්වා මාලං යාවිස්සාමා”ති තස්ස පදුමානි භඤ්ජනකාලෙ සරස්ස
 සන්නිකං ගන්ත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු.

තෙසු එකො තං ආමන්තෙත්වා පට්ඨං ගාථමාහ –

31.

“යථා කෙසා ව මස්සු ව, ඡින්නං ඡින්නං විරුහති;
 එවං රුහතු තෙ නාසා, පදුමං දෙහි යාවිතො”ති.

සො තස්ස කුජ්ඣිත්වා පදුමං න අදාසි.

අථස්ස දුතියො දුතියං ගාථමාහ –

32.

“යථා සාරදිකං බීජං, බ්‍රෙත්තෙ චුත්තං විරුහති;
 එවං රුහතු තෙ නාසා, පදුමං දෙහි යාවිතො”ති.

තත්ථ සාරදිකන්ති සරදසමයෙ ගහෙත්වා නික්ඛිත්තං සාරසම්පන්නං බීජං. සො
 තස්සපි කුජ්ඣිත්වා පදුමං න අදාසි.

අථස්ස තතියො තතියං ගාථමාහ –

33.

“උහොපි පලපන්නෙත, අපි පද්මානි දස්සති;
 වජ්ජුං වා තෙ න වා වජ්ජුං, නත්ථි නාසාය රුහනා;
 දෙහි සම්ම පදුමානි, අහං යාවාමි යාවිතො”ති.

තත්ථ උභොපි පලපන්තෙතෙති එතෙ ද්වෙපි මුසා වදන්ති. අපි පද්මානීති “අපි නාම නො පද්මානි දස්සති” ති වින්තෙත්වා එවං වදන්ති. වජ්ජුං වා තෙ න වා වජ්ජුන්ති “තව නාසා රුහතු” ති එවං වදෙය්‍යං වා න වා වදෙය්‍යං, එතෙසං වචනං අප්පමාණං, සබ්බත්ථාපි නත්ථි නාසාය රුහනා, අහං පන තෙ නාසං පටිච්ච න කිඤ්චි වදාමි, කෙවලං යාවාමි, තස්ස මෙ දෙනි, සම්ම, පද්මානි යාවිතොති.

තං සුත්ථා පද්මසරගොපකො “ඉමෙහි ද්විති මුසාවාදො කථිතො, තුම්හෙහි සභාවො කථිතො, තුම්හාකං අනුච්ඡවිකානි පද්මානී” ති මහන්තං පද්මකලාපං ආදාය තස්ස දත්වා අත්තනො පද්මසරමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පද්මලාභී සෙට්ඨිපුත්තො අහමෙව අභොසි” ති.

පද්මජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[262] 2. මුද්‍රපාණිජාතකවණ්ණනා

පාණි වෙ මුද්‍රකො වස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඤි සත්ථා ධම්මසභං ආනිතං “සච්චං කිර ත්ථං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි” ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, භන්තෙ” ති චුත්තෙ “භික්ඛු, ඉත්ථියො නාමෙතා කිලෙසවසෙන ගමනතො අරක්ඛියා, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො ධීතරං රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසු, පිතරා භත්තෙව ගහෙත්වා ධීතාව පිතරං අජානාපෙත්වා කිලෙසවසෙන පුරිසෙන සද්ධිං පලාසි” ති වත්වා අනිතං ආහරි.

අනිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමහි නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සො ධීතරඤ්ච භාගිනෙය්‍යාඤ්ච ද්වෙපි අත්තොනිවෙසනෙ පොසෙත්තො එකදිවසං අමච්චෙහි සද්ධිං නිසිත්තො “මමච්චයෙන මය්හං භාගිනෙය්‍යා රාජා භවිස්සති, ධීතාපි මෙ තස්ස අග්ගමහෙසී භවිස්සති” ති වත්වා අපරභාගෙ භාගිනෙය්‍යස්ස වයප්පත්තකාලෙ පුන අමච්චෙහි සද්ධිං නිසිත්තො “මය්හං භාගිනෙය්‍යස්ස අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො ධීතරං ආනෙස්සාම, මය්හං ධීතරමපි අඤ්ඤස්මිං රාජකුලෙ දස්සාම, එවං නො ඤාතකා බහුතරා භවිස්සන්ති” ති ආහ. අමච්චා සම්පට්චිජිංසු.

අථ රාජා භාගිනෙය්‍යස්ස බහිගෙහං දාපෙසි, අත්තො පවෙසනං නිවාරෙසි. තෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිබද්ධවිත්තා අහෙසුං. කුමාරො “කෙන නු බො උපායෙන රාජධීතරං බහි නීහරාපෙය්‍ය” ති වින්තෙත්තො “අත්ථි උපායො” ති ධානියා ලඤ්ජං දත්වා “කිං, අය්‍යපුත්ත, කිච්ච” ති චුත්තෙ “අම්ම, කථං නු බො රාජධීතරං බහි කාතුං ඔකාසං ලභෙය්‍යාමා” ති ආහ. “රාජධීතාය සද්ධිං කටෙත්වා ජානිස්සාමි” ති. “සාධු, අම්මා” ති. සා ගන්ත්වා “එහි, අම්ම, සීසෙ තෙ උභාකා ගණ්හිස්සාමි” ති තං නිවපීයකෙ නිසීදාපෙත්වා සයං උච්චෙ නිසීදිත්වා තස්සා සීසං

අත්තනො උතුරුසු යටපත්වා උතුරා ගණ්භයමානා රාජධිතාය සීසං නබෙහි විජ්ඣති.
 රාජධිතා “නායං අත්තනො නබෙහි විජ්ඣති, පිතුච්ඡාපුත්තස්ස මෙ කුමාරස්ස
 නබෙහි විජ්ඣති”ති ඤාත්වා “අම්ම, ත්වං කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසී”ති පුච්ඡි.
 “ආම, අම්මා”ති. “කිං තෙන සාසනං කල්පිත”න්ති? “තව බහිකරණුපායං පුච්ඡති,
 අම්මා”ති. රාජධිතා “පණ්ඩිතො භොන්තො ජානිස්සති”ති පයමං ගාථං බන්ධිත්වා
 “අම්ම, ඉමං උග්ගහෙත්වා කුමාරස්ස කටෙහි”ති ආහ.

34.

“පාණි වෙ මුදුකො වස්ස, නාගො වස්ස සුකාරිතො;
 අන්ධකාරො ව වස්සෙය්‍ය, අථ නුන තදා සීයා”ති.

සා තං උග්ගණ්භිත්වා කුමාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “අම්ම, රාජධිතා
 කිමාහා”ති චුත්තෙ “අය්‍යපුත්ත, අඤ්ඤං කිඤ්චි අවත්වා ඉමං ගාථං පභිණී”ති තං
 ගාථං උදාහාසී. කුමාරො ව තස්සත්ථං ඤාත්වා “ගච්ඡ, අම්මා”ති තං උය්‍යාපෙසී.

ගාථායත්ථො – සවෙ තෙ එකිස්සා වූළපට්ඨාකාය මම හත්ථො විය හත්ථො මුදු
 අස්ස, යදි ව තෙ ආනෙඤ්ජකාරණං සුකාරිතො එකො හත්ථි අස්ස, යදි ව තං දිවසං
 චතුරභිගසමන්තාගතො අතිවිය බහලො අන්ධකාරො අස්ස, දෙවො ව වස්සෙය්‍ය.
 අථ නුන තදා සීයාති තාදිසෙ කාලෙ ඉමෙ චත්තාරො පච්චයෙ ආගමිම එකංසෙන
 තෙ මනොරථස්ස මත්ථකගමනං සීයාති.

කුමාරො එතමත්ථං තථතො ඤාත්වා එකං අභිරූපං මුදුහත්ථං වූළපට්ඨාකං
 සජ්ජං කත්වා මඬිගලහත්ථිගොපකස්ස ලඤ්ජං දත්වා හත්ථිං ආනෙඤ්ජකාරණං
 කාරෙත්වා කාලං ආගමෙත්තො අච්ඡි.

අටෙකස්මිං කාලපක්ඛුපොසථදිවසෙ මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ
 සනකාලමෙසො වස්සී. සො “අයං දානි රාජධිතාය චුත්තදිවසො”ති වාරණං
 අභිරුහිත්වා මුදුහත්ථකං වූළපට්ඨාකං හත්ථිපිට්ඨෙ නිසීදාපෙත්වා ගන්ත්වා
 රාජනිවෙසනස්ස ආකාසභිගණාහිමුඛෙ යානෙ හත්ථිං මහාහිත්තියං අල්ලියාපෙත්වා
 වාතපානසමීපෙ තෙමෙත්තො අට්ඨාසී. රාජාපි ධිතරං රක්ඛන්තො අඤ්ඤත්ථ
 සයිතුං න දෙති, අත්තනො සන්තිකෙ වූළසයනෙ සයාපෙති. සාපි “අජ්ජ කුමාරො
 ආගමිස්සති”ති ඤාත්වා නිද්දං අනොක්කමිත්වාච නිපන්තා “තාන
 න්භායිතුකාමාමිහි”ති ආහ. රාජා “එහි, අම්මා”ති තං හත්ථෙ ගහෙත්වා
 වාතපානසමීපං නෙත්වා “න්භායාහි, අම්මා”ති උක්ඛිපිත්වා වාතපානස්ස බහිපස්සෙ
 පමුඛෙ යටපත්වා එකස්මිං හත්ථෙ ගහෙත්වා අට්ඨාසී. සා න්භායමානාව කුමාරස්ස
 හත්ථං පසාරෙසී, සො තස්සා හත්ථතො ආහරණානි ඔමුඤ්චිත්වා උපට්ඨාකාය
 හත්ථෙ පිළන්ධිත්වා තං උක්ඛිපිත්වා රාජධිතරං නිස්සාය පමුඛෙ යටපෙසී. සා තස්සා
 හත්ථං ගහෙත්වා පිතු හත්ථෙ යටපෙසී, සො තස්සා හත්ථං ගහෙත්වා ධිතු හත්ථං
 මුඤ්චි, සා ඉතරස්මාපි හත්ථා ආහරණානි ඔමුඤ්චිත්වා තස්සා දුතියහත්ථෙ
 පිළන්ධිත්වා පිතු හත්ථෙ යටපත්වා කුමාරෙන සද්ධිං අගමාසී. රාජා “ධිතායෙව

මෙ''ති සඤ්ඤාය තං දාරිකං නිභානපරියොසානෙ සිරිගබ්බෙ සයාපෙත්වා ද්වාරං පිධාය ලඤ්ඤෙත්වා ආරක්ඛං දත්වා අත්තනො සයනං ගන්ත්වා නිපජ්ජි.

සො පභාතාය රත්තියා ද්වාරං විවරිත්වා තං දාරිකං දිස්වා “කිමෙත” ත්ති ප්‍රච්ඡි. සා තස්සා කුමාරෙන සද්ධිං ගතභාවං කථෙසී. රාජා විජ්ජට්ඨාරි හුත්වා “හත්ථෙ ගහෙත්වා වරන්තෙනපි මාතුගාමං රක්ඛිතුං න සක්කා, එවං අරක්ඛියා නාමිත්ථියො” ති වින්තෙත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

35.

“අනලා මුදුසම්භාසා, දුප්පුරා තා නදීසමා;
සීදන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිවජ්ජයෙ.

36.

“යං එතා උපසෙවන්ති, ඡන්දසා වා ධනෙන වා;
ජාතවෙදොච සං යානං, බිජ්ජං අනුදහන්ති න” ත්ති.

තත්ථ අනලා මුදුසම්භාසාති මුදුවචනෙනපි අසක්කුණෙය්‍යා, නෙව සක්කා සංඝභවාචාය සඬිගණ්හිතුන්ති අත්ථො. පුරිසෙහි වා එතාසං න අලන්ති අනලා. මුදුසම්භාසාති හදයෙ ථද්ධෙපි සම්භාසාව මුදු එතාසන්ති මුදුසම්භාසා. දුප්පුරා තා නදීසමාති යථා නදී ආගතාගතස්ස උදකස්ස සන්දනතො උදකෙන දුප්පුරා, එවං අනුභූතානුභූතෙහි මෙට්ඨනාදීහි අපරිතුස්සනතො දුප්පුරා. තෙන වුත්තං –

“තිණ්ණං, හික්ඛවෙ, ධම්මානං අතිත්තො අජ්ජට්ඨානො මාතුගාමො කාලං කරොති. කතමෙසං තිණ්ණං? මෙට්ඨනසමාපත්තියා ච විජායනස්ස ච අලඬිකාරස්ස ච. ඉමෙසං බො, හික්ඛවෙ, තිණ්ණං ධම්මානං අතිත්තො අජ්ජට්ඨානො මාතුගාමො කාලං කරොති” ති.

සීදන්තිති අට්ඨසු මහානිරයෙසු සොළසසු උස්සදනිරයෙසු නිමුජ්ජන්ති. නන්ති නිපාතමත්තං. විදිත්වානාති එවං ජානිත්වා. ආරකා පරිවජ්ජයෙති “එතා ඉත්ථියො නාම මෙට්ඨනධම්මාදීහි අතිත්තා කාලං කත්වා එතෙසු නිරයෙසු සීදන්ති, එතා එවං අත්තනා සීදමානා කස්සඤ්ඤස්ස සුඛාය භවිස්සන්ති” ති එවං ඤත්වා පණ්ඩිතො පුරිසො දුරතොච තා පරිවජ්ජයෙති දීපෙති. ඡන්දසා වා ධනෙන වාති අත්තනො වා ඡන්දෙන රුචියා පෙමෙන, හතිවසෙන ලද්ධධනෙන වා යං පුරිසං එතා ඉත්ථියො උපසෙවන්ති හජන්ති. ජාතවෙදොති අග්ගි. සො හි ජාතමත්තොච වෙදියති, විදිතො පාකටො හොතීති ජාතවෙදො. සො යථා අත්තනො යානං කාරණං ඔකාසං අනුදහති, එවමෙතාපි යං උපසෙවන්ති, තං පුරිසං ධනයසසීලපඤ්ඤාසමන්තාගතමිති තෙසං සබ්බෙසං ධනාදීනං විනාසනතො පුන තාය සම්පත්තියා අභබ්බුජ්ජන්තිකං කුරුමානා බිජ්ජං අනුදහන්ති කුමාපෙත්ති. වුත්තමිති වෙනං –

“බලවන්තො දුබ්බලා හොන්ති, ථාමවන්තොපි භායරෙ;
චක්ඛුමා අන්ධකා හොන්ති, මාතුගාමවසං ගතා.

“ගුණවත්තො නිගුණා භොන්ති, පඤ්ඤවත්තොපි භායරෙ;
පමත්තා ඛන්ධනෙ සෙත්ති, මාතුගාමවසං ගතා.

“අජ්ඣන්තඤ්ච තපං සීලං, සච්චං වාගං සතිං මතිං;
අච්ඡිත්තන්ති පමත්තස්ස, පන්ථදුභිව තක්කරා.

“යසං කිත්තිං ධිතිං සුරං, බාහුසච්චං පජානනං;
බෙපයන්ති පමත්තස්ස, කට්ඨපුඤ්ජංව පාවකො”ති.

එවං වත්වා මහාසත්තො “භාගිනෙයොයාපි මයාව පොසෙතබ්බො”ති
මහත්තෙන සක්කාරෙන ධීරං තස්සෙව දත්වා තං ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨපෙසි. සොපි
මාතුලස්ස අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසෙනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.
“තදා රාජා අහමෙව අහොසි”න්ති.

මුදුපාණිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[263] 3. චූළපලොභනජාතකවණ්ණනා

අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මිත්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං
උක්කණ්ඨිතභික්ඛුමෙව ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්භි සත්ථා ධම්මසභං ආනීතං “සච්චං
කිර, ත්වං භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, භන්තෙ”ති චුත්තෙ
“භික්ඛු, ඉත්ථියො නාමෙතා පොරාණකෙ සුද්ධසත්තෙපි සංකිලෙසෙසු”න්ති වත්වා
අනීතං ආහරි.

අනීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො රාජා අපුත්තකො හුත්වා අත්තනො ඉත්ථියො
“පුත්තපත්ථනං කරොථා”ති ආහ. තා පුත්තෙ පත්ථෙත්ති. එවං අද්ධානෙ ගතෙ
බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලොකා වටිත්වා අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. තං
ජාතමත්තං න්භාපෙත්වා ඵඤ්ඤපායනත්ථාය ධාතියා අදංසු. සො පායමානො
රොදති, අථ නං අඤ්ඤිස්සා අදංසු. මාතුගාමහත්ථගතො නෙව තුණ්හි භොති. අථ නං
එකස්ස පාදමූලිකස්ස අදංසු, තෙන ගහිතමත්තොයෙව තුණ්හි අහොසි. තතො
පට්ඨාය පුරිසාව තං ගහෙත්වා වරන්ති. ඵඤ්ඤං පායෙන්නා දුහිත්වා වා පායෙන්නි,
සාණිඅත්තරෙන වා ථනං මුබ්බෙ යපෙන්නි. තෙනස්ස අනිත්ථිගන්ධකුමාරොති නාමං
කරිංසු. තස්ස අපරාපරං වද්ධමානස්සපි මාතුගාමං නාම දස්සෙතුං න සක්කා.
තෙනස්ස රාජා විසුංයෙව නිසජ්ජාදිට්ඨානානි කුමානාගාරඤ්ච කාරෙසි.

සො තස්ස සොළසවස්සිකකාලෙ වින්තෙසි – “මය්හං අඤ්ඤො පුත්තො නත්ථි,
අයං පන කුමාරො කාමෙ න පරිභුඤ්ජති, රජ්ජමපි න ඉච්ඡස්සති, දුල්ලද්ධො වත මෙ
පුත්තො”ති. අථ නං එකා නච්චගීතවාදිතකුසලා පුරිසෙ පරිවරිත්වා අත්තනො වසෙ

කාතුං පටිබලා තරුණනාටකිත්ථි උපසඬකමිත්වා “දෙව, කිං නු චිත්තෙසී”ති ආහ, රාජා තං කාරණං ආචික්ඛි. “හොතු, දෙව, අහං තං පලොභෙත්වා කාමරසං ජානාපෙස්සාමි”ති. “සවෙ මෙ පුත්තං අනිත්ථිගන්ධකුමාරං පලොභෙතුං සක්කිස්සසී, සො රාජා භවිස්සති, ත්වං අග්ගමහෙසී”ති. සා “මමෙසො භාරො, තුම්හෙ මා චිත්තයිත්ථා”ති වත්වා ආරක්ඛමනුස්සෙ උපසඬකමිත්වා ආහ – “අහං පච්චුසසමයෙ ආගන්ත්වා අය්‍යපුත්තස්ස සයනට්ඨානෙ ඛනික්ඛානාගාරෙ යත්වා ගායිස්සාමි. සවෙ සො කුප්ඤ්ඤි, මය්‍හං කට්ඨොය්‍යාථ, අහං අපගච්ඡිස්සාමි. සවෙ සුඤ්ඤාති, චණ්ණං මෙ කට්ඨොය්‍යාථා”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිංසු.

සාපි පච්චුසකාලෙ තස්මිං පදෙසෙ යත්වා තත්තිස්සරොන ගීතස්සරං, ගීතස්සරොන තත්තිස්සරං අනතික්කමිත්වා මධුරොන සද්දෙන ගායි, කුමාරො සුඤ්ඤාතොව නිපජ්ජි, පුනදිවසෙ ච ආසන්නට්ඨානෙ යත්වා ගායිතුං ආණාපෙසී, පුනදිවසෙ කුමාරාගාරෙ යත්වා ගායිතුං ආණාපෙසී, පුනදිවසෙ අත්තනො සමීපෙ යත්වාති එවං අනුක්කමෙනෙව තණ්හං උප්පාදෙත්වා ලොකධම්මං සෙවිත්වා කාමරසං ඤත්වා “මාතුගාමං නාම අඤ්ඤෙසං න දස්සාමි”ති අසිං ගහෙත්වා අත්තරච්ථිං ඔතරිත්වා පුරිසෙ අනුබන්ධන්තො විචරි. අථ නං රාජා ගාහාපෙත්වා තාය කුමාරිකාය සද්ධිං නගරා නිහරාපෙසී. උභොපි අරඤ්ඤං පටිසිත්වා අධොගඬිගං ගන්ත්වා එකස්මිං පස්සෙ ගඬිගං, එකස්මිං සමුද්දං කත්වා උභින්නමන්තරෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා වාසං කප්පයිංසු. කුමාරිකා පණ්ණසාලායං නිසීදිත්වා කන්දමුලාදීනි පවති, බොධිසත්තො අරඤ්ඤන්තො ඵලාඵලං ආහරති.

අට්ඨකදිවසං තස්මිං ඵලාඵලත්ථාය ගතෙ සමුද්දදීපකා එකො තාපසො භික්ඛාචාරත්ථාය ආකාසෙන ගච්ඡන්තො ධුමං දිස්වා අස්සමපදෙ ඔතරි. අථ නං සා “නිසීද, යාව පච්චති”ති නිසීදාපෙත්වා ඉත්ථිකුත්තෙන පලොභෙත්වා කුමාරා වාචෙත්වා බ්‍රහ්මචරියමස්ස අත්තරධාපෙසී. සො පක්ඛච්ඡින්නකාකො විය හුත්වා තං ජහිතුං අසක්කොන්තො සබ්බදිවසං තත්ථෙව යත්වා බොධිසත්තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වෙගෙන සමුද්දාහිමුබො පලායි. අථ නං සො “පච්චාමිත්තො මෙ අයං භවිස්සති”ති අසිං ගහෙත්වා අනුබන්ධි. තාපසො ආකාසෙ උප්පතනාකාරං දස්සෙත්වා සමුද්දෙ පති. බොධිසත්තො “එස තාපසො ආකාසෙනාගතො භවිස්සති, කුමාරස්ස පරිහින්නා සමුද්දෙ පතිතො, මයා දානිස්ස අවස්සයෙන භවිතුං වට්ටති”ති චිත්තෙත්වා වෙලන්තෙ යත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

37.

“අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මිං, සයං ආගම්ම ඉද්ධියා;
මිස්සිභාවිත්ථියා ගන්ත්වා, සංසීදසී මහණ්ණවෙ.

38.

“ආවට්ටනී මහාමායා, බ්‍රහ්මචරියවිකොපනා;
සීදන්ති නං විදිත්වාන, ආරකා පරිවජ්ජයෙ.

39.

“යං එතා උපසෙවන්ති, ඡන්දසා වා ධනෙන වා;
ජාතවෙදොව සං යානං, බිජ්ජං අනුදහන්ති න”න්ති.

තත්ථ අභිජ්ජමානෙ වාරිස්මිත්ති ඉමස්මිං උදකෙ අවලමානෙ අකම්පමානෙ
උදකං අනාමසිත්වා සයං ආකාසෙනෙව ඉද්ධියා ආගන්ත්වා. මිස්සිභාවිත්ථියාති
ලොකධම්මවසෙන ඉත්ථියා සද්ධිං මිස්සිභාවං. ආවට්ටනී මහාමායාති ඉත්ථියො
නාමෙතා කාමාවට්ටෙන ආවට්ටනතො ආවට්ටනී, අනන්තාහි ඉත්ථියායාහි
සමන්තාගතත්තා මහාමායා නාම. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“මායා චෙතා මරීචි ව, සොකො රොගො වුපද්දවො;
බරා ව බන්ධනා චෙතා, මච්චුපාසො ගුහාසයො;
තාසු යො විස්සසෙ පොසො, සො නරෙසු නරාධමො”ති. (ජා. 2.21.118);

බ්‍රහ්මවරියවිකොපනාති සෙට්ඨවරියස්ස මෙටුනවිරතිබ්‍රහ්මවරියස්ස විකොපනා.
සිද්ධන්ති ඉත්ථියො නාමෙතා ඉසිනං බ්‍රහ්මවරියවිකොපනෙන අපායෙසු සිද්ධන්ති.
සෙසං පුරිමනෙයෙනෙව යොජෙතබ්බං.

එතං පන බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා තාපසො සමුද්දමජ්ඣෙකෙ යිතොයෙව
නට්ඨජ්ඣානං පුන උජ්ජාදෙත්වා ආකාසෙන අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො.
බොධිසත්තො වින්තෙසි - “අයං තාපසො එවං භාරිකො සමානො සිම්බලිතුලං විය
ආකාසෙන ගතො, මයාපි ඉමිනා විය ඝාතං උජ්ජාදෙත්වා ආකාසෙන වරිතුං
වට්ටති”ති. සො අස්සමං ගන්ත්වා තං ඉත්ථිං මනුස්සපථං නෙත්වා “ගච්ඡ,
ත්ව”න්ති උයොයාජෙත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා මනුඤ්ඤෙ භූමිභාගෙ අස්සමං
මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤා ව
සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.
“තදා අනිත්ථිගන්ධකුමාරො අහමෙව අහොසි”න්ති.

වුළපලොහනජාතකවණ්ණනා තතියා.

[264] 4. මහාපනාදජාතකවණ්ණනා

පනාදො නාම සො රාජාති ඉදං සත්ථා ගඬගානීරෙ නිසින්තො
හද්දජිත්ථෙරස්සානුභාවං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා සාවත්ථියං
වස්සං වසිත්වා “හද්දජිකුමාරස්ස සඬගහං කරස්සාමි”ති හික්ඛුසඬසපරිවුතො
වාරිකං වරමානො හද්දියනගරං පත්වා ජාතියාවනෙ තයො මාසෙ වසි කුමාරස්ස
ඤාණපරිපාකං ආගමයමානො. හද්දජිකුමාරො මහායසො අසීතිකොට්ඨිභවස්ස
හද්දියසෙට්ඨිතො එකපුත්තකො. තස්ස තිණ්ණං උතුනං අනුච්ඡවිකා තයො පාසාදා

අහෙසු. එකෙකස්මී. වත්තාරො වත්තාරො මාසෙ වසති. එකස්මී. වසිත්වා නාටකපරිවුතො මහන්තෙන යසෙන අඤ්ඤං පාසාදං ගච්ඡති. තස්මී. ඛණෙ “කුමාරස්ස යසං පස්සිස්සාමා”ති සකලනගරං සඬබ්බති, පාසාදන්තරෙ වක්කාතිවක්කාති මඤ්ඤාතිමඤ්ඤාති ඛන්ධන්ති.

සත්ථා තයො මාසෙ වසිත්වා “මයං ගච්ඡාමා”ති නගරවාසීනං ආරොවෙසී. නාගරා “හන්තෙ, ස්වෙ ගමිස්සථා”ති සත්ථාරං නිමන්තෙන්වා දුතියදිවසෙ බුද්ධස්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං අප්පෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා අලඬකරිත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා කාලං ආරොවෙසුං. සත්ථා භික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො තත්ථ ගන්ත්වා නිසීදි, මනුස්සා මහාදානං අදංසු. සත්ථා නිට්ඨිතභත්තකිච්චො මධුරස්සරෙන අනුමොදනං ආරභී. තස්මී. ඛණෙ භද්දජීකුමාරොපි පාසාදතො පාසාදං ගච්ඡති, තස්ස සම්පත්තිදස්සනත්ථාය තං දිවසං න කොචි අගමාසී, අත්තනො මනුස්සාව පරිවාරෙසුං. සො මනුස්සෙ පුච්ඡී – “අඤ්ඤස්මී. කාලෙ මයි පාසාදතො පාසාදං ගච්ඡන්තෙ සකලනගරං සඬබ්බති, වක්කාතිවක්කාති මඤ්ඤාතිමඤ්ඤාති ඛන්ධන්ති, අජ්ජ පන යපෙත්වා මය්හං මනුස්සෙ අඤ්ඤො කොචි නත්ථී, කිං නු ඛො කාරණ”න්ති. “සාමී, සම්මාසම්බුද්ධො ඉමං භද්දියනගරං උපනිස්සාය තයො මාසෙ වසිත්වා අප්පෙව ගමිස්සති, සො භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙති, සකලනගරවාසීනොපි තස්ස ධම්මකථං සුණන්ති”ති. සො “තෙන හි ඵලං, මයමපි සුණිස්සාමා”ති සබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතොව මහන්තෙන පරිවාරෙන උපසඬකම්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුණන්තො ධීතොව සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අග්ගඵලං අරභන්තං පාපුණි.

සත්ථා භද්දියසෙට්ඨී. ආමන්තෙන්වා “මහාසෙට්ඨී, පුත්තො තෙ අලඬකතපටියන්තොව ධම්මකථං සුණන්තො අරභන්තෙ පතිට්ඨිතො, තෙනස්ස අප්පෙව පබ්බජිතුං වා වට්ටති පරිනිබ්බායිතුං වා”ති ආහ. “හන්තෙ, මය්හං පුත්තස්ස පරිනිබ්බානෙන කිච්චං නත්ථී, පබ්බාපෙථ නං, පබ්බාපෙත්වා ච පන නං ගහෙත්වා ස්වෙ අම්භාකං ගෙහං උපසඬකම්ථා”ති. භගවා නිමන්තනං අධිවාසෙත්වා කුලපුත්තං ආදාය විහාරං ගන්ත්වා පබ්බාපෙත්වා උපසම්පදං දාපෙසී. තස්ස මාතෘපිතරො සත්තාහං මහාසක්කාරං කරිංසු. සත්ථා සත්තාහං වසිත්වා කුලපුත්තමාදාය වාරිකං වරන්තො කොට්ඨාමං පාපුණි. කොට්ඨාමවාසීනො මනුස්සා බුද්ධස්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං අදංසු. සත්ථා භත්තකිච්චාවසානෙ අනුමොදනං ආරභී. කුලපුත්තො අනුමොදනකරණකාලෙ ඛහිගාමං ගන්ත්වා “සත්ථු ආගතකාලෙයෙව උට්ඨහිස්සාමී”ති ගඬිගාතිත්ථසමීපෙ එකස්මී. රුක්ඛමුලෙ කුමානං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. මහල්ලකත්ථෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසුපි අනුට්ඨහිත්වා සත්ථු ආගතකාලෙයෙව උට්ඨහි. පුටුජ්ජනා භික්ඛු “අයං පුරෙ විය පබ්බජිත්වා මහාථෙරෙ ආගච්ඡන්තෙපි දිස්වා න උට්ඨහති”ති කුජ්ඣංසු.

කොට්ඨාමවාසීනො මනුස්සා නාවාසඬ්ඝානෙ ඛන්ධිංසු. සත්ථා නාවාසඬ්ඝානෙ යත්වා “කහං, භද්දජී”ති පුච්ඡී. “එස, හන්තෙ, ඉධෙවා”ති. “එහි, භද්දජී, අම්භෙහි

සද්ධිං ඵකනාවං අභිරුහා”ති. ටෙරොපි උප්පතිත්වා ඵකනාවාය අට්ඨාසි. අථ නං ගඬගාය මජ්ඣං ගතකාලෙ සත්ථා ආහ – “හද්දපී, තයා මහාපනාදරාජකාලෙ අජ්ඣාචුත්ථපාසාදො කහ”න්ති. ඉමස්මිං යානෙ නිමුග්ගො, හන්තෙති. පුටුප්පනා භික්ඛු “හද්දපීත්ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති”ති ආහංසු. සත්ථා “තෙන හි, හද්දපී, සබ්බමචාරිනං කඬ්ඛං ඡිත්ථා”ති ආහ. තස්මිං බණෙ ටෙරො සත්ථාරං චන්දිත්වා ඉද්ධිබලෙන ගන්ත්වා පාසාදචුපිකං පාදඬගුලියා ගහෙත්වා පඤ්චවීසතියොජනං පාසාදං ගහෙත්වා ආකාසෙ උප්පති. උප්පතිතො ච පන හෙට්ඨාපාසාදෙ ධීතානං පාසාදං භින්දිත්වා පඤ්ඤායි. සො ඵකයොජනං ද්වියොජනං තියොජනන්ති යාව වීසතියොජනා උදකතො පාසාදං උක්ඛිපි. අථස්ස පුරිමභවෙ ඤාතකා පාසාදලොහෙන මච්ඡකච්ඡපනාගමණ්ඩුකා හුත්වා තස්මිංයෙව පාසාදෙ නිබ්බන්තා පාසාදෙ උට්ඨහන්තෙ පරිචත්තිත්වා පරිචත්තිත්වා උදකෙයෙව පතිංසු. සත්ථා තෙ පතන්තෙ දිස්වා “ඤාතකා තෙ, හද්දපී, කිලමන්ති”ති ආහ. ටෙරො සත්ථු චචනං සුත්වා පාසාදං විස්සජ්ජෙසි, පාසාදො යථායානෙයෙව පතිට්ඨති, සත්ථා පාරගඬගං ගතො. අථස්ස ගඬගාතීරෙයෙව ආසනං පඤ්ඤාපයිංසු, සො පඤ්ඤත්තෙ චරබ්බද්ධාසනෙ තරුණසුරියො විය රස්මියො මුඤ්චන්තො නිසීදි. අථ නං භික්ඛු “කස්මිං කාලෙ, හන්තෙ, අයං පාසාදො හද්දපීත්ථෙරෙන අජ්ඣාචුත්ථො”ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා “මහාපනාදරාජකාලෙ”ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිටීලායං සුරුචි නාම රාජා අහොසි, පුත්තොපි තස්ස සුරුචියෙව, තස්ස පන පුත්තො මහාපනාදො නාම අහොසි, තෙ ඉමං පාසාදං පටිලභිංසු. පටිලාහත්ථාය පනස්ස ඉදං පුබ්බකම්මං – ද්වෙ පිතාපුත්තා නලෙහි ච උදුම්බරදාරුහි ච පච්චෙකබ්බද්ධස්ස වසනපණ්ණසාලං කරිංසු. ඉමස්මිං ජාතකෙ සබ්බං අතීතචත්ථු පකිණ්ණකනිපාතෙ සුරුචිජාතකෙ (ජා. 1.14.102 ආදයො) ආචිභවිස්සති.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා සම්මාසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

40.

“පනාදො නාම සො රාජා, යස්ස යුපො සුවණ්ණයො;
තිරියං සොළසුබ්බෙධො, උද්ධමාහු සහස්සධා.

41.

“සහස්සකණ්ඩො සතගෙණ්ඩු, ධජාලු හරිතාමයො;
අනච්චුං තත්ථ ගන්ධබ්බා, ඡ සහස්සානි සත්තධා.

42.

“ඵවමෙතං තදා ආසි, යථා භාසසි හද්දපී;
සක්කො අහං තදා ආසිං, වෙය්‍යාවච්චිකරො තවා”ති.

තත්ථ යුපොති පාසාදො. තිරියං සොළසුබ්බෙධොති විත්ථාරතො සොළසකණ්ඩපාතවිත්ථාරො අහොසි. උද්ධමාහු සහස්සධාති උබ්බෙධෙන

සහස්සකණ්ඩගමනමත්තං උච්චො අහු, සහස්සකණ්ඩගමනගණනය
පඤ්චවිසතියොජනප්පමාණං හොති. චිත්ථාරො පනස්ස අට්ඨයොජනමත්තො.

සහස්සකණ්ඩො සතගෙණ්ඩුති යො පනෙස සහස්සකණ්ඩුබ්බෙධො පාසාදො
සතභූමිකො අහොසි. ධජාලුති ධජසම්පන්නො. හරිතාමයොති
හරිතමණිපරික්ඛිත්තො. අට්ඨකථායං පන “සමාලුහරිතාමයො” ති පායො,
හරිතමණිමයෙහි ද්වාරකවාටවාතපානෙහි සමන්තාගතොති අත්ථො. සමාලුති කිර
ද්වාරකවාටවාතපානානං නාමං. ගන්ධබ්බාති නටා, ජ සහස්සානි සත්තධාති ජ
ගන්ධබ්බසහස්සානි සත්තධා හුත්වා තස්ස පාසාදස්ස සත්තසු යානෙසු රඤ්ඤො
රතිජනනත්ථාය නච්චිංසුති අත්ථො. තෙ එවං නච්චන්තාපි රාජානං භාසෙතුං
නාසක්ඛිංසු, අථ සක්කො දෙවරාජා දෙවනටං පෙසෙත්වා සමජ්ජං කාරෙසි, තදා
මහාපනාදො හසි.

යථා භාසසි, හද්දජීති හද්දජීත්ථෙරෙන හි “හද්දජී, තයා මහාපනාදරාජකාලෙ
අජ්ඣාචුත්ථපාසාදො කහ”න්ති චුත්තෙ “ඉමස්මිං යානෙ නිමුග්ගො, හන්තෙ” ති
වදන්තෙන තස්මිං කාලෙ අත්තනො අත්ථාය තස්ස පාසාදස්ස නිබ්බත්තභාවො ව
මහාපනාදරාජභාවො ව භාසිතො හොති. තං ගහෙත්වා සත්ථා “යථා ත්වං, හද්දජී,
භාසසි, තදා එතං තථෙව අහොසි, අහං තදා තච කායවෙය්‍යාවච්චකරො සක්කො
දෙවානමිත්ථො අහොසි”න්ති ආහ. තස්මිං බණෙ පුටුජ්ජනහික්ඛු නික්කඨ්ඨා
අගෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
මහාපනාදො රාජා හද්දජී අහොසි, සක්කො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාපනාදජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[265] 5. බුරප්පජාතකවණ්ණනා

දිස්වා බුරප්පෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ඔස්සට්ඨවීරියං හික්ඛුං
ආරබ්භ කථෙසි. තඤ්චි සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං, හික්ඛු, ඔස්සට්ඨවීරියො” ති
පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ” ති චුත්තෙ “හික්ඛු, කස්මා එවං ත්වං
නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා වීරියං ඔස්සජී, පොරාණකපණ්ඩිතා
අනිය්‍යානිකට්ඨානෙපි වීරියං කරිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං
අට්ඨආරක්ඛකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පඤ්චපුරිසසතපරිවාරො
අට්ඨආරක්ඛකෙසු සබ්බපෙට්ඨකො හුත්වා අට්ඨමුබ්බෙ එකස්මිං ගාමෙ වාසං
කප්පෙසි. යො හතිං ගහෙත්වා මනුස්සෙ අට්ඨං අතික්කාමෙති. අථෙකස්මිං දිවසෙ
බාරාණසෙය්‍යකො සත්ථවාහපුත්තො පඤ්චහි සකට්ඨතෙහි තං ගාමං පත්වා තං
පක්කොසාපෙත්වා “සම්ම, සහස්සං ගහෙත්වා මං අට්ඨං අතික්කාමෙහි” ති ආහ.
යො “සාධු” ති තස්ස හත්ථො සහස්සං ගණ්හි, හතිං ගණ්හන්තොයෙව තස්ස

ජීවිතං පරිච්චජී. සො තං ආදාය අට්ඨං පාවිසී, අට්ඨමජ්ඣෙ පඤ්චසතා වොරා උට්ඨන්හිංසු, වොරෙ දිස්වාච සෙසපුරිසා උරෙන නිපජ්ජිංසු, ආරක්ඛකපෙට්ඨකො එකොච නදන්තො වග්ගන්තො පහරිත්වා පඤ්චසතෙපි වොරෙ පලාපෙත්වා සත්ථවාහපුත්තං සොත්ථිනා කන්තාරං තාරෙසි.

සත්ථවාහපුත්තො පරකන්තාරෙ සත්ථං නිවෙසෙත්වා ආරක්ඛකපෙට්ඨකං නානග්ගරසහොජනං හොපෙත්වා සයම්පි භුත්තපාතරාසො සුඛනිසින්තො තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො “සම්ම, තථාදාරුණානං වොරානං ආවුධානි ගහෙත්වා අවත්ථරණකාලෙ කෙන නු ඛො තෙ කාරණෙන චිත්තුත්තාසමත්තම්පි න උජ්ජන්ත” ත්ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

43.

“දිස්වා බුරජපෙ ධනුවෙගනුන්තෙ, ඛග්ගෙ ගභීතෙ තිබ්බණෙ තෙලධොතෙ; තස්මිං භයස්මිං මරණෙ වියුල්භෙ, කස්මා නු තෙ නාහු ජම්භිතත්ත” ත්ති.

තත්ථ ධනුවෙගනුන්තෙති ධනුවෙගෙන විස්සට්ඨෙ. ඛග්ගෙ ගභීතෙති ථරුදණ්ඨෙහි සුගභිතෙ ඛග්ගෙ. මරණෙ වියුල්භෙති මරණෙ පච්චුපට්ඨිතෙ. කස්මා නු තෙ නාහුති කෙන නු ඛො කාරණෙන නාහොසි. ජම්භිතත්තත්ති සරීරවලනං.

තං සුත්වා ආරක්ඛකපෙට්ඨකො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

44.

“දිස්වා බුරජපෙ ධනුවෙගනුන්තෙ, ඛග්ගෙ ගභීතෙ තිබ්බණෙ තෙලධොතෙ; තස්මිං භයස්මිං මරණෙ වියුල්භෙ, වෙදං අලත්ථං විපුලං උළාරං.

45.

“සො වෙදජාතො අජ්ඣාභවිං අමිත්තෙ, පුබ්බෙව මෙ ජීවිතමාසි චත්තං; න හි ජීවිතෙ ආලයං කුබ්බමානො, සුරො කයිරා සුරකිච්චං කදාචී” ත්ති.

තත්ථ වෙදං අලත්ථන්ති තුට්ඨිඤ්චෙව සොමනස්සඤ්ච පටිලභිං. විපුලන්ති බහුං. උළාරන්ති උත්තමං. අජ්ඣාභවිත්ති ජීවිතං පරිච්චජිත්වා අභිභවිං. පුබ්බෙව මෙ ජීවිතමාසි චත්තන්ති මයා පුබ්බෙව තච භත්ථතො හතිං ගණ්හන්තෙනෙව ජීවිතං චත්තමාසි. න හි ජීවිතෙ ආලයං කුබ්බමානොති ජීවිතස්මිඤ්ච නිකන්තිං කුරුමානො පුරිසකිච්චං කදාචිපි න කරොති.

එවං සො සරවස්සෙ වස්සන්තෙ ජීවිතනිකන්තියා විස්සට්ඨත්තා අත්තනා සුරකිච්චස්ස කතභාවං ඤාපෙත්වා සත්ථවාහපුත්තං උයොයාපෙත්වා සකගාමමෙව පච්චාගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඔස්සට්ඨවීරියො හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨති. “තදා ආරක්ඛකපෙට්ඨකො අහමෙව අහොසි”න්ති.

බුරුප්පජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[266] 6. වාතග්ගසින්ධවජාතකවණ්ණනා

යෙනාසි කිසියා පණ්ඩුති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සාවත්ථියං අඤ්ඤතරං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකා අභිරූපා ඉත්ථි එකං අභිරූපං කුටුම්භිකං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තා අහොසි, සකලසරීරං ක්කායමානො වියස්සා අබ්භන්තරෙ කිලෙසග්ගි උප්පජ්ජි. සා නෙව කායස්සාදං ලභි, න චිත්තස්සාදං, හත්තමිසිස්සා න රුචිචි, කෙවලං මඤ්චකඅට්ඨං ගහෙත්වා නිපජ්ජි. අථ නං උපට්ඨායිකා ව සභායිකා ව පුච්ඡිංසු – “කිං නු ඛො ත්වං කම්පමානවිත්තා අට්ඨං ගහෙත්වා නිපන්නා, කිං තෙ අභාසුක”න්ති. සා එකං ද්වෙ වාරෙ අකටෙත්වා පුනස්පුනං වුවිචමානා තමත්ථං ආරොචෙසි. අථ නං තා සමස්සාසෙත්වා “ත්වං මා චිත්තයි, මයං තං ආනෙස්සාමා”ති වත්වා ගන්ත්වා කුටුම්භිකෙන සද්ධිං මන්තෙසුං, සො පටික්ඛිපිත්වා පුනස්පුනං වුවිචමානො අධිවාසෙසි. තා “අසුකදිවසෙ අසුකවෙලායං ආගච්ඡා”ති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ගන්ත්වා තස්සා ආරොචෙසුං. සා අත්තනො සයනගබ්භං සජ්ජෙත්වා අත්තානං අලඬකරිත්වා සයනපිට්ඨෙ නිසින්නා තස්මිං ආගන්ත්වා සයනෙකදෙසෙ නිසින්නෙ චිත්තෙසි – “සවාහං ඉමස්ස ගරුකං අකත්වා ඉදානෙව ඔකාසං කරිස්සාමි, ඉස්සරියං මෙ පරිභායිස්සති, ආගතදිවසෙයෙව ඔකාසකරණං නාම අකාරණං, අජ්ජ න මඬිකුං කත්වා අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ ඔකාසං කරිස්සාමි”ති. අථ නං හත්ථගහණාදිවසෙන කෙළිං කාතුං ආරද්ධං හත්ථෙ ගහෙත්වා “අපෙහි අපෙහි, න මෙ තයා අත්ථො”ති නිබ්භවිෂෙසි. සො ඔසක්කිත්වා ලජ්ජිතො උට්ඨාය අත්තනො ගෙහමෙව ගතො.

ඉතරා ඉත්ථියො තාය තථා කතභාවං ඤත්වා කුටුම්භිකෙ නික්ඛන්තෙ තං උපසඬකම්ත්වා එවමාහංසු – “ත්වං එතස්මිං පටිබද්ධවිත්තා ආහාරං පටික්ඛිපිත්වා නිපජ්ජි, අථ නං මයං පුනස්පුනං යාචිත්වා ආනයිමිහ, තස්ස කස්මා ඔකාසං න අකාසි”ති. සා තමත්ථං ආරොචෙසි. ඉතරා “තෙන හි පඤ්ඤායිස්සසි”ති වත්වා පක්කම්ංසු. කුටුම්භිකො පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. සා තං අලභමානා නිරාහාරා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. කුටුම්භිකො තස්සා මතභාවං ඤත්වා බහුං මාලාගන්ධවිලෙපනං ආදාය ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා එකමන්තං නිසිදිත්වා සත්ථාරා ව “කිං නු ඛො, උපාසක, න පඤ්ඤායසි”ති පුච්ඡිතෙ තමත්ථං ආරොචෙත්වා “ස්වාහං, හන්තෙ, එත්තකං කාලං ලජ්ජාය බුද්ධපට්ඨානං නාගතො”ති ආහ. සත්ථා “න, උපාසක, ඉදානෙවෙසා කිලෙසවසෙන තං පක්කොසාපෙත්වා ආගතකාලෙ තං ඔකාසං අකත්වා ලජ්ජාපෙසි, පුබ්බෙපි පන පණ්ඩිතෙසු පටිබද්ධවිත්තා හුත්වා පක්කොසාපෙත්වා ආගතකාලෙ ඔකාසං අකත්වා කිලමෙත්වා උය්‍යාපෙසි”ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 සින්ධවකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වාතග්ගසින්ධවො නාම හුත්වා තස්ස මභිගලඅස්සො
 අහොසි. අස්සගොපකා තං නෙත්වා ගඬගායං න්භාපෙන්නි. අථ නං හද්දලී නාම
 ගද්ඨි දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා කිලෙසවසෙන කම්පමානා නෙව තිණං බාදි, න
 උදකං පිටි, පරිසුස්සිත්වා කිසා අට්ඨිවම්මමත්තා අහොසි. අථ නං පුත්තො
 ගද්ඨපොතකො මාතරං පරිසුස්සමානං දිස්වා “කිං නු බො ත්වං, අම්ම, නෙව තිණං
 බාදසි, න උදකං පිටසි, පරිසුස්සිත්වා තත්ථ තත්ථ කම්පමානා නිපජ්ජසි, කිං තෙ
 අභාසුක” න්ති පුච්ඡි. සා අකථෙත්වා පුනස්පුනං වූච්චමානා තමත්ථං කථෙසි. අථ නං
 පුත්තො සමස්සාසෙත්වා “අම්ම, මා චිත්තයි, අහං තං ආනෙස්සාමි” ති වත්වා
 වාතග්ගසින්ධවස්ස න්භායිතුං ආගතකාලෙ තං උපසඬකම්ත්වා “තාත, මය්හං මාතා
 තුම්හෙසු පටිබද්ධචිත්තා නිරාහාරා සුස්සිත්වා මරිස්සති, ජීවිතදානමස්සා දෙථා” ති
 ආහ. “සාධු, තාත, දස්සාමි, අස්සගොපකා මං න්භාපෙත්වා ථොකං ගඬගාතීරෙ
 විවරණත්ථාය විස්සජ්ජෙන්නි, ත්වං මාතරං ගහෙත්වා තං පදෙසං එහි” ති. සො
 ගන්ත්වා මාතරං ආනෙත්වා තස්මිං පදෙසෙ විස්සජ්ජෙත්වා එකමන්තං
 පටිච්ඡන්තො අට්ඨාසි.

අස්සගොපකාපි වාතග්ගසින්ධවං තස්මිං යානෙ විස්සජ්ජෙසුං. සො තං ගද්ඨිං
 ඔලොකෙත්වා උපසඬකම්. අථ සා ගද්ඨි තස්මිං උපසඬකම්ත්වා අත්තනො සරීරං
 උපසිඬ්ඝමානෙ “සවාහං ගරුං අකත්වා ආගතක්ඛණෙයෙවස්ස ඔකාසං කරිස්සාමි,
 එවං මෙ යසො ව ඉස්සරියඤ්ච පරිභායිස්සති, අනිච්ඡමානා විය භවිතුං වට්ටති” ති
 චිත්තෙත්වා සින්ධවස්ස හෙට්ඨාහනුකෙ පාදෙන පහරිත්වා පලායි, දන්තමූලමස්ස
 හිජ්ජිත්වා ගතකාලො විය අහොසි. වාතග්ගසින්ධවො “කො මෙ එතාය අත්ථො” ති
 ලජ්ජිතො තතොව පලායි. සා විජ්ජිසාරිති හුත්වා තත්ථෙව පතිත්වා සොචමානා
 නිපජ්ජි.

අථ නං පුත්තො උපසඬකම්ත්වා පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ —

46.

“යෙනාසි කිසියා පණ්ඩු, යෙන භත්තං න රුච්චති;
 අයං සො ආගතො භත්තා, කස්මා දානි පලායසි” ති.

තත්ථ යෙනාති තස්මිං පටිබද්ධචිත්තතාය යෙන කාරණභූතෙන.

පුත්තස්ස වචනං සුත්වා ගද්ඨි දුතියං ගාථමාහ —

47.

“සථෙ පනාදිකෙනෙව, සන්ථවො නාම ජායති;
 යසො භායති ඉත්ථීනං, තස්මා තාත පලායහ” න්ති.

තත්ථ ආදිකෙනෙවාතිආදිතොව පඨමමෙව. සන්ථවොති
 මෙටුනධම්මසංයොගවසෙන මිත්තසන්ථවො. යසො භායති ඉත්ථීනන්ති, තාත,

ඉන්ථිනඤ්ඤි ගරුකං අකත්වා ආදිතොව සන්ථවං කුරුමානානං යසො භායති,
ඉස්සරියගබ්බිකභාවො පරිභායතිති. එවං සා ඉන්ථිනං සභාවං පුත්තස්ස කපෙසි.

තතියගාථං පන සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ආහ -

48.

“යසස්සිනං කුලෙ ජාතං, ආගතං යා න ඉච්ඡති;
සොචති විරරත්තාය, වාතග්ගමිව හද්දලී”ති.

තත්ථ යසස්සිනන්ති යසසම්පන්නං. යා න ඉච්ඡතිති යා ඉන්ථි තථාරූපං පුරිසං
න ඉච්ඡති. විරරත්තායාති විරරත්තං, දීසමද්ධානන්ති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා
ගදුහී සා ඉන්ථි අහොසි, වාතග්ගසින්ධුවො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වාතග්ගසින්ධවජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[267] 7. කක්කටකජාතකවණ්ණනා

සිඬ්ඨි මිගොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං ඉන්ථිං ආරබ්භ
කපෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො කුටුම්භිකො අත්තනො හරියං ගහෙත්වා
උද්ධාරසොධනත්ථාය ජනපදං ගන්ත්වා උද්ධාරං සොධෙත්වා ආගච්ඡන්තො
අන්තරාමග්ගෙ වොරෙහි ගහිතො. හරියා පනස්ස අභිරූපා පාසාදිකා දස්සනීයා,
වොරජෙට්ඨකො තස්සා සිනෙහෙන කුටුම්භිකං මාරෙතුං ආරහි. සා පන ඉන්ථි
සීලවතී ආචාරසම්පන්නා පතිදෙවතා, සා වොරජෙට්ඨකස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා
“සාමි, සවෙ මයි සිනෙහො අත්ථි, මා මය්හං සාමිකං මාරෙහි. සවෙ මාරෙසි, අහමිපි
විසං වා බාදිත්වා නාසවානං වා සන්තිරුමහිත්වා මරිස්සාමි, තයා පන සද්ධං න
ගමිස්සාමි, මා මෙ අකාරණෙන සාමිකං මාරෙහි”ති යාවිත්වා තං විස්සජ්ජාපෙසි. තෙ
උභොපි සොත්ථිනා සාවත්ථිං පත්වා ජෙනවනපිට්ඨිවිහාරෙන ගච්ඡන්තා “විහාරං
පවිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිස්සාමා”ති ගන්ධකුටිපරිවෙණං ගන්ත්වා සත්ථාරං
වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිංසු. තෙ සත්ථාරා “කහං ගතත්ථ, උපාසකා”ති පුට්ඨා
“උද්ධාරසොධනත්ථායා”ති ආහංසු. “අන්තරාමග්ගෙ පන ආරොග්ගෙන
ආගතත්ථා”ති චුත්තෙ කුටුම්භිකො ආහ - “අන්තරාමග්ගෙ නො, හන්තෙ, වොරා
ගණ්හිංසු, තත්ත්වො මං මාරියමානං වොරජෙට්ඨකං යාවිත්වා මොචෙසි, ඉමං
නිස්සාය මයා ජීවිතං උද්ධං”න්ති. සත්ථා “න, උපාසක, ඉදානෙවෙනාය එවං තුය්හං
ජීවිතං දින්තං, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතානම්පි ජීවිතං අදාසියෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො
අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ හිමවත්තෙ
මහාඋදකරහදො, තත්ථ මහාසුචණ්ණකක්කටකො අහොසි. සො තස්ස

නිවාසභාවෙන “කුළිරදහං” ති පඤ්ඤායිත්ථ. කක්කටකො මහා අභොසි බලමණ්ඩලජපමාණො, හත්ථි ගහෙන්වා වධිත්වා බාදති. හත්ථි තස්ස භයෙන තත්ථ ඔතරිත්වා ගොවරං ගණ්හිතුං න සක්කොන්ති. තදා බොධිසත්තො කුළිරදහං උපනිස්සාය වසමානං හත්ථියුථජෙට්ඨකං පටිච්ච කරෙණුයා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අථස්ස මාතා “ගබ්භං රක්ඛිස්සාමි” ති අඤ්ඤං පබ්බතජපදෙසං ගන්ත්වා ගබ්භං රක්ඛිත්වා පුත්තං විජායි. සො අනුක්කමෙන විඤ්ඤානං පත්තො මහාසරීරො ථාමසම්පත්තො සොභග්ගජපත්තො අඤ්ජනපබ්බතො විය අභොසි. සො එකාය කරෙණුයා සද්ධිං සංවාසං කජ්ජෙත්වා “කක්කටකං ගණ්හිස්සාමි” ති අත්තනො හරියඤ්ච මාතරඤ්ච ආදාය තං හත්ථියුථං උපසඬකමිත්වා පිතරං පස්සිත්වා “තාත, අහං කක්කටකං ගණ්හිස්සාමි” ති ආහ. අථ නං පිතා “න සක්ඛිස්සසි, තාතා” ති වාරෙත්වා පුනස්පුනං වදන්තං “ත්වඤ්ඤෙව ජානිස්සසි” ති ආහ.

සො කුළිරදහං උපනිස්සාය වසන්තෙ සබ්බවාරණෙ සන්තිපාතෙත්වා සබ්බෙහි සද්ධිං දහසම්පං ගන්ත්වා “කිං සො කක්කටකො ඔතරණකාලෙ ගණ්හාති, උදාහු ගොවරං ගණ්හනකාලෙ, උදාහු උත්තරණකාලෙ” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “උත්තරණකාලෙ” ති සුත්වා “තෙන හි තුම්භෙ කුළිරදහං ඔතරිත්වා යාවදත්ථං ගොවරං ගහෙන්වා පයමං උත්තරථ, අහං පච්ඡතො භවිස්සාමි” ති ආහ. වාරණා තථා කරිංසු. කුළිරො පච්ඡතො උත්තරන්තං බොධිසත්තං මහාසණ්ඩාසෙන කම්මාරො ලොහසලාකං විය අළද්වයෙන පාදෙ දළ්භං ගණ්හි, කරෙණුකා බොධිසත්තං අවිජහිත්වා සම්පෙයෙව අට්ඨාසි. බොධිසත්තො ආකඬ්ඨන්තො කුළිරං වාලෙතුං නාසක්ඛි, කුළිරො පන තං ආකඬ්ඨන්තො අත්තනො අභිමුඛං කරොති. සො මරණභයතජ්ජිතො බද්ධරවං රචි, සබ්බෙ වාරණා මරණභයතජ්ජිතා කොඤ්චනාදං කත්වා මුත්තකරීසං වජමානා පලායිංසු, කරෙණුකාපිස්ස සණ්ඨාතුං අසක්කොන්ති පලායිතුං ආරහි.

අථ නං සො අත්තනො බද්ධභාවං සඤ්ඤාපෙත්වා තස්සා අපලායනත්ථං පයමං ගාථමාහ -

49. තත්ථ සිඬගි මිගොති සිඬගි සුවණ්ණවණ්ණො මිගො. ද්විති අලෙහි සිඬගකිච්චං සාධෙත්තෙහි යුත්තතාය සිඬගිති අත්ථො. මිගොති පන සබ්බපාණසඬගාහකවසෙන ඉධ කුළිරො චුත්තො. ආයතවක්ඛුනෙත්තොති එත්ථ දස්සනට්ඨෙන වක්ඛු, නයනට්ඨෙන නෙත්තං, ආයතානි වක්ඛුසඬබාතානි නෙත්තානි අස්සාති ආයතවක්ඛුනෙත්තො, දීඝඅක්ඛිති අත්ථො. අට්ඨිමෙවස්ස තච්ඡිච්චං සාධෙතිති අට්ඨිත්තවො. තෙනාහිභූතොති තෙන මිගෙන අභිභූතො අජ්ඣොත්ථතො නිච්චලං ගහිතො හුත්වා. කපණං රුදාමිති කාරුඤ්ඤජපත්තො හුත්වා රුදාමි විරවාමි. මා හෙව මන්ති මං එවරූපං බ්‍යසනජපත්තං අත්තනො පාණසමං පියසාමිකං ත්වං මා හෙව ජහීති.

අථ සා කරෙණුකා නිවත්තිත්වා තං අස්සාසයමානා දුතියං ගාථමාහ -

50.

“අය්‍යා න තං ජහිස්සාමි, කුඤ්ජරං සට්ඨිභායනං;
පඨබ්බා වාතුරන්තාය, සුප්පියො හොසි මෙ තුව”න්ති.

තත්ථ සට්ඨිභායනන්ති ජාතියා සට්ඨිවස්සකාලස්මිඤ්ඤි කුඤ්ජරා ථාමෙන
පරිභායන්ති, සා අහං එවං ථාමහීනං ඉමං බ්‍යසනං පත්තං තං න ජහිස්සාමි, මා භායි,
ඉමිස්සා හි චතුසු දිසාසු සමුද්දං පත්වා ධිතාය වාතුරන්තාය පඨවියා ත්වං මය්හං සුට්ඨු
පියොති.

අථ නං සන්ථම්මහත්වා “අය්‍යා, ඉදානි තං කුළීරෙන සද්ධිං ථොකං
කථාසල්ලාපං ලභමානා විස්සජ්ජාපෙස්සාමි”ති වත්වා කුළීරං යාවමානා තතියං
ගාථමාහ –

51.

“යෙ කුළීරා සමුද්දස්මිං, ගඬිගාය යමුනාය ව;
තෙසං ත්වං වාරිජො සෙට්ඨො, මුඤ්ච රොදන්තියා පති”න්ති.

තස්සත්ථො – යෙ සමුද්දෙ වා ගඬිගාය වා යමුනාය වා කුළීරා, සබ්බෙසං
වණ්ණසම්පත්තියා ව මහත්තත්තෙන ව ත්වමෙව සෙට්ඨො උත්තමො. තෙන තං
යාවාමි, මය්හං රොදමානාය සාමිකං මුඤ්චාති.

කුළීරො තස්සා කථයමානාය ඉත්ථිසද්දෙ නිමිත්තං ගහෙත්වා
ආකඬිසීයමානසො හුත්වා වාරණස්ස පාදතො අළෙ විනිවෙදෙන්තො “අයං
විස්සට්ඨො ඉදං නාම කරිස්සති”ති න කිඤ්චි අඤ්ඤාසි. අථ නං වාරණො පාදං
උක්ඛිපිත්වා පිට්ඨියං අක්කමි, තාවදෙව අට්ඨිනි හිජ්ජිංසු. වාරණො තුට්ඨරවං රචි,
සබ්බෙ වාරණා සන්තිපතිත්වා කුළීරං නීහරිත්වා මහීතලෙ යපෙත්වා මද්දන්තා
චුණ්ණචිචුණ්ණමකංසු. තස්ස ද්වෙ අළා සරීරතො හිජ්ජිත්වා එකමන්තෙ පතිංසු.
සො ව කුළීරදහො ගඬිගාය එකාබද්ධො, ගඬිගාය පුරණකාලෙ ගඬිගොදකෙන පුරති,
උදකෙ මන්දිභූතෙ දහතො උදකං ගඬිගං ඔතරති. අථ ද්වෙපි තෙ අළා උජ්ජවිත්වා
ගඬිගාය වුය්හිංසු. තෙසු එකො සමුද්දං පාවිසි, එකං දසභාතිකරාජානො උදකෙ
කීළමානා ලහිත්වා ආලිඬිගං නාම මුදිඬිගං අකංසු. සමුද්දං පන පවිට්ඨං අසුරා
ගහෙත්වා ආලම්බරං නාම හෙරිං කාරෙසුං. තෙ අපරභාගෙ සක්කෙන සඬිගාමෙ
පරාජිතා තං ජඩ්ඬෙත්වා පලායිංසු, අථ නං සක්කො අත්තනො අත්ථාය ගණ්භාපෙසි.
“ආලම්බරමෙසො විය ථනති”ති තං සන්ධාය වදන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උහො ජයම්පතිකා සොනාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨහිංසු. “තදා කරෙණුකා අයං උපාසිකා අහොසි, වාරණො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

කක්කට්ඨකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

යො වෙ සබ්බසමෙතානන්ති ඉදං සත්ථා දක්ඛිණාගිරිජනපදෙ අඤ්ඤතරං
 උය්‍යානපාලපුත්තං ආරබ්භ කටෙසි. සත්ථා කිර වුත්ථවස්සො ජෙනවනා
 නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණාගිරිජනපදෙ වාරිකං වරි. අටෙකො උපාසකො බුද්ධජපමුඛං
 භික්ඛුසඬ්ඨං නිමන්තෙත්වා උය්‍යානෙ නිසිදාපෙත්වා යාගුබ්ජ්ජකෙහි සන්තප්පෙත්වා
 “අය්‍යා, උය්‍යානවාරිකං වරිතුකාමා ඉමිනා උය්‍යානපාලෙන සද්ධිං වරන්තු” ති
 වත්වා “අය්‍යානං ඵලාඵලානි දදෙය්‍යාසී” ති උය්‍යානපාලං ආණාපෙසි. භික්ඛු
 වරමානා ඵකං ඡිද්දට්ඨානං දිස්වා “ඉදං යානං ඡිද්දං විරළුරුක්ඛං, කිං නු බො
 කාරණ” න්ති පුච්ඡිංසු. අථ නෙසං උය්‍යානපාලො ආචික්ඛි – “ඵකො කිර
 උය්‍යානපාලපුත්තො උපරොපකෙසු උදකං ආසිඤ්ඤන්තො ‘මූලජපමාණෙන
 ආසිඤ්චිස්සාමි’ ති උජ්ජාටෙත්වා මූලජපමාණෙන උදකං ආසිඤ්චි, තෙන තං යානං
 ඡිද්දං ජාත” න්ති. භික්ඛු සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොවෙසුං. සත්ථා “න,
 භික්ඛවෙ, ඉදානෙව පුබ්බෙපි සො කුමාරකො ආරාමදුස්සකොයෙවා” ති වත්වා අතීතං
 ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං විස්සසෙන නාම රඤ්ඤෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ උස්සවෙ
 සුට්ඨෙ උය්‍යානපාලො “උස්සවං කිළිස්සාමි” ති උය්‍යානවාසිනො මක්කටෙ ආහ –
 “ඉදං උය්‍යානං තුම්භාකං බහුපකාරං, අහං සත්තාහං උස්සවං කිළිස්සාමි, තුම්භෙ
 සත්ත දිවසෙ උපරොපකෙසු උදකං ආසිඤ්ඤන්තො” ති. තෙ “සාධු” ති සම්පට්ඨිංසු.
 සො තෙසං වම්මසටකෙ දත්වා පක්කාමි. මක්කටා උදකං ආසිඤ්ඤන්තා
 උපරොපකෙසු ආසිඤ්චිංසු. අථ තෙ මක්කටජෙට්ඨකො ආහ – “ආගමෙථ තාව,
 උදකං නාම සබ්බකාලං දුල්ලහං, තං රක්ඛිතබ්බං, උපරොපකෙ උජ්ජාටෙත්වා
 මූලජපමාණං ඤත්වා දීසමූලකෙසු බහුං, රස්සමූලකෙසු අජ්ජං උදකං සිඤ්චිතුං
 වට්ටති” ති. තෙ “සාධු” ති වත්වා ඵකච්චෙ උපරොපකෙ උජ්ජාටෙත්වා ගච්ඡන්ති,
 ඵකච්චෙ තෙ රොපෙත්වා උදකං සිඤ්ඤන්ති.

තස්මිං කාලෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං ඵකස්ස කුලස්ස පුත්තො අහොසි,
 සො කෙනච්චෙව කරණියෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා තෙ මක්කටෙ තථා කරොන්තෙ
 දිස්වා “කො තුම්භෙ ඵවං කාරෙතී” ති පුච්ඡිත්වා “වානරජෙට්ඨකො” ති වුත්තෙ
 “ජෙට්ඨකස්ස තාව වො අයං පඤ්ඤා, තුම්භාකං පන කිදිසි භවිස්සතී” ති තමත්ථං
 පකාසෙත්තො ඉමං පට්ඨමං ගාථමාහ –

52.

“යො වෙ සබ්බසමෙතානං, අහුවා සෙට්ඨසම්මතො;
 තස්සායං ඵදිසි පඤ්ඤා, කිමෙව ඉතරා පජා” ති.

තත්ථ සබ්බසමෙතානන්ති ඉමෙසං සබ්බෙසං සමානජාතීනං. අහුවාති අහොසි.
 කිමෙව ඉතරා පජාති යා ඉතරා ඵතෙසු ලාමිකා පජා, කිදිසා නු බො තස්සා පඤ්ඤාති.

තස්ස කථං සුත්වා වානරා දුතියං ගාමමාහංසු -

53.

“එවමෙව තුවං බ්‍රහ්මෙ, අනඤ්ඤාය විනින්දසි;
කථං මූලං අදිස්වාන, රුක්ඛං ජඤ්ඤා පතිට්ඨිත” න්ති.

තත්ථ බ්‍රහ්මෙති ආලපනමත්තං. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො - ත්වං, භො පුරිස, කාරණාකාරණං අජානිත්වා එවමෙව අම්භෙ විනින්දසි, රුක්ඛං නාම “ගම්භීරෙ පතිට්ඨිතො වා එස, න වා” ති මූලං අනුජ්ජාටෙත්වා කථං ඤාතුං සක්කා, තෙන මයං උජ්ජාටෙත්වා මූලජ්ජමාණෙන උදකං ආසිඤ්චාමාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාමමාහ -

54.

“නාහං තුම්භෙ විනින්දාමි, යෙ වඤ්ඤෙ වානරා වනෙ;
විස්සසෙනොව ගාරය්භො, යස්සත්ථා රුක්ඛරොපකා” ති.

තත්ථ විස්සසෙනොව ගාරය්භොති බාරාණසිරාජා විස්සසෙනොයෙව එත්ථ ගරහිතබ්බො. යස්සත්ථා රුක්ඛරොපකාති යස්සත්ථාය තුම්භාදිසා රුක්ඛරොපකා ජාතාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා වානරජෙට්ඨකො ආරාමද්වසකකුමාරො අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

ආරාමද්වසකජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[269] 9. සුජාතජාතකවණ්ණනා

න හි වණ්ණෙන සම්පන්නාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස සුණ්ඨං ධනඤ්චයසෙට්ඨිධීතරං විසාඛාය කනිට්ඨහගිතිං සුජාතං ආරබ්භ කටෙසි. සා කිර මහන්තෙන යසෙන අනාථපිණ්ඩිකස්ස සරං පුරයමානා පාවිසි, “මහාකුලස්ස ධීතා අහ” න්ති මානට්ඨ්වා අහොසි කොධනා වණ්ඩි ඵරුසා, සස්සුසසුරසාමිකවත්තාති න කරොති, ගෙහජනං තජ්ජෙන්ති පහරන්ති වරති. අටෙකදිවසං සත්ථා පඤ්චහි හික්ඛුසතෙහි පරිවුතො අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා නිසීදි. මහාසෙට්ඨි ධම්මං සුණන්තොව හගවත්තං උපනිසීදි, තස්මිං බණෙ සුජාතා දාසකම්මකරෙහි සද්ධිං කලහං කරොති. සත්ථා ධම්මකථං යටෙත්වා “කිං සද්දො එසො” ති ආහ. එසා, හන්තෙ, කුලසුණ්භා අගාරවා, නෙවස්සා සස්සුසසුරසාමිකවත්තං අත්ථී, අස්සද්ධා අප්පසන්නා අහොරත්තං කලහං කුරුමානා විවරතීති. තෙන හි නං පක්කොසථාති. සා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි.

අළු නං සත්ථා “සත්තිමා, සුජාතෙ, පුරිසස්ස හරියා, තාසං ත්වං කතරා” ති ප්‍රච්ඡි.
“හත්තෙ, නාහං සංඛිත්තෙන කථිතස්ස අත්ථං ආජානාමි, විත්ථාරෙන මෙ
කථෙථා” ති. සත්ථා “තෙන හි ඔභිතසොතා සුඤ්ඤානී” ති වත්ථා ඉමා ගාථා අභාසි –

“පදුට්ඨවිත්තා අභිනානුකම්පිනී, අඤ්ඤෙසු රත්තා අනිමඤ්ඤතෙ පතිං,
ධනෙන කීතස්ස වධාය උස්සුකා; යා එවරුපා පුරිසස්ස හරියා,
වධකා ව හරියාති ව සා පවුච්චති. [1]

“යං ඉත්ථියා වින්දති සාමිකො ධනං, සිප්පං වණ්ඡ්ඡඤ්ච කසිං අධිට්ඨහං,
අප්පමපි තස්ස අපහානුමිච්ඡති; යා එවරුපා පුරිසස්ස හරියා,
වොරි ව හරියාති ව සා පවුච්චති. [2]

“අකම්මකාමා අලසා මහග්ගසා, එරුසා ව වණ්ඤි ව දුරුත්තවාදිනී,
උට්ඨායකානං අභිභුයා වත්තති; යා එවරුපා පුරිසස්ස හරියා,
අය්‍යා ව හරියාති ව සා පවුච්චති. [3]

“යා සබ්බදා හොති භිනානුකම්පිනී, මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛතෙ පතිං,
තතො ධනං සම්භතමස්ස රක්ඛති; යා එවරුපා පුරිසස්ස හරියා,
මාතා ව හරියාති ව සා පවුච්චති. [4]

“යථාපි ජෙට්ඨා හගිනී කනිට්ඨකා, සගාරවා හොති සකම්භි සාධිකෙ,
හිරිමනා හත්තු වසානුවත්තිනී; යා එවරුපා පුරිසස්ස හරියා,
හගිනී ව හරියාති ව සා පවුච්චති. [5]

“යාථිධ දිස්වාන පතිං පමොදති, සබ්බි සබ්බාරංව විරස්සමාගතං,
කොලෙය්‍යකා සීලවතී පතිබ්බතා; යා එවරුපා පුරිසස්ස හරියා,
සබ්බි ව හරියාති ව සා පවුච්චති. [6]

“අක්කුද්ධසත්තා වධදණ්ඩතජ්ජිතා, අදුට්ඨවිත්තා පතිනො තිතික්ඛති,
අක්කොධනා හත්තු වසානුවත්තිනී; යා එවරුපා පුරිසස්ස හරියා,
දාසී ව හරියාති ව සා පවුච්චති”. (අ. නි. 7.63); [7]

ඉමා බො, සුජාතෙ, පුරිසස්ස සත්ත හරියා. තාසු වධකසමා වොරිසමා
අය්‍යසමාති ඉමා තිස්සො නිරයෙ නිබ්බත්තන්ති, ඉතරා වතස්සො
නිම්මානරතිදෙවලොකෙ.

“යාථිධ හරියා වධකාති වුච්චති, වොරිති අය්‍යාති ව යා පවුච්චති;
දුස්සීලරුපා එරුසා අනාදරා, කායස්ස හෙදා නිරයං වජන්ති තා.

“යාථිධ මාතා හගිනී සබ්බිති ව, දාසීති හරියාති ව යා පවුච්චති;

සීමෙ යිතත්තා විරරත්තසංවුතා, කායස්ස හෙදා සුගතිං වජන්ති තා''ති. (අ. නි. 7.63);

එවං සත්ථරි ඉමා සත්ත හරියා දස්සෙන්තෙයෙව සුජාතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “සුජාතෙ, ත්වං ඉමාසං සත්තන්තං හරියානං කතරා”ති වුත්තෙ “දාසිසමා අහං, භන්තෙ”ති වත්වා තථාගතං වන්දිත්වා බමාපෙසි. ඉති සත්ථා සුජාතං සරසුණ්හං එකොවාදෙනෙව දමෙත්වා කතහත්තකිච්චො ජෙනවනං ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙන වත්තෙ දස්සිතෙ ගන්ධකුටිං පාවිසි. ධම්මසභායම්පි බො, භික්ඛු, සත්ථු ගුණකථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, එකොවාදෙනෙව සත්ථා සුජාතං සරසුණ්හං දමෙත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි මයා සුජාතා එකොවාදෙනෙව දමිතා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො තක්කසිලායං සබ්බස්ථපානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අව්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස මාතා කොධනා අහොසි චණ්ඩා ඵරුසා අක්කොසිකා පරිභාසිකා. සො මාතු ඔවාදං දාතුකාමොපි “අවත්ථුකං කථෙතුං න යුත්ත”න්ති තස්සා අනුසාසනත්ථං එකං උපමං ඔලොකෙන්තො වරති. අථෙකදිවසං උය්‍යානං අගමාසි, මාතාපි සුත්තෙන සද්ධිංයෙව අගමාසි. අථ අන්තරාමග්ගෙ කිකි සකුණො විරවි, බොධිසත්තපරිසා තං සද්දං සුත්වා කණ්ණෙ පිදහිත්වා “අම්හො, චණ්ඩවාචෙ ඵරුසවාචෙ මා සද්දමකාසි”ති ආහ. බොධිසත්තෙ පන නාටකපරිවාරිතෙ මාතරා සද්ධිං උය්‍යානෙ විවරන්තෙ එකස්මිං සුපුජ්ඣිතසාලරුක්ඛෙ නිලීනා එකා කොකිලා මධුරෙන සරෙන වස්සි. මහාජනො තස්සා සද්දෙන සම්මත්තො හුත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “සණ්ඨවාචෙ සබ්බලවාචෙ මුදුවාචෙ වස්ස වස්සා”ති ගීවං උක්ඛිපිත්වා ඔහිතසොතො ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි.

අථ මහාසත්තො තානි ද්වෙ කාරණානි දිස්වා “ඉදානි මාතරං සඤ්ඤාපෙතුං සක්ඛිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “අම්ම, අන්තරාමග්ගෙ කිකිසද්දං සුත්වා මහාජනො ‘මා සද්දමකාසි, මා සද්දමකාසි’ති කණ්ණෙ පිදහි, ඵරුසවාචා නාම න කස්සවි පියා”ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

55.

“න හි වණ්ණෙන සම්පන්නා, මඤ්ජුකා පියදස්සනා;
බරවාචා පියා හොන්ති, අස්මිං ලොකෙ පරම්හි ව.

56.

“නනු පස්සසිමං කාලිං, දුබ්බණ්ණං තිලකාහනං;
කොකිලං සණ්ඨහාණෙන, බහුනං පාණිනං පියං.

57.

“තස්මා සබ්බලවාචස්ස, මන්තභාණී අනුද්ධතො;
අත්ථං ධම්මඤ්ච දීපෙනි, මධුරං තස්ස භාසිත” ත්ති.

තාසං අයමත්ථො – අම්ම, ඉමෙ සත්තා පියඬගුසාමාදිනා සරීරවණ්ණෙන සමන්තාගතා කථානිග්ගොසස්ස මධුරතාය මඤ්ජුකා, අභිරුපතාය පියදස්සනා සමානාපි අන්තමසො මාතාපිතරොපි අක්කොසපරිභාසාදිවසෙන පවත්තාය බරවාචාය සමන්තාගතත්තා බරවාචා ඉමස්මිඤ්ච පරස්මිඤ්ච ලොකෙ පියා නාම න භොන්ති අන්තරාමග්ගෙ බරවාචා කිකි විය, සණ්භහාණීතො පන මට්ඨාය මධුරාය වාචාය සමන්තාගතා විරූපාපි පියා භොන්ති. තෙන තං වදාමි – නනු පස්සසි ත්වං ඉමං කාළිං දුබ්බණ්ණං සරීරවණ්ණතොපි කාලතරෙහි තිලකෙහි ආහතං කොකිලං, යා එවං දුබ්බණ්ණා සමානාපි සණ්භහාසනෙන බහුතං පියා ජාතා. ඉති යස්මා බරවාචො සත්තො ලොකෙ මාතාපිතුනම්පි අප්පියො, තස්මා බහුජනස්ස පියභාවං ඉච්ඡන්තො පොසො සබ්බලවාචො සණ්භමට්ඨමුදුවාචො අස්ස. පඤ්ඤාසඬබාතාය මන්තාය පරිච්ඡින්නිත්වා වචනතො මන්තභාණී, විනා උද්ධච්චෙන පමාණයුත්තස්සෙව කථනතො අනුද්ධතො. යො හි එවරූපො පුග්ගලො පාළිඤ්ච අත්ථඤ්ච දීපෙනි, තස්ස භාසිතං කාරණසන්නිස්සිතං කත්වා පරං අනක්කොසෙත්වා කථිතතාය මධුරන්ති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාහි තිහි ගාථාහි මාතු ධම්මං දෙසෙත්වා මාතරං සඤ්ඤාපෙසි, සා තතො පට්ඨාය ආචාරසම්පන්නා අභොසි. බොධිසත්තොපි මාතරං එකොවාදෙන නිබ්බිසෙවනං කත්වා යථාකම්මං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බාරාණසිරඤ්ඤො මාතා සුජාතා අභොසි, රාජා පන අභමෙව අභොසි” ත්ති.

සුජාතජාතකවණ්ණනා නවමා.

[270] 10. උලුකජාතකවණ්ණනා

සබ්බෙහි කිර ඤාතීහීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කාකොලුකකලහං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්භි කාලෙ කාකා දිවා උලුකෙ බාදන්ති, උලුකා සූරියත්ථඬගමනතො පට්ඨාය තත්ථ තත්ථ සයිතානං කාකානං සීසානි ඡින්නිත්වා තෙ ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්නි. අටෙකස්ස භික්ඛුනො ජෙතවනපච්චන්තෙ එකස්මිං පරිවෙණෙ වසන්තස්ස සම්මජ්ජනකාලෙ රුක්ඛතො පතිතානි සත්තට්ඨනාළිමත්තානිපි බහුතරානිපි කාකසීසානි ඡඩ්ඛෙතබ්බානි භොන්ති. සො තමත්ථං භික්ඛුනං ආරොවෙසි. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, අමුකස්ස කිර භික්ඛුනො වසනට්ඨානෙ දිවසෙ දිවසෙ එත්තකානි නාම කාකසීසානි ඡඩ්ඛෙතබ්බානි භොන්ති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති පුච්ඡි, භික්ඛු “ඉමාය නාමා” ති වත්වා “කදා පට්ඨාය පන,

හත්තෙ, කාකානඤ්ච උලුකානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං වෙරං උප්පන්න”න්ති පුච්ඡිංසු,
සත්ථා “පයමකප්පිකකාලතො පටියායා”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පයමකප්පිකා මනුස්සා සන්නිපතිත්ථා එකං අභිරූපං සොහග්ගප්පත්තං
ආචාරසම්පන්නං සබ්බාකාරපරිපුණ්ණං පුරිසං ගහෙත්ථා රාජානං කරිංසු, චතුප්පදාපි
සන්නිපතිත්ථා එකං සීහං රාජානං අකංසු, මහාසමුද්දෙ මච්ඡා ආනන්දං නාම මච්ඡං
රාජානං අකංසු. තතො සකුණගණා හිමවන්තපදෙසෙ එකස්මිං පිට්ඨිපාසාණෙ
සන්නිපතිත්ථා “මනුස්සෙසු රාජා පඤ්ඤායති, තථා චතුප්පදෙසු වෙච මච්ඡෙසු ව.
අම්භාකං පනන්තරෙ රාජා නාම නත්ථී, අප්පතිස්සවාසො නාම න වට්ටති,
අම්භාකම්පි රාජානං ලද්ධං වට්ටති, එකං රාජටියානෙ යපෙනබ්බයුත්තකං
ජානාථා”ති. තෙ තාදිසං සකුණං ඔලොකයමානා එකං උලුකං රොචෙත්ථා “අයං
නො රුච්චතී”ති ආහංසු. අට්ටකො සකුණො සබ්බෙසං අප්ඤ්ඤාසයග්ගහණත්ථං
තික්ඛන්තුං සාවෙසී. තස්ස සාවෙන්තස්ස ද්වෙ සාවනා අධිවාසෙත්ථා තතියසාවනාය
එකො කාකො උටියාය “තිට්ඨ තාවෙනස්ස ඉමස්මිං රාජාහිසෙකකාලෙ එවරූපං
මුඛං භවති, කුද්ධස්ස කිදිසං භවිස්සති, ඉමිනා හි කුද්ධෙන ඔලොකිතා මයං
තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තලොණං විය තත්ථ තත්ථෙව හිප්පිස්සාම, ඉමං රාජානං
කාතුං මය්හං න රුච්චතී”ති ඉමමත්ථං පකාසෙතුං පයමං ගාථමාහ –

58.

“සබ්බෙහි කිර ඤාතීහි, කොසියො ඉස්සරො කතො;
සවෙ ඤාතීහනුඤ්ඤාතො, භණ්ණයාහං එකවාචික”න්ති.

තස්සත්ථො – යා එසා සාවනා වත්තති, තං සුත්ථා වදාමි. සබ්බෙහි කිර ඉමෙහි
සමාගතෙහි ඤාතීහි අයං කොසියො රාජා කතො. සවෙ පනාහං ඤාතීහි
අනුඤ්ඤාතො භවෙය්‍යං, එත්ථ වත්තබ්බං එකවාචිකං කිඤ්චි භණ්ණයාන්ති.

අථ නං අනුජානන්තා සකුණා දුතියං ගාථමාහංසු –

59.

“හණ සම්ම අනුඤ්ඤාතො, අත්ථං ධම්මඤ්ච කෙවලං;
සන්නි හි දහරා පක්ඛී, පඤ්ඤවන්තො පුතින්ධරා”ති.

තත්ථ හණ, සම්ම, අනුඤ්ඤාතොති, සම්ම, වායස ත්වං අම්භෙහි සබ්බෙහි
අනුඤ්ඤාතො, යං තෙ හණිතබ්බං, තං හණ. අත්ථං ධම්මඤ්ච කෙවලන්ති
හණන්තො ව කාරණඤ්චෙව පවෙණිආගතඤ්ච වචනං අමුඤ්චිත්ථා හණ.
පඤ්ඤවන්තො පුතින්ධරාති පඤ්ඤාසම්පන්නා වෙච ඤාණොභාසධරා ව දහරාපි
පක්ඛිනො අත්ථියෙව.

සො එවං අනුඤ්ඤාතො තතියං ගාථමාහ –

60.

“න මෙ රුවිවති හද්දං වො, උලුකස්සාහිසෙවනං;
අක්කුද්ධස්ස මුඛං පස්ස, කථං කුද්ධො කර්ස්සති” ති.

තස්සත්ථො – හද්දං තුම්භාකං භොතු, යං පනෙනං තික්ඛන්තුං සාවනවාචාය
උලුකස්ස අහිසෙවනං කරියති, එතං මය්හං න රුවිවති. එතස්ස හි ඉදානි
තුට්ඨවිත්තස්ස අක්කුද්ධස්ස මුඛං පස්සථ, කුද්ධො පනායං කථං කර්ස්සතිති න
ජානාමි, සබ්බථාපි එතං මය්හං න රුවිවතිති.

සො එවං වත්වා “මය්හං න රුවිවති, මය්හං න රුවිවති” ති විරවන්තො ආකාසෙ
උප්පති, උලුකොපි නං උට්ඨාය අනුබන්ධි. තතො පට්ඨාය තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං වෙරං
බන්ධිංසු. සකුණා සුවණ්ණහංසං රාජානං කත්වා පක්කමිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු සොතාපන්නාදයො අහෙසුං. “තදා රජ්ජෙ
අභිසිත්තහංසපොතො අහමෙව අහොසි” තිති.

උලුකජාතකවණ්ණනා දසමා.

පදුමවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

පදුමං මුදුපාණි ව, පලොහනං පනාදකං;
බුරප්පං සින්ධවඤ්ඤවෙව, කක්කටා, රාමදුසකං;
සුජාතං උලුකං දස.

3. උදපානවග්ගො

[271] 1. උදපානදුසකජාතකවණ්ණනා

ආරඤ්ඤිකස්ස ඉසිනොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
උදපානදුසකසිඬ්ඨිගාලං ආරබ්භ කටෙසි. එකො කිර සිඬ්ඨිගාලො හික්ඛුසඬ්ඨිසස්ස
පානීයඋදපානං උච්චාරපස්සාවකරණෙන දුසෙත්වා පක්කාමි. අථ නං එකදිවසං
උදපානසමීපං ආගතං සාමණෙරා ලෙඬ්ඬුහි පහරිත්වා කිලමෙසුං, සො තතො
පට්ඨාය තං යානං පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. හික්ඛු තං පවත්තිං ඤත්වා
ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, උදපානදුසකසිඬ්ඨිගාලො කිර
සාමණෙරෙහි කිලමිතකාලතො පට්ඨාය පුන නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි” ති.
සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති
පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස
සිඬ්ඨිගාලො උදපානදුසකොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං ඉදමෙව ඉසිපතනං අයමෙව උදපානො අහොසි. තදා බොධිසත්තො ඛාරාණසියං කුලසරෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඉසිගණපරිවුතො ඉසිපතනෙ වාසං කප්පෙසි. තදා එකො සිඬ්ඛාලො ඉදමෙව උදපානං දූසෙත්වා පක්කමති. අථ නං එකදිවසං තාපසා පරිවාරෙත්වා යීනා එකෙනුපායෙන ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ආනයිංසු. බොධිසත්තො සිඬ්ඛාලෙන සද්ධිං සල්ලපත්තො පටමං ගාථමාහ —

61.

“ආරඤ්ඤිකස්ස ඉසිනො, විරරත්තතපස්සිනො;
කිච්ඡාකතං උදපානං, කථං සම්ම අවාහයි” ති.

තස්සත්ථො — අරඤ්ඤෙ වසනතාය ආරඤ්ඤිකස්ස, එසිතගුණත්තා ඉසිනො, විරරත්තං තපං නිස්සාය වුත්ථත්තා විරරත්තතපස්සිනො කිච්ඡාකතං කිච්ඡෙන දුක්ඛෙන නිප්ඵාදිතං උදපානං කථං කිමත්ථාය සම්ම සිඬ්ඛාල, ත්වං අවාහයි මුත්තකරීසෙන අජ්ඣොත්ථරි දූසෙසි, තං වා මුත්තකරීසං එත්ථ අවාහයි පාතෙසිති.

තං සුත්වා සිඬ්ඛාලො දුතියං ගාථමාහ —

62.

“එස ධම්මො සිඬ්ඛාලානං, යං පිත්වා ඔහදාමසෙ;
පිතුපිතාමහං ධම්මො, න තං උජ්ඣාතුමරහසි” ති.

තත්ථ එස ධම්මොති එස සභාවො. යං පිත්වා ඔහදාමසෙති, සම්ම, යං මයං යත්ථ පාතීයං පිවාම, තමෙව උභහදාමපි ඔමුත්තෙමපි, එස අම්භාකං සිඬ්ඛාලානං ධම්මොති දස්සෙති. පිතුපිතාමහන්ති පිතුනඤ්ච පිතාමභානඤ්ච නො එස ධම්මො. න තං උජ්ඣාතුමරහසිති තං අම්භාකං පචෙණ්ඤාගතං ධම්මං සභාවං ත්වං උජ්ඣාතුං න අරහසි, න යුත්තං තෙ එත්ථ කුජ්ඣිතුන්ති.

අථස්ස බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ —

63.

“යෙසං වො ඵදිසො ධම්මො, අධම්මො පන කිදිසො;
මා වො ධම්මං අධම්මං වා, අද්දසාම කුදාවන” ති.

තත්ථ මා වොති තුම්භාකං ධම්මං වා අධම්මං වා න මයං කදාවි අද්දසාමාති.

එවං බොධිසත්තො තස්ස ඔවාදං දත්වා “මා පුත ආගච්ඡා” ති ආහ. සො තතො පට්ඨාය පුත නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා උද්‍යානද්වසකො අයමෙව සිඬිගාලො අහොසි, ගණසත්ථා පන
අහමෙව අහොසි”න්ති.

උද්‍යානද්වසකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[272] 2. ඛ්‍යාත්සජාතකවණ්ණනා

යෙන මිත්තෙන සංසග්ගාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. කොකාලිකවත්ථු තෙරසකනිපාතෙ තක්කාරියජාතකෙ (ජා.
1.13.104 ආදයො) ආවිභවිස්සති. කොකාලිකො පන “සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ
ගහෙත්වා ආගමිස්සාමි”ති කොකාලිකරට්ඨතො ජෙනවනං. ආගන්ත්වා සත්ථාරං
වන්දිත්වා ථෙරෙ උපසඬ්ඛමිත්වා “ආචුසො, කොකාලිකරට්ඨවාසිනො මනුස්සා
තුම්භෙ පක්කොසන්ති, එථ ගච්ඡාමා”ති ආහ. “ගච්ඡ ත්වං, ආචුසො, න මයං
ආගච්ඡාමා”ති. සො ථෙරෙහි පටික්ඛිත්තො සයමෙව අගමාසි. අථ හික්ඛු
ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආචුසො, කොකාලිකො
සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙහි සභාපි විනාපි වත්තිතුං න සක්කොති, සංයොගමිපි න
සහති, වියොගමිපි න සහති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි
කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ,
ඉදානෙව, පුබ්බෙපි කොකාලිකො සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙහි නෙව සහ, න විනා
වත්තිතුං සක්කොති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස විමානතො
අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනප්පතිජෙට්ඨකෙ අඤ්ඤා රුක්ඛදෙවතා වසති. තස්මිං
වනසණ්ඨෙ සිහො ව ඛ්‍යාතෙසො ව වසන්ති. තෙසං භයෙන කොචි තත්ථ න ඛේත්තං
කරොති, න රුක්ඛං ඡින්දති, නිවත්තිත්වා ඔලොකෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. තෙ
පන සිහඛ්‍යාග්ගො නානප්පකාරෙ මිගෙ වධිත්වා බාදන්ති, බාදිතාවසෙසං තත්ථෙව
පභාය ගච්ඡන්ති. තෙන සො වනසණ්ඨො අසුචිකුණපගන්ධො හොති. අථ ඉතරා
රුක්ඛදෙවතා අන්ධබාලා කාරණාකාරණං අජානමානා එකදිවසං බොධිසත්තං ආහ
– “සම්ම, එතෙ නො සිහඛ්‍යාග්ගෙ නිස්සාය වනසණ්ඨො අසුචිකුණපගන්ධො
ජාතො, අහං එතෙ පලාපෙමි”ති. බොධිසත්තො “සම්ම, ඉමෙ ද්වෙ නිස්සාය
අමිහාකං විමානාති රක්ඛියන්ති, එතෙසු පලායන්තෙසු විමානාති නො
විනස්සිස්සන්ති, සිහඛ්‍යාග්ගානං පදං අපස්සන්තා මනුස්සා සබ්බං වනං ඡින්දිත්වා
එකඬිගණං කත්වා ඛේත්තාති කරිස්සන්ති, මා තෙ එවං රුච්චි”ති වත්වා පුරිමා ද්වෙ
ගාථා අවොච –

64.

“යෙන මිත්තෙන සංසග්ගා, යොගක්ඛෙමො විහියාති;
පුබ්බෙවජ්ඣාහවං තස්ස, රක්ඛෙ අක්ඛිව පණ්ඩිතො.

65.

“යෙන මිත්තෙන සංසග්ගා, යොගක්ඛෙමො පවඩ්ඪති;
කරෙය්‍යත්තසමං චුත්තිං, සබ්බකිච්චෙසු පණ්ඩිතො” ති.

තත්ථ යෙන මිත්තෙන සංසග්ගාති යෙන පාපමිත්තෙන සද්ධිං සංසග්ගහෙනු
සංසග්ගකාරණා, යෙන සද්ධිං දස්සනසංසග්ගො සවනසංසග්ගො කායසංසග්ගො
සමුල්ලපනසංසග්ගො පරිභොගසංසග්ගොති ඉමස්ස පඤ්චවිධස්ස සංසග්ගස්ස
කතත්තාති අත්ථො. යොගක්ඛෙමොති කායචිත්තසුඛං. තඤ්ඤි දුක්ඛයොගතො
බෙමත්තා ඉධ යොගක්ඛෙමොති අධිප්පෙතං. විභිශ්‍යතීති පරිභායති.

පුබ්බෙවජ්ඣාභවං තස්ස, රක්ඛෙ අක්ඛිව පණ්ඩිතොති තස්ස පාපමිත්තස්ස
අජ්ඣාභවං තෙන අභිභවිතබ්බං අත්තනො ලාභයසජ්චිතං, යථා නං සො න
අජ්ඣාභවති, තථා පයමතරමෙව අත්තනො අක්ඛි විය පණ්ඩිතො පුරිසො
රක්ඛෙය්‍ය.

දුතියගාථාය යෙනාති යෙන කල්‍යාණමිත්තෙන සහ සංසග්ගකාරණා.
යොගක්ඛෙමො පවඩ්ඪතීති කායචිත්තසුඛං වඩ්ඪති. කරෙය්‍යත්තසමං චුත්තින්ති
තස්ස කල්‍යාණමිත්තස්ස සබ්බකිච්චෙසු පණ්ඩිතො පුරිසො යථා අත්තනො
ජීවිතචුත්තිඤ්ච උපභොගපරිභොගචුත්තිඤ්ච කරොති, එවමෙතං සබ්බං කරෙය්‍ය,
අධිකම්පි කරෙය්‍ය, භීතං පන න කරෙය්‍යාති.

එවං බොධිසත්තෙන කාරණෙ කථිතෙපි සා බාලදෙවතා අනුපධාරෙත්වා
එකදිවසං හෙරවරුපාරම්මණං දස්සෙත්වා තෙ සීහඛ්‍යග්ගෙ පලාපෙසි. මනුස්සා
තෙසං පදවලඤ්ජං අදිස්වා “සීහඛ්‍යග්ගො අඤ්ඤං වනසණ්ඩං ගතා” ති ඤාත්වා
වනසණ්ඩස්ස එකපස්සං ඡින්දිංසු. දෙවතා බොධිසත්තං උපසඩ්ධකම්මිත්වා “අහං,
සම්ම, තව වචනං අකත්වා තෙ පලාපෙසිං, ඉදානි තෙසං ගතභාවං ඤාත්වා මනුස්සා
වනසණ්ඩං ඡින්දන්ති, කිං නු බො කාතබ්බ” ති වත්වා “ඉදානි තෙ
අසුකවනසණ්ඨෙ නාම වසන්ති, ගන්ත්වා තෙ ආනෙහි” ති චුත්තා තත්ථ ගන්ත්වා
තෙසං පුරතො යත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ තතියං ගාථමාහ —

66.

“එථ ඛ්‍යග්ගො නිවත්තවිහො, පච්චුපෙථ මහාවනං;
මා වනං ඡින්දි නිඛ්‍යග්ගො, ඛ්‍යග්ගො මාහෙසු නිබ්බතා” ති.

තත්ථ ඛ්‍යග්ගොති උභොපි තෙ ඛ්‍යග්ගනාමෙනෙවාලපන්ති ආහ. නිවත්තවිහොති
නිවත්තථ. පච්චුපෙථ මහාවනන්ති තං මහාවනං පච්චුපෙථ පුන උපගච්ඡථ, අයමෙව
වා පායො. මා වනං ඡින්දි නිඛ්‍යග්ගොති අමහාකං වසනකවනසණ්ඩං ඉදානි
තුම්භාකං අභාවෙන නිඛ්‍යග්ගො මනුස්සා මා ඡින්දිංසු. ඛ්‍යග්ගො මාහෙසු නිබ්බතාති
තුම්භාදිසා ව ඛ්‍යග්ගරාජානො අත්තනො වසනට්ඨානා පලායිතත්තා නිබ්බතා
වසනට්ඨානභූතෙන වනෙන විරහිතා මා අහෙසුං. තෙ එවං තාය දෙවතාය
යාචියමානාපි “ගච්ඡ ත්වං, න මයං ආගමිස්සාමා” ති පටික්ඛිපිංසුයෙව. දෙවතා

එකිකාව වනසණ්ඩං පව්වාගඤ්ජි. මනුස්සාපි කතිපාහෙනෙව සබ්බං වනං ඡින්දිත්වා බෙත්තානි කරිත්වා කසිකම්මං කරිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සව්වානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අපණ්ඩිතා දෙවතා කොකාලිකො අහොසි, සීහො සාරිපුත්තො, බ්‍යග්ගො මොග්ගල්ලානො, පණ්ඩිතදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බ්‍යග්ගජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[273] 3. කච්ඡපජාතකවණ්ණනා

කො නු උද්ධිතභත්තොවානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරාජස්ස ද්විත්තං මහාමත්තානං කලහවූපසමනං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුජ්ජන්තවත්ථු දුකතිපාතෙ කථිතමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජන්තො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ ගඬිගාතීරෙ අස්සමපදං මාපෙත්වා තත්ථ අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා ඤානාකීළං කීළන්තො වාසං කප්පෙසි. ඉමස්මිං කිර ජාතකෙ බොධිසත්තො පරමමජ්ඣන්තො අහොසි, උපෙක්ඛාපාරම්. පුරෙසි. තස්ස පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසින්තස්ස එකො පගබ්භො දුස්සීලො මක්කටො ආගන්ත්වා කණ්ණසොතෙසු අඬිගජාතෙන සලාකපවෙසනකම්මං කරොති, බොධිසත්තො අවාරොත්වා මජ්ඣන්තො හුත්වා නිසිද්දතියෙව. අටෙකදිවසං එකො කච්ඡපො උදකා උත්තරිත්වා ගඬිගාතීරෙ මුඛං විවරිත්වා ආතපං තජ්ජන්තො නිද්දායති. තං දිස්වා සො ලොලවානරො තස්ස මුඛෙ සලාකපවෙසනකම්මං අකාසි. අථස්ස කච්ඡපො පබුජ්ඣන්ත්වා අඬිගජාතං සමුග්ගෙ පක්ඛිපන්තො විය ඩංසි, බලවච්චෙදනා උජ්ජජි. වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො “කො නු බො මං ඉමම්භා දුක්ඛා මොවෙය්‍ය, කස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමි”ති වින්තෙන්වා “අඤ්ඤො මං ඉමම්භා දුක්ඛා මොවෙතුං සමත්ථො නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර තාපසෙන, තස්සෙව සන්තිකං මයා ගන්තුං වට්ටති”ති කච්ඡපං ද්විති හත්ථෙහි උක්ඛිපිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං අගමාසි. බොධිසත්තො තෙන දුස්සීලමක්කටෙන සද්ධිං දවං කරොන්තො පයමං ගාථමාහ –

67.

“කො නු උද්ධිතභත්තොව, පුරහත්ථොව බ්‍රාහ්මණො;
කහං නු හික්ඛං අවරි, කං සද්ධං උපසඬකම්”ති.

තත්ථ කො නු උද්ධිතභත්තොවානි කො නු එස වඩ්ඪිතභත්තො විය, එකං වඩ්ඪිතභත්තං හත්තපුරපානිං හත්ථෙහි ගහෙන්වා විය කො නු එසො ආගච්ඡන්ති අත්ථො. පුරහත්ථොව බ්‍රාහ්මණොති කත්තිකමාසෙ වාචනකං ලහිත්වා පුරහත්ථො

බ්‍රාහ්මණෝ විය ව කො නු බො එසොති වානරං සන්ධාය වදති. කහං නු භික්ඛං අවරීති, හො වානර, කස්මිං පදෙසෙ අජ්ජ ත්වං භික්ඛං අවරි. කං සද්ධං උපසඬකමීති කතරං නාම පුබ්බපෙනෙ උද්දිස්ස කතං සද්ධහත්තං, කතරං වා සද්ධං පුග්ගලං ත්වං උපසඬකමී, කුතො තෙ අයං දෙය්‍යධම්මො ලද්ධොති දීපෙති.

තං සුත්වා දුස්සීලවානරො දුතියං ගාථමාහ —

68.

“අහං කපිස්මි දුම්මෙධො, අනාමාසානි ආමසිං;
ත්වං මං මොවය හද්දං තෙ, මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය පබ්බත” ත්ති.

තත්ථ අහං කපිස්මි දුම්මෙධොති හද්දං තෙ අහං අස්මි දුම්මෙධො වපලවිත්තො මක්කටො. අනාමාසානි ආමසිත්ති අනාමසිතබ්බට්ඨානානි ආමසිං. ත්වං මං මොවය හද්දං තෙති ත්වං දයාලු අනුකම්පකො මං ඉමම්හා දුක්ඛා මොවෙහි, හද්දං තෙ හොතු. මුත්තො ගච්ඡෙය්‍ය පබ්බතන්ති සොහං තවානුභාවෙන ඉමම්හා බ්‍යසනා මුත්තො පබ්බතමෙව ගච්ඡෙය්‍යං, න තෙ පුන චක්ඛුපථෙ අත්තානං දස්සෙය්‍යන්ති.

බොධිසත්තො තස්මිං කාරුඤ්ඤෙන කච්ඡපෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ —

69.

“කච්ඡපා කස්සපා හොන්ති, කොණ්ඩඤ්ඤා හොන්ති මක්කටා;
මුඤ්ච කස්සප කොණ්ඩඤ්ඤං, කතං මෙටුනකං තයා” ති.

තස්සත්ථො — කච්ඡපා නාම කස්සපගොත්තා හොන්ති, මක්කටා කොණ්ඩඤ්ඤගොත්තා, කස්සපකොණ්ඩඤ්ඤානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහසම්බන්ධො අත්ථී. අද්ධා තයිදං ලොලෙන දුස්සීලමක්කටෙන තයා සද්ධිං, තයා ව දුස්සීලෙන ඉමිනා මක්කටෙන සද්ධිං ගොත්තසදිසතාසඬ්ඛාතස්ස මෙටුනධම්මස්ස අනුච්ඡවිකං දුස්සීලාකම්මසඬ්ඛාතමපි මෙටුනකං කතං, තස්මා මුඤ්ච, කස්සප, කොණ්ඩඤ්ඤන්ති.

කච්ඡපො බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා කාරුණෙන පසන්තො වානරස්ස අඬගජානං මුඤ්චී. මක්කටො මුත්තමත්තොව බොධිසත්තං වන්දිත්වා පලාතො, පුන තං යානං නිවත්තිත්වාපි න ඔලොකෙසි. කච්ඡපොපි බොධිසත්තං වන්දිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තොපි අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා කච්ඡපවානරා ද්වෙ මහාමත්තා අහෙසුං, තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

කවිඡායාකවණ්ණනා තතියා.

[274] 4. ලොලජාතකවණ්ණනා

කායං බලාකා සිඛිනීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඤි ධම්මසභං ආනීතං සත්ථා “න ත්වං භික්ඛු ඉදානෙව ලොලො, පුබ්බෙපි ලොලොයෙව, ලොලතායෙව ච ජීවිතක්ඛයං පත්තො, තං නිස්සාය පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො වසනට්ඨානා පරිබාහිරා අගෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බුභ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බාරාණසිසෙට්ඨිනො මහානසෙ භත්තකාරකො පුඤ්ඤත්ථාය නිලුපච්ඡිං යපෙසි. තදා බොධිසත්තො පාරාවතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. අට්ඨකො ලොලකාකො මහානසමත්ථකෙන ගච්ඡන්තො නානාප්පකාරං මච්ඡමංසවිකතිං දිස්වා පිපාසාභිභූතො “කං නු බො නිස්සාය සක්කා භවෙය්‍යං ඔකාසං ලද්දු”න්ති වින්තෙත්වා බොධිසත්තං දිස්වා “ඉමං නිස්සාය සක්කා”ති සන්තිට්ඨානං කත්වා තස්ස ගොවරාය අරඤ්ඤගමනකාලෙ පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි. අථ නං බොධිසත්තො “මයං බො, කාක, අඤ්ඤගොවරා, ත්වම්පි අඤ්ඤගොවරො, කිං නු බො මං අනුබන්ධසි”ති ආහ. “තුම්භාකං, සාමී, කිරියා මය්‍හං රුච්චති, අහම්පි තුම්භෙහි සමානගොවරො හුත්වා තුම්භෙ උපට්ඨාතුං ඉච්ඡාමි”ති. බොධිසත්තො සම්පට්ච්ඡි. සො තෙන සද්ධිං ගොවරභූමියං එකගොවරං වරන්තො විය ඔසක්කිත්වා ගොමයරාසිං විද්ධංසෙත්වා පාණකෙ බාදිත්වා කුච්ඡිපුරං කත්වා බොධිසත්තං උපසඬකම්ත්වා “තුම්භෙ එත්තකං කාලං වරට්ඨෙව, නනු භොජනෙ නාම පමාණං ඤාතුං වට්ටති, එථ නාතිසායමෙව ගච්ඡාමා”ති ආහ. බොධිසත්තො තං ආදාය වසනට්ඨානං අගමාසි. භත්තකාරකො “අම්භාකං පාරාවතො සභායං ගහෙත්වා ආගතො”ති කාකස්සාපි එකං ථුසපච්ඡිං යපෙසි. කාකොපි චතුහපඤ්චාහං තෙනෙව නීභාරෙන වසි.

අට්ඨකදිවසං සෙට්ඨිනො බහුමච්ඡමංසං ආහරිශිත්ථං, කාකො තං දිස්වා ලොභාභිභූතො පච්චුසකාලතො පට්ඨාය නිත්ථුනන්තො නිපජ්ජි. අථ නං පුනදිවසෙ බොධිසත්තො “එහි, සම්ම, ගොවරාය පක්කම්ස්සාමා”ති ආහ. “තුම්භෙ ගච්ඡථ, මය්‍හං අජිණ්ණාසඬකා අත්ථි”ති. “සම්ම, කාකානං අජීරකො නාම නත්ථි, දීපවට්ටිමත්තමෙව හි තුම්භාකං කුච්ඡියං ථොකං තිට්ඨති, සෙසං අජිකොහට්ඨත්තමෙව ජීරති, මම වචනං කරොහි, මා එතං මච්ඡමංසං දිස්වා එවමකාසි”ති. “සාමී, කිං නාමෙනං කට්ඨං, අජිණ්ණාසඬකාව මය්‍හං”න්ති. “තෙන හි අප්පමන්තො භොහි”ති තං ඔවදිත්වා බොධිසත්තො පක්කාමි.

භත්තකාරකොපි නානාමච්ඡමංසවිකතියො සම්පාදෙත්වා සරීරතො සෙදං අපනෙන්නො මහානසද්වාරෙ අට්ඨාසි. කාකො “අයං ඉදානි කාලො මංසං බාදිතු”න්ති ගන්ත්වා රසකරොට්ඨමත්ථකෙ නිසීදි. භත්තකාරකො “කිරී”ති සද්දං

සුත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො කාකං දිස්වා පවිසිත්වා තං ගහෙන්වා
 සකලසරිරලොමං ලුඤ්චිත්වා මත්ථකෙ වුළං යපෙත්වා සිඬගීවෙරමරිවාදීති පිසිත්වා
 තක්කෙන ආලොලෙන්වා “ත්වං අම්භාකං සෙට්ඨිනො මච්ඡමංසං උච්ඡිට්ඨකං
 කරොසි”ති සකලසරිරමස්ස මක්ඛෙන්වා බිපිත්වා නිළපච්ඡයං පානෙසි,
 බලවචෙදනා උප්පජ්ජි. බොධිසත්තො ගොවරභූමිතො ආගන්ත්වා තං නිත්ථුනන්තං
 දිස්වා දවං කරොන්තො පයමං ගාථමාහ –

70.

“කායං බලාකා සිඬිනී, වොරී ලඬිසිපිතාමහා;
 ඔරං බලාකෙ ආගච්ඡ, චණ්ඩො මෙ වායසො සබ්බා”ති.

තත්ථ කායං බලාකා සිඬිනීති තං කාකං තස්ස බහලතක්කෙන
 මක්ඛිතසරිරසෙනචණ්ණත්තා මත්ථකෙ ච සිඬාය යපිතත්තා “කා එසා බලාකා
 සිඬිනී”ති පුච්ඡන්තො ආලපති. වොරීති කුලස්ස අනනුඤ්ඤාය කුලසරං, කාකස්ස වා
 අරුචියා පච්ඡං පටිට්ඨත්තා “වොරී”ති වදති. ලඬිසිපිතාමහාති ලඬිසි වුවචති
 ආකාසෙ ලඬිසනතො මෙසො, බලාකා ච නාම මෙසසද්දෙන ගබ්භං ගණ්හන්තිති
 මෙසසද්දො බලාකානං පිතා, මෙසො පිතාමහො හොති. තෙනාහ
 “ලඬිසිපිතාමහා”ති. ඔරං බලාකෙ ආගච්ඡාති, අම්භො බලාකෙ, ඉතො එහි.
 චණ්ඩො මෙ වා යසො සබ්බාති මය්හං සබ්බා පච්ඡිසාමිකො වායසො චණ්ඩො
 ඵරුසො, සො ආගතො තං දිස්වා කණ්ණසද්ධියෙන තුණ්ඩෙන කොට්ටෙන්වා
 ජීවිතක්ඛයං පාපෙය්‍ය, තස්මා යාව වායසො නාගච්ඡති, තාව පච්ඡිතො ඔතරිත්වා
 ඉතො එහි, සීසං පලායස්සුති වදති.

තං සුත්වා කාකො දුතියං ගාථමාහ –

71.

“නාහං බලාකා සිඬිනී, අහං ලොලොස්මී වායසො;
 අකත්වා වචනං තුය්හං, පස්ස ලුනොස්මී ආගතො”ති.

තත්ථ ආගතොති ත්වං ඉදානි ගොවරභූමිතො ආගතො, මං ලුනං පස්සාති
 අත්ථො.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

72.

“පුනපාපජ්ජසි සම්ම, සීලඤ්ඤි තච තාදිසං;
 න හි මානුසකා භොගා, සුභුඤ්ජා භොන්ති පක්ඛිනා”ති.

තත්ථ පුනපාපජ්ජසි සම්මාති සම්ම වායස, පුනපි ත්වං ඵවරුපං දුක්ඛං
 පටිලභිස්සසෙව, නත්ථි තෙ එත්තකෙන මොක්ඛො. කිංකාරණා? සීලඤ්ඤි තච
 තාදිසං පාපකං, යස්මා තච ආචාරසීලං තාදිසං දුක්ඛාධිගමස්සෙව අනුරුපං. න හි

මානුෂකාති මනුස්සා නාම මහාපුඤ්ඤා, තිරච්ඡානගතානං තථාරූපං පුඤ්ඤං නත්ථී,
තස්මා මානුෂකා භොගා තිරච්ඡානගතෙන පක්ඛිනා න භුඤ්ජීයන්තීති.

එවඤ්ච පන වත්ථා බොධිසත්තො “ඉතො දානි පට්ඨාය මයා එත්ථ වසිතුං න
සක්කා”ති උප්පතිත්ථා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. කාකොපි නිත්ථුනන්තො තත්ථෙව
කාලමකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා සච්චානි පකාසෙත්ථා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලහික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨහි. “තදා
ලොලකාකො ලොලහික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ලොලජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[275] 5. රුචිරජාතකවණ්ණනා

කායං බලාකා රුචිරාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ලොලහික්ඛුං
ආරබ්භ කටෙසි. ද්වෙපි වත්ථුනි පුරිමසදිසානෙව ගාථාසි.

73.

“කායං බලාකා රුචිරා, කාකනීළස්මිමච්ඡති;
චණ්ඩො කාකො සබ්බා මය්හං, යස්ස වෙනං කුලාවකං.

74.

“නනු මං සම්ම ජානාසි, දිප්ඵ සාමාකභොජන;
අකත්ථා වචනං තුය්හං, පස්ස ලුනොස්මි ආගතො.

75.

“පුනපාපජ්ජසි සම්ම, සීලඤ්ඤි තව තාදිසං;
න හි මානුෂකා භොගා, සුභුඤ්ජා භොන්ති පක්ඛිනා”ති. —

ගාථා හි එකන්තරිකායෙව.

තත්ථ “රුචිරා”ති තක්කමක්ඛිතසරීරතාය සෙනවණ්ණනං සන්ධාය වදති.
රුචිරා පියදස්සනා, පණ්ඩරාති අත්ථො. කාකනීළස්මිත්ති කාකකුලාවකෙ.
“කාකනීඨසස්මි”න්තිපි පාඨො. දිජාති කාකො පාරෙවනං ආලපති.
සාමාකභොජනාති තිණඛිජභොජන. සාමාකග්ගහණෙන හෙත්ථ සබ්බමිපි තිණඛිජං
ගහිතං. ඉධාපි බොධිසත්තො “න ඉදානි සක්කා ඉතො පට්ඨාය මයා එත්ථ
වසිතු”න්ති උප්පතිත්ථා අඤ්ඤත්ථ ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලහික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා
ලොලකාකො ලොලහික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

රුචිරජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[276] 6. කුරුධම්මජාතකවණ්ණනා

තව සද්ධඤ්ච සීලඤ්චානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
හංසසාතකහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථිවාසිනො ද්වෙ සභායකා හික්ඛු
පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදා යෙභුයොන එකතො විවරන්ති. තෙ එකදිවසං අවිරවති.
ගන්ත්වා න්හත්වා වාලුකපුලිනෙ ආතපං තප්පමානා සාරණීයකථං කටෙන්නා
අට්ඨංසු, තස්මිං බණෙ ද්වෙ හංසා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති. අටෙකො දහරහික්ඛු
සක්ඛරං ගහෙත්වා “එකස්ස හංසපොතකස්ස අක්ඛිං පහරිස්සාමී”ති ආහ, ඉතරො
“න සක්ඛිස්සමී”ති ආහ. “තිට්ඨතු ඉමස්මිං පස්සෙ අක්ඛි, පරපස්සෙ අක්ඛිං
පහරිස්සාමී”ති. “ඉදම්පි න සක්ඛිස්සමියෙවා”ති. “තෙන හි උපධාරෙහි”ති තියංසං
සක්ඛරං ගහෙත්වා හංසස්ස පච්ඡාභාගෙ බිපි. හංසො සක්ඛරසද්දං සුත්වා
නිවත්තිත්වා ඔලොකෙසි, අථ නං ඉතරො වට්ටසක්ඛරං ගහෙත්වා පරපස්සෙ
අක්ඛිමිහි පහරිත්වා ඔරිමක්ඛිනා නික්ඛමාපෙසි. හංසො විරවන්තො පරිවත්තිත්වා
තෙසං පාදමූලෙයෙව පති. තත්ථ තත්ථ යිතා හික්ඛු දිස්වා ආගන්ත්වා “ආවුසො,
එවරුපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා අනනුව්ඡවිකං වො කතං පාණාතිපාතං
කරොන්තෙහි”ති වත්වා තෙ ආදාය තථාගතස්ස දස්සෙසුං. සත්ථා “සච්චං, කිර තයා
හික්ඛු පාණාතිපාතො කතො”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “හික්ඛු,
කස්මා එවරුපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා එවමකාසි, පොරාණකපණ්ඩිතා
අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ අගාරමජ්ඣෙ සංකිලිට්ඨවාසං වසමානා අප්පමත්තකෙසුපි
යානෙසු කුක්කුච්චං කරිංසු, ත්වං පන එවරුපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා
කුක්කුච්චමත්තමිපි න අකාසි, නනු නාම හික්ඛුනා කායවාචාචිත්තෙහි සඤ්ඤතෙන
හවිතබ්බ”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුට්ඨෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ ධනඤ්චයෙ කොරබො රජ්ජං
කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගහෙත්වා
අනුපුබ්බෙන විඤ්ඤානං පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පිතරා
ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාපිතො අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්වා දස රාජධම්මෙ
අකොපෙන්නො කුරුධම්මෙ වත්තිත්ථ. කුරුධම්මො නාම පඤ්ච සීලානි, තානි
බොධිසත්තො පරිසුද්ධානි කත්වා රක්ඛි. යථා ච බොධිසත්තො, එවමස්ස මාතා
අග්ගමහෙසී කනිට්ඨභාතා උපරාජා පුරොහිතො බ්‍රාහ්මණො රජ්ජගාහකො අමච්චො
සාරථී සෙට්ඨී දොණමාපකො මහාමත්තො දොවාරිකො නගරසොහිනී වණ්ණදාසිනී
එවමෙන.

“රාජා මාතා මහෙසී ච, උපරාජා පුරොහිතො;
රජ්ජකො සාරථී සෙට්ඨී, දොණො දොවාරිකො තථා;

ගණිකේකාදස ජනා, කුරුධම්මෙ පතිට්ඨිතා” ති.

ඉති ඉමෙ සබ්බෙපි පරිසුද්ධානි කත්වා පඤ්ච සීලානි රක්ඛිංසු. රාජා චතුසු නගරද්වාරෙසු ච නගරමජ්ඣෙ ච නිවෙසනද්වාරෙ චාති ජ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සං ධනං විස්සජ්ජෙත්තො සකලජම්බුදීපං උන්නඨගලං කත්වා දානං අදාසි, තස්ස පන දානජ්ඣාසයතා දානාභිරතතා සකලජම්බුදීපං අජ්ඣොත්ථරි. තස්මිං කාලෙ කාලිඨගරට්ඨෙ දන්තපුරනගරෙ කාලිඨගරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස රට්ඨෙ දෙවො න චස්සි, තස්මිං අවස්සන්තෙ සකලරට්ඨෙ ඡාතකං ඡාතං, ආහාරවිපත්තියා ච මනුස්සානං රොගො උදපාදි, දුබ්බට්ඨිභයං ඡාතකභයං රොගභයන්ති තිණි භයානි උජ්ජජ්ජිංසු. මනුස්සා නිග්ගහණා දාරකෙ හත්ථෙසු ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ විචරන්ති.

සකලරට්ඨවාසිනො එකතො හුත්වා දන්තපුරං ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ උක්කුට්ඨිමකංසු. රාජා චාතපානං නිස්සාය යිතො තං සද්දං සුත්වා “කිං කාරණා එතෙ විරචන්ති” ති පුච්ඡි. “මහාරාජ, සකලරට්ඨෙ තිණි භයානි උජ්ජන්තානි, දෙවො න චස්සති, සස්සානි න විපන්තානි, ඡාතකං ඡාතං. මනුස්සා දුබ්බොජනා රොගාභිභූතා නිග්ගහණා පුත්තෙ හත්ථෙසු ගහෙත්වා විචරන්ති, දෙවං චස්සාපෙහි මහාරාජා” ති. “පොරාණකරාජානො දෙවෙ අවස්සන්තෙ කිං කරොන්ති” ති? “පොරාණකරාජානො, මහාරාජ, දෙවෙ අවස්සන්තෙ දානං දත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය සමාදින්නසීලා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා දබ්බසන්ථරෙ සත්තාහං නිපජ්ජන්ති, තදා දෙවො චස්සති” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා තථා අකාසි. එවං සන්තෙපි දෙවො න චස්සි.

රාජා අමච්චෙ පුච්ඡි — “අහං කත්තබ්බකිච්චං අකාසිං, දෙවො න චස්සති, කින්ති කරොමා” ති? “මහාරාජ, ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ ධනඤ්චයස්ස කොරබ්බරඤ්ඤො අඤ්ජනචණ්ණො නාම මඨිගලහත්ථි අත්ථි, තං ආනෙස්සාම, එවං සන්තෙ දෙවො චස්සති” ති. “සො රාජා බලවාහනසම්පන්නො දුජ්ජසහො, කථමස්ස හත්ථිං ආනෙස්සාමා” ති? “මහාරාජ, තෙන සද්ධිං යුද්ධකිච්චං නත්ථි, දානජ්ඣාසයො රාජා දානාභිරතො යාවිතො සමානො අලඨකතසිසම්පි ඡින්දිත්වා පසාදසම්පන්නානි අක්ඛිනිපි උජ්ජාටෙත්වා සකලරජ්ජම්පි නියයාදෙත්වා දදෙය්‍ය, හත්ථිමහි චත්තබ්බමෙව නත්ථි, අවස්සං යාවිතො දස්සති” ති. “කෙ පන තං යාවිතුං සමත්ථා” ති? “බ්‍රාහ්මණා, මහාරාජා” ති. රාජා බ්‍රාහ්මණගාමනො අට්ඨ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සක්කාරසම්මානං කත්වා හත්ථිං යාවනත්ථාය පෙසෙසි. තෙ පරිබ්බයං ආදාය අද්ධිකවෙසං ගහෙත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන තුරිතගමනං ගන්ත්වා කතිපාහං නගරද්වාරෙ දානසාලාසු භුඤ්ජිත්වා සරීරං සන්තප්පෙත්වා “කදා රාජා දානග්ගං ආගච්ඡිස්සති” ති පුච්ඡිංසු. මනුස්සා “පක්ඛස්ස තයො දිවසෙ චාතුද්දසෙ පන්තරසෙ අට්ඨමියඤ්ච ආගච්ඡති, ස්වෙ පන පුණ්ණම්, තස්මා ස්වෙ ආගච්ඡිස්සති” ති වදිංසු.

බ්‍රාහ්මණා පුනර්වස පාතොව ගන්ත්වා පාවිනද්වාරෙ අට්ඨංසු. බොධිසත්තො පාතොව න්හත්වා ගන්තානුලිත්තො සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතො අලඤ්ඤාහත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහත්තෙන පරිවාරෙන පාවිනද්වාරෙන දානසාලං ගන්ත්වා ඔතරිත්වා සත්තට්ඨජනානං සහත්ථා හත්තං දත්වා “ඉමිනාව නිහාරෙන දෙථා”ති වත්වා හත්ථිං අභිරුහිත්වා දක්ඛිණද්වාරං අගමාසි. බ්‍රාහ්මණා පාවිනද්වාරෙ ආරක්ඛස්ස බලවතාය ඔකාසං අලහිත්වා දක්ඛිණද්වාරමෙව ගන්ත්වා රාජානං ආගච්ඡන්තං ඔලොකයමානා ද්වාරතො නාතිදුරෙ උන්නතට්ඨානෙ යිතා සම්පත්තං රාජානං හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා “ජයතු භවං, මහාරාජා”ති ජයාපෙසුං. රාජා වජිරඤ්ඤාසෙන වාරණං නිවත්තෙන්වා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා “හො බ්‍රාහ්මණා, කිං ඉච්ඡං”ති ප්‍රචිඡි. බ්‍රාහ්මණා බොධිසත්තස්ස ගුණං වණ්ණෙන්තා පට්ඨං ගාථමාහංසු –

76.

“තව සද්ධස්ස ජිලස්ස, විදිත්වාන ජනාධිප;
වණ්ණං අස්සනවණ්ණෙන, කාලිඨගස්මිං නිමිමහසෙ”ති.

තත්ථ සද්ධන්ති කම්මඵලානං සද්දහනවසෙන ඔකප්පනියස්සද්ධං. ජිලන්ති සංවරසීලං අවිතික්කමසීලං. වණ්ණන්ති තදා තස්මිං දෙසෙ සුවණ්ණං වුව්චති, දෙසනාසිසමෙව චෙතං. ඉමිනා පන පදෙන සබ්බමිපි හිරස්සසුවණ්ණාදිධනධස්සද්ධං සඨගහිතං. අස්සනවණ්ණෙනාති අස්සනපුස්සමානවණ්ණෙන ඉමිනා තව නාගෙන, කාලිඨගස්මින්ති කාලිඨගරස්සද්ධා සන්තිකෙ. නිමිමහසෙති විනිමයවසෙන ගණ්හිමිහ, පරිභොගවසෙන වා උදරෙ පක්ඛිපිමිහාති අත්ථො. සෙති නිපාතමත්තං. ඉදං චුත්තං හොති – මයස්ස, ජනාධිප, තව සද්ධස්ස ජිලස්ස විදිත්වාන “අද්ධා නො ඵවං සද්ධාසීලසම්පන්නො රාජා යාවිතො අස්සනවණ්ණං නාගං දස්සති”ති ඉමිනා අත්තනො සන්තකෙන විය අස්සනවණ්ණෙන කාලිඨගරස්සද්ධා සන්තිකෙ නාගං වො ආහරිස්සාමාති වත්වා බහුධනධස්සද්ධං නිමිමහසෙ පරිවත්තයිමිහ චෙව උදරෙ ව පක්ඛිපිමිහ. ඵවං තං මයං ධාරයමානා ඉධාගතා. තත්ථ කත්තබ්බං දෙවො ජානාතුති.

අපරො නයො – තව සද්ධස්ස ජිලගුණසඨබානං වණ්ණස්සද්ධා සුත්වා “උළාරගුණො රාජා ජීවිතමිපි යාවිතො දදෙය්‍ය, පගෙව තිරච්ඡානගතං නාග”න්ති ඵවං කාලිඨගස්ස සන්තිකෙ ඉමිනා අස්සනවණ්ණෙන තව වණ්ණං නිමිමහසෙ නිමිමහ තුලයිමිහ, තෙනමිහ ඉධාගතාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො “සචෙ, වො බ්‍රාහ්මණා, ඉමං නාගං පරිවත්තෙන්වා ධනං බාදිතං සුබාදිතං මා වින්තයිත්ථ, යථාලඤ්ඤාමෙව වො නාගං දස්සාමි”ති සමස්සාසෙන්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අවොච –

77.

“අන්නභව්වා වහව්වා ව, යොධ උද්දිස්ස ගච්ඡති;

සබ්බෙ තෙ අප්පට්ඨිකපා, පුබ්බාවරියවචො ඉදං.

78.

“දදාමි වො බ්‍රාහ්මණා නාගමෙනං, රාජාරහං රාජභොග්ගං යසස්සිනං;
අලඬකතං හෙමජාලාභිජන්තං, සසාරථිං ගච්ඡට්ඨ යෙනකාම” න්ති.

තත්ථ අන්තභව්වා චහව්වා වාති පුරිසං උපනිස්සාය ජීවමානා යාගුහත්තාදිනා
අන්තෙන හරිතබ්බාති අන්තභව්වා, ඉතරෙ තථා අහරිතබ්බත්තා අභව්වා.
සන්ධිවසෙන පනෙත්ථ අකාරලොපො වෙදිතබ්බො. එත්තාවතා අත්තානං
උපනිස්සාය ච අනුපනිස්සාය ච ජීවමානවසෙන සබ්බෙපි සත්තා ද්වෙ කොට්ඨාසෙ
කත්වා දස්සිතා භොන්ති. යොධ උද්දිස්ස ගච්ඡති තෙසු සත්තෙසු ඉධ ජීවලොකෙ
යො සත්තො යං පුරිසං කායවිදෙව පච්චාසිසනාය උද්දිස්ස ගච්ඡති. සබ්බෙ තෙ
අප්පට්ඨිකපාති තථා උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා සවෙපි බහු භොන්ති, තථාපි තෙන
පුරිසෙන සබ්බෙ තෙ අප්පට්ඨිකපා, “අපෙට්ඨ, න වො දස්සාමි” ති එවං න
පට්ඨිකපිතබ්බාති අත්ථො. පුබ්බාවරියවචො ඉදන්ති පුබ්බාවරියා වුච්චන්ති
මාතාපිතරො, ඉදං තෙසං වචනං. එවමහං මාතාපිතූහි සික්ඛාපිතොති දීපෙති.

දදාමි වො බ්‍රාහ්මණා නාගමෙනන්ති යස්මා ඉදං අමිහාකං පුබ්බාවරියවචො,
තස්මාහං බ්‍රාහ්මණා තුමිහාකං ඉමං නාගං දදාමි. රාජාරහන්ති රඤ්ඤො අනුච්ඡවිකං.
රාජභොග්ගන්ති රාජපරිභොගං. යසස්සිනන්ති පරිවාරසම්පන්නං, තං කිර හත්ථිං
නිස්සාය හත්ථිගොපකහත්ථිවෙජ්ජාදිති පඤ්ච කුලසතාති ජීවන්ති, තෙහි
සද්ධිඤ්ඤෙව වො දදාමිති අත්ථො. අලඬකතන්ති නානාවිධෙහි හත්ථිඅලඬකාරෙහි
අලඬකතං. හෙමජාලාභිජන්තන්ති සුවණ්ණජාලෙන අභිච්ඡන්තං. සසාරථීන්ති යො
පනස්ස සාරථි හත්ථිගොපකො ආවරියො, තෙන සද්ධිංයෙව දදාමි, තස්මා සසාරථි
හුත්වා තුමිහෙ සපරිවාරං ඉමං නාගං ගහෙත්වා යෙනකාමං ගච්ඡට්ඨාති.

එවං හත්ථිකන්ධවරගතොව මහාසත්තො වාචාය දත්වා පුන හත්ථිකන්ධා
ඔරුය්හ “සවෙ අනලඬකතට්ඨානං අත්ථි, අලඬකරිත්වා දස්සාමි” ති වත්වා
තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කරොන්තො උපධාරෙත්වා අනලඬකතට්ඨානං අදිස්වා තස්ස
සොණ්ඩං බ්‍රාහ්මණානං හත්ථෙසු යපෙත්වා සුවණ්ණහිඬකාරෙන පුජ්ජගන්ධවාසිතං
උදකං පාතෙත්වා අදාසි. බ්‍රාහ්මණා සපරිවාරං නාගං සම්පට්ඨිත්වා හත්ථිපිට්ඨෙ
නිසින්නා දන්තපුරං ගන්ත්වා හත්ථිං රඤ්ඤො අදංසු, හත්ථිමිහි ආගතෙපි දෙවො න
වස්සතෙව. රාජා “කිං තු ඛො කාරණ” න්ති උත්තරිං පුච්ඡන්තො
“ධනඤ්චයකොරඛ්‍යරාජා කුරුධම්මං රක්ඛති, තෙනස්ස රට්ඨෙ අන්වඩ්ඪමාසං
අනුදසාහං දෙවො වස්සති, රඤ්ඤො ගුණානුභාවො වෙස, ඉමස්ස පන
තිරච්ඡානගතස්ස ගුණා භොන්තාපි කිත්තකා භවෙය්‍යු” න්ති සුත්වා “තෙන හි
යථාලඬකතමෙව සපරිවාරං හත්ථිං පනිනෙත්වා රඤ්ඤො දත්වා යං සො කුරුධම්මං
රක්ඛති, තං සුවණ්ණපට්ඨෙ ලිඛිත්වා ආනෙථා” ති බ්‍රාහ්මණෙ ච අමුවෙව ච
පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤො හත්ථිං නිය්‍යාදෙත්වා “දෙව, ඉමස්මිං හත්ථිමිහි
ගතෙපි අමිහාකං රට්ඨෙ දෙවො න වස්සති, තුමිහෙ කිර කුරුධම්මං නාම රක්ඛට්ඨ,

අම්මාකම්පි රාජා තං රක්ඛිතුකාමො ඉමස්මිං සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිත්වා ආනෙඨා”ති පෙසෙසි. “දෙට් නො කුරුධම්ම”න්ති. “තාතා, සච්චාහං එතං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, ඉදානි පන මෙ තත්ථ කුක්කුච්චං අත්ථි, න මෙ සො කුරුධම්මො චිත්තං ආරාධෙති, තස්මා තුම්මාකං දාතුං න සක්කා”ති.

කස්මා පන තං සීලං රාජානං න ආරාධෙති? තදා කිර රාජුනං තතියෙ තතියෙ සංවච්ඡරෙ කත්තිකමාසෙ පවත්තො ඡණො නාම හොති, තං ඡණං කීළන්තා රාජානො සබ්බාලඤ්ඤාපට්ටිමණ්ඩිතා දෙවවෙසං ගහෙත්වා චිත්තරාජස්ස නාම යක්ඛස්ස සන්තිකෙ යත්වා චතුද්දිසා පුප්ඵපට්ටිමණ්ඩිතෙ චිත්තසරෙ බිපන්ති. අයම්පි රාජා තං ඛණං කීළන්තො එකිස්සා තළාකපාළියා චිත්තරාජස්ස යක්ඛස්ස සන්තිකෙ යත්වා චතුද්දිසා චිත්තසරෙ බිපිත්වා තෙසු සෙසදිසාගතෙ තයො සරෙ දිස්වා උදකපිට්ඨෙ බිත්තසරං න අද්දස. රඤ්ඤො “කච්චි නු ඛො මයා බිත්තො සරො මච්ඡසරීරෙ පතිතො”ති කුක්කුච්චං අහොසි පාණාතිපාතකම්මෙන සීලහෙදං ආරබ්භ, තස්මා සීලං න ආරාධෙති. සො එවමාහ – “තාතා, මය්හං කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, මාතා පන මෙ සුරක්ඛිතං රක්ඛති, තස්සා සන්තිකෙ ගණ්හඨා”ති. “මහාරාජ, තුම්මාකං ‘පාණං වධිස්සාමි’ති චෙතනා නත්ථි, තං චිතා පාණාතිපාතො නාම න හොති, දෙට් නො අත්තනා රක්ඛිතං කුරුධම්ම”න්ති. “තෙන හි ලිඛඨා”ති සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛාපෙසි – “පාණො න හන්තබ්බො, අදින්නං නාදාතබ්බං, කාමෙසු මිච්ඡා න වරිතබ්බං, මුසා න භණ්තබ්බං, මජ්ජං න පාතබ්බං”න්ති ලිඛාපෙත්වා ච පන “එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, මාතු මෙ සන්තිකෙ ගණ්හඨා”ති ආහ.

දුතා රාජානං වන්දිත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙවි, තුම්මෙහ කිර කුරුධම්මං රක්ඛථ, තං නො දෙඨා”ති වදිංසු. “තාතා, සච්චාහං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, ඉදානි පන මෙ තත්ථ කුක්කුච්චං උප්පන්නං, න මෙ සො කුරුධම්මො ආරාධෙති තෙන වො දාතුං න සක්කා”ති. තස්සා කිර ද්වෙ පුත්තා ජෙට්ඨො රාජා, කනිට්ඨො උපරාජා. අට්ඨෙකො රාජා ඛොධිසත්තස්ස සතසභස්සග්ගසනකං වන්දනසාරං සභස්සග්ගසනකං කඤ්චනමාලං පෙසෙසි. සො “මාතරං පුජෙස්සාමි”ති තං සබ්බං මාතු පෙසෙසි. සා චිත්තෙසි – “අහං නෙව වන්දනං විලිම්පාමි, න මාලං ධාරෙමි, සුණ්ණසානං දස්සාමි”ති. අට්ඨසා එතදහොසි – “ජෙට්ඨසුණ්ණසා මෙ ඉස්සරා, අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨිතා, තස්සා සුවණ්ණමාලං දස්සාමි. කනිට්ඨසුණ්ණසා පන දුග්ගතා, තස්සා වන්දනසාරං දස්සාමි”ති. සා රඤ්ඤො දෙවියා සුවණ්ණමාලං දත්වා උපරාජභරියාය වන්දනසාරං අදාසි, දත්වා ච පනස්සා “අහං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, එතාසං දුග්ගතාදුග්ගතභාවො මය්හං අප්පමාණං, ජෙට්ඨාපවායිකකම්මමෙව පන කාතුං මය්හං අනුරූපං, කච්චි නු ඛො මෙ තස්ස අකතත්තා සීලං හින්ත”න්ති කුක්කුච්චං අහොසි, තස්මා එවමාහ. අථ නං දුතා “අත්තනො සන්තකං නාම යථාරූචියා දීයති, තුම්මෙහ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කුරුමානා කිං අඤ්ඤං පාපං කරිස්සථ, සීලං නාම එවරූපෙන න හිජ්ජති, දෙට් නො කුරුධම්ම”න්ති වත්වා තස්සාපි සන්තිකෙ ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

“තාතා, එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, සුභිසා පන මෙ සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හං” ති චුත්තා ව පන අග්ගමහෙසිං උපසඬකම්ත්වා පුරිමනයෙනෙව කුරුධම්මං යාචිංසු. සාපි පුරිමනයෙනෙව චත්වා “ඉදානි මං සීලං නාරාධෙති, තෙන වො දාතුං න සක්කා” ති ආහ. සා කිර එකදිවසං සිහපඤ්ජරෙ යීතා රඤ්ඤො නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තස්ස පච්ඡතො හත්ථිපිට්ඨෙ නිසින්තං උපරාජං දිස්වා ලොහං උප්පාදෙත්වා “සවාහං ඉමිනා සද්ධිං සන්ථවං කරෙය්‍යං, භාතු අව්වයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො මං එස සඬගණ්හෙය්‍යා” ති චින්තෙසි. අථස්සා “අහං කුරුධම්මං රක්ඛමානා සසාමිකා හුත්වා කිලෙසවසෙන අඤ්ඤං පුරිසං ඔලොකෙසිං, සීලෙන මෙ භින්තෙන භවිතඛිං” ති කුක්කුච්චං අහොසි, තස්මා එවමාහ. අථ නං දුතා “අතිවාරො නාම අයෙය විත්තුප්පාදමත්තෙන න හොති, තුම්හෙ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කුරුමානා විතික්කමං කිංකරිස්සථ, න එත්තකෙන සීලං භිජ්ජති, දෙථ තො කුරුධම්ම” ති චත්වා තස්සාපි සන්තිකෙ ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

“තාතා, එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, උපරාජා පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හං” ති චුත්තා ව පන උපරාජානං උපසඬකම්ත්වා පුරිමනයෙනෙව කුරුධම්මං යාචිංසු. සො පන සායං රාජ්‍රපට්ඨානං ගච්ඡන්තො රථෙනෙව රාජඬගණං පත්වා සවෙ රඤ්ඤො සන්තිකෙ භුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව සයිතුකාමො හොති, රස්මියො ව පතොදඤ්ච අන්තොධුරෙ ඡඩ්ඨෙති. තාය සඤ්ඤාය ජනො පක්කම්ත්වා පුනදිවසෙ පාතොව ගන්ත්වා තස්ස නික්ඛමනං ඔලොකෙන්නොව තිට්ඨති. සාරථිපි රථං ගොපයිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව තං ආදාය රාජද්වාරෙ තිට්ඨති. සවෙ තඬ්ඨණඤ්ඤෙව නික්ඛන්තුකාමො හොති, රස්මියො ව පතොදඤ්ච අන්තොරථෙයෙව යපෙත්වා රාජ්‍රපට්ඨානං ගච්ඡති. මහාජනො තාය සඤ්ඤාය “ඉදානෙව නික්ඛමිස්සති” ති රාජද්වාරෙයෙව තිට්ඨති. සො එකදිවසං එවං කත්වා රාජනිවෙසනං පාචිසි, පට්ටියමත්තස්සයෙවස්ස දෙවො පාවස්සි. රාජා “දෙවො වස්සති” ති තස්ස නික්ඛන්තුං නාදාසි, සො තත්ථෙව භුඤ්ජිත්වා සයි. මහාජනො “ඉදානි නික්ඛමිස්සති” ති සඬ්ඛරත්තිං තෙමෙන්නො අට්ඨාසි. උපරාජා දුතියදිවසෙ නික්ඛමිත්වා තෙමෙත්වා යීතං මහාජනං දිස්වා “අහං කුරුධම්මං රක්ඛන්තො එත්තකං ජනං කිලමෙසිං, සීලෙන මෙ භින්තෙන භවිතඛිං” ති කුක්කුච්චං අහොසි, තෙන තෙසං දුතානං “සච්චාහං කුරුධම්මං රක්ඛාමි, ඉදානි පන මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා දාතු” ති චත්වා තමත්ථං ආරොවෙසි. අථ නං දුතා “තුම්හාකං, දෙව, ‘එතෙ කිලමන්තු’ ති විත්තං නත්ථි, අවෙතනකං කම්මං න හොති, එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තානං කථං තුම්හාකං විතික්කමො භවිස්සති” ති චත්වා තස්සාපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිංසු.

“එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, පුරොහිතො පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හං” ති චුත්තා ව පන පුරොහිතං උපසඬකම්ත්වා යාචිංසු. සොපි එකදිවසං රාජ්‍රපට්ඨානං ගච්ඡන්තො එකෙන රඤ්ඤො තස්ස රඤ්ඤො පෙසිතං තරුණරව්වණ්ණං රථං අන්තරාමග්ගෙ දිස්වා “කස්සායං රථො” ති පුච්ඡිත්වා “රඤ්ඤො ආහතො” ති සුත්වා “අහං මහල්ලකො, සවෙ මෙ රාජා ඉමං රථං දදෙය්‍ය, සුඛං ඉමං ආරුය්‍ය විවරෙය්‍ය” ති චින්තෙත්වා රාජ්‍රපට්ඨානං ගතො. තස්ස

ජයාපෙත්වා ධීවකාලෙ රඤ්ඤො රථං දස්සෙසුං. රාජා දිස්වා “අති විය සුන්දරො අයං රථො, ආවරියස්ස නං දෙථා”ති ආහ. පුරොහිතො න ඉච්ඡී, පුනස්පුනං වුවිචමානොපි න ඉච්ඡියෙව. කිංකාරණා? එවං කිරස්ස අහොසි – “අහං කුරුධම්මං රක්ඛන්තොව පරසන්තකෙ ලොහං අකාසිං, හින්තෙන මෙ සීලෙන භවිතබ්බ”න්ති. සො එතමත්ථං ආවික්ඛිත්වා “තාතා, කුරුධම්මෙ මෙ කුක්කුච්චං අත්ථී, න මං සො ධම්මො ආරාධෙති, තස්මා න සක්කා දාතු”න්ති ආහ. අථ නං දුතා “අය්‍ය, ලොභුජ්ජාදමත්තෙන න සීලං හිජ්ජති, තුම්හෙ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං චිතික්කමං කරස්සථා”ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබ්බු.

“එවං සන්තෙපි තෙව මං ආරාධෙති, රජ්ජුගාහකො අමච්චො පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා”ති වුත්තා ව පන තම්පි උපසඬකම්ත්වා යාචිංසු. සො එකදිවසං ජනපදෙ ඛෙත්තං මිනන්තො රජ්ජුං දණ්ඩකෙ බන්ධිත්වා එකං කොටිං ඛෙත්තසාමිකෙන ගණ්හාපෙත්වා එකං අත්තනා අග්ගහෙසි, තෙන ගහිතරජ්ජුකොටියා බද්ධදණ්ඩකො එකස්ස කක්කටකස්ස බිලමජ්ඣං පාපුණි. සො චිත්තෙසි – “සචෙ දණ්ඩකං බිලෙ ඔතාරස්සාමී, අන්තොබිලෙ කක්කටකො නස්සිස්සති. සචෙ පන පරතො කරස්සාමී, රඤ්ඤො සන්තකං නස්සිස්සති. සචෙ ඔරතො කරස්සාමී, කුටුම්භිකස්ස සන්තකං නස්සිස්සති, කිං නු ඛො කාතබ්බ”න්ති? අථස්ස එතදහොසි – “බිලෙ කක්කටකෙන භවිතබ්බං, සචෙ භවෙය්‍ය, පඤ්ඤායෙය්‍ය, එත්ථෙව නං ඔතාරස්සාමී”ති බිලෙ දණ්ඩකං ඔතාරෙසි, කක්කටකො “කිරී”ති සද්දමකාසි. අථස්ස එතදහොසි – “දණ්ඩකො කක්කටකපිට්ඨෙ ඔතිණ්ණො භවිස්සති, කක්කටකො මතො භවිස්සති, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමී, තෙන මෙ සීලෙන හින්තෙන භවිතබ්බ”න්ති. සො එතමත්ථං ආවික්ඛිත්වා “ඉමිනා මෙ කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථී, තෙන වො න සක්කා දාතු”න්ති ආහ. අථ නං දුතා “තුම්හාකං ‘කක්කටකො මරතු’ති චිත්තං නත්ථී, අවෙනතකං කම්මං නාම න හොති. තුම්හෙ එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං චිතික්කමං කරස්සථා”ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබ්බු.

“එවං සන්තෙපි තෙව මං ආරාධෙති, සාරථී පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා”ති වුත්තා ව පන තම්පි උපසඬකම්ත්වා යාචිංසු. සො එකදිවසං රාජානං රථෙන උය්‍යානං තෙසි. රාජා තත්ථ දිවා කිලිත්වා සායං නික්ඛමිත්වා රථං අභිරුහි, තස්ස නගරං අසම්පත්තස්සෙව සූරියත්ථඬගමනවෙලාය මෙසො උට්ඨහි. සාරථී රඤ්ඤො තෙමනභයෙන සින්ධවානං පතොදසඤ්ඤමදාසි. සින්ධවා ජවෙන පක්ඛන්දිංසු. තතො පට්ඨාය ව පන තෙ උය්‍යානං ගච්ඡන්තාපි තතො ආගච්ඡන්තාපි තං යානං පත්වා ජවෙන ගච්ඡන්ති ආගච්ඡන්ති. කිං කාරණා? තෙසං කිර එතදහොසි – “ඉමස්මිං යානෙ පරිස්සයෙන භවිතබ්බං, තෙන නො සාරථී තදා පතොදසඤ්ඤං අදාසි”ති. සාරථීස්සපි එතදහොසි – “රඤ්ඤො තෙමනෙ වා අතෙමනෙ වා මය්‍යං දොසො නත්ථී, අහං පන අට්ඨානෙ සුසික්ඛිතසින්ධවානං පතොදසඤ්ඤං අදාසිං, තෙන ඉමෙ ඉදානි අපරාපරං ජවන්තා කිලමන්ති, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමී, තෙන

මෙ හින්තෙන සිලෙන හවිතබ්බ”න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා “ඉමිනා කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථී, තෙන වො න සක්කා දාතු”න්ති ආහ. අථ නං දුතා “තුම්භාකං ‘සින්ධවා කිලමන්තු’ති විත්තං නත්ථී, අවෙනනකං කම්මං නාම න හොති, එත්තකෙනපි ච තුම්භෙ කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං වීතික්කමං කරිස්සථා”ති වත්වා තස්ස සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබ්බු.

“එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, සෙට්ඨී පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා”ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඬකම්ත්වා යාචිංසු. සොපි එකදිවසං ගබ්භතො නික්ඛන්තසාලිසීසං අත්තනො සාලිබ්බෙත්තං ගන්ත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වා නිවත්තමානො “වීහිමාලං බන්ධාපෙස්සාමී”ති එකං සාලිසීසමුට්ඨීං ගාභාපෙත්වා ථුණාය බන්ධාපෙසි. අථස්ස එතදහොසි – “ඉමම්භා කෙදාරා මයා රඤ්ඤො භාගො දාතබ්බො, අදින්නාහගතොයෙව මෙ කෙදාරතො සාලිසීසමුට්ඨී ගාභාපිතො, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ හින්තෙන සිලෙන හවිතබ්බ”න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා “ඉමිනා මෙ කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථී, තෙන වො න සක්කා දාතු”න්ති ආහ. අථ නං දුතා “තුම්භාකං ථෙය්‍යවිත්තං නත්ථී, තෙන විනා අදින්නාදානං නාම පඤ්ඤාපෙතුං න සක්කා, එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා තුම්භෙ පරස්සන්තකං නාම කිං ගණ්හිස්සථා”ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබ්බු.

“එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, දොණමාපකො පන මහාමත්තො සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා”ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඬකම්ත්වා යාචිංසු. සො කිර එකදිවසං කොට්ඨාගාරද්වාරෙ නිසීදිත්වා රාජභාගෙ වීහිං මිනාපෙත්තො අමිතවීහිරාසිතො වීහිං ගහෙත්වා ලක්ඛං යපෙසි, තස්මිං බණෙ දෙවො පාවස්සි. මහාමත්තො ලක්ඛානි ගණෙත්වා “මිතවීහි එත්තකා නාම හොන්ති”ති වත්වා ලක්ඛවීහිං සංකඩ්ඪිත්වා මිතරාසිමිහි පක්ඛිපිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා ද්වාරකොට්ඨකෙ යත්වා වින්තෙසි – “කිං නු බො මයා ලක්ඛවීහි මිතවීහිරාසිමිහි පක්ඛිත්තා, උදාහු අමිතරාසිමිහි”ති. අථස්ස එතදහොසි – “සචෙ මෙ මිතවීහිරාසිමිහි පක්ඛිත්තා අකාරණෙනෙව රඤ්ඤො සන්තකං වඩ්ඪිතං, ගහපතිකානං සන්තකං නාසිතං, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ හින්තෙන සිලෙන හවිතබ්බ”න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා “ඉමිනා මෙ කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථී, තෙන වො න සක්කා දාතු”න්ති ආහ. අථ නං දුතා “තුම්භාකං ථෙය්‍යවිත්තං නත්ථී, තෙන විනා අදින්නාදානං නාම පඤ්ඤාපෙතුං න සක්කා, එත්තකෙනපි කුක්කුච්චං කරොන්තා කිං තුම්භෙ පරස්ස සන්තකං ගණ්හිස්සථා”ති වත්වා තස්සපි සන්තිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබ්බු.

“එවං සන්තෙපි නෙව මං ආරාධෙති, දොවාරිකො පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස සන්තිකෙ ගණ්හථා”ති වුත්තා ච පන තම්පි උපසඬකම්ත්වා යාචිංසු. සොපි එකදිවසං නගරද්වාරං පිධානවෙලාය තික්ඛන්තුං සද්දමනුස්සාවෙසි. අථෙකො දලිද්දමනුස්සො අත්තනො කනිට්ඨගගිනියා සද්ධිං දාරුපණ්ණත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා නිවත්තන්තො තස්ස සද්දං සුත්වා හගිනිං ආදාය වෙගෙන ද්වාරං

සම්පාපුණි. අථ නං දොවාරිකො “ත්වං නගරෙ රක්ඛෙදා අත්ථිභාවං කිං න ජානාසි,
 ‘සකලස්සෙව ඉමස්ස නගරස්ස ද්වාරං පිටියති’ති න ජානාසි, අත්තනො මාතුගාමං
 ගහෙත්වා අරක්ඛෙදා කාමරතිකීලං කීලන්තො දිවසං විවරසී”ති ආහ. අථස්ස
 ඉතරොන “න මෙ, සාමී, හරියා, හගිනී මෙ එසා”ති චුත්තෙ එතදහොසි – “අකාරණං
 වත මෙ කතං හගිනිං හරියාති කථෙන්නෙන, අහඤ්ච කුරුධම්මං රක්ඛාමි, තෙන මෙ
 හින්තෙන සීලෙන භවිතබ්බ”න්ති. සො එතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා “ඉමිනා මෙ
 කාරණෙන කුරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, තෙන වො න සක්කා දාතු”න්ති ආහ. අථ
 නං දුතා “එතං තුම්හෙහි තථාසඤ්ඤාය කථිතං, එත්ථ වො සීලහෙදො නත්ථි,
 එත්තකෙනපි ච තුම්හෙ කුක්කුච්චායන්තා කුරුධම්මෙ සම්පජානමුසාවාදං නාම කිං
 කරිස්සථා”ති වත්වා තස්සපි සන්නිකෙ සීලං ගහෙත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබ්බු.

“එවං සන්නෙපි තෙව මං ආරාධෙති, වණ්ණදාසී පන සුට්ඨු රක්ඛති, තස්ස
 සන්නිකෙ ගණ්හථා”ති චුත්තා ච පන තම්පි උපසඬකම්ත්වා යාවිංසු. සා
 පුරිමනයෙනෙව පටික්ඛිපි. කිංකාරණා? සක්කො කිර දෙවනම්න්දො “තස්සා සීලං
 වීමංසිස්සාමි”ති මාණවකවණ්ණෙන ආගන්ත්වා “අහං ආගමිස්සාමි”ති වත්වා
 සහස්සං දත්වා දෙවලොකමෙව ගන්ත්වා තිණි සංවච්ඡරානි නාගච්ඡි. සා අත්තනො
 සීලහෙදහයෙන තිණි සංවච්ඡරානි අඤ්ඤස්ස පුරිසස්ස හත්ථතො තම්බුලමත්තම්පි
 න ගණ්හි, සා අනුක්කමෙන දුග්ගතා හුත්වා චිත්තෙසි – “මය්හං සහස්සං දත්වා
 ගතපුරිසස්ස තිණි සංවච්ඡරානි අනාගච්ඡන්තස්ස දුග්ගතා ජාතා, ජීවිතචුත්තිං සට්ඨං
 න සක්කොමි, ඉතො දානි පටියාය මයා විනිච්ඡයමහාමත්තානං ආරොචෙත්වා
 පරිබ්බයං ගහෙතුං වට්ටති”ති. සා විනිච්ඡයං ගන්ත්වා “සාමී, පරිබ්බයං දත්වා
 ගතපුරිසස්ස මෙ තිණි සංවච්ඡරානි, මතභාවම්පිස්ස න ජානාමි, ජීවිතං සට්ඨං න
 සක්කොමි, කිං කරොමි, සාමී”ති ආහ. තිණි සංවච්ඡරානි අනාගච්ඡන්තෙ කිං
 කරිස්සසි, ඉතො පටියාය පරිබ්බයං ගණ්හාති. තස්සා ලද්ධවිනිච්ඡයාය විනිච්ඡයතො
 නික්ඛමමානාය එව එකො පුරිසො සහස්සහණ්ඩිකං උපනාමෙසි.

තස්ස ගහණත්ථාය හත්ථං පසාරණකාලෙ සක්කො අත්තානං දස්සෙසි. සා
 දිස්වා ච “මය්හං සංවච්ඡරත්තයමත්ථකෙ සහස්සදායකො පුරිසො ආගතො, තාත,
 නත්ථි මෙ තව කභාපණෙහි අත්ථො”ති හත්ථං සම්ඤ්ජෙසි. සක්කො අත්තනො
 සරිරක්ඛෙදව අභිනිමිතිත්වා තරුණසුරියො විය ජලන්තො ආකාසෙ අටියාසි,
 සකලනගරං සන්නිපති. සක්කො මහාජනමජ්ඣෙ “අහං එතිස්සා වීමංසනවසෙන
 සංවච්ඡරත්තයමත්ථකෙ සහස්සං අදාසිං, සීලං රක්ඛන්තා නාම එවරුපා හුත්වා
 රක්ඛථා”ති ඔවාදං දත්වා තස්සා නිවෙසනං සත්තරතනෙහි පූරෙත්වා “ඉතො
 පටියාය අප්පමත්තා හොහී”ති තං අනුසාසිත්වා දෙවලොකමෙව අගමාසි. ඉමිනා
 කාරණෙන සා “අහං ගහිතහතිං අජීරාපෙත්වා ච අඤ්ඤෙන දියමානාය හතියා හත්ථං
 පසාරෙසිං, ඉමිනා කාරණෙන මං සීලං නාරාධෙති, තෙන වො දාතුං න සක්කා”ති
 පටික්ඛිපි. අථ නං දුතා “හත්ථප්පසාරණමත්තෙන සීලහෙදො නත්ථි, සීලං නාම
 එතං පරම්විසුද්ධිං හොති”ති වත්වා තස්සාපි සන්නිකෙ සීලං ගහෙත්වා
 සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබ්බු.

ඉති ඉමෙසං එකාදසන්තං ජනානං රක්ඛණසීලං සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිත්වා දන්තපුරං ගන්ත්වා කාලිඨගරඤ්ඤො සුවණ්ණපට්ටං දත්වා තං පවත්තිං ආරොවෙසුං. රාජා තස්මිං කුරුධම්මෙ චත්තමානො පඤ්ච සීලානි පුරෙසි. තස්මිං ඛණෙ සකලකාලිඨගරට්ඨෙ දෙවො වස්සි, තිණි භයානි වූපසන්තානි, රට්ඨං බෙමං සුභික්ඛං අහොසි. බොධිසත්තො යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සපරිවාරො සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. “සච්චපරියොසානෙ කෙච් සොතාපන්නා අහෙසුං, කෙච් සකදාගාමීනො, කෙච් අනාගාමීනො, කෙච් අරහත්තො”ති. ජාතකසමොධානෙ පන

“ගණිකා උප්පලවණ්ණා, පුණ්ණො දොචාරිකො තදා;
රජ්ජුගාහො කච්චායනො, මොග්ගල්ලානො දොණමාපකො.

“සාරිපුත්තො තදා සෙට්ඨී, අනුරුද්ධො ච සාරථී;
බ්‍රාහ්මණො කස්සපො ථෙරො, උපරාජා නන්දපණ්ඩිතො.

“මහෙසී රාහුලමාතා, මායාදෙවී ජනෙත්තියා;
කුරුරාජා බොධිසත්තො, එවං ධාරෙථ ජාතක”න්ති.

කුරුධම්මජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[277] 7. රොමකජාතකවණ්ණනා

වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානීති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො භගවතො වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු උත්තානමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො පාරාවතො හුත්වා බහුපාරාවතපරිවුතො අරඤ්ඤෙ පබ්බතගුහායං වාසං කප්පෙසි. අඤ්ඤතරොපි බො තාපසො සීලසම්පන්නො තෙසං පාරාවතානං වසනට්ඨානතො අවිදුරෙ එකං පච්චන්තගාමං උපනිස්සාය අස්සමපදං මාපෙත්වා පබ්බතගුහායං වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො අන්තරන්තරා තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා සොතබ්බයුත්තකං සුණාති. තාපසො තත්ථ විරං වසිත්වා පක්කාමී, අථඤ්ඤො කුට්ඨට්ඨො ආගන්ත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො පාරාවතපරිවුතො තං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා අස්සමපදෙ විවරිත්වා ගිරිකන්දරසමීපෙ ගොවරං ගහෙත්වා සායං අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡති. කුට්ඨාපසො තත්ථ අතිරෙකපණ්ණාසවස්සානි වසි.

අථස්ස එකදිවසං පච්චන්තගාමවාසීනො මනුස්සා පාරාවතමංසං අභිසඬ්ඛරිත්වා අදංසු. සො තත්ථ රසතණ්භාය බජ්ඣිත්වා “කිං මංසං නාමෙත”න්ති පුච්ඡිත්වා

“පාරාවතමංස” න්ති සුත්වා වින්තෙසි – “මය්හං අස්සමපදං බහු පාරාවතා ආගච්ඡන්ති, තෙ මාරෙත්වා මංසං බාදිතුං වට්ටති” ති. සො තණ්ඩුලසප්පිදධිබ්බරිමරිවාදීනි ආහරිත්වා එකමන්තෙ යපෙත්වා මුග්ගරං විවරකණ්ණෙන පටිච්ඡාදෙත්වා පාරාවතානං ආගමනං ඔලොකෙන්තො පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි. බොධිසත්තො පාරාවතපරිවුතො ආගන්ත්වා තස්ස කුට්ඨලස්ස දුට්ඨකිරියං ඔලොකෙන්වා “අයං දුට්ඨතාපසො අඤ්ඤානාකාරෙන නිසින්තො, කච්චි නු බො අම්භාකං සමානජාතීනං මංසං බාදි, පරිගණ්හිස්සාමි න” න්ති අනුචාතෙ යත්වා තස්ස සරිරගන්ධං ඝායිත්වා “අයං අම්භෙ මාරෙත්වා මංසං බාදිතුකාමො, න තස්ස සන්තිකං ගන්තුං වට්ටති” ති පාරාවතෙ ආදාය පටික්කමිත්වා වරි. තාපසො තං අනාගච්ඡන්තං දිස්වා “මධුරකථං තෙහි සද්ධිං කථෙත්වා විස්සාසෙන උපගතෙ මාරෙත්වා මංසං බාදිතුං වට්ටති” ති වින්තෙත්වා පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

79.

“වස්සානි පඤ්ඤාස සමාධිකානි, වසිම්භ සෙලස්ස ගුහාය රොමක;
අසඬකමානා අහිනිබ්බුතත්තා, හත්ථත්තමායන්ති මමණ්ඩජා පුරෙ.

80.

“තෙදානි චක්කඬග කිමත්ථමුස්සුකා, හජන්ති අඤ්ඤං ගිරිකන්දරං දිජා;
න නුන මඤ්ඤන්ති මමං යථා පුරෙ, විරජ්ජවුත්ථා අථ වා න තෙ ඉමෙ” ති.

තත්ථ සමාධිකානීනි සමඅධිකානි. රොමකානි රුමාය උජ්ජන්ත, සුධොතපවාලෙන සමානවණ්ණනෙත්තපාදතාය බොධිසත්තං පාරාවතං ආලපති. අසඬකමානානි එවං අතිරෙකපඤ්ඤාසවස්සානි ඉමිස්සා පබ්බතගුහාය වසන්තෙසු අම්භෙසු එතෙ අණ්ඩජා එකදිවසමිපි මයි ආසඬකං අකත්වා අහිනිබ්බුතවිත්තාව හුත්වා පුබ්බෙ මම හත්ථත්තං හත්ථජ්ජසාරණොකාසං ආගච්ඡන්තිති අත්ථො.

තෙදානීනි තෙ ඉදානි. චක්කඬගානි බොධිසත්තං ආලපති, සබ්බෙපි පන පක්ඛිනො උජ්ජනනකාලෙ ගිවං චක්කං කත්වා උජ්ජනනතො “චක්කඬගා” ති වුවචන්ති. කිමත්ථන්ති කිංකාරණං සම්පස්සමානා? උස්සුකානි උක්කණ්ඨිතරුපා හුත්වා. ගිරිකන්දරන්ති ගිරිතො අඤ්ඤං පබ්බතකන්දරං. යථා පුරෙති යථා පුබ්බෙ එතෙ පක්ඛිනො මං ගරුං කත්වා පියං කත්වා මඤ්ඤන්ති, තථා ඉදානි න නුන මඤ්ඤන්ති, පුබ්බෙ ඉධ නිවුත්ථතාපසො අඤ්ඤො, අයං අඤ්ඤො, එවං මඤ්ඤෙ එතෙ මං මඤ්ඤන්තිති දීපෙති. විරජ්ජවුත්ථා අථ වා න තෙ ඉමෙති කිං නු බො ඉමෙ විරං විජ්ජවසිත්වා දීසස්ස අද්ධුතො අවිවයෙන ආගතත්තා මං “සොයෙව අය” න්ති න සඤ්ජානන්ති, උදාහු යෙ අම්භෙසු අහිනිබ්බුතවිත්තා, න තෙ ඉමෙ, අඤ්ඤෙව ආගන්තුකපක්ඛිනො, ඉමෙ කෙන මං න උපසඬකමන්තිති ප්‍රච්ඡති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො පක්කමිත්වා යිතොව තතියං ගාථමාහ –

81.

“ජානාම තං න මයං සම්පවුල්භා, සොයෙව ත්වං තෙ මයමස්ම නාඤ්ඤෙ; විත්තඤ්ච තෙ අස්මිං ජනෙ පදුට්ඨං, ආජීවිකා තෙන තමුත්තසාමා”ති.

තත්ථ න මයං සම්පවුල්භාති මයං මුල්භා පමත්තා න භොම. විත්තඤ්ච තෙ අස්මිං ජනෙ පදුට්ඨන්ති ත්වං, සොයෙව මයම්පි තෙයෙව, න තං සඤ්ජානාම, අපිව ඛො පන තව විත්තං අස්මිං ජනෙ පදුට්ඨං අම්භෙ මාරෙතුං උප්පන්නං. ආජීවිකාති ආජීවහෙතු පබ්බජිත පදුට්ඨතාපස. තෙන තමුත්තසාමාති තෙන කාරණෙන තං උත්තසාම භායාම න උපසඬ්ඤාමාම.

කුට්ඨාපසො “ඤාතො අහං ඉමෙහි”ති මුග්ගරං බිපිත්වා විරජ්ඣිත්වා “ගච්ඡ තාව ත්වං විරද්ධොම්හි”ති ආහ. අථ නං ඛොධිසත්තො “මං තාව විරද්ධොසි, චත්තාරො පන අපායෙ න විරජ්ඣසි. සචෙ ඉධ වසිස්සසි, ගාමවාසීනං ‘වොරො අය’න්ති ආචික්ඛිත්වා තං ගාභාපෙස්සාමි සීසං පලායස්සු”ති තං තප්පෙත්වා පක්කාමි. කුට්ඨෙලො තත්ථ වසිතුං නාසක්ඛි, අඤ්ඤත්ථ අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කුට්ඨාපසො දෙවදත්තො අභොසි, පුරිමො සීලවත්තතාපසො සාරිපුත්තො, පාරාවතපෙට්ඨකො පන අහමෙව අභොසි”න්ති.

රොමකජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[278] 8. මහිංසරාජජාතකවණ්ණනා

කිමත්ථමහිසන්ධායාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ලොලමක්කටං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර එකස්මිං කුලෙ එකො පොසාවතියලොලමක්කටො හත්ථිසාලං ගන්ත්වා එකස්ස සීලවත්තස්ස හත්ථිස්ස පිට්ඨියං නිසිදිත්වා උච්චාරපස්සාවං කරොති, පිට්ඨියං වඩ්ඤාමති. හත්ථි අත්තනො සීලවත්තතාය ඛන්තිසම්පදාය න කිඤ්චි කරොති. අටෙකදිවසං තස්ස හත්ථිස්ස යානෙ අඤ්ඤො දුට්ඨහත්ථිපොතො අට්ඨාසි. මක්කටො “සොයෙව අය”න්ති සඤ්ඤාය දුට්ඨහත්ථිස්ස පිට්ඨිං අහිරුහි. අථ නං සො සොණ්ඩාය ගහෙත්වා භූමියං යපෙත්වා පාදෙන අක්කමිත්වා සඤ්චුණ්ණෙසි. සා පවත්ති හික්ඛුසඬ්ඤෙ පාකටා ජාතා. අටෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, ලොලමක්කටො කිර සීලවත්තහත්ථිසඤ්ඤාය දුට්ඨහත්ථිපිට්ඨිං අහිරුහි, අථ නං සො ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙවෙස, ලොලමක්කටො එවංසීලො, පොරාණතො පට්ඨාය එවංසීලොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ ඛොධිසත්තො හිමවත්තපදෙසෙ මහිංසරාජජාතකවණ්ණනා නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො ථාමසම්පන්නො

මහාසරීරො පබ්බතපාදපබ්භාරගිරිදුග්ගවනසට්ඨ විවරන්තො එකං ඵාසුකං
 රුක්ඛමූලං දිස්වා ගොවරං ගහෙන්වා දිවා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි. අට්ඨකො
 ලොලමක්කටො රුක්ඛා ඔතරිත්වා තස්ස පිට්ඨිං අභිරුහිත්වා උච්චාරපස්සාවං කත්වා
 සිඬගෙ ගණ්හිත්වා ඔලම්බන්තො නඬගුට්ඨෙ ගහෙන්වා දොලායන්තොව කිළි.
 බොධිසත්තො ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පදාය තං තස්ස අනාචාරං න මනසාකාසි,
 මක්කටො පුනස්පුනං තට්ඨව කරි. අට්ඨකදිවසං තස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා
 රුක්ඛක්ඛන්ධෙ යත්වා නං “මහිංසරාජ කස්මා ඉමස්ස දුට්ඨමක්කටස්ස අවමානං
 සහසි, නිසෙධෙහි න” ත්ති වත්වා එතමත්ථං පකාසෙන්ති පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච

82.

“කිමත්ථමහිසන්ධාය, ලභුචිත්තස්ස දුබ්භිනො;
 සබ්බකාමදදස්සෙව, ඉමං දුක්ඛං තිතික්ඛසි.

83.

“සිඬගෙන නිහනාහෙනං, පදසා ව අධිට්ඨහ;
 භියොසා බාලා පකුජ්ඣෙය්‍යං, නො වස්ස පටිසෙධකො” ති.

තත්ථ කිමත්ථමහිසන්ධායාති කිං නු බො කාරණං පටිච්ච කිං සම්පස්සමානො.
 දුබ්භිනොති මිත්තදුබ්භිස්ස. සබ්බකාමදදස්සෙවාති සබ්බකාමදදස්ස සාමිකස්ස ඉව.
 තිතික්ඛසිති අධිවාසෙසි. පදසා ව අධිට්ඨහාති පාදෙන ව නං තිණ්හබ්බරග්ගෙන යථා
 එත්ථෙව මරති, එවං අක්කම. භියොසා බාලාති සචෙ හි පටිසෙධකො න භවෙය්‍ය,
 බාලා අඤ්ඤාණසත්තා පුනස්පුනං කුජ්ඣෙය්‍යං සට්ඨෙය්‍යං විහෙයෙය්‍යං එවාති
 දීපෙති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො “රුක්ඛදෙවතෙ, සවාහං ඉමිනා ජාතිගොත්තබලාදීහි
 අධිකො සමානො ඉමස්ස දොසං න සහිස්සාමි, කථං මෙ මනොරථො නිජ්ජත්තිං
 ගමිස්සති. අයං පන මං විය අඤ්ඤම්පි මඤ්ඤමානො එවං අනාචාරං කරිස්සති,
 තතො යෙසං චණ්ඩමහිංසානං එස එවං කරිස්සති, එතෙයෙව එතං වධිස්සන්ති. සා
 තස්ස අඤ්ඤෙහි මාරණා මය්හං දුක්ඛතො ව පාණාතිපාතතො ව විමුත්ති
 භවිස්සති” ති වත්වා තතියං ගාථමාහ —

84.

“මමෙවායං මඤ්ඤමානො, අඤ්ඤෙපෙවං කරිස්සති;
 තෙ නං තත්ථ වධිස්සන්ති, සා මෙ මුත්ති භවිස්සති” ති.

කතිපාභච්චයෙන පන බොධිසත්තො අඤ්ඤත්ථ ගතො. අඤ්ඤො
 චණ්ඩමහිංසො තත්ථ ආගන්ත්වා අට්ඨාසි. දුට්ඨමක්කටො “සොයෙව අය” ත්ති
 සඤ්ඤාය තස්ස පිට්ඨිං අභිරුහිත්වා තට්ඨව අනාචාරං වරි. අථ නං සො විදුනන්තො
 භූමියං පාතෙත්වා සිඬගෙන හදයෙ විජ්ඣිත්වා පාදෙහි මද්දිත්වා සඤ්චුණ්ණෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා දුට්ඨමහිංසො අයං දුට්ඨහත්ථි අහොසි, දුට්ඨමක්කටො එතරහි අයං මක්කටො, සීලවා මහිංසරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහිංසරාජජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[279] 9. සතපත්තජාතකවණ්ණනා

යථා මාණුවකො පන්ථෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පණ්ඩුකලොහිතකෙ ආරබ්භ කටෙසි. ඡබ්බග්ගියානඤ්ඤි ද්වෙ ජනා මෙත්තියභූමජකා රාජගහං උපනිස්සාය විහරිංසු, ද්වෙ අස්සජ්ජුතබ්බසුකා කීටාගිරිං උපනිස්සාය විහරිංසු, පණ්ඩුකලොහිතකා ඉමෙ පන ද්වෙ සාවත්ථිං උපනිස්සාය ජෙනවනෙ විහරිංසු. තෙ ධම්මෙන නිහටං අධිකරණං උක්කොටෙන්ති. යෙපි තෙසං සන්දිට්ඨසම්භත්තා හොන්ති, තෙසං උපත්ථම්භා හුත්වා “න, ආචුසො, තුම්හෙ එතෙහි ජාතියා වා ගොත්තෙන වා සීලෙන වා නිහිතතරා. සචෙ තුම්හෙ අත්තනො ගාහං විස්සජ්ජෙථ, සුට්ඨතරං වො එතෙ අධිගවිස්සන්ති”ති ආදීනි වත්වා ගාහං විස්සජ්ජෙතුං න දෙන්ති. තෙන හණ්ඩනානි චෙව කලහවිග්ගහවිවාදා ව පවත්තන්ති. හික්ඛු එතමත්ථං හගවතො ආරොවෙසුං. අථ හගවා එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙ හික්ඛු සන්තිපාතාපෙත්වා පණ්ඩුකලොහිතකෙ පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර තුම්හෙ, හික්ඛෙවෙ, අත්තනාපි අධිකරණං උක්කොටෙථ, අඤ්ඤෙසම්පි ගාහං විස්සජ්ජෙතුං න දෙථා”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “එචං සන්තෙ, හික්ඛෙවෙ, තුම්භාකං කිරියා සතපත්තමාණවස්ස කිරියා විය හොති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං කාසිගාමකෙ එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයස්පත්තො කසිවණ්ණජ්ජාදීහි ජීවිකං අකප්පෙත්වා පඤ්චසතමත්තෙ වොරෙ ගහෙත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො හුත්වා පන්ථදුහනසන්ධිවිජෙදාදීනි කරොන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. තදා බාරාණසියං එකො කුටුම්භිකො එකස්ස ජානපදස්ස කභාපණ්ණසහස්සං දත්වා පුන අග්ගහෙත්වා කාලමකාසි. අථස්ස හරියා අපරභාගෙ ගිලානා මරණමඤ්චෙ නිපන්තා පුත්තං ආමන්තෙත්වා “තාත, පිතා තෙ එකස්ස සහස්සං දත්වා අනාහරාපෙත්වා මතො, සචෙ අහම්පි මරිස්සාමි, න සො තුය්හං දස්සති, ගච්ඡ නං මයි ජීවන්තියා ආහරාපෙත්වා ගණ්භා”ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කභාපණ්ණෙ ලභි. අථස්ස මාතා කාලකිරියං කත්වා පුත්තසිනෙහෙන තස්ස ආගමනමග්ගෙ ඔපපාතිකසිඬිගාලී හුත්වා නිබ්බති.

තදා සො වොරජෙට්ඨකො මග්ගපට්ඨන්තො විලුම්පමානො සපරිසො තස්මිං මග්ගෙ අට්ඨාසි. අථ සා සිඬිගාලී පුත්තෙ අට්ඨිමුඛං සම්පත්තෙ “තාත, මා අට්ඨං අහිරුහි, වොරා එත්ථ යීතා, තෙ තං මාරෙන්වා කභාපණ්ණෙ ගණ්භිස්සන්ති”ති පුනජ්ජුතං මග්ගං ඔච්ඡින්නදමානා නිවාරෙති. සො තං කාරණං අජානන්තො “අයං කාලකණ්ණි සිඬිගාලී මය්හං මග්ගං ඔච්ඡින්නදති”ති ලෙඩ්ඬුදණ්ඩං ගහෙත්වා මාතරං.

පලාපෙත්වා අටවිං පටිපජ්ජී. අටෙකො සතපත්තසකුණො “ඉමස්ස පුරිසස්ස හත්ථෙ කභාපණසහස්සං අත්ථී, ඉමං මාරෙත්වා තං කභාපණං ගණ්හං” ති විරවන්තො වොරාහිමුඛො පක්ඛන්දි. මාණවො තෙන කතකාරණං අජානන්තො “අයං මඬිගලසකුණො, ඉදානි මෙ සොත්ථී භවිස්සති” ති වින්තෙත්වා “වස්ස, සාමි, වස්ස, සාමි” ති වත්වා අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි.

බොධිසත්තො සබ්බරුතඤ්ඤා තෙසං ද්විත්තං කිරියං දිස්වා වින්තෙසි – ඉමාය සිඬිගාලියා එතස්ස මාතරා භවිතබ්බං, තෙන සා “ඉමං මාරෙත්වා කභාපණං ගණ්හන්ති” ති භයෙන වාරෙති. ඉමිනා පන සතපත්තෙන පච්චාමිත්තෙන භවිතබ්බං, තෙන සො “ඉමං මාරෙත්වා කභාපණං ගණ්හං” ති අම්භාකං ආරොවෙසි. අයං පන එතමත්ථං අජානන්තො අත්ථකාමං මාතරං තජ්ජෙත්වා පලාපෙසි, අනත්ථකාමස්ස සතපත්තස්ස “අත්ථකාමො මෙ” ති සඤ්ඤාය අඤ්ජලිං පග්ගණ්හාති, අහො වතායං බාලොති. බොධිසත්තානඤ්ඤි එවං මහාපුරිසානම්පි සතං පරසත්තකග්ගහණං විසමපටිසන්ධිග්ගහණවසෙන හොති, “නක්ඛත්තදොසෙනා” තිපි වදන්ති.

මාණවො ආගන්ත්වා වොරානං සීමන්තරං පාපුණි. බොධිසත්තො තං ගාභාපෙත්වා “කත්ථ වාසිකොසි” ති පුච්ඡී. “බාරාණසිවාසිකොමහී” ති. “කභං අගමාසි” ති? “එකස්මිං ගාමකෙ සහස්සං ලද්ධබ්බං අත්ථී, තත්ථ අගමාසි” ති. “ලද්ධං පන තෙ” ති? “ආම, ලද්ධ” ති. “කෙන ත්වං පෙසිතොසි” ති? “සාමි, පිතා මෙ මතො, මාතාපි මෙ ගිලානා, සා ‘මයි මතාය එස න ලභිස්සති’ ති මඤ්ඤමානා මං පෙසෙසි” ති. “ඉදානි තව මාතු පවත්තිං ජානාසි” ති? “න ජානාමි, සාමි” ති. “මාතා තෙ තයි නික්ඛන්තෙ කාලං කත්වා පුත්තසිනෙහෙන සිඬිගාලී භුත්වා තව මරණභයහීතා මග්ගං තෙ ඔච්ඡින්දිත්වා තං වාරෙසි, තං ත්වං තජ්ජෙත්වා පලාපෙසි, සතපත්තසකුණො පන තෙ පච්චාමිත්තො. සො ‘ඉමං මාරෙත්වා කභාපණං ගණ්හං’ ති අම්භාකං ආචික්ඛි, ත්වං අත්තනො බාලතාය අත්ථකාමං මාතරං ‘අනත්ථකාමා මෙ’ ති මඤ්ඤසි, අනත්ථකාමං සතපත්තං ‘අත්ථකාමො මෙ’ ති. තස්ස තුම්භාකං කතගුණො නාම නත්ථී, මාතා පන තෙ මහාගුණා, කභාපණං ගහෙත්වා ගච්ඡා” ති විස්සජ්ජෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

85.

“යථා මාණවකො පන්ථෙ, සිඬිගාලිං වනගොචරිං;
අත්ථකාමං පවෙදෙන්තිං, අනත්ථකාමාති මඤ්ඤති;
අනත්ථකාමං සතපත්තං, අත්ථකාමොති මඤ්ඤති.

86.

“එවමෙව ඉධෙකච්චො, පුග්ගලො හොති තාදිසො;
හිතෙහි වචනං චුත්තො, පටිග්ගණ්හාති වාමතො.

87.

“යෙ ව බො නං පසංසන්ති, භයා උක්කංසයන්ති වා;
තඤ්ඤි සො මඤ්ඤතෙ මිත්තං, සතපත්තංව මාණවො”ති.

තත්ථ භිතෙහීති භිතං වුඩ්ඪිං ඉච්ඡමානෙහි. වචනං වුත්තොති භිතසුඛාවහං
ඔවාදානුසාසනං වුත්තො. පටිග්ගණ්භාති වාමතොති ඔවාදං අගණ්භන්තො “අයං
මෙ න අත්ථාවහො හොති, අනත්ථාවහො මෙ අය”න්ති ගණ්භන්තො වාමතො
පටිග්ගණ්භාති නාම.

යෙ ව බො නන්ති යෙ ව බො තං අත්තනො ගාහං ගහෙත්වා යීතපුග්ගලං
“අධිකරණං ගහෙත්වා යීතෙහි නාම තුම්භාදියෙහි භවිතබ්බ”න්ති වණ්ණෙත්ති.
භයා උක්කංසයන්ති වාති ඉමස්ස ගාහස්ස විස්සට්ඨපච්චයා තුම්භාකං ඉදඤ්චිදඤ්ච
භයං උප්පජ්ජිස්සති, මා විස්සජ්ජයිත්ථ, න එතෙ බාහුසච්චකුලපරිවාරාදීහි තුම්භෙ
සම්පාපුණන්ති එවං විස්සජ්ජනපච්චයා භයං දස්සෙත්වා උක්ඛිපන්ති. තඤ්ඤි සො
මඤ්ඤතෙ මිත්තන්ති යෙ එවරූපා හොන්ති, තෙසු යංකිඤ්චි සො එකච්චො
බාලපුග්ගලො අත්තනො බාලතාය මිත්තං මඤ්ඤති, “අයං මෙ අත්ථකාමො
මිත්තො”ති මඤ්ඤති. සතපත්තංව මාණවොති යථා අනත්ථකාමඤ්ඤෙව
සතපත්තං සො මාණවො අත්තනො බාලතාය “අත්ථකාමො මෙ”ති මඤ්ඤති,
පණ්ඩිතො පන එවරූපං “අනුජ්ජියභාණි මිත්තො”ති අගහෙත්වා දුරතොව නං
විවජ්ජෙති. තෙන වුත්තං –

“අඤ්ඤදන්ථුහරො මිත්තො, යො ව මිත්තො වචිපරො;
අනුජ්ජියඤ්ච යො ආහ, අපායෙසු ව යො සබ්බා.

“එතෙ අමිත්තෙ චත්තාරො, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;
ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍යා, මග්ගං පටිභයං යථා”ති. (දී. නි. 3.259);

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
චාරජෙට්ඨකො අහමෙව අහොසි”න්ති.

සතපත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[280] 10. පුට්ඨසකජාතකවණ්ණනා

අද්ධා හි නූන මීගරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං පුට්ඨසකං
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සාවත්ථියං කිරෙතො අමච්චො බුද්ධජපමුඛං හික්ඛුසඬ්ඨං
නිමන්තෙත්වා උය්‍යානෙ නිසීදාපෙත්වා දානං දදමානො “අන්තරාහන්තෙ උය්‍යානෙ
වරිතුකාමා වරන්තු”ති ආහ. හික්ඛු උය්‍යානචාරිකං වරිංසු. තස්මිං බණ්ණ
උය්‍යානපාලො පත්තසම්පන්නං රුක්ඛං අභිරුහිත්වා මහන්තමහන්තානි පණ්ණානි
ගහෙත්වා “අයං පුජ්ජානං භවිස්සති, අයං එලාන”න්ති පුට්ඨ කත්වා රුක්ඛමුලෙ
පාතෙති. තස්ස පුත්තො දාරකො පාතිතපාතිතං පුට්ඨං විද්ධංසෙති. හික්ඛු තමත්ථං

භගවතො ආරොචෙසුං. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස පුට්ඨසකොයෙවා”ති වත්ථා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්ථා වයප්පත්තො අගාරං අජ්ඣාචසමානො එකදිවසං කෙනවිදෙව කරණියෙන උය්‍යානං අගමාසි. තත්ථ ඛහු වානරා වසන්ති. උය්‍යානපාලො ඉමීනාව නියාමෙන පත්තපුටෙ පාතෙති, ජෙට්ඨවානරො පාතිතපාතිනෙ විද්ධංසෙති. බොධිසත්තො තං ආමන්තෙත්ථා “උය්‍යානපාලෙන පාතිතපාතිතං පුටං විද්ධංසෙත්ථා මනාපතරං කාතුකාමො මඤ්ඤෙ”ති වත්ථා පඨමං ගාථමාහ —

88.

“අද්ධා හි නුන මීගරාජා, පුටකම්මස්ස කොවිදො;
තථා හි පුටං දුසෙති, අඤ්ඤං නුන කරිස්සතී”ති.

තත්ථ මීගරාජාති මක්කටං වණ්ණෙන්නො වදති. පුටකම්මස්සාති මාලාපුටකරණස්ස. කොවිදොති ජෙකො. අයං පනෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො — අයං මීගරාජා එකංසෙන පුටකම්මස්ස කොවිදො මඤ්ඤෙ, තථා හි පාතිතපාතිතං පුටං දුසෙති, අඤ්ඤං නුන තතො මනාපතරං කරිස්සතීති.

තං සුත්ථා මක්කටො දුතියං ගාථමාහ —

89.

“න මෙ මාතා වා පිතා වා, පුටකම්මස්ස කොවිදො;
කතං කතං බො දුසෙම, එවං ධම්මමීදං කුල”න්ති.

තං සුත්ථා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ —

90.

“යෙසං වො එදිසො ධම්මො, අධම්මො පන කීදිසො;
මා වො ධම්මං අධම්මං වා, අද්දසාම කුදාවන”න්ති.

එවං වත්ථා ව පන වානරගණං ගරහිත්ථා පක්කාමී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා සච්චානි පකාසෙත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා වානරො පුට්ඨසකදාරකො අහොසි, පණ්ඩිතපුරිසො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

පුට්ඨසකජාතකවණ්ණනා දසමා.

උදපානවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං -

උද්දානවරං වනබ්‍යාගස්ස කපි, සිබ්බිනී ව බලාක රුචිරවරො;
සුඡන්දාධිප රොමක දුස පුන, සතපත්තවරො පුටකම්ම දසාති.

4. අබ්භන්තරවග්ගො

[281] 1. අබ්භන්තරජාතකවණ්ණනා

අබ්භන්තරො නාම දුමොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස බිම්බාදෙවීථෙරියා අම්බරසදානං ආරබ්භ කථෙසි.
සම්මාසම්බුද්ධෙ හි පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ වෙසාලියං කුටාගාරසාලායං
විහරන්තෙ මහාපජාපතී ගොතමී පඤ්ච සාකියසතානි ආදාය ගන්ත්වා පබ්බජ්ජං
යාචිත්වා පබ්බජ්ජඤ්චෙව උපසම්පදඤ්ච ලභි. අපරභාගෙ තා පඤ්චසතා භික්ඛුනියො
නන්දකොවාදං (ම. නි. 3.398 ආදයො) සුත්වා අරහත්තං පාපුණ්සු. සත්ථරි පන
සාවත්ථිං උපනිස්සාය විහරන්තෙ රාහුලමාතා බිම්බාදෙවී “සාමිකො මෙ පබ්බජිත්වා
සබ්බඤ්ඤාතං පත්තො, පුත්තොපි මෙ පබ්බජිත්වා තස්සෙව සන්තිකෙ වසති, අහං
අගාරමජ්ඣෙ කිංකරිස්සාමි, අහම්පි පබ්බජිත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා
සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච පුත්තඤ්ච නිබ්බදං පස්සමානා විහරිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා
භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා ආවරියුපජ්ඣායාහි සද්ධිං සාවත්ථිං ගන්ත්වා
සත්ථාරඤ්ච පියපුත්තඤ්ච පස්සමානා එකස්මිං භික්ඛුනුපස්සයෙ වාසං කප්පෙසි.
රාහුලසාමණෙරො ආගන්ත්වා මාතරං පස්සති.

අථෙකදිවසං ථෙරියා උදරවාතො කුප්පි. සා පුත්තෙ දට්ඨුං ආගතෙ තස්ස
දස්සනත්ථාය නික්ඛම්තුං නාසක්ඛි, අඤ්ඤාව ආගන්ත්වා අභාසුකභාවං කථයිංසු.
සො මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං තෙ ලද්ධුං වට්ටති” ති පුච්ඡි. “තාත,
අගාරමජ්ඣෙ මෙ සක්ඛරයොජිතෙ අම්බරසෙ පිතෙ උදරවාතො වූපසම්මති, ඉදානි
පිණ්ඩාය වරින්වා ජීවිකං කප්පෙම, කුතො තං ලභිස්සාමා” ති. සාමණෙරො
“ලහන්තො ආහරිස්සාමි” ති වත්වා නික්ඛම්. තස්ස පනායස්මතො උපජ්ඣායො
ධම්මසෙනාපති, ආවරියො මහාමොග්ගල්ලානො, වූළපිතා ආනන්දත්ථෙරො, පිතා
සම්මාසම්බුද්ධොති මහාසම්පත්ති. එවං සන්තෙපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකං අගන්ත්වා
උපජ්ඣායස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා දුම්මුබ්බාකාරො හුත්වා අට්ඨාසි. අථ නං
ථෙරො “කිං නු බො, රාහුල, දුම්මුබ්බො වියාසි” ති ආහ. “මාතු මෙ, හන්තෙ, ථෙරියා
උදරවාතො කුපිතො” ති. “කිං ලද්ධුං වට්ටති” ති? “සක්ඛරයොජිතෙන කිර
අම්බරසෙන භාසු භොති” ති. “භොතු ලභිස්සාමි, මා චිත්තයි” ති.

සො පුනදිවසෙ තං ආදාය සාවත්ථිං පවිසිත්වා සාමණෙරං ආසනසාලායං
නිසීදාපෙත්වා රාජද්වාරං අගමාසි. කොසලරාජා ථෙරං දිස්වා නිසීදාපෙසි,
තඬ්ඛණඤ්ඤෙව උය්‍යානපාලො පිණ්ඩිපක්කානං මධුරඅම්බානං එකං පුටං ආහරි.
රාජා අම්බානං තවං අපනෙත්වා සක්ඛරං පක්ඛිපිත්වා සයමෙව මද්දිත්වා ථෙරස්ස
පත්තං පුරෙත්වා අදාසි. ථෙරො රාජනිවෙසනා නික්ඛම්ත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා

සාමණෙරස්ස අදාසි “හරිත්වා මාතු තෙ දෙහි” ති. සො හරිත්වා අදාසි, ටෙරියා පරිභුත්තමත්තෙව උදරවාතො වූපසම්. රාජාපි මනුස්සං පෙසෙසි – “ටෙරො ඉධ නිසිදිත්වා අම්බරසං න පරිභුඤ්ජි, ගච්ඡ කස්සචි දින්නභාවං ජානාහි” ති. සො ටෙරෙන සද්ධිංයෙව ගන්ත්වා තං පවත්තිං ඤත්වා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො කටෙසි. රාජා චිත්තෙසි – “සවෙ සත්ථා අගාරං අජ්ඣාචසිස්ස, චක්කවත්තිරාජා අභවිස්ස, රාහුලසාමණෙරො පරිණායකරතනං, ටෙරි ඉත්ථීරතනං, සකලචක්කවාළරජ්ජං එතෙසඤ්ඤෙව අභවිස්ස. අම්හෙහි එතෙ උපට්ඨගන්ත්තෙහි වරිතඛිං අස්ස, ඉදානි පඛිඤ්ඤත්වා අම්හෙ උපනිස්සාය වසන්තෙසු එතෙසු න යුත්තං අම්භාකං පමජ්ජිතු” ති. සො තතො පට්ඨාය ටෙරියා නිඛද්ධං අම්බරසං දාපෙසි. ටෙරෙන බිම්බාදෙවීටෙරියා අම්බරසස්ස දින්නභාවො භික්ඛුසඬ්ඨෙස පාකටො ජාතො. අටෙකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, සාරිපුත්තත්ථෙටෙරො කිර බිම්බාදෙවීටෙරිං අම්බරසෙන සන්තප්පෙසි” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව රාහුලමාතා සාරිපුත්තෙන අම්බරසෙන සන්තප්පිතා, පුබ්බෙපෙස එතං සන්තප්පෙසියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා සණ්ඨපිතසරාවාසො මාතෘපිතුනං අව්චයෙන ඉසිපඛිඤ්ජං පඛිඤ්ඤත්වා භිමවන්තපදෙසෙ අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා ඉසිගණපරිවුතො ගණසත්ථා හුත්වා දීසස්ස අද්ධුතො අව්චයෙන ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය පඛිඛතපාදා ඔතරිත්වා වාරිකං වරමානො බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වාසං කප්පෙසි. අථස්ස ඉසිගණස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා “ඉමෙසං තාපසානං අවාසාය පරිසක්කිස්සාමි, අථ තෙ භින්නාවාසා උපද්දුතා වරමානා චිත්තකග්ගතං න ලභිස්සන්ති, එවං මෙ ඵාසුකං භවිස්සති” ති චිත්තෙත්වා “කො නු බො උපායො” ති වීමංසන්තො ඉමං උපායං අද්දස – මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සිරිගඛිහං පවිසිත්වා ආකාසෙ යත්වා “හද්දෙ, සවෙ ත්වං අඛන්තරඅම්බපක්කං බාදෙය්‍යාසි, පුත්තං ලභිස්සසි, සො චක්කවත්තිරාජා භවිස්සති” ති ආචික්ඛිස්සාමි. රාජා දෙවියා කථං සුත්වා අම්බපක්කත්ථාය උය්‍යානං පෙසෙස්සති, අථාහං අම්බානි අන්තරධාපෙස්සාමි, රඤ්ඤො උය්‍යානෙ අම්බානං අභාවං ආරොචෙස්සන්ති, “කෙ තෙ බාදන්ති” ති වුත්තෙ “තාපසා බාදන්ති” ති චක්ඛන්ති, තං සුත්වා රාජා තාපසෙ පොථෙත්වා නිහරාපෙස්සති, එවං තෙ උපද්දුතා භවිස්සන්තිති.

සො මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ සිරිගඛිහං පවිසිත්වා ආකාසෙ ධීතො අත්තතො දෙවරාජභාවං ජානාපෙත්වා තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො පුරිමා ද්වෙ ගාථා අවොච –

“අබ්හන්තරො නාම දුමො, යස්ස දිබ්‍යමිදං ඵලං;
භුත්වා දොහළුනී නාරී, චක්කවත්තිං විජායති.

92.

“ත්වම්පි හද්දෙ මහෙසීසි, සා වාපි පතිනො පියා;
ආහරිස්සති තෙ රාජා, ඉදං අබ්හන්තරං ඵල”න්ති.

තත්ථ අබ්හන්තරො නාම දුමොති ඉමිනා තාව ගාමනිගමජනපදපබ්බතාදීනං අසුකස්ස අබ්හන්තරොති අවත්වා කෙවලං එකං අබ්හන්තරං අම්බරුක්ඛං කපෙසි. යස්ස දිබ්‍යමිදං ඵලන්ති යස්ස අම්බරුක්ඛස්ස දෙවතානං පරිභොගාරහං දිබ්‍යං ඵලං. ඉදන්ති පන නිපාතමත්තමෙව. දොහළුනීති සඤ්ජාතදොහළා. ත්වම්පි, හද්දෙ, මහෙසීසීති ත්වං, සොහනෙ මහෙසී, අසී. අට්ඨකථායං පන “මහෙසී වා”තිපි පාඨො. සා වාපි පතිනො පියාති සොළසන්තං දෙවිසහස්සානං අබ්හන්තරෙ අග්ගමහෙසී වාපි පතිනො වාපි පියාති අත්ථො. ආහරිස්සති තෙ රාජා, ඉදං අබ්හන්තරං ඵලන්ති තස්සා තෙ පියාය අග්ගමහෙසියා ඉදං මයා චුත්තජ්ජකාරං ඵලං රාජා ආහරාපෙස්සති, සා ත්වං තං පරිභුඤ්ජිත්වා චක්කවත්තිගබ්භං ලභිස්සසීති.

එවං සක්කො දෙවියා ඉමා ද්වෙ ගාථා වත්වා “ත්වං අජ්ජමත්තා භොහි, මා පපඤ්චං අකාසී, ස්වෙ රඤ්ඤො ආරොවෙය්‍යාසී”ති තං අනුසාසිත්වා අත්තනො වසන්තට්ඨානමෙව ගතො. සා පුනදිවසෙ ගිලානාලයං දස්සෙත්වා පරිවාරිකානං සඤ්ඤං දත්වා නිපජ්ජී. රාජා සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ සීභාසනෙ නිසින්තො නාටකානි පස්සන්තො දෙවිං අදිස්වා “කහං, දෙවී”ති පරිවාරිකෙ පුච්ඡී. “ගිලානා, දෙවා”ති. සො තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා සයනපස්සෙ නිසිදිත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්තො “කිං තෙ, හද්දෙ, අථාසුක”න්ති පුච්ඡී. “මහාරාජ අඤ්ඤං අථාසුකං නාම නත්ථී, දොහළො මෙ උජ්ජන්තො”ති. “කිං ඉච්ඡසී, හද්දෙ”ති? “අබ්හන්තරඅම්බඵලං දෙවා”ති. “අබ්හන්තරඅම්බො නාම කහං අත්ථී”ති? “නාහං, දෙව, අබ්හන්තරඅම්බං ජානාමි, තස්ස පන මෙ ඵලං ලභමානාය ජීවිතං අත්ථී, අලභමානාය නත්ථී”ති. “තෙන හි ආහරාපෙස්සාමි, මා වින්තයි”ති රාජා දෙවිං අස්සාසෙත්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා රාජපල්ලඬකෙ නිසින්තො අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා “දෙවියා අබ්හන්තරඅම්බො නාම දොහළො උජ්ජන්තො, කිං කාතබ්බ”න්ති පුච්ඡී. “දෙව ද්වින්නං අම්බානං අත්තරෙ ධීතො අම්බො අබ්හන්තරඅම්බො නාම, උය්‍යානං පෙසෙත්වා අබ්හන්තරෙ ධීතඅම්බතො ඵලං ආහරාපෙත්වා දෙවියා දාපෙථා”ති.

රාජා “සාධු, එවරූපං අම්බං ආහරථා”ති උය්‍යානං පෙසෙසී. සක්කො අත්තනො ආනුභාවෙන උය්‍යානෙ අම්බානි බාදිතසදිසානි කත්වා අත්තරධාපෙසී. අම්බත්ථාය ගතා මනුස්සා සකලඋය්‍යානං විවරන්තා එකං අම්බම්පි අලභිත්වා ගන්ත්වා උය්‍යානෙ අම්බානං අභාවං රඤ්ඤො කප්පිංසු. “කෙ අම්බානි බාදන්ති”ති? “තාපසා, දෙවා”ති. “තාපසෙ උය්‍යානතො පොථෙත්වා නීහරථා”ති. මනුස්සා “සාධු”ති පටිස්සුඤ්ඤිත්වා නීහරිංසු. සක්කස්ස මනොරථො මත්ථකං පාපුඤ්ඤි.

දෙව් අම්බළුල්ලක්ඛාය නිබ්බ්ඳං කත්වා නිපජ්ජියෙව. රාජා කත්තබ්බකිව්වං අපස්සන්තො අමච්චෙ ව බ්‍රාහ්මණො ව සන්නිපාතාපෙත්වා “අබ්භන්තරඅම්බස්ස අත්ථිභාවං ජානාමා”ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණො ආහංසු – “දෙව, අබ්භන්තරඅම්බො නාම දෙවතානං පරිභොගො, ‘හිමවන්තෙ කඤ්චනගුහාය අන්තො අත්ථි’ති අයං නො පරම්පරාගතො අනුස්සවො”ති. “කො පන තතො අම්බං ආහරිතුං සක්ඛිස්සති”ති? “න සක්කා තත්ථ මනුස්සභූතෙන ගන්තුං, එකං සුවපොතකං පෙසෙතුං වට්ටති”ති.

තෙන ව සමයෙන රාජකුලෙ එකො සුවපොතකො මහාසරීරො කුමාරකානං යානකවක්කනාහිමන්තො ආමසම්පන්නො පඤ්ඤවා උපායකුසලො. රාජා තං ආහරාපෙත්වා “තාත සුවපොතක, අහං තව බහුපකාරො, කඤ්චනපඤ්ජරෙ වසසි, සුවණ්ණතට්ටකෙ මධුලාපෙ බාදසි, සක්ඛරපානකං පිවසි, තයාපි අම්භාකං එකං කිව්වං නිත්ථරිතුං වට්ටති”ති ආහ. “කිං, දෙවා”ති. “තාත දෙවියා අබ්භන්තරඅම්බො දොහළො උප්පන්නො, සො ව අම්බො හිමවන්තෙ කඤ්චනපබ්බතන්තරෙ අත්ථි දෙවතානං පරිභොගො, න සක්කා මනුස්සභූතෙන තත්ථ ගන්තුං, තයා තතො අම්බළුං ආහරිතුං වට්ටති”ති. “සාධු, දෙව, ආහරිස්සාමි”ති. අථ නං රාජා සුවණ්ණතට්ටකෙ මධුලාපෙ බාදාපෙත්වා සක්ඛරපානකං පායෙත්වා සතපාකතෙලෙන තස්ස පක්ඛන්තරානි මක්ඛෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි ගහෙන්වා සිහපඤ්ජරෙ යත්වා ආකාසෙ විස්සජ්ජෙසි. සොපි රඤ්ඤො නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්දන්තො මනුස්සපථං අතික්කම්ම හිමවන්තෙ පයමෙ පබ්බතන්තරෙ වසන්නානං සුකානං සන්නිකං ගන්ත්වා අබ්භන්තරඅම්බො නාම කත්ථ අත්ථි, කට්ඨෙ මෙ තං යාන”න්ති පුච්ඡි. “මයං න ජානාම, දුතියෙ පබ්බතන්තරෙ සුකා ජානිස්සන්ති”ති.

සො තෙසං වචනං සුත්වා තතො උප්පතිත්වා දුතියං පබ්බතන්තරං අගමාසි, තථා තතියං, චතුත්ථං, පඤ්චමං, ඡට්ඨං අගමාසි. තත්ථපි නං සුකා “න මයං ජානාම, සත්තමපබ්බතන්තරෙ සුකා ජානිස්සන්ති”ති ආහංසු. සො තත්ථපි ගන්ත්වා “අබ්භන්තරඅම්බො නාම කත්ථ අත්ථි”ති පුච්ඡි. “අසුකට්ඨානෙ නාම කඤ්චනපබ්බතන්තරෙ”ති ආහංසු. “අහං තස්ස ඵලක්ඛාය ආගතො, මං තත්ථ නෙත්වා තතො මෙ ඵලං දාපෙමා”ති. සුකගණා ආහංසු – “සම්ම, සො වෙස්සවණමහාරාජස්ස පරිභොගො, න සක්කා උපසඬ්ඤාමිතුං, සකලරුක්ඛො මූලතො පට්ඨාය සත්තහි ලොහජාලෙහි පරික්ඛිත්තො, සහස්සකුම්භණ්ඩරක්ඛසා රක්ඛන්ති, තෙහි දිට්ඨස්ස ජීවිතං නාම නත්ථි, කප්පුට්ඨානග්ගිඅවිච්ඡිමහානිරයසදිසට්ඨානං, මා තත්ථ පත්ථනං කරි”ති. “සවෙ තුම්භෙ න ගච්ඡථ, මය්හං යානං ආචික්ඛමා”ති. “තෙන හි අසුකෙන ව අසුකෙන ව යානෙන යාහි”ති. සො තෙහි ආචික්ඛිතවසෙනෙව සුට්ඨු මග්ගං උපධාරෙත්වා තං යානං ගන්ත්වා දිවා අත්තානං අදස්සෙත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ රක්ඛසානං නිද්දොක්කමනසමයෙ අබ්භන්තරඅම්බස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා එකෙන මූලන්තරෙන සණ්ඨකං අභිරුහිතුං ආරහි. ලොහජාලං “කිරි”ති සද්දමකාසි.

රක්ඛසා පබ්බජ්ඣත්වා සුක්කපොතකං දිස්වා “අම්බවොරොය” න්ති ගහෙත්වා කම්මකරණං සංවිදහිංසු. එකො “මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා ගිලිස්සාමි න” න්ති ආහ, අපරො “හත්ථෙහි මද්දිත්වා පුඤ්ජිත්වා විජ්ජකිරිස්සාමි න” න්ති, අපරො “ද්වෙධා ඵාලෙත්වා අඬගාරෙසු පවිත්වා බාදිස්සාමි” ති. සො තෙසං කම්මකරණසංවිධානං සුත්වාපි අසන්තසිත්වාච තෙ රක්ඛසෙ ආමන්තෙත්වා “අම්හො රක්ඛසා, තුම්හෙ කස්ස මනුස්සා” ති ආහ. “වෙස්සවණමහාරාජස්සා” ති. “අම්හො, තුම්හෙපි එකස්ස රඤ්ඤොච මනුස්සා, අහම්පි රඤ්ඤොච මනුස්සො, බාරාණසිරාජා මං අබ්භන්තරඅම්බඵලත්ථාය පෙසෙසි, ස්වාහං තත්ථෙච අත්තනො රඤ්ඤො ජීවිතං දත්වා ආගතො. යො හි අත්තනො මාතාපිතූනඤ්ඤෙච සාමිකස්ස ච අත්ථාය ජීවිතං පරිච්චජති, සො දෙවලොකෙයෙව නිබ්බත්තති, තස්මා අහම්පි ඉමමහා තිරච්ඡානගොනියා චවිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සාමි” ති චත්වා තතියං ගාථමාහ —

93.

“හත්තුරත්ථෙ පරක්කන්තො, යං ධානමධිගච්ඡති;
සුරො අත්තපරිච්චාගී, ලහමානො හවාමහ” න්ති.

තත්ථ හත්තුරත්ථෙති හත්තා වුවචන්ති හත්තාදීහි හරණපොසකා පිතා මාතා සාමිකො ච, ඉති තිව්ධස්සපෙතස්ස හත්තු අත්ථාය. පරක්කන්තොති පරක්කමං කරොන්තො වායමන්තො. යං ධානමධිගච්ඡතීති යං සුඛකාරණං යසං වා ලාභං වා සග්ගං වා අධිගච්ඡති. සුරොති අභිරු චික්කමසම්පන්නො. අත්තපරිච්චාගීති කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛො හුත්වා තස්ස තිව්ධස්සපි හත්තු අත්ථාය අත්තානං පරිච්චජන්තො. ලහමානො හවාමහන්ති යං සො ඵවරූපො සුරො දෙවසම්පත්තිං වා මනුස්සසම්පත්තිං වා ලහති, අහම්පි තං ලහමානො හවාමි, තස්මා භාසොච මෙ එත්ථ, න තාසො, කිං මං තුම්හෙ තාසෙථාති.

එවං සො ඉමාය ගාථාය තෙසං ධම්මං දෙසෙසි. තෙ තස්ස ධම්මකථං සුත්වා පසන්නචිත්තා “ධම්මිකො එස, න සක්කා මාරොතුං, විස්සජ්ජෙම න” න්ති චත්වා සුක්කපොතකං විස්සජ්ජෙත්වා ‘අම්හො සුක්කපොතක, මුත්තොසි, අම්හාකං හත්ථන්තො සොත්ථිතා ගච්ඡා’ ති ආහංසු. “මය්හං ආගමනං මා තුව්ඡං කරොථ, දෙථ මෙ එකං අම්බඵල” න්ති. “සුක්කපොතක, තුය්හං එකං අම්බඵලං දාතුං නාම න භාරො, ඉමස්මිං පන රුක්ඛෙ අම්බානි අඬකෙත්වා ගහිතානි, එකස්මිං ඵලෙ අසමෙන්නෙ අම්හාකං ජීවිතං නත්ථි. වෙස්සවණො හි කුජ්ඣත්වා සකිං ඔලොකිතෙ තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තතිලා විය කුම්භණ්ඩසහස්සං හිජ්ජිත්වා විජ්ජකිරියති, තෙන තෙ දාතුං න සක්කොම, ලහනට්ඨානං පන ආචික්ඛිස්සාමා” ති. “යො කොචි දෙතු, ඵලෙනෙච මෙ අත්ථො, ලහනට්ඨානං ආචික්ඛා” ති. “එකස්ස කඤ්චනපබ්බතස්ස අත්තරෙ ජොතිරසො නාම තාපසො අග්ගිං ජුහමානො කඤ්චනපත්තියා නාම පණ්ණසාලායං වසති වෙස්සවණස්ස කුලූපකො, වෙස්සවණො තස්ස නිබ්බද්ධං චත්තාරි අම්බඵලානි පෙසෙති, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡා” ති.

සො “සාධු” නි සම්පට්ච්ඡිත්වා තාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං තාපසො “කුතො ආගතොසී” නි ප්‍රච්ඡි. “බාරාණසිරඤ්ඤො සන්තිකා” නි. “කිමත්ථාය ආගතොසී” නි? “සාමි, අම්භාකං රඤ්ඤො දෙවියා අබ්භන්තරඅම්බපක්කෙ දොහළො උප්පන්නො, තදත්ථං ආගතොම්හි, රක්ඛසා පන මෙ සයං අම්බපක්කං අදත්වා තුම්භාකං සන්තිකං පෙසෙසු” නි. “තෙන හි නිසීද, ලහිස්සසී” නි. අථස්ස වෙස්සවණො වත්තාරි එලානි පෙසෙසි. තාපසො තතො ද්වෙ පරිභුඤ්ජි, එකං සුවපොතකස්ස බාදනත්ථාය අදාසි. තෙන තස්මිං බාදිතෙ එකං එලං සික්කාය පක්ඛිපිත්වා සුවපොතකස්ස ගීවාය පටිමුඤ්චිත්වා “ඉදානි ගච්ඡා” නි සුකපොතකං විස්සජ්ජෙසි. සො තං ආහරිත්වා දෙවියා අදාසි. සා තං බාදිත්වා දොහළං පටිප්පස්සම්භෙසි, තතොනිදානං පනස්සා පුත්තො නාභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දෙවි රාහුලමාතා අභොසි, සුකො ආනන්දො, අම්බපක්කදායකො තාපසො සාරිපුත්තො, උය්‍යානෙ නිවුත්ථතාපසො පන අහමෙව අභොසි” නි.

අබ්භන්තරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[282] 2. සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා

සෙය්‍යංසො සෙය්‍යසො භොතිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කොසලරඤ්ඤො අමච්චං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර රඤ්ඤො බහුපකාරො සබ්බකිච්චනිජ්ඣාදකො අභොසි. රාජා “බහුපකාරො මෙ අය” නි තස්ස මහන්තං යසං අදාසි. තං අසභමානා අඤ්ඤෙ රඤ්ඤො පෙසුඤ්ඤං උපසංභරිත්වා තං පරිහින්දිංසු. රාජා තෙසං වචනං සද්දහිත්වා දොසං අනුපපරික්ඛිත්වා තං සීලවන්තං නිද්දොසං සඬ්ඛලිකබන්ධනෙන බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපාපෙසි. සො තත්ථ එකකො වසන්තො සීලසම්පත්තිං නිස්සාය විත්තෙකග්ගතං ලහිත්වා එකග්ගචිත්තො සඬ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. අථස්ස රාජා අපරභාගෙ නිද්දොසභාවං ඤත්වා සඬ්ඛලිකබන්ධනං හින්දාපෙත්වා පුරිමයසතො මහන්තතරං යසං අදාසි. සො “සත්ථාරං වන්දිස්සාමි” නි බහුනි මාලාගන්ධාදීනි ආදාය විහාරං ගන්ත්වා තථාගතං පුපෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො “අනත්ථො කිර තෙ උප්පන්නොති අස්සුම්භා” නි ආහ. “ආම, භන්තෙ, උප්පන්නො, අහං පන තෙන අනත්ථොන අත්ථං අකාසිං, බන්ධනාගාරෙ නිසීදිත්වා සොතාපත්තිඵලං නිබ්බත්තෙසි” නි. සත්ථා “න බො, උපාසක, ත්වඤ්ඤෙව අනත්ථොන අත්ථං ආහරි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තතො අනත්ථොන අත්ථං ආහරිං සුයෙවා” නි වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමභෙසියා කුච්ඡම්භි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා පිතු අව්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා දානං

දෙනි, පඤ්ච සීලානි රක්ඛති, උපොසථකම්මං කරොති. අඨස්සෙකො අමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුස්සි. පාදමුලිකාදයො ඤත්වා “අසුකඅමච්චො අන්තෙපුරෙ පදුට්ඨො”ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා පරිග්ගණ්හන්තො යථාසභාවතො ඤත්වා පක්කොසාපෙත්වා “මා මං ඉතො පට්ඨාය උපට්ඨාහී”ති නිබ්බිසයං අකාසි. සො ගන්ත්වා අඤ්ඤතරං සාමන්තරාජානං උපට්ඨහීති සබ්බං චත්ථු හෙට්ඨා මහාසීලවජාතකෙ (ජා. 1.1.51) කථිතසදිසමෙව. ඉධාපි සො රාජා තික්ඛන්තුං විමංසිත්වා තස්ස අමච්චස්ස වචනං සද්දහිත්වා “බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී”ති මහන්තෙන පට්ඨාරෙන රජ්ජසීමං පාපුණි. බාරාණසිරඤ්ඤො සත්තසතමත්තා මහායොධා තං පවත්තිං සුත්වා “දෙව, අසුකො නාම කිර රාජා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමී”ති ජනපදං හින්දන්තො ආගච්ඡති, එත්ථෙව නං ගන්ත්වා ගණ්හිස්සාමා”ති ආහංසු. “මය්හං පරවිහිංසාය ලද්ධෙන රජ්ජෙන කිච්චං නත්ථි, මා කිඤ්චි කරිත්ථා”ති?

වොරරාජා ආගන්ත්වා නගරං පරික්ඛිපි, පුන අමච්චා රාජානං උපසඬකම්භිත්වා “දෙව, මා එවං කරිත්ථ, ගණ්හිස්සාම න”න්ති ආහංසු. රාජා “න ලබ්භා කිඤ්චි කාතුං, නගරද්වාරානි විවරථා”ති චත්වා සයං අමච්චගණපරිවුතො මහාතලෙ රාජපල්ලඬකෙ නිසිදි. වොරරාජා චතුසු ද්වාරෙසු මනුස්සෙ පොථෙන්නො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුය්හ අමච්චපරිවුතං රාජානං ගාභාපෙත්වා සඬබලිකාහි බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපාපෙසි. රාජා බන්ධනාගාරෙ නිසින්තොව වොරරාජානං මෙත්තායන්නො මෙත්තජ්ඣානං උප්පාදෙසි. තස්ස මෙත්තානුභාවෙන වොරරඤ්ඤො කායෙ ඩාහො උප්පජ්ජි, සකලසරීරං යමකඋක්කාහි කුමාපියමානං විය ජාතං. සො මහාදුක්ඛාහිතුන්නො “කිං නු බො කාරණ”න්ති පුච්ඡි. “තුම්හෙ සීලවන්තං රාජානං බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපෙථ, තෙන වො ඉදං දුක්ඛං උප්පන්නං හවිස්සති”ති. සො ගන්ත්වා බොධිසත්තං බමාපෙත්වා “තුම්භාකං රජ්ජං තුම්භාකමෙව හොතු”ති රජ්ජං තස්සෙව නිය්‍යාදෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය තුම්භාකං පච්චත්ථිකො මෙ භාරො හොතු”ති චත්වා පදුට්ඨාමච්චස්ස රාජාණං කාරෙත්වා අත්තතො නගරමෙව ගතො.

බොධිසත්තො අලඬකතමහාතලෙ සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬකෙ නිසින්තො අමච්චෙහි සද්ධිං සල්ලපන්නො පුරිමා ද්වෙගාථා අවොච –

94.

“සෙය්‍යංසො සෙය්‍යසො හොති, යො සෙය්‍යමුපසෙවති;
එකෙන සන්ධිං කත්වාන, සතං වජ්ඣෙ අමොචයිං.

95.

“තස්මා සබ්බෙන ලොකෙන, සන්ධිං කත්වාන එකතො;
පෙච්ච සග්ගං නිගච්ඡෙය්‍ය, ඉදං සුණාථ කාසියා”ති.

තත්ථ සෙය්‍යංසො සෙය්‍යසො හොති, යො සෙය්‍යමුපසෙවතීති
 අනවජ්ජත්තමධම්මසඬ්ඛාතො සෙය්‍යො අංසො කොට්ඨාසො අස්සාති
 සෙය්‍යංසො, කුසලධම්මනිස්සිතපුග්ගලො. යො පුනප්පුනං තං සෙය්‍යං
 කුසලධම්මභාවනං කුසලාභිරතං වා උත්තමපුග්ගලමුපසෙවති, සො සෙය්‍යසො
 හොති පාසංසතරො වෙව උත්තරිතරො ව හොති. එකෙන සන්ධිං කත්වාන, සතං
 වජ්ඣෙ අමොවයින්නි තදම්නාපි වෙතං වෙදිතබ්බං – අහඤ්භි සෙය්‍යං
 මෙත්තාභාවනං උපසෙවන්නො තාය මෙත්තාභාවනාය එකෙන වොරරඤ්ඤා
 සන්ධිං සන්ථවං කත්වා මෙත්තාභාවනං භාවෙත්වා තුම්හෙ සතජනෙ වජ්ඣෙ
 අමොවයිං.

දුතියගාථාය අත්ථො – යස්මා අහං එකෙන සද්ධිං එකතො මෙත්තාභාවනාය
 සන්ධිං කත්වා තුම්හෙ වජ්ඣප්පත්තෙ සතජනෙ මොවයිං, තස්මා
 වෙදිතබ්බමෙවෙතං, තස්මා සබ්බෙන ලොකෙන සද්ධිං මෙත්තාභාවනාය සන්ධිං
 කත්වා එකතො පුග්ගලො පෙච්ච පරලොකෙ සග්ගං නිගච්ඡෙය්‍යා. මෙත්තාය හි
 උපචාරං කාමාවචරෙ පටිසන්ධිං දෙනි, අප්පනා බ්‍රහ්මලොකෙ. ඉදං මම වචනං
 සබ්බෙපි තුම්හෙ කාසිරට්ඨවාසිනො සුණාමාති.

එවං මහාසත්තො මහාජනස්ස මෙත්තාභාවනාය ගුණං වණ්ණෙත්වා
 ද්වාදසයොජනිකෙ බාරාණසිගගරෙ සෙනච්ඡත්තං පහාය හිමවත්තං පටිසිත්වා
 ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජී. සත්ථා සම්මාසම්බුද්ධො හුත්වා තතියං ගාථමාහ –

96.

“ඉදං වත්වා මහාරාජා, කංසො බාරාණසිග්ගහො;
 ධනුං කණ්ඩඤ්ච නික්ඛිජ්ජ, සංයමං අජ්ඣුපාගමී” ති.

තත්ථ මහත්තො රාජාති මහාරාජා. කංසොති තස්ස නාමං. බාරාණසිං ගහෙත්වා
 අජ්ඣාවසනතො බාරාණසිග්ගහො. සො රාජා ඉදං වචනං වත්වා ධනුඤ්ච
 සරසඬ්ඛාතං කණ්ඩඤ්ච නික්ඛිජ්ජ ඔහාය ඡඩ්ඛෙත්වා සිලසංයමං උපගතො
 පබ්බජිතො, පබ්බජිත්වා ච පන ඤානං උප්පාදෙත්වා අපරිහිනජ්ඣාතො
 බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා වොරරාජා
 ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[283] 3. වඩ්ඪකීසුකරජාතකවණ්ණනා

වරං වරං ත්වන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ධනුග්ගහනිස්සත්ථෙරං
 ආරබ්භ කටෙසි. පසෙනදිරඤ්ඤො පිතා මහාකොසලො බිම්බිසාරරඤ්ඤො ධිතරං
 වෙදෙහිං නාම කොසලදෙවිං දදමානො තස්සා න්භානවුණ්ණමුලං

සතසහස්සුට්ඨානං කාසිගාමං අදාසි. අජාතසත්තුනා පන පිතරි මාරිතෙ කොසලදෙවීපි සොකාහිභූතා කාලමකාසි. තතො පසෙනදි කොසලරාජා චිත්තෙසි – “අජාතසත්තුනා පිතා මාරිතො, භගිනීපි මෙ සාමිකෙ කාලකතෙ තෙන සොකෙන කාලකතා, පිතුසාතකස්ස චොරස්ස කාසිගාමං න දස්සාමී”ති. සො තං අජාතසත්තුස්ස න අදාසි. තං ගාමං නිස්සාය තෙසං ද්විත්තමිපි කාලෙන කාලං යුද්ධං හොති, අජාතසත්තු තරුණො සමත්ථො, පසෙනදි මහල්ලකොයෙව. සො අභික්ඛණං පරජ්ජති, මහාකොසලස්සාපි මනුස්සා යෙභුයොන පරාජිතා. අථ රාජා “මයං අභිණ්භං පරජ්ජාම, කිං නු ඛො කාතබ්බ”න්ති අමච්චෙ පුච්ඡී. “දෙව, අය්‍යා නාම මන්තච්ඡෙකා හොන්ති, ඡෙතචනවිහාරෙ භික්ඛූනං කථං සොතුං වට්ටති”ති. රාජා “තෙන හි තායං චෙලායං භික්ඛූනං කථාසල්ලාපං සුණාමා”ති වරපුරිසෙ ආණාපෙසි. තෙ තතො පට්ඨාය තථා අකංසු.

තස්මිං පන කාලෙ ද්වෙ මහල්ලකත්ථෙරා විහාරපච්චන්තෙ පණ්ණසාලායං වසන්ති දත්තත්ථෙරො ච ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො ච. තෙසු ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො පට්ඨායාමෙපි මජ්ඣිමායාමෙපි නිද්දායිත්වා පච්ඡිමායාමෙ පබ්බජ්ඣත්වා උම්මුක්කානි සොධෙත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා නිසින්තකො ආහ – “භන්තෙ, දත්තත්ථෙරා”ති. “කිං, භන්තෙ, තිස්සත්ථෙරා”ති? “කිං නිද්දායසි නො ත්ව”න්ති. “අනිද්දායන්තා කිං කරිස්සාමා”ති? “උට්ඨාය තාව නිසීදමා”ති. සො උට්ඨාය නිසින්තො තං දත්තත්ථෙරං ආහ – “භන්තෙ දත්තත්ථෙර, අයං තෙ ලොලො මහොදරකොසලො වාට්මත්තං භත්තමෙව පුනිං කරොති, යුද්ධවිචාරණං පන කිඤ්චි න ජානාති, පරාජිතො පරාජිතොත්ථෙව වදාපෙති”ති. “කිං පන කාතුං වට්ටති”ති? තස්මිං ඛණෙ තෙ වරපුරිසා තෙසං කථං සුණන්තා අට්ඨංසු.

ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරො යුද්ධං විචාරෙසි – “භන්තෙ, යුද්ධො නාම තිව්ධො – පද්මබ්‍යුහො, චක්කබ්‍යුහො, සකටබ්‍යුහොති. අජාතසත්තුං ගණ්ඨිතුකාමෙන අසුකෙ නාම පබ්බතකුච්ඡස්මිං ද්විසු පබ්බතභිත්තිසු මනුස්සෙ යපෙත්වා පුරතො දුබ්බලබ්‍රං දස්සෙත්වා පබ්බතන්තරං පච්චිඨභාවං ජානිත්වා පච්චිඨමග්ගං ඔච්ඡින්නිත්වා පුරතො ච පච්ඡතො ච උභොසු පබ්බතභිත්තිසු වග්ගිත්වා උන්නදිත්වා බ්‍රිපෙ පතිතමච්ඡං විය අත්තොමුට්ඨියං වට්ටපොතකං විය ච කත්වා සක්කා අස්ස තං ගහෙතු”න්ති. වරපුරිසා තං සාසනං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. තං සුත්වා රාජා සඬිගාමහෙරිං වරාපෙත්වා ගන්ත්වා සකටබ්‍යුහං කත්වා අජාතසත්තුං ජීවග්ගාහං ගාහාපෙත්වා අත්තතො ධීතරං වජීරකුමාරිං භාගිනෙය්‍යස්ස දත්වා කාසිගාමං තස්සා ත්භානමුලං කත්වා දත්වා උයොපාපෙසි. සා පවත්ති භික්ඛුසඬ්ඨෙස පාකටා ජාතා. අථෙකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආචුසො, කොසලරාජා කිර ධනුග්ගහතිස්සත්ථෙරස්ස විචාරණාය අජාතසත්තුං ජීනී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ධනුග්ගහතිස්සො යුද්ධවිචාරණාය ඡෙකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. තදා බාරාණසිං නිස්සාය නිවුත්ථවඩ්ඪකිගාමකා එකො වඩ්ඪකී ථම්හත්ථාය අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ආවාටෙ පතීතං සුකරපොතකං දිස්වා තං සරං නෙත්වා පටිජග්ගි. සො වුඩ්ඪිප්පත්තො මහාසරීරො වඩ්ඪකදායො ආචාරසම්පන්නො අහොසි, වඩ්ඪකිනා පොසිතත්තා පන “වඩ්ඪකීසුකරො”ත්වෙව පඤ්ඤායි. වඩ්ඪකිස්ස රුක්ඛතච්ඡනකාලෙ තුණ්ඤෙන රුක්ඛං පරිවත්තෙති, මුඛෙන ඩංසිත්වා වාසිථරසුනිබ්බදනමුග්ගරෙ ආහරති, කාලසුත්තකොටියං ගණ්හාති. අථ සො වඩ්ඪකී “කොච්ඤෙව, නං බාදෙය්‍යා”ති භයෙන නෙත්වා අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙසි. සොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා බෙමං ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්නො එකං පබ්බතන්තරෙ මහන්තං ගිරිකන්දරං අද්දස සම්පන්නකන්දමූලඵලං ඵාසුකං වසනට්ඨානං අනෙකසත්තසුකරසමාකිණ්ණං. තෙ සුකරා තං දිස්වා තස්ස සන්තිකං ආගමංසු. සොපි තෙ ආහ – “අහං තුම්හෙව ඔලොකෙන්නො විවරාමී, අපිව වො මයා දිට්ඨා, ඉදඤ්ච යානං රමණීයං, අහම්පි ඉදානි ඉධෙව වසිස්සාමී”ති. “සච්චං ඉදං යානං රමණීයං, පරිස්සයො පනෙත්ථ අත්ථී”ති. “අහම්පි තුම්හෙ දිස්වා එතං අඤ්ඤාසිං, එවං ගොචරසම්පන්නෙ යානෙ වසන්තානං වො සරීරෙසු මංසලොහිතං නත්ථී, කිං පන වො එත්ථ භය”න්ති? “එකො බ්‍යග්ගො පාතොව ආගන්ත්වා දිට්ඨදිට්ඨංයෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති”ති. “කිං පන සො නිබ්බදං ගණ්හාති, උදාහු අන්තරන්තරා”ති? “නිබ්බදං ගණ්හාති”ති. “කති පන තෙ බ්‍යග්ගො”ති? “එකොයෙවා”ති. “එත්තකා තුම්හෙ එකස්ස යුජ්ඣිතුං න සක්කොථා”ති? “ආම, න සක්කොමා”ති. “අහං තං ගණ්හිස්සාමී, කෙවලං තුම්හෙ මම වචනං කරොථ, සො බ්‍යග්ගො කහං වසති”ති? “එතස්මිං පබ්බතෙ”ති.

සො රත්තිඤ්ඤෙව සුකරෙ වරාපෙත්වා යුද්ධං විචාරෙන්නො “යුද්ධං නාම පදුමබ්‍රහ්මචක්කබ්‍රහ්මසකට්ඨකවසෙන තිවිධං හොති”ති වත්වා පදුමබ්‍රහ්මචසෙන විචාරෙසි. සො හි භූමිසිසං ජානාති. තස්මා “ඉමස්මිං යානෙ යුද්ධං විචාරතුං වට්ටති”ති සුකරපිල්ලකෙ මාතරො ව තෙසං මජ්ඣකට්ඨානෙ යපෙසි. සො තා ආවිජ්ඣිත්වා මජ්ඣමසුකරියො, තා ආවිජ්ඣිත්වා පොතකසුකරෙ, තෙ ආවිජ්ඣිත්වා ජරසුකරෙ, තෙ ආවිජ්ඣිත්වා දීපදායසුකරෙ, තෙ ආවිජ්ඣිත්වා යුද්ධසමත්ථෙ බලවතරසුකරෙ දස වීස තිංස ජනෙ තස්මිං තස්මිං යානෙ බලගුම්ඛං කත්වා යපෙසි. අත්තනො ධීතට්ඨානස්ස පුරතො එකං පරිමණ්ඩලං ආවාටං බණාපෙසි, පච්ඡතො එකං සුප්පසණ්ඨානං අනුපුබ්බනින්තං පබ්භාරසදිසං. තස්ස සට්ඨිසත්තතිමත්තෙ යොධසුකරෙ ආදාය තස්මිං තස්මිං යානෙ “මා භායිත්ථා”ති කම්මං විචාරතො අරුණං උට්ඨගි.

බ්‍යග්ගො උට්ඨාය “කාලො”ති ඤත්වා ගන්ත්වා තෙසං සම්මුඛා ධීතෙ පබ්බතතලෙ යත්වා අක්ඛිති උම්මිලෙත්වා සුකරෙ ඔලොකෙසි. වඩ්ඪකීසුකරො “පට්ඨලොකෙථ න”න්ති සුකරානං සඤ්ඤං අදාසි, තෙ පට්ඨලොකෙසුං. බ්‍යග්ගො මුඛං උග්ගාටෙත්වා අස්සොසි, සුකරාපි තථා කරිංසු. බ්‍යග්ගො මුත්තං ඡඩ්ඪෙසි, සුකරාපි ඡඩ්ඪයිංසු. ඉති යං යං සො කරොති, තං තං තෙ පටිකරිංසු. සො වින්තෙසි – “පුබ්බෙ සුකරා මයා ඔලොකිතකාලෙ පලායන්තා පලායිතුමිපි න සක්කොන්ති,

අප්ප අපලායිත්වා මම පටිසත්තු භුත්වා මයා කතමෙව පටිකරොන්ති. එතස්මිං භූමිසිසෙ යිතො එකො තෙසං සංවිධායකොපි අත්ථි, අප්ප මය්හං ගතස්ස ජයො න පඤ්ඤායති” ති. සො නිවත්තිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව අගමාසි. තෙන පන ගහිතමංසබ්බදකො එකො කුටජට්ඨො අත්ථි, සො තං තුව්ඡහත්ථමෙව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො පයමං ගාථමාහ –

97.

“වරං වරං ත්වං නිහනං පුරෙ වරි,
අස්මිං පදෙසෙ අභිභූයා සුකරෙ;
සොදානි එකො බ්‍යපගම්ම ක්‍රියාසි,
බලං නු තෙ බ්‍යග්ගෙ න චප්ප විප්පති” ති.

තත්ථ වරං වරං ත්වං නිහනං පුරෙ වරි, අස්මිං පදෙසෙ අභිභූයා සුකරෙති අම්හො බ්‍යග්ගෙ, ත්වං පුබ්බෙ ඉමස්මිං පදෙසෙ සබ්බසුකරෙ අභිභවිත්වා ඉමෙසු සුකරෙසු වරං වරං ත්වං උත්තමුත්තමං සුකරං නිහනන්තො විවරි. සොදානි එකො බ්‍යපගම්ම ක්‍රියාසිති සො ත්වං ඉදානි අඤ්ඤතරං සුකරං අග්ගහෙත්වා එකකොව අපගන්ත්වා ක්‍රියාසි පඤ්ඤාසි. බලං නු තෙ බ්‍යග්ගෙ න චප්ප විප්පතිති කිං නු තෙ, අම්හො බ්‍යග්ගෙ, අප්ප කායබලං නත්ථිති.

තං සුත්වා බ්‍යග්ගෙසො දුතියං ගාථමාහ –

98.

“ඉමෙ සුදං යන්ති දිසොදිසං පුරෙ, භයට්ටිතා ලෙණගවෙසිතො පුට්ඨ;
තෙ දානි සඬිගම්ම වසන්ති එකතො, යත්ථට්ඨිතා දුප්පසහජ්ජමෙ මයා” ති.

තත්ථ සුදන්ති නිපාතො. අයං පන සඬිබ්බෙපත්ථො – ඉමෙ සුකරා පුබ්බෙ මං දිස්වා භයෙන අට්ටිතා පිළිතා අත්තනො ලෙණගවෙසිතො පුට්ඨ විසුං විසුං භුත්වා දිසොදිසං යන්ති, තං තං දිසං අභිමුඛා පලායන්ති, තෙ දානි සබ්බෙපි සමාගන්ත්වා එකතො වසන්ති තිට්ඨන්ති, තඤ්ච භූමිසිසං උපගතා, යත්ථ යිතා දුප්පසහා දුම්මද්දයා අප්ප ඉමෙ මයාති.

අථස්ස උස්සාහං ජනෙන්නො කුටජට්ඨො “මා භායි, ගච්ඡ තයි නදිත්වා පක්ඛන්දන්තෙ සබ්බෙපි භිතා භිජ්ජිත්වා පලායස්සන්ති” ති ආහ. බ්‍යග්ගෙසො තස්මිං උස්සාහං ජනෙන්නෙ සුරො භුත්වා පුන ගන්ත්වා පබ්බතතලෙ අට්ඨාසි. වඩ්ඪකීසුකරො ද්විත්තං ආවාටානං අත්තරෙ අට්ඨාසි. සුකරා “සාමි, මහාවොරො පුනාගතො” ති ආහංසු. “මා භායිත්ථ, ඉදානි තං ගණ්භිස්සාමි” ති. බ්‍යග්ගෙසො නදිත්වා වඩ්ඪකීසුකරස්ස උපරි පතති, සුකරො තස්ස අත්තනො උපරි පතනකාලෙ පරිවත්තිත්වා වෙගෙන උජුකං බතආවාටෙ පති. බ්‍යග්ගෙසො වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො උපරිභාගෙන ගන්ත්වා සුප්පමුබස්ස තිරියං බතආවාටස්ස අතිසම්බාධෙ මුබ්බට්ඨානෙ පතිත්වා පුඤ්ජකතො විය අහොසි. සුකරො ආවාටා

උත්තරිත්වා අසනිවෙගෙන ගන්ත්වා බ්‍යග්ඝං අන්තරසත්ථිමිති දායාය පහරිත්වා යාව
 වක්කපදෙසා ඵාලෙත්වා පඤ්චමධුරමංසං දායාය පලිවෙයේත්වා බ්‍යග්ඝස්ස
 මත්ථකෙ ආවිජ්ඣිත්වා “ගණ්හථ තුම්භාකං පච්චාමිත්ත”න්ති උක්ඛිපිත්වා
 බහිආවාටෙ ඡඩ්ඛෙසි. පයමං ආගතා බ්‍යග්ඝමංසං ලහිංසු, පච්ඡා ආගතා
 “බ්‍යග්ඝමංසං කිදිසං හොති”ති තෙසං මුඛං උපසිඬ්ඝන්තා විවරිංසු.

සුකරා න තාව තුස්සන්ති. වඩ්ඪකීසුකරො තෙසං ඉඩ්ඝිතං දිස්වා “කිං නු ඛො
 තුම්භෙ න තුස්සථා”ති ආහ. “සාමි, කිං එතෙන බ්‍යග්ඝෙන ඝාතිතෙන, අඤ්ඤො
 පන බ්‍යග්ඝආණාපනසමත්ථො කුට්ඨජිලො අත්ථියෙවා”ති. “කො නාමෙසො”ති?
 “එකො දුස්සීලතාපසො”ති. “බ්‍යග්ඝොපි මයා ඝාතිතො, සො මෙ කිං පහොති, එථ
 ගණ්හිස්සාම න”න්ති සුකරඝටාය සද්ධිං පායාසි. කුට්ඨාපසොපි බ්‍යග්ඝෙ
 විරායන්තෙ “කිං නු ඛො සුකරා බ්‍යග්ඝං ගණ්හිංසු”ති පටිපථං ගච්ඡන්තො තෙ
 සුකරෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා අත්තනො පරික්ඛාරං ආදාය පලායන්තො තෙහි
 අනුබන්ධිතො පරික්ඛාරං ඡඩ්ඛෙත්වා වෙගෙන උදුම්බරරුක්ඛං අභිරුහි. සුකරා
 “ඉදානිමිහ, සාමි, නට්ඨා, තාපසො පලායිත්වා රුක්ඛං අභිරුහි”ති ආහංසු. “කිං
 රුක්ඛං නාමා”ති? “උදුම්බරරුක්ඛ”න්ති. සො “සුකරියො උදකං ආහරන්තු,
 සුකරපොතකා පථවිං බණන්තු, දීඝදායා සුකරා මූලානි ඡින්දන්තු, සෙසා
 පරිවාරෙත්වා ආරක්ඛන්තු”ති සංවිදහිත්වා තෙසු තථා කරොන්තෙසු සයං
 උදුම්බරස්ස උජුකං ථුලමූලං එරසුනා පහරන්තො විය එකප්පහාරමෙව කත්වා
 උදුම්බරරුක්ඛං පාතෙසි. පරිවාරෙත්වා ධීතසුකරා කුට්ඨජිලං භූමියං පාතෙත්වා
 බණ්ඩාබණ්ඩිකං කත්වා යාව අට්ඨිතො බාදිත්වා වඩ්ඪකීසුකරං උදුම්බරබන්ධෙයෙව
 නිසිදාපෙත්වා කුට්ඨජිලස්ස පරිභොගසඩ්ඛෙන උදකං ආහරිත්වා අභිසිඤ්චිත්වා
 රාජානං කරිංසු, එකඤ්ච තරුණසුකරිං තස්ස අග්ගමහෙසිං අකංසු. තතො පට්ඨාය
 කිර යාවජ්ජතනා රාජානො උදුම්බරහද්දපියෙ නිසිදාපෙත්වා තිහි සඩ්ඛෙහි
 අභිසිඤ්චන්ති.

තස්මිං ව්‍යාසණ්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං අච්ඡරියං දිස්වා එකස්මිං විට්ඨන්තරෙ
 සුකරානං අභිමුඛා හුත්වා තතියං ගාථමාහ –

99.

“නමත්ථු සඩ්ඝාන සමාගතානං, දිස්වා සයං සබ්බ වදාමි අබ්භුතං;
 බ්‍යග්ඝං මිගා යත්ථ ජිනිංසු දායිතො, සාමග්ගියා දායබලෙසු මුච්චරෙ”ති.

තත්ථ නමත්ථු සඩ්ඝානන්ති අයං මම නමක්කාරො සමාගතානං සුකරසඩ්ඝානං
 අත්ථු. දිස්වා සයං සබ්බ වදාමි අබ්භුතන්ති ඉදං පුබ්බෙ අභුතපුබ්බං අබ්භුතං සබ්බං
 මිත්තභාවං සයං දිස්වා වදාමි. බ්‍යග්ඝං මිගා යත්ථ ජිනිංසු දායිතොති යත්‍ර හි නාම
 දායිතො සුකරමිගා බ්‍යග්ඝං ජිනිංසු, අයමෙව වා පායො. සාමග්ගියා දායබලෙසු
 මුච්චරෙති යා සා දායබලෙසු සුකරෙසු සාමග්ගී එකජ්ඣාසයතා, තාය තෙසු
 සාමග්ගියා තෙ දායබලා පච්චාමිත්තං ගහෙත්වා අජ්ජ මරණභයා මුත්තාති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා ධනුග්ගහතිස්සො වඩ්ඪකීසුකරො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

වඩ්ඪකීසුකරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[284] 4. සිරිජාතකවණ්ණනා

යං උස්සුකා සඬ්ඝරත්තීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං සිරිවොරබ්බාග්මණං ආරබ්භ කටෙසි. ඉමස්මිං ජාතකෙ පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා බදිරඬ්ඨාරජාතකෙ (ජා. 1.1.40) විත්ථාරිතමෙව. ඉධාපි පන සා අනාථපිණ්ඩිකස්ස සරෙ චතුත්ථෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ වසනකා මිච්ඡාදිට්ඨිදෙවතා දණ්ඩකම්මං කරොන්ති චතුපඤ්ඤාසභිරඤ්ඤකොට්ඨො ආහරිත්වා කොට්ඨෙ පුරෙත්වා සෙට්ඨිනා සද්ධිං සභායිකා අහොසි. අථ නං සො ආදාය සත්ථු සන්තිකං නෙසි. සත්ථා තස්සා ධම්මං දෙසෙසි, සා ධම්මං සුත්වා සොනාපන්නා අහොසි. තතො පට්ඨාය සෙට්ඨිනො යසො යථාපොරාණොව ජාතො. අටෙකො සාවත්ථිවාසී සිරිලක්ඛණඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණො වින්තෙසි - “අනාථපිණ්ඩිකො දුග්ගතො හුත්වා පුන ඉස්සරො ජාතො, යංනුනාහං තං දට්ඨුකාමො විය ගත්වා තස්ස සරතො සිරිං ටෙනෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍ය” න්ති. සො තස්ස සරං ගන්ත්වා තෙන කතසක්කාරසම්මානො සාරණියකථාය වත්තමානාය “කිමත්ථං ආගතොසි” ති චුත්තෙ “කත්ථ නු ඛො සිරි පතිට්ඨිතා” ති ඔලොකෙසි. සෙට්ඨිනො ච සබ්බසෙනො ධොතසඬ්ඨපටිභාගො කුක්කුටො සුචණ්ණපඤ්ජරෙ පක්ඛිපිත්වා යපිතො අත්ථි, තස්ස චූළාය සිරි පතිට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො ඔලොකයමානො සිරියා තත්ථ පතිට්ඨිතභාවං ඤාත්වා ආහ - “අහං, මහාසෙට්ඨි, පඤ්චසතෙ මාණුවෙ මන්තෙ වාචෙමි, අකාලරථිං එකං කුක්කුටං නිස්සාය තෙ ව මයඤ්ච කිලමාම, අයඤ්ච කිර කුක්කුටො කාලරථි, ඉමස්සත්ථාය ආගතොමිහි, දෙහි මෙ එතං කුක්කුට” න්ති. “ගණ්භ, බ්‍රාහ්මණ, දෙමි තෙ කුක්කුට” න්ති. “දෙමි” ති ච චුත්තක්ඛණෙයෙව සිරි තස්ස චූළතො අපගන්ත්වා උස්සිසකෙ යපිතෙ මණ්ඩන්ධෙ පතිට්ඨාසි.

බ්‍රාහ්මණො සිරියා මණ්ඩහි පතිට්ඨිතභාවං ඤාත්වා මණ්ඩපි යාචි. “මණ්ඩපි දෙමි” ති චුත්තක්ඛණෙයෙව සිරි මණ්ඩතො අපගන්ත්වා උස්සිසකෙ යපිතආරක්ඛයට්ඨියං පතිට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො සිරියා තත්ථ පතිට්ඨිතභාවං ඤාත්වා තම්පි යාචි. “ගහෙත්වා ගච්ඡාහි” ති චුත්තක්ඛණෙයෙව සිරි යට්ඨිතො අපගන්ත්වා පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවියා නාම සෙට්ඨිනො අග්ගමහෙසියා සීසෙ පතිට්ඨාසි. සිරිවොරබ්බාග්මණො තත්ථ පතිට්ඨිතභාවං ඤාත්වා “අවිස්සජ්ජියහණ්ඩං එතං, යාචිතුම්පි න සක්කා” ති වින්තෙත්වා සෙට්ඨිං එතදවොච - “මහාසෙට්ඨි, අහං තුම්භාකං ගෙහෙ ‘සිරිං ටෙනෙත්වා ගම්ස්සාමි’ ති ආගච්ඡිං, සිරි පන තෙ කුක්කුටස්ස චූළායං පතිට්ඨිතා අහොසි, තස්මිං මම දින්තෙ තතො අපගන්ත්වා මණ්ඩහි පතිට්ඨහි, මණ්ඩහි දින්තෙ ආරක්ඛයට්ඨියං පතිට්ඨහි, ආරක්ඛයට්ඨියා දින්තාය තතො අපගන්ත්වා පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවියා සීසෙ පතිට්ඨහි, ‘ඉදං ඛො පන

අවිස්සජ්ජියහණ්ඩ'න්ති ඉමම්පි මෙ න ගහිතං, න සක්කා තව සිරිං ටෙතෙනං, තව සන්තකං තවෙව හොතු'ති උට්ඨායාසනා පක්කාමි. අනාඨපිණ්ඩිකො "ඉමං කාරණං සත්ථු කට්ඨස්සාමි"ති විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං පුපෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො සබ්බං තථාගතස්ස ආරොවෙසි. සත්ථා තං සුත්වා "න බො, ගහපති, ඉදානෙව අඤ්ඤෙසං සිරි අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, පුබ්බෙපි අප්පපුඤ්ඤෙහි උප්පාදිතසිරි පන පුඤ්ඤවන්තානංයෙව පාදමූලං ගතා"ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා අගාරං අප්ඤ්ඤාපත්තො මාතෘපිතූනං කාලකිරියාය සංවිග්ගො නික්ඛමිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව උප්පාදෙත්වා දීඝස්ස අද්ධුනො අව්වයෙන ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය ජනපදං ගන්ත්වා බාරාණසිරිඤ්ඤා උය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ හික්ඛං වරමානො හත්ථාවරියස්ස සරද්ධාරං අගමාසි. සො තස්ස ආචාරවිහාරෙ පසන්තො හික්ඛං දත්වා උය්‍යානෙ වසාපෙත්වා නිව්චං පටිජග්ගි. තස්මිං කාලෙ එකො කට්ඨභාරකො අරඤ්ඤතො දාරුනි ආහරන්තො වෙලාය නගරද්ධාරං පාපුණ්තුං නාසක්ඛි. සායං එකස්මිං දෙවකුලෙ දාරුකලාපං උස්සිසකෙ කත්වා නිපජ්ජි, දෙවකුලෙ විස්සට්ඨා බහු කුක්කුටා තස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං රුක්ඛෙ සයිංසු. තෙසු උපරිසයිතකුක්කුටො පච්චුසකාලෙ වච්චං පාතෙන්නො හෙට්ඨාසයිතකුක්කුටස්ස සරිරෙ පාතෙසි. "කෙන මෙ සරිරෙ වච්චං පාතිත"න්ති ව චුත්තෙ "මයා"ති ආහ. "කිංකාරණා"ති ව චුත්තෙ "අනුපධාරෙත්වා"ති වත්වා පුනපි පාතෙසි. තතො උභොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං කුද්ධා "කිං තෙ බලං, කිං තෙ බල"න්ති කලහං කරිංසු. අථ හෙට්ඨාසයිතකුක්කුටො ආහ - "මං මාරෙත්වා අඬිගාරෙ පක්කමංසං බාදන්තො පාතොව කහාපණ්ණස්සං ලහති"ති. උපරිසයිතකුක්කුටො ආහ - "අම්හො, මා ත්වං එත්තකෙන ගජ්ජි, මම පුලමංසං බාදන්තො රාජා හොති, බහිමංසං බාදන්තො පුරිසො වෙ, සෙනාපතිට්ඨානං, ඉත්ථී වෙ, අග්ගමහෙසිට්ඨානං ලහති. අට්ඨිමංසං පන මෙ බාදන්තො ගිහී වෙ, හණ්ඩාගාරිකට්ඨානං, පබ්බජිතො වෙ, රාජකුලපකහාවං ලහති"ති.

කට්ඨභාරකො තෙසං වචනං සුත්වා "රජ්ජෙ පත්තෙ සහස්සෙන කිව්චං නත්ථී"ති සණ්ඨං අභිරුහිත්වා උපරිසයිතකුක්කුටං ගහෙත්වා මාරෙත්වා උච්ඡඩ්ගෙ කත්වා "රාජා හවිස්සාමි"ති ගන්ත්වා විවට්ඨ්වාරෙනෙව නගරං පවිසිත්වා කුක්කුටං නිත්තවං කත්වා උදරං සොධෙත්වා "ඉදං කුක්කුටමංසං සාධුකං සම්පාදෙහි"ති පජාපනියා අදාසි. සා කුක්කුටමංසඤ්ඤා හත්තඤ්ඤා සම්පාදෙත්වා "භුඤ්ජ, සාමි"ති තස්ස උපනාමෙසි. "හද්දෙ, එතං මංසං මහානුභාවං, එතං බාදිත්වා අහං රාජා හවිස්සාමි, ත්වං අග්ගමහෙසි හවිස්සසි, තං හත්තඤ්ඤා මංසඤ්ඤා ආදාය ගඬිගාතීරං ගන්ත්වා න්හායිත්වා භුඤ්ජිස්සාමා"ති හත්තභාජනං තිරෙ යපෙත්වා න්හානත්ථාය ඔතරිංසු. තස්මිං බණ්ණ වාතෙන බුහිතං උදකං ආගන්ත්වා හත්තභාජනං ආදාය අගමාසි. තං නදීසොතෙන වුය්හමානං හෙට්ඨානදියං හත්ථීං න්හාපෙත්තො එකො

හත්ථාවරියො මහාමත්තො දිස්වා උක්ඛිපාපෙත්වා විවරාපෙත්වා “කිමෙත්ථා” ති පුච්ඡී. “හත්තඤ්චෙව කුක්කුටමංසඤ්ච සාමී” ති. සො තං පිදහාපෙත්වා ලඤ්ඡාපෙත්වා “යාව මයං ආගච්ඡාම, තාවිමං හත්තං මා විවරා” ති හරියාය පෙසෙසි. සොපි බො කට්ඨභාරකො මුඛතො පච්චිදෙන වාලුකොදකෙන උද්ධුමාතඋදරො පලායි.

අපේකො තස්ස හත්ථාවරියස්ස කුලුපකො දිබ්බවක්ඛකතාපසො “මය්හං උපට්ඨාකො හත්ථිට්ඨානං න විජහති, කදා නු බො සම්පත්තිං පාපුණ්සසති” ති දිබ්බවක්ඛනා උපධාරෙන්නො තං පුරිසං දිස්වා තං කාරණං ඤත්වා පුරෙතරං ගන්ත්වා හත්ථාවරියස්ස නිවෙසනෙ නිසීදි. හත්ථාවරියො ආගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො තං හත්තභාජනං ආහරාපෙත්වා “තාපසං මංසොදනෙන පරිච්ඡවා” ති ආහ. තාපසො හත්තං ගහෙත්වා මංසෙ දියමානෙ අග්ගහෙත්වා “ඉමං මංසං අහං විචාරෙමී” ති වත්වා “විචාරෙථ, හත්තෙ” ති චුත්තෙ ථුලමංසාදිති එකෙකං කොට්ඨාසං කාරෙත්වා ථුලමංසං හත්ථාවරියස්ස දාපෙසි, බහිමංසං තස්ස හරියාය, අට්ඨිමංසං අත්තනා පරිභුඤ්ජී. සො හත්තකිච්චාවසානෙ ගච්ඡන්තො “ත්ථං ඉතො තතියදිවසෙ රාජා හවිස්සසි, අප්පමත්තො භොහී” ති වත්වා පක්කාමී. තතියදිවසෙ එකො සාමන්තරාජා ආගන්ත්වා බාරාණසිං පරිවාරෙසි. බාරාණසිරාජා හත්ථාවරියං රාජවෙසං ගාහාපෙත්වා “හත්ථීං අභිරුහිත්වා යුජ්ඣාමා” ති ආණාපෙත්වා සයං අඤ්ඤාතකවෙසෙන සෙනාය විචාරෙන්නො එකෙන මහාවෙගෙන සරෙන විද්ධො තඨිඛණඤ්ඤෙව මරී. තස්ස මතභාවං ඤත්වා හත්ථාවරියො බහු කභාපණෙ නිහරාපෙත්වා “ධනත්ථිකා පුරතො හුත්වා යුජ්ඣන්තු” ති හෙරිං වරාපෙසි. බලකායො මුහුත්තෙනෙව සාමන්තරාජානං ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. අමච්චා රඤ්ඤො සරිරකිච්චං කත්වා “කං රාජානං කරොමා” ති මන්තයමානා “අම්භාකං රාජා ජීවමානො අත්තනො වෙසං හත්ථාවරියස්ස අදාසි, අයමෙව යුද්ධං කත්වා රජ්ජං ගණ්හි, එතස්සෙව රජ්ජං දස්සාමා” ති තං රජ්ජෙන අභිසිඤ්චිංසු, හරියම්පිස්ස අග්ගමහෙසිං අකංසු. බොධිසත්තො රාජකුලුපකො අහොසි.

සත්ථා අතීතං ආහරිත්වා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමා ද්වෙ ගාථා අහාසි –

100.

“යං උස්සුකා සඬ්ඝරන්ති, අලක්ඛිකා බහුං ධනං;
සිජ්ජවන්තො අසිජ්ජා ච, ලක්ඛිවා තානි භුඤ්ජති.

101.

“සබ්බත්ථ කතපුඤ්ඤස්ස, අතිච්චඤ්ඤෙව පාණිනො;
උජ්ජජන්ති බහු භොගා, අප්පනායතනෙසුපී” ති.

තත්ථ යං උස්සුකානි යං ධනසඬ්ඝරණෙ උස්සුක්කමාපන්නා ඡන්දජානා කිච්ඡෙන බහුං ධනං සඬ්ඝරන්ති. “යෙ උස්සුකා” තිපි පාඨො, යෙ පුරිසා ධනසංහරණෙ උස්සුකා හත්ථිසිජ්ජාදිවසෙන සිජ්ජවන්තො අසිජ්ජා ච අන්තමසො

වෙනනෙන කම්මං කත්වා බහුං ධනං සඨසරන්තීති අත්ථො. ලක්ඛිවා තානි
 භුඤ්ජතීති තානි “බහුං ධන”න්ති චුත්තානි ධනානි පුඤ්ඤවා පුරිසො අත්තනො
 පුඤ්ඤඵලං පරිභුඤ්ජන්තො කිඤ්චි කම්මං අකත්වාපි පරිභුඤ්ජති.

අතිච්චඤ්ඤෙව පාණිනොති අතිච්ච අඤ්ඤෙ ඵෙව පාණිනො. ඵෙව-කාරො
 පුරිමපදෙන යොජෙතබ්බො, සබ්බත්ථෙව කතපුඤ්ඤස්ස අඤ්ඤෙ අකතපුඤ්ඤෙ
 සත්තෙ අතික්කමිත්වාති අත්ථො. අප්පනායතනෙසුපිති අපි අනායතනෙසුපි
 අරතනාකරෙසු රතනානි අසුචණ්ණායතනාදීසු සුචණ්ණාදීනි අහත්ථායතනාදීසු
 හත්ථිආදයොති සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකා බහු භොගා උප්පජ්ජන්ති. තත්ථ
 මුත්තාමණිආදීනං අනාකරෙ උප්පත්තියං දුට්ඨගාමණිඅභයමහාරාජස්ස චත්ථු
 කථෙතබ්බං.

සත්ථා පන ඉමා ගාථා චත්වා “ගහපති, ඉමෙසං සත්තානං පුඤ්ඤසදිසං අඤ්ඤං
 ආයතනං නාම නත්ථි, පුඤ්ඤචත්තානඤ්චි අනාකරෙසු රතනානි
 උප්පජ්ජන්තියෙවා”ති චත්වා ඉමං ධම්මං දෙසෙසි –

“ඵස දෙවමනුස්සානං, සබ්බකාමදදො නිධි;
 යං යදෙවාහිපත්ථෙත්ති, සබ්බමෙතෙන ලබ්හති.

“සුචණ්ණතා සුසරතා, සුසණ්ඨානා සුරූපතා;
 ආධිපච්චපරිවාරො, සබ්බමෙතෙන ලබ්හති.

“පදෙසරජ්ජං ඉස්සරියං, චක්කචත්තිසුඛං පියං;
 දෙවරජ්ජමපි දිබ්බෙසු, සබ්බමෙතෙන ලබ්හති.

“මානුස්සිකා ච සම්පත්ති, දෙවලොකෙ ච යා රති;
 යා ච නිබ්බානසම්පත්ති, සබ්බමෙතෙන ලබ්හති.

“මිත්තසම්පදමාගම්ම, යොනිසොව පයුඤ්ජනො;
 විජ්ජාචිමුත්තිවසිභාවො, සබ්බමෙතෙන ලබ්හති.

“පට්ඨමහිදා විමොක්ඛා ච, යා ච සාවකපාරමී;
 පච්චෙකබොධි බුද්ධභූමි, සබ්බමෙතෙන ලබ්හති.

“ඵචං මහත්ථිකා ඵසා, යදිදං පුඤ්ඤසම්පදා;
 තස්මා ධීරා පසංසන්ති, පණ්ඩිතා කතපුඤ්ඤත”න්ති. (බු. පා. 8.10-16);

ඉදානි යෙසු අනාථපිණ්ඩිකස්ස සිරි පතිට්ඨිතා, තානි රතනානි දස්සෙතුං
 “කුක්කුටො”තිආදිමාහ.

“කුක්කුටො මණයො දණ්ඩො, ටීයො ච පුඤ්ඤලක්ඛණා;
උප්පජ්ජන්ති අපාපස්ස, කතපුඤ්ඤස්ස ජන්තූනො” ති.

තත්ථ දණ්ඩොති ආරක්ඛයට්ඨිං සන්ධාය චුත්තං, ටීයොති සෙට්ඨිහරියං
පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවිං. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. ගාථං වත්ථා ච පන ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, කුලූපකතාපසො පන අහමෙව
සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි” ති.

සිරිජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[285] 5. මණිසුකරජාතකවණ්ණනා

දරියා සත්ත වස්සානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සුන්දරීමාරණං
ආරබ්භ කටෙසි. තෙන බො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති ගරුකතොති
වත්ථු උදානෙ (උදා. 38) ආගතමෙව. අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො – භගවතො කිර
හික්ඛුසඬසස්ස ච පඤ්චන්තං මහානදීනං මහොසසදිසෙ ලාභසක්කාරෙ උප්පන්නෙ
භතලාභසක්කාරා අඤ්ඤතිත්ථියා සූරියුග්ගමනකාලෙ ඛජ්ජොපනකා විය නිජ්ජහා
භුත්වා එකතො සන්තිපතිත්වා මන්තයිංසු – “මයං සමණස්ස ගොතමස්ස
උප්පන්නකාලතො පට්ඨාය භතලාභසක්කාරා, න කොචි අම්භාකං අත්ථිභාවම්පි
ජානාති, කෙන නු බො සද්ධිං එකතො භුත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං
උප්පාදෙත්වා ලාභසක්කාරමස්ස අන්තරධාපෙය්‍යාමා” ති. අථ නෙසං එතදහොසි –
“සුන්දරියා සද්ධිං එකතො භුත්වා සක්කුණස්සාමා” ති.

තෙ එකදිවසං සුන්දරීං තිත්ථියාරාමං පවිසිත්වා වන්දිත්වා යීතං නාලපිංසු. සා
පුනප්පුනං සල්ලපන්තිපි පටිවචනං අලහිත්වා “අපි නු, අය්‍යා, තුම්භෙ කෙනචි
විහෙයීතාත්ථා” ති පුච්ඡී. “කිං, භගිනි, සමණං ගොතමං අම්භෙ විහෙයෙත්වා
භතලාභසක්කාරෙ කත්වා විවරන්තං න පස්සසි” ති. සා එවමාහ – “මයා එත්ථ කිං
කාතුං වට්ටති” ති? ත්වං බොසි, භගිනි, අහිරුපා සොහග්ගජ්ජන්තා, සමණස්ස
ගොතමස්ස අයසං ආරොපෙත්වා මහාජනං තච කථං ගාභාපෙත්වා
භතලාභසක්කාරං කරොහි” ති? සා “සාධු” ති සම්පට්චිජිත්වා වන්දිත්වා පක්කන්තා.
තතො පට්ඨාය මාලාගන්ධවිලෙපනකජ්ජුරකටුකඵලාදීනි ගහෙත්වා සායං
මහාජනස්ස සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා නගරං පවිසනකාලෙ ජෙතවනාහිමුඛි
ගච්ඡති. “කහං ගච්ඡසි” ති ච පුට්ඨා “සමණස්ස ගොතමස්ස සන්තිකං, අහඤ්චි
තෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසාමි” ති වත්ථා අඤ්ඤතරස්මිං තිත්ථියාරාමෙ
වසිත්වා පාතොව ජෙතවනමග්ගං ඔතරිත්වා නගරාහිමුඛි ගච්ඡති. “කිං, සුන්දරී, කහං
ගතාසි” ති ච පුට්ඨා “සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං එකගන්ධකුටියං වසිත්වා තං
කිලෙසරතියා රමාපෙත්වා ආගතාමිහි” ති වදති.

අථ නං කතිපාභව්වයෙන ධුත්තානං කභාපණෙ දත්වා “ගච්ඡථ සුන්දරීං
මාරෙත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස ගන්ධකුටියා සමීපෙ මාලාකච්චරන්තරෙ
නික්ඛිපිත්වා එථා” ති වදිංසු, තෙ තථා අකංසු. තතො තිත්ථියා “සුන්දරීං න

පස්සාමා””ති කොලාහලං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා “කහං වො ආසඬ්ඤා””ති චුත්තා “ඉමෙසු දිවසෙසු ජෙනවනෙ වසති, තත්ත්වං පවත්තිං න ජානාමා””ති වත්වා “තෙන හි ගච්ඡං, නං විචිනං””ති රඤ්ඤො අනුඤ්ඤානා අත්තනො උපට්ඨාකෙ ගහෙත්වා ජෙනවනං ගත්ත්වා විචිනත්තා මාලාකචචරත්තරෙ දිස්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා නගරං පවෙසෙත්වා “සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා ‘සත්ථාරා කතපාපකම්මං පටිච්ඡාදෙස්සාමා’”ති සුන්දරිං මාරෙත්වා මාලාකචචරත්තරෙ නික්ඛිපිංසු””ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං, රාජා “තෙන හි ගච්ඡං, නගරං ආහිණ්ඨං””ති ආහ. තෙ නගරවිථිසු “පස්සං සමණානං සත්ත්වත්තියානං කම්ම””ත්තිආදීනි විරචිත්වා පුන රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමංසු.

රාජා සුන්දරියා සරීරං ආමකසුසානෙ අට්ටකං ආරොපෙත්වා රක්ඛාපෙසි. සාවත්ථිවාසිනො ධිපෙත්වා අරියසාවකෙ සෙසා යෙහුයොන “පස්සං සමණානං සත්ත්වත්තියානං කම්ම””ත්තිආදීනි වත්වා අත්තොනගරෙ ව ඛිනිගරෙ ව භික්ඛු අක්කොසන්තා පරිභාසන්තා විචරන්ති. භික්ඛු තං පවත්තිං තථාගතස්ස ආරොචෙසුං. සත්ථා “තෙන හි තුම්හෙපි තෙ මනුස්සෙ එවං පටිච්චාදෙවා””ති –

“අභුතවාදී නිරයං උපෙති, යො වාපි කත්වා න කරොමි වාහ;
උහොපි තෙ පෙච්ච සමා භවන්ති, නිහිනකම්මා මනුජා පරත්ථා””ති. (උදා. 38) –

ඉමං ගාථමාහ.

රාජා “සුන්දරියා අඤ්ඤෙහි මාරිතභාවං ජානාමා””ති පුරිසෙ පෙසෙසි. තෙපි බො ධුත්තා තෙහි කභාපණෙහි සුරං පිචන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කරොන්ති. තත්ථෙකො එවමාහ – “ත්ථං සුන්දරිං එකප්පහාරෙතෙව මාරෙත්වා මාලාකචචරත්තරෙ නික්ඛිපිත්වා තතො ලද්ධකභාපණෙහි සුරං පිචසි, හොතු හොතු””ති. රාජපුරිසා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. අථ තෙ රාජා “තුම්හෙහි මාරිතා””ති පුච්ඡි. “ආම, දෙවා””ති. “කෙහි මාරාපිතා””ති? “අඤ්ඤතිත්ථියෙහි, දෙවා””ති. රාජා තිත්ථියෙ පක්කොසාපෙත්වා සුන්දරිං උක්ඛිපාපෙත්වා “ගච්ඡං තුම්හෙ, එවං වදන්තා නගරං ආහිණ්ඨං ‘අයං සුන්දරි සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං ආරොපෙතුකාමෙහි අම්හෙහි මාරාපිතා, නෙව සමණස්ස ගොතමස්ස, න ගොතමසාවකානං දොසො අත්ථි, අම්හාකංයෙව දොසො’””ති ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු. බාලමහාජනො තදා සද්දහි, තිත්ථියාපි පුරිසවධදණ්ඨෙත පලිබුද්ධා. තතො පට්ඨාය බුද්ධානං මහත්තතරො ලාභසක්කාරො අහොසි.

අථෙකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, තිත්ථියා ‘බුද්ධානං කාලකභාවං උප්පාදෙස්සාමා’”ති සයං කාලකා ජාතා, බුද්ධානං පත මහත්තතරො ලාභසක්කාරො උද්පාදී””ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා””ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා””ති චුත්තෙ “න,

හික්බවෙ, සක්කා බුද්ධානං සංකිලෙසං උප්පාදෙතුං, බුද්ධානං සංකිලිට්ඨභාවකරණං නාම ජාතිමණිනො කිලිට්ඨභාවකරණසදිසං, පුබ්බෙ ජාතිමණිං ‘කිලිට්ඨං කර්ස්සාමා’ති වායමන්තාපි නාසක්ඛිංසු කිලිට්ඨං කාතු’න්ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා නික්බමිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ තිස්සො පබ්බතරාජියො අතික්කමිත්වා තාපසො හුත්වා පණ්ණසාලායං වසී. තස්සා අවිදුරෙ මණිගුහා අහොසි, තත්ථ තිංසමත්තා සුකරා වසන්ති, ගුහාය අවිදුරෙ එකො සිහො වරති, තස්ස මණිමිහි ඡායා පඤ්ඤායති. සුකරා සිහවිජායං දිස්වා හිතා උත්‍රස්තා අප්පමංසලොහිතා අහෙසුං. තෙ “ඉමස්ස මණිනො විප්පසන්නත්තා අයං ඡායා පඤ්ඤායති, ඉමං මණිං සංකිලිට්ඨං විවණ්ණං කරොමා”ති වින්තෙත්වා අවිදුරෙ එකං සරං ගන්ත්වා කලලෙ පවට්ටෙත්වා ආගන්ත්වා තං මණිං සංසන්ති. සො සුකරලොමෙහි සංසියමානො විප්පසන්නතරො අහොසි. සුකරා උපායං අපස්සන්තා “ඉමස්ස මණිනො විවණ්ණකරණුපායං තාපසං පුච්ඡස්සාමා”ති බොධිසත්තං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං ධීතා පුරිමා ද්වෙ ගාථා උදාහරිංසු –

103.

“දරියා සත්ත වස්සානි, තිංසමත්තා වසාමසෙ;
හඤ්ඤාම මණිනො ආහං, ඉති නො මන්තරං අහු.

104.

“යාවතා මණිං සංසාම, හියොයා වොදායතෙ මණි;
ඉදඤ්චදානි පුච්ඡාම, කිං කිච්චං ඉධ මඤ්ඤසී”ති.

තත්ථ දරියානි මණිගුහායං. වසාමසෙති වසාම. හඤ්ඤාමානි හනිස්සාම, මයමපි විවණ්ණං කර්ස්සාම. ඉදඤ්චදානි පුච්ඡාමානි ඉදානි මයං “කෙන කාරණෙන අයං මණි කිලිස්සමානො වොදායතෙ”ති ඉදං තං පුච්ඡාම. “කිං කිච්චං ‘ඉධ මඤ්ඤසී’ති ඉමස්මිං අත්ථෙ ත්වං ඉමං කිච්චං කින්ති මඤ්ඤසී”ති.

අථ නෙසං ආචික්ඛන්තො බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

105.

“අයං මණි වෙළුරියො, අකාචො විමලො සුහො;
නාස්ස සක්කා සිරිං හන්තුං, අපක්කමථ සුකරා”ති.

තත්ථ අකාචොති අකක්කසො. සුහොති සොහනො. සිරින්ති පහං. අපක්කමථානි ඉමස්ස මණිස්ස පහා නාසෙතුං න සක්කා, තුමිහෙ පන ඉමං මණිගුහං පහාය අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාති.

තෙ තස්ස කථං සුත්වා තථා අකංසු. බොධිසත්තො ක්කානං උප්පාදෙන්වා
බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා තාපසො
අහමෙව අහොසි”න්ති.

මණිසුකරජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[286] 6. සාලුකජාතකවණ්ණනා

මා සාලුකස්ස පිහයිති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
පුල්ලකුමාරිකාපලොහනං ආරබ්භ කටෙසි. තං වූළනාරදකස්සපජාතකෙ (ජා.
1.13.40 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තං පන භික්ඛුං සත්ථා පක්කොසාපෙන්වා “සච්චං
කිර ත්වං, භික්ඛු, උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡී. “එවං, භන්තෙ”ති. “කො තං
උක්කණ්ඨාපෙනි”ති? “පුල්ලකුමාරිකා, භන්තෙ”ති. සත්ථා “එසා තෙ භික්ඛු
අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතිස්සා විවාහත්ථාය ආගතපරිසාය උත්තරිහඬිගො
අහොසි”ති වත්වා භික්ඛුහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
මහාලොහිතගොණො නාම අහොසි, කනිට්ඨභාතා පනස්ස වූළලොහිතො නාම.
උහොපි ගොණා ගාමකෙ එකස්මිං කුලෙ කම්මං කරොන්ති. තස්ස කුලස්ස එකා
වයජපත්තා කුමාරිකා අත්ථී, තං අඤ්ඤකුලං වාරෙසි. අථ නං කුලං “විවාහකාලෙ
උත්තරිහඬිගො භවිස්සති”ති සාලුකං නාම සුකරං යාගුහත්තෙන පටිජග්ගී, සො
හෙට්ඨාමඤ්ඤෙවෙ සයති. අට්ඨකදිවසං වූළලොහිතො භාතරං ආහ – “භාතික, මයං
ඉමස්මිං කුලෙ කම්මං කරොමි, අම්මෙ නිස්සාය ඉමං කුලං ජීවති, අථ ව පනිමෙ
මනුස්සා අම්මාකං තිණපලාලමත්තං දෙන්ති, ඉමං සුකරං යාගුහත්තෙන
පොසෙන්නි, හෙට්ඨාමඤ්ඤෙවෙ සයාපෙන්ති, කිං නාමෙස එතෙසං කරිස්සති”ති.
මහාලොහිතො “තාත, මා ත්වං එතස්ස යාගුහත්තං පත්ථය, එතිස්සා කුමාරිකාය
විවාහදිවසෙ එතං උත්තරිහඬිගං කාතුකාමා එතෙ මංසස්ස පුලභාවකරණත්ථං
පොසෙන්නි, කතිපාභව්වයෙන තං පස්සිස්සසි හෙට්ඨාමඤ්ඤෙවෙ නික්ඛාමෙත්වා
වධිත්වා බණ්ඩාබණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ආගන්තුකභත්තං කරියමාන”න්ති වත්වා පුරිමා
ද්වෙ ගාථා සමුට්ඨාපෙසි –

106.

“මා සාලුකස්ස පිහයි, ආතුරන්නානි භුඤ්ජති;
අප්පොස්සුක්කො භුසං බාද, එතං දීඝායුලක්ඛණං.

107.

“ඉදානි සො ඉධාගන්ත්වා, අතිථී යුත්තසෙවකො;
අථ දක්ඛසි සාලුකං, සයන්තං මුසලුත්තර”න්ති.

තත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො – තාත, ත්වං මා සාලුකසුකරභාවං පත්ථයි, අයඤ්ඤි ආතුරන්තානි මරණභොජනානි භුඤ්ජති, යානි භුඤ්ජීත්වා නවිරස්සෙව මරණං පාපුණ්ණස්සති, ත්වං පන අප්පොස්සුක්කො නිරාලයො භුත්වා අත්තනා ලද්ධං ඉමං පලාලමිස්සකං භුසං බාද, එතං දීඝායුභාවස්ස ලක්ඛණං සඤ්ජානනානිමිත්තං. ඉදානි කතිපාහස්සෙව සො වෙවාහිකපුරිසො මහනියා පරිසාය යුත්තො යුත්තසෙවකො ඉධ අතිථි භුත්වා ආගතො භවිස්සති, අට්ඨං සාලුකං මුසලසදිසෙන උත්තරොට්ඨෙන සමන්තාගතත්තා මුසලුත්තරං මාරිතං සයන්තං දක්ඛසීති.

තතො කතිපාහස්සෙව වෙවාහිකෙසු ආගතෙසු සාලුකං මාරෙත්වා උත්තරිහඬගමකංසු. උභො ගොණා තං තස්ස විපත්තිං දිස්වා “අම්භාකං භුසමෙව වර”න්ති වින්තයිංසු. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා තදත්ථජොතිකං තතියං ගාථමාහ

—

108.

“විකන්තං සුකරං දිස්වා, සයන්තං මුසලුත්තරං;
ජරග්ගවා විචිත්තෙසුං, වරම්භාකං භුසාමීවා”ති.

තත්ථ භුසාමීවාති භුසමෙව අම්භාකං වරං උත්තමන්ති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා කුමාරිකා එතරහි ථුල්ලකුමාරිකා අභොසි, සාලුකො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, වුළලොභිතො ආනන්දො, මහාලොභිතො පන අභමෙව අභොසි”න්ති.

සාලුකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[287] 7. ලාහගරහජාතකවණ්ණනා

නානුම්මත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. ථෙරස්ස කිර සද්ධිවිහාරිකො ථෙරං උපසඬ්ඛමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිත්තො “ලාභුජ්ජත්තිපට්ඨං මෙ, හත්තෙ, කට්ඨං, කිං කරොන්තො වීවරාදීනං ලාභී භොති”ති පුච්ඡී. අථස්ස ථෙරො “ආවුසො, චතුහඬගෙහි සමන්තාගතස්ස ලාහසක්කාරො උජ්ජජ්ජති, අත්තනො අබ්භන්තරෙ භිරොත්තජ්ජං භින්දිත්වා සාමඤ්ඤං පභාය අනුම්මත්තෙනෙව උම්මත්තෙන විය භවිතබ්බං, පිසුණවාවා වත්තබ්බා, නටසදිසෙන භවිතබ්බං, විකිණ්ණවාචෙන කුතුහලෙන භවිතබ්බ”න්ති ඉමං ලාභුජ්ජත්තිපට්ඨං කට්ඨෙසි. සො තං පට්ඨං ගරහිත්වා උට්ඨාය පක්කන්තො. ථෙරො සත්ථාරං උපසඬ්ඛමිත්වා වන්දිත්වා තං පවත්තිං ආචික්ඛි. සත්ථා “නෙසො, සාරිපුත්ත, භික්ඛු ඉදානෙව ලාහං ගරහති, පුබ්බෙපෙස ගරහියෙවා”ති වත්වා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීත බොහෝමයක් බුද්ධත්වයෙන් රජය කාරණයෙන් බොධිසත්තෝ බුද්ධත්වයෙන් නිබ්බන්ධිත වශයෙන් සොළසවස්සිකාලයෙහි තිණි වෙදනා අධාරයෙන් සිද්ධිත පරිශෝභනා පත්වා දිසාපාමොක්ඛො ආවර්ගො හුත්වා පඤ්ච මාණවකසතාති සිද්ධි වාවෙසි. තත්තො මාණවො සිලාචාරසම්පත්තො එකදිවසං ආවර්ගං උපසංඝිකම්භවා “කථං ඉමෙසං සත්තානං ලාභො උප්පජ්ජති” ති ලාභජ්ජනපටිපදං පුච්ඡි. ආවර්ගො “තාත, ඉමෙසං සත්තානං චතුහි කාරණෙහි ලාභො උප්පජ්ජති” ති වත්වා පටිමං ගාථමාහ -

109.

“නානුම්මත්තො නාපිසුණො, නානටො නාකුතුහලො;
මුල්ලෙසු ලහතෙ ලාභං, එසා තෙ අනුසාසනී” ති.

තත්ථ නානුම්මත්තොති න අනුම්මත්තො. ඉදං චුත්තං හොති - යථා උම්මත්තකො නාම ඉත්ථිපුරිසදාරිකදාරකෙ දිස්වා තෙසං වත්ථාලඛිකාරාදීති විලුම්පති, තතො තතො මච්ඡමංසපුචාදීති බලක්කාරොන ගහෙත්වා බාදති, එවමෙව යො ගිහිභූතො අප්ඤ්ඤාත්තබ්බිද්ධසමුට්ඨානං හිරොත්තජ්ජං පභාය කුසලාකුසලං අගණෙත්වා නිරයභයං අභායන්තො ලොභාහිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො කාමෙසු පමත්තො සන්ධිවිච්ඡෙදාදීති සාහසිකකම්මානි කරොති, පබ්බජිතොපි හිරොත්තජ්ජං පභාය කුසලාකුසලං අගණෙත්වා නිරයභයං අභායන්තො සත්ථාරා පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං මද්දන්තො ලොභෙන අහිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො විචරාදිමත්තං නිස්සාය අත්තතො සාමඤ්ඤං විජහිත්වා පමත්තො වෙජ්ජකම්මදුක්කම්මාදීති කරොති, වෙච්ඡානාදීති නිස්සාය ජීවිකං කප්පෙති, අයං අනුම්මත්තොපි උම්මත්තසදිසත්තා උම්මත්තො නාම, එවරුපස්ස බිජ්ජං ලාභො උප්පජ්ජති. යො පන එවං අනුම්මත්තො ලජ්ජී කුක්කුච්චකො, එස මුල්ලෙසු අපණ්ඩිතෙසු පුරිසෙසු ලාභං න ලහති, තස්මා ලාභත්ථිකෙන උම්මත්තකෙන විය හවිතබ්බන්ති.

නාපිසුණොති එත්ථාපි යො පිසුණො හොති, “අසුකෙන ඉදං නාම කත” ත්ති රාජකුලෙ පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති, සො අඤ්ඤෙසං යසං අවිජ්ජන්දිත්වා අත්තතො ගණ්හාති. රාජානොපි නං “අයං අම්මෙසු සසස්නෙහො” ති උච්චෙ යානෙ යපෙත්ති, අමච්චාදයොපිස්ස “අයං නො රාජකුලෙ පරිහින්දෙය්‍යා” ති භයෙන දාතබ්බං මඤ්ඤන්ති, එවං එතරහි පිසුණස්ස ලාභො උප්පජ්ජති. යො පන අපිසුණො, සො මුල්ලෙසු ලාභං න ලහති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

නානටොති ලාභං උප්පාදෙන්තෙන නටෙන විය හවිතබ්බං. යථා නටො හිරොත්තජ්ජං පභාය නච්චගීතවාදිතෙහි කීළං කත්වා ධනං සංහරති, එවමෙව ලාභත්ථිකෙන හිරොත්තජ්ජං හින්දිත්වා ඉත්ථිපුරිසදාරිකදාරකානං සොණ්ඩසභායෙන විය නානජ්ජකාරං කෙළිං කරොත්තෙන විචරිතබ්බං. යො එවං අනටො, සො මුල්ලෙසු ලාභං න ලහති.

නාකුතුහලොති කුතුහලො නාම විජ්ජකිණ්ණවාටො. රාජානො හි අමච්චෙ පුච්ඡන්ති – “අසුකට්ඨානෙ කිර ‘මනුස්සො මාරිතො, සරං විලුත්තං, පරෙසං දාරා පටංඝිතා’ති සුයාති, කෙසං නු ඛො ඉදං කම්ම”න්ති. තත්ථ සෙසෙසු අකට්ඨන්තෙසුයෙව යො උට්ඨන්තිවා “අසුකො ච අසුකො ච නාමා”ති වදති, අයං කුතුහලො නාම. රාජානො තස්ස වචනෙන තෙ පුරිසෙ පරියෙසිත්වා නිසෙධෙත්වා “ඉමං නිස්සාය නො නගරං නිව්චොරං ජාත”න්ති තස්ස මහන්තං යසං දෙන්ති, සෙසාපි ජනා “අයං නො රාජපුරිසෙහි පුට්ඨො සුයුත්තදුයුත්තං කට්ඨයා”ති භයෙන තස්සෙව ධනං දෙන්ති, එවං කුතුහලස්ස ලාභො උප්පජ්ජති. යො පන අකුතුහලො, එස න මුල්භෙසු ලහති ලාභං. එසා තෙ අනුසාසනීති එසා අම්භාකං සන්තිකා තුය්හං ලාභානුසිට්ඨිති.

අත්තෙවාසිකො ආවරියස්ස කථං සුත්වා ලාභං ගරහන්තො –

110.

“ධිරත්ථු තං යසලාභං, ධනලාභඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා වුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මවරණෙන වා.

111.

“අපි වෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බපෙ;
එසාව ජීවිකා සෙය්‍යො, යා වාධම්මෙන එසනා”ති. – ගාථාද්වයමාහ;

තත්ථ යා වුත්තිති යා ජීවිතවුත්ති. විනිපාතෙනාති අත්තනො විනිපාතෙන. අධම්මවරණෙනාති අධම්මකිරියාය විසමකිරියාය වධන්ධනගරභාදීහි අත්තානං විනිපාතෙත්වා අධම්මං වරිත්වා යා වුත්ති, තඤ්ච යසධනලාභඤ්ච සබ්බං ධිරත්ථු නින්දාමි ගරහාමි, න මෙ එතෙනත්ථොති අධිප්පායො. පත්තමාදායාති හික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා. අනගාරො පරිබ්බපෙති අගෙහො පබ්බජිතො හුත්වා වරෙය්‍ය, න ච සප්පුරිසො කායදුච්චරිතාදිවසෙන අධම්මවරියං වරෙය්‍ය. කිංකාරණා? එසාව ජීවිකා සෙය්‍යො. යා වාධම්මෙන එසනාති, යා එසා අධම්මෙන ජීවිකපරියෙසනා, තතො එසා පත්තහත්ථස්ස පරකුලෙසු හික්ඛාවරියාව සෙය්‍යො, සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සුන්දරතරොති දස්සෙති.

එවං මාණවො පබ්බජ්ජාය ගුණං වණ්ණෙත්වා නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ධම්මෙන හික්ඛං පරියෙසන්තො අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාණවො ලාභගරහී හික්ඛු අහොසි, ආවරියො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

ලාභගරහජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[288] 8. මච්ඡුද්දානජාතකවණ්ණනා

අග්‍යන්ති මව්පාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුටවාණිජං ආරබ්භ කපෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කට්ඨකමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කුටුම්භිකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො කුටුම්භං සණ්ඨපෙසි. කනිට්ඨභාතාපිස්ස අත්ථි, තෙසං අපරභාගෙ පිතා කාලකතො. තෙ එකදිවසං “පිතු සන්තකං වොහාරං සාධෙස්සාමා”ති එකං ගාමං ගන්ත්වා කභාපණ්ණසහස්සං ලභිත්වා ආගච්ඡන්තා නදීතිත්ථෙ නාවං පටිමානෙන්තා පුට්ඨන්තං භුඤ්ථිංසු. බොධිසත්තො අතිරෙකභත්තං ගඬගාය මව්පානං දත්වා නදීදෙවතාය පත්තිං අදාසි. දෙවතා පත්තිං අනුමොදිත්වායෙව දිබ්බෙන යසෙන වඩ්ඪිත්වා අත්තනො යසවුඩ්ඪිං ආවජ්ජමානා තං කාරණං අඤ්ඤාසි. බොධිසත්තොපි වාලිකායං උත්තරාසඬගං පත්ථරිත්වා නිපන්තො නිද්දං ඔක්කමි, කනිට්ඨභාතා පනස්ස ටොකං වොරපකතිකො. සො තෙ කභාපණ්ණ බොධිසත්තස්ස අදත්වා සයමෙව ගණ්හිතුකාමතාය කභාපණ්ණණ්ඩිකසදිසං එකං සක්ඛරහණ්ඩිකං කත්වා ද්වෙපි හණ්ඩිකා එකතොව යපෙසි. තෙසං නාවං අභිරුහිත්වා ගඬගාමජ්ඣගතානං කනිට්ඨො නාවං බොහෙත්වා “සක්ඛරහණ්ඩිකං උදකෙ ඛිපිස්සාමි”ති සහස්සහණ්ඩිකං ඛිපිත්වා “භාතික, සහස්සහණ්ඩිකා උදකෙ පතිතා, කිත්ති කරොමා”ති ආහ. “උදකෙ පතිතාය කිං කරිස්සාම, මා විත්තයි”ති. නදීදෙවතා විත්තෙසි – “අහං ඉමිනා දිත්තපත්තිං අනුමොදිත්වා දිබ්බයසෙන වඩ්ඪිත්වා එතස්ස සන්තකං රක්ඛිස්සාමි”ති අත්තනො ආනුභාවෙන තං හණ්ඩිකං එකං මහාමච්ඡං ගිලාපෙත්වා සයං ආරක්ඛං ගණ්හි. සොපි වොරො ගෙහං ගන්ත්වා “භාතා මෙ වඤ්චිතො”ති හණ්ඩිකං මොචෙන්තො සක්ඛරා පස්සිත්වා හදයෙන සුස්සන්තෙන මඤ්චස්ස අට්ඨං උපගුහිත්වා නිපජ්ජි.

තදා කෙවට්ඨා මච්ඡගහණත්ථාය ජාලං ඛිපිංසු. සො මච්ඡො දෙවතානුභාවෙන ජාලං පාවිසි. කෙවට්ඨා තං ගහෙත්වා වික්කිණිතුං නගරං පට්ටියා. මනුස්සා මහාමච්ඡං දිස්වා මූලං පුච්ඡන්ති. කෙවට්ඨා “කභාපණ්ණසහස්සඤ්ච සත්ත ව මාසකෙ දත්වා ගණ්හවා”ති වදන්ති. මනුස්සා “සහස්සග්ගනකමච්ඡොපි නො දිට්ඨො”ති පරිභාසං කරොන්ති. කෙවට්ඨා මච්ඡං ගහෙත්වා බොධිසත්තස්ස සරද්ධාරං ගන්ත්වා “ඉමං මච්ඡං ගණ්හවා”ති ආහංසු. “කිමස්ස මූල”න්ති? “සත්ත මාසකෙ දත්වා ගණ්හවා”ති. “අඤ්ඤෙසං දදමානා කථං දෙවා”ති? “අඤ්ඤෙසං සහස්සෙන ව සත්තහි ව මාසකෙහි දෙම, තුම්හෙ පන සත්ත මාසකෙ දත්වා ගණ්හවා”ති. සො තෙසං සත්ත මාසකෙ දත්වා මච්ඡං හරියාය පෙසෙසි. සා මච්ඡස්ස කුච්ඡං ඵාලයමානා සහස්සහණ්ඩිකං දිස්වා බොධිසත්තස්ස ආරොචෙසි. බොධිසත්තො තං ඔලොකෙන්වා අත්තනො ලඤ්ඡං දිස්වා සකසන්තකභාවං ඤත්වා “ඉදානි ඉමෙ කෙවට්ඨා ඉමං මච්ඡං අඤ්ඤෙසං දදමානා සහස්සෙන වෙව සත්තහි ව මාසකෙහි දෙන්ති, අම්හෙ පන පත්වා සහස්සස්ස අම්භාකං සන්තකත්තා සත්තෙව මාසකෙ ගහෙත්වා අදංසු, ඉදං අන්තරං අජානන්තං න සක්කා කඤ්චි සද්දභාපෙතු”න්ති විත්තෙන්වා පයමං ගාථමාහ –

“අග්‍රිසන්ති මච්ඡා අධිකං සහස්සං, න සො අත්ථි යො ඉමං සද්දහෙය්‍යා;
මය්‍යඤ්ච අස්සු ඉධ සත්ත මාසා, අහම්පි තං මච්ඡුද්දානං කිණෙය්‍යා”න්ති.

තත්ථ අධිකන්ති අඤ්ඤෙහි පුච්ඡිතා කෙවට්ඨා “සත්තමාසාධිකං සහස්සං
අග්‍රිසන්ති”ති වදන්ති. න සො අත්ථි යො ඉමං සද්දහෙය්‍යාති සො පුරිසො න අත්ථි,
යො ඉමං කාරණං පච්චක්ඛන්තො අජානන්තො මම වචනෙන සද්දහෙය්‍යා, එත්තකං
වා මච්ඡා අග්‍රිසන්තිති යො ඉමං සද්දහෙය්‍යා, සො නත්ථි, තස්මායෙව තෙ අඤ්ඤෙහි
න ගහිතාතිපි අත්ථො. මය්‍යඤ්ච අස්සුති මය්‍යං පන සත්ත මාසකා අහෙසුං.
මච්ඡුද්දානන්ති මච්ඡවග්ගං. තෙන හි මච්ඡෙන සද්ධිං අඤ්ඤෙපි මච්ඡා එකතො
බද්ධා තං සකලම්පි මච්ඡුද්දානං සන්ධායෙනං වුත්තං. කිණෙය්‍යන්ති කිණිං,
සත්තෙව මාසකෙ දත්වා එත්තකං මච්ඡවග්ගං ගණ්හින්ති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා ඉදං චිත්තෙසි – “කිං නු බො නිස්සාය මයා එතෙ කභාපණා
ලද්ධා”ති? තස්මිං ඛණෙ නදීදෙවතා ආකාසෙ දිස්සමානරූපෙන යත්වා “අහං,
ගඬගාදෙවතා, තයා මච්ඡානං අතිරෙකභත්තං දත්වා මය්‍යං පත්ති දින්නා, තෙනාහං
තව සත්තකං රක්ඛන්ති ආගතා”ති දීපයමානා ගාථමාහ –

113.

“මච්ඡානං භොජනං දත්වා, මම දක්ඛිණමාදිසි;
තං දක්ඛිණං සරන්තියා, කතං අපචිතිං තයා”ති.

තත්ථ දක්ඛිණන්ති ඉමස්මිං යානෙ පත්තිදානං දක්ඛිණා නාම. සරන්තියා කතං
අපචිතිං තයාති තං තයා මය්‍යං කතං අපචිතිං සරන්තියා මයා ඉදං තව ධනං
රක්ඛිතන්ති අත්ථො.

ඉදං වත්වා ච පන සා දෙවතා තස්ස කනිට්ඨෙයන කතකුටකම්මං සබ්බං
කටෙත්වා “එසො ඉදානි හදෙයන සුස්සන්තෙන නිපන්තො, දුට්ඨචිත්තස්ස වුඩ්ඪි
නාම නත්ථි, අහං පන ‘තව සත්තකං මා නස්සි’ති ධනං තෙ ආහරිත්වා අදාසිං, ඉදං
කනිට්ඨවොරස්ස අදත්වා සබ්බං ත්වඤ්ඤෙව ගණ්හා”ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

114.

“පදුට්ඨචිත්තස්ස න එාති භොති, න වාපි තං දෙවතා පූජයන්ති;
යො භාතරං පෙත්තිකං සාපතෙය්‍යං, අවඤ්චයි දුක්කටකම්මකාරී”ති.

තත්ථ න එාති භොතීති එවරූපස්ස පුග්ගලස්ස ඉධලොකෙ වා පරලොකෙ වා
වුඩ්ඪි නාම න භොති. න වාපි තත්ති තං පුග්ගලං තස්ස සත්තකං රක්ඛමානා දෙවතා
න පූජයන්ති.

ඉති දෙවතා මිත්තදුබ්භිවොරස්ස කභාපණෙ අදාතුකාමා එවමාහ. බොධිසත්තො
පන “න සක්කා එවං කාතු”න්ති තස්සපි පඤ්ච කභාපණසතාති පෙසෙසියෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ වාණිජො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා කනිට්ඨභාතා ඉදානි කූටවාණිජො, ජෙට්ඨභාතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මච්ඡුද්දානජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[289] 9. නානාජන්දජාතකවණ්ණනා

නානාජන්දා, මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො ආනන්දස්ස අට්ඨවරලාභං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු එකාදසකතිපානෙ ජුණ්භජාතකෙ (ජා. 1.11.13 ආදයො) ආවිභවිස්සති.

අතීතෙ පන බොධිසත්තො බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිති නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගහෙත්වා පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පාපුණි. තස්ස යානතො අපනීතො පිතු පුරොහිතො අත්ථි. සො දුග්ගතො හුත්වා එකස්මිං ජරගෙහෙ වසති. අට්ඨකදිවසං බොධිසත්තො අඤ්ඤාතකවෙසෙන රත්තිභාගෙ නගරං පරිග්ගණන්තො විවරති. තමෙතං කතකම්මවොරා එකස්මිං සුරාපානෙ සුරං පිවිත්වා අපරම්පි සට්ඨෙතාදාය අත්තතො ගෙහං ගච්ඡන්තා අන්තරවීරියං දිස්වා “අරෙ කොසි ත්ව”න්ති වත්වා පහරිත්වා උත්තරිසාටකං ගහෙත්වා සටං උක්ඛිපාපෙත්වා තාසෙන්නා ගච්ඡංසු. සොපි බො බ්‍රාහ්මණො තස්මිං බණ්ණ නික්ඛමිත්වා අන්තරවීරියං ධීතො නක්ඛන්තං ඔලොකෙන්තො රඤ්ඤො අමිත්තානං හත්ථගතභාවං ඤත්වා බ්‍රාහ්මණං ආමන්තෙසි. සා “කිං, අය්‍යා”ති වත්වා වෙගෙන තස්ස සන්තිකං ආගතා. අථ නං සො ආහ – “හොති අම්භාකං රාජා අමිත්තානං වසං ගතො”ති. “අය්‍ය, කිං තෙ රඤ්ඤො සන්තිකෙ පවත්තියා, බ්‍රාහ්මණො ජානිස්සන්ති”ති.

රාජා බ්‍රාහ්මණස්ස සද්දං සුත්වා ටොකං ගන්ත්වා ධුත්තෙ ආහ – “දුග්ගතොමිති, සාමි, උත්තරාසඬගං ගහෙත්වා විස්සජ්ජෙට්ඨ ම”න්ති. තෙ පුනස්පුනං කටෙන්තං කාරුඤ්ඤෙන විස්සජ්ජෙසු. සො තෙසං වසනගෙහං සල්ලක්ඛෙන්වා නිවත්ති. අථ පොරාණකපුරොහිතො බ්‍රාහ්මණොපි “හොති, අම්භාකං රාජා අමිත්තහත්ථතො මුත්තො”ති ආහ. රාජා තම්පි සුත්වා තම්පි ගෙහං සල්ලක්ඛෙන්වා පාසාදං අභිරුහි. සො විභාතාය රත්තියා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා “කිං ආවරියා රත්තිං නක්ඛන්තං ඔලොකයිත්වා”ති පුච්ඡි. “ආම, දෙවා”ති. “කිං සොහන”න්ති? “සොහනං, දෙවා”ති. “කොචි ගාහො නත්ථි”ති. “නත්ථි, දෙවා”ති. රාජා “අසුකගෙහතො බ්‍රාහ්මණං පක්කොසටා”ති පොරාණකපුරොහිතං. පක්කොසාපෙත්වා “කිං, ආවරිය, රත්තිං තෙ නක්ඛන්තං දිට්ඨ”න්ති පුච්ඡි. “ආම, දෙවා”ති. “අත්ථි කොචි ගාහො”ති. “ආම, මහාරාජ, අජ්ජ රත්තිං තුම්හෙ අමිත්තවසං ගන්ත්වා මුහුත්තෙනෙව මුත්තා”ති. රාජා “නක්ඛන්තජානනකෙන නාම ඵවරුපෙන භවිතබ්බ”න්ති සෙසබ්‍රාහ්මණෙ නික්කඩ්ඨාපෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ,

පසන්තොස්මි තෙ, වරං ත්වං ගණ්භා”ති ආහ. “මහාරාජ, පුත්තදාරොන සද්ධිං මත්තෙත්වා ගණ්භස්සාමි”ති. “ගච්ඡ මත්තෙත්වා එහි”ති.

සො ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිඤ්ච පුත්තඤ්ච සුණිසඤ්ච දාසිඤ්ච පක්කොසිත්වා “රාජා මෙ වරං දදාති, කිං ගණ්භාමා”ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණි “මය්හං ධෙනුසතං ආනෙහි”ති ආහ, පුත්තො ඡත්තමාණොවො නාම “මය්හං කුමුදවණ්ණෙනි චතුහි සිත්ඨවෙහි යුත්තං ආජඤ්ඤරථ”න්ති, සුණිසා “මය්හං මණිකුණ්ඩලං ආදිං කත්වා සබ්බාලඬකාර”න්ති, පුණ්ණා නාම දාසී “මය්හං උදුක්ඛලමුසලඤ්චෙව සුප්පඤ්චා”ති. බ්‍රාහ්මණො පන ගාමවරං ගහෙතුකාමො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං, බ්‍රාහ්මණ, පුච්ඡිතො තෙ පුත්තදාරො”ති පුට්ඨො “ආම, දෙව, පුච්ඡිතො, අනෙකච්ඡන්දො”ති චත්වා පයමං ගාථාද්වයමාහ –

115.

“නානාජන්දා මහාරාජ, එකාගාරෙ වසාමසෙ;
අහං ගාමවරං ඉච්ඡෙ, බ්‍රාහ්මණි ව ගවං සතං.

116.

“පුත්තො ව ආජඤ්ඤරථං, කඤ්ඤා ව මණිකුණ්ඩලං;
යා වෙසා පුණ්ණිකා ජම්මි, උදුක්ඛලංභිකඬ්ඛති”ති.

තත්ථ ඉච්ඡෙති ඉච්ඡාමි. ගවං සතන්ති ධෙනුතං ගුන්තං සතං. කඤ්ඤාති සුණිසා. යා වෙසාති යා එසා අම්භාකං සරෙ පුණ්ණිකා නාම දාසී, සා ජම්මි ලාමිකා සුප්පමුසලෙහි සද්ධිං උදුක්ඛලං අභිකඬ්ඛති ඉච්ඡතිති.

රාජා “සබ්බෙසං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං දෙථා”ති ආණාපෙන්නො –

117.

“බ්‍රාහ්මණස්ස ගාමවරං, බ්‍රාහ්මණියා ගවං සතං;
පුත්තස්ස ආජඤ්ඤරථං, කඤ්ඤාය මණිකුණ්ඩලං;
යඤ්චෙතං පුණ්ණිකං ජම්මිං, පට්ඨාදෙථුදුක්ඛල”න්ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ යඤ්චෙතන්ති යඤ්ච එතං පුණ්ණිකන්ති වදති, තං ජම්මිං උදුක්ඛලං පට්ඨාදෙථ සම්පට්ඨිජාපෙථාති.

ඉති රාජා බ්‍රාහ්මණොන පත්ථිතඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච මහන්තං යසං දත්වා “ඉතො පට්ඨාය අම්භාකං කත්තබ්බකිච්චෙසු උස්සුක්කං ආපජ්ජා”ති චත්වා බ්‍රාහ්මණං අත්තනො සන්තිකෙ අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

නානාජන්දජාතකවණ්ණනා නවමා.

[290] 10. සීලවීමංසකජාතකවණ්ණනා

සීලං කිරෙව කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
සීලවීමංසකබ්‍රාහ්මණං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. වත්ථු පන පච්චුජ්ජන්තම්පි අතීතම්පි හෙට්ඨා
එකකනිපාතෙ සීලවීමංසකජාතකෙ (ජා. 1.1.86) විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන
බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ තස්ස පුරොහිතො සීලසම්පන්නො
“අත්තනො සීලං වීමංසිස්සාමි”ති හෙරඤ්ඤිකඵලකතො ද්වෙ දිවසෙ එකෙකං
කභාපණං ගණ්හි. අථ නං තතියදිවසෙ “චොරො”ති ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං
නයිංසු. සො අත්තරාමග්ගෙ අභිතුණ්ඩිකෙ සජ්ජං කීළාපෙන්නෙ අද්දස. අථ නං
රාජා දිස්වා “කස්මා ඵවරූපං අකාසි”ති පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණො “අත්තනො සීලං
වීමංසිතුකාමතායා”ති වත්වා ඉමා ගාථා අවොච –

118.

“සීලං කිරෙව කල්‍යාණං, සීලං ලොකෙ අනුත්තරං;
පස්ස ඝොරවිසො නාගො, සීලොති න හඤ්ඤති.

119.

“සොහං සීලං සමාදිස්සං, ලොකෙ අනුමතං සිවං;
අරියචුත්තිසමාවාරො, යෙන චුච්චති සීලවා.

120.

“ඤාතීනඤ්ච පියො හොති, මිත්තෙසු ච විරොචති;
කායස්ස හෙදා සුගතිං, උපපජ්ජති සීලවා”ති.

තත්ථ සීලන්ති ආචාරො. කිරාති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. කල්‍යාණන්ති
සොහනං, “සීලං කිරෙව කල්‍යාණං”න්ති එවං පණ්ඩිතා වදන්තීති අත්ථො. පස්සාති
අත්තානමෙව වදති. න හඤ්ඤතීති පරම්පි න විහෙයෙති, පරෙහිපි න විහෙයීයති.
සමාදිස්සන්ති සමාදිස්සාමි. අනුමතං සිවන්ති “බෙමං නිබ්භය”න්ති එවං
පණ්ඩිතෙහි සම්පට්ඨිතං. යෙන චුච්චති යෙන සීලෙන සීලවා පුරිසො අරියානං
බුද්ධාදීනං පටිපත්තිං සමාවරන්තො “අරියචුත්තිසමාවාරො”ති චුච්චති, තමහං
සමාදිස්සාමිති අත්ථො. විරොචතීති පබ්බතමත්ථකෙ අග්ගික්ඛන්ධො විය
විරොචති.

එවං බොධිසත්තො තීහි ගාථාහි සීලස්ස වණ්ණං පකාසෙන්නො රඤ්ඤො
ධම්මං දෙසෙත්වා “මහාරාජ, මම ගෙහෙ පිතු සන්තකං මාතු සන්තකං අත්තනා
උජ්ජාදිතං තයා දින්නඤ්ච බහු ධනං අත්ථී, පරියන්තො නාම න පඤ්ඤායති, අහං
පන සීලං වීමංසන්නො හෙරඤ්ඤිකඵලකතො කභාපණෙ ගණ්හි. ඉදානි මයා
ඉමස්මිං ලොකෙ ජාතිගොත්තකුලපදෙසානං ලාමකභාවො, සීලස්සෙව ච
ජෙට්ඨකභාවො ඤාතො, අහං පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාහි”ති

අනුජානාපෙත්වා රඤ්ඤා පුනස්පුනං යාවියමානොපි නික්ඛම්ම භිමවන්තං පවිසිත්වා
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා
බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
සීලවීමංසකො පුරොභිතො බ්‍රාහ්මණො අහමෙව අහොසි”න්ති.

සීලවීමංසකජාතකවණ්ණනා දසමා.

අඛන්තරවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

දුම කංසවරුත්තමඛ්‍යග්ගමිගා, මණයො මණි සාලුකමච්ඡයනො;
අනුසාසනියොපි ව මච්ඡවරො, මණිකුණ්ඩලකෙන කිරෙන දසාති.

5. කුම්භවග්ගො

[291] 1. සුරාසට්ඨානකවණ්ණනා

සබ්බකාමදදං කුම්භන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස
භාගිනෙය්‍යං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර මාතාපිතුනං සන්තකා චත්තාලීස
භිරඤ්ඤකොටියො පානඛ්‍යසනෙන නාසෙත්වා සෙට්ඨිතො සන්තිකං අගමාසි.
සොපිස්ස “වොහාරං කරොහි”ති සහස්සං අදාසි, තම්පි නාසෙත්වා පුන අගමාසි.
පුනස්ස පඤ්ච සතාති දාපෙසි, තාතිපි නාසෙත්වා පුන ආගතස්ස ද්වෙ ථූලසාටකෙ
දාපෙසි. තෙපි නාසෙත්වා පුන ආගතං ගීවායං ගාභාපෙත්වා නීහරාපෙසි. සො
අනාථො හුත්වා පරකුට්ටං නිස්සාය කාලමකාසි, තමෙනං කඩ්ඪිත්වා බහි ඡඩ්ඛෙසුං.
අනාථපිණ්ඩිකො විහාරං ගන්ත්වා සබ්බං තං භාගිනෙය්‍යස්ස පවත්ති. තථාගතස්ස
ආරොචෙසි. සත්ථා “ත්වං එතං කථං සන්තප්පෙස්සසි, යමහං පුබ්බෙ සබ්බකාමදදං
කුම්භං දත්වාපි සන්තප්පෙතුං නාසක්ඛි”න්ති චත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො
සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පිතු අව්වයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. තස්ස ගෙහෙ
භූමිගතමෙව චත්තාලීසකොට්ඨනං අහොසි, පුත්තො පනස්ස එකොයෙව.
බොධිසත්තො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා කාලකතො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා
නිබ්බත්ති. අපස්ස පුත්තො වීථිං ආවරිත්වා මණ්ඩපං කාරෙත්වා මහාජනපරිවුතො
නිසීදිත්වා සුරං පාතුං ආරභි. සො ලඛ්ඝනධාවනනව්වගීතාදීනි කරොන්තානං
සහස්සං සහස්සං දදමානො ඉත්ථිසොණ්ඩසුරාසොණ්ඩමංසසොණ්ඩාදිභාවං
ආපජ්ජිත්වා “ක්ව ගීතං, ක්ව නව්වං, ක්ව වාදිත”න්ති සමජ්ජත්ථිකො පමත්තො
හුත්වා ආභිණ්ඩන්තො නවිරස්සෙව චත්තාලීසකොට්ඨනං
උපහොගපරිහොගූපකරණානි ව විනාසෙත්වා දුග්ගතො කපණො පිලොතිකං

නිවාසෙත්වා විවරි. සක්කො ආවජ්ජෙත්තො තස්ස දුග්ගතභාවං ඤාත්වා
 පුත්තපෙමෙන ආගන්ත්වා සබ්බකාමදදං කුම්භං දත්වා “තාත, යථා අයං කුම්භො න
 භිජ්ජති, තථා නං රක්ඛ, ඉමස්මිං තෙ සති ධනස්ස පරිච්ඡෙදො නාම න භවිස්සති,
 අප්පමත්තො භොහී”ති ඔවදිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. තතො පටියාය සුරං
 පිවත්තො විවරි. අට්ඨකදිවසං මත්තො තං කුම්භං ආකාසෙ බිපිත්වා
 සම්පට්ඨිත්තො එකචාරං විරජ්ඣි, කුම්භො භූමියං පතිත්වා භිජ්ජි. තතො පටියාය
 පුන දලිද්දො හුත්වා පිලොතිකං නිවාසෙත්වා කපාලහත්ථො භික්ඛං වරත්තො
 පරකුට්ටං නිස්සාය කාලමකාසි.

සත්ථා ඉමං අතීතං ආහරිත්වා –

121.

“සබ්බකාමදදං කුම්භං, කුටං ලද්ධාන ධුත්තකො;
 යාව නං අනුපාලෙති, තාව සො සුබ්බමෙධති.

122.

“යදා මත්තො ව දිත්තො ව, පමාදා කුම්භමබ්භිදා;
 තදා නග්ගො ව පොත්ථො ව, පච්ඡා බාලො විහඤ්ඤති.

123.

“එවමෙව යො ධනං ලද්ධා, පමත්තො පරිභුඤ්ජති;
 පච්ඡා තප්පති දුම්බමෙධො, කුටං භිත්වා ව ධුත්තකො”ති. –

ඉමා අභිසම්බුද්ධගාථා වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි.

තත්ථ සබ්බකාමදදන්ති සබ්බෙ වත්ථුකාමෙ දාතුං සමත්ථං කුම්භං. කුටන්ති
 කුම්භවෙවචනං. යාවාති යත්තකං කාලං. අනුපාලෙතීති යො කොචි එවරුපං
 ලභිත්වා යාව රක්ඛති, තාව සො සුබ්බමෙධතීති අත්ථො. මත්තො ව දිත්තො වාති
 සුරාමදෙන මත්තො දප්පෙන දිත්තො. පමාදා කුම්භමබ්භිදාති පමාදෙන කුම්භං
 භිත්දි. නග්ගො ව පොත්ථො වාති කදාචි නග්ගො, කදාචි පොත්ථකපිලොතිකාය
 නිවත්ථත්තා පොත්ථො. එවමෙවාති එවං එව. පමත්තොති පමාදෙන. තප්පතීති
 සොචති.

“තදා සුරාසට්ඨෙදකො ධුත්තො සෙට්ඨිභාගිනෙයො අහොසි, සක්කො පන
 අහමෙව අහොසි”න්ති.

සුරාසට්ඨාතකවණ්ණනා පඨමා.

[292] 2. සුපත්තජාතකවණ්ණනා

බාරාණසිය, මහාරාජාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො බිම්බාදෙවියා සාරිපුත්තත්ථෙරෙන දින්නං රොහිතමච්ඡරසං නවසජ්ජිමිස්සකං සාලිහත්තං ආරබ්භ කට්ඨං. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතඅබ්භන්තරජාතකෙ (ජා. 1.3.91-93) වත්ථුසදිසමෙව. තදාපි හි ථෙරියා උදරවාතො කුජ්ජි, රාහුලභද්දො ථෙරස්ස ආචික්ඛි. ථෙරො තං ආසනසාලායං නිසීදාපෙත්වා කොසලරඤ්ඤො නිවෙසනං ගන්ත්වා රොහිතමච්ඡරසං නවසජ්ජිමිස්සකං සාලිහත්තං ආහරිත්වා තස්ස අදාසි. සො ආහරිත්වා මාතු ථෙරියා අදාසි, තස්සා භුත්තමත්තාය උදරවාතො පටිජ්ජස්සමිහි. රාජා පුරිසෙ පෙසෙත්වා පරිග්ගණ්භාපෙත්වා තතො පටියාය ථෙරියා තථාරූපං භත්තං අදාසි. අට්ඨකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං - “ආවුසො ධම්මසෙනාපති, ථෙරිං එවරූපෙන නාම භොජනෙන සන්තජ්ජෙසී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව සාරිපුත්තො රාහුලමාතාය පත්ථිතං දෙති, පුබ්බෙපි අදාසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාකයොනියං නිබ්බන්තිත්වා වයජ්ජත්තො අසීතියා කාකසභස්සානං ජෙට්ඨකො සුපත්තො නාම කාකරාජා අහොසි, අග්ගමහෙසී පනස්ස සුඵස්සා නාම කාකී අහොසි, සෙනාපති සුමුබො නාම. සො අසීතියා කාකසභස්සෙහි පරිවුතො බාරාණසිං උපනිස්සාය වසී. සො එකදිවසං සුඵස්සං ආදාය ගොවරං පරියෙසන්තො බාරාණසිරඤ්ඤො මහානසමත්ථකෙන අගමාසි. සුදො රඤ්ඤො නානාමච්ඡමංසවිකතිපරිවාරං භොජනං සම්පාදෙත්වා ථොකං භාජනානි විවරිත්වා උසුමං පලාපෙත්තො අටියාසි. සුඵස්සා මච්ඡමංසගන්ධං සාගිත්වා රාජභොජනං භුඤ්ජිතුකාමා හුත්වා තං දිවසං අකට්ඨත්වා දුතියදිවසෙ “එහි, භද්දෙ, ගොවරාය ගමිස්සාමා”ති වුත්තා “තුම්හෙ ගච්ඡථ, මය්හං එකො දොහළො අත්ථි”ති වත්වා “කීදිසො දොහළො”ති වුත්තෙ “බාරාණසිරඤ්ඤො භොජනං භුඤ්ජිතුකාමාමිහි, න බො පන සක්කා මයා තං ලද්ධුං, තස්මා ජීවිතං පරිච්චජිස්සාමි, දෙවා”ති ආහ. බොධිසත්තො චිත්තයමානො නිසීදි. සුමුබො ආගන්ත්වා “කිං, මහාරාජ, අනත්තමනොසී”ති පුච්ඡි, රාජා තමත්ථං ආරොවෙසි. සෙනාපති “මා චිත්තයි, මහාරාජා”ති තෙ උභොපි අස්සාසෙත්වා “අජ්ජ තුම්හෙ ඉධෙව භොථ, මයං භත්තං ආහරිස්සාමා”ති වත්වා පක්කාමි.

සො කාකෙ සන්තිපාතෙත්වා තං කාරණං කට්ඨත්වා “එථ භත්තං ආහරිස්සාමා”ති කාකෙහි සද්ධිං බාරාණසිං පවිසිත්වා මහානසස්ස අවිදුරෙ කාකෙ වග්ගෙ වග්ගෙ කත්වා තස්මිං තස්මිං යානෙ ආරක්ඛත්ථාය යපෙත්වා සයං අටියහි කාකයොධෙහි සද්ධිං මහානසජදනෙ නිසීදි රඤ්ඤො භත්තහරණකාලං ඔලොකයමානො. තෙ ව කාකෙ ආහ - “අහං රඤ්ඤො භත්තෙ හරියමානෙ භාජනානි පාතෙස්සාමි, භාජනෙසු පතිතෙසු මය්හං ජීවිතං නත්ථි, තුම්හෙසු චත්තාරො ජනා මුඛපුරං භත්තං, චත්තාරො මච්ඡමංසං ගහෙත්වා නෙත්වා සුපත්තං සපජාපතිකං කාකරාජානං භොජෙථ, ‘කහං සෙනාපති’ති වුත්තෙ ‘පච්ඡතො එහිති’ති වදෙය්‍යාමා”ති. අථ සුදො රඤ්ඤො භොජනවිකතිං සම්පාදෙත්වා කාජෙන

ගහෙත්වා රාජකුලං පායාසී. තස්ස රාජධිගණං ගතකාලෙ කාකසෙනාපති කාකානං සඤ්ඤං දත්වා සයං උප්පතිත්වා හත්තභාරකස්ස උරෙ නිසීදිත්වා නඬපඤ්ජරෙන පහරිත්වා කණයග්ගසදියෙන තුණ්ඬෙන නාසග්ගමස්ස අභිහන්ත්වා උට්ඨාය ද්විති පක්ඛෙහි මුඛමස්ස පිදහී. රාජා මහාතලෙ වඩ්ඤමන්තො මහාවාතපානෙන ඔලොකෙත්වා තං කාකස්ස කිරියං දිස්වා හත්තභාරකස්ස සද්දං දත්වා “හො හත්තකාරක, භාජනානි ඡඩ්ඬෙත්වා කාකමෙව ගණ්භා”ති ආහ. සො භාජනානි ඡඩ්ඬෙත්වා කාකං දළ්භං ගණ්භි. රාජාපි නං “ඉතො එහි”ති ආහ.

තස්මිං බණෙ කාකා ආගන්ත්වා අත්තනො පහොනකං භුඤ්ජිත්වා සෙසං චුත්තනියාමෙනෙව ගහෙත්වා අගමිංසු. තතො සෙසා ආගන්ත්වා සෙසං භුඤ්ජිංසු. තෙපි අට්ඨ ජනා ගන්ත්වා රාජානං සපජාපතිකං භොජෙසුං, සුඵස්සාය දොහලො වූපසමි. හත්තභාරකො කාකං රඤ්ඤො උපනෙසී. අථ නං රාජා පුච්ඡී – “හො කාක, ත්වං මමඤ්ච න ලජ්ජී, හත්තභාරකස්ස ච නාසං බණ්ඬෙසි, හත්තභාජනානි ච හින්දි, අත්තනො ච ජීවිතං න රක්ඛි, කස්මා එවරූපං කම්මමකාසී”ති? කාකො “මහාරාජ, අම්භාකං රාජා බාරාණසිං උපනිස්සාය වසති, අහමස්ස සෙනාපති, තස්ස සුඵස්සා නාම හරියා දොහළුනී තුම්භාකං භොජනං භුඤ්ජිතුකාමා, රාජා තස්සා දොහළුං මය්භං ආවික්ඛි. අහං තත්ථෙව මම ජීවිතං පරිච්චජිත්වා ආගතො, ඉදානි මෙ තස්සා භොජනං පෙසිතං, මය්භං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, ඉමිනා කාරණෙන මයා එවරූපං කම්මං කත”න්ති දිපෙන්නො ඉමා ගාථා ආහ.

124.

“බාරාණසාං මහාරාජ, කාකරාජා නිවාසකො;
අසීනියා සහස්සෙහි, සුපත්තො පරිවාරිතො.

125.

“තස්ස දොහළුනී හරියා, සුඵස්සා හක්ඛිතුම්චජති;
රඤ්ඤො මහානසෙ පක්කං, පච්චග්ගං රාජභොජනං.

126.

“තෙසාහං පහිතො දුතො, රඤ්ඤො වම්භි ඉධාගතො;
හත්තු අපචිතිං කුම්මි, නාසායමකරං වණ”න්ති.

තත්ථ බාරාණසාන්ති බාරාණසියං. නිවාසකොති නිබද්ධවසනකො. පක්කන්ති නානප්පකාරෙන සම්පාදිතං. කෙච්චි “සිද්ධ”න්ති සජ්ඣායන්ති. පච්චග්ගන්ති අබ්භුණ්භං අපාරිවාසිකං, මච්ඡමංසවිකතිසු වා පච්චෙකං මහග්ගං එත්ථාති පච්චග්ගං. තෙසාහං පහිතො දුතො, රඤ්ඤො වම්භි ඉධාගතොති තෙසං උභින්නම්පි අහං දුතො ආණන්තිකරො රඤ්ඤො ච අම්භි පහිතො, තස්මා ඉධ ආගතොති අත්ථො. හත්තු අපචිතිං කුම්මිති ස්වාහං එවං ආගතො අත්තනො හත්තු අපචිතිං සක්කාරසම්මානං කරොමි. නාසායමකරං වණන්ති, මහාරාජ, ඉමිනා කාරණෙන තුම්භෙ ච අත්තනො ච ජීවිතං අගණෙත්වා හත්තභාජනං පාතාපෙතුං.

හත්තභාරකස්ස නාසාය මුඛතුණ්ඩකෙන වණං අකාසිං, මයා අත්තනො රඤ්ඤො අපචිති කතා, ඉදානි තුම්භෙ යං ඉච්ඡං, තං දණ්ඩං කරොථාති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “මයං තාව මනුස්සභූතානං මහත්තං යසං දත්වා අම්භාකං සුභජ්ජෙ කාතුං න සක්කොම, ගාමාදීනි දදමානාපි අම්භාකං ජීවිතදායකං න ලභාම, අයං කාකො සමානො අත්තනො රඤ්ඤො ජීවිතං පරිච්චජති, අතිවිය සජ්ජුරිසො මධුරස්සරො ධම්මකථිකො” ති ගුණෙසු පසිදිත්වා තං සෙනච්ඡත්තෙන පුජෙසි. සො අත්තනා ලද්ධෙන සෙනච්ඡත්තෙන රාජානමෙව පුජෙත්වා බොධිසත්තස්ස ගුණෙ කථෙසි. රාජා නං පක්කොසාපෙත්වා ධම්මං සුත්වා උභින්නම්පි තෙසං අත්තනො භොජනනියාමෙන හත්තං පට්ඨපෙසි, සෙසකාකානං දෙවසිකං එකං තණ්ඩුලම්බණං පවාපෙසි, සයඤ්ච බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සබ්බසත්තානං අභයං දත්වා පඤ්ච සීලානි රක්ඛි. සුපත්තකාකොවාදො පන සත්ත වස්සසනානි පවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සුමුඛො සෙනාපති සාරිපුත්තො, සුචස්සා රාහුලමාතා, සුපත්තො පන අභමෙව අහොසි” ති.

සුපත්තජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[293] 3. කායනිබ්බන්දජාතකවණ්ණනා

චුට්ඨස්ස මෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං පුරිසං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො පුරිසො පණ්ඩුරොගෙන අට්ටිතො වෙජ්ජෙහි පටික්ඛිත්තො. පුත්තදාරොපිස්ස “කො ඉමං පටිජග්ගිතුං සක්කොති” ති චින්තෙසි. තස්ස එතදහොසි – “සවාහං ඉමම්භා රොගා වුට්ඨහිස්සාමි, පබ්බජිස්සාමි” ති. සො කතිපාහෙනෙව කිඤ්චි සජ්ජායං ලහිත්වා අරොගො හුත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචි. සො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලහිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. අටෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු – “ආවුසො, අසුකො නාම පණ්ඩුරොගී ‘ඉමම්භා රොගා වුට්ඨිතො පබ්බජිස්සාමි’ ති චින්තෙත්වා පබ්බජිතො වෙව අරහත්තඤ්ච පත්තො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති. පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානි අයමෙව; පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි එවං වත්වා රොගා වුට්ඨාය පබ්බජිත්වා අත්තනො වුඩ්ඪිමකංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා වසන්තො පණ්ඩුරොගී අහොසි. වෙජ්ජාපි පටිජග්ගිතුං නාසක්ඛිංසු, පුත්තදාරොපිස්ස විජ්ජපට්ඨාරී අහොසි. සො “ඉමම්භා රොගා වුට්ඨිතො පබ්බජිස්සාමි” ති චින්තෙත්වා කිඤ්චිදෙව සජ්ජායං ලහිත්වා අරොගො හුත්වා හිමවත්තං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව උජ්ජාදෙත්වා ඤානසුබ්බෙන විහරන්තො

“එත්තකං කාලං එවරුපං සුඛං නාම නාලත්ථ” න්ති උදානං උදානෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ -

127.

“ඵට්ඨස්ස මෙ අඤ්ඤතරෙන ඛ්‍යාධිනා, රොගෙන බාළ්භං දුබ්බස්ස රුජ්ජතො;
පරිසුස්සති බිජ්ජමිදං කළෙවරං, පුජ්ඵං යථා පංසුනි ආතපෙ කතං.

128.

“අජඤ්ඤං ජඤ්ඤසඬබ්බාතං, අසුචිං සුච්ඡම්මතං;
නානාකුණපපරිපූරං, ජඤ්ඤරුපං අපස්සතො.

129.

“ධිරත්ථුමං ආතුරං පුතිකායං, ජෙගුච්ඡියං අස්සුචිං ඛ්‍යාධිධම්මං;
යත්ථජ්ජමත්තා අධිමුච්ඡිතා පජා, භාපෙන්ති මග්ගං සුගතූපපත්තියා” ති.

තත්ථ අඤ්ඤතරෙනාති අට්ඨනවුතියා රොගෙසු එකෙන පණ්ඩුරොගඛ්‍යාධිනා. රොගෙනාති රුජ්ජනසභාවත්තා එවංලද්ධනාමෙන. රුජ්ජතොති සට්ඨියමානස්ස පිළියමානස්ස. පංසුනි ආතපෙ කතන්ති යථා ආතපෙ තත්තවාලිකාය ධජිතං සුබ්බමපුජ්ඵං පරිසුස්සෙය්‍යා, එවං පරිසුස්සතිති අත්ථො.

අජඤ්ඤං ජඤ්ඤසඬබ්බාතන්ති පටිකූලං අමනාපමෙව බාලානං මනාපන්ති සඬබ්බං ගතං. නානාකුණපපරිපූරන්ති කෙසාදීහි ද්වත්තිංසාය කුණපෙහි පරිපුණ්ණං. ජඤ්ඤරුපං අපස්සතොති අපස්සන්තස්ස අන්ධබාලපුපුජ්ජනස්ස මනාපං සාධුරුපං පරිභොගසභාවං හුත්වා උපට්ඨාති, “අක්ඛිම්භා අක්ඛිගුථකො” තිආදිනා නයෙන පකාසිතො අසුභසභාවො බාලානං න උපට්ඨාති.

ආතුරන්ති නිව්වගිලානං. අධිමුච්ඡිතාති කිලෙසමුච්ඡාය අතිවිය මුච්ඡිතා. පජාති අන්ධබාලපුපුජ්ජනා. භාපෙන්ති මග්ගං සුගතූපපත්තියාති ඉමස්මිං පුතිකායෙ ලග්ගා ලග්ගිතා හුත්වා අපායමග්ගං පූරෙන්තා දෙවමනුස්සහෙදාය සුගතිඋපපත්තියා මග්ගං පරිභාපෙන්ති.

ඉති මහාසත්තො නානජ්ජකාරෙන අසුචිභාවඤ්ච නිව්වාතුරභාවඤ්ච පරිග්ගණ්හන්තො කායෙ නිබ්බන්දිත්වා යාවජීවං චත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහුජනා සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණ්සු. “තදා තාපසො අහමෙව අහොසි” න්ති.

කායනිබ්බන්දජාතකවණ්ණනා තතියා.

කොයං බින්දුස්සරො වග්ගුති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තකොකාලිකො ආරබ්භ කට්ඨි. තදා හි දෙවදත්තෙ පරිහීනලාභසක්කාරෙ කොකාලිකො කුලානි උපසඬ්ඛමිත්වා “දෙවදත්තත්ථෙපරො නාම මහාසම්මතපවෙණියා ඔක්කාකරාජවංසෙ ජාතො අසම්භින්නබත්තියවංසෙ වඩ්ඪිතො තිපිටකධරො ඤානලාභී මධුරකට්ඨා ධම්මකථිකො, දෙථ කරොථ ථෙරස්සා”ති දෙවදත්තස්ස වණ්ණං භාසති. දෙවදත්තොපි “කොකාලිකො උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතො බහුස්සුතො ධම්මකථිකො, දෙථ කරොථ කොකාලිකස්සා”ති කොකාලිකස්ස වණ්ණං භාසති. ඉති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වණ්ණං භාසිත්වා කුලසරෙසු භුඤ්ජන්තා විවරන්ති. අට්ඨකදිවසං ධම්මසභායං හික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආචුසො දෙවදත්තකොකාලිකා, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අභුතගුණකථං කට්ඨන්වා භුඤ්ජන්තා විවරන්ති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අභුතගුණකථං කට්ඨන්වා භුඤ්ජන්ති, පුබ්බෙපෙවං භුඤ්ජිංසුයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං ජම්බුවනසණ්ඨෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. තත්‍රෙකො කාකො ජම්බුසාඛාය නිසින්නො ජම්බුපක්කානි බාදති. අට්ඨකො සිඬ්ඨගාලො ආගන්ත්වා උද්ධං ඔලොකෙන්තො කාකං දිස්වා “යංනුනාහං ඉමස්ස අභුතගුණකථං කට්ඨන්වා ජම්බුති බාදෙය්‍ය”න්ති තස්ස වණ්ණං කට්ඨන්තො ඉමං ගාථමාහ –

130.

“කොයං බින්දුස්සරො වග්ගු, සරවන්තානමුත්තමො;
අච්චුතො ජම්බුසාඛාය, මොරච්ඡාපොච කුජති”ති.

තත්ථ බින්දුස්සරොති බින්දුනා අවිසාරෙන පිණ්ඩිතෙන සරෙන සමන්තාගතො. වග්ගුති මධුරසද්දො. අච්චුතොති න චුතො සන්නිසින්නො. මොරච්ඡාපොච කුජතිති තරුණමොරොව මනාපෙන සද්දෙන “කො නාමෙසො කුජති”ති වදති.

අථ නං කාකො පටිපසංසන්නො දුතියං ගාථමාහ –

131.

“කුලපුත්තොච ජානාති, කුලපුත්තං පසංසිතුං;
බ්‍යග්ගච්ඡාපසරීවණ්ණං, භුඤ්ජ සම්ම දදාමි තෙ”ති.

තත්ථ බ්‍යග්ගච්ඡාපසරීවණ්ණාති ත්වං අම්භාකං බ්‍යග්ගපොතකසමානවණ්ණොච බායසි, තෙන තං වදාමි අම්භො

බ්‍රහ්මචරිත්‍රපදවිචාරණය. භුක්ත, සම්ම, දදාමී තෙති වයස්ස යාවදත්ථං ජම්බුපක්කානි බාද, අහං තෙ දදාමීති.

එවක්ඛ පන වත්ථා ජම්බුසාඛං වාලෙන්ථා එලානි පාතෙසි. අථ තස්මිං ජම්බුරුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා තෙ උභොපි අභුතගුණකථං කථෙත්ථා ජම්බුනි බාදන්තෙ දිස්වා තතියං ගාථමාහ –

132.

“විරස්සං වත පස්සාමි, මුසාවාදී සමාගතෙ;
වන්තාදං කුණපාදස්ථව, අස්සද්ධස්සද්ධං පසංසකෙ” ති.

තත්ථ වන්තාදන්ති පරෙසං වන්තහත්තබාදකං කාකං. කුණපාදස්ථාති කුණපබාදකං සිඬිගාලස්ථව.

ඉමස්ථව පන ගාථං වත්ථා සා දෙවතා හෙරවරුපාරම්මණං දස්සෙත්ථා තෙ තතො පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිඬිගාලො දෙවදත්තො අභොසි, කාකො කොකාලිකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අභොසි” ති.

ජම්බුබාදකජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[295] 5. අන්තජාතකවණ්ණනා

උසහස්සෙව තෙ බන්ධොති ඉදං සත්ථා ජෙනවතෙ විහරන්තො තෙයෙව ද්වෙ ජනෙ ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුජ්ජන්තවත්ථු පුරිමසදිසමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමුපවාලෙ එරණ්ඩරුක්ඛදෙවතා හුත්ථා නිබ්බන්ති. තදා එකස්මිං ගාමකෙ මතං ජරග්ගවං නික්කඩ්ඪිත්ථා ගාමද්වාලෙ එරණ්ඩවතෙ ජඩ්ඛෙසුං. එකො සිඬිගාලො ආගන්ත්ථා තස්ස මංසං බාදි. එකො කාකො ආගන්ත්ථා එරණ්ඩෙ නිලීනො තං දිස්වා “යංනුනාහං එතස්ස අභුතගුණකථං කථෙත්ථා මංසං බාදෙය්‍ය” ති වින්තෙත්ථා පඨමං ගාථමාහ –

133.

“උසහස්සෙව තෙ බන්ධො, සිහස්සෙව විජම්භිතං;
මීගරාජ නමො ත්‍යත්ථු, අපි කිස්සි ලභාමසෙ” ති.

තත්ථ නමො ත්‍යත්ථුති නමො තෙ අත්ථු.

තං සුත්ථා සිඬිගාලො දුතියං ගාථමාහ –

134.

“කුලපුත්තොව ජානාති, කුලපුත්තං පසංසිතුං;
මයුරගිවසඬිකාස, ඉතො පරියාහි වායසා” ති.

තත්ථ ඉතො පරියාහීති ඵරණ්ඩතො ඕතරිත්වා ඉතො යෙනාහං, තෙනාගන්ත්වා
මංසං බාදාති වදති.

තං තෙසං කිරියං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා තතියං ගාථමාහ –

135.

“මිගානං සිඬිගාලො අත්තො, පක්ඛිනං පන වායසො;
ඵරණ්ඩො අත්තො රුක්ඛානං, තයො අත්තා සමාගතා” ති.

තත්ථ අත්තොති හීනො ලාමකො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිඬිගාලො
දෙවදත්තො අහොසි, කාකො කොකාලිකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව
අහොසි” ති.

අත්තජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[296] 6. සමුද්දජාතකවණ්ණනා

කො නායන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උපනන්දන්ථෙරං ආරබ්භ
කථෙසි. සො හි මහග්ගසො මහාතණ්හො අහොසි, සකටපුරෙහි පච්චයෙනිපි
සන්තප්පෙතුං න සක්කා. වස්සුපනායිකකාලෙ ද්විසු තිසු විහාරෙසු වස්සං
උපගන්ත්වා එකස්මිං උපාහනෙ යපෙති, එකස්මිං කත්තරයට්ඨිං, එකස්මිං
උදකතුම්බං. එකස්මිං සයං වසති, ජනපදවිහාරං ගන්ත්වා පණිතපරික්ඛාරෙ හික්ඛු
දිස්වා අරියවංසකථං කථෙත්වා තෙසං පංසුකුලානි ගාභාපෙත්වා තෙසං චීවරානි
ගණ්භාති, මත්තිකාපත්තෙ ගාභාපෙත්වා මනාපමනාපෙ පත්තෙ ථාලකානි ව
ගහෙත්වා යානකං පුරෙත්වා ජෙතවනං ආගච්ඡති. අථෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං
කථං සමුට්ඨාපෙසු – “ආවුසො, උපනන්දො සක්යපුත්තො මහග්ගසො මහිවිජො
අඤ්ඤෙසං පටිපත්තිං කථෙත්වා සමණපරික්ඛාරෙන යානකං පුරෙත්වා
ආගච්ඡති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
සන්නිසින්නා” ති පුව්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “අයුත්තං, හික්ඛවෙ,
උපනන්දෙන කතං පරෙසං අරියවංසකථං කථෙත්තෙන, පයමතරඤ්ඤි අත්තනා
අප්පිවිජෙන හුත්වා පච්ඡා පරෙසං අරියවංසං කථෙතුං වට්ටති” ති.

“අත්තානමෙව පයමං, පතිරුපෙ නිවෙසයෙ;
අථඤ්ඤමනුසාසෙය්‍ය, න කිලිස්සෙය්‍ය පණ්ඩිතො” ති. (ධ. ප. 158) –

ඉමං ධම්මපදෙ ගාථං දෙසෙත්වා උපනන්දං ගරහිත්වා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව උපනන්දො මහිවිජ්ජා, පුබ්බෙ මහාසමුද්දෙපි උදකං රක්ඛිතබ්බං මඤ්ඤී”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සමුද්දදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. අටෙකො කාකො සමුද්දස්ස උපරිභාගෙ විවරන්නො “සමුද්දෙ උදකං පමාණෙන පිච්චං, රක්ඛන්නා පිච්චා”ති මච්ඡසඬ්ඝසකුණසඬ්ඝෙ වාරෙන්නො වාරෙන්නො වරති. තං දිස්වා සමුද්දදෙවතා පයමං ගාථමාහ —

136.

“කො නායං ලොණතොයස්මිං, සමන්නා පරිධාවති;
මච්ඡෙ මකරෙ ව වාරෙති, උච්ඡිසු ව විහඤ්ඤති”ති.

තත්ථ කො නායන්ති කො නු අයං.

තං සුත්වා සමුද්දකාකො දුතියං ගාථමාහ —

137.

“අනන්තපායී සකුණො, අතිත්තොති දිසාසුතො;
සමුද්දං පාතුම්චිජාමි, සාගරං සරිතංපති”ති.

තස්සත්ථො — අහං අනන්තසාගරං පාතුම්චිජාමි, තෙනමහි අනන්තපායී නාම සකුණො මහනියාපි අපුරණියා තණ්හාය සමන්නාගතත්තා අතිත්තොතිපි අහං දිසාසු සුතො විස්සුතො පාකටො, ස්වාහං ඉමං සකලසමුද්දං සුන්දරානං රතනානං ආකරත්තා සාගරෙන වා බතත්තා සාගරං සරිතානං පතිභාවෙන සරිතංපතිං පාතුම්චිජාමිති.

තං සුත්වා සමුද්දදෙවතා තතියං ගාථමාහ —

138.

“සො අයං භායති වෙව, පුරතෙ ව මහොදධි;
නාස්ස නායති පිතන්නො, අපෙයොසා කිර සාගරො”ති.

තත්ථ සො අයං භායති වෙවාති උදකස්ස ඔසක්කනවෙලාය භායති, නික්ඛමනවෙලාය පුරති. නාස්ස නායතීති අස්ස මහාසමුද්දස්ස සවෙපි නං සකලලොකො පිවෙයා, තථාපි “ඉතො එත්තකං නාම උදකං පිත”න්ති පරියන්තො න පඤ්ඤායති. අපෙයොසා කිරාති එසො කිර සාගරො න සක්කා කෙනවි උදකං බෙසෙත්වා පාතුන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා සා හෙරවරුපාරම්මණං දස්සෙත්වා සමුද්දකාකං පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සමුද්දකාකො උපනන්දො අහොසි, දෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සමුද්දජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[297] 7. කාමවිලාපජාතකවණ්ණනා

උච්චෙ සකුණු ඛෙමානාති ඉදං සත්ථා ජේතවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොහනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු පුප්ඵරත්තජාතකෙ (ජා. 1.1.147) කථිතං, අතීතවත්ථු ඉන්ද්‍රියජාතකෙ (ජා. 1.8.60 ආදයො) ආවිභවිස්සති. තං පන පුරිසං ජීවන්තං සුලෙ උත්තාසෙසුං. සො තත්ථ නිසින්තො ආකාසෙන ගච්ඡන්තං එකං කාකං දිස්වා තාවබරම්පි තං වෙදනං අගණෙත්වා පියහරියාය සාසනං පෙසෙතුං කාකං ආමන්තෙන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

139.

“උච්චෙ සකුණු ඛෙමාන, පත්තයාන විහඬිගම;
වජ්ජාසි බො ත්වං වාමුරුං, චිරං බො සා කරිස්සති.

140.

“ඉදං බො සා න ජානාති, අසිං සත්තිඤ්ච ඔඩ්ඞිතං;
සා වණ්ඨි කාහති කොධං, තං මෙ තපති නො ඉදං.

141.

“එස උප්පලසන්නාහො, නික්ඛඤ්චුස්සිසකොහිතං;
කාසිකඤ්ච මුදුං වත්ථං, තප්පෙතු ධනිකා පියා”ති.

තත්ථ ඛෙමානාති ගච්ඡමාන වරමාන. පත්තයානාති තමෙවාලපති, තථා විහඬිගමාති. සො හි පත්තෙහි යානං කත්වා ගමනතො පත්තයානො, ආකාසෙ ගමනතො විහඬිගමො. වජ්ජාසීති වදෙය්‍යාසි. වාමුරුන්ති කදලික්ඛන්ධසමානඌරුං, මම සුලෙ නිසින්තහාවං වදෙය්‍යාසි. චිරං බො සා කරිස්සතීති සා ඉමං පවත්තිං අජානමානා මම ආගමනං චිරං කරිස්සති, “චිරං මෙ ගතස්ස පියස්ස න ව ආගච්ඡතී”ති එවං චින්තෙස්සතීති අත්ථො.

අසිං සත්තිඤ්චාති අසිසමානතාය සත්තිසමානතාය ව සුලමෙව සන්ධාය වදති. තඤ්චි තස්ස උත්තාසනත්ථාය ඔඩ්ඞිතං යපිතං. වණ්ඨිති කොධනා. කාහති කොධන්ති “අතිවිරායති”ති මයි කොධං කරිස්සති. තං මෙ තපතීති තං තස්සා කුප්ඤ්ඤානං මං තපති. නො ඉදන්ති ඉධ පන ඉදං සුලං මං න තපතීති දීපෙති.

“එස උප්පලසන්නාහො”තිආදීහි සරෙ උස්සිසකෙ යපිතං අත්තනො හණ්ඨං ආවික්ඛති. තත්ථ උප්පලසන්නාහොති උප්පලො ව සන්නාහො ව උප්පලසන්නාහො, උප්පලසදියො කණයො ව සන්නාහකො වාති අත්ථො.

නික්කඤ්චාති පඤ්චභි සුවණ්ණෙනි කතං අඛිලාලිමුද්දිකං. කාසිකඤ්ච මුදු වත්ථන්ති මුදුං කාසිකසාටකයුගං සන්ධායාහ. එත්තකං කිර තෙන උස්සිසකෙ නික්ඛිත්තං. තප්පෙතු ධනිකා පියාති එතං සබ්බං ගහෙත්වා සා මම පියා ධනත්ථිකා ඉමිනා ධනෙන තප්පෙතු පුරෙතු, සන්තුට්ඨා හොතුති.

එවං සො පරිදෙවමානොව කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. “තදා හරියා එතරභි හරියා අහොසි, යෙන පන දෙවපුත්තෙන තං කාරණං දිට්ඨං, සො අහමෙව අහොසි”න්ති.

කාමවිලාපජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[298] 8. උදුම්බරජාතකවණ්ණනා

උදුම්බරා වීමෙ පක්කාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර අඤ්ඤතරස්මිං පච්චන්තගාමකෙ විහාරං කාරෙත්වා වසති. රමණීයො විහාරො පිට්ඨිපාසාණෙ නිවිට්ඨො, මන්දං සම්මජ්ජනට්ඨානං උදකඵාසුකං, ගොවරගාමො නාතිදුරෙ නාව්වාසන්තෙ, සම්පියායමානා මනුස්සා භික්ඛං දෙන්ති. අට්ටකො භික්ඛු වාරිකං වරමානො තං විහාරං පාපුණි. නෙවාසිකො තස්ස ආගන්තුකවත්තං කත්වා පුනදිවසෙ තං ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි. මනුස්සා පණිතං භික්ඛං දත්වා ස්වාතනාය නිමන්තයිංසු. ආගන්තුකො කතිපාහං භුඤ්ජිත්වා වින්තෙසි – “එකෙනුපායෙන ඉමං භික්ඛුං වඤ්චෙත්වා නික්කඩ්ඪිත්වා ඉමං විහාරං ගණ්ඨිස්සාමි”ති. අථ නං ථෙරුපට්ඨානං ආගතං පුච්ඡි – “කිං, ආවුසො, බුද්ධපට්ඨානං නාකාසි”ති? “හන්තෙ, ඉමං විහාරං පටිජග්ගන්තො නත්ථි, තෙනමිති න ගතපුබ්බො”ති. “යාව ත්වං බුද්ධපට්ඨානං ගන්ත්වා ආගච්ඡසි, තාවාහං පටිජග්ගිස්සාමි”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති නෙවාසිකො “යාව මමාගමනා ථෙරෙ මා පමජ්ජිත්වා”ති මනුස්සානං වත්වා පක්කාමි.

තතො පට්ඨාය ආගන්තුකො “තස්ස නෙවාසිකස්ස අයඤ්ච අයඤ්ච දොසො”ති තෙ මනුස්සෙ පරිභින්දි. ඉතරොපි සත්ථාරං වන්දිත්වා පුනාගතො, අථස්ස සො සෙනාසනං න අදාසි. සො එකස්මිං යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ පිණ්ඩාය ගාමං පාවිසි, මනුස්සා සාමිවිමන්තමිති න කරිංසු. සො විජ්ජට්ඨාරි හුත්වා පුන ජෙනවනං ගන්ත්වා තං කාරණං භික්ඛුනං ආරොචෙසි. තෙ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු – “ආවුසො, අසුකො කිර භික්ඛු අසුකං භික්ඛුං විහාරා නික්කඩ්ඪිත්වා සයං තත්ථ වසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි සො ඉමං වසනට්ඨානා නික්කඩ්ඪියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බොහෝමයක් බ්‍රහ්මදේවත රජ්‍ය කාරණයන් බොධිසත්තෝ අරඹන්නේ රුක්ඛදේවතා හුන්වා නිබ්බන්ති. තත්ථ වස්සානෙ සත්තසත්තාහං දෙවො වස්සි. අපේකො රත්තමුඛබ්බද්දකමක්කටො එකිස්සා අනොවස්සිකාය පාසාණදරියා වසමානො එකදිවසං දරිද්ද්වාරෙ අනෙමනට්ඨානෙ සුබෙන නිසිදි. තත්ථ එකො කාළමුඛමහාමක්කටො තිත්තො සිතෙන පිළියමානො විවරන්තො තං තථානිසින්තං දිස්වා “උපායෙන නං නිහරිත්වා එත්ථ වස්සිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා කුච්ඡිං ඔලම්බෙත්වා සුභිතාකාරං දස්සෙත්වා තස්ස පුරතො යත්වා පයමං ගාථමාහ —

142.

“උදුම්බරා විමෙ පක්කා, නිග්‍රොධා ව කපිත්ථනා;
එහි නික්ඛම භුඤ්ජස්සු, කිං ජිසව්ජාය මියාසි”ති.

තත්ථ කපිත්ථනාති පිලක්ඛා. එහි නික්ඛමාති එතෙ උදුම්බරාදයො එලභාරනමිතා, අහම්පි බාදිත්වා සුභිතො ආගතොස්මි, ත්වම්පි ගව්ජ භුඤ්ජස්සුති.

සොපි තස්ස වචනං සුත්වා සද්දහිත්වා එලානි බාදිතුකාමො නික්ඛමිත්වා තත්ථ තත්ථ විවරිත්වා කිඤ්චි අලහන්තො පුනාගන්ත්වා තං අන්තොපාසාණදරියං පවිසිත්වා නිසින්තං දිස්වා “වඤ්චෙස්සාමි න”න්ති තස්ස පුරතො යත්වා දුතියං ගාථමාහ —

143.

“එවං සො සුභිතො හොති, යො වුඨ්ඨමපවායති;
යථාහමජ්ජ සුභිතො, දුමපක්කානි මාසිතො”ති.

තත්ථ දුමපක්කානි මාසිතොති උදුම්බරාදීනි රුක්ඛඑලානි බාදිත්වා අසිතො ධාතො සුභිතො.

තං සුත්වා මහාමක්කටො තතියං ගාථමාහ —

144.

“යං වනෙජො වනෙජස්ස, වඤ්චෙය්‍ය කපිතො කපි;
දහරො කපි සද්දෙය්‍ය, න හි ජිණ්ණො ජරාකපි”ති.

තස්සත්ථො — යං වනෙ ජාතො කපි වනෙ ජාතස්ස කපිතො වඤ්චනං කරෙය්‍ය, තං තයා සදිසො දහරො වානරො සද්දගෙය්‍ය, මාදිසො පන ජිණ්ණො ජරාකපි මහල්ලකමක්කටො න හි සද්දගෙය්‍ය, සතක්ඛත්තුම්පි භණන්තස්ස තුම්භාදිසස්ස න සද්දහති. ඉමස්මිඤ්චි හිමවන්තපදෙසෙ සබ්බං එලාඵලං වස්සෙන කිලින්තං පතීතං, පුන තව ඉදං යානං නත්ථි, ගව්ජාති. සො තතොව පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බුද්දකමක්කටො නෙවාසිකො අහොසි, කාළමහාමක්කටො ආගන්තුකො, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

උදුම්බරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[299] 9. කොමාරපුත්තජාතකවණ්ණනා

පුරෙ තුවන්ති ඉදං සත්ථා පුබ්බාරාමෙ විහරන්තො කෙළිසීලෙ හික්ඛු ආරඬ්භ කටෙසි. තෙ කිර හික්ඛු සත්ථරි උපරිපාසාදෙ විහරන්තෙ හෙට්ඨාපාසාදෙ දිට්ඨසුතාදීනි කටෙන්තා කලහඤ්ච පරිභාසඤ්ච කරොන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා මහාමොග්ගල්ලානං ආමන්තෙත්වා “එතෙ හික්ඛු සංවෙජෙහි”ති ආහ. ථෙරො ආකාසෙ උප්පතිත්වා පාදභිගුට්ඨකෙන පාසාදුප්පිකං පහරිත්වා යාව උදකපරියන්තා පාසාදං කම්පෙසි. තෙ හික්ඛු මරණභයහිතා නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨංසු. තෙසං සො කෙළිසීලභාවො හික්ඛුසු පාකටො ජාතො. අටෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආවුසො, එකච්චෙ හික්ඛු එවරුපෙ නියයානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා කෙළිසීලා හුත්වා විවරන්ති, ‘අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා’ති විපස්සනාය කම්මං න කරොන්ති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛචෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛචෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙතෙ කෙළිසීලකායෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති, “කොමාරපුත්තො”ති නං සඤ්ජානිංසු. සො අපරභාගෙ නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වසි. අට්ඨකද්දෙ කෙළිසීලා තාපසා හිමවන්තපදෙසෙ අස්සමං මාපෙත්වා වසිංසු, කසිණපරිකම්මමත්තම්පි තෙසං නත්ථි, අරඤ්ඤතො එලාඵලානි ආහරිත්වා බාදිත්වා භසමානා නානප්පකාරාය කෙළියා චිතිනාමෙන්ති. තෙසං සන්තිකෙ එකො මක්කටො අත්ථි, සොපි කෙළිසීලකොව මුඛවිකාරාදීනි කරොන්තො තාපසානං නානාවිධං කෙළිං දස්සෙති. තාපසා තත්ථ චිරං වසිත්වා ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං අගමංසු. තෙසං ගතකාලතො පට්ඨාය බොධිසත්තො තං යානං ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි, මක්කටො තෙසං විය තස්සපි කෙළිං දස්සෙසි.

බොධිසත්තො අච්ඡරං පහරිත්වා “සුසික්ඛිතපබ්බජිතානං සන්තිකෙ වසන්තෙන නාම ආචාරසම්පන්නෙන කායාදීහි සුසඤ්ඤතෙන ඤානෙසු යුත්තෙන භවිතුං වට්ටති”ති තස්ස ඔවාදං අදාසි. සො තතො පට්ඨාය සීලවා ආචාරසම්පන්නො අහොසි, බොධිසත්තොපි තතො අඤ්ඤත්ථ අගමාසි. අථ තෙ තාපසා ලොණමිබ්බලං සෙවිත්වා තං යානං අගමංසු. මක්කටො පුබ්බෙ විය තෙසං කෙළිං න දස්සෙසි. අථ නං තාපසා “පුබ්බෙ, ත්වං ආවුසො, අම්භාකං පුරතො කෙළිං අකාසි, ඉදානි න කරොසි, කිංකාරණා”ති පුච්ඡන්තා පට්ඨමං ගාථමාහංසු –

“පුරෙ තුවං සීලවතං සකාසෙ, ඔක්කන්තිකං කීළසි අස්සමම්භි;
කරොහරෙ මක්කටියානි මක්කට, න තං මයං සීලවතං රමාමා” ති.

තත්ථ සීලවතං සකාසෙති කෙළිසීලානං අමිභාකං සන්තිකෙ. ඔක්කන්තිකන්ති
මිගො විය ඔක්කන්තිත්වා කීළසි. කරොහරෙති එත්ථ අරෙති ආලපනං.
මක්කටියානීති මුබ්බකටිකකීළාසඛිබාතානි මුබ්බිකාරානි. න තං මයං සීලවතං
රමාමානි යං පුබ්බෙ තව කෙළිසීලං කෙළිවතං, තං මයං එතරහි න රමාම, ත්වම්භි
නො න රමාපෙසි, කිං නු බො කාරණන්ති.

තං සුත්වා මක්කටො දුතියං ගාථමාහ –

146.

“සුතා හි මය්හං පරමා විසුද්ධි, කොමාරපුත්තස්ස බහුස්සුතස්ස;
මා දානි මං මඤ්ඤි තුවං යථා පුරෙ, කුමානානුයුත්තො විහරාමි ආවුසො” ති.

තත්ථ මය්හන්ති කරණත්ථෙ සම්පදානං. විසුද්ධීති කුමානවිසුද්ධි. බහුස්සුතස්සානි
බහුතං කසිණපරිකම්මානං අට්ඨන්තඤ්ච සමාපත්තීනං සුතත්තා වෙව පටිවිද්ධත්තා
ව බහුස්සුතස්ස. තුවන්ති තෙසු එකං තාපසං ආලපන්තො ඉදානි මා මං ත්වං පුරෙ
විය සඤ්ජානි, නාහං පුරිමසදිසො, ආවරියො මෙ ලද්ධොති දීපෙති.

තං සුත්වා තාපසා තතියං ගාථමාහංසු –

147.

“සවෙපි සෙලස්මි වපෙය්‍යා ඛිජං, දෙවො ව වස්සෙ න හි තං විරුල්ලෙහෙ;
සුතා හි තෙ සා පරමා විසුද්ධි, ආරා තුවං මක්කට කුමානභූමියා” ති.

තස්සත්ථො – සවෙපි පාසාණපිට්ඨෙ පඤ්චවිධං ඛිජං වපෙය්‍යා, දෙවො ව සම්මා
වස්සෙය්‍යා, අබ්බත්තතාය තං න විරුල්ලෙය්‍යා, එවමෙව තයා පරමා කුමානවිසුද්ධි
සුතා, ත්වං පන තිරච්ඡානායොනිකත්තා ආරා කුමානභූමියා දුරෙ යිතො, න සක්කා
තයා කුමානං නිබ්බත්තෙතුන්ති මක්කටං ගරහිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කෙළිසීලා
තාපසා ඉමෙ භික්ඛු අහෙසුං, කොමාරපුත්තො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කොමාරපුත්තජාතකවණ්ණනා නවමා.

[300] 10. වකජාතකවණ්ණනා

පරපාණරොධා ජීවන්තොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පුරාණසන්ථතං
ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු විනයෙ (පාරා. 565 ආදයො) විත්ථාරතො ආගතමෙව. අයං
පනෙත්ථ සඛිබෙපො – ආයස්මා උපසෙතො දුට්ඨස්සිකො එකවස්සිකෙන

සද්ධිවිහාරිකෙන සද්ධිං සත්ථාරං උපසඬකම්මත්වා සත්ථාරා ගරහිතො වන්දිත්වා පක්කන්තො විපස්සනං පටිධපෙත්වා අරහත්තජ්ජන්තො අප්පිව්ඡතාදිගුණයුත්තො තෙරස ධුතඬගානි සමාදාය පරිසම්පි තෙරසධුතඬගධරං කත්වා භගවති තෙමාසං පටිසල්ලිනෙ සපරිසො සත්ථාරං උපසඬකම්මත්වා පරිසං නිස්සාය පයමං ගරහං ලහිත්වා අධම්මිකාය කතිකාය අනනුවත්තනෙ දුතියං සාධුකාරං ලහිත්වා “ඉතො පටිධාය ධුතඬගධරා භික්ඛු යථාසුඛං උපසඬකම්මත්වා මං පස්සන්තු”ති සත්ථාරා කතානුග්ගහො නික්ඛම්මත්වා භික්ඛුනං තමත්ථං ආරොචෙසි. තතො පභුති භික්ඛු ධුතඬගධරා හුත්වා සත්ථාරං දස්සනාය උපසඬකම්මත්වා සත්ථරි පටිසල්ලානා වුට්ඨිතෙ තත්ථ තත්ථ පංසුකුලානි ඡඩ්ඛෙත්වා අත්තනො පත්තවීවරානෙව ගණ්හිංසු. සත්ථා සම්බහුලෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං සෙනාසනවාරිකං වරන්තො තත්ථ තත්ථ පතිතානි පංසුකුලානි දිස්වා පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා “භික්ඛවෙ, ඉමෙසං නාම භික්ඛුනං ධුතඬගසමාදානං න වීරට්ඨිතිකං වකස්ස උපොසථකම්මසදිසං අහොසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා අහොසි. අටෙකො වකො ගඬගානීරෙ පාසාණපිට්ඨෙ වසති, අථ ගඬගාය මහොදකං ආගන්ත්වා තං පාසාණං පරික්ඛිපි. වකො අභිරුහිත්වා පාසාණපිට්ඨෙ නිපජ්ජි, නෙවස්ස ගොවරො අත්ථී, න ගොවරාය ගමනමග්ගො, උදකම්පි වඩ්ඪිතෙව. සො වින්තෙසි – “මය්හං නෙව ගොවරො අත්ථී, න ගොවරාය ගමනමග්ගො, නික්කම්මස්ස පන නිපජ්ජනතො උපොසථකම්මං වර”න්ති මනසාව උපොසථං අධිට්ඨාය සීලානි සමාදිසිත්වා නිපජ්ජි. තදා සක්කො දෙවරාජා ආවජ්ජමානො තස්ස තං දුබ්බලසමාදානං ඤාත්වා “එතං වකං විහෙයෙස්සාමි”ති එළකරුපෙන ආගන්ත්වා තස්ස අවිදුරෙ යත්වා අත්තානං දස්සෙසි. වකො තං දිස්වා “අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ උපොසථකම්මං ජානිස්සාමි”ති උට්ඨාය තං ගණ්හිතුං පක්ඛන්දි. එළකොපි ඉතො විතො ව පක්ඛන්දිත්වා අත්තානං ගහෙතුං නාදාසි. වකො තං ගහෙතුං අසක්කොන්තො නිවත්තිත්වා ආගම්ම “උපොසථකම්මං තාව මෙ න භිජ්ජති”ති තත්ථෙව පුන නිපජ්ජි. සක්කො සක්කත්තභාවෙනෙව ආකාසෙ යත්වා “තාදිසස්ස දුබ්බලජ්ඣාසයස්ස කිං උපොසථකම්මෙන, ත්වං මම සක්කභාවං අජානන්තො එළකමංසං බාදිතුකාමො අහොසි”ති තං විහෙයෙත්වා ගරහිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො.

148.

“පරපාණරොධා ජීවන්තො, මංසලොහිතභොජනො;
වකො වතං සමාදාය, උපපජ්ජි උපොසථං.

149.

“තස්ස සක්කො වතඤ්ඤාය, අජරුපෙනුපාගමි;
විතතපො අජ්ඣප්පත්තො, හඤ්ඡි ලොහිතපො තපං.

150.

“එවමෙව ඉඳෙකව්වෙ, සමාදානම්හි දුබ්බලා;
ලහුං කරොන්ති අත්තානං, වකොව අජකාරණා”ති. —

තිස්සෝපි අභිසම්බුද්ධගාමාව.

තත්ථ උපපජ්ජි උපොසථන්ති උපොසථවාසං උපගතො. වතඤ්ඤායාති තස්ස
දුබ්බලවතං අඤ්ඤාය. චිත්තපො අජ්ඣජ්ජන්තොති විගතතපො හුත්වා උපගතො, තං
බාදිතුං පක්ඛන්දිති අත්ථො. ලොභිතපොති ලොභිතපායී. තපන්ති තං අත්තනො
සමාදානතපං හින්දි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා සක්කො
අහමෙව අහොසි”න්ති.

වකජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුම්භවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං —

වරකුම්භ සුපත්ත සිරිවහයනො, සුවිසම්මත බින්දුසරො චුසහො;
සරිතංපති වණ්ඨි ජරාකපිනා, අථ මක්කටියා වකකෙන දසාති.

අථ වග්ගද්දානං —

සඬ්ඤ්ඤා පදුමො වෙව, උද්දානෙන තතියං;
අබ්භන්තරං සට්ඨෙදං, තිකනිපාතම්හිලඬ්ඤ්ඤාති.

තිකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(දුතියො භාගො නිට්ඨිතො.)